

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Seyyid Kutub

FÎ ZILÂL-İL KUR'AN

4

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Dünya Yayıncılık

Tarayan: bilgindK
2018-08-06

Seyyid Kutub
**FÎ ZILÂL-İL
KUR'AN**
4

Prof. Seyyid Kutub

Seyyid Kutub 1906 yılında, Mısır'ın Asyot kasabasında doğdu. Aile içi dini eğitimin yoğunluğunda yetişti. Temiz ahlâkı ve zekâsıyla dikkati çeken bu büyük şahsiyet, orta-lise tahsilini yerleştikleri Kahire'de Ezher Üniversitesi'nde yaptı. Daha sonra Darü'l-Ulum Fakültesi'ni bitirdi. 1933'te aynı okula edebiyat hocası olarak tayin edildi. Yazılarında edebi sadelik, fikri derinlik hakimdi. Yeni Fikir adında bir dergi çıkarmaya başladı. Sosyalizm, Kapitalizm gibi cahilî değerler ve cahilî yönetime ilişkin tenkidleri içeren ateşli yazılarına son verdirmek için Amerikan eğitim ve öğretimini incelemek gerekçesiyle Amerika'ya gönderilen Kutub, 1950 yılında Amerika'dan döndü. Ancak İslamî değerler konusunda daha bir bilenmiş olarak.

1946'da başlayıp, çoğunu zindanda yazdığı Fi Zilâl il-Kur'an hariç otuzbeş eserinde; unutulmuş, çarpıtılmış İslamî kavramların aslına parmak basmıştır. Ve şehadetinden (29 Ağustos 1966) 14 yıl önce yazdığı şu mısraları, yaşayarak doğrulamıştır:

"Kalem sahibi kimseler, birçok büyük işler yapabilirler. Ancak; fikirlerinin yaşaması pahasına kendilerini fedâ etmeleri şartıyla... HAKK bildikleri şeyin Hakk olduğunu fütur etmeden söyleyip, gerekirse bu uğurda başlarını vermeleri şartıyla.."

Bu eser, Dar'uş-Şuruk tarafından yayımlanan ve 1980 yılında, 9 kez basılan nüshasından çevrilmiştir.

DÜNYA YAYINCILIK, P.K. 9 Edirnekapı-İst. Tel: 523 19 09

Baskı, Elvan Ofset - Cilt, Kurtuluş - İstanbul, 1991

Çeviri:
Salih Uçan
Vahdettin İnce
Mehmet Yolcu
Lütfullah Bender

Bismillâhirrahmanirrahim

“Fizılâil-İl Kur'an”..;

Yazarın ruhu ile, düşüncesi ile, bilinci ile, kısacası tüm varlığı ile an-be-an, düşünce düşünce ve kelime kelime yaşadığı ve iman alemindeki canlı deneyimlerinin özünü satırlarına işlediği eser...

Artık bu eserin; para kazanma peşinde koşan bir tüccardan ziyade düşünce yayan bir kişi olduğunun bilincinde olan; düşünce yaymanın yüce bir görev olduğunu, fırsat kollayan bir vurgunculuk olmadığını bilen, güvenilir bir yayıncının elinde hak ettiği tabii konuma kavuşmasının zamanı geldi.

O halde, gayrı meşru baskılar arasında geçen uzun ve maceralı bir yolculuğun arkasından Dar-uş Şuruk yayınevinin hazırlayıp sunduğu bu meşru baskı, bu yeni görünümü içinde, yeryüzündeki şu gelip-geçici yolculuğumuzda, ınserin şehid yazarına tarafımızdan sunulmuş bir saygı vesilesi olsun.

Muhammed KUTUB

PUTPEREST MANTIĞI

Burada -peşpeşe gelen ayet dalgalarının bu aşamasında- Kur'an'ın akışı müşriklerin fitratlarını Allah'ın korkunç azabı ile yüzyüze getiriyor. Daha doğrusu Allah'ın korkunç azabıyla karşı karşıya getirirken korkunun etkisiyle tüm cahiliye birikintilerinden soyutlanan, dehşetin sarsıntısıyla bu birikintilerin birer birer döküldüğü, artık sahte tanrılar hikayesini unutan ve zaman kaybetmeden özünde tanıdığı, kurtuluş ve esenliği yalnızca O'ndan beklediği gerçek Rabbine yönelen fitratlarıyla yüzyüze getiriyor.

Kur'an'ın akışı daha sonra kendilerinden önce geçen kavimlerin yok edildikleri yerler üzerinde düşünmelerini sağlamak için ellerinden tutuyor ve yol boyunca Allah'ın kanunun nasıl gerçekleştiğini, O'nun takdirinin ne şekilde işlediğini gösteriyor. Allah'ın peygamberlerini yalanlamalarının ardından yüce Allah'ın onları nasıl yavaş yavaş helâke sürüklediğini bakışlarına ve basiretlerine sunuyor. Nasıl imtihan üstüne imtihana -azap ve sıkıntıyla imtihanın ardından bolluk ve nimetlerle imtihana- tabi tutulduklarını, gafletten uyanmaları için nasıl fırsat verildiğini gözler önüne seriyor. Bütün bu fırsatları kaçırmaları, zorluk karşısında uyanmamalarının ardından nimetlere aldandıklarını üzerine yürürlükteki ilahî kanun uyarınca Allah'ın takdirinin gerçekleşmesini, şiddetli azabın ansızın gelip çatmasını anlatıyor. "Alemlerin Rabbi olan Allah'a hamdolsun ki, zalimler gürühünün arkası kesildi, soyu kurudu."

Gönülleri derinden sarsan bu sahne henüz bitmemişken diğer bir sahne yer alıyor. Burada da onlar Allah'ın korkunç azabı ile karşı karşıya kalıyor, işitme ve görme organları iş görmez hale getiriliyor, kalplerinin üzerine mühür vuruluyor. Sonra da işitme, görme ve kavrama organlarını geri verebilecek Allah'dan başka bir ilah bulamaz oluyorlar.

Göz kamaştırıcı olduğu kadar dehşet verici olan bu iki sahneyle karşı karşıya getirilmişlerken onlara peygamberlerin görevinden söz edilmektedir. Peygamberlerin görevi müjdeleme ve korkutmadır. Bunun dışında bir görevleri sözkonusu değildir. Ne olağan-üstü şeyler göstermek ne de birtakım isteklerde bulunanların isteklerine cevap vermek zorundadırlar. Onlar sadece tebliğ ederler. Müjdeleyip korkuturlar. Ardından bir grup insan inanır, yararlı iyi davranışlarda bulunur, dolayısıyla korkudan emin olur, üzüntüden kurtulur. Bir grup da yalanlar, karşı çıkar. Bu yalanlama ve karşı çıkmanın sonucunda da korkunç azabı tadar. O halde dileyen inansın, dileyen kafir olsun.

قُلْ إِنَّا نَعْبُدُ اللَّهَ وَإِنَّا نَكُفِّرُ بَعْدَهَا عَنَّا سُرُورًا
 إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ ۝ بَلْ إِنَّا بِمَا يَدْعُونَ نَكُفِّرُ مَا يَدْعُونَ
 إِلَيْهِ إِن شَاءَ وَتَسْأَلُونَ مَا تُشْرِكُونَ ۝

40- De ki; "Eğer başınıza Allah'ın azabı kıyamet ile yüzyüze gelseniz, doğru konuşacaksanız söyleyin bakalım acaba (bu durumda) Allah'ın başkasına mı yalvarırsınız?"

41- "Hayır, sırf O'na yalvarırsınız, O da dilerse feryadınıza konu olan belayı başınızdan aldırır, o zaman O'na koştuğunuz ortakları unutturursunuz."

ALLAH'IN AZABI

Bu ilahi sistem bu inançla insan fitratına hitab ederken başvurduğu yöntemlerin bir yanını oluşturmaktadır. Bu da geçen bölümde, onun öncesinde ve surenin akışı içinde sonradan ele alınacak bölümlerde açıklananların diğer yanına eklenmektedir.

Orada canlılar alemindeki ilahî tedbirin ve düzenlemenin eserleri ve Allah'ın bilgisinin kuşatıcılığı ve kapsayıcılığıyla insan fitratına hitap edilmisti. Burada ise Allah'ın korkunç azabı ve insan fitratının gönülleri derinden sarsan dehşet verici şekillerinden biri karşısındaki konumu ile hitap ediliyor. Bu esnada şirkin birikintileri ortadan kalkıyor. Fitrat, gerçek Rabbini bilmek ve aynı zamanda, O'nu birlemek gibi temel özelliklerini örten bu birikintilerden soyutlanıyor.

"De ki; Eğer başınıza Allah'ın azabı kıyamet ile yüzyüze gelseniz, doğru konuşacaksanız söyleyin bakalım acaba (bu durumda) Allah'dan başkasına mı yalvarırsınız?"

Bu, insan fitratını dehşet düşüncesiyle karşı karşıya bırakmaktır. Yüce Allah'ın yeryüzündeki azabı, mahfolma, yok olup gitme ya da Kıyametin beklenmediği bir sırada gelip çatması düşüncesi... Fitrat bu şekilde uyarıldığı, bu dehşeti düşünmeye başladığı zaman, bu düşüncenin gerçek mahiyetini kavrar, -ki yüce Allah kavrayacağını biliyordu- bu gerçek karşısında titremeye başlar. Çünkü bu aynı zamanda kendi içinde gizli olan gerçeği açığa çıkarmaktadır. Yüce Allah bu gerçeğin fitratın derinliklerinde gizli olduğunu bildiğinden dolayı ona düşünce yoluyla hitap etmektedir. Dolayısıyla fitrat sarsılıyor, titriyor ve üzerine çullanmış birikintilerden kurtuluyor.

Yüce Allah onlara soruyor ve fitratlarına yer eden doğruyu ifade etmesi için kendi dilleriyle doğru cevap vermelerini istiyor.

"Hayır, sırf O'na yalvarırsınız. O da dilerse feryadınıza konu olan belayı başınızdan aldırır, o zaman O'na koştuğunuz ortakları unutturursunuz."

Hayır sadece O'na yalvarırsınız. Şirkinizi tümünden unutturursunuz. Çünkü -

bu esnada- korku, fitratlarını aslına döndürmüştür. Artık fitrat kurtuluş için sadece Allah'a yönelecektir. Herhangi birini O'na ortak koştüğünü unuttur. Hatta bu şirk olayını da unuttur. Çünkü fitratın gerçek Rabbini bilip tanıması özünde yer eden kalıcı bir gerçektir. Şirk ise, yüzeysel ve alışılmadık bir örtüdür. Yabancı etkenlerin ürünü bir olgudur. Fitratın üzerine çullanmış birikintilerde yer alan yüzeysel bir örtüdür. Şiddetli bir korku sonucu insan fitratı sarsılınca üzerine çullanmış cahiliyenin birikintileri birer birer dökülür, örtü uçuşur gider. Fitratın gerçek yapısı ortaya çıkar. Artık yaratıcısına yönelik fitri hareketini ortaya koyar. Hiçbir müdahalesinin, hiçbir etkinliğinin sözkonusu olmadığı bu şiddetli korkuyu gidermesi için O'na yalvarır.

Dehşet karşısında insan fitratının tavrı bundan ibarettir. Kur'an'ın akışı da müşrikleri bu gerçeğe yüzyüze getiriyor. Yüce Allah'ın durumu ise, Kur'an'ın akışında karşılaşma anında açıklanmaktadır. Yüce Allah, yalvardıkları şeyi gideriyor. -ancak dilerse eğer- Çünkü O'nun iradesi serbesttir. Hiçbir şekilde bağlanamaz. Dilerse onlara cevap verir, gidermesini istedikleri şeyin tümünü ya da bir kısmını giderir. Aynı şekilde şayet dilerse takdiri, hikmeti ve bilgisi uyarınca onlara karşılık vermez.

Çeşitli etkenlerin sonucu ortaya çıkan sapmalar nedeniyle kimi zaman baş gösteren ve insanın özünde gizli bulunan, gerçek Rabbine yönelişi ve O'nu birleyişi gerçeğini örten şirk karşısında fitratın tutumu bu olursa, acaba dinsizlik ve Allah'ın varlığını temelden inkâr etme karşısındaki tavrı ne olacaktır?

Ateistlik mücadelesini bu şekilde sürdürenlerin buna kesinlikle inandıklarını ileri sürmelerinde -daha önce de söylediğimiz gibi- samimi oldukları konusunda derin şüphelerimiz vardır. Allah tarafından yaratılmış bir yaratığın, oluşumunun planında bu mühür bulunduğu, her hücrede ve her atomda somutlaşıp bünyesine karıştığı halde yaratıcı elin mührünü tamamen silecek bir duruma geleceğinden kuşku duyuyoruz.

Ancak, iğrenç eziyetlerden, kiliseyle girilen barbar çatışmalardan, baskı ve zulümden, kendisi sapıkça zevklere daldığı halde, kilisenin, insanların fitri isteklerini inkâr etmesi gibi Avrupa'nın uzun çağlar boyu yaşadığı bu uğursuz tarih... Evet, en sonunda Avrupalılar'ı şaşkınlıktan ve iğrenç ortamdan kaçışın ifadesi olarak bu ateistlik, Allah tanımazlık akımına sürükleyen şey, işte bu tarihsel süreçtir. ⁽¹⁰⁰⁾

Bu durum, yahudilerin bu tarihsel olguyu istismar etmelerine ve hristiyanları dinlerinden uzaklaştırmaya sürüklemelerine neden olmuştur. Amaç, rahatlıkla onları yönlendirmek, kolaylıkla içlerinde çözülme ve bunalımı yaygınlaştırmak ve "Talmud" ve "Siyon protokollarının" deyimiyle -eşek gibi- kullanmaktır. Yahudi, kiliseden kaçış sonucu insanları ateistliğe sürüklemek için Avrupa'nın şu uğursuz tarihini istismar etmenin dışında amacına ulaşamazdı.

Yahudi doktrinlerinden biri olan komünizmde somutlaşan dinsizliği, (ate-

(100) Daha geniş bilgi için yazarın "İstikbal İslâm'ındır." kitabının "Uğursuz Çözölmez" bölümüne bakınız. Daruşşuruk. Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://arkey.org>

izmi) yaygınlaştırmaya ilişkin.yarım yüzyıldan beridir devletin sağladığı tüm im-kânlarla sürdürülen zorlu çabalar boşa çıkmıştır. Çünkü bizzat Rus halkı halâ Allah inancına olan arzuyu fitratının derinliklerinde taşımaktadır.

Kendisinden sonra devlet başkanı olan Kruşçev'in nitelendirdiği gibi, bar-bar Stalin II. Dünya Savaşı yıllarında kiliseyle anlaşmak ve önde gelen pisko-poslarını serbest bırakmak zorunda kalmıştı. Çünkü savaşın baskısı, O'nu Allah inancının insan fitratının temel özelliği olduğunu kabullenmeye zorlamıştı. Kendi görüşü ve çevresinde yer alan bir avuç iktidar sahiplerinin görüşü ne olursa olsun.

Yahudiler -Haçlılar için kullandıkları 'eşek'lerin yardımıyla- islâmi inanç ve din olarak duyurulan milletlerin ruhlarında dinsizlik akımını yaygınlaştırma çabalarına girişmişlerdir. Bununla beraber islâm bu ulusların gönüllerinde za-ten silik ve soluk bir görünüm arzietmekteydi. ara-cılığıyla başlattıkları hareket ve kahramanı hakkında yüceltme ve yardımı konusunda sarfettikleri tüm çabalara ve gerekse öncülük yaptığı akım hakkın-da yazdıkları, tüm kitaplara rağmen başarısızlığa uğramıştır. Bu nedenle yeni girişimlerinde, bu deneyiminden yararlanarak öncülük hareketlerinde laiklik, Allah tanımazlık bayrağını yükseltme yolunu seçmişlerdir. Aksine bu tür gi-rişimlerin üstünde islâm bayrağını yükseltmişlerdir. Böylece, Türkiye örneğin-de olduğu gibi, fitratla çatışmanın önüne geçmiş oluyorlar. Sonra da bu bayrağın altında istedikleri çirkefi, pisliği, ahlâki çözülmeyi ve islâm bölgesinde insanlı-ğın kökünü tümden kurutma yöntemlerini gerçekleştirmeye koyulurlar. (101)

Bununla beraber tüm bunların ötesinde kalıcılığını sürdüren ibret, zama-nın birikimleri üstünden silindiği zaman fitratın Rabbini iyice tanıması ve O'nu birlemek suretiyle boyun eğmesidir. Çünkü korku sonucu sarsıldığı zaman bu birikintiler birer birer dökülür, fitrat bütünüyle onlardan soyutlanır ve kendisi-ni ilk defa mü'min, itaatkâr ve sakınan bir kul olarak yarattığı şekliyle yüce ya-ratıcısına döner. Bütün bu tuzaklar içinde temelini sarsacak ve fitratı yüce yaratıcısına döndürecek bir hak haykırışı yeterlidir. Yeryüzünde bu haykırışı ger-çekleştirenler bulunduğu sürece batıl kurtulamayacak ve ne kadar çaba sarfet-seler de yeryüzünden bu haykırış silinmeyecektir.

GEÇMİŞ ÜMMETLER

وَلَقَدْ آتَيْنَا

إِلَىٰ مُوسَىٰ قَبْلِكَ فَآخَذَ نَاهُ بِالْبَاسِ وَالضَّرَاءِ لَعَلَّهُمْ
يَتَضَرَّعُونَ ﴿٧﴾ فَلَوْلَا إِذْ جَاءَهُمْ بَأْسُنَا تَضَرَّعُوا وَلَكِنْ
قَتَلُوا نَفْسَهُمْ وَزَرُوا آلَهُمُ الشَّيْطَانَ مَا كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿٨﴾

فَلَمَّا سَأَلْنَا أَهْلَ الْبُيُوتِ عَلَى الْأَيْمَانِ فَمَا جَاءُوا بِجَهْدٍ أَكْبَرَ فَخَذَلْنَا الْأَيْمَانِ فَمَا جَاءُوا بِجَهْدٍ أَكْبَرَ فَخَذَلْنَا الْأَيْمَانِ فَمَا جَاءُوا بِجَهْدٍ أَكْبَرَ
فِي حُجُومِهِمْ أَوْ تَوَخَّاهُمْ فَلَا تَكُونُ لَهُمْ جَهْدٌ بِمَا كَفَرُوا ۖ فِئْتَابٌ لَهُمْ وَأَلِيمٌ ۖ
فَقَطَّعَ دَائِرَ الْقَوْمِ الَّذِينَ ظَلَمُوا ۚ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ۝

42- Senden önceki birçok ümmetlere peygamberler gönderdik, dinlemediler. Bunun üzerine ola ki, bize yalvarırlar diye kendilerini sıkıntılara ve belâlara çarptırdık.

43- Bari sıkıntılarımız başlarına gelince bize yalvarsalardı ya! Fakat kalpleri katılaştı ve şeytan yaptıkları her şeyi olara cazip gösterdi.

44- Onlar kendilerine yapılan uyarıları unutup bütünü nimetlerin kapılarını yüzlerine açtık, nihayet sahip oldukları nimetler yüzünden şımarıklığa kapıldıklarında kendilerini ansızın, kısıktırak yakalayverdik de bütün ümlîleri suya düştü!

45- Böylece, alemlerin Rabbi olan Allah'a hamdolsun ki, zalimler gürhunun arkası kesildi, soyu kurudu.

Bu yüce Allah'ın korkunç azabından bir örnekle karşılaştırmadır. Tarihsel olgudan bir örnek. İnsanların ne şekilde Allah'ın azabıyla karşı karşıya kaldıklarını, bu azapla karşı karşıya kalmalarının sonunun nasıl olduğunu, yüce Allah'ın onlara nasıl fırsat üstüne fırsat verdiğini, nasıl peşpeşe uyarıda bulunduğunu gözler önüne seren ve yorumlayan bir örnek... Kendilerine bildirilenleri unuttukları, şiddet onları yüce Allah'a inanmaya ve O'na boyun eğmeye yöneltmediği, kendilerine verilen nimetler onları şükretmeye ve fitneden sakınmaya sevketmediği, fitratları bir daha düzelmeyecek kadar bozulduğu, hayatları yitirdiği düzelmeyecek kadar kokuştugu zaman, onlar hakkındaki yüce Allah'ın sözü gerçekleşir ve üzerlerine hiçbir yurdun kurtulmasının söz konusu olmadığı yok edici azap indirilir.

“Senden önceki birçok ümmetlere peygamberler gönderdik, dinlemediler. Bunun üzerine ola ki, bize yalvarırlar diye kendilerini sıkıntılara ve belâlara çarptırdık.”

“Bari sıkıntılarımız başlarına gelince, bize yalvarsalardı ya! Fakat kalpleri katılaştı ve şeytan yaptıkları her şeyi onlara cazip gösterdi.”

Daha insan yapısı tarih bilimi doğmadan, Kur'an-ı Kerim'in insanlığa birçok olaylarını haber verdiği bu ulusların çoğu, insanlığın pratiğince bilinmektedir. İnsanoğlunun yazıya geçirdiği tarih, sonradan meydana gelmiş, daha yeni doğmuştur. Yaşı küçüktür. İnsanın yeryüzündeki gerçek tarihinin çok az bir kısmını kapsamaktadır. İnsan yapısı olan bu tarih -kısılgını yanında- yalan ve yanıltmalarla doludur. İnsanlık tarihini ortaya çıkaran ve yönlendiren etkenlerin tümünü kuşatmaktan acizdir, yetersizdir. Bu etkenlerin bazıları ruhların derinliklerinde, bazıları da çok az bir kısmı görülebilen gayb perdesinin ötesinde yer alabilir. Görülebilen bu kısmın derinleşmesinde, yorumunda, gerçeğin sahteden

ayırddilmesinde -pek azı müstesna- insan hep yanılmıştır. Herhangi bir insanın bilgi açısından insanlık tarihini kuşattığını, tarihi bilimsel olarak yorumlayabileceğini, aynı şekilde olabilecek zorunlu sonuçları kesin şekilde belirleyebileceğini iddia etmesi, bir insanın ortaya atabileceği en büyük yalandır. İşin garip tarafı bazısının böyle iddialarda bulunmasıdır, bundan çok daha garibi de bazısının bu iddiaları doğrulamasıdır. Bu iddiada bulunan kişi şayet, birtakım olabilecek şeylerden söz ettiğini, yoksa kesin şeylerden söz etmediğini söyleseydi bu daha normal olacaktı. Artık iftiracı kendisini doğrulayan aptallar bulunduğu, neden iftira etmesin ki?

Yüce Allah gerçeği söylüyor. Neyin olacağını ve niçin olacağını o bilir. Rahmetinin ve kullarına yönelik lütfunun sonucu olarak, sünnetinin ve kaderinin ötesinde gizli surların bir yönünü sakınmaları, öğüt almaları ve tarihsel olguların gerisindeki gizli etkenleri ve görülen nedenleri kavramaları için kullarına anlatmaktadır. Böylece bu tarihsel olguyu eksiksiz ve doğru bir şekilde yorumlayabilirler. Bu bilginin ötesinde yüce Allah'ın değişmez yasasına dayanarak olabilecek olaylar hakkında görüş belirtebilirler. Bu yasayı, yüce Allah onlar için açığa çıkarmıştır.

Bu ayetlerde değişik toplumlarda yinelenen bir örnek tasvir edilmekte, gözler önüne serilmektedir. Kendilerine peygamberler gelen ve peygamberleri yalanlayan bu toplumlar sonuçta malları ve canları, durumları ve konumları açısından Allah tarafından felâkete ve sıkıntıya uğratılmaktadır. Bu felâket ve sıkıntı, geçen ayetlerde sözkonusu edilen "Allah'ın azabı"nın düzeyinde değildir. Yok etme ve yeryüzünden silme azabıyla eş düzeye ulaşamamıştır.

Kur'an-ı Kerim bu toplumlara ve uğratıldıkları felâket ve sıkıntılara Fira-vun ve kavminin ileri gelenlerinin hikâyesinde belirgin bir örnek vermektedir.

"Andolsun ki, biz Firavunoğulları'nı, olaki akılları başlarına gelir diye, yıllarca süren kuraklığa ve ürün kılığına uğrattık." (102)

-Onlar bir iyilikle karşılaşınca "Bu kendimizden kaynaklanıyor" derler. Fakat eğer başlarına bir kötülük gelecek olursa bunu Musa ile arkadaşlarının uğursuzluğuna yorarlar. Oysa onların kaderlerini belirleme yetkisi sırf Allah'ın tekelindedir, fakat çoğu bunu bilmiyor.

-Musa'ya "Bizi büyülemek üzerine ne mucize gösterirsen göster, sana kesinlikle inanmayacağız" dediler.

-Biz de onlara, ayrı ayrı birer mucize olarak su baskını, çekirge sürüsü, zararlı böcek salgını, kurbağalar ve kan gönderdik. Yine de burun kıvrarak günahkâr bir toplum oldular. A'raf: 131-133

Bu, ayetin işaret ettiği örneklerden bir tanesidir...

Kendilerine gelmeleri, vicdanlarını ve pratik hayatlarını denetlemeleri için yüce Allah onları felâket ve sıkıntıya uğratmıştır. Şiddetin baskısı altında Al-

lah'ın huzurunda eğilsinler, O'na boyun eğsinler, inatlarından ve büyüklemlerinden vazgeçsinler, samimi kalplerle felâketi gidermesi için Allah'a yalvarsınlar diye. Yüce Allah da felâketi giderip üzerlerine rahmet kapılarını açsın diye. Ancak onlar kendilerinden beklenen tavrı göstermiyorlar. Şiddet akıllarını başlarına getirmeye, gözlerini açmaya, taşlaşmış kalplerini yumuşatmaya yetmiyor. Şeytan arkalarında yer alıp içinde bulundukları sapıklık ve serkeşliği süslü gösteriyor:

“Fakat kalbleri katılaştı ve şeytan her şeyi onlara cazip gösterdi.”

Şiddetin, Allah'a yöneltmediği kalp taşlaşmıştır. İçinde şiddetin sıkabileceği bir yumuşaklık kalmamış demektir. Artık ölüdür bu kalp, şiddetin bir etkisi sözkonusu olamaz. İçindeki fitri alıcı cihazları iş görmez hale gelmiştir. Canlı gövülleri algılamak ve karşılık vermek için uyarıcı, bu uyarıcı iğneleme de etkili olamaz. Şiddet yüce Allah tarafından kullara yönelik bir sınamadır. Diri olanları uyandırır, gönlünün kapılarını açar ve o'nu Rabbine döndürür. Bundan sonra o'na rahmet etmek yüce Allah'ın üzerine aldığı rahmetin bir parçasıdır. Ölülere gelince, bu onların aleyhindedir. Hiçbir yararı olmaz O'na. Sadece mazeretini ve bahanesini geçersiz kılar. Onun için bu, mutsuzluk kaynağı olur. Azaba çarpıtılmasına neden teşkil eder.

Yüce Allah'ın peygamberine -salât ve selâm üzerine olsun- onun ardından ümmetine haberlerini anlattığı bu toplumlar şiddetten hiçbir şekilde yararlanmamışlar. Allah'ın huzurunda eğilmemiş, şeytanın kendilerine çekici gösterdiği karşı çıkışlarından ve serkeşliklerinden dönmemişler. Burada yüce Allah onlara süre tanıyor ve bolluk içinde kendilerini yavaş yavaş acı sonlarına yaklaştırıyor:

“Onlar kendilerine yapılan uyarıları unuttunca bütün nimetlerin kapılarını yüzlerine açtık, nihayet sahip oldukları nimetler yüzünden sınırlıklığa kapıldıklarında kendilerini ansızın, kuskıvrak yakalayırverdik de bütün ümitleri suya düştü.

Böylece alemlerin Rabbi olan Allah'a hamdolsun ki, zalimler guruhunun arkası kesildi, soyu kurudu.

Bolluk da şiddet gibi bir tür imtihandır. Aynı zamanda şiddetin derecesinden daha zordur ve daha üstündür. Yüce Allah kullarını şiddetle imtihana tabi tuttuğu gibi bollukla da imtihan etmektedir. Emrine uyanları ve isyan edenleri aynı düzeyde, hem bununla hem de onunla denemektedir. Mü'min şiddetle sınıandığı zaman sabreder. Bollukla sınıandığı zaman da şükreder. Her hali iyiliktir onun. Bir hadiste şöyle denmektedir: “Ne güzel, mü'minin her hali iyilikten ibarettir. Ve bu durum sadece mü'min için geçerlidir. Kendisine bolluk isabet ederse şükreder, bu onun için iyiliktir. Bir sıkıntıyla karşı karşıya kalırsa sabreder. Aynı şekilde bu da “Onun için iyiliktir.” (103)

Peygamberi yalanlayan ve yüce Allah'ın burada onlara ilişkin haberleri anlattığı bu toplumlara gelince, kendilerine yapılan uyarıları unuttuklarında ve yüce

Allah onların yok olacaklarını, bolluk ve sıkıntıyla sınamanın onları Allah'a yakarmaya yöneltmeyeceğini bildiğinden, her şeyin kapısını üzerlerine açmış, böylece onları imtihandan sonra yavaş yavaş sonlarına yaklaştırmıştır.

“Bütün nimetlerin kapılarını yüzlerine açtık.”

İfade hiçbir engel veya kayıtlı karşılaşmaksızın coşan seller gibi üzerlerine akan rızıkları, iyilikleri, nimetleri ve egemenliği tasvir etmektedir. Tüm bunlara hiçbir yorgunluk çekmeden emek sarfetmeden ve hatta en ufak bir çaba bile göstermeden kavuşmuşlardır.

Bu olağan-üstü bir sahnedir. Kur'an'ın harikulâde tasvir yöntemi uyarınca sözkonusu olan durumu bir hareket gibi gözler önüne getirmektedir. ⁽¹⁰⁴⁾

“Nihayet sahip oldukları nimetler yüzünden şımarıklığa kapıldıklarında...”

İyilikler ve rızıklar her taraftan bürümüştür onları. Oyun ve eğlenceye daldılar. Ne şükrediyorlar ne de öğüt alıyorlar. Kalpleri nimetleri verenı anmak, ondan korkup sakınmak duygusundan soyutlanmış. Bütün ilgilerini zevk ve sefaya özgü kıldılar ve tamamen ihtiraslara teslim oldular. Oyun ve eğlenceye dalarlının adeti olduğı üzere yaşamlarını büyük hedeflerden soyutladılar. Bu durumu, kalplerin ve ahlâkların bozulmasından sonra, düzen ve sistemlerin bozulması takip etti. Bunlar da, hayatın tümünden bozulması gibi doğal sonuçları doğurdular. Bu noktada, değışmez yasanın uygulama zamanı geldi:

“Kendilerini ansızın kısıkvrak yakalayiverdik de bütün ümitleri suya düş-tü.”

Derin bir gaffet ve sarhoşluk içinde oldukları bir sırada ansızın yakalanı-verdiler. Bu yüzden onlar son derece şaşkın durumdadırlar. Tüm kurtuluş ümitleri suya düşmüştür. Ne tarafa yöneceklerini düşünmekten bile acizdirler. Bir de bakıyoruz tek bir kişi kalmaksızın tümnden yok oluvermişler:

“Zalimler güruhunun arkası kesildi, soyu kurudu.”

Kavmin arkası, en sonda geleni anlamındadır. Bu kesilince öncekiler zaten kesilmiş demektir. Burada “zalimlerden maksat, müşriklerdir. Nitekim Kur'an-ı Kerim genellikle şirki zulüm, müşrikleri de zalimler olarak ifade etmektedir.

“...Alemlerin Rabbi olan Allah'a hamdolsun...”

İlahi hikmet uyarınca kendilerine süre verilmesinin ve kendilerine hazırlanan sağlam tuzağın ardından zalimlerin -müşriklerin- köklerinin kurutulması-nın değerlendirilmesi konumundadır bu ifade. Acaba burada bir nimetinden dolayı mı Allah'a hamd edilmektedir? Evet, yeryüzünün zalimlerden temizlen-mesi nimetine karşılık olarak... Ya da bir rahmetten dolayı mı hamd edilmekte-dir? Evet bu temizlik sayesinde beliren kullarına yönelik rahmetinden dolayı hamdedilmektedir Allah'a.

Yüce Allah bu kanun uyarınca Nuh (a.s) kavmini, Hud (a.s) kavmini, Sa-

(104) “Kur'an'da Edetü'l-Ceris” kavminin “Kur'an Vahidü'l-Hak” kavminin kızıdır.

lih ve Lut (a.s) kavimlerini tıpkı uygarlıklarının parlayıp yokolmasının ardından Firavunlar'ı, Grek ve Romalılar'ı kısıkrak yakaladığı gibi yakalayivermiştir. Bu nokta Allah'ın kaderine ilişkin bilinmez bir sırdır. İşte görüldüğü kadarıyla O'nun evrensel kanunu. Ve işte bilinen tarihsel olaylara ilişkin ilahi yorum.

Bazı açılardan ileri düzeylerde olmasalar bile bugünkü toplumların sahip olduklarından az olmayacak şekilde, o toplumların uygarlıkları, yeryüzünde kurulu düzenleri, yerleşik hayatları, bolluk ve zenginlikleri vardı. Egemenlik, bolluk ve zenginliğe dalmış, içinde bulundukları duruma aldanmışlardı. Kendilerinin dışında yüce Allah'ın zorluk ve refaha ilişkin evrensel yasasından habersiz olanları da aldatmışlardı.

Bu toplumlar, ortada bir ilahi kanunun varlığını kavrayamıyorlardı. Yüce Allah'ın bu kanun uyarınca onları yavaş yavaş helake sürüklediğinin farkında değillerdi. Bu yörüngede dönüp duranlar da göz ahcı nimetlerin güzelliğine kapılmışlardı. Yaşanılan bu bolluğu ve bu görkemli iktidarı, gözlerinde büyütüyorlardı. Yüce Allah'ın bu toplumlara süre tanınmasına aldanıyorlardı. Oysa bunlar Allah'a kulluk etmiyorlardı ya da O'nu bilmiyorlardı. O'nun egemenliğine karşı çıkıyor, ilahlık özelliklerini kendileri için iddia ediyorlardı. Yeryüzünde bozgunculuğu yaygınlaştırıyorlardı. Allah'ın egemenliğine tecavüz ettikten sonra insanlara zulmediyorlardı.

Amerika Birleşik Devletleri'nde bulunduğum sırada yüce Allah'ın “Onlar kendilerine yapılan uyarıları unutup, bütün nimetlerin kapılarını yüzlerine açtık.” sözünün kanıtlarını gözlerimle gördüm. Çünkü bu ayetin çizdiği tablo... Nimetlerin ve rızıkların hesapsızca akışı sahnesi burada olduğu kadar yeryüzünün hiçbir yerinde somutlaşmamıştır.

Bu toplumun içinde bulundukları bollukla övünmelerini, bunların “Beyaz adam”a özgü olduğunu düşünmelerini, farklı renkten insanlara aşağılık bir yüklenme, iğrenç bir barbarlıkla muamele edişlerini görüyordum. Irk ayrımının sembolü olacak kadar yahudilerin tüm dünyada ifşa ettikleri Nazi ırkçılığıyla mukayese edilmeyecek düzeyde yeryüzünün diğer uluslarına karşı ırk ayrımı yaptıklarını gördüm. Nazilerin yahudilere yaptıklarından daha şiddetlisini, daha zor-bacasını, Beyaz Amerikalılar Zencilere karşı yapıyordu. Özellikle de bunlar müslüman iseler...

Tüm bunları görüyor ve bu ayeti düşünüyordum. Allah'ın evrensel kanununun gerçekleşmesini bekliyor, neredeyse gafillere doğru adım atışını görür gibi oluyordum.

“Nihayet sahip oldukları nimetler yüzünden şımarıklığa kapıldıklarında kendilerini ansızın kısıkrak yakalayiverdik de bütün ümitleri suya düştü.”

“Böylece alemlerin Rabbi olan Allah'a hamdolsun ki, zalimler guruhunun arkası kesildi, soyu kurudu.”

Yüce Allah Hz. Peygamberin -salât ve selâm üzerine olsun- gönderilişinden sonra kökten yok etme azabını kaldırırsa da geride birçok azap türü kal-

miştir. İnsanlık, -özellikle her şeyin kapıları yüzlerine açılan toplumlar- geniş üretim imkânlarına ve bol rızık ortamına rağmen bu azapların birçoğunu tadmaktadır.

Psikolojik azap, ruhsal mutsuzluk, cinsel sapıklık ve ahlâksal çöküntü gibi günümüzde toplumların karşı karşıya kaldığı hastalıklar üretime, refaha ve zenginliğe baskın çıkacak gibi. Neredeyse hayatı bütünüyle uğursuzluk, bunalım ve mutsuzluğun kısı kacına sokacaklar. ⁽¹⁰⁵⁾ Bunların yanında, şehvet ya da sapıkça eğilimler karşılığı satılan devlet sırları ve ulusal ihanet gibi siyasal ahlâk sorunlarına işaret eden ön belirtiler. Evet bu belirtiler, hedefe varıncaya kadar hiç yanılmazlar.

Bütün bunlar sadece yolun başlangıcıdır. Kuşkusuz Allah'ın peygamberi -salât ve selâm üzerine olsun- doğruyu söylemektedir. Şöyle buyuruyor Hz. Peygamber:

“Ona isyan etmesine rağmen yüce Allah'ın bir kula dünya nimetlerinden sevdiği şeyleri verdiğini görürsen, bu, O'nu yavaş yavaş sana yaklaştırmaya yönelik” buyuruyor. Ardından şu ayeti okuyor: “Onlar kendilerine yapılan uyarıları unuttunca bütün nimetlerin kapılarını yüzlerine açtık, nihayet sahip oldukları yüzünden şımarıklığa kapıldıklarında kendilerini ansızın kısı kıvrak yakalayverdik de bütün ümitleri suya düştü. ⁽¹⁰⁶⁾

Bununla beraber şu noktaya dikkat etmek lâzımdır. Yüce Allah'ın batılı yok etmeye ilişkin kanunu, yeryüzünde hakkın bir ümmet tarafından yaşanması şartına bağlıdır. Bundan sonra yüce Allah hakkı batılın üzerine atar, onu parçamaya eder. Dolayısıyla batıl yok olup gider. O halde hak taraftarları tembelce oturup hiçbir iş yapmadan hiçbir çaba göstermeden Allah'ın kanununun gerçekleşeceğini beklememelidirler. Çünkü onlar bu durumda hakkı temsil edemezler. Aynı zamanda hakkın taraftarları da sayılmazlar. Onlar sadece yerlerinde oturan uyusuk tembellerdirler. Yeryüzünde Allah'ın hakimiyetini yerleştirmek kendileri için ilahlığın özelliklerini iddia edenlerin ilahi hakimiyeti gaspetmelerini önleyen bir ümmet meydana gelmedikçe hak gerçekleşmez. Başta gelen ve vazgeçilmez temel “hak” budur. “Eğer Allah bazı insanların şerrini diğerleri aracılığı ile savmasaydı, yeryüzünü kargaşa kaplardı. ⁽¹⁰⁷⁾

Bundan sonra Kur'an'ın akışı Allah'a ortak koşanları, kendi şahıslarına, işitime ve görme organlarına, kalplerine yönelik Allah'ın korkunç azabıyla karşı karşıya getiriyor. Onlar bu azabı geri çevirmekten acizdirler. Şayet yüce Allah işitime ve görme organlarını, kalplerini işlevsiz hale getirecek olursa, bunları kendilerine geri verebilecek Allah'dan başka bir ilâh da bulamazlar.

قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَخَذَ اللَّهُ سَمْعَكُمْ وَبَصَارَكُمْ وَخَشَعَ عَلَىٰ قُلُوبِكُمْ

(105) Daha geniş bilgi için yazarın “İslâm ve Uygarlığın Problemleri” adlı eserinin “Şaşkınlık ve Bunalım” bölümüne bakınız.

(106) İbn-i Cerir ve İbn-i Esîr, Halim.

(107) Bakara, 251

مَزَالَهُ غَيْرُ اللَّهِ يَا بَيْتُكُمْ إِنَّا نَنْظُرُ كَيْفَ نُصَرِّفُ الْآيَاتِ ثُمَّ هُمْ يَصْدُقُونَ ﴿١٠﴾

46- De ki, 'Eğer Allah kulaklarını sağır, gözlerini kör etse ve kalpl rinize mühür vursa, acaba Allah'dan başka hangi ilâh bunları size geri verebilir? Nasıl ayetlerimizi çeşitli açılardan açıkladığımızı ve sonradan onların nasıl yüz çevirdiklerini görüyor musun?'

Bu bir açıdan onların Allah'ın azabı karşısındaki çaresizliklerini somutlaştıran tasvirin bir sahnedir. Bir diğer açıdan da Allah'a ortak koştukları şeylerin gerçek mahiyetlerini son derece ciddi bir şekilde tasvir etmektedir. Ancak bu sahne onları oldukça derinden sarsıyor. Kuşkusuz insan fıtratının yaratıcısı onun şu tasvir sahnesindeki ciddiyeti ve O'nun ötesindeki gereği kavrayacağını biliyordu. Fıtrat, yüce Allah'ın bunları kendisine yapabileceğini, işitme ve görme organlarını işlevsiz hale getirebileceğini, kalpleri mühürleyebileceğini, bu organlarını artık işlevlerini yerine getiremeyeceklerini algılıyor. Fıtrat biliyor ki, yüce Allah, bunu yapacak olursa O'nun azabını geri çevirecek bir ilâhın varlığı söz konusu değildir.

Gönüllerde ve bedeninin diğer organlarında titremeye neden olur, aynı zamanda şirk inancının tutarsızlığını ve Allah'dan başka dostlar edinmenin sapıklığını ortaya koyan bu sahnenin gölgesinde... Evet bu sahnenin ışığında, kendilerine ayetler, çeşitli yollarla açıklanmasına rağmen tıpkı kendisine isabet eden bir hastalıktan ötürü yabancı yönle, dışarıya eğilim gösteren deve gibi yan çizmeleri şaşkınlık yaratıyor.

"Nasıl ayetlerimizi çeşitli açılardan açıkladığımız ve sonra da onların nasıl yüz çevirdiklerini görüyor musun?"

Bir tarafa eğilimli olarak yürüme, yan çizme sahnesiyle birlikte dile getirilen hayret ifadesidir bu. Bu sahne Araplarca bilinmektedir. Tıpkı hep bir tarafa eğilimli olarak yürüyen devenin sahnesini hatırlatmaktadır. ⁽¹⁰⁸⁾ Ayrıca insanın gönlünce horlama, küçümseme ve alaya alma duygularını uyandırmaktadır.

ANSIZIN VE AÇIK AZAB

Beklenen bu sahnenin etkisinden kurtulmadan önce onları ilerde olacak yeni bir olguyla karşılamaktadır. Bu da Allah için uzak değildir. Burada zalim oldukları -yani müşrik oldukları- halde yok olacakları ortam gösterilmektedir. Ansızın gelip çatığı ya da karşı karşıya kaldıkları, habersizken ya da uyanırken meydana geldiği zamanki zalimlerin yerle bir edilişleri çizilmektedir.

قُلْ آتَيْنَاكُمْ أَنَا شَيْكُرُ عَذَابِ اللَّهِ بُقَّةً أَوْ جَهَنَّمَ هَلْ يُنْصَلِكُ إِلَّا الْقَوْمُ الظَّالِمُونَ ﴿١١﴾

(108) Daha geniş bilgi için yazarın "Kur'an'da Edebi Tasvir" adlı kitabının "Düşündürme ve Somutlaştırma" ve "Kur'an'ın Edebi Üslupuna Bakın" bölümlerine bakınız. <https://rantey.org>

47- “De ki, “Ne sanıyorsunuz, eğer ansızın ya da açık bir şekilde size Allah’ın azabı gelse, zalimler güruhundan başkası mı helâk olur?”

Allah’ın azabı ne şekilde ve ne durumda gelirse gelsin, azap, ister onlar gafilen ve beklemedikleri bir sırada ansızın gelsin, ister feryad ettikleri ve hazırlıklı oldukları bir sırada açıktan açığa gelsin zalimler güruhu -yani Kur’an’ın genel ifadesiyle müşrikler- yok olacaklardır. Azap başkasına değil, sadece onlara ulaşacaktır. İster ansızın gelsin, ister açıktan açığa gelsin bu azabı kendilerinden uzaklaştıramazlar. Çünkü onlar karşı koysalar bile azabı uzaklaştıracak güce sahip değildirler. Allah’a ortak koşup yönedikleri hiç kimse de bu azabı savacak durumda değildir. Hepsisi de Allah’ın zayıf kullarıdır.

İMAN EDENLER VE YALANLAYANLAR

Ayetlerin akışı olması beklenen bu olguyu sakınmaları ve meydana gelmeden önce sebeplerinden korunmaları için sunmaktadır. Yüce Allah’ın beklenen bu olguyu insan bünyesine hitap eden bu sahnede sunması, insana sorunu olduğu gibi öğretmekte, bunun da ötesinde kalpleri titreten gerçeği göstermektedir.

Ayet dalgaları şu peşpeşe gelen sahneleri, çeşitli ilhamları bahşeden değerlendirmeleri ve ruhların derinliklerini uyarıp taşıyan melodiyi sunmakla ulaşabilecekleri en son noktaya ulaşıncı, kan soydaşlarının kendilerinden olağan-üstü şeyler istedikleri peygamberlerin görevlerini açıklamakla son buluyor. Peygamberler sadece tebliğ ederler, müjdelere ve korkuturlar. Bundan sonra insanların konumları, peygamberlere karşı takındıkları ve ahirette karşılığını görecekleri tavır uyarınca belirlenecektir.

وَمَا نُرْسِلُ
الْمُرْسَلِينَ إِلَّا مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ فَمَنْ آمَنَ وَأَسْلَمَ فَلَا خَوْفٌ
عَلَيْهِمْ وَلَا أَلَمٌ يَحْزَنُونَ ﴿٤٨﴾ وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا إِنَّمَا
عَذَابُنَا بِمَا كَانُوا يُفْسِدُونَ ﴿٤٩﴾

48- “Biz peygamberleri müjdeleyici ve uyarıcı olarak göndeririz. Kim iman eder ve kendini islah ederse onlar için korku sözkonusu değildir, onlar hiç üzülmezler de.”

49- “Ayetlerimizi yalanlayanlar ise fasıklıklarından, yoldan çıkmalarından ötürü azaba çarptırılır.”

Kuşkusuz bu din insanlığı akli olgunluğa hazırlıyordu. Yüce Allah’ın insana bağışladığı bu büyük cihazı, işaretleri varlık bütününün aşamalarından, hayatın değişik alanlarından ve yaratılışın sırlarından fışkıran gerçeğin kavranmasında eksiksiz bir şekilde kullanmaya alıştırıyordu. Nitekim Kur’an bu gerçeği ortaya çıkarmak, iyice belirginleştirmek ve insanın kavrayışını ona yöneltmek için gelmiştir.

Bütün bunlar, insanlığı gözle görülen maddi harikaların zorlaması karşı-

sında boyunları bükten, karşı çıkanları kabullenmeye zorlayan somut mucizeler evresinden insan anlayışını varlık bütünündeki ilahî sanatın güzelliklerini düşünmeye yöneltme aşamasına getirmeyi gerektiriyordu. Bu da bizzat bir harika, bir mucizedir. Ancak varlığın dayandığı ve temellerini yükselttiği sürekli bir mucize... Aynı zamanda insanın kavrayışına Allah katından gelen erişilmez kitapla hitap etmeyi gerektiriyordu. Bu kitap, ifade bakımından, metot açısından bir mucizedir. Eşsiz bir şekilde oluşturmaya çalıştığı hareket halindeki, organik toplumsal yapısında bir olağan-üstülük vardır. Bundan sonra hiçbir örnek onun düzeyine ulaşamaz.

İnsanın kavrama yeteneği bu tür bir değişime, bu boyutta bir ilerleme alışına ve insanlar ilahî direktiflerin, Kur'an'ı kontrolün ve peygamberi eğitimin ışığında beşeri kavrayışlarıyla varlık bütününe saygılarını okumaya yönelene kadar bu iş uzun bir eğitim ve sürekli bir yönlendirmeyi gerektirmişti. Bu saygıları okuma tarzı, bir anda gerçekleşen gaybi, realist ve yapıcı bir okuma tarzıdır. Bu tarz, bir kısım Yunan felsefesine ve hristiyan teolojisine egemen soyut zihinsel düşüncelerin yöntemlerinden farklı, bir de hem bu felsefelerin bir kısmında, hem de bazı Hind, Mısır, Budist ve Mecusi felsefelerinde yaygın somut ve maddi yöntemlerinden uzak, aynı zamanda cahiliye döneminin Arap inançlarına egemen basit ve somut metodun dışında bir tarzıdır.

Bu eğitimin ve bu yönlendirmenin bir yönü peygamberin görevinin ve şu iki ayetin belirttiği şekliyle -nitekim surenin akışı içinde yeralan aşağıdaki bölümde de belirtilecektir- peygamberlikteki rolünün gerçek mahiyetinin açıklanmasında somutlaşmaktadır. Peygamber bir insandır. Allah onu müjdelemesi ve uyarıda bulunması için gönderir. O'nun görevi burada biter. Bundan sonra insanların karşılık vermesi gelir. Bu karşılık vermeye birlikte yüce Allah takdir ve irade fonksiyonunu yerine getirir. İş insanların tavrına uygun verilen ilahî ceza ile sonuçlanır. Kim inanır ve imanı somutlaştıran iyi davranışlarda bulunursa, gelecek için bir endişesi, geçmiş için de bir üzüntüsü söz konusu değildir. Çünkü geçmişi için bağışlanma ve işlediği iyilikler için sevap vardır. Aynı şekilde kim peygamberlerin getirdiği ve varlık safhalarında dikkat çektiği Allah'ın ayetlerini yalanlarsa, burada "fasıklıklarından ötürü" şeklinde ifade edilen kâfirliklerinden dolayı azaba çarpılırlar. Nitekim Kur'an-ı Kerim'in birçok yerinde şirk ve küfür genellikle zulüm ve fışk (yoldan çıkma) olarak ifade edilir.

Bir karmaşıklık, bir kapalılık söz konusu olmayan açık ve sade bir düşünce... Peygambere, görevine ve dindeki fonksiyonunun sınırına ilişkin sağlam bir açıklama... Yüce Allah'ı ilahlıkta ve ilahlığın özelliklerinden birleyen, her şeyi Allah'ın iradesine ve kaderine bağlayan, bundan sonra insana yönelik ve yönelişin sorumluluğunu yüklenme özgürlüğü tanıyan, gayet net bir şekilde Allah'ın emirlerine itaat edenlerle isyan edenlerin sonlarını açıklayan ve cahiliye toplumlarında yaygın olduğu şekliyle peygamberin tabiatına ve işlevine ilişkin efsaneleri ve kapalı düşünceleri bertaraf eden bir düşünce... Böylece insanlık zihinsel felsefelerin ve nesiller boyu insanın kavrama yeteneğini boşboşuna tüketen teolojik tartışmaların, tartışımına girmenizin akli özgürlük aşamasına geliyor.

PEYGAMBERİN MAHİYETİ

Okuyacağımız bölüm -surenin akışı içinde yeralan geçen bölümde kimi örneklerini sunduğumuz- mucize istemeleri münasebetiyle müşrikleri peygamberliğin gerçek mahiyeti ve peygamberin tabiatıyla karşı karşıya getirmenin devamı niteliğindedir. Hem Arap cahiliyesi hem de çevrelerindeki toplumlar bu düşüncelerle boşu boşuna oyalanıyorlardı. Bunların yüzünden risalet ve nübüvvetin, vahiy ve peygamberin gerçek mahiyetini unutup, peygamberlik sihir ve kahinlikle, vahiy de cin ve cinnetle karıştırılmıştı. Böylece bu toplumlar efsane, kuruntu ve sapıklıkların girdabına dalmışlardı. İşte bu ders peygamberlikler ve peygamberler konusunda -tüm insanlık bazında- cahiliye düşüncelerinin düzeltilmesini ele alan geçen konunun devamı mahiyetindedir. Nitekim bu tür cahili düşüncelerin etkisiyle gaibten haber vermesi, olağan-üstü şeyler meydana getirmesi ve cinlerle ilişkisi bulunan kimselerin ve sihirbazların alışlagelen numaraları yapması istenirdi peygamberden. Sonra gerçeği batılın üzerine vurmak, batılı paramparça edip yoketmek, insanları imanî düşünceye, onun açıklığına, sadeliğine, doğruluğuna, realistiğine döndürmek, peygamberlik ve peygamberin görünüşünü tüm cahiliye toplumlarında yaygınlık kazanan hurafelerden, efsanelerden, kuruntu ve saplantılardan kurtarmak için islâm inancı gelmiştir. Aralarındaki inanç ve doktrin farklılığına rağmen Arap müşriklerine en yakın cahiliye toplumları yahudi ve hristiyanlardan oluşan ehl-i kitap idi. Bunlar peygamberlik ve peygamberin görünümünü en kötü bir şekilde çirkinleştirmede ortak tavır içindeydiler.

Peygamberlik ve peygamberin gerçek durumu açıklandıktan, bunlar nübüvvet ve nebi olgularının görünümünü bulandıran, asılsız kuruntu ve saplantılardan arındırılmış bir şekilde insanların dikkatlerine sunulduktan sonra Kur'an-ı Kerim kendi tabiatının dışında kalan tüm aldatmacalardan ve kendi gerçeğine sonradan iliştirilmiş her türlü süsten soyutlanmış inanç sistemini sunmaktadır. Buna göre Kur'an'ı insanların ilgisine sunan peygamber -salât ve selâm üzerine olsun- bir insandır. Allah'ın hazinelerine sahip değildir. Gaybi bilemediği gibi "Ben bir meleğim" de demez. O söylediklerini ve hareket tarzını Rabbinden edinir. Rabbinin kendisine vahyettiğinin dışında herhangi bir şeye uyamaz. O'nun çağrısını benimsemezler, Allah katında insanların en üstünüdürler. Peygamber de onların hak yolunda kalıcı olmalarını sağlamak, onları yönlendirmek ve yüce Allah'ın onlara yönelik olarak üzerine aldığı rahmet ve bağışlamayı duyurmak zorundadır. Aynı şekilde ahiret korkusuyla gönülleri titreyenleri takva derecesine ulaştırmak için gerekli uyarıyı yapmak da peygamberin görevidir. Görevi bu iki hususta sınırlıdır. Nitekim gerçek konumu da "insan olma" ve "vahiy" olmakla sınırlıdır. Bu şekilde peygamberin düşüncelerde yer eden görevi ve gerçek konumu bütünüyle düzeltilmiş oluyor. Sonra, bu düzeltme ve uyarı sayesinde, yol ayırımında suçluların yolu iyice belli olmuş, hak ve batıl açığa kavuşmuş, peygamberin tabiatı ve peygamberliğin gerçek mahiyeti etrafındaki kapalılık ve vehim giderilmiş oluyor. Hidayet ve sapıklığın çevresindeki kapalı-

lık giderildiği, mü'minlerle mü'min olmayanlar arasındaki ayrılık son derece aydınlık bir ortamda ve katışıksız bir inançla tamamlandığı gibi.

Bu gerçeklere ilişkin olarak yapılan açıklama sırasında ayetlerin akışı ilahilik gerçeğinin bir yönünü, gerek peygamberin, gerekse -itaat edeni ve isyan edeniyle- tüm insanların bu gerçekle ilgisini gözler önüne sermekte, hem hidayet hem de bu gerçekten sapmanın tabiatından söz etmektedir. Buna göre bu gerçeğe ilişkin olarak doğru yolda olmak basirettir. Ondan sapmak ise körlüktür. Yüce Allah, tevbe ettikleri, bundan sonra da doğru yolda hareket ettikleri zaman kullarına yönelik olarak tevbede somutlaşan rahmeti ve bilmeden işledikleri günahları bağışlamayı üzerine almıştır. Yüce Allah suçluların yolunun belli olmasını dilemektedir. Bundan sonra inanan bir kanıtı dayanarak inanın, sapıtan da bir kanıtı dayanarak sapıtsın. İnsanlar asılsız hurafelerin ve sanıların baskısından uzak bir açıklıkla konumlarını belirlesinler...

قُلْ لَا أَقُولُ لَكُمْ عِنْدَ
خَزَائِنِ اللَّهِ وَلَا أَعْلَمُ الْغَيْبَ وَلَا أَقُولُ لَكُمْ إِنِّي مَلَكٌ
إِذَا تَبِعُ إِلَّا مَا يُوحَىٰ إِلَيَّ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَالْبَصِيرُ
أَفَلَا تَتَفَكَّرُونَ

50- "De ki; "Ben size Allah'ın hazineleri elimin altındadır" demiyorum. Size meleğim de demiyorum. Sadece bana indirilen vahye uyuyorum. Hiç kör ile gören bir olur mu? Düşünmüyor musunuz?"

Kureyş'ten iman etmemekte inat edenler, peygamberi doğrulamak için bir mucize göstermesini istiyorlardı. Oysa daha önce de söylediğimiz gibi onun doğru olduğunu biliyor ve O'nun hakkında kuşku duymuyorlardı. Bazen bu mucizenin Safa ve Merve tepelerinin altına dönüşmesi şeklinde gerçekleşmesini, bazen de her iki tepenin Mekke'den uzaklaşmasını, yerlerinin ekin ve meyvelerle yeşillenmiş verimli bir alan olmasını istiyorlardı. Bu istek, kimi zaman başarılarına gelerek gaybin kapsamındaki olayların önceden haber verilmesi şeklinde gerçekleşiyordu. Kimi zaman kendisine bir meleğin indirilmesini, gökten sayfalara yazılı olarak indiğini gördükleri bir kitabın gelmesini talep ediyorlardı. Karşı çıkışlarına ve inatlarına perde yaptıkları daha nice istek...

Ancak bütün bu istekler, çevrelerindeki cahiliye toplumlarında peygamberlik ve peygamber gerçeğinin görünümünü kuşatan asılsız hurafe ve efsanelerden besleniyordu. En yakınları da, peygamberleri bu konulara ilişkin gerçeği açık bir şekilde kendilerine getirdikten sonra yoldan çıkan ehl-i kitabın peygamberlik gerçeği etrafında uydurduğu vehim ve efsaneler oluşturuyordu.

Değişik cahiliye toplumlarında çeşitli şekillerde "gâibten haber verme" iddiaları yaygınlaşıyor. Bu iddiada bulunan yalancı şahısların bir takım aldanmışlar

da doğrular. Bunlar arasında sihir, kehanet, münecceimlik ve delilik yer alıyordu. Bu yalancı haberciler efsun ve muskalarla ya da dua ve niyazlarla veya bunların dışında yöntem ve araçlarla gaybı bilmek gücüne sahip olduklarını, cinler ve ruhlarla ilişki kurduklarını, tabiat kanunlarını kontrolleri altına aldıklarını iddia ediyorlardı.

“Sihir aracılığıyla gaibten haber verme, genel kaniya göre, bilinmeyenden haberdar olmak ya da olaylara ve eşyaya egemen olmak için emrine aldığı kötü ruhlara dayanıyordu. Kehanet yoluyla gaibten haber verme olayı ise, “tanrılar”la ilişkili olduğu düşünülüyordu. Tanrılar kahinin emrine girmezlerdi. Yalnızca dua ve yakarışlarına cevap verir, gerek uyanikken, gerekse uyurken onun için bilinmezliğin kapılarını açarlardı, çeşitli işaretler ve rüyalarla ona yol gösterirlerdi. Bunun dışında diğer çağrı ve yakarışlara cevap vermezlerdi. Ancak sihir ve kehanet aracılığıyla gaibten haber verme, cezbe ve kutsal delilik aracılığıyla gaibden haber vermede farklılık arz ediyordu. Çünkü hem sihirbaz hem de kahine istedikleri, büyü ve dualarla istedikleri şeyle amaçlarının ne olduğunu biliyorlardı. Buna karşılık cezbeyle tutulmuş kişi ya da kutsal deli, edilgen bir konumdaydı. Doğrudan doğruya kastetmediği ve belki de hiç anlamadığı halde dilinden birtakım kapalı ifadeler dökülürdü. Cezbe halinde gaibden haber verme olaylarının yaygınlaştığı toplumlarda meczupla birlikte çoğu zaman onun sözlerinin amacını, sembol ve işaretlerinin anlamını bildiğini ileri süren bir yorumu da bulunurdu. Nitekim Yunan’da Meczub’a “mantı”, yorumcuya da “porphet” (yani başkasının adına konuşan) derlerdi. Avrupalılar tüm anlamlarıyla nübüvvet kelimesini, bu kelimeyle karşılamışlar. Meczubun kastetiklerini, sembol ve işaretlerinin içeriklerini, yorumlamak ve ifade etmekle görevlendirilmiş olması dışında, kahin ve meczupların birleştikleri pek görülmezdi. Çoğu zaman ihtilafa düşer, çekişirlerdi. Çünkü toplumsal işlevleri, yaratılışlarının ve konumlarının tabiatı bakımından farklı özelliklere sahiptirler. Meczup isyancıdır. Herhangi bir törene, genel kabul görmüş bir kuruma bağlı değildir. Kahin ise tutucudur. Kendisine miras kalmış bilgiyi çoğu zaman babasından ve dedesinden edinir. Kehanet, içinde uzak-yakın köşelerden yönelinen puthane ve tapınakların bulunduğu çevreyle sınırlıdır. Cezbe ise, bu ortamda sınırlı değildir. Çünkü cezbe, çölde insanın başına gelebildiği gibi memleketin her tarafında, bilinen bir yerleşme biriminde de gelebilir.” (109)

Üstad Akkad’ın “İslâmın gerçekleri ve düşmanlarının saçmalıkları” kitabından... Bu konuda kanıt oluşturmaya için kitaptan alıntı yapmakla beraber -aralarında semavi dinler de olmak üzere- islâmıla mükemmelliğe ulaşana kadar

(109) Üstad Akkad’ın “İslâmın Gerçekleri ve Düşmanlarının Saçmalıkları” kitabından... Bu konuda kanıt oluşturmaya için kitaptan alıntı yapmakla beraber -aralarında semavi dinler de olmak üzere- islâmıla mükemmelliğe ulaşana kadar dinlerdeki ilâhîlik ve peygamberlik gerçeğinin görünümünün gelişim sürecine ilişkin, yazarmın yöntemini benimsemiyoruz. Çünkü bu görüldüm, gerçek semavi dinlerin (tümünde birdir. Mensuplarının cahiliyeye geri dönemelerinden, peygamberlerin kendilerine getirdiği gerçekleri tahریف etmelerinden ve kendi cahiliye düşüncelerine alet etmelerinden sonra başgösteren sapmalar ölçü alınmamalıdır. En doğru kaynak olan Kur’an-ı Kerim bu sözlerimizi doğrulamaktadır. Bu konuda Avrupalı dinler tarihi bilginlerinin ileri sürdükleri yarıyım ve sanılarla hiçbir değeri yoktur.

dinlerdeki ilahlık ve peygamberlik gerçeğinin görünümünün gelişim sürecine ilişkin, yazarın yöntemini benimsemiyoruz. Çünkü bu görünüm, gerçek semavi dinlerinin tümünde birdir. Mensuplarının cahiliyeye geri dönmelerinden, peygamberlerin kendilerine getirdiği gerçekleri tahrif etmelerinden ve kendi cahiliye düşüncelerine alet etmelerinden sonra baş gösteren sapmalar ölçü alınmamalıdır. En doğru kaynak olan Kur'an-ı Kerim bu sözlerimizi doğrulamaktadır. Bu konuda Avrupalı dinler tarihi bilginlerinin ileri sürdükleri varsayım ve sanıların hiçbir değeri yoktur.

“Yahudi kabileleri arasında yalancı peygamberlerin sayısı oldukça fazlaydı. Bundan anlaşılıyor ki, birbirini takip eden çağlar ile yeni çağların zikir ehli ve tarikat sofuları birbirine benziyorlardı. Çünkü bazı dönemlerde sayıları yüzü aşardı. Kimi zaman bedene eziyet etmek, kimi zaman da çalgı aletlerini dinlemek suretiyle cezbe haline kapılmak gibi dervişlerin başvurduğu egzersizlere, toplantılarında başvururlardı.

Birinci Samuel'in kitabında şöyle denir:

Şaul Davud'u yakalamak için elçiler gönderdi. “Yalancı peygamberler topluluğunun gaibden haber verdiklerini gördüler. Şaul da başkanları olarak aralarında bulunuyordu. Bu sırada Allah'ın ruhu Şaul'un elçilerini bürüdü, onlar da gaibden haber vermeye başladılar. Bunun üzerine Şaul başkalarını gönderdi. Onlar da öncekiler gibi gaibden haber vermeye başladılar. Sonunda o da elbiselerini çıkarıp, aynı şekilde Samuel'in önünde gaibden haber verdi. Bütün gün ve gece boyunca çıplak kaldı.”

Yine Samuel'in kitabında şöyle denir:

“Bir tepe üzerinde oturmuş bir grup, peygambere rastlayacaksınız. Önerinde ruhab, davul, ney ve ud olduğu halde gaibden haber verirler. Rabbin ruhu onların içine girerek birlikte gaibden haber verir. Ardından diğer bir adamın bedenine girer.”

“...Peygamberlik, ikinci bölümünde belirtildiği gibi veraset yoluyla babadan oğula geçen bir sanat olarak kabul ediliyordu. Peygamberlerin çocukları ‘Ya Yuşa’a’ dedikleri zaman: İşte senin karşında durduğumuz yer burasıdır. Ve bize dar gelmektedir. Artık Ürdün’e gidelim.”

“Kimi zaman orduya katılan birtakım hizmetkârları olurdu. Nitekim ilk gunler bölümünde şöyle denmektedir. “Davud ve askeri erkan udlar, rubab ve zillerle gaibden, haberler veren Esaf oğullarını ve başkalarını hizmet için ayırmışlardı.” (110)

Aralarında semavi risaletlerin getirdiği doğru düşünceden sapma sonucu ortaya çıkan cahiliye düşüncelerini de olmak üzere cahiliye, peygamberlik ve peygamberin tabiatına ilişki bu tür batıl düşüncelerle bu şekilde dolup taşmıştı. Bu yüzden insanlar peygamberlik iddiasında bulunan birinde bu tür davranışlar beklerdi. Bazen gaibden haber vermesini, bazen de kehanet ya da sihir yollarıyla (110) Adı geçen, eser şifresiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

luyla evrensel tabiat kanunlarını etkilemesini isterlerdi. İşte müşriklerin Hz. Peygambere yaptıkları teklifler buradan kaynaklanıyordu. Asılsız hurafeleri bertaraf etmek için peygamberlik ve peygamberin tabiatına ilişkin olarak Kur'an-ı Kerim'de yinelenen bütün bu açıklamaların nedeni buydu. Aşağıdaki açıklama da bunlar arasında yer almaktadır.

“De ki; ‘Ben size Allah’ın hazineleri elimin altındadır’, ya da ‘gaybi bili-rim’ demiyorum. Size ‘Meleğim de’ demiyorum. Sadece bana indirilen vahye uyuyorum. Hiç kör ile gören bir olur mu? Düşünmüyor musunuz?’”

Hz. Peygamber -salât ve selâm üzerine olsun- Rabbi tarafından kendisi, peygamber ve peygamberliğin tabiatına ilişkin olarak cahiliye toplumlarını sa-ran her türlü asılsız hurafeden soyutlanmış bir insan olarak sunmakla emrolun-maktadır. Aynı şekilde bu inanç sistemini her türlü aldatmacadan arındırılmış bir şekilde sunmakla emrolunmuştur. Ortada ne bir veraset ne de iddia sözko-nusudur. Bu peygamberin yüklendiği bir inanç sistemidir. Allah’ın yol gösteri-ciliğinden başkası da yolunu aydınlatamaz.

Bilmediği şeyleri kendisine öğreten Allah’ın vahyinden başka bir şeye uya-maz peygamber... Kendisine uyanları bol bol rızıklandırmak üzere Allah’ın ha-zinelerinin üzerine oturmuş değildir. Takipçilerine olacak şeyleri göstermek için gaybın anahtarları da elinde değildir. Yüce Allah’dan indirmesini istedikleri bir melek de değildir. O, yalnızca bir insan ve peygamberdir. Son derece kesin, açık ve sade şekliyle inanç sistemi de bundan ibarettir.

Bu inanç şu fitratın yansıması, şu hayatın dayanağı, ahirete ve Allah’a gi-den yolun kılavuzudur. Bu inanç sistemi, bizzat her türlü gösteriştten uzaktır. Kim ona kendisi için layık olur ise bu inanç onun yanında her türlü değerın üs-tündedir. Kim de onu çıkar pazarında bir ticaret eşyası olarak isterse, tabiatını kavrayamaz, değerini bilemez. Bu sayede bir zenginlik elde edemez.

Bütün bunlardan dolayı peygamber -salât ve selâm üzerine olsun- bu inanç sistemini bu şekilde, her türlü gösteriştten uzak olarak sunmakla emir olunmak-tadır. Çünkü onun hiçbir süse, gösterişe ihtiyacı yoktur. Böylece onun gölgesi-ne sığınanlar; mal hazinelerine, dünyevi makamlara ve takva dışında insanlar arasında herhangi bir ayrıcalığa kavuşamayacaklarını, aksine Allah’ın yol gös-tericiliğine yöneldiklerini bilmiş olurlar. Kuşkusuz bu çok daha üstün ve daha zengin bir duygu.

“De ki; ‘Ben size Allah’ın hazineleri elimin altındadır’ ya da ‘gaybı bili-rim’ demiyorum. Size meleğim de demiyorum. Sadece bana indirilen vahye uyu-yorum.

Bu arada karanlıktan ve körlükten kurtulup aydınlık ve basirete sığındık-larını bilmiş olurlar:

“De ki; Hiç kör ile gören bir olur mu? Düşünmüyor musunuz?’”

Sonra... Yalnızca vahyin takipçisi olmak basirettir, görmektir. Bu yol gös-

tericiden yoksun bırakılan körlüğe terkedilmiş demektir. Bu gerçeği şu ayeti ke-rime gayet net ve kesin bir şekilde dile getirmektedir. Şu halde bu alanda insan aklının fonksiyonu nedir?

Bu sorunun cevabı islâm düşüncesinde oldukça açık ve basittir. Yüce Al-lah'ın insanoğluna bahşettiği akıl, vahyi algılama ve anlamlarını kavrama gü-cüne sahiptir. Onun görevi budur... Sonra bu, ona aydınlık ve hidayet içinde, hiçbir yönden batılın etkileyemediği, koruyucunun kontrolünde tanınmış bir fir-sattır.

Ancak, insan aklı vahiyden uzak bağımsız bir konuma gelirse, bu durum-da sapıklığın, bozulmanın, kötü bir bakış açısının, eksik bir görüşün, yanlış de-ğerlendirme ve planlamanın mahkûmu olur.

Bütün bunlarla, varlıklar alemini bir bütünden ziyade parça parça görme hususundaki oluşumunun tabiatından dolayı karşı karşıya kalır. İnsan aklı, üs-tüste deneyler, peşpeşe olaylar, ardarda görüntülerle varlık bütününi algılamaya çalışır. Dolayısıyla varlığı bir bütün olarak görmesi, bu eksiksiz görüşe dayanarak hükümler koyması, kapsayıcılık ve denge unsurları gözönünde bu-ludurulmuş şekilde bir sistem oluşturması onun için imkânsızdır. Bu nedenle -Allah'ın hayat metodundan ve yol göstericiliğinden kopuk olduğu zamanlarda-sık sık deneylerde bulunur, hükümleri değiştirir, hayat düzenini yeni baştan şe-killendirir, aksiyon ve reaksiyon arasında çalkalanıp durur. Sağ uçtan sol uca yuvarlanır gider. Bu şekilde de insanlığın tüm üstün taraflarını, yüce özellikle-rini yok eder. Şayet insan aklı vahyin takipçisi olsaydı, insanlık bütün bu kötülüklerden korunmuş olurdu. Denemeler, değişiklikler 'eşya', 'madde', 'araç' ve cihazlara özgü kılınırdı. İşte burası insan aklının bağımsız olabileceği doğal bir alandır. Bu alandaki zarar en sonunda madde ve eşyalarla ilgili olurdu, ne-fis ve ruhlarla değil.

Tüm bu durumlarla -yapısının tabiatından sonra- insanın yapısında yera-lan ihtiraslar, arzu ve eğilimler nedeniyle karşı karşıya kalır. Kuşkusuz bu duy-guların kontrol altına alınmaları zorunludur. Böylece insan hayatının sürüp gelişmesine ilişkin görevini yerine getirmesi garanti altına alınmış olur. Aynı şe-kilde hayatın yok olmasına ya da altüst olmasına neden olacak şekilde güvenlik sınırını aşmamalıdır. Bu kontrolü tek başına insan aklı alması mümkün de-ğildir. Çeşitli arzuların, ihtiras ve eğilimlerin baskısı altında bocalayan bizzat in-san aklı için başka bir kontrol gereklidir. Bu kontrol, insan aklını denetimi altına aldıktan sonra onu bozulmalardan da korur. Deneyim ve hükmünü onunla güç-lendirmesi, yöneliş ve hareketini onunla kontrol altına alması için insan aklı -insan hayatıyla ilgili- her deneyimde, verdiği her hükümde ona başvurur.

"Her ikisi -akıl ve vahiy- Allah yapısıdır, bu yüzden uyuşmaları gerekir", savından hareketle doğruyu bulma açısından vahiy kadar bir sağlamlık derece-sini insan aklı içinde öngörenler, insanoğlunun kimi filozoflarının insan aklının değerine ilişkin yaptıkları açıklamalara dayanmaktadırlar. Yüce Allah bu görü-şü doğrulayacak hiçbir ayet indirmemiştir. <https://rantey.org>

Aklı ne kadar büyük olursa olsun bir tek insan için bile, aklın vahye ihtiyacının olmadığı görüşünü benimseyenler, bu konuda yüce Allah'ın söylemediğini söylüyorlar. Çünkü yüce Allah, vahiy ve peygamberliği insanlar için bir delil kılmıştır. Bu delili insan aklı olarak belirlememiştir. Hatta insanları yarattığı ve biricik Rabbini bilme ve O'na inanma özelliğiyle donattığı fıtratı dahi insanlar için delil kılmamıştır. Çünkü yüce Allah, tek başına olan aklın, sapıtacağını, yalnız olan fıtratın bozulacağını biliyordu. Kılavuzu, yol göstericisi, aydınlık ve basireti vahiy olmadığı sürece aklın ve fıtratın korunmasının mümkün olmadığını biliyordu. ⁽¹¹¹⁾

Felsefenin aklı, dine muhtaç olmaktan kurtardığı ya da aklın ürünü bilimin, insanlık için Allah'ın yol göstericiliğine ihtiyaç bırakmadığını ileri sürenler, gerçeğe ve realiteye dayanmayan sözler söylemektedirler. Çünkü realite, hayat düzenlerini felsefi ekollere ya da bilime dayandıran insanlık hayatının üzerine, her şeyin kapılarının açılmış olmasına, üretim ve gelirin kat kat artmış olmasına, hayat koşullarının rahat olmasına ve en geniş çerçevede konfor imkânlarının artmış olmasına rağmen insanı mutsuz kılan bir hayat şekli olduğuna tanıklık etmektedir. ⁽¹¹²⁾ Ancak bunun karşıtı olarak hayatın bilgisizliğe ve başıboşluğa dayanması mümkün değildir. Sorunu bu şekilde ortaya koyanlar art niyetlidirler. Çünkü islâm, insan aklını bizzat kendi yapısından kaynaklanan ayıplardan, bu şekilde arzuların, ihtiras ve eğilimlerin baskısıyla baş gösteren kusurlardan koruyacak güvenceleri içeren bir hayat sistemidir. Sonra insan aklı için, bilim, marifet ve deneyim alanındaki hareketinde doğru yolda olmasını sağlayan esasları belirler, gerekli kuralları koyar. Nitekim islâmın belirlediği bu esaslar ve kurallar, insanın -Allah'ın şeriatı doğrultusunda- gölgesinde yaşadığı pratik hayatın dengeli bir şekilde sürmesini de garantilemektedir. Dolayısıyla realite düşünce ve hareket tarzını bozmasına neden olacak düzeyde baskı yapamaz olur.

Allah'ın vahyi ve yol göstericiliğinin eşliğinde insan aklı yolunu görür, basireti açık olur. Allah'ın vahyini ve yol göstericiliğini terketmesi durumunda da kör olur. Peygamberin sırf vahye başvurmasına değinmek suretiyle düşündürmek için teşvik mahiyetindeki soru ile körlük ve basirete işaret etmeyi bir arada sunmanın, "Sadece bana indirilen vahye uyuyorum. Hiç kör ile gören bir olur mu? Düşünmüyor musunuz?"

Evet işaretleri bu şekilde bir arada ve Kur'an'ın akışı içinde peşpeşe sunmanın Kur'an'ın ifade tarzı içinde bir anlamı vardır. İstenen şey düşünmedir. Bunu teşvik etmek de Kur'an'ın başvurduğu yöntemdir. Ancak düşünme, vahyin denetimi altındadır. Çünkü ancak bu durumda doğruyu görüp aydınlık bir ortamda hareket edebilir. Yoksa bir kılavuz, bir yol gösterici ve aydınlatıcı bir kitap olmaksızın, körlüğün karanlıklarında yuvarlanıp duran kayıtsız düşünme değildir istenen.

İnsan aklı vahyin çerçevesinde hareket ettiği zaman dar bir alana kısıtılır-

(111) Daha geniş bilgi için, "Nisa Suresi, 165. ayetin tefsirine bakınız. c.3, cüz.6, sh. 293 Dünya Yayınları

(112) Yazara "İslâm ve Üygatılma Problemleri" adlı eserinin "Anarşi ve Düzen" bölümüne bakınız.

miş olmaz, aksine gerçekten de son derece geniş bir ortamda hareket etme imkânı bulur. Şu varlık bütününden oluşan geniş bir alanda hareket eder. Nitekim varlık bütünü görülen ve görülmeyen alemleri içerdği gibi nefislerin derinliklerini, olayların dünyasını ve tüm hayat alanını da içermektedir. Vahiy metoddla sapmanın, kötü düşüncenin, arzu ve ihtirasların eğilimlerinin dışında insan aklını herhangi bir şeyden alıkoymaz. Bundan sonra onu, hareket etmek ve faaliyet göstermek üzere serbest bırakır. Yüce Allah insanogluna bahsettiği bu büyük aracı... aklı... İlahi vahiy ve yol göstericiliğin kontrolünde çalışıp, hareket etmesi için bahşetmiştir. Ancak bu durumda sapıtıp azgınlaşmaz.

İSLÂM İNANCININ NETLİĞİ

وَأَنذِرْهُ الَّذِينَ يَحْتَفُونَ أَن يُحْشَرُوا
إِلَى رَبِّهِمْ لَسَ لَهُمْ فِيهِ وَلِيٌّ وَلَا شَفِيعٌ لَهُمْ يَتَّقُونَ
⑤ وَلَا تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْقُدُوةِ وَالْعِشِيِّ هُدًى
وَجْهَهُ مَا عَلَيْكَ مِنْ حِسَابِهِمْ مِنْ شَيْءٍ وَمَا مِنْ حِسَابِكَ
عَلَيْهِمْ مِنْ شَيْءٍ فَطَرَدُمُ فَكُونِ مِنَ الظَّالِمِينَ ⑥
وَكَذَلِكَ فَتَنَّا بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لِّيَقُولُوا أَهَؤُلَاءِ مَنَّ اللَّهُ
عَلَيْهِمْ مِنْ بَنِي آدَمَ إِنَّا نَعْلَمُ بِالشَّاكِرِينَ ⑦ وَإِذَا
جَاءَكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِآيَاتِنَا فَخُلِّ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ كَتَبَ
رَبُّكَ عَلَى نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ أَنَّهُ مِنْ عَمَلٍ مِنْكُمْ سَوْءٌ أَوْ جَاهِلَةٍ
فَتَأْتِي مِنْ بَعْدِهِ وَأَصْلَحَ فَاِنَّ غَوْرَ رَجِيمٍ ⑧ وَكَذَلِكَ
فُتِنَ الْأَيَّاتِ وَلَيْسَ مِنَ سَبِيلِ الْخَيْرِ مِنَ ⑨

51- Rabblarin huzurunda toplanacaklarından korkanları Kur'an aracılığı ile uyar. Onlar için Allah dışında bir dost ya da aracı yoktur. Ola ki, günahlardan sakınırlar.

52- Sırf Rabblarinin rızası dileyerek sabah, akşam O'na yalvaranları yanından kovma, onların hesabından sana ve senin hesabından onlara bir şey düşmez ki, bu yüzden onları kovarak zalimlerden olasan.

53- Kendini beğenmişler "Allah'ın aramızdan seçerek kütübüne layık gördükleri" bundan zihni olarak kendileriyle bir onları için bir önce sınavdan

geçirdik. Allah şükredenleri herkesten iyi bilen değil mi?

54- Ayetlerimize inananlar sana gelince onlara de ki: "Selâm size, Rabbiniz merhametliliği üzerine görev yazdı, buna göre içinizden kim bil-meyerek bir kötülük işler de arkasında tevbe edip kendini islâh ederse, hiç kuşkusuz, Allah bağışlayıcıdır, merhametlidir."

55- Günahkârların yolu açıkça belli olsun diye ayetlerimizi, işte böyle, ayrıntılı biçimde anlatıyoruz.

Bu, islâm inancının izzetini, sahte yeryüzü değerlerine karşı üstünlüğünü, basit beşeri ilgilerden uzaklığını göstermektedir.

Hz. Peygamber -salât ve selâm üzerine olsun- bu dini, süsten, yaldızdan, yeryüzü değerlerinin ihtiras ve aldaticılığından uzak bir şekilde insanlara sunmakla emrolunmuştu. Aynı şekilde dikkatini onlar arasında, bu davetten yararlanmak isteyenlere, onlardan içtenlikle kabul edenlere yöneltmek. Allah'ın tarafını isteyerek, gönüllerini Allah'a yöneltenleri korumak, bundan sonra cahiliye toplumunun sahte değerlerinden ve basit beşeri ilgilerden herhangi bir şey ölçü edinmemekle emrolunmuştu.

Rabblarının huzurunda toplanacaklarından korkanları Kur'an aracılığı ile uyar. Onlar için Allah dışında bir dost ya da aracı yoktur. O ki, günahlardan sakınırlar."

Bununla Rablerinin huzurunda toplanacaklarından korkanları uyar. O sırada Allah'dan başka bir yardımcı ve onları kurtaracak bir aracı bulamazlar. Bunun nedeni, onun izni olmaksızın Allah katında hiçbir aracının aracılıkta bulunamayacağıdır. İzinden sonra da O, yüce Allah'ın haklarında aracılıkta bulunmasını istediğinden başkası için aracılıkta bulunamaz. Dolayısıyla Allah'ın dışında bir dost ve aracının sözkonusu olmadığı böyle bir günün korkusuyla kalpleri ürperenleri uyarmayı, uyarıya kulak vermeyi ve ondan yararlanmayı daha çok hak etmişler. Belki dünya hayatındayken ahirette karşılaşacakları Allah'ın azabından korunabilirler. Çünkü uyarı, gerçekleri ortaya çıkaran bir açıklama olduğu gibi çeşitli ilhamlar uyandıran bir etkidir de. Korktukları ve sakındıkları şeyi ortaya koyan bir açıklama... Kalplerini sakınmaya ve korunmaya yönelten bir etken... Böylece kendileri için açıklama yapıldıktan sonra sakındırıldıkları şeyleri işlememiş olurlar.

"Sırf Rabblarının rızasını dileyerek sabah, akşam O'na yalvarırlar?"

Şu, canlarını Allah yoluna kuyanları, sabah akşam O'na kulluk etmeye, O'na dua etmeye yönelenleri, O'nun yüce zatını isteyenleri, O'nun zatından ve hoşnutluğundan başka bir şeye itibar etmeyenleri kovma... Bu kendini Allah'a adama, sevgi ve edep tavrıdır. Çünkü onlardan biri kulluk ve dua ile Allah'dan başkasına yönelmez. Tamamen her şeyden soyutlanmadığı sürece Allah'ın hoşnutluğunu istemez. Kalbi bütünüyle Allah sevgisiyle dopdolu olmadığı müddetçe, yalnızca Allah'ın hoşnutluğunu istemez. Allah'a karşı takınması gereken edep tavrını öğrenmeden, Allah için ve Allah ile yaşayan bir kul olmadığı sürece, onun hoşnutluğunu isteyerek kulluk ve dua ile yüce Allah'ı birleştirmemiş olur.

Hikâyenin özü şu; Arapların “eşraf” takımından bir grup, Hz. Muhammed -salât ve selâm üzerine olsun- fakirliklerinden dolayı üst başları ter kokan Şuheyb, Bilal, Ammar, Habbab, Selman ve İbni Mesud gibi kimsesiz fakirler, kucak açıyor diye islâm çağrısını kabul etmekten kaçınmışlardır. Bu kimsesizlerin toplumsal konumları Kureyş’in efendileriyle aynı mecliste oturmaya yetmiyordu. Bu yüzden Kureyş’in eşraf takımı Hz. Peygamber’den, bunları yanından uzaklaştırmasını istediler. Fakat peygamber -salât ve selâm üzerine olsun- bunu kabul etmedi. Bu sefer kimsesiz fakirler için ayrı bir toplantı, eşraf takımı için de aralarında şu kimsesiz fakirlerin yer almadığı ayrı bir toplantı düzenlenmesini önerdiler. Böylece efendilerin cahiliye toplumundaki ayrıcalıkları, özellikleri ve üstünlükleri sürecekti. Bunun üzerine Hz. Peygamber de islâma girmelerini sağlamak amacıyla bu isteklerini kabul etme düşüncesi uyanmaya başladı, ancak Rabbinin kesin emri gelmişti:

“Sırf Rabblerimin rızasını dileyerek sabah, akşam O’na yalvaranları yanından kovma.”

Müslim Sa’d b. Ebi Vakkas’dan şöyle rivayet eder, Sa’d diyor ki, “Peygamberin -salât ve selâm üzerine olsun- yanında altı kişi bulunuyordu. Müşrikler Peygambere -salât ve selâm üzerine olsun- yanında bulunan şu adamları uzaklaştır ki, bize karşı cüretkâr davranmasınlar” dediler. Peygamberin yanında bulunanlardan biri bendim, biri İbni Mesut, biri de Hüzeyl kabilesinden bir kişi, biri de Bilal idi. Bir de isimlerini hatırlayamadığım iki adam vardı. Bunun üzerine Peygamberin gönlünde yüce Allah’ın geçmesini istediği düşünce geçti ve kendi kendine konuştu. Bunun üzerine yüce Allah şu ayeti indirdi:

“Sırf Rabblerinin rızasını dileyerek sabah, akşam O’na yalvaranları yanından kovma.”

Bu eşraf takımı Peygamberi -salât ve selâm üzerine olsun- meclisine ve hi-mayesine aldığı şu zayıf kimseler aleyhinde birtakım söylentiler çıkarıyor, onları kınıyor, içinde bulundukları fakirlikleri, zayıflıkları ve efendilerin nefretine, islâmı kabul etmeyişlerine eden olan, Peygamberin meclisinde bulunmalarından ötürü kınıyorlardı. Bunun üzerine yüce Allah bu konudaki kesin hükmünü bildirdi ve iddialarını reddederek temelden çürüttü.

“...Onların hesabından sana ve senin hesabından onlara bir şey düşmez ki, bu yüzden onları kovarak zalimlerden olasın.”

Onların hesabı kendilerine aittir, seninki de sana. Onların fakir oluşları da rızık konusunda belirlenen takdir gereğidir. Bu, Allah katındaki hesaplarıdır. Bu konuyla senin bir ilgin yoktur. Aynı şekilde senin fakir ya da zengin oluşun senin Allah katındaki hesabındır. Onları ilgilendiren herhangi bir şey sözkonusu değildir. Bu değerlerin iman sorunu ve onun derecesi üzerinde bir etkinliği olamaz. Şayet fakirlik ve zenginlikten dolayı onları meclisinden uzaklaştıracak olursan, bu durumda Allah’ın ölçüsüyle ölçmemiş, onun değerleriyle değerlendirmemiş olursun. Dolayısıyla da bu zalimlerden olursun. Hiç kuşkusuz Allah’ın

peygamberi -salât ve selâm üzerine olsun- -Haşa- zalimlerden biri olmaktan uzaktır.

Böylece cep fakiri ancak gönül zengini olanlar peygamberin meclisindeki yerlerinde kaldılar. Toplumsal mevkileri düşük ama Allah'la güç kazananlar, imanlarının sonucu elde ettikleri ve sırf O'nun zatını isteyerek Allah'a yaptıkları duaların sonucu hakettikleri konumlarını korudular. Böylece islâmın ölçü ve değerleri yüce Allah'ın belirlediği metoda uygun olarak yerleşmiş oluyordu.

Bunun üzerine islâmı kabul etmekten kaçınan müstekbirler -büyüklük taslayanlar- büyük bir nefretle şöyle demeye başladılar: Nasıl olur da Allah aramızda şu zayıf fakirleri iyilik için tercih edebilir? Şayet Muhammed'in -salât ve selâm üzerine olsun- getirdiğinde bir hayır bulunsaydı, şu fakirlerin bizim önümüze geçmeleri mümkün olmazdı. Onlardan önce Allah bizi doğru yola ilettirdi. Dolayısıyla Allah'ın bizim gibi mevki, makam sahiplerini bırakıp aramızda şu zayıf fakirlere iyilikte bulunması akla uygun değildir.

Kuşkusuz bu, yüce Allah'ın mal ve soyla büyülenen, bu dinin tabiatını insanlığa gösterdiği aydınlık ufuklu yeni dünyanın mahiyetini kavrayamayanlar için takdir ettiği bir fitneydi. İnsanlık bu dünyada o gün için Arapların ve bütün dünyanın yabancısı olduğu erişilmez doruklara yükselmışti. Hiç kuşku yok ki, çeşitli isim ve görünümler altındaki demokratik düzenler de buna son derece yabancılardı.

"Kendilerini beğenmişler "Allah'ın aramızdan seçerek lütfunu layık gördükleri bunlar mıdır?" desinler diye biz onları işte böyle sınavdan geçirdik."

Kur'an'ın akışı, eşraf takımının kınama amacına yönelik olarak ifade ettiği soruya şu şekilde karşılık vermektedir:

"Allah şükredenleri herkesten iyi bilen değil miydi?"

Bu cevap, birçok işareti, birçok anlamlı imayı kapsamaktadır.

Öneelikle hidayetin yüce Allah'ın doğru yola iletildikten sonra şükredeceklerini bildiği kimseler, mükâfat olarak verdiği bir nimet olduğu belirtilmektedir. Bununla beraber kulların şükürü hiçbir zaman bu nimet için yeterli değildir. Ama yüce Allah kulun çabasını kabul ediyor ve karşılık olarak da eşi bulunmayan şu göz alıcı mükâfatı veriyor.

Bir de iman nimetinin, beşeri cahiliye toplumlarında yaygın olan basit yeryüzü değerlerinden herhangi biriyle ilgisinin sözkonusu olmadığı aksine Allah'ın bu nimeti, karşılığında şükredeceklerini bildiği kimselere özgü kıldığı belirtilmektedir. Yoksa kişinin köle, zayıf ve fakir oluşu önemli değildir. Cahiliye toplumlarında isanların büyülenme gerekçesi yaptıkları basit yeryüzü değerlerinin Allah'ın ölçüsünde yeri yoktur.

Bunun yanı sıra, Allah'ın lütfuna itiraz edenleri, bu itirazlarının eşyanın hakikatine ilişkin bilgisizlikten kaynaklandığı, bu lütfun dağılışının kullardan hangisinin onu hakettiğine ilişkin yüce Allah'ın eksiksiz bilgisine dayandığı, yoksa

şu itirazlarının cehaletten ve Allah hakkında edepsizce davramaktan başka bir şey olmadığı belirtilmektedir.

Ayetlerin akışı Hz. Peygambere -salât ve selâm üzerine olsun- Allah'ın peygamberi olarak islâma öncelikle girmek suretiyle lûtfedilenlere, şu müstekbir ve eşraf takımının alay ettiği kimselere ilk önce selâm vermesini, yüce Allah'ın kendilerinden bilmeden bir kötülük işleyen ardından tevbe edip iyi davranışlarda bulunanın bağışlanmasında somutlaşan rahmeti üzerine aldığını onlara müjdelmesini emrederek sürüyor:

ALLAH'IN MERHAMETİ GENİŞTİR

“Ayetlerimize inananlar sana gelince, onlara de ki; Selâm size, Rabbiniz merhametliliği üzerine görev yazdı, buna göre içinizden kim bilmeyerek bir kötülük işler de arkasından tevbe edip kendini ıslah ederse, hiç kuşkusuz, Allah bağışlayıcıdır, merhametlidir.”

Bu iman nimetinden, hesapta kolaylıktan ve cezada rahmetten sonra yeralan bir lütuftur. Öyle ki, yüce Allah, ayetlerine inananlara merhamet etmeyi bir görev olarak üzerine yazdığı şeyi duyurmasını peygamberine emrediyor. Hattâ bu rahmet, tevbe edip ardından ıslah oldukları zaman tüm günahların bağışlanmasını kapsayacak düzeye ulaşıyor. Nitekim bazıları cehaleti, günah işlemenin nedeni olarak yorumlamışlar. Çünkü insan ancak cehaletten dolayı günah işler. Buna göre hüküm tevbe ettiği ve ardından kendini ıslah ettiği sürece kişinin işlediği her kötülüğü kapsamaktadır. Bu anlayışın hangisi olursa olsun günahdan tevbe etmesi, ardından ıslah olması, yüce Allah'ın bir görev olarak üzerine yazdığı merhamet sonucu, bağışlanmanın nedeni sayan başka hükümlerce de desteklenmektedir.

Surenin bu bölümünün sunulmasını tamamlamadan önce, bu ayetlerin hangi şartlar altında indiğine ilişkin olarak aktarılan bazı rivayetlere ve Kur'an ayetleriyle birlikte bu rivayetlerin işaret ettiği, bu dinin o gün için insanlığın hayatında gerçekleştirdiği olağan-üstü değişimin hakikatiné dönelim. İnsanlık bugün dahi, önceleri ulaştığı, sonradan kesin bir şekilde geriye dönüş yaptığı bu erişilmez doruğun gerisinde bulunmaktadır.

Ebu Cafer et-Taberi şöyle diyor: Bize Henad b. Sırri, bize Ebu Zeyd, Esas'dan, Kardus es'Sa'lebi'den, o da İbn-i Mesud'dan nakletti. Yanında Süheyb, Ammar, Bilal ve Habbab gibi garip müslümanlar bulunduğu bir sırada Kureyş ileri gelenlerinden bir grup peygamberin -salât ve selâm üzerine olsun- yanına uğrayıp şöyle dediler:

-Ya Muhammed, kavmin arasında bunlardan mı hoşnud oldun? Bunlar mı Allah'ın aramızda lütufta bulunduğu kimseler?.. Bunları yanından kov. Şayet onları kovarsan sana uyabiliriz. Bunun üzerine şu ayetler nazil oldu:

Sırf Rabblerinin rızasını dileyerek sabah, akşam O'na yalvaranları yandıran kovma, onların hesabından sana ve senin hesabından onlara bir şey düşmez ki, bu yüzden onların kovulması zalimlerden olmasın.

Kendini beğenmiş 'Allah'ın aramızdan seçerek lûtfuna layık gördükleri bunlar mıdır?' desinler diye biz onları işte böyle sınavdan geçirdik. Allah şükredenleri herkesten iyi bilen değil mi?"

Yine Taberi şöyle diyor: Bana, Hüseyin b. Amr, b. Muhammed el-Ankâzî anlattı: Bize babam anlattı: Bize Esbat, Süddî'den anlattı, o da Ebu Said el-Ezdi'den anlattı. -Bu adam Ezd kabilesinin okur-yazarıydı- O da Ebul Kunud'dan, Habbab'ın yüce Allah'ın şu sözü hakkında.

Sırf Rabblerin rızasını dileyerek sabah, akşam O'na yalvaranları yanından kovma, onların hesabından sana ve senin hesabından onlara bir şey düşmez ki, bu yüzden onları kovarak zalimlerde olasin.

şöyle dediğini anlattı. Akra b. Habis Et-Temimi ve Uyeyne b. Uyeyne b. Hısn el-Fizari gelip Peygamberi -salât ve selâm üzerine olsun- Bilal, Süheyb, Ammar ve Habbab'la birlikte bir grup garip mü'minlerin yanında otururken buldular. Garip mü'minleri gördüklerinde küçümsediler. Sonra Hz. Peygambere gelip şöyle dediler: Bizim için Arapların üstünlüğümüzü görecekları bir meclis ayırmanı istiyoruz. Arap heyetleri yanına geldiklerinde bizi şu kölelerle birlikte görmelerinden utanıyoruz. Bu yüzden yanına geldiğimiz zaman bunları yanımızdan kaldır. Biz ayrıldıktan sonra dilersen onlarla birlikte otur. Hz. Peygamber "tamam" dedi. Onlar "öyleyse bunu yazıp bize ver" dediler. Habbab diyor ki, Hz. Peygamber, bir kâğıt getirmelerini ve yazmak üzere Ali'yi çağırmasını istedi. O esnada bir köşede oturuyorduk. O esnada Cebrail şu ayeti getirdi:

"Sırf Rabblerin rızasını dileyerek sabah, akşam O'na yalvaranları yanından kovma, onların hesabından sana ve senin hesabından onlara bir şey düşmez ki, bu yüzden onları kovarak zalimlerden olasin.

"Kendini beğenmişler 'Allah'ın aramızdan seçerek lûtfuna layık gördükleri bunlar mıdır?' desinler diye biz onları işte böylece sınavdan geçirdik. Allah şükredenleri herkesten iyi bilen değil mi?"

Ardından:

"Ayetlerimize inananlar sana gelince onlara de ki; Selâm size, Rabbiniz merhametliliği üzerine görev yazdı, buna göre içinizden kim bilmeyerek bir kötülük işler de arkasında tevbe edip kendini ıslah ederse, hiç kuşkusuz, Allah bağışlayıcı'dır, merhametlidir."

Bunun üzerine Hz. Peygamber kâğıdı elinden bıraktı sonra da bizi çağırdı ve şöyle dedi: **"Selâm size, Rabbiniz merhametliliği üzerine görev yazdı."** Biz de onun yanında oturduk. Kalkmak isteyince de kalktı ve yanımızdan ayrıldı. Bunun üzerine yüce Allah şu ayeti indirdi:

"Sırf Rabblerin rızasını dileyerek sabah, akşam ona yalvaranlarla beraber sabret. Dünya hayatının çekiciliğini isteyerek gözlerini o kimselerden ayırma." (113)

Habbab diyor ki, bundan sonra Hz. Peygamber yanımızda otururdu. Kalkması gereken saat gelince, kalkıp gitmesi için önce biz kalkıp onu yalnız bıraktık. (114)

Bundan sonra Hz. Peygamber -salât ve selâm üzerine olsun- onları gördüğü zaman selâmla başlar ve şöyle derdi. “Ümmetimin içinde kendilerine selâm vermekle emrolunduğum kimseleri var eden Allah'a hamdolsun.”

Müslim'in sahihinde Aziz b. Amr'dan şöyle rivayet edilir. Ebu Sufyan, Süheyb ve Bilal'e rastladı ve onlardan tiksindi. Bunun üzerine onlar, “Allah'a andolsun ki, Allah'ın kılıçları onun düşmanlarından intikam almaktan alıkonmuş değildirler” dediler. Habbab diyor ki; bunun üzerine Ebu Bekir “Bunları Kureyş'in önderi ve efendisi için mi söylüyorsunuz” dedi. Sonra da Hz. Peygambere gidip haber verdi. Resulullah, “Ey Ebu Bekir, belki de onları kızdırmışsın. Şayet onları kızdırmışsan, kuşku yok ki, Allah'ı kızdırmışsın demektir” buyurdu. Bunun üzerine Ebu Bekir yanlarına gidip “Ey kardeşlerim sizi kızdırdım mı?” dedi. Onlar da “Hayır, Allah seni bağışlasın, kardeşimiz” dediler.

İNANMIŞ İNSANLARIN DEĞERİ

Şu nasların üzerinde uzun uzadıya düşünmemiz gerekir. Aynı şekilde bütün insanlık da buna muhtaçtır. Kuşkusuz bu naslar sırf “insan hakları” konusunda birtakım ilke, değer ve teoriyi temsil etmemektedirler. Olay bundan çok daha büyük ve boyutludur. Bu hükümler, insanlık hayatında fiilen gerçekleşmiş olağanüstü bir olguyu, bu dinin tüm insanlık bazında gerçekleştirdiği geniş boyutlu değişimi temsil etmektedir.

Bir zamanlar insanlığın gerçek hayatlarında ulaştıkları ufkun üzerindeki aydınlık çizgiyi somutlaştırmaktadır... Her ne kadar insanlık, bu dini takip ederek sağlam adımlarla yükseldiği bu aydınlık çizgiden geriye dönüş yapmışsa da, bu durum şu değişimin büyüklüğünden, bir zamanlar gerçekleşen bu olgunun ululuğundan ve insanlığın pratik hayatında fiilen çizilen bu çizginin öneminden bir şey eksilmez. Bu çizginin çizilmiş olmasının ve bir zaman ona ulaşılmış olmasının değeri, insanlığın bir daha, tekrar ona ulaşmaya çalışmasındadır. İnsanlık bir kere bu çizgiye ulaşmış olduğuna göre bu onun gücü ve imkânı dahilindedir. Çizgi, orada ufuklarda duruyor. İnsanlık da aynı insanlık... Bu din de yine aynı dindir. Geride kararlılık, güven ve kesin bir inanç kalıyor.

Bu hükümlerin değeri, o gün için insanlığa bütün noktaları ve aşamalarıyla cahiliye bataklığında yükselen bir çizgi belirlemesindedir. İslâm, Arapları bu bataklıktan çıkarmış, onları yükselttiği erişilmez dorukların düzeyine ulaştırmıştır. Yeryüzünde insanlığın elinden tutup bu bataklıktan çıkararak ulaştıkları zirve-

(114) İbni Kesir tefsirinde bu hadis hakkında şu değerlendirmeyi yapmaktadır. “Bu hadis gariptir. Çünkü bu ayet Mekke’de inmiştir. Akra b. Habis ve Uyeyne ise Hicretten bir süre sonra müslüman olmuşlardır “...Ben bu değerlendirmeye bir anlam veremedim. Çünkü bu sözleri kesinlikle müslüman olmalarından önce söylemişler. Müslümanken böyle bir şey söyleyemezdi. Dolayısıyla bu rivayetle, onların Hicretten bir süre sonra müslüman olmaları arasında çelişki söz konusu değildir. Onlar sözleri yanlışlık görmedi diye o gün bundan yüz çevirmişlerdi - <https://rantey.org>

ye yükseltecek bir konuma getirmiştir.

Bütün insanlık gibi Arapların, cahiliye döneminde içinde yüzdükleri iğrenç bataklık ise, Kureyş'in ileri gelenlerinin şu sözlerinde gayet açık bir şekilde somutlaşmaktadır. **"Ya Muhammed kavmin arasında bunlardan mı hoşnud oldun? Bunlar mı Allah'ın aramızda lûtufta bulunduğu kimseler? Biz şimdi bunlara mı uyacağız? Kov şunları yanından. Şayet onları kovarsan belki sana uyarız"...** Aynı şekilde Akra b. Habis et-Temimi ve Uyeyne b. Hısn el-Fizarî'nin, Bilal, Süheyb, Amman Habbab ve benzeri gariplerden oluşan peygamberin -salât ve selâm üzerine olsun- arkadaşlarını küçümsemelerinden ve Peygambere söyledikleri şu sözlerden de iyice belirginleşmektedir: **"Bizim için, Arapların üstünlüğümüzü görecekleri bir meclis ayırmanı istiyoruz. Arap heyetleri yanına geldiklerinden bizi şu kölelerle birlikte görmelerinden utanıyoruz.**

Burada cahiliye iğrenç görünümü, komik ölçüleri ve basit değerleriyle belirginleşmektedir. Soy ve ırk taassubu... Mah ve sınıfsal farklılıklar gibi birçok değerler... Şu adamların bir kısmı Arap değildi. Bir kısmı da eşraf takımından değildi. Aralarında servet sahibi bir kimse de yoktu. Her cahiliye toplumunda geçerli olan günümüz cahiliye toplumlarının ırk, renk ve sınıf çığırtkanlıkları arasında bunların üzerine çıkamadığı aynı değerler...

Bu, cahiliye bataklığı... Erişilmez dorukta ise islâm yer alıyor. İslâm şu komik değerler, şu basit hedefler ve şu kof çığırtkanlıklar için ölçüler koymaz. O gökten inmiştir, yerden bitmiş değildir. Çünkü yeryüzü bataklığı kendisidir. Şu garipler, yeni ve ulu bitkiyi yetiştirmesi mümkün olmayan bataklık. İslâm, buyrukları uygulanan bir dindir. İlk uygulayan da Muhammed -salât ve selâm üzerine olsun- dir. Kendisine gökten vahiy gelen, Allah'ın peygamberi Muhammed... Bundan önce Haşimoğulları'nın gözdesi, Kureyş'in zirvesi Muhammed... Sonra Ebu Bekir "şu kullar" hakkındaki islâmın buyruğuna uyuyor. Allah'ın peygamberinin arkadaşı Ebu Bekir... Evet şu kullar... Herkesin ve her şeyin kulluğundan sıyrılıp tek başına Allah'a kul olanlar. Nitekim yukarıda anlatılanlar bu kullara ilişkindi...

Nasıl ki, cahiliyenin iğrenç bataklığı, Kureyş'in ileri gelenlerinin sözlerinde, Akra ve Uyeyne'nin düşüncelerinde belirmektedir ise, aynı şekilde islâmın erişilmez zirvesi de yüce Allah'ın peygamberine -salât ve selâm üzerine olsun- yönelik buyruğunda somutlaşmaktadır.

"Sırf Rabblerinin rızasını dileyerek sabah, akşam O'na yalvaranları yanından kovma, onların hesabından sana ve senin hesabından onlara bir şey düşmez ki, bu yüzden onları kovarak zalimlerden olasin."

"Kendini beğenmişler 'Allah'ın aramızdan seçerek lûtfuna layık gördükleri bunlar mıdır?' desinler diye biz onları işte böylece sınavdan geçirdik. Allah şükredenleri herkesten iyi bilen değil midir?"

"Ayetlerimize inananlar sana gelince onlara de ki, 'Selâm size, Rabbiniz merhametliliği üzerine görey yazdı, buna göre içinizden kim bilmeyerek bir kö-

(tülük işler de arkasından tevbe edip kendini ıslah ederse, hiç kuşkusuz, Allah bağışlayıcıdır' merhametlidir."

İslâmın bu erişilmez zirvesi, Peygamberi -salât ve selâm üzerine olsun- "şu kullar"la olan ilişkilerinde belirginleşmektedir. Muhammed b. Abdullah b. Abdülmuttalib b. Haşim, -bundan başka- Allah'ın Peygamberi, O'nun yarattıklarının en hayırlısı ve hayatı şerefliendiren varlıkların en üstünü olduğu halde, yüce Allah'ın onlarla konuşmaya selâmla başlamasını, onların yanında sabretmesini, onlar kalkmadıkça kendisinin kalkmamasını emrettiği peygamber...

Sonra bu zirve, "şu kulların" Allah katındaki kendi konumlarına, kendi kılıçlarına bakışlarında ve onları "Allah'ın kılıçları" olarak değerlendirişlerinde, islâmın en sıkıntılı günlerinde öne geçip islâmı kabul edişlerinden dolayı kendilerini saffın en ön sıralarına geçirmelerinde belirginleşmektedir. Yine fetih yılında müslüman olup Hz. Peygamber tarafından bağışlanmış olmasından dolayı, Ebu Sufyan'ı islâm saffının gerisine ittikten başka Kureys'in bu ulusu ve efendisi hakkında sarfettikleri sözlerden dolayı onları azarlayan Ebu Bekir'in arkadaşı Hz. Peygamber tarafından "şu kulları" kızdırmaktan sakındırmasında ortaya çıkmaktadır. Çünkü böyle bir durumda Allah'ı kızdırmış olacaktır. Aman Allah'ım... Hiçbir değerlendirmeye bu olayı ifade edecek düzeye ulaşamaz. Bizim de sadece aktarmak geliyor elimizden Ebu Bekir gidiyor, Allah'ı hoşnut etmek için o "kulları" hoşnut etmeye çalışıyor. "Ey kardeşlerim yoksa sizi kızdırdım mı?" diyor. Onlar da "Hayır kardeşim, Allah seni bağışlasın" diyorlar.

Bu nasıl bir şeydir ki, insanlığın hayatında bu derece dehşet verici bir şekilde gerçekleştirmiştir? İnsanların pratik hayatlarında tamamlanan bu derin inkilab nasıl bir şeydir?.. Yeryüzü aynı yeryüzü, ortam aynı ortam, ekonomi aynı ekonomi ve her şey olduğu gibi yerli yerinde durduğu halde, değerlerde, sistemlerde, duygu ve düşüncelerde aynı anda meydana gelen bu değişim nedir acaba?.. İnsanlardan birine gökte vahiy geliyor. Bu vahiyde Allah katından bir güç vardır. Üzerinde birikmiş tortuların ötesinden hitab ediyor insan fitratına. Şu bataklıkta bocalayanlara yöneliyor. Onları yol boyunca erişilmez doruklara, yükseğe, daha yükseğe, oraya islâmın katına çıkmaya teşvik ediyor.

Sonra insanlık bu erişilmez doruklardan geriye dönüyor ve tekrar bataklığa yuvarlanıyor. Bir kez daha New York'da, Washington'da, Chicago'da, Johannesburg'da ve uygarlık (!) dünyasının bunlar dışındaki diğer yörelerinde, o kokuşmuş taassuplar, ırk ve renk taassupları hortluyor. Orada, burada milliyetçilik, ırkçılık ve sınıfçılık taassubu yükseliyor. Bu iğrenç taassupların kokusu da hiç eksik olmuyor.

Ama islâm orada, zirvede duruyor. İnsanlığın ulaştığı o aydınlık çizgiyi çizdiğinden beri... İslâm orada yüce Allah'dan insanlığa yönelik bir rahmet olarak duruyor. Olabilir ki, insanlık ayaklarını çamurdan çıkarır, dikkatlerini topraktan kurtarıp yukarıya yöneltir. Bir kez daha o aydınlık çizgiyi görür. Yine bu dinin çağrısına kulak verir, islâmı takip ederek bir daha o göz alıcı doruklara yükselir.

Bu tefsirde takip ettiğimiz metodun sınırları içinde bu açıklamadan daha fazlasını yapamıyoruz, uzun uzadıya üzerinde duramıyoruz. Yalnız tüm insanlığı bu ayetler ve anlamları üzerinde düşünmeye çağırıyoruz. Bu çağırışı insanlık tarihinde islâmın izinde cahiliyenin aşağılık bataklığından, o erişilmez, göz alıcı doruğa yükselirken belirginleşen o düzeyi görmeye çaba sarfetmesi için yapıyoruz. Ancak insanlık göz kamaştırıcı doruklara ulaştıktan sonra, ruh ve inançtan yoksun “materyalist uygarlığın” teşvikleriyle aşağılara doğru yuvarlanmış. Aynı şekilde Allah’ın hayat metodundan ve yol göstericiliğinden uzak olarak insanın kendi kendine ortaya koyduğu tüm deneyimler, ekoller, rejimler, hayat düzenleri, ideoloji ve düşünceler başarısızlığa uğradıktan sonra islâmın yeniden onu nereye ulaştıracağını kavramaya çalışmasını istiyoruz. Evet, yukarıda saydıklarımız, insanlığı yeniden o zirveye ulaştırmak, insanın sahip olduğu haklarını bu denli parlak bir şekilde garantilemek, bu müthiş inkılâbı gerçekleştiren gönüllere huzur akıtmak hususunda başarısızlığa uğramışlardır. Oysa islâm, katliamlara girişmeden, işkenceye başvurmadan, temel özgürlükleri askıya alacak istisnai uygulamalara gerek duymadan, korkusuz, telâssiz, kimseyi ezmeden, açlık ve fakirliğe meydan vermeden, insanları koyduğu ve içinde Allah’dan başkasının bazısına kullukta bulunduğu, aşağılık sistemlerin gölgesinde insanların giriştiği değişikliklerde karşılaşılan tipte bir engelle karşılaşmadan insanlığı değiştirmişti:

Burada, bu kadarı bizim için yeterlidir. Bizzat ayetlerin fışkırttığı ve aydınlık gönüllere akıttığı güçlü ve derin işaretler yeterlidir.

YOLLARIN BELİRGİNLEŞMESİ

“Günahkârların yolu açıkça belli olsun diye ayetlerimizi işte böyle, ayrıntılı biçimde açıklarız.”

Peygamberlik ve peygamberin tabiatını bu denli net ve açık bir şekilde sunduğu gibi bu inancı her türlü süsten, yaldızdan arındırmış bir şekilde sunan, bu inancın insanlık hayatından söküp atmak için geldiği değer ve ölçülerle, yerleştirmek için geldiği değer ve ölçüleri birbirinden ayıran bu bölümü sunar...

“Ayetlerimizi işte böyle ayrıntılı biçimde açıklarız.”

Böyle bir metod ve yol takip ederek böyle bir açıklama ve ayrıntıya başvurarak... Bu gerçek hakkında bir kuşku ve bu konuda bir kapalılık bırakmayan ayetleri açıklarız... Bundan sonra mucize istemeye gerek kalmaz. Çünkü Kur’an’ın akışında, şu örneği sunulan bu metod aracılığıyla gerçek son derece açık, konu gözler önündedir.

Bununla beraber, surenin içinde hidayet kanıtlarına ve imanun belirtilerine ilişkin olarak geçen tüm ayrıntılar, gerçeklere ilişkin tüm açıklamalar ve pratik hayata ilişkin tüm mesajlar, yüce Allah’ın şu sözünün kapsamına girmektedir. **“Ayetlerimizi işte böyle ayrıntılı biçimde açıklarız.”**

Bu kısa ayetin sonu ise:

“Günahkârların yolu açıkça belli olsun diye!..”

Oldukça ilginç bir şey... Bu, Kur'an metodunun inanç ve inançla hareket etmeye ilişkin stratejisini gözler önüne sermektedir. Kuşkusuz bu metod, salih mü'minler yolunun açıkça belli olması için sırf gerçeğin açıklanıp ortaya konmasını amaçlamaz. Bunun yanı sıra, günahkâr sapıkların yolunun açıkça belli olması için batılın açıklanıp ortaya konmasını da amaçlamaktadır. Çünkü günahkârların yolunun açıkça belli olması, mü'minlerin yolunun açık seçik belli olması için bir zorunluluktur. Bu kural, yol ayrımını belirleyen bir çizgi konumundadır.

Kuşkusuz bu hareket metodu, insanlığın kendisiyle hareket etmesi için yüce Allah tarafından belirlenen metoddur. Çünkü yüce Allah, gerçeğe ve hayra ilişkin katıksız inancın oluşmasının karşıt tarafı, batıl ve kötülüğü görmeyi, bunun katıksız batıl ve baştan sona kötülük olduğunu, aynı şekilde bunun da katıksız gerçek ve baştan sona hayır olduğunu vurgulamayı gerektirdiğini biliyor. Nitekim hak uğruna önce atılma gücü sırf hak taraflarının kendilerinin haklı olduğunun bilincinde olmasından kaynaklanmaz. Aynı şekilde kendilerine düşmanlık besleyenlerin, kendileriyle savaşa tutuşanların batıl ehli olduğunun ve yüce Allah'ın bir başka ayette her peygambere onlardan düşmanlar kıldığını belirttiği suçluların yolunu takip ettiklerinin bilincinde olmasından da kaynaklanır: **“Böylece her peygamber için suçlulardan bir düşman kıldık.”** (115)

Böylece hem peygamberin hem de mü'minlerin gönüllerinde kendilerine düşman olanların suçlular oldukları düşüncesinin sağlam, açık ve kesin bir şekilde yer etmesi amaçlanmaktadır.

Küfrün, kötülüğün ve suçluluğun açığa çıkarılması imanın, hayrın ve iyiliğin netleşmesi için zorunludur. Suçluların yolunun açık seçik belli olması ayetlere ilişkin ilahî açıklamanın hedeflerinden biridir. Çünkü suçluların konumları ve yollarına ilişkin olarak beliren herhangi bir karanlık nokta ve kuşku, mü'minlerin konumlarına ve yollarına yansır. Çünkü bunlar birbirlerine karşı duran iki sayfa, birbirlerine aykırı iki yoldurlar. Bu yüzden renklerin ve çizgilerin açığa kavuşması kaçınılmazdır.

Bundan dolayı, her islâmî hareketin mü'minlerin yolunu ve suçluların yolunu belirlemekle işe koyulması gerekmektedir. Mü'minlerin yolunu ve suçluların yolunu tanımlamak ve mü'minlerin ayırıcı özellikleriyle suçluların ayırıcı özelliklerini belirlemekle başlamalıdır. Ama realiteler dünyasında, teoriler dünyasında değil. Böylece islâm davasının mensupları, yollar birbirine benzemeyecek, mü'minlerle suçlular arasındaki işaret ve çizgiler birbirine girmeyecek şekilde mü'minlerin yolu, hareket metodu ve belirtileri ile suçluların yolu, hareket metodu ve belirtileri belirlendikten sonra çevrelerindeki insanlardan hangisinin suçlu müşrik olduğunu bilmiş olurlar.

İslâm Arap Yarımadası'nda müşriklerle karşı karşıya geldiği günlerde bu

belirginlik ortaya konmuş ve bu netlik eksiksiz bir şekilde gerçekleşmişti. Salih müslümanların yolu Allah'ın peygamberi -salât ve selâm üzerine olsun- ve beraberindekilerin yoluydu. Suçlu müşriklerin yolu ise onlarla birlikte bu dine girmeyenlerin yoluydu. Bu belirgin ve netliğin yanında, suçluların yolu açık, seçik belli olsun diye Kur'an iniyor ve bu surede örnekleri geçtiği şekilde yüce Allah ayetleri yanıtlı biçimde açıklıyordu.

İslâmın şirk, putperestlik, Allah tanımazlıkta, semavi bir temele dayanmakla beraber beşeri tahrifatların değiştirip bozduğu değişik tahrif olmuş dinle karşılaştığı sıralarda... Evet, islâmın bu gruplar ve akımlarla karşılaştığı sıralarda salih mü'minlerin yolu ile kâfir ve suçlu müşriklerin yolu açık açık gözler önündeydi. Birbirlerine karışmalarına imkân yoktu.

Ancak bugün için gerçek islâmî hareketlerin karşı karşıya kaldığı sorun, bunlardan hiçbirisi değildir. Sorun, müslüman sülalelerden gelen milletlerin, Allah'ın dininin egemen olduğu ve onun şeriatının hükmettiği zamanlarda islâm yurdu olan ülkelerin varlığında somutlaşmaktadır. Sonra bu ülkeler ve milletler gerçek islâmî hayattan uzaklaştırıp isim olarak ilân ediyorlar. İnanç açısından islâmî din olarak benimsediklerini sanmalarına rağmen inanç ve realite olarak islâmın prensiplerini inkâr ediyorlar. Çünkü islâm, Allah'dan başka ilâh olmadığına şahitlik etmektedir. Allah'dan başka ilâh bulunmadığına şahitlik ise, yüce Allah'ın tek başına evrenin yaratıcısı olduğuna ve orada dilediği gibi tasarrufda bulunduğu, kulların ibadet kastı taşıyan davranışlarını ve hayatla ilgili eylemlerini sadece O'na sunacaklarına, kulların yasalarını sadece ondan edineceklerine, hayatlarına ilişkin konularda tek başına O'nun hükümlerine boyun eğeceklerine inanmakta somutlaşmaktadır. Kim -bu anlamda- Allah'dan başka ilâh bulunmadığına şahitlik etmezse, hiçbir zaman şahadet getirmemiş ve islâma girmemiş demektir. Adı, lâkabı ve soyu ne olursa olsun... Hangi bölgede -bu anlamda- Allah'dan başka ilâh bulunmadığına şahitlik etme gerçeği gerçekleşmezse, o bölge hiçbir zaman Allah'ın dinini din edinmemiş ve asla islâma girmemiş demektir.

Bugün yeryüzünde isimleri müslüman ismi, kendileri de müslüman bir sülaleden gelen milletler vardır. Yine bir zamanlar islâm yurdu olan birtakım ülkeler vardır. Ancak bu milletler, günümüzde -bu anlamda- Allah'dan başka ilâh bulunmadığına şahitlik etmedikleri gibi bu ülkeler de, bu anlamın gereği olarak günümüzde Allah'ın dinini din edinmiyorlar...

İşte gerçek islâmî hareketlerin bu ülkelerde bu milletlerle karşılaşırken önüne çıkan büyük zorluk budur. Bu hareketlerin karşı karşıya kaldığı en büyük zorluk bir yandan "Allah'dan başka ilâh yoktur" ilkesinin ve islâmın anlamının etrafını, diğer yandan şirk ve cahiliye anlamlarının etrafını kuşatan belirsizlik, kapalılık ve karışıklıktır.

Bu hareketlerin karşı karşıya kaldığı en büyük zorluk salih müslümanların yolu ile suçlu müşriklerin yolunun açık açık belli olmaması, işaret ve özelliklerin karışması, isim ve sıfatların birbirine girmesi, yolların ayrılış noktasını seçe-

meyecek kadar bir şaşkınlığın egemen olmasıdır.

İslâmî hareketlerin düşmanları bu gediği çok iyi biliyorlar. Bu yüzden gediğin biraz daha genişlemesi, sorunun laçkalaşması, birbirine girip karmakarı-şık olması için yoğun çaba sarfetmektedirler. Öyle ki, gerçek sözü açıkça söylemek insanı, alnından ve ayaklarından bağlayan bir töhmete düşürür. "Müslümanları tekfir ediyorlar" töhmetine... İslâm ve küfür konusunda hüküm verme, bu konuda insanların örf ve geleneklerine başvurma sorununa dönüşür, yüce Allah'ın ve peygamberinin -salât ve selâm üzerine olsun- sözlerine değil.

İşte en büyük zorluk budur. Her nesilden Allah davasının taraftarlarının aşması zorunlu olan bir engeldir bu.

İnsanları Allah'ın yoluna davet edenler, gerçek kesin sözü söyleme konusunda uzlaşmaya, yağcılığa yeltenmemelidirler. İçlerinde bir korku ve endişe duymamalıdır. Kınayanın kınamasından ya da "Bakın, müslümanları tekfir ediyorlar" diye bağırın çığırtkanlardan etkilenmemelidirler.

Kuşkusuz birtakım aldanmışların sandığı gibi islâmın böyle bir ciddiyetsizlik, bu tür bir cıvıklıkla ilgisi yoktur. İslâm açık seçik ortadadır, küfür de öyle... İslâm vurguladığımız anlamda Allah'dan başka ilâh bulunmadığına şahitlik etmektir. Kim bu şekilde şahitlik etmezse ve onu hayatta bu şekilde uygulamazsa, onun hakkındaki Allah ve peygamberinin hükmü şudur: Bu adam kâfirdir, zalimdir, fasıktır, suçludur...

"Günahkârların yolu açıkça belli olsun diye ayetlerimizi, işte böyle ayrıntılı biçimde açıklıyoruz."

Evet, Allah'a davet edenler bu engeli aşmak zorundadırlar. Bütün enerjilerini, bir şüpheye kapılmadan, bir kapalılığa takılmadan ve karışıp ciddiyetini kaybetmeden Allah yolunda harcamaları için vicdanlarında bu açıklığı gerçekleştirmelidirler. Çünkü kendilerinin kesin olarak müslüman olduklarına, yollarına çıkanların, engel olanların, insanları Allah'ın yolundan alıkoyanların suçlular olduklarına içtenlikle inanmadıkları sürece bütün enerjilerini davâ uğruna harcamazlar. Bu işin bir iman-küfür meselesi olduğuna, kendileriyle milletlerinin yol ayrımında olduklarına, kendileri bir inanç sistemine milletlerinin başka bir inanç sistemine, kendilerinin bir dine, milletlerinin bir başka dine mensup olduklarına kesin bir şekilde inanmadıkları sürece yolun zorluklarına direnmeleri, dayanmaları mümkün olmayacaktır:

"Günahkârların yolu açıkça belli olsun diye ayetlerimizi, işte böyle ayrıntılı biçimde açıklıyoruz."

...Ve hiç kuşkusuz ulu Allah doğru söylüyor.

İLAHLIK GERÇEĞİ

Bu mesajda yeniden "ilâhlık gerçeği"ne dönülmektedir. Peşpeşe gelen ayetlerin akışı içinde yeralan, geçen dalgada da "Peygamberlik ve Peygamber" gerçeği yer almıştı. Geçen bölümün sonunda anlattığımız gibi, suçluların yolu ile

müminlerin yolunun açıklanması da ayetlerin akışında ele alınmıştır.

Bu mesajda, "ilâhlık gerçeği" birçok taraftan belirginleşmektedir. Kür'an ayetlerinin sunulduğu esnasında ayrıntılı bir şekilde açıklamadan önce bunu burada özetleyelim!

Bu gerçek, Resulullah (s.a.s)'ın gönlünde belirginleşmektedir. Çünkü O, içinde Rabbinden sunulmuş bir kanıt buluyordu. Ve ona pürüzsüz inanıyordu. Yalanlayanların yalanlaması onu sarsmıyordu. Bu yüzden kendisini tamamen Rabbine adıyordu. Onların sapıklığından ve kendisinin doğru yolda olduğundan emin olarak kavmine karşı kesin tavrını takınıyordu.

-De ki: "Sizin Allah dışında yalvardığınız ilâhlara tapmak bana yasaklandı." De ki: "Ben sizin keyfi arzularınıza uymam, uyarsam sapmış, doğru yolda gidenlerden olmamış olurum."

-De ki: "Ben Rabbinden gelen kesin bir delile dayanıyorum, siz ise onu yalanladınız. Bir an önce gerçekleşmesini istediğiniz azap da benim yetkimde değildir. Egemenlik Allah'ın tekelindedir. O gerçeği açıklar ve O ayırdedici hükmü verenlerin en hayırlısıdır."

"İlahlık gerçeği, yalanlayanlara karşı yüce Allah'ın süre tanımazında ve yalanlamaları durumunda -evrende yürürlükte olan sünneti uyarınca- azap etmede acele etmemek için maddi isteklerine karşılık vermeyişinde belirginleşmektedir. Kuşkusuz yüce Allah bu isteklerini yerine getirebilirdi. Ayrıca meydana gelmesini sabırsızlıkla istedikleri şey Resulullah (s.a.s)'ın yapabileceği bir şey olsaydı, bunu yapmaktan geri kalmayacaktı. Çünkü onlardan ve mesajını yalanlamalarından büyük sıkıntı duyuyordu. O halde onlara bu şekilde süre tanınmış olması yüce Allah'ın ilminin ve rahmetinin bir belirtisidir. Aynı şekilde ilâhlığının iyice açığa çıktığı bir alandır da.

De ki: "Eğer bir an önce gerçekleşmesini istediğiniz azap, benim yetkimde olsaydı, aramızdaki mesele çoktan çözümlenmiş olurdu." Allah, zalimleri herkesten iyi bilir."

"Bu gerçek", yüce Allah'ın gaybı bilmesinden ve bu bilgisinin varlık alanında olup biten her şeyi kuşatmış olmasından da açığa çıkmaktadır. Hem de sadece Allah için olabilecek bir biçimde ve ancak O'nun tasvir edebileceği bir şekilde!

"Gayb'ın anahtarları Allah'ın katındadır, onu yalnız O bilir. Mutlaka O'nun bilgisi altında dalından düşen her yaprak, yerin karanlık derinliklerindeki her tane, yaş-kuru ne varsa hepsi apaçık bir kitaptadır."

"Bu gerçek", yüce Allah'ın insanlar üzerindeki egemenliğinde ve uyku-uykusuzluk, ölüm-canlılık gibi dünya ve ahiretteki kullarının her türlü durumu üzerindeki tartışmasız hükümlerinde belirginleşmektedir:

- Sizi geceyleyin öldüren ve gündüzleyn neler yaptığınızı bilen O'dur. Sonra, O sizi gündüzleyn diriltir, belirli hayat süreniz dolsun diye, sonra O'nun

huzuruna döneceksiniz de O, yapmış olduklarınızı size haber verecektir.

-O, kulları üzerinde kesin egemendir. Size koruyucu melekler gönderir. Sonunda birinize ölüm gelince elçilerimiz hiçbir görev kusuru yapmaksızın onun canını alırlar.

-Sonra o canlar gerçek sahipleri olan Allah'a götürülürler. İyi biliniz ki, egemenlik yalnız O'nun tekelindedir ve hesap görenlerin en çabucudur.

Bu gerçek, herhangi bir korkuyla karşı karşıya kaldıkları zaman onu gidermesi için Allah'tan başkasını çağırmaışlarıyla, bizzat yalanlayanların fitratında belirginleşmektedir. Buna rağmen onlar yine de ortak koşmaktadırlar. Zararı gidermesi için yalvardıkları yüce Allah'ın, hiç kimsenin engel olamayacağı çeşitli azapları kendilerine tattırabileceğini unutuyorlar:

-De ki; "Sizi karanın ve denizin karanlıklarından kurtaran kimdir? Ki O'na -Eğer bizi bu zor durumdan kurtarırsa kesinlikle şükredenlerden olacağız- diye açıktan ya da gizlice yalvarırsınız.

-De ki; "Sizi bu zor durumdan ve bütün sıkıntılardan kurtaran Allah'dır. Sonra da O'na ortak koşuyorsunuz!"

-De ki; "O, size üstünüzden ya da ayaklarınızın altından azap göndermeye veya düşman gruplara ayırarak size birbirinizin huncunu, birbirinizin terörünün acısını tattırmaya kadir. O ki anlarlar diye, ayetlerimizi çeşitli açılardan nasıl açıkladığımızı görüyor musunuz?

قُلْ لِّی
هَیْ اَنْ اَعْبُدَ الَّذِیْنَ تَدْعُوْنَ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ قُلْ لَا اَتَّبِعُ
اَهْوَاءَکُمْ قَدْ صَلَّیْتُ اِذَا وَاَمَّا اَنَا مِنَ الْمُهْتَدِیْنَ ﴿۵۶﴾
قُلْ اِنِّیْ عَلٰی بَیِّنَةٍ مِنْ رَبِّیْ وَكَذَّبْتُمْ بِمَا عِنْدِیْ
مَا تَسْتَعْجِلُوْنَ ۙ اِنَّا لَکُمُ الْاِلٰهَ یَقْضُ الْحَقَّ وَهُوَ خَیْرُ
الْقَاضِیِّیْنَ ﴿۵۷﴾ قُلْ لَوْ اَنَّ عِنْدِیْ مَا تَسْتَعْجِلُوْنَ بِهٖ لَقَضٰی
الْاَمْرَ مِنْنِیْ وَبَیِّنَکُمْ وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِالظَّالِمِیْنَ ﴿۵۸﴾

56- De ki; "Sizin Allah dışında yalvardığınız ilâhlara tapmak bana yasaklandı." De ki; "Ben sizin keyfi arzularınıza uymam; uysam sapmış, doğru yolda gidenlerden olmamış olurum."

57- De ki; "Ben Rabbinden gelen kesin bir delile dayanıyorum, siz ise onu yalanladınız. Bir an önce gerçekleşmesini istediğiniz azap da benim yetkünde değildir. Egemenlik Allah'ın tekelindedir. O gerçeği açık-

lar ve O ayırdedici hükmü verenlerin en hayırlısıdır.”

58- De ki; “Eğer bir an önce gerçekleşmesini istediğiniz azap benim yetkimde olsaydı, aramızdaki mesele çoktan çözümlenmiş olurdu.” Allah, zalimleri herkesten iyi bilir.

Bu dalga, birçok yönden insan gönlünü “ilâhlık gerçeği” ile yüzyüze getiren değişik melodilerde somutlaşan duygulandırıcı etkenleri bünyesinde toplamaktadır. Bu derin etkenler arasında, Rabbinin kendisine vahyettiğini duyurması, bunun dışında başka bir şey yapamayacağını belirtmesi, ondan başkasına uymayacağını ve başkalarından ilham alamayacağını bildirmesi için peygamberimize yönelik şu tekrarlanan melodi yer almaktadır: “De ki... De ki... De ki...”

Yüce Allah Peygamberine, müşriklerin Allah’dan başka yalvardıkları, dolayısıyla Allah’a eş koştukları kimselere kulluk yapmaktan Rabbi tarafından alıkonulduğunu belirtmesini emretmektedir. Çünkü Resulullah (s.a.s) onların arzularına uymaktan alıkonulmuştur. Kuşkusuz onlar Allah’dan başka dua ettiklerine, bir bilgiye ya da gerçeğe dayanmaksızın arzularına uyarak dua etmektedirler. Şayet Peygamber (Allah’ın selâmı üzerine olsun) onların bu arzularına uyacak olursa, kuşkusuz sapıtacaktır, doğru yolu bulması mümkün olmayacaktır. Arzuları ne onu, ne de kendilerini sapıklıktan başka bir şeye yönleltmeyecektir.

Yüce Allah, Peygamberine (Allah’ın selâmı üzerine olsun) müşrikleri bu şekilde karşılamasını ve daha önce bu surede benzerini emrettiği gibi onlara karşı kesin tavırlı olmasını emretmektedir. Yüce Allah şöyle buyurmuştu:

- De ki; “En büyük şahitlik kiminkidir?” De ki; “Benimle sizin aranızda Allah şahittir. Bu Kur’an, gerek sizi, gerekse ulaştığı herkesi uyarayım diye bana vahyedildi, sizler Allah ile birlikte başka ilâhlar olduğuna mı şahadet ediyorsunuz?” De ki; “Ben buna şahadet etmem”. De ki; “O tek bir ilâhdır ve ben sizin O’na koştüğunuz ortaklardan uzağım.” (116)

Müşrikler, Resulullah’ı kendi dinlerine uymaya çağırıyorlardı. Onlar da onun dinine uyacaklardı. Şayet tanrılarına secde edecek olursa, onlar da onun ilahına secde edeceklerdi. Bütün bunlar olabilir mi gibi! Şirk ile islâm bir kalpte barınabilir mi gibi! Ve sanki Allah’a kulluk, O’ndan başkasına kulluk yapmakla birlikte yerine gelebilecek mi gibi! Oysa yüce Allah, kullarından kulluğu sadece kendisine özgü kılmalarını istemektedir. Herhangi bir şekilde ondan başkasına kullukla karıştırdıkları zaman, kendisine yönelik kulluklarını kabul etmeyeceğini belirtmektedir.

Her ne kadar Resulullah (s.a.s) Allah’dan başka dua edilen ve üstün tutulan herhangi bir şeye kulluk yapmaktan alıkonuluyorsa da, 56. ayette geçen **الذین** ellezine (= kimseler) kelimesi üzerinde durulmayı gerektirmektedir. Çünkü ellezine (= kimseler) kelimesi, akıl sahibi canlılar için kullanılmaktadır. Şayet ayette putlar, heykeller ve benzeri şeyler kastedilmiş olsaydı “ellezine” (= kimseler) deyimini yerine, “Ma” (= şeyler) deyimini kullanılacaktı. O hâlde “ellezine” (= kimseler) deyimiyse put, heykel ve benzeri şeylerin yanında- başka

bir türün kastedilmiş olması gerekmektedir. “Ellezine” (= kimseler) zamiri ile akıl sahibi bir tür ifade edilmiş olsa gerektir. Ayetin anlamında daha çok akıl sahipleri kastedildiğinden, çoğunlukla da akıl sahiplerinin sıfatıyla nitelendirilmiştir. Bu anlayış bir yandan realiteye, öte yandan burada anlatılan islâmî terimlere uygun düşmektedir.

Realite açısından baktığımızda, müşriklerin sadece putları ve heykelleri Allah'a ortak koşmadıklarını görürüz. Bunların yanında cin, melek ve insanları da ortak koşuyorlardı. Onların fert ve toplum için kanun koyma yetkisini tanıtmaktan başka bir şekilde insanları Allah'a ortak koşmaları sözkonusu değildi. Bu insanlar birtakım kurallar belirliyor, gelenekler meydana getiriyorlardı. Ara- larındaki anlaşmazlıklarda gelenek ve görüşlerine göre hükümler koyuyorlardı.

Bu noktada sorunun islâmî terimler açısından ele alınmasına geliyoruz. İslâm bunu şirk kabul eder. İnsanların insanlara ilişkin konularda hükümler koymasını ilâhlık, diğerlerinin onlara yaklaşımını da Allah'a eş koşma olarak nitelendirir. İslâm bunu da put ve heykellere secde edilmesini yasakladığı gibi yasaklamıştır. İslâm geleneğinde ikisi de birdir; Allah'a ortak koşmak, O'nun benzerinin olduğunu iddia etmektir.

Ardından ikinci mesaj yer almaktadır. Bu da birinci mesaja bağlı ve onun bütünleyicisi konumundadır.

- De ki; “Ben Rabbin-den gelen kesin bir delile dayanıyorum, siz ise onu yalanladınız. Bir an önce gerçekleşmesini istediğiniz azap da benim yetkimde değildir. Egemenlik Allah'ın tekelindedir. O gerçeği açıklar ve O ayırdedici hükmü verenlerin en hayırlısıdır.”

Bu da yüce Allah'ın peygamberine, içindeki derin ve net inancı, iç dünya-sındaki açık kanıtı ve Rabbine; O'nun varlığına, birliğine ve kendisine yönelik vahyine ilişkin vicdanında yer eden derin duyguyu, Rabblerini yalanlayan müş- riklerin yüzüne haykırmasını emretmesine ilişkindir. Bu da her peygamberin Rab- binden edindiği bilinçtir. Bu bilinci şu ifade veya benzeri ifadelerle dile getirmişlerdir.

Nuh (Allah'ın selâmı üzerine olsun) bu bilinci; “De ki; ey kavmim, Rabbi- min katından bir delilim bulunsa ve bana yine katından bir rahmet vermiş an- cak bunlar sizden gizlenmiş olsa, söyleyin bana, hoşlanmadığınız halde zorla sizi bunlara mecbur mu ederiz?” (Hud, 28) şeklinde ifade etmiştir.

Bu konuyla ilişkili olarak Salih (Allah'ın selâmı üzerine olsun) şöyle de- mektedir:

“De ki; ey kavmim eğer Rabbin-den bir belgem olur ve bana rahmet eder de ben O'na başkaldırırsam, söyleyin, Allah'a karşı bana kim yardım eder? Ba- na zararımı arttırmaktan başka bir şey yapamazsınız...” (117)

Bu bilinci, İbrahim (Allah'ın selâmı üzerine olsun) şöyle dile getirmekte- dir:

- Kavmi onunla tartışmaya girişti, bunun üzerine onlara dedi ki: "Allah beni doğru yola iletmışken sizler, O'nun hakkında benimle tartışmaya mı kalkışyorsunuz? Ben O'na koştuğunuz ortaklardan korkmam. Meğer ki, Rabbim hakkımda bir şey dilemiş olsun. Rabbimin bilgisi her şeyi kuşatmıştır. Halâ düşünmüyor musunuz?" (118)

Yakup (Allah'ın selâmı üzerine olsun) da şöyle dile getirmektedir bu bilinci:

"Müjdeci gelip gömleği Yakub'un yüzüne bırakınca, hemen gözleri açıldı. Bunun üzerine Yakub, "Ben size Allah katından bilmediğinizi biliyorum dememiş miydım? dedi." (119)

Bu, yüce Allah'ın gönüllerinde bu gerçeği ortaya çıkardığı dostlarının kalplerinde beliren "ilâhlık gerçeği"dir. Onu içlerinde hazır buluyorlar. Bu açık gerçeği derinden hissediyorlar. Gönüllerinde bu gerçeğe olan kesin inanç coşmaktadır. Bu yüce Allah'ın peygamberine, yalanlayan müşriklerin yüzüne karşı haykırmasını emrettiği gerçektir. Bu müşrikler peygamberin Rabbinden getirdiği gerçeği doğrulamak için mucizeler istiyorlardı. Oysa peygamber bu gerçeği gönlünün derinliklerinde tam ve açık olarak hissediyordu.

De ki; "Ben Rabbimden gelen kesin bir delille dayanıyorum." Siz ise onu yalanladınız.

Aynı şekilde onun Allah tarafından gönderildiğini doğrulamak için üzerlerine bir mucize ya da gökten bir azap indirmesini istiyorlardı. Oysa peygamber (Allah'ın selâmı üzerine olsun), peygamberlik ve peygamber gerçeğini duyurmak ve bu gerçekle ilâhlık gerçeğini bütünüyle birbirinden ayırmakla emrolunmuştu. Bir de meydana gelmesini sabırsızlıkla istedikleri şeyin elinden gelmediğini, bunun sadece yüce Allah'ın yetkisinde olduğunu, çünkü kendisinin ilâh olmayıp, sadece bir peygamber olduğunu bildirmesi emredilmişti.

Bir an önce gerçekleşmesini istediğiniz azap da benim yetkimde değildir. Egemenlik Allah'ın tekelindedir. O gerçeği açıklar ve O ayırdedici hükmü verenlerin en hayırlısıdır."

Kuşkusuz mucize meydana gelip onlar da yalanladılar mı, artık azaba uğramaları karara bağlanmış bir hükümdür. Karar verip hükmetme yetkisi de sadece Allah'a aittir. Çünkü gerçeği anlatıp haber veren yalnızca O'dur. Hakka çağırın ile onu yalanlayan arasında hükmedecek de O'dur... Bu veya o konuda yarattıklarından birinin herhangi bir yetkisi söz konusu değildir.

Bu şekilde peygamber, yüce Allah'ın kullarının üzerine indirdiği herhangi bir musibet olayında, bir müdahalesinin ve gücünün bulunmadığını belirterek, kendini soyutlamış oluyor. Çünkü bu olay, ilâhlığın alanına giren bir olaydır ve O'nun özelliklerindendir. O ise tebliğ etmek ve uyarmak için kendisine vahyedilen bir insandır, yoksa musibetler indirmek ve hüküm vermek peygamberin

yetkisinde değildir. Gerçeği anlatıp haber veren yüce Allah olduğu gibi, bir konuyu karara bağlayıp hükmeden de O'dur. Bundan sonra yüce Allah'ın zatını ve özelliklerini kulların kişiliklerinden kesinlikle tenzih ve soyutlamadan başka bir şey sözkonusu değildir.

Ardından yüce Allah peygamberine onların gönüllerine ve akıllarına hitap etmesini, bu işin Allah katından olduğuna ve O'nun özgür iradesine bağlı olduğuna ilişkin güçlü kanıtlara onları yöneltmesini emretmektedir. Şayet aralarında azap indirmek de olmak üzere mucizeler meydana getirmek işi, bir insan olarak onun yapabileceği bir şey olsaydı, bu kadar ısrarlı oluşlarına dayanamaz onlara karşılık verebilirdi. Ancak bu iş bütünüyle sadece Allah'ın elinde olduğu için onlara yumuşak davranıyor ve onlardan önce yaşamış kavimlere yaptığı gibi, yalanlamaları durumunda yok edici azabın geleceği hakkında mucizeleri indirmiyor:

De ki; "Eğer bir an önce gerçekleşmesini istediğiniz azap benim yetkimde olsaydı, aramızdaki mesele çoktan çözümlenmiş olurdu." Allah zalimleri herkesten iyi bilir.

Kuşkusuz sabırlı olmada, yumuşak davranmada ve süre tanımada insanın gücü sınırlıdır. Doğal olarak halim, güçlü ve ulu Allah'dan başkası, isyan, azgınlık ve büyülenme karşısında insanlara yumuşak davranıp süre tanıyamaz.

Şüphesiz ulu Allah doğru söylüyor. Çünkü insan kimi zaman canı boğaza dayandıracak kadar can sıkıcı kimseler görür, sonra bakar ki, yüce Allah onlara mülkünden büyük bir genişlik bahşetmekte ve onları yedirip içirmektedir. Kimi zaman üzerlerine bol yağmurlar indirmektedir. Her şeyin kapısını açmıştır onlara. İnsan, müşrikler kendisine yüzünü gözünü tanınmaz hale sokacak kadar sert darbeler indirirken, Ebu Bekir'in (Allah'ın selâmı üzerine olsun) söylediğinden başka söyleyecek söz bulamıyor: **"Ya Rabbim, ne kadar halimsin? Ya Rabbim, ne kadar halimsin?.."** Kuşkusuz bu yalnızca yüce Allah'ın hilmidir. Bilmedikleri bir yönden yavaş yavaş onları sonlarına yaklaştırmaktadır.

-Allah zalimleri herkesten iyi bilir.

Yüce Allah bilerek onlara süre tanımaktadır. Onları bir süre için bekletmesinin bir hikmeti vardır. İstediklerine karşılık verip ardından üzerlerine acıklı bir azap indirileceği halde, yavaştan almasının bir nedeni vardır.

GAYBIN ANAHTARI ALLAH KATINDADIR

Yüce Allah'ın zalimleri bilmesi münasebetiyle ve "ilâhlık gerçeği"nin açıklanmasına yeniden dönülmesi esnasında bu gerçek, derin ve önemli bir alanda belirginleşmektedir. Gizli, gayb alanında ve yüce Allah'ın bu gaybı bütünüyle kuşatmış bilgisinde ortaya çıkmaktadır bu gerçek. Bu bilginin eşsiz bir tablosu çizilmektedir. Uzaktan bu bilginin boyutlarına ve ufuklarına işaret eden uzun menzilli oklar gönderilmektedir:

مَقَاجِ الْعَيْبِ لَا يَعْلَمُهَا إِلَّا مَوْعِدٌ مَّا فِي النَّبَرِ وَالْجَنَّةِ
وَمَا تَسْقُطُ مِنْ وَرَقَةٍ إِلَّا يَعْلَمُهَا وَلَا حَبَّةٌ فِي ظُلُمَاتٍ
الْأَرْضِ وَلَا رَطْبٌ وَلَا يَابِسٌ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ ٥٩

59- Gayb'ın anahtarları Allah'ın katındadır, onu yalnız O bilir. Mutlaka O'nun bilgisi altında dalından düşen her yaprak, yerin karanlık derinliklerindeki her tane, yaş-kuru ne varsa hepsi apaçık bir kitapta-dır.

Bu, yüce Allah'ın kapsamlı, her şeyi kuşatıcı ilminin bir tablosudur. Zaman ve mekanda, yerde ve gökte, karada ve denizde, yerin altında ve gök tabakalarında diri, ölü, kuru ve yaş hiçbir şey bu bilgiden kaçmaz.

Ancak bizim -insan olarak bilinen üslubumuzla- söylediklerimiz nerede, Kur'an'ın bu olağanüstü ahengi nerede? Yalnızca ezbere söz söylemekten ibaret ifademiz nerede, şu derin olduğu kadar gönüllere ilham akıtan tasvir nerede?

İnsan hayali, bu kısacık ayetin ötesine geçip bilinen ve bilinmeyen ufuklara, görünen ve görünmeyen aleme kanatlanıyor. Uçsuz bucaksız evrenin her köşesinde ve görünen evrenin sınırlarının ötesinde adım adım Allah'ın ilmini izliyor. Her vadiye, her derede çeşitli tablo ve sahnelerle karşılaşırken insanın içi ürperiyor. Geçmiş, şimdiki zaman ve gelecekte mühürlü boyutları, ufukları ve derinliği bitmez tükenmez gaybın perdelerini kaldırıyor ya da kaldırımağa çalışıyor. Oysa bilinmezliklerin anahtarı yüce Allah'ın katındadır, O'ndan başkası bilemez.

Bütünöyle Allah'ın bilgisine açık karanın bilinmezliklerinde, denizin dipsiz derinliklerinde dolanıp duruyor insan hayali. Yeryüzünün tüm ağaçlarından kopan sayısız yaprakları izliyor. Orada, burada ve şuracıkta kopan her yaprağı görmektedir yüce Allah. Yerin derinliklerinde gizlenmiş hiçbir tane Allah'ın gözünden kaçmaz. İçindeki hiçbir şeyin Allah'ın kuşatıcı bilgisinin dışında kalmadığı uçsuz bucaksız evrende yer alan yaş, kuru her şey onun kontrolündedir.

Bu, başları döndüren ve akılları şaşırtan bir gezintidir. Zamanın boyutlarına, mekânın ufuklarına, görülen ve görülmeyenin, bilinen ve bilinmeyen derinliklerine yapılan bir gezintidir. Mesafesi oldukça uzun, alanı son derece geniş bir gezintinin. Hayal, bu gezintiyi tüm boyutlarıyla düşünmekten aciz kalıyor. İşte böyle birkaç kelimede bu derece titiz, eksiksiz ve kapsamlı çizilmektedir bu tablo.

Dikkat edin, bu bir mucizedir!

Ne yönden bakarsak bakalım, şu kısacık ayete, Kur'an'ın kaynağıyla konuşan bu mucizeyi göreceğiz,

Konusu açısından baktığımızda, bu sözü bir insanın söyleyemeyeceğini, üzerinde insan damgası bulunmadığını daha karşılıklı karşılaştığımız, duyduğumuz

o ürpertiden anlayıveririz. Çünkü insan düşüncesi böyle bir konuyu -ilmin kapsayıcılık ve kuşatıcılığı konusunu araştırdığı zaman, böylesine geniş ufuklara ulaşması mümkün değildir. Bu alanda ortaya konan insan fikrinin, ürünlerinin ve çalışmalarının değişik bir özelliği ve belli bir sınırı vardır. İnsan, dile getirdiği düşüncesini ilgi alanından çekip çıkarmaktadır. Yeryüzünün her köşesindeki ağaçlardan kopan yaprakları gözetip saymak insanın ilgi alanına giren bir konu mudur? Bu nokta; ilk anda insanın aklına gelebilecek bir sorun değildir. Yeryüzünün her köşesine dalından kopmuş yaprakları izlemek ve saymak insanın aklına gelmez. Bu yüzden böyle bir yola başvurmaz da. Kapsamlı bir bilgiye dayanarak konuyu dile getirmesi de beklenemez. Çünkü dalından kopmuş yaprağın sayısını bilmek ve bunu dile getirmek yüce yaratıcının işidir.

İnsan düşüncesinin yerin karanlıklarında gizlenmiş her tohumla ne ilgisi vardır? Kuşkusuz insanoğlunun en fazla yapabildiği toprağın altına bizzat gizlediği tohumun gelişmesini gözetmektedir. Ancak toprağın karanlığında gizlenmiş her taneyi izleme konusu insan aklının ilgilenebileceği, varlığını düşüneceği ve kapsamlı bir bilgiye dayanarak sözünü edebileceği bir konu değildir. Toprağın karanlıklarında örtülü tanenin sayısını ancak yaratan bilir, bundan söz etmek de O'na yakışır. "Yaş-kuru ne varsa hepsi apaçık bir kitaptadır." ifadesindeki bu kesinlikle, insan fikrinin ilgisi nedir? Bu konuda insan fikrinin en fazla yapabildiği, elindeki yaş ve kuru şeylerden yararlanmaktır. Ancak kapsamlı bilgiye kanıt olarak bundan söz etmek insanın yeltendiği bir şey olmadığı gibi böyle bir ifade tarzına başvurduğu da görülmemiştir. Yaş, kuru her şeyin sayısını bilen ve bundan söz eden ancak yüce yaratıcıdır.

İnsan, dalından kopmuş her yaprağın, gizlenmiş her tohumun, yaş-kuru her şeyin açık bir kitapta, korunmuş bir kütükte kaydedilmiş olmasını düşünmez. Neden böyle bir şey yapsın ki? Bundan yararı ne olacaktır? Bir kütükte kaydetmeye neden önem versin? Ancak bunları sayan, kaydeden, mülkün sahibi, bidir. Mülkünden hiçbir şey bilgisinin dışında değildir. Bu konuda küçük de büyük gibidir ve basit önemli biridir. Örtülü olanla, açıkta olan farketmez. Bilinmezle bilinen, uzakla yakın hep aynıdır.

Kuşkusuz bu kapsamlı, geniş, derin ve parlak sahne... Bütün yeryüzünün ağaçlarından kopan yaprağın, yerin her katmanında örtülü tohumun ve yeryüzünün her köşesindeki yaş, kuru her şeyin içinde yer aldığı bir sahne... Evet insan düşüncesi nasıl bu sahneye yönelemiyor ve onunla ilgilenebiliyorsa, aynı şekilde insan gücü de bunu ne algılayabilir ne de kuşatabilir. Bu sahne bir bütün olarak sadece Allah'ın bilgisine açıılır. O'nun bilgisi her şeyi kapsamış ve kuşatmıştır. Her şey O'nun koruması altındadır. Dilemesi ve takdiri, büyük-küçük, basit-üstün, örtülü-açık, bilinmez-bilinen ve uzak-yakın her şeyle yakından ilgilidir.

Belli bir bilinç düzeyine ve ifade gücüne sahip insanlar, insan düşüncesinin ve ifade etme yeteneğinin sınırını çok iyi bilirler. İnsan olarak yaşadıkları deneyimlere dayanarak buna benzer bir sahnenin insanın hatırına gelemeyeceğini ve bu şekil bir ifade ile insanın söyleyemeyeceğini bilirler. Bu konuda tar-

tısmak isteyenler, tüm insan sözlerine baksınlar. Bunun gibi bir yönelişle karşılaşacaklar mı bakalım?

Kur'an'da yer alan bu ve benzeri ayetler bile bu yüce kitabın kaynağını bilmek için yeterlidir.

İfadedeki sanatsal olağanüstülük açısından ayete baktığımızda güzelliğe ve ahenk dolu ufuklar görürüz. İnsan ürünü sözlerde, bu denli erişilmez düzeye hiçbir zaman ulaşamamıştır.

“Gaybın anahtarları Allah'ın katındadır. Onu yalnız O bilir.”

Zaman ve mekânda, geçmişte, şimdiki zamanda ve gelecekte, hayatta meydana gelen olaylarda ve iç düşüncelerdeki mutlak “bilinmezlik”teki uzaklık ufukları ve dipsizlik...

“Karada ve denizde olanı bilir.”

Görülen alemdeki uzaklığı, ufukları ve derinlikleri; aynı düzeyde, aynı genişlik ve kapsayıcılıkta bilir. Gözle görülen alemdeki bu uzaklık, ufuklar ve derinlik perdeli gayb alemine uygun düşmektedir.

“O'nun bilgisi dışında bir yaprak bile düşmez.”

Ölüm ve yok oluş olayı... Yücelerden aşağılara, hayattan yokluğa düşüş hareketi...

“Yerin karanlıklarında olan tane...”

Dipten yüzeye, gizlilikten ve sessizlikten, patlamaya ve serbestliğe doğuş ve gelişim hareketi...

“Yaş, kuru her şey apaçık kitaptadır.”

Kapsamlı bir genelleme... genel anlamda her canlıda parlayıp solan hayat ve ölümü içine almaktadır.

Bu yöneliş ve hareketleri kim meydana getirmektedir? Şu uyum ve güzelliği var eden kimdir? Bunun gibi kısacık bir ayette bütün bunları ve şunları oluşturan kimdir? Allah'dan başka kim olabilir?

GAYB NEDİR?

Şimdi de yüce Allah'ın şu sözü üzerinde biraz duralım:

“Gaybın anahtarları O'nun katındadır. O'ndan başka kimse bilemez onu.”

“Gayb”, “anahtarları” ve bunlara ilişkin “bilgi”nin yüce Allah'a özgü oluşu konusu üzerinde birkaç söz söylemek için duruyoruz. Bunun nedeni “gayb” olgusunun, islâm inancının temel bir ilkesi ve imanının başlıca kuralıdır. Bir de “gayb” (görünmez) ve gaybiyet (görünmezlik) kelimesinin, materyalizmin ortaya çıkışından sonra son günlerde çokça savsaklanması ve “Bilim” ve “Bilimsellik” kelimelerine karşıt gibi gösterilmesinden ötürü üzerinde durmamız gerekmektedir. Kur'an-ı Kerim, anahtarlarını Allah'dan başka kimsenin bil-

mediği, bir "gayb alemi"nin olduğunu bildirmektedir. Ayrıca insana bu konuda çok sınırlı bir bilginin verildiğini belirtmektedir. Bu az bilgi de insana, yüce Allah'ın bildiği insanın gücü ve ihtiyacı oranında verilmiştir. Buna göre insanlar yüce Allah'ın kendilerine verdiği bilginin ötesinde zandan başka hiçbir şey bilemezler. Zan ise, hakka göre hiçbir şey ifade etmemektedir. Ayrıca yüce Allah, bu evreni yarattığını, onu değişmez bir kanuna dayandırdığını, insan ilminin bu kanunların bir kısmını araştırıp kavrayabileceğini, gücü ve ihtiyacı oranında bu kanunlara göre hareket edebileceğini ve Rabbinin katından gelen şeyin gerçek olduğuna olan inancını arttıracak ve pekiştirecek şekilde iç ve dış dünyada bu kanunlardan bir kısmını ortaya çıkarabileceğini bildirmektedir. Ancak bu ortaya çıkarma olayı, insanın bilmediği "gayb" gerçeğine ilişkin yüce Allah'ın değişmez kanunlarının ihlali anlamına gelmez. Çünkü bu hep "gayb" olarak kalacaktır. Ayrıca bu durum, yüce Allah'ın iradesinin serbestliğine ve her şeyin Allah'a özgü gaybi bir kader uyarınca meydana geliş gerçeğine de ters düşmez. İslâm inancındaki ve bu inancın gerçeklerinden meydana gelen müslümanın düşüncesindeki uyuma denk bir şekilde yokdan var olup, varlıklar arasında görülür.

Çok yönlü birbirleriyle uyum içinde olan eksiksiz bu gerçeklerin tümü, -bu tefsire- elimizden geldiğince özet olarak bir açıklama yapmamızı gerektirmektedir. Ayrıca sözlerimiz bu tefsirde uydüğumuz metodun sınırlarının dışına çıkmamalıdır. (120)

Yüce Allah, Kur'an'ın birçok yerinde müminleri "gayba" inanan kişiler olarak nitelendirmektedir. Böylece bu sıfatı imanın temellerinden biri saymaktadır:

"Elif-Lam-Mim. Doğru olduğu kuşkusuz olan bu kitap, takva sahipleri için hidayet kaynağıdır. Onlar görmediklerine (gayba) inanırlar, namazı kılarlar ve kendilerine verdiğimiz rızıktan başkalarına verirler. Yine onlar gerek sana ve gerekse senden önce indirilen kitaplara inanırlar ve ahiretten hiç kuşku duymazlar. İşte onlar Rabblerinden gelen hidayet yolundadırlar ve kurtuluşa erenlerdir." (121)

Allah'a inanmak da bizzat görülmeyene, gayba inanmaktır. Çünkü insana göre, yüce Allah'ın zatı bir gaybtır. O'na inandıkları zaman görmeden inanıyorlar. Fiillerinin etkilerini görüyorlar sadece, yoksa ne zatını ne de yaptıklarının mahiyetini kavıyorlar.

Ahiret gününe inanmak da aynı şekilde görülmeyene, gayba inanmaktır. Çünkü kıyamet, insana göre bir gaybtır. Ondan sonra meydana gelecek yenisinden dirilme, hesap, mükâfat ve ceza Allah'ın anlattıklarını doğrulamak için müminlerin inandıkları birer gaybtır.

Ancak onu doğrulamakla imanın gerçekleşebileceği gayb olayı, Kur'an-ı Kerim'in müminlerin pratik durumunu ve kapsamlı inançlarını sözkonusu eder-

(120) Daha geniş bilgi için yazarın "İslâm Düşüncesi" kitabına bakınız.

(121) Bakara Suresi: 1-5

ken, anlattığı başka gerçekleri de içermektedir!

“Peygamber, kendisine Rabbi tarafından indirilen gerçeklere inandı, müminler de. Hepsi birlikte Allah’a, O’nun meleklerine, O’nun kitaplarına ve O’nun peygamberlerine inandılar. “O’nun peygamberlerinden hiçbirini diğerlerinden ayırmayız. Duyduk ve uyduk. Günahlarımızı bağışlamamızı dileriz. Ey Rabbimiz, dönüşümüz sanadır” dediler.” (122)

Bu ayette peygamberin (Allah’ın selâmı üzerine olsun), aynı şekilde müminlerin hep birlikte Allah’a inandıklarını -ki bu bir gaybdır- Allah’ın peygamberine indirdiklerine inandıklarını görüyoruz. Yüce Allah, peygamberini, kendisine indirdiği kitapta gaybın bir kısmından haberdar etmektedir. Nitekim başka bir ayette şöyle buyurmaktadır:

“Görülmeyi bilen Allah, görülmeyi kimseye göstermez. Ancak peygamberlerden bildirmek istediği bunun dışındadır.” (123)

Peygamberin ve müminlerin meleklerle inanmaları da bir gaybdır. Çünkü insan gücü ve ihtiyacı oranında, yüce Allah’ın melekler hakkında bildirdiklerinden başka bir şey bilmez. (124)

Doğrulamayınca imanın varlığından söz edilemeyecek olan bir gayb daha kalıyor. O da, Allah’ın kaderidir! İman hadisinde sözü edildiği gibi, meydana gelmediği sürece bu konuda insan hiçbir şey bilemez.

“Kadere, iyilik ve kötülüğün O’ndan olduğuna...” (125)

Bununla beraber varlıklar aleminde insanı her yönden bir görülmezlik, bir gayb kuşatmıştır. Geçmiş, şimdiki zaman ve gelecek bir gaybtır. İnsan için, insan bünyesi gaybtır. Çevresindeki tüm evren gaybtır. Evrenin oluşumu, hareket çizgisi, tabiat ve hareketleri gaybtır. Hayatın meydana gelişi, hareket çizgisi, tabiatı ve hareketleri gaybtır. İnsanın bilmediğinde, aynı şekilde bildiğinde de hep bir gayb mevcuttur.

İnsan bir bilinmezlik denizinde yüzmektedir. Değil çevresindeki ve tüm evrenin yapısında olup bitenleri bilmek, çevresindeki evrende, her atomda, atomdaki her elektronda, her hücrede ve hücrenin her dokusunda olacakları bilmek, bizzat içinde bulunduğu durumu ve kendi içinde olup bitenleri bile bilemez.

Büsbütün gayb! Her taraf bilinmezlikle dolu! Kısa görüşlü zavallı insanın aklı, bilinmezlik denizinde yüzmektedir. İnsan, şu koca denizde bir belirti olarak şurada, burada beliren buzul adacıklarına sığınmaktadır yalnızca. Allah’ın yardımı olmasaydı, tüm evreni emrine verip bazı kanunlarını öğretmemiş olsaydı, hiçbir şey yapamayacaktı. Buna rağmen şükretmiyor insan. **“Kullarımdan şükredenler çok azdır.” (126)** Hatta son zamanlarda insan, yüce Allah’ın evrensel

(122) Bakara Suresi: 285

(123) Cin Suresi: 26-27

(124) Bu cüzde “Melekler” konusuna bkz.

(125) Buhari, Müslim

(126) Sebe Suresi: 13

kanunlardan bir kısmını kendisine göstermesinden ve kendisine verdiği az bilgiden dolayı büyüklenmektedir. Büyüklenmekte ve kimi zaman "insan tek başına ayaktadır" iddiasını ileri sürebilmektedir. ⁽¹²⁷⁾ İnsanın kendisine yardım edecek bir tanıya ihtiyaç duymadığını söylemektedir. Evet insan büyüklenmekte ve "Bilim"i "Gayb"a (görülmeze), düşüncedeki "Bilimselliğin" de "Gaybiyet"e (görülmezliğe) karşıt olduğunu sanmakta ve "Bilim"le "Gayb"ın uyuşamayacağını iddia etmektedir. Aynen bilimsel mantıkla gayb mantığının uyuşamayacağını iddia ettiği gibi.

GAYBA GÖRE BİLİMİN KONUMU

"Gayb"a göre "bilim"i'n konumu nedir, buna bir göz atalım. İnsanın sıırlı bilgisi hakkında kesin hükmü bildiren, her şeyi bilen ve her şeyden haberdar olan yüce Allah'ın sözlerinin üzerinde düşündükten sonra, bizzat insanoğullarından kimi bilginlerin araştırmalarına ve söylediklerine bir bakalım:

"Size çok azı dışında bilgi verilmemiştir." ⁽¹²⁸⁾

"Onlar zandan ve nefislerinin arzusundan başkasına uymazlar. Oysa Rabblerinden onlara hidayet gelmiştir." ⁽¹²⁹⁾

Aşağıdaki ayet gaybın (görülmezliğin), bütünüyle Allah'ın bilgisince kuşatıldığını göstermektedir:

"Gaybın anahtarları O'nun yanındadır. O'ndan başkası bilemez." ⁽¹³⁰⁾

Bu ayet de, gaybı bilenin aynı zamanda her şeyi de gördüğünü belirtmektedir.

"Yoksa gaybın bilgisi onun katında mı ki görüyor? ⁽¹³¹⁾ Ne kastedildiği bizzat sorunun içindedir.

İnsanoğlunun bilginlerinin araştırma ve sözlerinden yola çıkarak 'gayba' göre "bilim"i'n konumuna bir göz atalım. Ancak amacımız bu konuda yüce Allah'ın kesin sözünü, bunların dedikleriyle doğrulamak değildir. -Bir müminin yüce Allah'ın sözünü insanların sözleriyle tasdik etmeye kalkışması düşünülemez.- Fakat biz, bunlara "Bilim", "Gayb", "Bilimsellik", "Gaybilik" kavramlarını geveleyenleri doğruluğuna inandıkları insanların sözleriyle muhakeme etmek için göz atıyoruz. Böylece kendi çağlarında yaşayabilmek, çağın akılcılığundan ve deneyimlerinin sonuçlarından geri kalmamak için, "kültür" ve "bilgi" edinmeleri gerektiğini öğrenmiş olurlar. Bizzat insanın araştırması, bilgi ve deneyimleri sonucu tek bilimsel gerçeğin "gayb" olduğunu anlarlar. Son deneyim ve sonuçlarının ışığında "Bilimselliğin" tamamıyla "Gaybilikle" eş anlamlı olduğunu görürler. "Gaybilik"i'n karşıtına gelince o da "bilgisizlik"tir. Onyedinci,

(127) Jölian Hauxley adlı dinsizin kitabının adıdır: "Man Standis alone"

(128) İsrâ Suresi: 85

(129) Necm Suresi: 29

(130) En'am Suresi: 59

(131) Necm Suresi: 35

onsekizinci ve ondokuzuncu yüzyıllarda yaşanmış ve fakat yirminci yüzyılda yaşanmaması gereken bilgisizlik...

Amerikalı çağdaş bir bilgin, “bilim”in ulaştığı “gerçek”lerden özetle şöyle söz etmektedir:

“Bilimler deneyle saptanmış gerçeklerdir. Bununla beraber değerlendirmesinde, nitelendirme ve sonuçlandırmasında titizlikten uzak olduğu oranda insanın hayal ve kuruntularından etkilenir. Bilimsel sonuçlar bu sınırlar içinde kabul görmektedir. Oysa bu haliyle nitelendirme ve bilgi açısından sayıların alanıyla sınırlanmış oluyor. İhtimallerle başlayıp, ihtimallerle sonuçlanıyor. Hiçbir zaman kesinlik ifade etmemiş oluyor. Dolayısıyla bilimsel sonuçlar yaklaşık sonuçlardır. Her zaman için ölçü ve yaklaşımlarda bir çabanın ürünü, sonuçlarda olabilen muhtemel yanlışlıklara açıktır. Ekleme ya da çıkarma şeklinde değişime uğrayabilirler. Bu yüzden nihai gerçekler değildirler. Tabiat kanunlarından birini ortaya çıkaran ya da bir teori ortaya atan bir bilginin şöyle dediğini görüyoruz: “Bu, şu ana kadar elde ettiğimiz sonuçlardır.” Böylece ilerde olabilecek değişikliklere kapıyı açık bırakıyor.”⁽¹³²⁾

Bu sözler, bilimin ulaştığı ve ulaşabileceği tüm sonuçların gerçek mahiyetini özetlemektedir. “İnsan” sınırlı yöntemleri, hatta öncesizlik ve sonrasızlığa oranla sınırlı olan varlığıyla, bu sonuçlara ulaşmaya çabaladığından, kaçınılmaz olarak varılan bu sonuçlar, insanın mührünü taşıyacaktır. Bunun sonucu olarak da kısa süreli olmak, yanlış ve doğruya ve iptal edilip değiştirilmeye açık olmak gibi insanınkine benzer özelliklere açık olacaktır.

Bununla beraber insanın herhangi bir sonuca varmak için başvurduğu yöntemler, deney ve karşılaştırmadır. İnsan önce deneye başvuruyor. Sonra da deneyle ulaştığı bu sonucu karşılaştırma yoluyla genelleştiriyor. Oysa bilim adamlarının itiraflarıyla; karşılaştırma, tahmini sonuçlara ulaştıran bir yöntemdir. Hiçbir zaman kesin ve nihai sonuçlara götürmesi düşünülemez. Diğer yöntem ise, -bu ise, deney ve üzerinde deney yapılan şeyden elde edilen sonucu her zaman ve koşuldaki benzerine uygulatma anlamında araştırmadır.- İnsan için o kadar kolay bir yöntem değildir. Sadece kesin sonuçlara ulaştıran yöntemlerden bir tanesidir. Allah'ın insanlara yönelik yol göstericiliği ve açıklaması olmazsa, insanı kesin, gerçek ve tartışmasız sonuca ulaştıran bir yol olma vasfını koruyamaz. Bu nedenle, Allah'ın bildirdiklerinin dışında insanın tüm bilgisi, hiçbir zaman kesinlik kazanmayan zanna dayalı bir bilgi olarak kalacaktır.

Bununla beraber insan, ulaştığı bu zanna dayalı bilgilerinin ötesinde çepeçevre bir “gayb” atmosferiyle kuşatılmıştır.

Çevresindeki bu evren... Evet insan halâ çevresindeki bu evrenin kaynağı, oluşumu, mahiyeti, hareketleri; “zaman” ve mahiyeti, “mekân” ve onun “za-

(132) Doğu bilimci, filozof Mariette Stonly'nin Dr. Deirâş Abdülmecid Serhan tarafından Arapça'ya çevrilen “Bilim Çağında Allah Tecelli Ediyor” kitabında yer alan “Bir Gül Fidanının Verdiği Ders” adlı makaleden.

man"la olan ilgisi ve evrende yer alan her şeyin "zaman" ve "mekân"la olan ilişkisi hakkında varsayımlar ve kuramlar geliştirip durmaktadır.

Şayet evrende "fikir" ve genel anlamda "enerji"nin mahiyetinden farklı bir mahiyete sahipse, nedir hayat? Kaynağı nedir? Nasıl oluşmuştur? Ne tür bir mahiyete sahiptir? Hareket çizgisi nasıldır? Kendisini etkileyen unsurlar nelerdir? Şu 'maddi' varlıkla ne tür bir ilişkisi vardır?

'İnsan'ın kendisi nedir? Onu 'madde'den farklı kılan nedir? Geri kalan canlılardan ne gibi bir ayrıcalığa sahiptir? Şu yeryüzüne nasıl gelmiştir ve ona nasıl egemen olmuştur? Kendisine bir ayrıcalık kazandıran ve onun sayesinde başka şeyler üzerinde tasarruf yetkisine sahip olduğu 'akıl' nedir? Öldükten ve yok olduktan sonra ne olacaktır?

Bizzat insanın bünyesinde her an olup biten analizler ve bileşimler neyin nesidir ve nasıl meydana geliyor? ⁽¹³³⁾

Tüm bunlar 'gayb'ın alanıdır. Bilim ise kenarında durmaktadır. Zan ve tercih yoluyla da olsa, kimi zaman içine dalacak gibi oluyor sadece. Her ne kadar ileri sürülen görüşler, varsayım ve ihtimallerden öteye geçmiyorsa...

Bu çağda çok azı dışında bilimin bizzat ilgilenmediği ilâhlık gerçeği, melek, cin ve Allah'dan başka kimsenin bilmediği yaratıklara ilişkin gerçekleri, ölüm, ahiret, hesap ve ceza konusundaki gerçekleri bir kenara bıraksak... Evet bir an için tüm bunları bir kenara bıraksak bile yakınımızdaki 'gayb' yeterlidir. Bu gayb karşısında bilim, teslim olmuş bir tavır takınmaktadır. Demogojiyi bilgiye, büyüklenmeyi samimiyete yeğleyenlerden başkası bu tavrı takınmaktan kaçınmaz.

Bazı örnekler verelim:

1- Evrenin temel yapısı ve gidiş tarzı hakkında modern bilimin dediğine göre, evrenin yapısının temelini atom oluşturmaktadır. Ancak alemin yapısındaki en küçük birim atom değildir. O da protonlardan (pozitif elektriksel enerji), elektrondan (negatif elektriksel enerji) ve nötronlardan (yüksüz pozitif ve negatif elektriksel enerjiyi eşit miktarda içeren nötr tarafsız enerji) meydana gelmektedir. Atom parçalanınca elektrikler (elektronlar) dağılır. Ancak laboratuvar da her zaman kesin ve uyumlu bir hareket sergilemezler. Kimi zaman ışık dalgaları kimi zaman da mermi gibi hareket ederler. Hareketleri önceden belirlenemez. Aksine hiçbir zaman kesin olmayan başka bir kanuna uyarlar. O da ihtimaller kanunudur. Atomun hareket tarzı budur. Parçalar şeklinde atomlardan meydana gelen gruplar da bu şekilde hareket ederler.

İngiliz doğabilimci ve matematikçi Sir James Jains şöyle der:

"Eski bilim kesin ilkeler belirliyordu. Buna göre tabiatın bir tek yolu takip etmekten başka seçeneği yoktur. Bu da zamanın başlangıcından sonuna kadar sebep ve sonuç arasındaki sürekli zincirleme doğrultusunda hareket etmesi için

(133) Alexis Carrel, "İnsan Denen Meçhul", Yağmur Y.

önceden çizilmiş bir yoldur. Buna göre (A) durumundan sonra (B) durumunun gelmesi kaçınılmazdır. Modern bilimin ise, şu ana kadar söyleyebildiği tek şey, (A) durumundan sonra (B) durumunun ya da (C) durumunun veya (D) durumunun veyahut bunlardan başka bir durumunun meydana gelebileceğidir. Evet şunu söyleyebilir: (B) durumunun meydana gelmesi ihtimali (C) durumundan fazladır. (C) durumunun meydana gelmesi de (D) durumundan daha muhtemeldir. İşte böyle. Hatta (B), (C) ve (D) durumlarından herbirinin diğerine oranla meydana gelebilme ihtimalini belirleyebilir ancak, hangisinin diğerini takip edeceğini kesin bir şekilde haber veremez. Çünkü her zaman ihtimallerden söz etmektedir. Ancak söylenmesi gerekene gelince o da oranlara bağlıdır. Bu oranların gerçek mahiyeti ne olursa olsun.”

Şayet insan bilgisinin deneyimlerinin ulaştığı ve evren ve atomlarının içinde, eşiğinde durduğu nokta bu olmasaydı ‘gayb’ ve insan bilgisine kapalı Allah’ın kaderi ne olacaktı?

Bu duruma radyum atomlarının ışınlanarak kurşun ve helyuma dönüşmesi örnek verilmektedir. Bu, tamamen bilinmez bir kadere, örtülü bir ‘gayb’a göre meydana gelmektedir. İnsan bilgisi bunun ötesine geçemiyor.

“Daha iyi açığa kavuşması için somut bir örnek verelim: Bilindiği gibi radyum atomları ve ondan başka ışınlama yeteneğine sahip elementler sırf zamanın geçmesiyle parçalanırlar. Geride kurşun ve helyum atomları kalır. Bu nedenle radyum kütlesi sürekli hacmini kaybeder ve zamanla yerini kurşun ve helyuma bırakır. Bu dengeli eksilmeye hükmeden genel kanunsa, son derece garip bir kanundur. Buna göre radyum atomları, sadece doğum olmadığı ve nüfusun tümü yaşlılıktan kaynaklanmayan tek bir ölümle yüzyüze kaldığı zaman insanların yok olması gibi eksilirler. Ya da aralarında hiç kimsenin kendi isteğiyle katılmadığı bir bölük askerin yok olacağı ateş hattına sürülmesi gibi yok olurlar. Kısacası bir radyum atomu üzerinde yaşlılığın hiçbir etkisi sözkonusu değildir. Yani radyum atomu hayattan payını aldığı için ölmez. Aksine ölüm kendisine tesadüfen isabet ettiği için ölmüştür.” (134)

“Bu gerçeği açıklamak için somut bir örnek verecek olursak şöyle söyleriz: Diyelim ki odamızda 2000 tane radyum atomu vardır. Bilim bir sene sonra bunlardan kaç tanesinin aktif kalacağını söyleyemez. Olsa olsa geri kalanlara tercih edilebilecek ihtimalleri sıralayabilir, 2000 veya 1999 ya da 1998 gibi. Sayısının 1999 olması, olabilecek en yakın ihtimaldir. Yani en çok tercih edilen ihtimale göre, gelecek yıl içinde 2000 atomdan sadece bir tanesi yok olacaktır.

2000 atom içinde bu belli atomun hangi yöntemle seçildiğini kavrayamıyo-

(134) Sir James Jains böyle söylüyor. Deneyimlerin ve tabiatın açık vasfının doğurduğu bilimsel sonuçlar çıkarıyoruz sözlerinden. Ancak kullandığı “tesadüfen isabet etme” deyimini, bizi ilgilendirmez. Çünkü biz biliyoruz ki o, süresini doldurmuştur ve ölüm ona, Allah’ın takdiri ve hikmeti uyarınca gelmiştir. Ve yine biliyoruz ki; her ecel önceden tayin edilmiştir. Bu noktada bir radyum atomu ile herhangi bir canlı arasında hiçbir fark yoktur. İnsanlar da bu şekilde gözlere görünmeyen ecelin dolması sonucu ölürlər.

ruz. İşin başında bu atomun diğerlerinden daha çok bir çarpışmaya uğrayacağını ya da daha sıcak bir ortama girebileceğini yahut gelecek yıl içinde bu ikisinin dışında bir olayla karşılaşabileceğini varsayabiliriz. Ancak tüm bunlar hiçbir zaman doğru olmayacaktır. Çünkü şayet bir tek atomun çarpışmaya uğraması ya da sıcak bir ortama girmesi sonucu yok olması mümkün oluyorsa, geri kalan 1999 atomun da parçalanması mümkündür. O halde basınç ya da ısı uygulama sonucu, radyum atomunu parçalamak konusunda acele edebiliriz. Ancak doğabilimcilerden her biri bunun mümkün olmadığını bildirmektedir. Aksine her yıl 2000 tane radyum atomunun içinde sadece bir tane atoma ölümün isabet ettiği ve onu parçalanmaya zorladığına inanmaktadır.” İşte 1903 yılında “Rutherford” ve “Sdey”'nin ortaya attıkları kendiliğinden parçalanma teorisi budur.

O halde kendisinin ve başkasının isteği dışında, kendisinden ve başkasından bir bilgi olmaksızın atomun radyasyon yaymasını sağlayan görünmez kader bu değilse nedir?

Kuşkusuz bunları söyleyen adam, insanların göremediği ilâhi kaderi ispat etmek isteğinde değildir. Aksine bizzat insan bilgisinin vardığı sonuçların başkısından kaçma çabasıdır. Ancak ‘gayb’ gerçeği onu, gördüğümüz gibi konuşmak zorunda bırakmaktadır.

2- Nasıl ki ‘gayb’ gerçeği evrenin yapısının, temelinin ve hareketlerinin açıklanması konusunda bir zorunluluksa, aynı şekilde insan bilgisinin ulaştığı aym güçle hayatın ortaya çıkışı ve hareketleri konusunda da bir zorunluluktur.

Almanya Frankfurt Üniversitesi profesörlerinden biyolog ve botanikçi Russel Charles Ernest şöyle der:

“Cansızlar âleminde hayatın nasıl meydana geldiğine ilişkin birçok teoriler geliştirilmiştir. Kimi araştırmacılar hayatın proteinden ya da virüsten yahut proteinin büyük parçalarının biraraya gelmesinden meydana geldiği sonucuna varmışlardır. Bazı insanlar bu teorilerin canlılar âlemi ile cansızlar âlemini bölen boşluğu kapattığını düşünebilir. Ancak kabul etmek zorunda olduğumuz realite gösteriyor ki, cansız bir maddeden canlı bir madde meydana getirmek için harcanan tüm çabalar, beklenmeyen bir başarısızlık ve bozgunla sonuçlanmıştır. Bununla beraber Allah'ın varlığını inkâr eden biri, sonradan meydana gelen âlemin, atomların ya da parçaların rastlantı sonucu biraraya gelmesinden oluştuğuna ilişkin doğrudan bir kanıt ileri süremez. Canlı hücrede gördüğümüz şekilde hayatın ortaya çıkışını, korunmasını ve yönlendirilmesini bu şekilde izah edemez. Kişi hayatın ortaya çıkmasına ilişkin bu yorumu kabul etmekte serbesttir. Bu onu ilgilendiren bir şeydir. Ancak bunu kabul ettiği zaman, Allah'ın varlığına, her şeyi yaratıp yönlendirdiğine inanmanın akla getirdiği zorlukların ve çaresizliklerin çok daha şiddetlisini yaşayacaktır.

Canlı hücrelerden herbirinin son derece karmaşık bir yapıya sahip olduğuna bu yüzden anlaşılmasının oldukça güç olduğuna inanıyorum. Yeryüzünde

bulunan milyarlarca canlı hücre Allah'ın gücüne, düşünce ve mantığa dayalı bir şahitlik yapmaktadırlar. Bu yüzden ben Allah'ın varlığına bütün içtenliğimle inanıyorum.” (135)

Bu şahitlikten bizi ilgilendiren evrenin oluşumu ve hareketleri gibi hayat sırrının ve oluşumunun da Allah'ın bilgisince kuşatılmış gaybın kapsamına girdiği gerçeğidir. Bu konuda ihtimaller ileri sürmekten başka insanın elinden bir şey gelmez. Kuşkusuz ulu Allah doğru söylüyor. “Göklerin, yerin ve kendilerinin yaratılmasını onlara göstermedim.” (136)

3- İnsana ulaşmak için daha geniş bir adım atıyoruz. Erkeğin bir atımlık menisinde yaklaşık olarak 60.000.000 (altmış milyon) sperm yer almaktadır. Hepsi de kadının rahmindeki yumurtalığa döllenmek için hızla atılırlar. Hangisinin ileriye geçip yumurtacıktaki döllenmesini hiç kimse bilemez. İşte bu ‘gayb’dır. Ya da aralarında bu işte bir rol sahibi olan kadın ve erkekde olmak üzere hakkında insanların hiçbir şey bilmediği Allah'ın görünmez kaderidir. Sonra altmış milyon sperm geride bırakan tek sperm, birlikte döllenmiş hücreyi oluşturmak için yumurta ile birleşir. İşte cenin bundan meydana gelmektedir. Yumurtalıktaki kromozomların tümü, dişi olmakla beraber, sperm kromozomlarının bir kısmı erkek bir kısmı da dişidir. Yumurtalığa giren erkek ya da dişi kromozomların sayısı -erkek veya dişi olması bakımından- ceninin durumunu belirler. Bu da yüce Allah'ın görünmez kaderine göre meydana gelmektedir. Bu konuda insan herhangi bir bilgiye sahip olmadığı gibi hiçbir şekilde müdahalede bulunma gücüne de sahip değildir. Ceninin anne ve babası da farklı bir konuma sahip değildir.

“Allah her dişinin rahminde taşıdığını, rahimlerin düşürdüğünü ve alıkoyduğunu bilir. Onun katında her şey bir ölçüye göredir. Görüleni de görülmeyeni de bilir, yücelerin yücesi büyük Allah.” (137)

“Göklerin ve yerin hükümrânlığı Allah'ındır. Dilediğini yaratır, dilediğine kız çocuk, dilediğine erkek çocuk verir. Yahut hem kız, hem erkek çocuk verir, dilediğini de kısır kılar. O, bilendir her şeye gücü yetendir.” (138)

“Sizi annelerinizin karınlarında üç türlü karanlık içinde, yaratılıştan yaratılışa geçirerek yaratmıştır. İşte bu Rabbiniz olan Allah'tır, O'ndan başka ilâh yoktur. Öyleyken nasıl olur da O'nu bırakıp başkasına yönelirsiniz?” (139)

İşte bu, insan ‘bilgi’sinin kapısında durduğu ve yirminci yüzyılda karşı karşıya kaldığı ‘gayb’ gerçeğidir. Oysa geçmiş asırlarda yaşayan bazı kimseler ‘gay-

(135) “Bilim Çağında Allah Tecelli Ediyor” kitabının “Canlı Hücre Mesajını Veriyor” makalesine bakınız. Şunu belirtmemiz yararlı olacaktır: Kuşkusuz biz herhangi bir alıntı yaparken, bilimsel materyalistlere kendi dilleri ile hitap etmek için alıntı yapıyoruz. Ancak bu kanıt olarak getirdiklerimizin doğruluğunu ya da ele aldığımız konudaki düşünce ve ifade etme yönteminin doğru olduğunu kabul ettiğimiz anlamına gelmemelidir.

(136) Kehf Suresi: 51

(137) Ra'd Suresi: 8-9

(138) Şura Suresi: 49-50

(139) Zümer Suresi: 6

bilik'in 'bilimsellik'e aykırı olduğunu iddia ediyorlardı. Bilimsel mantıkla yaşamak isteyen toplumların, 'gayb' mantığından kurtulmalarının gerektiğini söylüyorlardı. Ama işte bakınız bizzat insan bilgisi, yirminci yüzyıl bilimi ne diyor: Ulaşılan tüm sonuçlar ihtimallerden ibarettir. Ortada kesin ve içinde kuşku bulunmayan tek gerçek "gayb"dır.

Gayb gerçeği hakkındaki bu kısa ve toplu değerlendirmemizi burada kesmeden önce islâm inancında, islâm düşüncesinde ve islâm mantığında gayb gerçeğinin mahiyeti hakkında birkaç söz söylememiz yararlı olacaktır.

İslâm düşüncesini ve islâm mantığını oluşturan islâm inancının kaynağı olan Kur'an, ortada bir görülen bir de görülmeyen alemin varlığından söz etmektedir. O halde insanı kuşatan her şey, görülmelikten ibaret değildir. Aynı şekilde insanın sürekli ilişki içinde olduğu evrensel kanunlar, büsbütün bilinmezlik değildir.

Kuşkusuz bu evrenin değişmez kanunları vardır. İnsan, yeryüzünde Allah'ın halifeliği görevini yerine getirmek için, gücü ve ihtiyacı oranında kendisine gerekli olacak kadarını öğrenebilir bu kanunların. Kuşkusuz yüce Allah, insana evrensel kanunların bir kısmını öğrenmek ve halifelik görevini yerine getirmek, yeryüzünü imar etmek, hayatı ilerletmek, yeryüzünün zenginlik kaynaklarından, rızıklarından ve enerji kaynaklarından yararlanmak için bu kanunlar uyarınca, evrensel kanunları egemenliğine alma gücünü vermiştir.

Tüm genelliğiyle bu değişmez kanunların yanında, yüce Allah'ın serbest iradesi vardır. Her ne kadar bu kanunları kendisi koymuşsa da hiçbir zaman bu kanunlar O'nun dilemesini bağlayamaz. Uygulanan bu kanunların her defasında O'nun öngördüğü şekilde uygulandığı Allah'ın kaderi vardır. Dolayısıyla bu kanunlar, otomatik birer unsur değildirler. Allah'ın koyduğu kural uyarınca hareket etseler de, tüm hareketlerine Allah'ın kaderi egemendir. Her defasında bu kanunların kendisine uygun olarak hareket ettiği kaderde, hiç kimsenin hakkında kesin olarak bir şey bilemediği 'gayb'ın kapsamındadır. Bu konuda insanların ileri sürdükleri tüm bilgiler, 'zan' ve 'ihtimaller'den ileri gidemez. Bu, aynı zamanda insan bilgisinin kabul ettiği bir husustur da.

Kuşkusuz, an gibi kısa bir zaman diliminde insan bünyesinde milyarlarca operasyon meydana gelmektedir. Kendi bünyesinde olup bitmesine rağmen tüm bunlar, insan için birer gaybdırlar. Aynı şekilde çevresindeki evrende de bunun gibi milyarlarca operasyon gerçekleşmektedir. Bunlar da tıpkı diğerleri gibi insanın, hakkında hiçbir şey bilmediği 'gayb'ın kapsamına girmektedirler.

Bazısı insanlar tarafından bilinen ve yeryüzünde halifelik görevini yerine getirmek için düzenli ve bilimsel bir şekilde yararlandığı değişmez kanunların varlığına rağmen 'gayb', insanın ve evrenin geçmişini, bugününü ve geleceğini kuşatmıştır.

Kuşkusuz insan, kendi isteğinin dışında ve ne zaman geleceğini bilmeden bu dünyaya gelmektedir. Aynı şekilde kendi isteğinin dışında ve ne zaman gide-

ceğini bilmeden gitmektedir. Bu durum her canlı için geçerlidir. Ne kadar bilir-se bilsin, neler öğrenirse öğrensin, bu realiteden hiçbir şey değiştirmeyecektir.

“İslâm rasyonalizmi”, ‘bilimsel gaybi’ bir rasyonalizmdir. Çünkü ‘bilim’ ve ‘realite’nin şahitliğiyle ‘gaybi’lik, ‘bilimsel’liğin ta kendisidir. Gayb gerçeğini inkâr etmeye gelince bu, bilgiçlik taslayanların içinde yüzdükleri bir bilgisizliktir.

Kuşkusuz “İslâm rasyonalizmi”, anahtarlarını yüce Allah’dan başka kimsenin bilemediği gizli gayb’a inanmayı ve değişmez evrensel kanunların varlığını kabul etmeyi bünyesinde toplamıştır. İnsanın yeryüzündeki hayatı için lâzım olacak kadarını bilmek ve değişmez temelleri uyarınca ilişkide bulunmak mümkündür bu kanunlarla. Müslüman kendi sınırları içinde insan bilgisini görmezlikten gelmez. Aynı şekilde, ortada yüce Allah’ın dilediği kimseye dilediği kadarını öğretmesinin dışında hiç kimsenin bilemediği bir gayb aleminin olduğuna ilişkin realist gerçeği de kavramaktan geri durmaz.

Gayb’a iman, kişiyi, duyularının algıladığından başkasını algılayamayan hayvanlık derecesinden alıp, varlık aleminin, duyuların ya da duyu organlarının bir uzantısından başka bir şey olamayan teknolojik araçların algılayabildiği şu küçük ve sınırlı mekandan çok daha büyük ve kapsamlı olduğunu algılayan insanlık düzeyine çıkartan bir merdiven konumundadır. Kuşkusuz bu, insanın, varlığın tümüne, kendi varlığı, varlığın bünyesindeki sınırsız güç kaynaklarına, evrenin algılanmasına ve evrenin ötesindeki güç ve planı kavramasına ilişkin düşüncesinde derin etkileri bulunan bir değişimdir. Nitekim bu değişimin, insanın yeryüzündeki hayatında da derin etkileri sözkonusudur. Kuşkusuz küçük bir ortamda yaşayıp duyu organlarıyla algılayan, kocaman evrende yaşayıp her şeyi ortada ve gözleriyle gören, evrenin katmanları arasından ve derinlilerinden gelen sesleri ve ilhamları algılayan, kısa ve sınırlı ömründe aklının aldıklarının zaman ve mekân içinde çok daha boyutlu olduğunun bilincinde olan, görüleni ve görülmeyeni ile birlikte evrenin ötesinde evrenden çok daha büyük bir gerçeğin varlığından haberdar olan, evrenin bu gerçekten kaynaklandığını, varlığını ondan aldığını ve bu gerçeğin, gözlerin göremediği, akılların kavrayamadığı yüce ilâhlık makamı olduğunu bilen birisi gibi olamaz.

...“Gayb’e (görünmeyene) inanmak, insanın, hayvanlar aleminin düzeyinin üstüne yükselmesi konusunda yol ayırımı konumundadır. Fakat günümüzün materyalistleri, bütün zamanların materyalistleri gibi insanı, duyu organlarının algıladıkları dışında, hiçbir varlığın onaylanmadığı hayvanlık düzeyine indirmek istiyor ve bu kavrama körlüğüne ‘ilericilik’ adını veriyorlar. Oysa bu yaklaşım, yüce Allah’ın, müminleri içine düşmekten koruduğu bir tersine gidiştir. Allah, müminleri bu tersine gidişten koruyarak, ‘görünmeyene inanmak’ sıfatını onların ayrıncı niteliklerinden biri yapmıştır. Sayısız nimetlerine karşılık Allah’a hamd olsun. Ve yine tersine gidenler ile başaşağı dönenlere yazıklar olsun.” (140)

‘Gaybılık’ ve ‘Bilimsellik’ten söz edenler bir de ‘tarihsel determinizm’den

söz etmektedirler. Sanki tüm gelecekte eminmişler gibi. Oysa çağdaş bilim, "ihtimaller"den söz etmektedir, 'kesin sonuçlar'dan değil.

'Kesin zorunluluk'lardan söz edenlerden biri de Marx'tı. Peki günümüzde Marx'ın haber verdiği 'determinizm' nerede?

Marx, sanayileşmenin zirvesine ulaşması ve dolayısıyla kapitalizmin zirveye yerleşmesi, öte taraftan işçilerin gittikçe yoksullaşmaları sonucu kaçınılmaz olarak komünizmin İngiltere'de gerçekleşeceğini haber vermişti. Ancak komünizm sanayi bakımından en çok, geri kalmış uluslarda; Rusya Çin ve benzeri yerlerde kurulabildi. Fakat sanayileşmiş ileri ülkelerde hiçbir zaman gerçekleşemedi.

Lenin ve Stalin, Kapitalist dünya ile Komünist dünya arasında zorunlu bir savaştan haber vermişlerdi. Oysa halefleri Kruşçev 'barış içinde yaşam' bayrağını yükseltmektedir. (141)

Biz zorunluluklardan söz eden bütün kehanetleri uzun uzadıya anlatacak değiliz. Çünkü üzerinde ciddi ciddi tartışmaya değmezler.

Kuşkusuz ortada tartışmasız tek gerçek vardır, o da gayb gerçeğidir. Bundan sonrası ihtimallerden ibarettir. Meydana gelmesi zorunlu olan bir tek şey vardır, o da yüce Allah'ın hükmünü takdir ettiği şeyin meydana gelmesidir. Allah'ın kaderi de görülmez gaybdır. Bunların yanında bir de evrenin değişmez bir yasası vardır. İnsanın bu yasayı öğrenmesi ve yeryüzündeki halifelik görevinde onlardan yararlanması her zaman mümkündür. Ancak Allah'ın yürürlükteki kaderine ve bilinmez gaybına kapıyı her zaman açık tutmak şartıyla. İşte her şeyin temeli budur.

"Doğrusu bu Kur'an en doğru yola götürür." (142)

Ayetlerin akışı, gaybın anahtarlarına ve evrenin her köşesinde olup bitenlere ilişkin yüce Allah'ın kapsamlı bilgisinden, insanların şahsında bu kapsamlı bilginin bir diğer alanına geçmektedir. Kuşatıcı bilgidен sonra ilâhi egemenliğin alanlarından birine geçmektedir.

وَهُوَ الَّذِي يَتَوَفَّاكُم بِاللَّيْلِ وَيَعْلَمُ مَا جَرَحْتُم بِالنَّهَارِ ثُمَّ يَبْعَثُكُمْ فِيهِ لِقَافَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى ثُمَّ إِلَيْهِ مَرْجِعُكُمْ ثُمَّ يُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ

60- Sizi geceleyin öldüren ve gündüzleyin neler yaptığınızı bilen O'dur. Sonra O sizi gündüzleyin diriltir, belirli hayat sürenizi dolsun diye, sonra O'nun huzuruna döneceksiniz de O yapmış olduklarınızı size haber verecektir.

(141) "Günümüzde Gorbacov" (Çevirenler)

(142) İsra Suresi: 9

Geçen ayette 'gayb'ın ufuklarını, boyutlarını ve derinliklerini çizen ve yüce Allah'ın bilgisinin sonsuzluğuna ve kapsayıcılığına işaret eden kelimeler gibi birkaç kelime daha. Tüm insanlığın hayatını Allah'ın yetkisine, bilgisine, gücü ve idaresine bırakan birkaç kelime daha. Bu kelimeler, insanların uyanıklıklarını, uyuklarını, ölümlerini, dirilişlerini, toplanıp hesaba çekilmelerini Allah'ın yetkisine vermektedir. Ancak Kur'an'ın eşsiz ifade tarzının gözlerönüne getirdiği her tabloda, her sahnede ve her harekette başvurduğu canlandırma, somutlaştırma, duyguları uyarıp harekete geçirmeye ilişkin olağanüstü yöntemine göre. ⁽¹⁴³⁾

"Geceleyin sizi öldüren O'dur."...

O halde uyumaları bir tür ölümdür. Duyular hareketsiz hale geldiğinden, his dünyası tamamen durgunlaştığından, akıl sessizliğe büründüğünden ve uyanıklık durumu -kesilip- uykuya dönüştüğünden dolayı, uyku da bir çeşit ölümdür. Dış görünüşünü ve etkilerini görmelerine rağmen insanların hakkında ne söyleyeceklerini bilmedikleri bir sırdır. İnsanı çepçevre kuşatan gayb şekillerinden biridir. İşte insanlar, her türlü çabadan ve hareketten (hatta uyanıklıktan bile) soyutlanıyorlar. İşte onlar hayattan uzak, kopuk durumdadırlar. Her zaman oldukları gibi, şimdi de Allah'ın kontrolü altındadırlar. Onları yüce Allah'dan başka hiç kimse eksiksiz hayata ve uyanıklığa geri getiremez. Şu insan Allah'ın avucunda ne kadar da zayıftır.

"Gündüzleri ne yaptığınızı bilir"...

Tutmak ya da bırakmak üzere hareket eden tüm uzuvlarının kazandığı iyilik veya kötülük Allah katında bilinmektedir. Tüm insanlar, gerek hareket halinde gerekse hareketsizliklerinde hep gözetim altındadırlar. Sabahleyin uyandıktan sonra uzuvlarının kazandığı hiçbir şey Allah'ın bilgisinden kaçmaz.

"Belirlenen süre dolsun diye gündüzleri sizi dirilten O'dur"...

Yani yüce Allah'ın belirlediği ecelinizin tamamlanması için düz vakti sizi uyunuzdan, hayattan kopukluğunuzdan uyandırır. İnsanlar, yüce Allah'ın takdir ettiği alan içerisinde hareket etmek zorundadır. Bunun dışında kaçabilecekleri bir yer, varabilecekleri bir son söz konusu değildir.

"...Sonra O'nun huzuruna döneceksiniz"...

İstirahatın bitiminden sonra yeniden gözetim altına girmektir bu.

"Sonra ne yaptığınızı bildirecektir"...

Bu, olup biten her şeyi kaydeden kütüğün gözler önüne serilmesidir. Ve bu, en ince noktasına kadar adaletin gerçekleşmesidir. Hiçbir şekilde verilen cezada zulum söz konusu olmayacaktır.

Birkaç cümleden oluşan bir tek ayet, bunca tablo ve sahneyi, prensip ve gerçekleri, ilham ve gölgeleri içeren şeridi işte böyle kapsamaktadır. Peki kim yapabilir bunu? Şayet bu değilse, o halde nasıl olur olağanüstü mucizeler? An-

(143) Daha geniş bilgi için yazarın "Kur'anda Edebi Tasvir" kitabının 'Kur'an Yöntemi' bölümüne bakınız.

cak, yalanlayanlar bundan habersizdirler. Peşinden korkunç bir azabın geldiği maddi mucizeler isteyip duruyorlar.

ECE1.

Uluhiyet gerçeğine ilişkin diğer bir temas... Kulların üzerindeki kahredici güce, ihmal etmeyen sürekli gözetime, öne ya da geriye alınması mümkün olmayan yürürlükteki kadere, kaçıp kurtulma imkânı bulunmayan kaçınılmaz sona ve içinde gevşeklik ya da ihmale yer bulunmayan son hesaba ilişkin bir esinti yer almaktadır.

وَهُوَ الْقَائِمُ فَوْقَ عِبَادِهِ وَرَسُولُكُمْ عَلَيْهِمْ
حَفَظَةٌ حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ تَوَفَّتْهُ رُسُلُنَا وَهُمْ
لَا يُفِرُّونَ ۖ ثُمَّ رُدُّوا إِلَى اللَّهِ مَوْلَاهُمُ الْحَقِّ ۖ أَلَا لَهُ الْحُكْمُ
وَهُوَ أَسْرَعُ الْحَاكِمِينَ ۝

61- O, kulları üzerinde kesin egemendir. Size koruyucu melekler gönderir. Sonunda birinize ölüm gelince, elçilerimiz hiçbir görev kusuru yapmaksızın onun canını alırlar.

62- Sonra o canlar gerçek sahipleri olan Allah'a götürülürler. İyi biliniz ki, egemenlik yalnız O'nun tekelindedir ve hesap görenlerin en çabucudur.

“O, kulları üzerinde kesin egemendir”...

O, üstün otorite sahibidir. Onlar da O'nun otoritesi ve hakimiyeti altındadırlar. Onlar, bu otoritenin kontrolünde yaşayan zayıf kimselerdir. Ne bir güçleri ne de yardımcıları sözkonusudur. Kuldur onlar, üzerlerinde üstün bir otorite vardır. Bu üstün otoriteye boyun eğmek zorundadırlar.

İşte üstün ilâhlık makamına kulluk yapmak budur. Her ne kadar diledikleri gibi kullanmaları için kendilerine yeterince özgürlük, öğrenmeleri için bilme ve halifelik görevini yerine getirebilme yeteneği verilmişse de, insanların realiteleri bu gerçeği dile getirmektedir. İnsanın alıp verdiği her nefes bir kadere bağlıdır. Bünyelerinde meydana gelen her hareket, yüce Allah'ın içlerine yerleştirdiği kanun uyarınca meydana gelmesi bakımından Allah'ın otoritesine boyun eğmektedir. Bu otoriteye karşı çıkmaları mümkün değildir. Kuşkusuz bu kanun, her defasında, hatta bir nefes alış verişinde ve ufak bir harekette bile bir kader doğrultusunda hareket etmektedir.

“Size koruyucu melekler gönderir.”

Ayet burada koruyucuların niteliğinden söz etmemektedir. Başka yerlerde bunların insanlardan kaynaklanan şeyleri kaydeden melekler oldukları belirtilmektedir. Ancak buradaki açık amaç, doğrudan gözetim gölgesini nefislerin üzerine düşürmektir. Nefislerde bir an bile kendi başlarına olmadıkları, başıboş

olmadıkları duygusunu uyandırmaktır. Çünkü ortada her hareketi ve sesi kaydeden gözetici koruyucular vardır. İnsandan kaynaklanan her şeyi kaydederler, hiçbir şey gözlerinden kaçmaz bu koruyucuların. Bu düşünce, insan bünyesinin titremesini, içindeki her kıvrımın her uzvun uyanmasını garantilemektedir.

"Sonunda birinize ölüm gelince, elçilerimiz, hiçbir görev kusuru yapmaksızın onun canını alırlar."

Aynı gerçeğin gölgesi bir başka şekilde belirmektedir. Alıp vereceği nefesleri sayılı olan her nefis, ne zaman geleceğini bilemediği bir ecele bağlıdır. (Ecel insana göre bir gaybdır ve insanın onu ortaya çıkarması mümkün değildir.)

Ancak ecel, yüce Allah'ın bilgisi dahilinde bir plana göre belirlenmiştir. Geriye ya da ileriye alınması mümkün değildir. İnsanın alıp verdiği nefesleri kaydetmek ve eceli gelince de canını almakla görevli hazır ve doğrudan doğruya insanın yakınında bulunan koruyucu, hiçbir zaman uyuklamaz, unutup ihmal etmez. Çünkü koruyuculardan bir koruyucu, meleklerden bir elçidir. Önceden belirlenen, vadedilen an geldiğinde nefis, her şeyden habersiz oyalandığı bir sırada, koruyucu görevini yerine getirir, elçi elçiliğini yapar. Bu düşünce, insan bünyesinin titremesine yeterli bir nedendir. Çünkü o, kendisini çepeçevre kuşatan görülmez kaderi algılamaktadır. Artık her an canının alınabileceğini ve her nefeste kaçınılmaz ecelin yaklaştığını bilmektedir. **Sonra o canlar gerçek sahipleri olan Allah'a götürülürler.**

Yakardıkları tanrıların dışında tek ve gerçek efendileri... Onları yoktan vareden ve yanılmaz, şaşmaz gözetimi altında dilediği kadar yaşamalarına izin veren gerçek efendileri O'dur. Hiç kimse tarafından hesaba çekilmeksizin haklarında hükümünü vermek için, dilediği zaman onları yanına döndürecekler. **"İyi biliniz ki, egemenlik yalnız O'nun tekelindedir ve hesap görenlerin en çabugudur."**

Hükmeden sadece O'dur. O'dur tek başına hesaba çeken. Hükmederken ağır davranmaz, cezayı da ihmal etmez. Ayette yer alan 'çabukluk' ifadesinin insan kalbine dokunan bir yanı vardır. Buna göre insan, hesap anında sözkonusu olacak bir ihmale bile terkedilmemiştir.

Müslümanın hayata, ölüme, ölümden sonra dirilmeye ve hesaba çekilmeye ilişkin inancından kaynaklanan bu düşünce, yeryüzünde kullara ait işlerde yüce Allah'ın tek başına hükümlerine ilişkin tüm tereddütleri gidermeyi garantilemektedir.

Ahirette gerçekleşecek hesap, ceza ve hüküm, insanların dünyada yaptıklarına göre olacaktır. Ortada neyin helal, neyin haram olduğunu belirleyen Allah'dan gelmiş bir şariat olmadığı sürece, insanların dünya hayatında kazandıklarından dolayı hesaba çekilmeleri sözkonusu olmayacaktır. Çünkü ahirette bu şariatın esaslarına göre hesaba çekileceklerdir. Dünyada ve ahirette hakimiyet bu temele dayanılarak birlenebilir.

İnsanlar yeryüzünde Allah'ın şariatının dışında bir yasayla hükmederlerse, ahirette neye göre hesaba çekileceklerdir? Acaba yeryüzünde hükmettikleri ve

hükmüne başvurdıkları insanların yasalarına göre mi hesaba çekileceklerdir? Yoksa, onunla hükmetmedikleri gibi hükmüne de başvurmadıkları Allah'ın semavi şeriatına göre mi hesaba çekileceklerdir?

İnsanlar şunu iyice bilmek zorundadırlar, yüce Allah onları kendi şeriatına göre hesaba çekecektir, kulların yasasına göre değil. Şayet hayat düzenlerini, dinsel sembol ve kulluklarını olduğu kadar, toplumsal ilişkilerini Allah'ın şeriatına uygun bir şekilde düzenlemeyecek olurlarsa, Allah'ın huzurunda ilk bundan hesaba çekileceklerdir. O gün, yeryüzünde Allah'ı ilâh edinmeyip, O'nun dışında birçok rabbler edinmelerinden ötürü hesaba çekileceklerdir. O halde Allah'ın ilâhlığını inkâr etmekten -ya da ibadet ve sembolik kulluk davranışlarında O'nun şeriatına, sosyal, siyasî ve ekonomik düzen bakımından, uygulama ve ilişkilerinde O'ndan başkasının yasasına uymak suretiyle şirk koştuktan- dolayı hesap vereceklerdir. Kuşkusuz yüce Allah, kendisine ortak koşulmasını bağışlamaz bunun dışındaki günahları dilediğine bağışlar.

Sonra ilâhlık gerçeğini bilen ve zorluk anında gerçek ilâhına sığınan fitratlarıyla, onları muhakeme etmektedir. Bu fitratın korku ve sıkıntı anındaki durumu gözler önüne getirilmektedir. Kısa ve süratli, ancak net, kesin, duygulandırıcı ve etkin bir sahnede rahatlık ve güven ortamında, bu fitrata karşı çıkışları da sergilenmektedir.

Kuşkusuz insanın ödünü koparacak korku ve sıkıntılı anlar her zaman toplanma ve hesaba çekilme gününe bırakılmış değildirler. Karanın ve denizin karanlıklarında aynı korkuyla karşılaşmaları her zaman mümkündür. Bu sıkıntılı anda Allah'dan başkasına yönelmezler. Zaten Allah'dan başkası da kurtaramaz onları bu sıkıntıdan. Ancak, kendilerini rahat ve güvencede hissettikleri an, tekrar içinde bulundukları şirke dönüyorlar.

قُلْ مَنْ يُجِيبُكُمْ مِنْ ظُلُمَاتِ اللَّيْلِ
وَالنَّهْرِ يَدْعُوهُ تَضَرَّعًا وَخُفْيَةً لَّئِنْ أَنْجَيْنَا مِنْ هَذِهِ لَتَكُونَنَّ
مِنَ الشَّاكِرِينَ ﴿٦٣﴾ قُلْ اللَّهُ يُجِيبُكُمْ مِنْهَا وَمِنْ كُلِّ كَرْبٍ ثُمَّ أَنْتُمْ
نَشْكُرُونَ ﴿٦٤﴾

63- De ki; "Sizi karanın ve denizin karanlıklarından kurtaran kimdir? Ki O'na -Eğer bizi bu zor durumdan kurtarırsa kesinlikle şükredenlerden olacağız- diye açıktan ya da gizlice yalvarırsınız.

64- De ki; "Sizi bu zor durumdan ve bütün sıkıntılardan kurtaran Allah'dır. Sonra da O'na ortak koşuyorsunuz!"

Kuşkusuz tehlikeyi düşünmek, korkuyu hatırlamak, isyancı nefisleri uysallaştırır, katı kalpleri yumuşatır. Kişiye zayıf ve çaresiz anını hatırlattığı gibi, genişlik rahmetini, kurtuluş nimetini de hatırlatır.

De ki; "Sizi karanın ve denizin karanlıklarından kurtaran kimdir? Ki, O'na

-Eğer bizi bu zor durumdan kurtarırsa kesinlikle şükredenlerden olacağız- diye açıktan ya da gizlice yalvarırsınız."

Darlığa düşen ya da darlığa düşenlerin sıkıntılı halini bilen herkesin bildiği bir deneyimdir bu. Karanın ve denizin karanlıkları çoktur. Karanlığın olabilmesi için gece olması şart değildir. Yolu kaybetmek bir karanlıktır, tehlike de öyle. Karada ve denizlerde insanları bekleyen gayb bir perdedir. Ne zaman insanlar karanın veya denizin karanlıklarından biriyle karşılaşacak olurlarsa, içlerinde Allah'dan başka bir şey hissetmezler. Yakarak O'na dua ederler ya da sesizce yalvarırlar. Bu durumda fitrat, üzerine bulaşmış tozlardan arınıp derinliklerinde gizli gerçekle, biricik ilâhlık gerçeğiyle yüzyüze gelir. Hak olan Allah'a, ortak koşmadan yönelir. Çünkü bu anda şirk düşüncesinin saçmalığını, ortak koştuklarının işe yaramadığını anlar. Bu nedenle sıkıntıya düşenler birtakım sözler vermeye başlarlar.

Eğer bizi bu zor durumdan kurtarırsa kesinlikle şükredenlerden olacağız.

Yüce Allah'ın gerçeğini onlara anlatması için peygamberine şöyle buyurmaktadır:

De ki; "Sizi bu zor durumdan ve bütün sıkıntılardan kurtaran Allah'dır."

Onun dışında yakarışlara karşılık verecek, sıkıntıları giderebilecek birisi söz konusu değildir.

Ardından iğrenç ve şaşırtıcı davranışlarını da hatırlatmasını emretmektedir.

"Sonra da O'na ortak koşuyorsunuz."

Burada ayet-i kerime onları, kurtulduktan sonra da başlarına gelebilecek Allah'ın azabıyla yüzyüze getirmektedir. Bu, bir defada olup biten bir şey değildir ki, düşündükleri gibi O'nun kontrolünden kurtulabilsinler.

قُلْ هُوَ الْقَادِرُ عَلَىٰ أَنْ يَبْعَثَ عَلَيْكُمْ عَذَابًا
مِّنْ فَوْقِكُمْ أَوْ مِنْ تَحْتِ أَرْجُلِكُمْ أَوْ يَكُونُ
بَيْنَكُمْ سُلُوكٌ أَوْ يَكُونُ بَيْنَكُمْ سُلُوكٌ
بِأَسْبَغِ أَنْ تَكُونَ الْآيَاتُ لَكُمْ بَقِيَّةً ۖ

65- De ki; "O, size üstünüzden ya da ayaklarınızın altından azap göndermeye veya düşman gruplara ayırarak size birbirinizin huncunu, birbirinizin terörünü, acısını tattırmaya kadirdir. Ola ki, anlarlar diye, ayetlerimizi çeşitli açılardan nasıl açıkladığımızı görüyor musun?"

Üstten gelip her tarafı kaplayan ya da dipten fışkıran azabı düşünmek, nefislere sağdan ya da soldan gelen azabı düşünmekten daha çok etki eder. Çünkü insan sağ taraftan ya da sol taraftan gelecek bir azabı savabileceği kuruntusuna kapılabilir, ancak tepesinde ya da ayaklarının dibinden gelecek bir azaba gelince, bu, her tarafı bürüten kahredici ve sarsıcı bir azaptır. Karşı koymak, diren-

mek mümkün değildir. Bu duygulandırıcı ifade, insanın duygu ve düşüncesini sarsan böylesine güçlü etkenleri içermektedir. Bu ifade, aynı zamanda yüce Allah'ın dilediği zaman, dilediği gibi kullarına azap edebileceği gerçeğini de dile getirmektedir.

Yüce Allah'ın onunla dilediği zaman kullarını yakalayıp azaba uğratabildiği gücünün dahilindeki azap türlerine daha yavaş ve sürekli bir yenisi eklenmektedir. Bir anda işlerini bitirmiyor, tersine, gece-gündüz onlarla birlikte bu azap. Onlarla oturuyor onlarla birlikte yaşıyor.

'Veya sizi birbirinize katıp, kiminize kiminizin hıncını tattırmaya kadirdir.'

Bu kalıcı, uzun ve sürekli bir azaptır. Onları gruplar ve topluluklar haline getirmekle, kendi elleriyle tattırmaktadır bunu; kendi kendileri yudumluyorlar azabı. Bu gruplar, kimisi kimisinden ayırdedilmeyecek, ayırlamayacak şekilde birbirlerine girmişlerdir. Sürekli bir çekişme ve didişme içindedirler. Bir düşmanlık ve çarpışmadır sürüp gidiyor. Şu grubun şunun başına getirdiği felâketler içinde yaşayıp gideceklerdir.

İnsanlık her ne zaman Allah'ın sisteminden sapmış, hayatın yönlendirilmesini insanların arzularına, çekişmelerine, ihtiras ve bilgisizliklerine, zaaf ve eksikliklerine bırakmışsa, uzun tarihinin birçok döneminde bu tür bir azapla hep karşı karşıya kalmıştır. Ne zaman ki insanlar, hayatları için düzen, sistem, şariat ve kanun, değer ve ölçüleri kendi kendilerini belirleme alçaklığına düştülerse, o zaman bazısı bazısına kulluk yapmak zorunda kalmıştır. Kimisi koyduğu düzen, sistem, yasa ve kanunlara başkalarının boyun eğmesini istemiştir. Onlar da bundan kaçınıp, karşı çıkmışlar. Bu sefer de boyun eğmekten kaçınıp, karşı çıkanlara saldırmaya başlamışlar. Eğilimleri, arzuları, ihtirasları ve düşünceleri hep çatışır. Böylece kimisi diğerlerinin belâsını çeker. Bazısı geri kalanlara kin besler. Bazısı da başkalarını inkâr eder. Çünkü hep birlikte, tüm kulların emirlerine uyduğu yüce ma'budun koyduğu ölçüye başvurmuyorlar. O zaman hiç kimse boyun eğmekten kaçınıp büyükmeyecekti. Aynı şekilde boyun eğdiği zaman da içinde bir eziklik hissetmeyecekti.

Kuşkusuz yeryüzünde kopacak en büyük fitne, kullar arasında birilerinin çıkıp kullar üzerinde ilâhlık iddiasında bulunması, sonra da bu iddiayı pratiğe geçirmesidir. İşte bu, insanları birbirine girmiş gruplara dönüştüren fitnedir. Çünkü tek bir millet ya da birlik halinde bir toplum görüntüsünü verseler de gerçekte kimisi kimisine kulluk yapmaktadır. Allah'dan gelen bir şariat'a bağlı olmadığından, kimisi diğerlerini ezmek üzere otoriteyi eline geçirmiştir. Geri kalanı da büyük bir kinle fırsatı kollamaktadır. Pusuda bekleyenlerle ellerindeki yetkiye dayanarak geri kalanları ezenler, her defasında birbirlerine birtakım acılar tattırmaktadırlar. Bunlar aslında çeşitli gruplara ayrılmışlardır ancak, bu ayrılıkları belirgin değildir. Birbirlerinden ayrılmamışlardır, kopmamışlardır.

Bütün yeryüzü bugün, ağır ancak sürekli bir azabın içinde yaşamaktadır.

Bu durum bizi müslüman toplumun konumunu belirlemeye sevk ediyor. En

kısa zamanda etrafını saran cahiliyeden farklı bir konum edinmesi sonucuna götürüyor. Cahiliye, tek başına Allah'ın şeriatının hükmetmediği her kurum, her hüküm ve her toplumun ortak adıdır. Cahiliye toplumunda yüce Allah, ilâhlık ve egemenlikte birlenmez. Bu yüzden islâm toplumunun çevresindeki cahiliye toplumundan ayrılması da bir zorunluluk haline gelmektedir. Çünkü islâm topluluğu, cahiliye içinde kalmaya, onun sistemine, yasalarına, hükümlerine, ölçü ve değerlerine bağlanmayı tercih eden uluslardan farklı bir ümmeti oluşturmaktadır.

Aksi taktirde dünyanın her tarafındaki islâm topluluğunun bu azaba uğramaktan kurtulması mümkün olmayacaktır.

Veya düşman gruplara ayırarak size birbirinizin hıncını, birbirinizin terörünün acısını tattırmaya kadirdir.

Yüce Allah'ın, onunla korundukları bir islâm ülkesinin kurulmasına izin vereceği zamana kadar, hayat metodu bakımından cahiliyeden büsbütün ayrılmaları ve kendilerinin 'islâm ümmeti' olduklarını, çevrelerindeki herkesin ve her şeyin bağlısı bulundukları islâma girmekten kaçınan cahiliyeden ve ona bağlı bulunanlardan ibaret olduğunu iyice bilmesi azaba uğramasını engeller. Ayrıca, inanç ve hayat metodu bakımından uluslarından tamamen ayrılmaları ardından, kendileriyle uluslarının arasını hak üzerine açmasını (kuşkusuz yüce Allah açanların en hayırlısıdır) yüce Allah'dan istemeleri zorunludur.

Bu ayrılığı gerçekleştirmediği zaman, bu denli net bir şekilde belirgin bir konum edinmediği sürece belirtilen azaba uğraması kaçınılmaz olacaktır. Onlar da toplum içindeki diğer gruplardan biri haline geleceklerdir. Diğer gruplara karışıp gideceklerdir. Bu durumda ne kendilerini açıklayabilirler, ne de çevrelerindeki diğer insanların onları anlama imkânları olabilir. O zaman da bu kahçı ve sürekli azaba mahkûm olurlar. Allah'ın va'dettiği fethi görmeksizin.

Kuşkusuz müslüman topluluğun iyice belirginleşip farklı bir konum edinmesi, birtakım fedakârlıklar ve zorluklar çekmesine neden olacaktır. Ancak bu fedakârlıklar ve zorluklar diğer topluluklara karışması, iyice belirginleşmemesi, ulusuna ve çevresindeki cahiliye toplumuna karışıp erimesi sonucu uğrayacağı acılardan, korkunç azapdan daha şiddetli ve daha büyük olmayacaktır.

Allah'ın peygamberlerinin elleriyle gerçekleştirilen davet tarihine baktığımızda, Allah'ın fetih ve yardımının, peygamberlerinin ve beraberlerindeki müminlerin galip gelmesine ilişkin vadinin, müslüman topluluk iyice belirginleşip inanç ve hayat metoduna -yani dine- dayanarak ulusundan ayrılmadan, inanç ve din bakımından cahiliyenin inanç ve dininden -yani hayat düzeninden- kopmadan önce, bir kerede gerçekleşmeyeceğini açık seçik göreceğiz. Burası bütün davet hareketlerinin ayrılış noktası ve yol ayrımıdır.

Bu davanın yolu birdir. Tüm peygamberlerin dönemlerinde yapılan neyse, yine o yapılacaktır. (Allah'ın salât ve selâmı hepsinin üzerine olsun.)

Ola ki anılar diye, ayetlerimizi çeşitli açılardan nasıl açıkladığımızı görü-

yor musun?

Yüce Allah'dan dileğimiz, bizi iyice anlasınlar diye ayetleri açıkladığı kimselerden kılmasıdır.

YOLLARIN AYRILIŞI

Bu, geçen mesajın sonunda yeralan ayrılığın bildirilmesine ilişkin bir ge-zintidir. Peygamberimizin kavmi, -gerçek olduğu halde- kendilerine getirdiği me-sajı yalanlamışlardı. Bu yüzden, kavmi ile arasını ayırmış, tüm ilişkileri koparmıştı. Onlardan ayrılması ve üzerlerine vekil olamayacağını bildirmesi em-redilmişti. Başlarına gelmesi kaçınılmaz olan kötü sonuçtan dolayı kendilerini terkettiğini bildirmesi söylenmişti. Dini dillerine doladıklarını, oyun ve eğlence-ye aldıklarını, dine karşı takınılması zorunlu tavrı takınmadıklarını görünce, on-lardan yüz çevirmesi, toplantılarına katılmaması emredilmişti. Bununla beraber, onlara anlatması, sakındırması, tebliğ edip korkutması emredilmişti, ancak ken-disiyle onların -kendi kavmi oldukları halde- farklı iki grup, belirgin iki ümmet olduklarını unutmadan. İslâmda kavmin, ırkın, aşiretin ve ailenin önemi yok-tur. İnsanları birbirine bağlayan ya da birbirinden koparan unsur dindir. İn-sanları birlik haline getiren ya da farklı kılan, sahip oldukları inançtır. Dinin esası bulununca diğer tüm ilişkiler mevcut demektir. Ancak bu kulp koptuğu zaman tüm ilişkiler ve bağlar da kopar.

İşte ayetlerin akışında yer alan bu dalganın toplu bir değerlendirmesi.

وَكَذَّبَ بِقَوْلِكَ وَهُوَ الْحَقُّ قُلْتُ عَلَيْكُمْ بِوَكِيلٍ ۝٦٦

66- Kur'an gerçek olduğu halde, senin kavmin onu yalanladı. Onlara de ki; "Ben sizin (akıbetinizi yönlendirmekle yükümlü) vekiliniz değil-im."

Peygamberimize (Allah'ın selâmı üzerine olsun) yönelik bu hitap, hem ona hem de onun ötesinde müminlere, gönülleri güven duygusuyla dolduran bir güvence vermektedir. Kavmi yalanlasa da yalanlamasa da, ısrar etse de, gerçe-ğe sıkı sıkıya bağlanmalarını sağlamaktadır. Bu işte onların bir hükmü geçmez. Bu konuda gerçek sözü ancak yüce Allah söyleyebilir. Ve O, bunun gerçek ol-duğunu bildiriyor. O halde, kavmin yalanlamasının hiçbir değeri, hiçbir ölçüsü sözkonusu değildir.

Ardından yüce Allah, peygamberine kavminden uzaklaşmasını, onlardan el çekmesini, bu ayrılığı onlara bildirmesini ve onlara hiçbir şey yapamayacağı-nı bildirmesini emretmektedir. Onların üzerine bekçi olarak dikilmediğini, teb-liğ ettikten sonra üzerlerine vekil olmadığını, ayrıca kalplerinin doğru yolu bulmasından sorumlu olmadığını belirtmesini emretmektedir. Kuşkusuz bunlar peygamberin yapabileceği şeyler değildir. Yanındaki gerçeği duyurduktan son-ra aralarındaki sorun bitmiştir. Onlarla kaçınılmaz sonlarını başbaşa bırakır. Çünkü her haberin gelip dayanacağı belli bir süresi vardır. O zaman gelince, ne olacağını anlarlar.

لِكُلِّ نَبَأٍ مُّسْتَقَرٌّ وَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٦٧﴾

67- Her haberin bir gerçekleşme zamanı vardır. İlerde anlayacaksınız.

Bu kısa tehditte gönülleri titreten bir etki sözkonusudur.

Bu, gerçeğe güvenmenin, ne kadar büyüklenirse büyüklensin, batılın sonunda emin olmanın, belirlenen sürede yüce Allah'ın yalanlayanları yakalayacağına inanmanın, her haberin gerçekleşeceği bir zamanının olduğuna ve her yolculuğun bir sonunun olduğuna güvenmenin verdiği iç huzurun ifadesidir.

Kavimlerinin yalanlaması, aşiretlerinin kabahğı, ailelerinde çektikleri gariplik, işkence, şiddet, sıkıntı ve yalnızlık karşısında dava adamları, yüce Allah'a ne kadar da muhtaçtırlar. Kur'an'ın gönüllere akıttığı bu huzur ve güven duygusuna ne kadar da ihtiyaçları var.

Onlara bu şekilde tebliğ yaptıktan ve bu derece kesin yalanlamalarıyla karşılaştıktan sonra peygamber (Allah'ın selâmı üzerine olsun), -tebliğ ve hatırlatmak amacıyla da olsa- onlarla oturup kalkmamak zorundadır. Allah'ın ayetlerini ele alırken gereken saygıyı göstermediklerini, dinden söz ederken, ona yakışan ciddiyet ve edepden uzak olduklarını, sözleriyle ve davranışlarıyla dini oyun ve eğlence konusu yaptıklarını görünce, hemen oradan uzaklaşmalıdır. Ta ki -bu durumlarını sürdürdükleri halde- onlarla birlikte oturması, yaptıklarını onaylamak anlamına ya da dine karşı duyarlılığın azlığı anlamına gelmesin. Çünkü bu konuda olduğu kadar başka hiçbir yasağın çiğnenmesine karşı müslüman, bu denli hassas değildir. Şayet şeytan ona unutturur da toplantılarına katılacak olursa, hatırlar hatırlamaz hemen kalkıp toplantılarını terketmelidir.

وَإِذَا رَأَيْتَ الَّذِينَ يَخُوضُونَ فِي آيَاتِنَا فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ حَتَّى يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ وَإِنَّا نُنَبِّئُكَ الشَّيْطَانُ فَلَا تَعْدُدْهُ بَعْدَ الذِّكْرِ مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿٦٨﴾

68- Ayetlerimiz hakkında asılsız lâf ebelliğine dalanları gördüğünde (bu adamlar) başka bir söze geçinceye kadar yanlarından uzaklaş. Eğer şeytan sana yanlarından kalkmayı unutturursa, hatırladıktan sonra sakın o zalimler ile birlikte oturma.

Peygamberimize (Allah'ın selâmı üzerine olsun) yönelik bu emrin, ayetin sınırları içinde, onun ötesinde müslümanlara da yönelik olabilir. Bu durum Mekke'de oluyordu. Resulullah'ın görevinin tebliğle sınırlı olduğu bir sırada, Allah'ın istediği bir hikmetten dolayı savaşmakla görevlendirilmediği bir dönemde oluyordu. O dönemde mümkün oldukça müşriklerle bir çarpışmaya girmeme konusunda açık direktifler verilmişti. Resulullah'a yönelik, Allah'ın dinini dillerine doladıklarını, ayetlerini saygısızca sözkonusu ettiklerini gördüğünde, müşriklerin toplantılarına katılmama, şayet şeytan unutturur da onlarla birlikte

oturursa, Allah'ın emir ve yasağını hatırlar hatırlamaz en kısa zamanda toplan-tılarını terketme emri bazı rivayetlere göre müslümanların da uymak zorunda oldukları bir emirdi. Zalim kavimden kasıt, müşriklerdir. Nitekim Kur'an-ı Ke-rim'de genellikle bu şekilde ifade edilmektedirler.

Ancak Medine'de bir islâm devleti kurulduktan sonra, Peygamberimizin müşriklerle karşı tutumu değişmişti. Hiç kimsenin Allah'ın ayetlerini diline do-lamaya cesaret edememesi için, fitne ortadan kalkıp hakimiyet tamamen Allah'ın dininin oluncaya kadar cihad ve savaş geçerliydi artık.

Daha önce Resulullah ile müşrikler arasındaki kesin ayrılığı belirtip, sorum-luluk ve sonucun farklılığını bildirdiği gibi, şimdi de müslümanlarla müşrikler arasındaki kesin ayrılığı tekrarlamaktadır ayetin akışı.

وَمَا عَلَى الَّذِينَ يَتَّقُونَ مِنْ حِسَابِهِمْ مِنْ شَيْءٍ وَلَكِنْ ذِكْرُوا
لَهُمْ يَتَّقُونَ ﴿٦٩﴾

69- Gerçi günahlardan sakınanlara onların hesabından hiçbir sorum-luluk düşmez. Fakat sözkonusu olan hatırlatmadır... Ola ki, sakınıp-lar.

Allah'dan sakınanlar ile müşrikler arasında ortak bir sorumluluk sözkö-nusu değildir. Irkları kavimleri bir olsa da bunlar birbirinden ayrı ümmetlerdir. Çünkü Allah'ın ölçüsünde ve islâm değerlendirmesinde ırk ve kavmin hiçbir değeri yoktur. Müttakiler bir ümmet, zalimler (yani müşrikler) de bir ümmettir. O halde, zalimlerin sorumluluğundan ve hesabından müttakilerin herhangi bir şekilde et-kilenmeleri sözkonusu değildir. Sadece kendileri gibi Allah'dan korkan kişiler olup kendilerine katılabilirler diye hatırlatmada bulunurlar. Yoksa inançta be-raberlik olmadıktan sonra hiçbir şeyde beraberlik olamaz.

İşte Allah'ın dini ve söyledikleri... Dileyen başka türlü söyleyebilir. Ancak, söyleyeceğini söyledikten sonra bütünüyle Allah'ın dininden çıktığını da bilme-lidir.

Ayetlerin akışı bu ayrılığı iyice belirtmek ve işbirliğin sınırlarını açıklamakla devam ediyor.

وَذَرِ الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَهُمْ لِبَاطِلًا
وَعَرَّتْهُمْ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا وَذَكِّرُوا أَن بُنِيَ بَنِي آدَمَ
لِئْسَ لَهُم مِّنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيٌّ وَلَا شَفِيعٌ وَإِنْ هَدُوا
عَدْلًا لَا يُؤْخَذُ مِنْهَا أُولَئِكَ الَّذِينَ أُبَيِّلُوا لِبِائِسٍ
لَّهُمْ شَرَابٌ مِّنْ حَمِيمٍ وَعَذَابٌ أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ ﴿٧٠﴾

70- Dinlerini oyun-eğlence konusu yapan ve dünya hayatına aldanan kimseleri bırak da Kur'an aracılığı ile şunu hatırlat ki, eğri davranışlarının, günahlarının tutsağı olan kimse ne Allah dışında bir yardım edici ve ne de bir aracı bulabilir. Eğer o bütün varını fidiye olarak ortaya koysa kabul edilmez.

İşte bunlar kötü davranışlarının, günahlarının tutsağı olmuş kimselerdir. Kâfirliklerinden dolayı onları içecek olarak kaynar su ve acıklı bir azap beklemektedir.

Bazı konulara değinmek üzere ayetin üzerinde biraz duruyoruz.

1- Peygamberimiz (Allah'ın selâmı üzerine olsun) -bu emir her müslümanı da kapsamaktadır- dinlerini oyun ve eğlence konusu yapanları bir kenara bırakmakla emrolunmuştu. Dini oyun ve eğlenceye almak sözle olabildiği gibi, davranışla da mümkündür. Dini inanç ve ibadet, ahlâk ve davranış, şeriat ve kanun olarak hayatı için bir temel edinmek suretiyle gereken saygı ve özeni göstermeyen... Tıpkı, inancın temellerinden biri olan 'gayb' gerçeğinden söz ederken onu alaya alanlar gibi, bu dinin ilkelerinden ve şeriatından söz ederken alaycı ve hafife alıcı bir üslûp kullananlar... Dinin temel kurallarından biri olan 'zekât'ı küçümseyenler... Yine bu dinin ilkelerinden olan utanma duygusunu, ahlâk ve namus anlayışını, tarım toplumlarının ya da feodalizmin veya burjuvazinin kokuşmuş gelenekleri diye nitelendirenler... İslâmın belirlediği şekliyle evlilik hayatını inkâr edip kötülleyenler... Yüce Allah'ın kadınların iffetlerini korumaları için öngördüğü güvenceleri, 'kölelik' olarak nitelendirenler... En başta ve sonda, insanların pratik hayatlarında, siyasal, sosyal, ekonomik ve yasal olarak Allah'ın mutlak hakimiyetini inkâr edenler ve Allah'ın şeriatına bağlanmaksızın insanların bu özellikleri kullanabileceklerinden söz edenler... Evet bütün bunlar, ayetin kastettiği dinlerini oyun ve eğlenceye alan ve hatırlatma dışında müslümanların kesinlikle ayrılmaları ve ilişkilerini koparmaları emredilen kişilerdir. Bunlar zalim (yani müşrik) kimselerdir. İşledikleri kötülüklerden dolayı kendilerini tehlikeye atan kâfirlerdir. Kâfir olmalarından ötürü kaynar su ve acıklı bir azaptır cezaları...

2- Peygamberimiz, (Allah'ın selâmı üzerine olsun) dinlerini oyun ve eğlenceye alan dünya hayatının aldattığı bu kişileri bir kenara bırakmakla emrolunduktan sonra, bu suçluların, hakettikleri bu sonuçtan kurtulmaları için hatırlatma ve uyarmakla emrolunmaktadır. -Bu emir tüm müslümanları kapsamaktadır.- Allah'ın huzuruna vardıklarında O'ndan başka kendilerine yardım edecek birinin bulunamayacağını hiçbir şefaatinin şefaatinin sözkonusu olamayacağını, işlediklerinden ötürü yakalandıktan sonra kendilerini kurtarmak için fidiye veremelerinin mümkün olamayacağını belirtmeleri de emredilmektedir.

"Allah'dan başka dost ve yardımcısı olmayan bir kimsenin kazandığından ötürü helâke sürüklenip atılmaması için Kur'an ile öğüt ver. O kimse bütün varını fidiye olarak verse yine kabul olunmaz." Kur'an'ın bu ifadesinde, bir güzellik ve derinlik göze çarpmaktadır.

Herkes, işlediği kötülüklerden dolayı bir ceza olarak, sürüklenir. (Yani ya-

kalanıp hesaba çekilir). Bu durumda Allah'dan başka bir dost ve şefaathçi söz-konusu değildir. Kendisini kurtaracak, bağıni çözecek bir fidye de kabul edilmeyecektir.

Dinlerini oyun ve eğlenceye alan dünya hayatının aldattığı kişilere gelince, onlar işlediklerinden dolayı rehin kalmışlardır ve ayette geçen cezayı hak etmişlerdir. Bu son onlar için belirlenmiştir:

“Kazandıkları günahlardan ötürü yok olanlar işte onlardır. Nankörlük ettiklerinden dolayı kaynar su ve acıklı azap onlar içindir.”

Onlar işledikleri kötülüklerden dolayı hesaba çekilmişlerdir. İşte cezaları da budur: Boğazları ve karınları yakan kaynar su ve kâfirliklerinin sebep olduğu acıklı azap. Dinlerini alaya almaları kâfir oluşlarının kanıtıdır.

3- Yüce Allah'ın müşriklere ilişkin şu sözü: “Dinlerini oyun-eğlence konusu yapan...”

Acaba dinleri bu mudur?

Bu hüküm, islâma girdikten sonra dinlerini oyun ve eğlenceye alanlara uygulamaktadır. Böyleleri insanlar arasında görülmüş ve münafık olarak nitelendirilmişlerdi. Ancak bu durum Medine'de söz konusu olmuştur.

Acaba bu hüküm islâma girmemiş müşriklere uygulanabilir mi? Çünkü gerçek din islâmdır. İman eden etmeyen tüm insanların dinidir. Yüce Allah'ın din olarak nitelendirdiği ve son peygamberin gönderilmesinden sonra insanlardan kabul ettiği tek din olması nedeniyle, islâmdan uzaklaşan kendi dininden uzaklaşmış olur.

“Dinlerini oyun-eğlence konusu yapan ve dünya hayatına aldanan kimseleri bırak...” ayetinde yer alan bu tamlamanın bir anlamı vardır.

Bu, -en iyisini Allah bilir.- İslâmın tüm insanların dini olduğuna ilişkin açıkladığımız konuya bir işarettir. Bu yüzden müşrik de olsa, islâmı oyun ve eğlenceye alan kendi dinini oyun ve eğlenceye almış olur.

Müşriklerin kimler olduğunu belirtmeye bu noktada ihtiyaç duyuyoruz. Bunlar, ilâhlığın özelliklerinden herhangi birini Allah'a ortak koşan kimselerdir. Bu ister Allah'la birlikte başka birinin ilâhlığına inanmak şeklinde olsun, ister kul-luk davranışlarını Allah'la birlikte bir başkasına sunmak şeklinde olsun, ya da Allah'la birlikte bir başkasının egemenliğini ve yasasını kabul etmek anlamında olsun farketmez. En başta da saydıklarımızdan birini kendisi için iddia ettiği halde müslüman isimleriyle isimlenenler gelmektedir. O halde dinimizin gerçeklerinden kuşku duymamalıyız.

4- Zalimlerle -yani müşriklerle- ve dinlerini oyun ve eğlenceye alan kimselerle birlikte bulunmanın sınırı: Bunun, sadece onlara Allah'ın dinini hatırlatmak ve uyarıda bulunmak amacına yönelik olduğundan söz etmiştik. Bunun dışında hiçbir şey söz konusu değildir. Bu da, Allah'ın ayetlerine daldıkları duyulana ya da daha önce anlattığımız veya benzeri bir davranışla Allah'ın dinini

oyun ve eğlenceye aldıkları görülene kadardır.

Kurtubi, bu ayete ilişkin 'el-Cami li ahkâm el-Kur'an' adlı kitabında şunları söylemektedir:

"Bu ayet, yol gösterici imamların ve onlara uyanların yoldan çıkmış fasıklarla içli dışlı olabileceklerini ve korku nedeniyle görüşlerini doğrulamış gibi davranabileceklerini iddia edenlere Allah tarafından bir reddiyedir..."

Bize göre, 'öğüt vermek, hatırlatmak ve yoldan çıkmışların bozuk ve sapık görüşlerini düzeltmek amacıyla onlara karışmayı ayet, açıkladığı sınırlar içinde müsaade etmektedir. Ancak, yoldan çıkmışlarla içli dışlı olmak, ortaya koydukları söz ve davranışları takiiye (korku) bahanesiyle sessizce karşılamak sakıncalıdır. Çünkü bu, -görünüşte- batılı kabul edip, hakkın aleyhine şahitlikte bulunmaktadır. Burada insanların hak ile batılı birbirine karıştırması sözkonusudur. Allah'ın dini ve onu yaşayanların basite alınması anlamı çıkmaktadır. Yasaklama ve ayrılık bu durum için geçerlidir.

Aynı şekilde Kurtubi aynı kitabında şunları da rivayet etmektedir:

"İbn-i Huveyz Mindad şöyle der: İster mümin, ister kâfir olsun, Allah'ın ayetlerini dillerine dolayanların toplantıları terkedilir ve oradan uzaklaşılır. Yine şöyle der: Arkadaşlarımız, düşman toprağına girmeyi, kiliselerine gitmeyi, onlarla alış veriş yapmayı, kâfir ve bid'at ehlinin toplantılarına katılmayı yasakladılar. ⁽¹⁴⁵⁾ Onların sevgilerine inanmamayı, sözlerini dinlememeyi ve onlarla tartışmaya girmemeyi emrettiler. Ehli bid'attan kimisi, Ebu İmran en-Nehai'ye; 'Benden bir kelime dinle' deyince, Ebu İmran yüzünü çevirip; 'Hayır, yarım kelime bile dinlemeyeceğim' dedi. ⁽¹⁴⁶⁾ Benzeri bir rivayette Eyyüb es-Sahtiyani'den nakledilir. 'Fudeyl b. İyad şöyle dedi: Yüce Allah bid'atçıyı sevenin amellerini boşa çıkarır, islâmı kalbinden alıp götürür. Kim kızını bir bid'atçıyla evlendirirse akrabalık bağı koparmış olur. Bid'at taraftarı biriyle oturan bilgidен yoksun kalır. Yüce Allah birinin bid'atçılara öfkeleniğini bilirse, o kişinin affedileceğini umarım. Ebu Abdullah el-Hakim Hz. Aişe'den -Allah ondan razı olsun- şöyle rivayet eder: Resulullah (Allah'ın selâmı üzerine olsun) şöyle buyurdu: "Bir bid'atçıya saygı gösteren, islâmın yıkılmasına yardımcı olmuştur."

Bütün bunlar, Allah'ın dininde olduğu halde, Allah'ın dininde olmayan yeni şeyler uyduran kimseler için geçerlidir. Aynı zamanda bütün bunlar hakimiyeti ele geçirmek suretiyle ilâhlığın özelliklerini iddia edenle, onun bu iddiasını onaylayanın işledikleri suçun yanında sözü bile edilemez. Bu, bir bid'atçının Allah'ın dininde olmayan bir şeyi uydurmasından çok, bir kâfirin küfrü ya da bir müşrikin Allah'a ortak koşmasıdır. Ancak ilk kuşak müslümanlar böyle bir du-

(145) Ömer (Allah ondan razı olsun) Kudüs'te kilisede namaz kılmıştır. Ancak o zaman Kudüs düşman toprağı değildi. Anlaşma ve zımnet ülkesiydi. Çünkü o günkü hristiyanlar anlaşmalı zimmilerdi.

(146) Kur'an-ı Kerim'de "Bizi anmaktan kaçınan ve dünya hayatından başka bir şey istemeyenden yüz çevir." ayeti yer almaktadır. Necm suresi, 29

rumla karşılaşmamışlardı. İslâm yeryüzüne egemen olduğu günden bu yana, müslüman olduğunu söylediği halde böyle bir iddiada bulunan birine rastlanmamıştı. Allah'ın koruduklarının dışında böyle bir durum, Fransız ihtilâlinde sonra insanların islâm dairesinden çıkmaya başlamasından sonra söz konusu olabiliyordu ancak. Bu nedenle meydana gelen bu duruma uygulanabilecek bir söz, ilk kuşak müslümanlardan işitilmemiştir. Durum, onların sözünü ettiği bu tür hükümlerin düzeyini çoktan aşmıştır.

HİDAYET, NAMAZ VE SÛR

İlâhlık gerçeği ve özelliklerine, şirke ve doğru yolu bulduktan sonra tekrar şirke dönmenin iğrençliğine, Allah'ın dininden dönenin geriye dönüş sahnesine, nereye gideceğini bilmeden bir çölde kalışına ve tek yol göstericiliğin yüce Allah'ın yol göstericiliği olduğunun belirtilmesine ilişkin bu mesaj... Evet bu mesaj, emir ve yaratma konusundaki yüce Allah'ın mutlak egemenliğine ve bu egemenliğin ortaya çıkışına ve teklifine ilişkin yüce, derin ve ruhlara şifa veren bir güreleyle son bulmaktadır. "Sura üfürüldüğü", kabirlerde olanların dirildiği ve mülkün tek başına Allah'a ait olduğu ve sonuçta herkesin O'na varacağını kabul etmeyenlerin ikna olduğu gün, inkârcılar ve gerçeği örtbas edenler bile yüce Allah'ın otoritesini açıkça göreceklerdir.

قُلْ أَندَعُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُنَا وَلَا يَضُرُّنَا وَمَنْ عَلَى
 أَعْقَابِنَا بَعْدَ إِذْ هَدَىٰ اللَّهُ كُفَّاءَ الَّذِينَ هَدَىٰ
 اللَّهُ فَبِمَنْ فِي الْأَرْضِ حَيْرَانٌ لَهُ أَصْحَابٌ يَدْعُونَهُ
 إِيَّاكَ الْمُهْدَىٰ أَتَيْتَ أَقْلَارَ هُدَىٰ اللَّهِ هُوَ الْمُهْدَىٰ
 وَأَمْرًا لِلنَّبِيِّ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٧١﴾

71- De ki: "Allah'ı bırakıp bize ne yarar ve ne de zarar dokunduramayan putlara mı yalvaralım? Allah bizi doğru yola ilettikten sonra tekrar geriye mi dönelim? Tıpkı arkadaşları tarafından 'bize gel' diye doğru yola çağırıldığı halde, şeytanlar tarafından ayarılıp çöl ortasında şaşkın bırakılan kimse gibi mi olalım? De ki: "Doğru kılavuzluk, Allah'ın kılavuzluğudur, bize alemlerin Rabbine teslim olmamız emredildi."

"De ki... Surede tekrarlanan vurgusu güçlü bir kelimedir. Bu işin bütünüyle Allah'a ait olduğu, peygamberin sadece bir uyarıcı ve bir tebliğci olduğu anlamını belirginleştiriyor. Ayrıca bu işin üstünlüğüne, yüceliğine ve dehşet verici oluşuna, peygamberinse, sadece bu görevi yerine getirmek üzere Rabbi tarafından seçilmiş biri olduğuna işaret etmektedir.

De ki; "Allah'ı bırakıp bize ne yarar ve ne de zarar dokunduramayan putlara mı yalvaralım?"

Onlara söyle ya Muhammed, Allah'dan başkasına dua edişlerini, yardım

dileyişlerini, kendilerine bir yarar ya da zarar dokundurmaya güçleri yetmedikleri halde hayatlarının yönlendirilmesini Allah'dan başkalarına teslim edişlerini açıkça anlat. Yalvardıkları bu şeylerin, put, heykel, taş, ağaç, ruh, melek, şeytan ya da insan olması farketmez. Bunların hepsi yarar ya da zarar dokundurmak bakımından eşittirler. Yarar ve zarar noktasında son derece zayıftırlar. Çünkü meydana gelen her hareket Allah'ın belirlediği bir kader doğrultusunda meydana gelmektedir. Allah'ın izin vermediği hiçbir şey meydana gelemez. O'nun takdirinden ve olaylara ilişkin hükmünden başkası meydana gelemez.

Allah'dan başkasına dua edişlerini, kullukta bulunmalarını, O'ndan başkasından yardım dilemelerini ve boyun eğmelerini kınayarak anlat. Bu uygulamayı ve bu yönelişi kötüle. Bu, ister müşriklerin tanrılarına yönelik kulluklarına katılması halinde kendilerinin de O'nun rabbine yönelik ibadetlerine katılacaklarına ilişkin önerilerini reddetmek için söz konusu edilmiş olsun, ister daha baştan müşriklerin durumlarını kınamak ve Resulullah (Allah'ın selâmı üzerine olsun) ve müminler tarafından uygulanacak kesin ayrılık ve farklılığı açıklamak amacıyla olsun farketmez. Çünkü gözetilen hedef, her iki durumda da birdir. İyice kökleşmiş kalınlardan ve toplumun yaygın geleneğinden uzak kalabilmiş insan aklına aydınlık bir ortamda sunulduğunda reddedecektir bu iğrençliği kuşkusuz.

Yaptıklarının kötülüğünü somutlaştırmak ve iğrençliğini iyice belirgin hale getirmek için, yüce Allah'ın müslümanları onunla yalnızca kendisine ibadet etmeye, sadece kendisini ilâh edinmeye ve hiçbir şeyi ortak koşmaksızın ona boyun eğmeye yönelttiği ilkelerin ışığında, bu inançları gözler önüne serilmektedir:

“De ki; Allah'ı bırakıp bize ne yarar ve ne de zarar dokunduramayan putlara mı yalvaralım?

Bu, topuklar üzerinden geriye dönmektir. Arkaya dönüştür. Hem de ilerleme kaydettikten ve yüceldikten sonra...

Ardından şu belirgin, hareketli, duygulandırıcı ve etkin sahne yer almaktadır:

Tıpkı arkadaşları tarafından “bize gel” diye doğru yola çağrıldığı halde şeytanlar tarafından ayartılıp çöl ortasında şaşkın bırakılan kimse gibi mi olalım?

Tevhide inandıktan sonra Allah'a ortak koşmaya başlayan, kalbini bir tek ilaha kulluk yapmakla kullardan oluşan sayısız tanrılara kulluk yapmak arasında parçalayan kimsenin sapıklığını, şaşkınlığını anlatan hareketli ve gerçekleri olduğu gibi gözler önüne getiren bir sahnedir bu. Bu kişinin duyguları hidayetle sapıklık arasında bölünmüş durumdadır. Bu yüzden uçsuz bucaksız boşluğa yuvarlanıp gidiyor. İşte bu, “Yeryüzünde şeytanların aldattığı” yoldan çıkmış bu zavallı yaratığın sahnesidir. ‘İstehve’ kelimesi bizzat taşıdığı anlamı tasvir etmektedir. Keşke bir tarafa yönelişinde de buna uymuş olsaydı. Sapıklık yolunda bile olsa bir tek hedef gözeten kişilerininki gibi bir yönelişi olabilseydi. Ancak

öte tarafta doğru yolda bulunan arkadaşları yer almaktadır. Onu doğru yola çağırmakta, 'bize gel' diye seslenmektedirler. O ise, bu çağrı ile aldatma arasında şaşkın bir durumdadır. Nereye yöneleceğini bilmiyor. İki gruptan hangisine uyacağını kestiremiyor.

Somutlaştırılan, hareket ettirilen psikolojik bir azaptır bu. İfade içinde bile nerdeyse duyumsanacak ya da dokunulabilecek kadar belirgindir.

Bu ayeti her okuduğumda, bu sahneyi ve içerdği şaşkınlık, kararsızlık ve bir yerde duramama azabını düşünürdüm. Fakat sadece düşünürdüm. Ta ki, içinde bu konumun somutlaştığı ve bu azabın belirginleştiği gerçek durumları görene kadar. Allah'ın dinini tanıyıp tadına vardıktan sonra -bu tanımanın ve tatmanın düzeyi ne olursa olsun- dinden dönüp sahte tanrılara kul olan insanların korku ve ihtirasın baskısı altındaki durumlarını görüp böylesine acı bir felâketi yaşadıklarını anlayınca, bu durumun neyi ifade ettiğini ve bu ibarenin ne anlama geldiğini anlamış oldum.

Bu, canlı, olayları somutlaştıran, hareketli ve duygulandırıcı sahnenin gölgesi, gönülleri bu yok edici sonucun korkusuyla doldururken, kalıcı ve doğru yönelişe ilişkin kesin bir açıklama yer almaktadır:

De ki; "Doğru kılavuzluk Allah'ın kılavuzluğudur, bize alemlerin Rabbi-ne teslim olmamız emredildi."

Kuşkusuz bu, uygun psikolojik koşullarda yer alan kesin ve net bir açıklamadır. Çünkü, sakın ve azgın bir portresi çizilen gönül ve bir türlü dinmeyen bu şaşkınlığın verdiği acı azap bu kesin açıklamayı rahatlık ve teslimiyetle kabullenmeye en yakın ortamdır...

Sonra bu kesin açıklamada bir gerçekte yer almaktadır:

De ki; "Doğru kılavuzluk, Allah'ın kılavuzluğudur."

Doğru kılavuzluk sadece odur. Nitekim cümlelerin açıklayıcı yapısı da bunu ifade etmektedir. Bu yüzden de ondan kuşku duyulmaz.

Kuşkusuz insanlık, bu yoldan ayrıldığı ya da bir kısmından saptığı, kendi düşünce ve sözlerinden, sistem ve kurumlarından, şeriat ve kanunlarından, değer ve ölçülerinden herhangi bir şeyi, bir 'bilgi'ye ya da 'kılavuza' yahut 'aydınlatıcı bir kitaba' dayanmaksızın onun ilkelerinden birinin yerine koyduğu zaman ıssız çöllerde kaybolup gider.

Yeryüzünde halifelik görevini yerine getirmede ve bu hayatı daha da ileri götürmede yararlanması için Allah tarafından insanoğluna, evrenin bazı kanunlarını bilme ve bazı enerji ve güç kaynaklarını ortaya çıkarma gücü bahsedilmiştir. Ancak yine bu insana, evrende yer alan mutlak gerçekleri derinliğine algılama ve aralarında kendi aklı ve ruhunun bilinmezliği hatta bedeninin görevi, bu görevin ötesinde kendisini bu şekilde, bu düzenlilik ve yönelişle çalışmaya yönelten nedenlere ilişkin bilinmezlik de olmak üzere her taraftan kendisini saran gaybın sırlarını kavrama yeteneği bahsedilmemiştir.

İşte bu yüzden 'insanoğlu', kendi varlığı ve hayatına özgü inanç, ahlâk, ölçü, değer, sitem ve kurum, bu varlığa hükmedip pratik hayatını düzenleyen şeriat ve kanun noktasında her zaman yüce Allah'ın yol göstericiliğine muhtaçtır.

İnsan ne zaman Allah'ın hidayetine yönelmişse doğru yolu bulmuştur. Çünkü gerçek yol göstericilik Allah'ın yol göstericiliğidir. Ne zaman da bütünüyle uzaklaşır veya kimi noktalarda yoldan çıkarsa, kendi kendine uydurduğu bazı şeyleri onun yerine geçirmeye kalkışırса sapıtır. Çünkü Allah'ın yol göstericiliğinden kaynaklanmayan bir şey sapıklıktır. Üçüncü bir şık söz konusu değildir. Zaten "Haktan sonra sapıklıktan başka ne var ki?"

İnsanlık bu sapmanın acısını çok çekmiştir, şu anda topyekûn çekmektedir de. Bu durum, Allah'ın hidayetinden uzaklaşıldığı zamanlarda insanlığın karşılaştığı bir tarihsel zorunluluktur. Tek ve tartışmasız 'tarihsel zorunluluk' budur. Çünkü bu, Allah'ın buyruğudur, O'nun haber verdiği bir gerçektir. Yoksa bu, insanlığın Allah'ın yol göstericiliğinden uzaklaşmasından kaynaklanan mutsuzluğunun sürmesini isteyenlerin iddia ettikleri doğmalara benzemez. Bir insanın bu mutsuzluğu araştırmasına bile gerek yoktur. Yeryüzünün her tarafında gözle görülür, elle tutulur şekilde etrafını sarmıştır bu mutsuzluk. Her yerde aklı başında olan insanlar bu mutsuzluktan feryad etmektedir... (147)

Bu yüzden ayetin akışı içinde aniden, tek başına Allah'a teslim olmanın, sadece ona kulluk yapmanın, ondan korkup sakınmanın zorunluluğu belirtilmektedir.

وَأَنِ اقْبِرُوا الصَّلَاةَ وَأَقْوَهُ وَهُوَ الَّذِي إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٧﴾

72- Ayrıca bize namazı kılınız ve Allah'dan korkunuz" diye emredildi. Huzurunda toplanacağınız O'dur.

Söyle ey Muhammed, tek hidayetin Allah'ın hidayeti olduğunu bildir. Bu yüzden, 'alemlerin Rabbine teslim olmakla emrolunduk' de. Çünkü tüm alemlerin teslim olduğu merci O'dur. Zaten alemlerin tümü O'na teslim olmuş durumdadır. O halde, bunca alem arasında göklerde ve yerlerde bulunan bütün alemlerin teslim olduğu evrensel rububiyete teslim olmaktan kaçınmakla insan tek başına ne yapabilir ki?

Burada alemler üzerindeki Rabblığın ifade edilmesi yerinde olmuştur. Çünkü bu, kabul etmekten başka seçenek bulunmayan bir gerçeği açıklamaktadır. Bu gerçek, içindeki görülen ve görülmeyen alemlerle tüm varlığın yüce Allah'ın koyduğu evrensel yasalara teslim olduğudur. Kesinlikle bu yasaların dışına çıkamaz. İnsan da -organik oluşumu açısından- isteğinin dışında, bu evrensel yasalara teslim olmuş durumdadır. Bunların dışına çıkması mümkün değildir. Geriye, denemesi için kendi isteğine bırakılan açıdan da, teslim olmasından başka bir şey kalmıyor. Bu nokta onun seçimine bağlıdır. Doğru yolu ya da sapıklığı seçmesine bağlıdır. Şayet organik yapısı gibi bu açıdan da Allah'ın koyduğu yasalara

(147) Daha geniş bilgi için, "İslâm ve Vuygarlığın Sorunları" kitabının 'Çözölmüşlük ve Bunalım' böl. Ayrıca M. Kutubu'un 'Tekamöl mû Soysuzlaşma mı?' kitabının "20. Yüzyılın Şahitliği" böl.

teslim olursa, yaşayışı doğrudur, varlığı ve davranışları, bedeni ve ruhu, dünya-sı ve ahireti bir ahenk oluşturur.

Peygamberimiz (salât ve selâm üzerine olsun) ve onunla birlikte müslüman-ların teslim olmakla emrolundukları, bunun için de teslim olduklarını duyur-malarında, zaman içinde yüce Allah'ın kalbini evrensel yasaları algılamaya ve anında karşılık vermeye açtığı kimselerin yararlanacağı çok etkin ilhamlar yat-maktadır.

Alemlerin Rabbine teslim oluşun duyurulmasından sonra kulluğa ve bilin-ce ilişkin yükümlükler yer almaktadır.

“Namazı kılınız ve Allah'dan korkunuz.”

Alemlerinin Rabbinin rububiyetine, otoritesine, terbiye ve hükümranlığı-na teslim olmak esastır. İbadetler ve sembolik kulluk davranışları bundan son-ra gelir. Ardından ruh terbiyesi yer alır. Bütün bunların teslimiyet esasına dayanması için... Üzerine bina kurulması için, bu temel sağlam olmadığı sürece tüm bunların yerine getirilmesi mümkün değildir.

Bölümün son mesajında, ayetlerin akışı akidenin temel esaslarından etkile-yici bir gerçeği barındırmaktadır. Haşir (ahirette hesap vermek üzere toplan-ma), yaradılış, egemenlik, görüleni ve görülmeyeni bilme, hikmet ve her şeyden haberdarlık gerçekleri gibi. Bütün bunlar ilâhlığın başta gelen özellikleridir. Zaten surenin ana konusunu da bu oluşturmaktadır:

وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ
السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ وَتَوْمَ يَقُولُ كُنْ فَيَكُونُ
قَوْلَهُ الْحَقُّ وَلَهُ الْمُلْكُ يَوْمَ يُنفَخُ فِي الصُّورِ
عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ وَهُوَ الْحَكِيمُ الْحَمِيدُ ﴿٧٣﴾

73- Gökleri ve yeri gerçeğe dayalı olarak yaratan O'dur. Her şey "Ol" dediği gün olur. Sözü gerçektir. Sur'a üflendiği gün, egemenlik O'nun tekelindedir. O gizli-açık her şeyi bilir, O hikmet sahibidir ve her şeyden haberdardır.

“Varıp huzurunda toplanacağınız O'dur.”

Kuşkusuz alemlerin Rabbine teslim olmak hem zorunlu, hem de gereklidir. Çünkü yaratıklar O'nun huzurunda toplanacaktır. O halde meydana gelmesi kesin olan toplanma gününde kendilerini kurtaracak şeye yönelmeleri, önünde sorumlu olarak dikilmeden önce, bugün tüm alemlerin teslim olduğu zata teslim olmaları daha iyidir. Böylece bu gerçeği (Allah'ın huzurunda toplanma gerçeğini) düşünmek, daha baştan teslim olmak duygusunu uyandırıyor. Nasıl olsa sonuçta teslim olmaktan kaçınmanın imkânı yoktur.

“Gökleri ve yeri gerçeğe dayalı olarak yaratan O'dur.”

Bu da başka etkenleri barındıran diğer bir gerçektir. Buna göre kendisine teslim olmakla emrolundukları yüce Allah, göklerin ve yerin yaratıcısıdır. Yaratan, yarattığına sahip olan, egemen olan, hükmeden ve dilediği gibi tasarrufta bulunandır. O, gökleri ve yeri "hakk'a göre yaratmıştır. Bu yaratılışın dayanağı haktır. Bu ayet, felsefenin, özellikle de Eflatunculuk ve idealizmin evren hakkında söyledikleri "algılanan bu alem, aslında bir kuruntudan ibaretti ve gerçek bir varlığı söz konusu değildi" gibi saçma fikirlerini çürütüp bu tür düşünceleri düzelttiği gibi, evrenin yapısında ve hareketlerinde aslolanın "hak" olduğunu da bildirmektedir. İnsanların sığındıkları gerçek, varlığın fitratında ve tabiatında gizli gerçeğe dayanmaktadır. Böylece ürpertici bir güç haline gelmektedir. Evrenin yapısında uzantısı bulunmayan batılın buna karşı koyması artık mümkün değildir. Batıl, yerden koparılmış, köksüz kötü bir ağaç gibidir. Köpük gibi atılır gider. Çünkü hak gibi evrenin yapısında bir temele dayanmamaktadır. Kuşkusuz bu, son derece önemli bir gerçektir, etkin olduğu kadar derindir de.

Bir müminin (kişisel olarak kendi sınırları içinde) sahip olduğu hakkın varlık aleminin yapısındaki büyük gerçeğe bağlı olduğunu düşünmesi, (nitekim bir ayette şöyle denmektedir: "Bu, Allah'ın hak olmasındandır." ⁽¹⁴⁸⁾ Aynı zamanda varlık alemindeki gerçeğini de yüce Allah'ın zatındaki gerçeğe bağlı olduğunu bilincinde olması. Evet, bu gerçeği, bu ürpertici şekliyle kavrayan bir mümin, ne kadar büyüklenirse büyük lensin, ne kadar şişinirse şişinsin, istediği kadar azgınlaşsın, zorbalaşsın, istediği kadar işkence yapabilsin yine de batılı, varlık içinde sonradan beliren bir kabarcıktan öte bir şey olarak görmez. Ne bir kök ne de uzantısı söz konusudur. Pek yakında sönüp gidecektir. Bu, varlık içinde hiç olmamış gibi yok olacaktır.

Nitekim mümin olmayanların duyguları da bu gerçeği düşünmekten ürperiyor. Teslim olup tevbe ediyorlar.

Her şey "Ol" dediği gün olur.

İşte bu, her şeye gücü yeten otoritedir. Dilediği gibi yaratan, yoktan vareden, istediğini ortadan kaldırıp yerine başkasını getiren, dilediği gibi değişiklik yapan serbest iradedir. Bu gerçeğin burada sunulması, mümin gönüllerde inanç yapısının oturtulması operasyonunun bir parçası olmakla beraber, her şeyi hakk'a göre yaratan, birşeye 'Ol' dediğinde hemen 'oluveren' alemlerin Rabbine teslim olmaya çağırılanların gönüllerinde de duygulandırıcı etkiler bırakmaktadır.

"Sözü gerçektir."

İster her şeyi onunla yarattığı 'Ol, der o da olu verir' sözü olsun, ya da sadece kendisine teslim olunmayı emrettiği sözü olsun veya kendisine teslim olduklarında insanlar için kanun koyduğu sözü olsun yahut geçmişten, şimdiki zamandan, gelecekte, yaratmadan, yoktan var etmeden, huzurunda toplanılacağı günden ve o gün gerçekleşecek cezadan haber veren sözü olsun farketmez.

Bütün bu saydıklarımıza ilişkin sözleri gerçektir. O halde ne yarar ne de
(148) Lokman Suresi: 30

zarar dokundurmaya güçleri yetmeyen yaratıkları O'na ortak koşanlar ve nereden gelirse gelsin O'ndan başkasının sözüne, varlığına ilişkin yorumuna, hayat için koyduğu yasalara uyanların sadece O'na teslim olmaları çok daha iyidir.

Sur'a üflendiği gün egemenlik O'nun tekelindedir.

Bu günde, toplanma gününde.. Sur'a üfleneceği günde... Bu günde insanların mahiyetini bilmediği bir şekilde diriliş ve meydana gelme olayları gerçekleşecektir. Bunlar, yüce Allah'ın kendine özgü kıldığı 'gayb'ın kapsamına girmektedirler. Sur'un kendisi de mahiyeti, hakikati ve ölülerin karşılık vermesi açısından 'gayb'ın sınırları içine girmektedir. Tercih edilen rivayetler bu konuda şöyle diyorlar: Bu, bir melek tarafından üflenene nurdan bir borudur. Kabirlerde olan herkes iştir ve dirilmeye başlar. Bu, ikinci üflemedir. Birincide ise, yüce Allah'ın dilediklerinin dışında göklerde ve yerde bulunan her şey yok olur. Nitekim Zümer suresinde yer alan bir ayette şöyle denmektedir: "Sur'a üflenince, Allah'ın dilediğinin dışında, göklerde ve yerde bulunanların hepsi düşüp ölür. Sonra sur'a bir daha üflenince hemen ayağa kalkıp bakışıp dururlar." (149)

Sur'a ilişkin bu nitelendirmeler ve üflemenin etleri hakkındaki haberlerden kesinlikle anlıyoruz ki, bu, insanların şu yeryüzünde ellerinde bulundurdıkları ve düşündükleri şeylerden tamamen farklı bir özelliğe sahiptir. Bu yüzden o da Allah'a özgü 'gayb'ın kapsamına girmektedir. Yüce Allah'ın niteliklerinden ve etkilerinden bildirdiği kadarıyla bilebiliriz. Bu miktarı aşmamız söz konusu değildir. Bunun dışında söylenenlerin güvenilirliği ve kesinliği söz konusu değildir ve artık söylenenler zandan öteye geçmez.

İşte içinde sur'a üfleneceği böyle bir günde -inkârcılar bile- açıkça gerçekleri göremeyen körler dahi son derece belirgin bir şekilde hükümrânlığın tek başına Allah'a ait olduğunu, O'nun otoritesinden başka bir otoritenin, O'nun iradesinden başka bir iradenin söz konusu olmadığını görecektirler. O halde, dünyadayken kendi istekleriyle O'na teslim olmaktan kaçınanlar, Sur'a üflendiği günde mutlak otoritesine teslim olmak zorunda kalmadan önce, daha bu dünyadayken teslim olmaları çok daha yerinde bir davranış olur.

'O gizli-açık her şeyi bilir.'

Şu görülen evreni bildiği gibi perde gerisindeki gayb gerçeğini bilen, kullanın hiçbir gizli işinden habersiz olmayan, hiçbir durumlarını gözden kaçırmayan yüce Allah'a teslim olmaları, O'na kul olup sakınmaları daha iyidir. Bizzat bu gerçek işte böyle hatırlatılıyor. Allah'a teslim olmayı kabul etmeyen yalancılar karşı duygulandırıcı bir etken olarak sunuluyor.

"O hikmet sahibidir ve her şeyden haberdardır."

Yaratığı evrenin, dünya ve ahirette sahip olduğu kulların işlerini bir hikmete, bir bilgiye göre yönlendirir. O halde, O'nun direktiflerine ve şeriatına teslim olmaları, hikmetinin ve bilgisinin etkileriyle mutlu olmaları, yalnızca O'nun yol göstericiliğine yönelmeleri, ıssız çöllerden ve şaşkınlıktan kurtulup, hikmet ve

bilginin gölgesine, hidayet ve basiretin himayesine sığınmaları daha yararlı olacaktır.

İşte bu gerçek, akıllara ve gönüllere ilhamlar akıtan etkenleri bu şekilde içermektedir...

HZ. NUH'DAN HZ. MUHAMMED (S.A.V)'E TEVHİD DAVASI

Bu ders uzunluğuyla beraber tek bir parçadan oluşmakta ve birbirine bağlı birkaç bölümden oluşan tek konuyu işlemektedir. Surenin ele aldığı başlıca konuya değinmektedir. Bu da, inanç binasını, ilâhlık ve kulluğun gerçek mahiyetlerini ve ikisinin arasındaki ilişkinin mahiyetini kapsamlı bir bilgiye dayandırmaktan ibaretti. Ancak konu, bu sefer surenin başından beri takip edilen üslûbun dışında bir üslûpla ele alınmaktadır. Konu işlenirken, hikâye tarzı bir anlatıma başvurulmakta, ardından bir değerlendirmeye tabi tutulmaktadır. Bunun yanında surede de yoğun bir şekilde yer alan duygulandırıcı etkenlere de başvurulmaktadır. Bunlar arasında tüm çizgileri eksiksiz bir şekilde sunulan sahne yer almaktadır. Bütün bunlar, surenin önsözünde sözünü ettiğimiz peşpeşe gelen uzun ve düzenli solukta işlenmektedir

Bir bütün olarak ders, Hz. Nuh'dan başlayıp, Peygamberimiz (s.a.v)'e kadar süren iman kfilesini sunmaktadır. Kafilenin başında da Allah'ın salih kullarından bir kul olan Hz. İbrahim (Allah'ın selâmı üzerine olsun) fitratında belirlediği şekilde ilâhlık gerçeği sunulmaktadır. Böylece, çevresindeki cahiliye sapsmaları ve düşünceleriyle çarpışırken, bir yandan da gerçek ilâhını araştıran ve onu kendi içinde bulan bozulmamış fitratın gerçek olduğu kadar, insanı ürperten bir tablosu çizilmektedir. Fitratın derinliklerinde beliren şekliyle gerçek ilâhına ilişkin doğru bir düşünceye kavuşmaktadır. Bu düşünce, gözle görülen ve algılanan kanıtlardan çok daha güçlü ve daha kalıcı olan iç dünyasının derinliklerinde yer alan kanıtlara dayanmaktadır. Ayetlerin akışı, gerçek Rabbine yönelişinden ve ona ilişkin gönlünde hissettiği kanıtla tatmin oluşundan sonra İbrahim Peygamberin (selâm üzerine olsun) durumunu sözkonusu etmektedir:

-Kavmi onunla tartışmaya girişti, bunun üzerine onlara de ki; "Allah beni doğru yola iletmışken sizler, O'nun hakkında benimle tartışmaya mı kalkışıyorsunuz? Ben O'na koştuğunuz ortaklardan korkmam. Meğer ki, Rabbim hakkımda bir şey dilemiş olsun. Rabbimin bilgisi her şeyi kuşatmıştır. Halâ düşünmüyor musunuz?"

"Sizler Allah'ın hakkında size hiçbir kanıt indirmemiş olduğu putları O'na ortak koşmaktan korkmazken, ben sizin O'na koştuğunuz ortaklardan nasıl olur da korkarım? Eğer biliyorsanız, söyleyin bakayım, bu iki gruptan hangisi güvenli olmaya daha layıktır?"

Sonra ayetlerin akışı, asırlar boyu gelmiş geçmiş peygamberlerden oluşan şerefli kafilenin önderlik ettiği iman kervanıyla birlikte yoluna devam ediyor. Böylece, Allah'a ortak koşanların şirki, Rabblerinden gelen mesajı yalanlayanların yalanı ciddiyetten uzak bir saçmalık olarak beliriyor. Birbirinden kopma-

dan yoluna devam eden kervanın yanında darmadağın bir durum sergiliyor. Bu kervanın başı ile sonu birbiri ile bütünleşmiş ve tek bir ümmeti oluşturmuştur. Öncekilerin uyduğu yol göstericiliğe sonrakiler de uyuyor. Hem de zaman ve mekân farkını dikkate almadan, ırk ve ulus farklılığını ölçü edinmeden, soy ve renk ayırımına itibar etmeden... Çünkü, onları birbirine bağlayan ip, şu şerefli kafilenin taşıdığı biricik dindir.

Bu ulu kervanın sunulmasından sonra, yüce Allah'ın seçkin Peygambere (salât ve selâm üzerine olsun) yönelik sözlerinde olağanüstü bir sahne de ortaya çıkmaktadır.

-İşte bu Allah'ın doğru yoludur, dilediği kullarını ona iletir. Eğer onlar da Allah'a ortak koşsalardı, yapmış oldukları bütün iyilikler boşa giderdi.

-Bunlar kendilerine kitap, egemenlik ve peygamberlik verdiğimiz kimselerdir. Eğer şu adamlar bunları inkâr ederlerse onlara, kendilerini inkâr etmeyen başka bir topluluğun desteğini sağlarız.

-İşte onlar Allah'ın doğru yola ilettiği kimselerdir. Sen de onların yolunu izle ve de ki; "Ben bu Kur'an'a karşılık sizden hiçbir ücret istemiyorum, O bütün alemlere yönelik bir hatırlatmadan başka bir şey değildir."

Bu ulu kervan sunulduktan sonra, yüce Allah'ın bir peygamber göndermediğini ve herhangi bir insana hiçbir zaman kitap indirmediklerini ileri sürenlere yönelik bir kinama yer almaktadır. Bunlar Allah'ı gereği gibi değerlendirememişler. Gerçekten de 'yüce Allah'ın insanları, nefisleri, akılları ve ondan kaynaklanan arzuları, ihtirasları, zaaf ve kusurlarıyla başbaşa bıraktığını söyleyebilen biri, Allah'ı gereği gibi tanıyamamış demektir. Böyle bir durum yüce Allah'ın ilâhlığına, Rabblığına, ilim ve hikmetine, adalet ve rahmetine yakışmaz. Yüce Allah'ın rahmeti, ilmi ve adaleti kullarına peygamber göndermeyi, peygamberlerinden kimisine kitap indirmeyi, böylece insanları yaratıcılarının yoluna yöneltmeye çalışmalarını, fitratlarının üzerine çöken, hakka açılan pence-relerini tıkayan, içindeki alıcı ve verici aygıtlarını işlemez hale getiren tozlardan arındırmaya çalışmalarını gerektirmiştir. Bu arada Musa'ya (Allah'ın selâmı üzerine olsun) indirilen kitapla birlikte kendisinden önce gelmiş tüm kitapları doğrulayan şu kitap örnek verilmektedir.

Birbirine bağlı bölümlerden oluşan bu uzun ders, Allah'a iftira edenlerin davranışının, Allah tarafından kendisine vahiy geldiğini ileri sürenlerin iddiasının ve Allah'ın indirdiği kitaba benzer bir kitap indirebileceğini söyleyenlerin, bu davranışlarının iğrençliğini gözler önüne sermekle son bulmaktadır. Bu tür iddiaları, islâm çağrısıyla karşı karşıya kalanların kimisi ileri sürmüştü. Bazısı vahiy aldığını, bazısı da peygamber olduğunu iddia etmişti.

En sonunda müşriklere ilişkin insanın içini karartan bir sahne yer almaktadır.

Zalimleri ölümün pençesinde çırpınırken ve melekler ellerini uzatıp "Haydi verin canınızı, Allah hakkında söylemiş olduğunuz asılsız, yakışsız sözler-

den ve O'nun ayetlerine karşı kibirlenmelerinizden dolayı bugün onur kırıcı bir azaba çarptırılacaksınız" derlerken görmelisin!

Tıpkı ilk yarattığımızda olduğu gibi bize yine yalnız başınıza geldiniz, size vermiş olduğumuz her şeyi arkanızda bıraktınız, üzerinizde etkili ortaklarımız olduklarını sandığınız araçlarınızı yanınızda görmüyoruz, aranızdaki bütün bağlar kopuverdi, ortağımız sandığınızı ilâhlar sizden uzaklaşıp kayıplara karıştı.

Bu, son derece sıkıntı verici, iç karartıcı ve korkunç bir sahnedir. Allah'a karşı büyüklenmenin, mesajından yüz çevirmenin, iftira edip yalanlamanın cezası olarak küçümseme, ayıplama ve azarlama öne çıkmaktadır sahnede.

TEVHİD VE İNSAN FITRATI

وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ لِأَبِيهِ أَرَأَيْتَ إِذَا نَادَىٰ مَنِ اللَّهُ إِنِّي
أَرَيْكَ وَقَوْمَكَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ۝ وَكَذَلِكَ نَبِّئُكَ بِمَا يَرْيَا
مَلَكُوتَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلِيَكُونَ مِنَ الْمُوقِنِينَ ۝
فَلَمَّا جَنَّ عَلَيْهِ اللَّيْلُ رَأَىٰ كَوْكَبًا قَالَ هَذَا رَبِّي فَلَمَّا أَفَلَ
قَالَ لَا أُحِبُّ الْأَوَّلِينَ ۝ فَلَمَّا رَأَى الْقَمَرَ بَازِعًا قَالَ هَذَا رَبِّي
فَلَمَّا أَفَلَ قَالَ لَيْتَ لِي هَدْيٌ فِي رَبِّي لَأَكُونَ مِنَ الْقَوْمِ
الْمُسْلِمِينَ ۝ فَلَمَّا رَأَى الشَّمْسُ بَازِعَةً قَالَ هَذَا رَبِّي
هَذَا أَكْبَرُ فَلَمَّا أَفَلَ قَالَ يَا قَوْمِ إِنِّي بَرَأْتُ مَا تَشْرِكُونَ
۝ إِنِّي وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ
خَشْيًا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ ۝

74- Hani İbrahim, babası Azer'e dedi ki; "Sen putları ilâh mı ediniyorsun? Ben gerçekten gerek senin ve gerekse kavminin açık bir sapıklık içinde olduğunuzu görüyorum.

75- Biz İbrahim'e göklerin ve yerin görkemli egemenlik mekanizmasını böylece gösteriyorduk ki, o kesin inançlılardan olsun.

76- Gece karanlık basınca bir yıldız gördü ve "Rabbim budur" dedi. Fakat yıldız batınca "Batanları sevmem" dedi.

77- Arkasından ayı doğarken görünce "Rabbim budur dedi. Fakat o da batınca "Eğer Rabbim beni doğru yola iletmeseydi, kuşkusuz sapıklardan biri olurdum" dedi.

78- *Daha sonra güneşi doğarken görünce "Rabbim budur, bu daha büyüktür" dedi. Fakat o da batınca "Ey kavmim, ben sizin Allah'a ortak koştuğunuz putlardan uzagım."*

79- *Ben yüzümü, dosdoğru bir şekilde, gökleri ve yeri yoktan varedene yönelttim, ben O'na ortak koşanlardan değilim.*

Kur'an akışının bu ayetlerde gözler önüne getirdiği sahne, gözleri kamaştıran olağanüstü bir sahnedir. İlk aşamada, putlara ilişkin cahiliye düşüncelerini reddeden ve onlardan tiksinen fitratın sahnesidir bu. Üzerindeki bu hurafeleri silkeleyince içten gelen coşkun bir istekle vicdanında bulduğu gerçek ilâhını arıyor. Bu düşünce henüz anlayışında ve belleğinde açıklığa kavuşmamıştır. Gizli bir coşkuyla parlayan her şeyle ilgi kurup bunun ilâhı olabileceğini düşünüyor. Fakat iyice araştırdıktan sonra bunların gelip geçici şeyler olduğunu anlıyor. Çünkü içinde gizli ilâhlık gerçekliğini ve uluhiyet sıfatlarıyla bir benzerliklerini görememiştir. Sonra bu fitrat içinde parlayan ve iyice belirginleşen bir gerçeğin farkına varıyor. Büyük bir sevinçle ve bu gerçeğin coşkusuyla dolup taşıyor. Daha önce kendi kavrama yeteneğiyle belirlediği, içindeki gerçeğe uygun gerçeğe ulaşmanın büyük coşkunluğuyla duyuruyor inancını. İbrahim'in (selâm üzerine olsun) gönlünde belirginleşen bu sahne, olağanüstü ve göz kamaştırıcı bir sahnedir. Kur'an'ın akışı bu büyük deneyimi şu kısacık ayetlerde ifade edip geçiyor. Bu, fitratın hak ve batıl karşısındaki tutumunun hikâyesidir. Müminin ilân ettiği ve bu konuda hiçbir kınayıcının kınamasından çekinmediği inancın hikâyesidir. Bu konuda babaya, aileye, aşirete ve ulusa hoş görünmek gibi bir endişesi yoktur. İbrahim'in (selâm üzerine olsun) babasına ve kavmine karşı takındığı şu katı, kesin ve net tutum gibi.

Hani İbrahim, babası Azer'e dedi ki; "Sen putları ilâh mı ediniyorsun? Ben gerçekten gerek senin ve gerekse kavminin açık bir sapıklık içinde olduğunuzu görüyorum."

Bu, İbrahim'in diliyle konuşan fitratın kendisidir. Çünkü İbrahim henüz idrakiyle, kavrama yeteneğiyle ilâhını bulmamıştı. Ancak onun bozulmamış fitratı daha baştan kavminin kullukta bulunduğu putların ilâh olabileceklerini reddetmişti. -Irak Keldanileri olan İbrahim'in kavmi, putlara kullukta bulundukları gibi gezegenlere, yıldızlara da taparlardı.- Çünkü kullukta bulunan, zorluk ve rahatlıkta kulların kendisine yöneldiği, insanları ve tüm canlıları yaratan ilâhın... Evet İbrahim'in fitratına göre bu ilâhın taştan bir heykel ya da ağaçtan bir put olması mümkün değildi. Madem ki yaratan, yaratıklarının rızasını veren, her şeyi iştien ve karşılık veren bu heykeller değildir, -ki durumları da bunun açıkça göstermektedir.- O halde, kullukta bulunulmayı haketmemişlerdir ve gerçek ilâh ile kulları arasında aracı şeklinde de olsa ilâh edinilemezler.

O halde daha ilk karşılaşmada İbrahim'in (selâm üzerine olsun) fitratının hissettiği açık bir sapıklıktır bu. Ayrıca bu, yüce Allah'ın insanları yarattığı fitratın eksiksiz bir örneğidir. Sonra bu, açık bir sapıklıkla yüzyüze geldiğinde onu reddedip tiksinen, sorun inancı ilgilendirince de gerçek sözü açıklayıp duyuran mükemmel fitrata da bir örnek oluşturmaktadır.

“Sen putları ilâh mı ediniyorsun? Ben gerçekten gerek senin ve gerekse kavminin açık bir sapıklık içinde olduğunuzu görüyorum.”

Bunlar, İbrahim'in (selâm üzerine olsun) babasına söylediği sözler. Oysa İbrahim son derece yufka yürekli, halim, güzel ahlâklı, hoşgörülü ve yumuşak biridir. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de bu nitelikleri sıralanmaktadır. Ancak burada inanç sözkonusudur. İnanç da babalık ve oğulluk bağlarının çok çok üstündür. Yumuşaklık ve hoşgörü duygularının ötesinde bir olaydır. İbrahim de, yüce Allah'ın, soyundan müslümanların uymasını emrettiği bir önderdir. Hikâyenin burada anlatılması da insanlar için bir örnek, bir numune olması amacıyla yöneliktir.

Böylece İbrahim (selâm üzerine olsun) fitratının arılığı ve gerçeği arama-daki içtenliği nedeniyle yüce Allah'ın kendisi için evrende gizli sırları ve varlık aleminde doğru yolu gösteren kanıtları ortaya çıkarmasını hakediyor.

Biz İbrahim'e göklerin ve yerin görkemli egemenlik mekanizmasını böylece gösteriyorduk ki, o kesin inançlılardan olsun.

Şu bozulmamış fitrat ve açık basiret gibi, hakka karşı böylesine bir içtenlik ve bu derece şiddetle batıldan tiksınme üzerine İbrahim'e bu mülkün, göklerin ve yerin mülkünün gerçek mahiyetini gösterdik. Evrenin planında gizli sırlardan haberdar kıldık. Varlık sayfalarına serpiştirilmiş işaretleri ortaya çıkardık. O'nun kalbi ve fitratı ile şu olağanüstü evrende yer alan imana yönelik mesajlarla doğru yolu gösteren kanıtları birbirine bağladık. Böylece O'nu, sahte tanrılara kulluk yapmayı reddetme aşamasından gerçek ilahı benimseme aşamasına yükselttik.

İşte fitratın derin ve yalın yöntemi budur. Bu, birikintilerin yozlaştıramadığı bilinçtir. Evrendeki yüce Allah'ın harikulade sanatını düşünen basirettir bu. Görülen alemleri, içlerindeki sırları dile getirene kadar derinliğine incelemektir. Bu, O'nun uğruna çaba sarfetmenin mükâfatı olarak yüce Allah'ın doğru yolunu göstermesidir.

İşte İbrahim (selâm üzerine olsun) bu şekilde yoluna devam edip Allah'ı bulmuştur. Daha önce fitratında ve vicdanında bulduktan sonra düşünce ve bilincinde de bulmuştur. Düşünce ve bilincinde bulduğu ilâhlık gerçeği fitrat ve vîcdanda yer eden gerçeikle bir uyum arzetmiştir.

O halde İbrahim'in (selâm üzerine olsun) bozulmamış fitratıyla zorlu bir yolculuğa çıkalım. Kuşkusuz bu, son derece korkulu bir yolculuktur, ilk başta rahat ve kolay görünse de. Fitrı iman noktasından bilinçli iman noktasına uzanan bir yolculuktur bu. Bu, birtakım farzların ve hükümlerin yükümlülüğü gerektiren imandır. Bu noktada yüce Allah, halk kitlelerini sadec akılları ile başbaşa bırakmamıştır. Peygamberlerin getirdiği mesajlarla açıklama yönüne gitmiştir. İnsan fitratını veya insan aklını değil de, peygamberliği insanlar için bir gerçek kılmuştur. Hesaba çekilmenin ve cezalandırılmanın nedeni budur. Bu, yüce Allah'ın adaletinin, rahmetinin, insanlardan haberdar olmasının, onları bilmesi-

nin gereğidir.

İbrahim'e gelince, o, İbrahim'dir. Rahmanın dostu, müslümanların babasıdır.

-Gece karanlık basınca bir yıldız gördü ve "Rabbim budur" dedi. Fakat yıldız batınca "Batanları sevmem" dedi.

Bu, İbrahim'in ruhunun bir portresidir. Babasının ve kavminin kullukta bulunduğu putlara karşı içinde bir kuşku hatta, kesin bir karşı çıkış belirmişti. İnanç sorunu fikrini meşgul etmiş, tüm dünyasını doldurmuştu. "Üzerine gece basınca" deyimi bu tabloyu daha bir somutlaştırmaktadır. Sanki gece sadece onu bürümektedir. Ve sanki onu çevresindeki insanlardan koparmaktadır. Ta ki, kendi ruhu, duyguları, düşünceleri, fikrini uğraştıran, hafızasını dolduran yeni ilgisiyle başbaşa kalabilsin...

Gece karanlık basınca bir yıldız gördü ve "Rabbim budur" dedi.

Daha önce de belirttiğimiz gibi İbrahim'in (selâm üzerine olsun) kavmi yıldızlara ve gezegenlere kullukta bulunurlardı. Bir bilinç ya da kavrama sözkonusu olmaksızın, fitratında bulduğu gerçek ilâhının bu putlardan bir put olmasını imkânsız görünce, kavminin kulluk yaparak yöneldiği bir şeyde gerçek ilâhını bulabileceğini düşünmüştü.

Ulusunun gezegenlere, yıldızlara kulluk yaparak yöneldiklerini ilk görmesi değildi bu. Yıldızları da ilk defa görüyor değildi. Ancak -o gece- yıldız, daha önce konuşmadığı bir dille konuşuyordu, fikrini meşgul eden, dünyasını dolduran problemin uyandırdığı duygulara benzer işaretler getiriyordu hatırına.

"Rabbim budur" dedi.

Çünkü yıldız, parlaklığı, çekiciliği ve yüksekliğiyle putlardan daha çok Rabb olmaya yakındır. Ama hayır... Yıldız O'nun zannını yalanlıyor.

"Fakat yıldız batınca, 'Batanları sevmem' dedi."

Yıldız kayboluyor. Yaratıklara görünmez oluyor. O halde kim onları gözecek, işlerini kim düzene koyacak, Rabb kaybolduktan sonra? Yok, bu Rabb olamaz. Çünkü Rabb kaybolamaz.

İşte fitratın yakın ve yalın mantığı budur. Mantıksal önermelere, diyalektik varsayımlara danışmaz, rahatça, net ve doğrudan doğruya hareket eder. Çünkü insanlığın varlığı içten ve kesin bir şekilde bunu dile getirmektedir.

"Batanları sevmem"...

Fitrat ile ilâhın arasındaki bağ, sevgi bağıdır. Aradaki ilişki, kalp ilişkisidir. Bu nedenle İbrahim'in (selâm üzerine olsun) fitratı, batanları sevmiyor, onlardan ilâh edinmiyor. Çünkü fitratın sevdiği ilâh, kaybolmaz, batmaz...

-Arkasından ayı doğarken görünce, "Rabbim budur" dedi. Fakat o da batınca "Eğer Rabbim beni doğru yola iletmeseydi, kuşkusuz sapıklardan biri olurum" dedi.

Deneme bir daha tekrarlanıyor. Sanki İbrahim, daha önce hiç ayı görmemişti, ailesinin ve kavminin aya ibadet ettiğini bilmiyordu. Bu gece onun nazârında ay, yeni gördüğü bir şeydir.

“Rabbim budur” dedi.

Varlık alemine akıttığı aydınlığı, sevimli ışığıyla gökte belirginleşmesiyle... Fakat kayboluyor... Oysa Rabb -İbrahim'in fıtratı ve kalbiyle bildiği gibi- kaybolmaz, batmaz...

Bu noktada İbrahim (selâm üzerine olsun) vicdanında ve fıtratında bulduğu gerçek ilâhının yardımına muhtaç olduğunu anlıyor. Sevdiği ve fakat henüz idrakinde ve bilincinde bulmadığı Rabbinin... Şayet Rabbi ona doğru yolunu göstermeyecek olursa, O'na elini uzatmayacak olursa ve yolunu göstermeyecek olursa, sapıtıp yolunu yitireceğini anlıyor.

“Eğer Rabbim beni doğru yola iletmeseydi, kuşkusuz sapıklardan biri olurum” dedi.

-Daha sonra güneşi doğarken görünce “Rabbim budur, bu daha büyüktür” dedi. Fakat o da batınca “Ey kavmim, ben sizin Allah’a ortak koştuğunuz putlardan uzağım.”

-Ben yüzümü, dosdoğru bir şekilde, gökleri ve yeri yoktan varedene yönelttim, ben O'na ortak koşanlardan değilim.

Bu, gözle görülen cisimlerin en büyüğü, ışık ve sıcaklık bakımından en zorlusuyla geçirilen üçüncü bir denemedir. Güneş... Güneş her gün doğar ve batar.. Ancak bugün İbrahim'in gözüne yeni yaratılmış gibi görünmektedir. Çünkü İbrahim (selâm üzerine olsun) bugün eşyaya, ilâhından haberdar olan, ona güvenen, onunla tatmin olan, uzun bir şaşkınlık, kararsızlık ve çabadan sonra kalıcı bir temele varan benliğiyle bakmaktadır.

“Rabbim budur, bu daha büyüktür” dedi.

Ancak o da kayboluyor.

İşte bu noktada arzı gerçekleşiyor, kıvılcım alevleniyor. Bozulmamış dosdoğru fıtrat ile gerçek Allah'ı arasında buluşma meydana geliyor. Gönül nurla dolup taşıyor, görülen evreni, insan aklını ve bilincini kaplıyor. Burada İbrahim (selâm üzerine olsun) ilâhını buluyor. O'nu fıtratında ve vicdanında bulduğu gibi bilincinde ve idrakinde de buluyor. İşte bu noktada gizli fıtrî algılama ile açık akli düşünce arasında bir uygunluk gerçekleşiyor.

İbrahim (selâm üzerine olsun) burada ilâhını buluyor. Ancak, parlayan yıldızda, doğan ayda ya da yükselen güneşte değil. Gözlerin görebildiği, duyu organlarının algıladığı hiçbir şeyde bulmuyor. Gözlerin gördüğü, duyu organlarının algıladığı ve aklın kavradığı her şeyin yaratıcısı olarak görüyor. O'nu gönlünde, fıtratında, aklında, bilincinde ve çevresindeki tüm varlıklarda görüyor. Gözlerin gördüğü duyu organlarının algıladığı ve akılların kavradığı her şeyin yaratıcısı olarak buluyor.

Bu durumda, kullukta bulundukları sahte ilâhlardan ötürü kendisiyle kavmi arasında içinde kesin bir ayrılığın farkına varıyor. Hiçbir ödün vermeksizin, yönelişlerinden, hayat metodlarından ve yaşadıkları şirkten kesin bir şekilde uzaklaşıyor. -İbrahim'in kavmi, Allah'ı doğrudan doğruya inkâr etmiyordu, ancak bu sahte Rabbleri ortak koşuyorlardı- İbrahim de sadece ortaksız Allah'a yöneliyordu.

“Ey kavmim, ben sizin Allah'a ortak koştuğunuz putlardan uzağım.” Ben yüzümü, dosdoğru bir şekilde, gökleri ve yeri yoktan varedene yönelttim, ben O'na ortak koşanlardan değilim.

Bu, gökleri ve yeri yaratana yöneliştir. Şirke sapmayan tevhidi bir yöneliştir. Bu, kesin bir söz, pürüzsüz bir inanç ve son yöneliştir. Bundan sonra, vicdanda yer alan gerçeğe uygun düşen bu gerçeğin akılda iyice belirginleşmesinden sonra, kararsızlığa, tereddüte yer yoktur.

HZ. İBRAHİM'İN KAVMIYLA TARTIŞMASI

Bu göz kamaştırıcı, olağanüstü sahneyi bir kere daha seyrediyoruz. Tam manasıyla açığa kavuştuktan ve üzerine çökmüş karanlıktan kurtulduktan sonra, gönülde beliren ve kalbi bürüyen inanç sahnesi... İnsanın bünyesini tamamen doldurup geride hiçbir şey bırakmadığını seyrediyoruz. Kalbinde, aklında ve çevresindeki varlıklarda bulduğu yüce Rabbinden kaynaklanan güven duygusu akmaktadır içine. Bu sahne, ayetlerin akışında yer alan aşağıdaki bölümde bütün göz kamaştırıcılığı ile, bütün güzelliği ile belirginleşmektedir.

Kuşkusuz İbrahim (selâm üzerine olsun) vicdanında, aklında ve çevresindeki varlıklarda yüce Allah'ı görecek duruma gelmişti. Kalbi mutmain olmuş, fikri durulmuştu. Yüce Allah'ın elinden tutup yol boyunca adımlarını yönlendirdiğini hissediyordu. Şimdi de kendi ulusu gelmiş, onunla, vardığı kesin sonuç ve gönlünü açan tevhid konusunda tartışmağa kalkışıyor. O ise, ulusunu, kesin kararlılığı, derin inancı ve kendisini doğru yola ileten gerçek Rabbinin gizli açık görüşüyle karşılıyor.

وَمَا جَاءَهُ قَوْمُهُ قَالَ

اتَّخَذْتُمْ فِي اللَّهِ مَقْدَرًا ۚ وَلَا تَخَافُوا مَا تَسْفُحُونَ
إِنَّ اللَّهَ يَتَّخِذُ رُسُلًا مِمَّنْ شَاءَ ۚ وَرَبِّكَ أَكْبَرُ
تَذَكَّرُونَ ﴿٦﴾ وَكَيْفَ تَخَافُونَهُ مَا تَأْتِيكُمْ بِهِ سُلْطَانًا
أَنْتُمْ تَكْفُرُونَ ﴿٧﴾ إِنَّ اللَّهَ يَنْزِلُ فِي الْمِثْقَالِ
الْأَخْصَرِ ۚ فَتَذَكَّرُونَ ﴿٨﴾ فَاتَّقُوا اللَّهَ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ ۚ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿٩﴾

80- Kavmi onunla tartışmaya girdi, bunun üzerine onlara dedi ki: "Allah beni doğru yola iletmişken sizler. O'nun hakkında benimle tartışmaya mı kalkışıyorsunuz? Ben O'na koştuğunuz ortaklardan korkmam. Meğer ki, Rabbim hakkında bir şey dilemiş olsun. Rabbimin bilgisi her şeyi kuşatmıştır. Halâ düşünmüyor musunuz?"

81- "Sizler Allah'ın haklarında size hiçbir kanıt indirmemiş olduğu putları O'na ortak koştuktan korkmazken, ben sizin O'na koştuğunuz ortaklardan nasıl olur da korkarım? Eğer biliyorsanız, söyleyin bakalım, bu iki gruptan hangisi güvenli olmaya daha layıktır?"

Fitrat bozulmaya başladı mı sapıtır. Ardından bu sapıklığını giderek derinleştirir. Artık açtık genişlemeye, başlangıç çizgisinden gittikçe uzaklaşmaya başlamıştır. Öyle ki, fitratın bundan sonra doğru yola dönmesi son derece güçleşir. İbrahim'in (selâm üzerine olsun) kavmi putlara, gezegenlere ve yıldızlara kullukta bulunuyor. İbrahim'in gönlünde gerçekleştiren bu dehşet verici yolculuğu düşünüp değerlendirmiyorlardı. Bu olay onları sırf düşünüp incelemeye bile yöneltememiştir. Üstelik düşünce ve sapıklıklarındaki gözle görülür çaresizliklerine rağmen, gelip onunla tartışmaya ve inkâra kalkışıyorlar.

Ancak, Allah'ı gönlünde, aklında ve çevresindeki varlık aleminde bulan mümin İbrahim (selâm üzerine olsun) onları, büyük bir güven ve kararlılıkla tiksinierek karşılıyor.

Allah beni doğru yola erdirmişken, O'nun hakkında benimle tartışmaya mı kalkışıyorsunuz?"

Elimden tutarken, basiretimi açarken, beni kendisine yöneltirken ve kendisini bana tanıtırken bulduğum Allah hakkında benimle tartışmaya mı kalkışıyorsunuz? Yüce Allah elimden tutmuş bana yol göstermiştir. O halde vardır. Bana göre bu, varlığının kanıtıdır. O'nu, çevremdeki evrende gördüğüm gibi vicdanımda ve bilincimde de gördüm. O halde, içimde bulduğum ve bunun için bir kanıt da ihtiyaç duymadığım bir şey hakkında benimle tartışmanızın bir anlamı yoktur. O'nun beni kendisine iletmesi yeterli bir kanıttır.

Ben O'na koştuğunuz ortaklardan korkmam.

Allah'ı bulan kişi nasıl korkabilir? Allah'ın gücünden başka tüm güçler cidiye bile alınmayacağına, O'nun otoritesinden başka bir otoriteden korkulmayacağına göre, Allah'ı bulan kişi, neden ve niçin korkabilir ki?

Ancak, derin imanı ve içten teslimiyeti nedeniyle İbrahim (selâm üzerine olsun) Allah'ın serbest iradesine ve her şeyi kapsayan bilgisine dayanmadan kestirip atıyor.

Meğer ki, Rabbim hakkında bir şey dilemiş olsun. Rabbimin bilgisi her şeyi kuşatmıştır. Halâ düşünmüyor musunuz?

O, Allah'ın iradesine, korumasına ve gözetimine dayanarak hiçbir konuda kavminin sahte tanrılarından korkmadığını duyuruyor. Çünkü o, Allah'ın korumasına ve gözetimine sığınmıştır. O biliyor ki, Allah'ın dilediğinin dışında hiçbir

şey başına gelmez. Allah'ın her şeyi kapsayan bilgisi onu da kapsamına almıştır.

-“Sizler Allah'ın haklarında size hiçbir kanıt indirmemiş olduğu putları O'na ortak koşmaktan korkmazken, ben sizin O'na koştuğunuz ortaklardan nasıl olur da korkarım? Eğer biliyorsanız, söyleyin bakayım, bu iki gruptan hangisi güvenceli olmaya daha layıktır?”

Bu, kendisine güvenen ve şu varlıkta yer alan gerçekleri kavrayan müminin mantığıdır. Korkması gereken biri varsa bu, İbrahim (selâm üzerine olsun) olmayacaktır. Korku duyması gereken, elini Allah'ın eline tutuşturan ve böylece yoluna devam eden mümin olmayacaktır. Bir müminin ne olursa olsun bu aciz tanrılardan korkması düşünülemez. Kimi zaman yeryüzünde zorba diktatörler şeklinde beliren bu tanrılar, yüce Allah'ın gücü karşısında kaale bile alınmayacak derecede zayıftırlar. Onlar, yüce Allah'ın kendilerine bir yetki ve güç vermediği canlı cansız şeyleri Allah'a ortak koşmaktan korkmadıkları halde, İbrahim (selâm üzerine olsun) bu çaresiz sahte tanrılardan korkar mı? O halde, iki gruptan hangisi daha güvencededir? Allah'a inanıp ortakları reddeden mi, yoksa hiçbir yetkisi ve gücü bulunmayan şeyleri Allah'a ortak koşan mı? Şayet az da olsa, bir bilgileri ve anlayışları varsa söylesinler bakalım, hangi grup kendini güvencede hissetmeyi haketmiştir?

Burada cevap yüceler aleminden geliyor, yüce Allah bu soruna ilişkin hükmünü bildiriyor:

الَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ أُولَٰئِكَ لَهُمُ الْأَمْرُ
وَهُمْ مُهْتَدُونَ ﴿٨٢﴾ وَلَٰكَ حُجَّتُنَا آتَيْنَا مَا إِبْرَاهِيمُ عَلَى
قَوْمِهِ نَرْفَعُ دَرَجَاتٍ مِّنْ شَاءُ إِنَّ رَبَّكَ حَكِيمٌ عَلِيمٌ ﴿٨٣﴾

82- İman edenler ve bu imanlarına zulüm karıştırmayanlar var ya, gü-
ven işte onlar içindir, doğru yolda olanlar onlardır.

83- Bu bizim kesin kanıtımızdır, onu kavmine karşı İbrahim'e verdik.
Biz dilediğimizin derecesini kat kat yükseltiriz. Hiç kuşkusuz Rabbin
hikmet sahibi ve her şeyi bilendir.

İnananlar ve kendilerini bütünüyle Allah'a adayanlar, gerek kulluk, gerek boyun eğme ve gerekse yöneliş noktasında bu inançlarına şirki bulaştırmayanlar... İşte güvencede olma bunların hakkıdır, doğru yolda olanlar da bunlardır.

Bu bizim kesin kanıtımızdır, onu kavmine karşı İbrahim'e verdik. Biz dilediğimizin derecesini kat kat yükseltiriz.

Kuşkusuz bu, kendisiyle tartışmak ve kavminin jleri sürdüğü kanıtı çürüt-
mek için, yüce Allah'ın İbrahim'e (selâm üzerine olsun) ilham ettiği bir kanıt-
tır. Şu sahte tanrıların, ona bir kötülük dokundurabileceğine ilişkin
düşüncelerinin basitliği de ortaya çıkmış oluyor. Ayrıca, yüce Allah'ın varlığını

ve evren üzerindeki güç ve otorite sahibi oluşunu tartışma konusu yapmadıkları, sadece bu tanrıları O'na ortak koştukları gayet açıktır. İbrahim (selâm üzerine olsun) O'na ortak koşaninsa, korkmayı daha çok hakettiğini belirterek, onları karşıladığı zaman... Yüce Allah'ın kendisine verdiği, ilham ettiği bu kanıtla onları karşılayınca, ulusunun ileri sürdüğü kanıt çürüyüp kendi kanıtı geçerli oluyor. Böylece İbrahim (selâm üzerine olsun) inanç, kanıt ve konum bakımından kendi kavmine karşı üstünlük sağlamış oluyor. İşte yüce Allah dilediği kimse-nin derecesini böyle yükseltir. Bu konuda hikmeti ve bilgisi uyarınca tasarrufta bulunur.

Hiç kuşkusuz Rabbin hikmet sahibidir ve her şeyi bilendir.

Bu bölümü bitirmeden önce, Peygamberimizin arkadaşlarının yaşadığı dönemin esintilerinden birini duymak istiyoruz. O dönemde Kur'an onlara, yeni yeni iniyordu, ruhlari onu yavaş yavaş sindiriyordu. Onunla yaşıyor ve onun için yaşıyorlardı. Olağanüstü bir ciddiyet, dikkat ve sorumluluk duygusuyla ona yaklaşmış, işaretleri, ilhamları ve gerekleriyle içice yaşamışlardı. Bu durum karşısında ürpermekten kendimizi alamıyoruz, dehşetten dona kalıyoruz. Bu eşsiz insan topluluğunun durumunu ve çeyrek yüzyıl gibi kısa bir zamanda yüce Allah'ın bu toplulukla ne tür olağanüstülükler meydana getirdiğini kavriyoruz.

İbn-i Cerir, Abdullah b. İdris'e dayandırarak şöyle rivayet eder: "İman edenler ve imanlarına bir zulüm karıştırmayanlar..." ayeti nazil olunca, bu durum Peygamberin arkadaşlarına ağır geldi. 'Hangimiz kendisine haksızlık etmez ki' dediler. Bunun üzerine Allah'ın elçisi, 'Durum sizin sandığınız gibi değildir. Lokman'ın oğluna söyledikleri kastedilmektedir burada' buyurdu. "Allah'a ortak koşma, çünkü şirk büyük bir zulümdür." (150)

Yine İbn-i Cerir, İbn-i Müseyyeb'den şöyle rivayet eder: Ömer b. Hattab (Allah ondan razı olsun) "İman edenler ve imanlarına bir zulüm karıştırmayanlar..." ayetini okuduğunda büyük bir korkuya kapıldı. Ardından Ubey b. Ka'b'a gidip, ey Eba Munzir, Allah'ın kitabından bir ayet okudum ki, buna göre kurtuluş imkânsızdır. Ubey b. Ka'b:

-Hangi ayettir bu? diye sordu. Bunun üzerine Ömer (Allah ondan razı olsun) ayeti okudu ve hangimiz kendisine zulüm etmez diye ekledi. Ubey b. Ka'b, 'Allah seni affetsin, yüce Allah'ın şöyle buyurduğunu işitmedin mi: "Şirk büyük bir zulümdür." İmanlarına şirk karıştırmayanlar" demek isteniyor' dedi.

Yine İbn-i Cerir, Ebul Eş'ar'dan, o da babasından şöyle rivayet eder: Zeyd b. Sevhan Selman'a sordu: 'Ey Ebu Abdullah, Allah'ın kitabından bir ayet beni çok etkiledi': "İman edenler ve imanlarına zulüm karıştırmayanlar..." Bunun üzerine Selman (Allah ondan razı olsun) 'Burada kastedilen Allah'a ortak koşmaktır' dedi. Zeyd, 'Bunu senden duymamış olsaydım hiçbir zaman sevinmeyecektim. Sanki sahip olduğum her şeyi kaybedip yeniden bulmuş gibi oldum' dedi.

Şu üç rivayet bu seçkin topluluğun Kur'an'ı nasıl algıladıklarını, ruhlari-

nın üzerinde ne kadar ciddi bir etki bıraktığını göstermektedir. Bunun doğru-
dan doğruya uygulamaya dönük emirler ve uyulması gereken prensipler olduğunu
ve uyulması zorunlu olan hükümler olduğunu bildikleri zaman, nasıl karşıla-
dıklarını göstermektedir. Aynı zamanda sınırlı güçleri ile yerine getirilmesi iste-
nen yükümlülükler arasında büyük bir fark olduğunu sandıkları zaman, nasıl
da dehşete kapıldıklarını gözler önüne sermektedir. Yaptıkları ile yükümlülük
arasında büyük bir fark olduğu halde, işledikleri her türlü kusurdan ötürü he-
saba çekilecekleri düşüncesinin, Allah ve peygamberinden hafifletici bir açıkla-
ma gelene kadar nasıl bir panik meydana getirdiğini de göstermektedir.

Bu, aynı zamanda göz kamaştırıcı ve olağanüstü bir sahnedir. Allah'ın ka-
derine perde olan bir aracı olmuş, O'nun iradesini pratik hayatta uygulayan ve
O'nun dininin taşıyıcısı gönüllerin sahnesi...

TEVHİD KERVANI

Bundan sonra ayetlerin akışı, peygamberlerden Nuh, İbrahim ve son Pey-
gamberin (Allah'ın salât ve selâmı üzerlerine olsun) oluşturduğu şerefli toplulu-
ğun öncülük ettiği ulu iman kafilesini sunmaya başlıyor. Ayetlerin akışı, birbirine
bağlı olarak yol alan bu kabileyi -özellikle İbrahim ve onun soyundan
peygamberleri- sunarken, değişik yerlerde göz önünde bulundurduğu tarihsel sı-
ralamayı burada dikkate almıyor. Çünkü güdülen amaç, bir bütün olarak biz-
zat kafilenin kendisidir, yoksa tarihsel kronoloji değildir.

وَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ كُلًّا هَدَيْنَا وَنُوحًا هَدَيْنَا
مِنْ قَبْلُ وَمِنْ ذُرِّيَّتِهِ دَاوُدَ وَسُلَيْمَانَ وَأَيُّوبَ وَيُوسُفَ
وَمُوسَى وَهَارُونَ وَكَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ﴿٥٠﴾ وَذَكَرْنَا
وَيْحِي وَعِيسَى وَإِلْيَاسَ كُلٌّ مِنَ الْمُسْلِمِينَ ﴿٥١﴾ وَإِسْمَاعِيلَ
وَالِيسَعَ وَيُوشَعَ وَلُوطًا كُلًّا أَفَضَّلْنَا عَلَى الْعَالَمِينَ ﴿٥٢﴾
وَمِنَ آبَائِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَأِخْرَاءَهُمْ وَآخِثِينَ فِي مَوَاطِنَ
الْأَمْنِ ﴿٥٣﴾ ذَلِكَ هُدَى اللَّهِ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ
مِنْ عِبَادِهِ وَلَوْ أَشْرَكُوا لَحِطَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿٥٤﴾
أُولَئِكَ الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنُّفُوزَ
يَكُونُوا أَعْيُنَ النَّاسِ وَمَا يَكُونُونَ إِلَّا لِنُفِذَ إِلَيْنَا

﴿أُولَٰئِكَ الَّذِينَ هَدَىٰ اللَّهُ فَيَهْدِيهِمْ أَقْتَدِ ۚ قُلْ
لَآ أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا ۖ إِنَّمَا أَنُذِرُكُم بِآيَاتِي ۖ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾

84- Biz O'na İshak'ı ve Yakub'u armağan ettik. Hepsini doğru yola ilettik. Daha önce de Nuh'u ve O'nun soyundan gelen Davud'u, Süleyman'ı, Eyyub'u, Yusuf'u, Musa'ya ve Harun'u doğru yola ilettik. Biz iyileri işte böyle mükâfatlandırırız.

85- Zekeriyya'ya, Yahya'ya, İsa'ya ve İlyas'ı da doğru yola ilettik. Hepsi de iyilerdendi.

86- İsmail'i, el-Yesa'ya, Yunus'u ve Lût'u da doğru yola ilettik. Hepsini de alemlere üstün kıldık.

87- Bunlardan bazılarının babalarını, soylarından gelenleri ve kardeşlerini de seçip doğru yola ilettik.

88- İşte bu Allah'ın doğru yoludur, dilediği kullarını ona iletir. Eğer onlar da Allah'a ortak koşsalardı, yapmış oldukları bütün iyilikler boşa giderdi.

89- Bunlar kendilerine kitap, egemenlik ve peygamberlik verdiğimiz kimselerdir. Eğer şu adamlar bunları inkâr ederlerse onlara, kendilerini inkâr etmeyen başka bir topluluğun desteğini sağlarız.

90- İşte onlar Allah'ın doğru yola ilettiği kimselerdir. Sen de onların yolunu izle ve de ki; "Ben bu Kur'an'a karşılık sizden hiçbir ücret istemiyorum, o bütün alemlere yönelik bir hatırlatmadan başka bir şey değildir."

Ayetlerde Nuh ve İbrahim'in (selâm üzerlerine olsun) dışında onyedinci nebi ve resul sayılmaktadır. Diğerlerine de, "Babalarından, soylarından ve kardeşlerinden..." şeklinde işaret edilmektedir. Bu kafiye değerlendirilirken de "Biz iyi hareket edenleri işte böyle mükâfatlandırırız..." "Her birine alemlerin üstünde yüksek meziyetler verdik..." "Bir kısmını da seçip doğru yola erdirdik..." denmektedir. Bütün bu değerlendirmeler, şu ulu kafilenin elde ettiği iyilikleri, Allah tarafından seçilişlerini ve doğru yola iletilişlerini göstermektedir.

Bu topluluğun bu şekilde anlatılması ve bu kafilenin bu tarzda sunulması hep aşağıdaki açıklamalar için bir hazırlık amacına yöneliktir:

-İşte bu Allah'ın doğru yoludur, dilediği kullarını ona iletir. Eğer onlar da Allah'a ortak koşsalardı, yapmış oldukları bütün iyilikler boşa giderdi.

Bu yeryüzünde hidayet kaynağını oluşturma amacına yönelik bir açıklamadır. Buna göre yüce Allah'ın insanlar için belirlediği doğru yol peygamberlerin getirdiği mesajda somutlaşmaktadır. Böylece içtenlikle inanılması ve direktiflerine zorunlu olarak uyulması gereken yol göstericilik, bu biricik kaynakla sınırlandırılmış oluyor. Çünkü yüce Allah, bunun kendi hidayeti olduğunu ve kullarından dilediğini bununla doğru yola ilettiğini bildirmektedir. Şayet bu yol gösterici kullar, Allah'ın birliğinden ve O'nun hidayetini aldıkları kaynağın birliğinden şaşacak olurlarsa, inanç, kulluk ve herhangi bir konuda başvurulacak

merci olması bakımından Allah'a ortaklar koşarlarsa, sonunda yaptıklarının boşa gitmesi kaçınılmaz olacaktır: Yani tüm yaptıkları kaybolup gidecektir. Zehirli otlakta otlayıp sonunda şişerek ölen bir hayvan gibi yok olacaktır. Ayette geçen "Habitat: حَبْلَت" kelimesinin sözlük anlamı budur.

Bunlar kendilerine kitap, egemenlik ve peygamberlik verdiğimiz kimselerdir. Eğer şu adamlar bunları inkâr ederlerse onlara, kendilerini inkâr etmeyen başka bir topluluğun desteğini sağlarız.

Bu da ikinci açıklamadır. Birincide yol göstericiliğin kaynağı belirtilmiş ve bu peygamberlerin getirdiği hidayetle sınırlandırılmıştı. İkincide ise, adları geçen ve kendilerine işaret edilen peygamberlerin yüce Allah'ın kendilerine kitap, hikmet, yetki ve peygamberlik verdiği kimseler olduğu belirtilmektedir. 'Hüküm' kelimesi, hikmet anlamına geldiği gibi, 'yetki, otorite' anlamına da gelmektedir. Ayette her iki anlamın da kastedilmiş olması muhtemeldir. Buna göre bu peygamberlerden kimisine yüce Allah kitap indirmiştir, Musa'ya Tevrat'ı, Davud'a Zebur'u, İsa'ya İncil'i indirdiği gibi. Kimisine de egemenlik verilmiştir, Davud ve Süleyman gibi (selâm üzerine olsun). Her birisine getirdikleri dinin Allah'ın hükmü olması ve insanlara taşıdıkları bu dinin vicdanlar ve emirler üzerinde Allah'ın otoritesine sahip olması bakımından yetki verilmiştir. Başka ayetlerde belirtildiği gibi yüce Allah, peygamberleri yalnızca kendilerine itaat edilmesi, kitabı da insanlar arasında adaletle hükmetmesi için göndermiştir. Herbirine hikmet ve peygamberlik verilmiştir. Yüce Allah, dininin sorumluluğunu onlara bırakmıştır. Dini insanlara götürecek, onu insanların hayatına yerleştirecek, ona inanacak ve koruyacaklardır. Bundan sonra Arap müşrikleri, kitabı, hükmü ve peygamberliği inkâr ediyorlarsa, Allah'ın dininin onlara ihtiyacı yoktur. Şu seçkin toplulukla onlara inananlar, bu din için yeterlidir. Bu, ağacı boy salmış köklü bir gerçektir. Bu halkaları birbirine bağlı yol alan bir kafiledir. Birbirinin ardınca tüm peygamberlerin insanlara taşıdıkları tek mesajdır bu. Bu mesaja, doğru yola girmeyi hakettiklerini bilmesinden dolayı, yüce Allah'ın doğru yola ilettiği kişiler inanmış ve inanacaklardır. Bu açıklama mümin gönüllere ve sayıları ne olursa olsun müslüman topluluğun vicdanlarına huzur akıtmaktadır. Bu topluluk tek başına değildir, dalından koparılmamıştır. Bu topluluk, kökü sağlam, dalları gökleri kaplamış bir ağacın dalı mahiyetindedir. Allah'a ve yol göstericiliğine bağlanmış ulu kafilenin bir halkası konumundadır. Yeryüzünün neresinde olursa olsun, hangi soydan gelirse gelsin mümin kişi, son derece güçlü ve oldukça büyüktür. Çünkü o, kökü insan fitratının ve insanlık tarihinin derinliklerine kadar uzanan sağlam ve soylu ağacın bir parçasıdır. Eski çağlardan beri, Allah'a ve O'nun yol göstericiliğine bağlı olarak yol alan ulu kervanın bir parçasıdır.

İşte onlar Allah'ın doğru yola ilettiği kimselerdir. Sen de onların yolunu izle ve de ki; "Ben bu Kur'an'a karşılık sizden hiçbir ücret istemiyorum, o bütün alemlere yönelik bir hatırlatmadan başka bir şey değildir."

Bu da üçüncü açıklama... Buna göre, iman kafilesine öncülük yapan şu-seç-

kin topluluk, yüce Allah'ın doğru yola ilettiği kimselerdir. Bu topluluğun Allah'dan getirdiği hidayet, Peygamberimizin ve O'na inananlar için bir örnek konumundadır. O halde uyulacak tek yol göstericilik budur, sadece onun hükümüne başvurulur. Ona çağrılır ve onunla müjde verilir. Çağrılacak kimselere, "Sizden buna karşılık bir ücret istemem..." "Bu, alemler için bir öğüttür" diye iletilen mesajdır bu. Bu çağrı tüm alemlere yapılmaktadır. Herhangi bir ulusa, ırka, uzağa ya da yakına özgü kılınmaz. Çünkü bu, tüm insanlığa öğüt vermek amacına yönelik yüce Allah'ın yol göstericiliğidir. Bu nedenle onun karşılığında bir ücretin alınması sözkonusu değildir. Bu işin ücreti Allah'a aittir.

Ardından ayetlerin akışı, nübu ve risaleti (peygamberlik ve elçilik) inkâr edenleri kınamakta, onların, yüce Allah'ı gereği gibi değerlendiremediklerini, O'nun hikmetini, rahmetini ve adaletini tanıyamadıklarını belirterek devam etmektedir. Ayrıca son peygamberliğin önceki peygamberliklerin yolunu takip ettiğini, son olarak gelen kitabın daha önce gelen kitapları doğruladığını vurgulamaktadır. Bu açıklamalar daha önce sunduğumuz kafilenin atmosferine uygun düşmekte ve bir ahenk oluşturmaktadır.

وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ إِذْ قَالُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ عَلَى بَشَرٍ مِثْلَ شَيْءٍ قُلْ مَنْ أَنْزَلَ الْكِتَابَ الَّذِي جَاءَ بِهِ مُوسَى نُورًا وَهُدًى لِّلنَّاسِ يَجْعَلُونَهُ قُرْآنًا طَبِيسٌ يُدُّوْنَهَا وَيُخْفَوْنَ كَثِيرًا وَعَلَيْهِمْ مَآلَهُمْ تَعْلَمُونَ أَنَّهُمْ قَالُوا قُلْ اللَّهُ ثُمَّ ذَرْهُمْ فِي خَوْضِهِمْ يَلْعَبُونَ ﴿٩١﴾ وَهَذَا كِتَابُنَا وَمَبَارَكُ مَوْصِدُ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَلَنُنَزِّلَ أُمَّ الْقُرَىٰ وَمَنْ حَوْلَهَا وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ يُؤْمِنُونَ بِهِ وَهُمْ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ ﴿٩٢﴾

91- Onlar "Allah hiçbir insana bir şey indirmemiştir" derken, Allah'ı gereği gibi tanıyamamışlardır. Onlara de ki; "Musa'nın insanlar için ı ışık ve hidayet kaynağı olarak getirdiği kitabı kim indirdi? Ki siz onu kâğıt parçalarına dönüştürerek işinize geleni açıklıyor ve çoğunu gizli tutuyorsunuz.

Size ne kendinizin ve ne de atalarınızın bilmediği birçok gerçekler öğretilirdi. Sen "Allah" de, sonra bırak onları, daldıkları bataklıkta oynayadursunlar.

92- Bu Kur'an, ana-kent Mekke ile bu kentin çevresinde yaşayanları uyararsın diye sana indirdiğimiz, kendinden önceki kutsal kitapları onaylayan mübarek bir kitaptır. Ahirete inananlar bu kitaba da inanırlar. Onlar namazlarını devamlı olarak ve özeherkek kularlar.

Müşrikler büyük bir inatla 'Allah insanlardan bir peygamber göndermemiştir, herhangi bir insana vahyettiği bir kitap indirmemiştir' diye aptalca diretiyorlardı. oysa Arap Yarımadası'nda Ehli Kitap'tan yahudilerle komşuluk yapıyorlardı. Üstelik onların Ehli Kitap olduklarını ve yüce Allah'ın Musa'ya (selâm üzerine olsun) Tevrat'ı indirdiğini inkâr etmiyorlardı. Sadece Peygamberimizin (salât ve selâm üzerine olsun) peygamberliğini inkar etmek için inatları ve diretmeleri yüzünden söylüyorlardı. 'Allah, herhangi bir insana bir şey indirmemiştir' şeklindeki sözlerinden dolayı Kur'an-ı Kerim, onları kınayarak karşılamaktadır. Bu arada Kur'an onları, daha önce Musa'nın getirdiği kitapla da yüzyüze getirmektedir.

Onlar "Allah hiçbir insana bir şey indirmemiştir" derken, Allah'ı gereği gibi tanıyamamışlardır.

Cahiliye döneminde Mekkeli müşriklerin söylediği bu sözlerin benzerleri her zaman söylenegelmiştir. Bugün de aynı sözleri söyleyenler bulunmaktadır. Bunlardan kimisi, dinlerin, insanlar tarafından meydana getirildiğini, insanların gelişmesi ve ilerlemesine paralel olarak evrimleşip geliştiğini iddia etmektedir. Ancak bu konuda, taraftarlarının yükselip alçalmasına paralel olarak, yükselip alçalan ve tamamıyla Allah'ın dininin dışında kalan eski, yeni tüm putperest dinler gibi bizzat insan düşüncesinin ürünü dinler ile peygamberlerin Allah'dan getirdiği dinler arasında bir ayırım yapmazlar. Allah'ın dini ilk temeli üzerinde hep kalıcı olmuştur. Her peygamber onu insanlara duyurmuş, bir grup kabul ederken, bir diğer grup da yüz çevirmiştir. Ardından birtakım sapmalar ve bozulmalar başgöstermiştir. İnsanlar tekrar cahiliyeye dönmüş, tek ve sürekli dini getirecek yeni peygamberin gelmesini beklemeye koyulmuştur.

Bu sözü eskiden olsun, şimdilerde olsun, Allah'ı gereği gibi değerlendiremeyenler lütfunu, iyiliğini, rahmetini ve adaletini bilmeyenler söyler. Şöyle derler: "Allah, insanlardan peygamber göndermez, şayet dilerse bir melek indirir." Nitekim Araplar da aynı şeyleri söylüyorlardı. Yahut, "Şu koca evrenin yaratıcısı, yeryüzü dediğimiz şu boşlukta yüzen gezegende yaşayan 'küçük' insana önem verip peygamber göndermez. Ayrıca bu küçük gezegende yaşayan bu basit yaratığın yolunu bulması için peygamberlere de kitap indirmez' derler. Eski-yeni birtakım filozoflar bu tür sözler söylemektedir. Yanut, "Bir tanrı olmadığı gibi, vahiy ve peygamberin varlığı da sözkonusu değildir. Bütün bunlar insanların kuruntularıdır. Ya da din adı altında insanların birbirini aldatmasıdır" derler. Nitekim dinsiz materyalistler böyle söylemektedir.

Tüm bunlar yüce Allah'ı gereği gibi değerlendirememenin sonucu bilgisizce söylenmiş sözlerdir. oysa lütûf sahibi ulu, merhametli, adil, her şeyi bilen ve hikmet sahibi olan Allah, insanı yarattığı, gizlisini, açığını, enerji ve gücünü, zaaf ve eksikliğini, doğru ve sağlıklı yahut yanlış ve bozuk olup olmadığını öğrenmesi için, düşünce ve fikir ile, söz ve davranışlarıyla, sistem ve kurumlarıyla başvuracağı bir kritere olan ihtiyacını bildiği için, onu tek başına bırakmamıştır. Yüce Allah insanoğluna verdiği aklın, ihtirasların, azgınlıkların, eğilim ve

arzuların baskısıyla karşı karşıya kaldığını da biliyordu. Bunun yanında, yüce Allah tarafından emrine verilmiş olması nedeniyle yeryüzünün enerji kaynakları üzerinde insan aklına tam bir yetki verilmiştir. Ancak varlık hakkında mutlak bir düşünce oluşturmak ve hayat için değişmez temeller belirlemek gibi bir yetkisi ve yeteneği söz konusu değildir. Burası, Allah tarafından kendisine verilen inancın alanına girmektedir. Varlık ve hayat için kendisine sağlıklı bir düşünce oluşturmak, inancın kapsamına girmektedir. Bu yüzden yüce Allah, insanı akıyla başbaşa bırakmamıştır. Aynı şekilde gerçek Rabbini bilmek, O'nu arzulamak, sıkıntılı anlarda O'na sığınmak gibi fitratta yer eden gizli bilgilerin eline de bırakmamıştır. Çünkü insan fıtratı da iç ve dış baskılar; cin ve insanlardan şeytanların sahip oldukları tüm yönlendirme ve etkileme yöntemleriyle saptırıp aldatmaları sonucu bozulabilir. Bu nedenle yüce Allah, fıtratlarını kendi yörüngesine ve ilk arılığına döndürmek ve akıllarını sağlıklı ve güvenilir bir hale getirmek için insanları vahyin, peygamberlerinin, yol göstericiliğinin ve kitaplarının emrine vermiştir. Böylece içlerinden ve dışarıdan gelecek her türlü sapıklık karartısını gidermiş oluyor. Yüce Allah'ın lütfuna, iyiliğine, merhametine, adaletine, hikmet ve bilgisine de ancak bu yakışır. İnsanı yaratıp ardından başı boş bırakması, sonra da peygamber göndermeksizin kıyamet günü onları hesaba çekmesi, O'na yakışmaz: "Biz peygamber göndermedikçe kimseye azap etmeyiz." (151)

Allah'ı gereği gibi değerlendirmek; fıtratları cahiliye birikimlerinden temizlemek, baskılardan kurtulup tertemiz bir bakış açısı ve derin bir düşünme düzeyine ulaşma çabasında akıllara yardımcı olmak için, kullara peygamberler gönderdiğine inanmayı gerektirmektedir. Yüce Allah'ın peygamberlere Allah'a davet metodunu vahyettiğine, bu peygamberlerden bazısına kitap indirdiğine ve kitaplardan bazısının kavimleri arasında belli bir süre için geçerli olduğuna (Musa, Davud ve İsa'nın kitapları gibi) şu Kur'an gibi kimisi de kıyamete kadar kalıcı olduğuna inanmayı gerektirmektedir.

Musa'nın peygamberliği (selâm üzerine olsun) Yarımada'daki Araplar tarafından bilindiğinden ve Ehli Kitab'ı tanıdıklarından dolayı yüce Allah Peygamberimize, peygamberlik ve vahyi temelden inkâr eden müşrikleri şu gerçekle yüzyüze getirmesini emretmektedir:

Onlara de ki; "Musa'nın insanlar için ı ışık ve hidayet kaynağı olarak getirdiği kitabı kim indirdi? Ki siz onu kâğıt parçalarına dönüştürerek işinize geleni açıklıyor ve çoğunu gizli tutuyorsunuz.

Size ne kendinizin ve ne de atalarınızın bilmediği birçok gerçekler öğretildi...

Surenin girişinde, bu ayetin Medine'de indiğine ve bu ayete muhatap olanların yahudiler olduğuna ilişkin sözlerle değinmiştik. Sonra İbn-i Cerir Taberi'nin tercih ettiği bir okuma biçimini hatırlatmıştık. İbn-i Cerir, "O'nu parça parça

(151) (İsra Suresi, 15.) Daha geniş bilgi için 'Fî Zılâl-il Kur'an, C.3 sh.287 Nisa suresi 165. ayetin tefsiri-ne bakınız. (Dünya Yayınları, 1989) Ayrıca yazarın 'İslâm ve Uygarlığın Problemleri' kitabının 'Çözölme ve Bunalım' bölümüne bakınız. Darüşşuruk.

kâğıtlar halinde getirip işlerine geleni açıkladılar ve çoğunu gizlediler” şeklinde okumuştur. Bu ayetin müşriklere hitap ettiğini ve yahudilerden haber vermekte olduğunu belirtmiştir. Onların Tevrat'ı, ellerinde oyuncak haline getirdikleri sayfalara böldüklerini, davranışlarına, sapıklık ve hilelerine uygun düşeni insanlara açıklayıp hüküm ve farzlarla oynadıklarını ve kendi tutumlarına uymayan Tevrat sayfalarını gizlediklerini haber vermiştir. Yahudilerin bu tutumlarının bir kısmını Araplar biliyordu, bazısını da şu Kur'an bildirmişti. O halde bu ayet, akış içinde bir ara cümleciktir ve yahudilerden haber vermektedir. Yoksa onlara doğrudan doğruya hitap etmemektedir. Bu durumda ayet Mekke'de inmiştir, Medine'de değil. Biz de İbn-i Cerir'in bu görüşünü tercih ediyoruz.

O halde söyle ya Muhammed (selâm üzerine olsun), yahudilerin sayfalara bölüp bir kısmını gizleyip, bir kısmını da bu iğrenç oyunlarının ötesindeki arzularını gerçekleştirmek için açıkladıkları Tevrat'ı, aydınlatıcı ve yol gösterici bir kitap olarak Musa'ya kim indirmiştir. Böylece daha önce bilmedikleri gerçekleri ve olayları anlatmak suretiyle yüce Allah'ın, onlara öğrettiğini belirtmekle karşılaşması isteniyordu. O halde Allah'ın nimetlerine şükretmeleri ve bu bilgileri yüce Allah'ın peygamberine indirdiğini, O'na vahyettiğini inkâr etmek suretiyle Allah'ı inkâr etmeye yeltenmemeleri gerekir.

Yüce Allah, bu soruya müşriklerin cevap vermesine fırsat vermeden, peygamberine bu konuda kesin sözü söylemesini ve inatçılıktan başka bir şey olmayan tartışmalarına fırsat vermemesini emretmektedir.

“Sen: ‘Allah’ de. Sonra da onları daldıkları bataklıkta bırak oynaya dursunlar...”

Onun, Allah tarafından indirilmiş olduğunu söyle. Sonra da tartışmalarına, inatlaşmalarına ve karşı çıkışlarına katılma. Oyuna ve eğlenceye dalmış halleriyle bırak onları. Bu ifadede, bir tehdit sözkonusu olduğu gibi, bir küçümseme, bir gerçeklik ve kararlılık da sözkonusudur. Çünkü insanlar bu tür laflar sarfedecek kadar boş şeylere daldılar mı konuşmaya engel olmak, tartışmayı kesmek ve lafın uzamasını durdurmak daha yerinde bir davranış olacaktır.

Ayetlerin akışı yeni kitaba ilişkin bir şey anlatarak sürüyor. İnkârcılar bu kitabın Allah tarafından indirilmiş olabileceğini kabul etmiyorlardı. Oysa bu kitap, daha önce gelmiş kitapların bir halkası konumundadır. Yoksa yüce Allah'ın, seçkin peygamberlerinden dilediğine indirdiği kitaplardan farklı bir şey değildir.

-Bu Kur'an, ana-kent Mekke ile bu kentin çevresinde yaşayanları uyararın diye sana indirdiğimiz, kendinden önceki kutsal kitapları onaylayan mübarek bir kitaptır. Ahirete inananlar bu kitaba da inanırlar. Onlar namazlarını devamlı olarak ve özenerek kılarlar.

Yüce Allah'ın peygamberler göndermesi ve bu peygamberlere kitap indirmesi, O'nun evrene yerleştirdiği kanunlarından birisidir. Şu, Allah tarafından indirilmiş olmasını kabul etmedikleri yeni kitap da, ulu ve kutlu bir kitaptır.

Şüphesiz Allah doğru söylüyor. O, Allah'a andolsun ki, kutlu bir kitaptır. Bu kitap, bereketin tüm anlamıyla bereketli, kutlu bir kitaptır. Kaynağı bakımından kutludur. Yüce Allah onu katından indirmekle kutsamıştır. Yüce Allah'ın ona lâıyk olduğunu bilerek indirdiği yeri açısından kutludur. Burası Muhammed (salât ve selâm üzerine olsun)'in temiz, şerefli ve ulu kalbidir. Hacmi ve içeriği bakımından kutludur bu kitap. Kuşkusuz bu kitap, kalınlık bakımından insanların yazdığı kitaplara göre sayılı sayfalar konumundadır. Ancak, her bölümünde öylesine anlamlar, işaretler, etkenler ve direktfler içermektedir ki, hacim ve yer bakımından ondan kat kat büyük olan bu kitapların hiçbirisi bu düzeye ulaşamaz. Gerek kendi kendine, gerekse başka insanların yanında söz sanatı üzerinde çalışanlar, kelimelerle anlamları ifade etme konusuyla uğraşanlar, söz sanatını incelemeyen, anlamları güzel bir şekilde ifade etme konusuyla uğraşmayanlardan daha iyi bir şekilde Kur'an'daki uyumun bu açıdan kutlu olduğunu kavrarlar. Kur'an'ın ifadesinde yer alan işaretleri, anlamları, ilham ve etkenleri bir insanın bu kadar dar bir yerde değil, geniş bir yerde bile ifade edemeyeceğini anlar. Bir tek ayet manaları o kadar güzel bir şekilde ifade etmekte, gerçekleri öylesine açıklamaktadır ki, insan sözlerinde eşine rastlanmayacak olağanüstülükte açıklama ve direktif yönünde çeşitli sanat dallarına örnek oluşturmaktadır. Bu kitap etkisi açısından da kutludur. Doğrudan doğruya insan fıtratına ve oluşumuna oldukça tatlı, latif ve etkileyici bir tarzda hitap etmektedir. Her alanda, her alışkanlıkta ve her eğilimde karşısına çıkmakta ve hiçbir konuşmacının sözlerinin yapamayacağı etkiyi yapmaktadır. Çünkü bu kitapta, yüce Allah'ın verdiği bir etkileme gücü vardır. Başka bir konuşmacının sözlerinde ise böyle bir etki söz konusu değildir.

Bu kitabın kutluluğunu anlatmak için, bundan daha fazla bir şey söyleme imkânına sahip değiliz. Söylesek bile bu, yüce Allah'ın bu kitabın; 'kutlu' bir kitap olduğuna ilişkin şahitliğinden fazla bir şey söyleyemeyiz. Her şeyi olduğu gibi bildiren kesin söz budur çünkü.

"Kendinden önceki kutsal kitapları onaylayan..."

Bu kitap, kendinden önce Allah katından indirilen kitapları doğrulamaktadır. Ancak bozulmamış şekliyle, yoksa kilise kongrelerinin tahrif edip sonra da bu Allah katından gelmiştir dedikleri gibi değil, Kur'an kendinden önceki kitapları doğrulamaktadır. Çünkü onlar da Kur'an'ın getirdiği inancın temellerine ilişkin gerçekleri getirmişlerdir. Şeriatlara gelince, her ümmete büyük akide sınırları içinde ayrı bir şeriat ve ayrı bir hayat sistemi belirlenmiştir.

İslâma ilişkin yazılar yazıp, Allah'ın birliğine ilişkin eksiksiz bir inanç getiren, ya da peygamberler ve peygamberlik gerçeği hakkında tam bir akide belirleyen veya ahiret, hesap ve ceza konusunda en gelişmiş inancı getiren ilk dinin islâm olduğunu söyleyenler... Bununla da islâmı övmeyi amaçlayanlar... Evet bu adamlar hiç Kur'an okumamışlar demektir. Şayet Kur'an'ı okumuş olsalardı, yüce Allah'ın tüm peygamberlerin (selâm üzerlerine olsun) hiçbir şekilde şirke bulaşmamış saf ve mutlak tevhid inancını getirdiklerini söylediğini öğrenirlerdi.

Tüm peygamberlerin (selâm üzerlerine olsun) insanlara peygamberin gerçek özelliklerini, onun bir insan olduğunu, ne kendisine ne de onlara bir yarar ya da zarar dokunduramayacağını, gaybı bilmediğini, hiç kimsenin rızkını kısmak ya da genişletmek gibi bir yetkiye sahip olmadığını, her peygamberin kavimlerini ahiret gününde gerçekleştirecek hesaplaşma ve amellere karşılık biçme konusunda uyardıklarını görürlerdi. Aynı zamanda islâm inancının diğer temel gerçeklerinin de her peygamber tarafından duyurulduğunu, son gelen kitabın kendinden önceki kitapların getirdiği gerçekleri doğruladığını da bilmiş olurlardı. Bu sözler, aralarında semavi dinler de olmak üzere dinlerin temel ilkelerinin toplumların gelişme ve ilerlemesine paralel olarak gelişip ilerlediğini iddia eden Avrupa kültürünün etkisiyle söylenmiş sözlerdir. Kur'an'ın belirlediği temel ilkeleri yıkmakla, islâmı savunmak mümkün değildir. Dolayısıyla yazar ve okurların bu tehlikeli saplantıdan sakınmaları gerekmektedir.

Bu kitabın indiriliş hikmetine gelince, Peygamberin (selâm üzerine olsun) onunla Mekkeliler'i (şehirlerin anası konumundaki bu şehrin halkını) ve çevresindekileri uyarması içindir.

Bu Kur'an, ana-kent Mekke ile bu kentin çevresinde yaşayanları uyarsın diye sana indirdiğimiz.

Mekke'ye şehirlerin anası anlamında 'Ummul Kura' denmektedir. Çünkü Mekke, ortaksız tek Allah'a kulluk yapmaları amacıyla insanlar için kurulmuş ilk evi içinde barındırmaktadır. Burası insanlar ve tüm canlılar için güvenlikte oldukları bir sığınaktır. Tüm yeryüzünde yaşayanlara yönelik genel davet buradan çıkmıştır. Daha önce bu şekilde tüm yeryüzünü kapsayan genel bir davet söz konusu olmamıştı. Bu davaya inananlar, davanın çıktığı eve dönmek için burayı ziyaret ederler.

Kuşkusuz, amaç, oryantalistlerden islâm düşmanlarının birtakım hilelerle ileri sürdükleri gibi, islâma çağrı olayının Mekkeliler ve çevrelerindeki kişilerle sınırlı olduğunu söylemek değildir. Onlar bu ayeti Kur'an'ın bütününden koparmak istiyorlar. Tabii ki Peygamberimizin (salât ve selâm üzerine olsun) ilk başta Mekke ve çevresindeki şehirlerin dışında kalanları islâma çağırmayı amaçlamadığına ilişkin iddialarını doğrulamak için. Onlara göre, peygamber ilk başta bundan daha genişini hayal edemediği, bu dar alanda çabalamış giderek tüm Yarımada'ya çağırısını yaymıştır. İşin başında bilmediği tesadüfler sonucu bunu planlamaya başlamıştır. Ancak bunu Medine'ye hicretinden ve orada devletini kurmasından sonra gerçekleştirmiştir. Elbetet yalan söylüyorlar. Çünkü Kur'an'ın Mekke'de inen kısmında, daha islâma davetin ilk yıllarında yüce Allah, peygamberine şunları söylemektedir: "Biz seni alemlere rahmet olarak gönderdik." (152) "Biz seni bütün insanlara müjdeci ve uyarıcı olarak gönderdik." (153) Üstelik islâm devleti o gün için çeşitli sıkıntı ve işkencelerle kuşatılmış bir halde Mekke vadisiyle sınırlıydı.

(152) Enbiya Suresi: 107

(153) Sebe Suresi: 28

Ahirete inananlar bu kitaba da inanırlar. Onlar namazlarını devamlı olarak ve özenerek kılarlar.

Ahirete ve o günde gerçekleşecek hesaplaşma ve amellere karşılık biçme olayına inananlar, yüce Allah'ın peygamber göndermesinin ve bu peygambere vahiy indirmesinin zorunlu olduğuna da inanırlar. Bu nedenle onu doğrulamak için içlerinde bir sıkıntı duymazlar. Aksine onu doğrulamaya zorlayan bir etken bulurlar içlerinde. Nitekim onlar, ahirete ve bu kitaba olan inançlarından dolayı, Allah'la sürekli ve sağlam bir bağ kurmak ve namazda somutlaşan O'na boyun eğmeyi yerine getirmek için namazlarını kılarlar. İnsan ruhunun özelliği budur. Ne zaman ahireti doğrulasa ve ona içten inansa, o zaman bu kitabı ve onun indirilişini de doğrular. Allah'la ilişki kurmaya ve O'nun emrini yerine getirmeye özen gösterir. İnsan ruhunun bazı örnekleri incelenecek olursa, bu doğru sözlerin realitede doğrulandığı da görülecektir.

KORKUTUCU BİR SAHNE

Birbirine bağlı bölümlerden oluşan bu gezinti, canlı, sürekli, hareketli, iç karartıcı ve ürpertici bir sahneye son buluyor. Zalimlerin yer aldığı bir sahne... Yani, Allah'a yalan iftira eden, ya da gerçeğe ilgisi bulunmayan bir iddiayla vahiy aldıklarını söyleyen veya bu Kur'an'ın benzeri bir kitap getirebileceklerini iddia eden müşrikler... Ölmek üzere bulunan, meleklerin azap ederek ellerini uzattıkları ve canlarını almak istedikleri bu zalimlerin -ki bu zulümleriyle karşılaştırılacak bir zulüm söz konusu değildir- yer aldığı sahne...her şeyi arkalarında bırakmış, Allah'a ortak koştukları da kaybolmuşken, azarlanıp duruyorlar...

وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ افْتَرَى عَلَى
 اللَّهِ كَذِبًا أَوْ قَالَ أُوحِيَ إِلَيَّ وَلَمْ يُوحَ إِلَيْهِ شَيْءٌ وَمَنْ قَالَ سَأُنْزِلُ
 مِثْلَ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَلَوْ تَرَى إِذِ الظَّالِمُونَ فِي غَمَرَاتِ الْمَوْتِ
 وَالْمَلَائِكَةُ بَاسِطُوا أَيْدِيهِمْ أَخْرِجُوا أَنْفُسَكُمُ الْيَوْمَ
 تُخْرَجُونَ عَذَابَ الْهَوْنِ بِمَا كُنْتُمْ تَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ غَيْرَ الْحَقِّ
 وَكُنْتُمْ عَنْ آيَاتِهِ تَسْتَكْبِرُونَ ۝ وَلَقَدْ جِئْتُمُوهُمْ أَنْفُسًا
 خَلْقًا كَذَوًّا وَلَمْ تَكُنْ لَهُمْ آيَاتٌ أَنْ يَسْمَعُوا وَأُتُوا بِكُمْ
 وَعَمَّا نُرِي شُعَبَاءَ كُفْرًا الَّذِينَ رَعَوْا أَنَّهُمْ بِيَوْمِ الْحِسَابِ
 لَقَدْ نَقَطَ بَيْنَكُمْ وَمَلَّ عَنْكُمْ مَا كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ ۝

93- Allah adına yalan uydurandan ya da kendisine hiçbir vahiy indirilmediği halde, "Bana vahiy geldi" diyenden veya "Ben de Allah'ın indirdiği ayetlere benzer ayetler indireceğim" diye ortaya çıkandan daha zalim kim olabilir?

O zalimleri ölümün pençesinde çırpınırken ve melekler ellerini uzatıp "Haydi verin canınızı, Allah hakkında söylemiş olduğunuz asılsız, yakışsız sözlerden ve O'nun ayetlerine karşı kibirlenmelerinizden dolayı bugün onur kırıcı bir azaba çarptırılacaksınız" derlerken görmelisin!

94- Tıpkı ilk yarattığımızda olduğu gibi, bize yine yalnız başınıza geldiniz, size vermiş olduğumuz her şeyi arkanızda bıraktınız, üzerinde etkili ortaklarımız olduklarını sandığınız araçlarınızı yanınızda görmüyoruz, aranızdaki bütün bağlar kopuverdi, ortağımız sandığımız ilâhlar sizden uzaklaşıp kayıplara karıştı.

Katade ve İbni Abbas (Allah onlardan razı olsun)'dan gelen rivayetlere göre ayet, sahte peygamberler, (Müseylem'e, ve eşi Seccah binti Haris ile Esved-el Unesi) hakkında nazil olmuştur. Bunlar Peygamberin (selâm üzerine olsun) hayatında peygamberlik iddiasında bulunmuş ve yüce Allah'ın kendilerine vahiy gönderdiğini ileri sürmüşlerdi. **"Ben de Allah'ın indirdiği ayetlere benzer indireceğim"** ya da **"Bana vahiy geldi"** diyen kişiye gelince, İbni Abbas'dan gelen bir rivayete göre bu, Abdullah b. Sa'd b. Ebu Sarh'dır. Bu adam müslüman olmuş ve peygamberimizin vahiy katibi olmuştu. 'Mü'minin' suresindeki, 'Andolsun ki, biz insanı süzme çamurdan yarattık' ⁽¹⁵⁴⁾ ayeti indiğinde, Peygamberimiz (selâm üzerine olsun) yazması için onu çağırdı. "Sonra onu bir başka yaratılışla meydana getirdik" ⁽¹⁵⁵⁾ ayetini yazınca, Abdullah insanın yaratılışı hakkında anlatılan bu ayrıntılara şaşırılmış ve "Yaratıcıların en güzeli olan Allah yücedir." demişti. Resulullah (selâm üzerine olsun), 'Aynı şimdi bana vahyedildi' dediği zaman, Abdullah'ın içine kuşku düşmüş ve 'Şayet Muhammed (selâm üzerine olsun) doğru söylüyorsa ona vahiy geldiği gibi bana da vahiy geliyor. Yok eğer yalan söylüyorsa ben de onun dediği gibi dedim' der ve islâmdan çıkıp müşriklere katılır. **"Ben de Allah'ın indirdiği ayetlere benzer ayetler indireceğim"** diyen kimse... ayetindeki iddiayı ileri süren odur. ⁽¹⁵⁶⁾

Şu zalimlerin, yani müşriklerin çekecekleri cezaya ilişkin ayetlerin akışının çizdiği manzara ürpertici, korkunç, iç karartıcı ve dehşet verici bir manzardır. Ölmek üzere bulunan ve ölüm sarhoşluğu içinde bulunan bu zalimler için, ayete geçen 'gamarat: غمرات' kelimesi iç karartıcı bir hava meydana getirmektedir. Evet zalimler bu durumdayken melekler, azap etmek için onlara ellerini uzatmış, almak için canlarını istemekte, onları azarlamaktadır.

O zalimleri ölümün pençesinde çırpınırken ve melekler ellerini uzatıp "Haydi verin canınızı" Allah hakkında söylemiş olduğunuz asılsız, yakışsız sözlerden ve O'nun ayetlerine karşı kibirlenmelerinizden dolayı bugün onur kırıcı bir azaba çarptırılacaksınız" derlerken görmelisin!

(154) Mü'minin Suresi: 12

(155) Mü'minin Suresi: 14

(156) Kelbi

Büyüklenmenin cezası onur kırıcı azaptır. Allah'a karşı yalan söylemenin cezası da şu utandırıcı azarlamadır. Bunlar da manzaraya iç karaştırıcı bir gölge düşürmektedir. İnsan adeta titreme, gam ve daralma nöbetine tutuluyor.

En sonunda yalan söyleyerek iftira ettikleri yüce Allah'dan gelen şu kınama ve azarlama yer almaktadır. İşte onlar, Allah'ın karşısındadırlar, son derece sıkıntılı ve daraltıcı bir konumda karşılıyor onları.

"Tıpkı ilk yarattığımızda olduğu gibi, yine yalnız başınıza geldiniz."

Yanınızda kimse yok, yapayalnızsınız, tek başına doğal olarak. Rabbinizle birer birer karşılaşacaksınız, topluca değil. Tıpkı ilk defa sizi birer birer yarattığı gibi. Nitekim herbirinin anasının karnından tek başına, çıplak elbisesiz ve zavallı doğar.

Her şeyi kaybettiniz. Herkes sizden ayrıldı. Yüce Allah'ın sizi sahip kıldığı ve bunlar üzerinde kendinizi güçlü sandığımız şeylerden ayrıldınız.

"Size vermiş olduğumuz her şeyi arkanızda bıraktınız."

Mal, süs eşyası, çocuk-çocuk, dünya nimeti, mevki ve güç adına her şeyi bıraktınız. Hepsı geride kaldı, hiçbir şey yok yanınızda. Az veya çok hiçbir şeye gücünüz yetmez artık.

"Üzerinizde etkill ortaklarınız olduklarını sandığınız araçlarınızı yanınızda görmüyoruz."

Sıkıntılı anlarda sizin için aracılık edeceklerini umarak hayatınıza ve mallarınıza ortak yaptığınız ve tıpkı 'Onlara bizi Allah'a yaklaştırsınlar diye kulluk yapıyoruz' ⁽¹⁵⁷⁾ diyenler gibi, 'Bunlar Allah katında bizim için şefaathçi olacaklardır' dediğiniz bu kimseler... İster kâhin ya da iktidar sahipleri gibi insanlardan olsunlar, ister taştan heykeller ve putlar olsunlar ya da cin, melek, yıldız ve bunlar gibi sahte tanrılar adına diktikleri, bu surede daha sonra değineceğimiz gibi hayatları, malları ve çocukları konusunda Allah'a ortak yaptıkları şeyler olsun değişmeyecektir.

Neredeler? Nereye gitti ortaklar ve araçlar?..

"Aranızdaki bütün bağlar kopuverdi"...

Her şey koptu... Aradaki bağı oluşturan her şey... Tüm nedenler ve ipler kesilip gitti.

"Ortağımız sandığımız ilâhlar sizden uzaklaşıp kayıplara karıştı."

Çeşitli savlarla Allah'a ortak koştuklarınız sizden uzaklaşmışlar. Allah katında aracılıkta bulunmaları ya da sebepler dünyasında bir etkinlikleri sözkonusu olmayan ortak koştuklarınız da bunlar arasındadır.

Kuşkusuz bu, insan kalbini şiddetle titreten, ürperten sahnedir. Son derece somut ve hareketli bir sahne. Gölgesi insan ruhunu bürüyor bu sahnenin. İlhamlarını kalbe adeta akıtmaktadır. Korkunç ve iç karartıcı gölgesi... Ve sarsıcı aynı zamanda dehşet verici ilhamları...

İşte bu Kur'an'dır, Kur'an...

Şu anda, sureyi tanıtırken sıraladığımız tüm nitelikleri tekrarlamamız gerekmektedir. Sözü ettiğimiz birbirinin ardında son derece akıcı bir mecrada peşpeşe gelen dalgalardan ve akış içinde ulaşılan ifade, tasvir ve etkilemeye yönelik göz kamaştırıcı güzellikten söz etme gereği duyuyoruz.

Bu sure ele aldığı başlıca konuyu eşsiz bir anlatımla irdelemektedir. Konuya her dokunuşunda, her duruşunda ve her sahnesinde bu 'göz kamaştırıcı güzellik' belirginleşmektedir. Bu güzelliği insan ruhu daha ilk anda fark eder, duyu organları sıkışıkya algılar. Aynı şekilde sahnelerine, manzaralarına ve ilhamlarına karışan insan ruhu da adeta büyülenir.

Sure coşkun akışı, sahneleri, konuları, ilhamları, duyguları, tablo ve gölgeleriyle birbirine karışmış dalgaların coşturduğu bir nehir yatağını andırmaktadır. Bir dalga daha yerine varmadan ikinci dalga gelip ona katılmaktadır. Tazyikli ve coşkun mecrasında birbirlerine karışmaktadır.

Sure, birbirine karışmış coşkun dalgaların herbirinde anlattığımız göz kamaştırıcı güzelliğin son sınırına ulaşmaktadır. Bu arada çeşitli sahnelerin sunuluş yöntemi arasındaki uyum da gözden kaçmamaktadır. Tüm yönleriyle insan ruhunu, göz kamaştırıcı güzellik, coşkun canlılık, tasvir, ifade ve müzikal melodi, toplanma ve yığılma ile kuşatmaktadır. Her delikten ve tüm alışkanlıklarıyla ele almaktadır insan ruhunu...

Ders içinde bu çizgilerin tümü, olanca bütünlüğü ve yeterliliğiyle öne çıkmaktadır. Okuyucu sanki tüm sahnelerin, anlamlarıyla birlikte parlak ve göz alıcı bir coşkuyla aktığını hissediyor. Sahneler his dünyasının önünden akıp geçerken birlikte bir ahenk meydana getirmek için, sözlü ifadenin müzikal vurgusu da aynı coşkuyu barındırmaktadır. Sahneler ve sözlü ifade, dile getirdikleri ve amaçladıkları anlamları birlikte ifade etmiş oluyorlar.

Bu sahnelerden herbiri parlayan bir akış gibi adeta meçhulden gelmekte, son derece zarif ve alımlı bir şekilde duygularda, kalp ve akılda belirginleşmektedir.

İbarenin kendisi de bir bakıma suyun kaynağını andırmaktadır. İfadedeki müzikal vurgu da zariflikte, sahne ve anlamla bir uygunluk arz etmektedir. Coşkun akışı ve şiddetli parlaklığıyla bir ahenk oluşturmaktadır.

Anlamlar, sahne ve ibareler peşpeşe gelen dalgalar gibi sıralanmaktadır. Duygu, hayretler içinde olup biteni seyretmektedir. Daha bir dalgayla birlikte yerine varmışken, birdenbire kendini yeni bir dalgayla birlikte hareket eder durumda buluyor. Tıpkı surenin başlangıcında, sureyi tanımladığımız gibi...

Varlık sayfaları bütünüyle açık durumdadır. Sahneler, geniş varlık sayfasının her köşesinden, şuradan buradan peşpeşe sıralanıyorlar. Nerdeyse sıçraşıyorlar diyeceğim!

Burada göze çarpan en belirgin çizgi, güzellik oluyor. Göz kamaştırıcılığın

ve şaşırtıcılığın sınırına ulaşmış güzellik. Güzellik açısından sahneler birer birer seçilmiş ve belirlenmişler. Anlamları ve kelimelerin müzikal yapısıyla ibareler de öyle. Bu inancın temel gerçeklerini barındıran anlamlar da bu gerçeğe güzellik açısından değinmektedir. Böylece gerçek tüm göz kamaştırıcılığıyla belirginleşmektedir.

Kusursuz güzellik çizgisine işaret edenlerden biri de hayatın ortaya çıkıp gelişmesini düşünmeye ilişkin şu ilahi direktiftir: "Mahsul verdiklerinde mahsullerine, olgunlaşmalarına birbakın." Bu bakmak, düşünmek ve yararlanmak için dikkat etmeyi gerektiren, doğrudan doğruya göz kamaştırıcı güzelliğe yönelten bir direktiftir. (158)

Canlı evren sahnelerinin sunulmasının sonunda ifadedeki güzellik, göz kamaştırıcılığın ve olağanüstülüğün doruklarına ulaşıyor. Şu güzel, sevimli ve şaheşer evrenin ötesinde tüm varlıklara bunca harikulâdelikleri bahşeden göklerin ve yerin yaratıcısına ulaşıyor. O'ndan söz edilirken de ancak bizzat Kur'an'ın aktarabileceği bir olağanüstülük sergileniyor.

"Gözler O'nu görmez. O, bütün gözleri görür. O, lâtîfdir, haberdardır." (159)

Sonra biz -bu derste- kendimizi açık evren kitabının önünde buluyoruz. Dikatsiz ahmaklar her an bu kitabın önünden geçiyorlar, ancak harikulâdeliklerinin ve işaretlerinin üzerinde düşünüp durmazlar. Gerçekler karşısında gözleri kapayanlar da, olağanüstülüklerini ve güzelliklerini görmek için gözlerini açmadan geçip giderler. İşte bakın Kur'an'ın olağanüstü ifadesi bizi yeniden varlık sahnesiyle yüzyüze getirmektedir. Sanki bir anda kendimizi orada buluyoruz. Kur'an, varlık sahnesinin harikulâde belirtileri karşısında bizleri durdurup, göz kamaştırıcı sahnelerini görmemiz için gözlerimizi açıyor. Gafiller gafili kimse-lerin dikkat etmeden geçip gittikleri olağanüstülüklerini algılamamızı sağlıyor.

İşte bakın gece, gündüz her an meydana gelen harikulâde bir mucizeyle karşı karşıya getirmektedir bizi. Şu sessiz ölüden fışkıran hayat harikası... Nasıl oluyor? Nereden geliyor?.. Ancak Allah katından geldiğini ve O'nun takdiri uyarınca ortaya çıktığını biliyoruz. Hiçbir insanın, hayatı derinliğine kavraması mümkün olmadığı gibi, oluşumunu da kavraması mümkün değildir.

Bakınız şimdi de bizi, göklerde yer alan cisimlerin akıl almaz dolaşımıyla karşı karşıya getirmektedir. Korkunç, sürekli ve ince dolaşım! İnsanların meydana gelmesini istediği hiçbir mucize her gün, her gece meydana gelen hatta her saniye, her an olup biten bu mucizeye denk olamaz.

Şimdi de bizi insan hayatının bir tek kişiden ortaya çıkıp bu yolla çoğalması olayıyla karşı karşıya getirmektedir.

İşte şimdi de kendimizi, bitkilerde hayatın meydana gelmesi karşısında buluyoruz. Gökten inen yağmur, gelişen ekinlerin ve olgunlaşan meyvenin oluş-

(158) Daha geniş bilgi için Muhammed Kutub'un "İslâm Sanatının Yöntemi" kitabının "İslâm Düşün-cesinde Güzellik" ve "Kur'an'da Tabiat Sahneleri" bölümlerine bkz. Darüşşuruk.

(159) En'am Suresi: 103

turduğu sahneler karşısında buluyoruz kendimizi. Çeşitli hayatların ve sahnelerin kümelendiği bir ortam. Düşünme ve araştırma için geniş bir alan. Ancak yeterli bir duygu ve açık bir kalple seyretmemiz gerekmektedir.

Bakınız işte bütün varlık yepyeni duruyor karşımızda. Sanki ilk defa görüyoruz. Canlıdır, bize yakınlık gösteriyor biz de ona. Son derece hareketlidir. Bu hareketlilik her noktasında göze çarpmaktadır. İnsanı dehşete düşüren bir özelliğe sahiptir, duyguları ve düşünceleri çepeçevre kuşatıyor. Kendi varlığıyla yaratıcısından söz etmektedir. İçinde barındırdığı kanıtlarıyla yaratıcısının birliğini ve gücünü göstermektedir.

İşte bu noktada Allah'a ortak koşma olayı -ki ayetlerin akışı da bu sunuşla, şirk ve müşrikleri karşılamayı hedeflemektedir- bu varlığın fitratına ve tabiatına son derece yabancı bir durum olarak beliriyor. Doğru yola iletilici kanıtları barındıran varlık alemini seyreden ve bunları derinliğine düşünen bir kişinin vicdanına göre oldukça çirkin bir durumdur, Allah'a ortak koşma olayı. Dehşet verici varlık alemini saran iman gerçeği karşısında, şirkin ve müşriklerin ileri sürebilecekleri tüm mazeretler geçersiz oluyor böylece.

İnsan bünyesine ilâhlık gerçeğiyle hitap etmeye ve bu gerçek karşısındaki kulluk konumunu açıklamaya ilişkin Kur'an metodu, varlığın yaratılış ve oluşumu gerçeğini, hayatın yaratılışı ve oluşumu gerçeğini, yüce Allah'ın mülkünde kolaylıkla temin edilmesini sağladığı rızıkla hayatın güvencede bulundurulması gerçeğini ve sebepler dünyasında ortaksız bir şekilde yaratan, yarattıklarını rızıklandıran ve dilediği gibi tasarrufta bulunan otorite gerçeğini... Evet Kur'an'ın sunuş metodu bu gerçeklerden son derece duygulandırıcı bir etken meydana getirmektedir. Tek başına Allah'a kulluk, inanç, kulluk, itaat ve boyun eğmeyi O'na özgü kılmak gibi, insanların benimsemeye çağırıldıkları ilkelerin zorunluluğuna oldukça güçlü bir kanıt oluşturmaktadır. Varlık sayfasının sunulmasından, yaratılış, oluşum, rızık, güvence ve otorite gerçeklerinin ortaya çıkmasından sonra, ayetlerin akışında sadece Allah'a kulluk yapmaya ilişkin bir çağrı yer almaktadır. Yani yüce Allah'ı kullarının hayatlarının her alanında ilâhlık ve özellikleri bakımından birlemek, hayata ilişkin her konuda hakimiyeti ve hakimiyetine başvurmayı O'na özgü kılmak, bunun dışında tüm ilâhlık iddialarını ya da ilâhlığın bir tek özelliğine sahip olduğunu ileri sürenlerin iddialarını reddetme çağrısı yer almaktadır.

Aynı şekilde bu derste yer alan bu ayeti kerimede, katışıksız kullukla, ilâhlığı sadece Allah için birleme gerçeğini birleştirmeye, bu arada yüce Allah'ın 'her şeyin yaratıcısı' ve 'her şeye vekil olduğunu' belirtmeye ilişkin Kur'an metodunun bir örneğini görmekteyiz. "İşte Rabbiniz olan Allah, O'ndan başka ilâh yoktur. O, her şeyin üstünde mutlak bir vekildir."

Dersin sonunda -bütünüyle varlık dünyasında yer alan işaretlerin sunulmasından sonra- mucize istemenin anlamsızlığı ortaya çıkmaktadır. Aynı şekilde yalanlayanların inatçı tabiatları da gözler önüne serilmektedir. Bunlar, işaret ve kanıtların yetersizliğinden dolayı iman etmekten kaçınıyorlar, aksine kör

ve çarpık tabiatlarından dolayı karşı çıkıyorlar. Yoksa varlık aleminde sayısız işaret ve kanıt yer almaktadır.

YARATMA MUCİZESİ

إِنَّ اللَّهَ مَالِكُ الْحَبِّ وَالْتَوَى يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ
الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ ذَلِكُمْ اللَّهُ فَأَنَّى تُؤْفَكُونَ

95- Tohumu ve çekirdeği çatlatan Allah'tır. O ölüden diriye ve diriden ölüyü çıkarır. İşte Allah budur. Nasıl olur da bu gerçeği görmezlikten geliyorsunuz?

Hiç kuşku yok ki, bu bir mucizedir. Herhangi bir kişinin böyle bir mucizeyi meydana getirmesi bir yana, sırrını dahi kavraması mümkün değildir. (160)

Bu, hayat, meydana gelme ve hareket etme mucizesidir. Her an uyuyan bir bitkiden sessiz bir tane parçalanmaktadır. Donuk bir çekirdekten yükselen bir ağaç fışkırmaktadır. Tane ve çekirdekte gizlenen, bitki ve ağaçta gelişen hayat, gerçek mahiyetini ve kaynağını yüce Allah'dan başka hiç kimsenin bilemediği gizli bir sırdır. Bugün insanlık görebildiği tüm hayat belirtilerine ve şekillerine, ortaya çıkardığı çeşitli özellik ve aşamalarına rağmen, ilk insan gibi bilinmez bir sırla karşı karşıyadır. Hayatın fonksiyon ve görünümünü algılıyor, ancak kaynağını ve özünü algılayamıyor. Ve hayat yoluna devam ediyor, bu mucize her an gerçekleşiyor.

Hayatın ilk oluşumundan beri yüce Allah, diriye ölüden çıkarmıştır. Bu evren -en azından yeryüzü- meydana geldiği zaman henüz hayat yoktu. Hayat sonradan meydana geldi. Yüce Allah, hayatı ölüden çıkarmıştır. Ama nasıl?.. Bunu bilemiyoruz. O günden beri hayat hep ölüden ortaya çıkmaya devam etmektedir. Her an ölü atomlar, canlılar aracılığıyla canlı organizmalara dönüşmekte ve canlı cisimlerin bünyesine yerleşmektedir. Aslı ölü atomlar olduğu halde, canlı hücrelere dönüşmektedir. Bunun tersi de böyle. Her saniye canlı hücreler ölü atomlara dönüşmektedir. Bu durum canlı bünyenin bütünüyle ölü atomlara dönüşeceği güne kadar sürecektir.

“O ölüden diriye ve diriden ölüyü çıkarır.”

Allah'dan başka kimse yapamaz bunu. Ölüden hayatı çıkarmaya Allah'dan başka kimsenin gücü yetmez. İlk canlının oluşumundan beri hep böyledir bu. Canlı organizmayı, ölü atomları canlı hücrelere dönüştürme kabiliyetiyle donatan, Allah'dan başkası değildir. Aynı şekilde canlı hücreleri ölü atomlara dönüştürmeye Allah'dan başka hiç kimse güç yetiremez. Bütün bunlar dönüşümlü bir süreç içerisinde gerçekleşmektedir. Ne zaman başladığı ve ne zaman biteceği hiç kimse tarafından bilinmemektedir. Sadece birtakım varsayımlar, te-

(160) Materyalistler, canlı bir organizmadaki reaksiyonların dışında elde edilmesi mümkün olmayan bazı maddeleri böyle bir ortamın dışında elde etme imkânının ortaya çıkmasından dolayı, büyük gürültüler koparıyorlar. Oysa organik madde ile canlı madde arasındaki fark oldukça büyüktür. Üstelik elde edilen bu madde, yaratılmış maddelerden meydana getirilmiştir. Yoksa, insan yaratmamıştır, yaratması da mümkün değildir.

oriler ve ihtimaller ileri sürülmektedir.

Hayat mucizesini, Allah'ın yaratmasından başka bir temele dayandırarak açıklamaya ilişkin Avrupa'da, tıpkı aslandan kaçan yaban eşekleri gibi ⁽¹⁶¹⁾ insanların kiliseden kaçmaya başlamalarından beri süren tüm çabalar fiyaskoyla sonuçlanmıştır. Bu insanlar, evrenin ve hayatın meydana gelişini Allah'ın varlığını kabullenmeksiz açıkklamaya çalışıyorlar. Ancak bütün çabaları fiyaskoyla sonuçlanmıştır. Geride içtenlikten çok, inatçılığı gösteren yirminci yüzyıldaki sonuçsuz direktmeler kalmıştır. Allah'ın varlığını kabul etmeksizin hayatın varlığını açıklamaktan aciz kalan 'bilginlerinin' sözleri, bizzat kendi 'bilimlerinin' bu problem karşısındaki konumunu belirlemektedir. Bu sözleri, onsekizinci ve ondokuzuncu yüzyıllarda Avrupalılar'ın attıkları kırntıları kapıp bu dinden uzaklaşanlar için aktarıyoruz. Bu adamlar "gayb" gerçeğini kanıtladığı halde, bilgi kırıntılılarıyla yetinenler "bilgiçlik" taslayıp, gaybı inkâr ediyorlar.

Onların ilgisine Amerikalı bilginlerin sözlerini sunuyoruz.

Cornel Üniversitesi'nde mastır ve doktora yapmış Kanada Manytoba Üniversitesi biyoloji profesörü Frank Allen, "Evrenin meydana geliş rastlantı mı, yoksa planlı mıdır?" adlı makalesinde, şöyle demektedir: (Bu makale, Dr. Demirtaş Abdulmecid Serhan tarafından Arapça'ya tercüme edilen 'Bilim Çağında Allah Tecelli Ediyor' kitabında yer almaktadır.)

"Şayet hayat bir hikmet ve önceden hazırlanmış bir plan gereği meydana gelmişse, o zaman tesadüf sonucu meydana gelmiştir. Bu durumda iyice inceleyebilmemiz ve hayatı nasıl yarattığını görmemiz için, tesadüfün nasıl bir şey olduğunu bilmemiz gerekmektedir..."

"Sağlıklı ve kesin bir hükmün varlığı söz konusu olmadığı zaman, tesadüf ve ihtimal teorileri geniş uygulama sahası bulabilen sağlam matematiksel temellere dayanmaktadır. Bu teoriler önümüze yanlış ihtimali bulunmakla beraber, doğruya en yakın hükmü çıkarırlar. Kuşkusuz tesadüf ve ihtimal teorileri üzerine yapılan araştırmalar, matematiksel açıdan büyük ilerlemeler kaydetmiştir. Öyle ki, 'Bunlar tesadüf sonucu meydana gelmişlerdir' dediğimiz ve ortaya çıkışlarını başka bir yolla izah edemediğimiz bazı belirtilerin ortaya çıkmasıyla, bazı şeylerin meydana gelmesini önceden haber verecek duruma gelmişiz. Tavla oyununda zar atmak gibi. Bu araştırmaların ilerlemesi sayesinde tesadüf ⁽¹⁶²⁾ sonucu meydana gelen şeylerle, bu yolla meydana gelmesi imkânsız olan şeyleri ayırdedecek ve belirli bir zaman diliminde belirtilerden birinin ortaya çıkma ihtimalini hesaplayacak duruma gelmişiz nerdeyse. O halde hayatın meydana gel-

(161) Müddesir Suresi: 50-51.

(162) Biz islami düşüncemizle, varlık aleminde bir tek tesadüfün dahi varlığını kabul etmiyoruz. Her şeyi yaratan, Allah'ın kaderidir. 'Biz her şeyi bir kaderle yarattık' (Lokman, 49) Varlık aleminde geçerli olan genel yasalar vardır. Bu yasalar uygulandıkları her an içinde Allah'ın kaderi uyarınca uygulanmaktadır. Ancak mekanik bir zorunluluk söz konusu değildir. Kimi zaman Allah'ın kaderinin bu yaşalardan farklı bir şekilde meydana gelmesi mümkündür. Ancak belli şartlarda ve özel bir hikmetten dolayı. Çünkü gerek genel yasalar ve gerekse harika olaylar hep özel bir kader uyarınca işlerler. Bu yüzden 'bilginlerin sözlerini ıktıbas etmemiz onların dediklerine katıldığımız anlamına gelmez.

mesinde tesadüfün oynayacağı role bir göz atalım:

“Proteinler, bütün canlı hücrelerin temel bileşimlerinde yer almaktadır. Ve bunlar karbon, hidrojen, nitrojen, oksijen ve kükürt elementlerinden meydana gelmektedir. Bir parçadaki atom sayısı kırkbine ulaşmaktadır. Tabiatdaki kimyasal elementlerin sayısı doksaniki olduğundan ve bunların dağılışı da rastgele bir dağılışı ⁽¹⁶³⁾ olduğundan, proteinin parçalarından birini meydana getirmek için bu beş elementin biraraya gelmesi ihtimali hesaplanabilir. Çünkü bu parçayı oluşturmak için sürekli birbirlerine karışmaları gereken maddelerin sayısı bilinmektedir. Ayrıca bu parçanın atomlarının arasındaki birleşmenin olabilmesi için gerekli olan zaman diliminin süresi de bilinmektedir.

“İsviçreli matematikçi Charles Ugyn Joey, bütün bu işlemleri hesaplama ya kalkışmış ve bir protein parçasının tesadüf yoluyla oluşması imkânının ancak $10 \times 160/1$ oranında olduğunu görmüştür. Yani, on sayısının yüzaltmış sayısına çarpımının bire bölünmesi gibi bir oran ortaya çıkmaktadır. Bu rakamı telaffuz etmek ya da kelimelerle ifade etmek de mümkün değildir. Bu durumda bir tek protein parçasını tesadüf yoluyla meydana getirmek için gerekli olan maddelerin sayısı, şu evrenin milyonlarca büyüklüğünde yer işgal edecektir. Böyle bir parçanın sadece yeryüzünden tesadüf yoluyla meydana gelmesi, milyarlarca senenin geçmesini gerektirmektedir. İsviçreli bilgin bunu da hesaplamış ve on sayısının ikiyüz kırk üç kere kendisiyle çarpılmasında ortaya çıkan sonuç oranında sene olduğunu ortaya çıkarmıştır (10×243 sene)

“Proteinler, amino asitlerin uzun bir dizilişinden meydana gelirler. O halde bu parçaları atomlar nasıl oluştururlar. Çünkü bilindiği şekliyle birleşmiş olmasalardı, hayat için elverişli olamazlardı. Hatta kimi zamanlarda zehirli de olabilirlerdi. İngiliz bilgin J.B. Seather, basit bir protein parçasında atomların birleşebilecekleri yolları hesaplamış ve rakamın milyonlara vardığını görmüştür. ⁽¹⁶⁴⁾ ... Bu nedenle bir tek protein parçasını meydana getirmek için, bütün bu tesadüflerin biraraya gelmesi akla göre imkânsız görünmektedir.

“Ancak proteinler, hayattan yoksun kimyasal maddelerden başka birşey değildirler. Şu olağanüstü sır girmedığı sürece de hayat belirtisi göstermezler. Fakat biz bu sırrın mahiyetini kavrayamayız. Bu sonsuz aklın işidir. ⁽¹⁶⁴⁾ Sadece Allah bunun hikmetini kavrayabilir. ⁽¹⁶⁵⁾ Protein parçasını bu şekilde hayata elverişli kılan, meydana getirip şekillendiren sonra da üzerine hayat sırrını döken O'dur...

Iowa Üniversitesi'nden doktora sahibi, bitkilerin kalıtımsal özellikleri konusunda uzmanlaşmış Michigan Üniversitesi Fen Bilimleri profesörü İrwing William, aynı kitapta yer alan 'Materyalizm Tek Başına Yetmez' adlı makalesinde

(163) Bu da "Bilginlerin" saçmalıklarından biridir. Çünkü rastgele bir dağıtım sözkonusu değildir. Tersine, belirli bir kader uyarınca planlanan bir dağıtım sözkonusudur

(164) "Sonsuz Akıl" deyimini felsefenin tortularından biridir. Adam bu deyimini kullanıyor. Çünkü kendi kültürünün ürünüdür. Müslüman ise yüce Allah'ı bizzat kendisinin bildirdiği güzel isimlerden başkasıyla isimlendirmez.

(165) Bu doğrudur.

şunları söylemektedir:

“Bilim, sayılması mümkün olmayan son derece küçük atomların nasıl meydana geldiğini açıklayamıyor. Oysa tüm maddeler bunlardan meydana gelmektedir. Aynı şekilde bilim, bize sadece tesadüf düşüncesine dayanarak bu atomların hayatı meydana getirmek için ne şekilde biraraya geldiklerini de açıklayamaz. Gelişmiş halleriyle tüm hayat şekilleri bugünkü durumlarına rastgele sıçramaların, birleşmelerin ve biraraya gelmelerin sonucu ulaşmıştır teorisini ortaya atanlar için şunu söyleriz. “Bu teori ancak körükörüne kabul edilebilir. Çünkü mantık ve ikna temellerine dayanmıyor.” (166)

Texas Üniversitesi'nden doktora sahibi Bailore Üniversitesi'nden biyoloji profesörü, uzman biyolog Albert Mocamb Windester, adı geçen kitapta yer alan ‘Bilim Allah’a Olan İncancı Güçlendirdi’ adlı makalesinde şunları söylemektedir: ‘Biyoloji bilimi üzerine çok incelemeler yaptım. Bu bilim dalı, hayatı incelemeyi ilgilendiren oldukça geniş bilimsel bir alandır. Çünkü şu evrende yer alan Allah’ın yarattıkları arasında, canlılardan daha üstün bir varlık söz konusu değildir.

“Basit yonca bitkisine bakın. Yolun bir kenarında yeşerir. Acaba insanların yaptıkları üstün alet ve gereçler arasında ona benzer üstünlükte birine rastlayabilir misin? Bu, canlı bir makinedir. Gece gündüz kesintiye uğramaksızın binlerce kimyasal ve doğal reaksiyon gerçekleştirir. Bütün bu işlemler protoplazmanın kontrolünde gerçekleşir. Protoplazma da tüm canlıların bileşiminde yer alan bir maddedir.”

“Bu kompleks canlı makina nereden geldi? Yüce Allah, onu bu şekilde tek başına yaratmamıştır. Ayrıca hayatı da yaratmıştır. O’nu kendisini koruyabilecek kapasitede ve nesilden nesile sürecek nitelikte kılmıştır. Bu arada kendisini diğer bitkilerden ayırmamıza yardımcı olan tüm özelliklerini ve ayrıcalıklarını da kaybetmez. Canlılar arasındaki üreme konusunu inceleyen biyoloji bilimi alanında yapılan incelemelerin en üstünü sayılmaktadır. Aynı zamanda bu alan, yüce Allah’ın gücünün en çok belirginleştiği bir alandır da. Yeni bir bitkinin oluşmasını sağlayan üreme hücresi oldukça küçüktür. Öyle ki, mikroskop olmaksızın görülmesi mümkün değildir. Hayret verici bir şeydir ki, bitkinin vassıflarından herbiri, damarları, otları, gövde üzerinde uzanan dalları, kökü ve yaprakları, hacimleri oldukça küçük, mühendislerin kontrolü altında tamamlarlar oluşumlarını. Bunlar bitkiyi meydana getiren hücrenin içinde yaşamalarını sürdürebilirler. Bu mühendisler topluluğu gen taşıyıcıları kromozomlardır. (167)

Kur’an’ın akışındaki göz kamaştırıcı güzelliğe dönmemiz için bu kadarı yeterlidir.

“İşte Allah budur.”

(166) Daha önce makalesinde Bernard Russel’in “hayatın tesadüf sonucu meydana geldiğine ve mekanik bir zorunluluk olarak son bulacağına” ilişkin sözlerine işaret etmişti.

(167) Her şeyi yaratan sonra da doğru yolu gösteren Allah’ın izniyle ve varlık alemindeki bu hareketi meydana getiren O’nun kaderiyle hareket ederler.

Şu sürekli tekrarlanan, bilinmez bir sırdan ibaret mucizenin, hayat mucizesinin yaratıcısı yüce Allah'dır... Kulluk, boyun eğme ve emrine uymak suretiyle dinine uyup boyun eğmeniz gereken biricik Rabbiniz O'dur. ⁽¹⁶⁸⁾

Nasıl olur da bu gerçeği görmezlikten geliyorsunuz?

Akılların, kalplerin ve gözlerin açıkça algılayabileceği bu gerçekten nasıl yüz çevirirsiniz?

Hayatın ölümlerden ortaya çıkarılması mucizesi, -evrenin ilk yaratılması gibi- Kur'an'da ilâhlık gerçeğine yönlendirme sözkonusu olduğu yerlerde sıkça hatırlatılır. İbadet edilen ilâhın tek oluşunun zorunluluğu sonucunu çıkarmak için, yaratıcının teklifine işaret eden belirtileri de zikredilir. Böylece kullar, sadece O'nun ilâhlığına inanmak, O'nun Rabblığına itaat etmek, kulluk merasimlerini sadece O'na sunmak, hayatın bütünü için uyulacak direktifleri yalnızca O'ndan almak ve sadece O'nun şeriatına boyun eğmek suretiyle yalnızca O'na kulluk etmiş olurlar!

Ancak bu kanıtlar Kur'an-ı Kerim'de teolojik spekülasyonlar ya da felsefi kuramlar şeklinde sözkonusu edilmez. Çünkü bu din, insan enerjisini soyut problemler ve felsefi kuramlar uğruna harcamamak konusunda çok ciddidir. Onlara sağlıklı bir düşünce kazandırmak suretiyle, gizli ve açık hayatlarını doğrultmak için insanların düşüncelerini doğrultmayı amaçlamaktadır.

Bu da insanları kullara kul olmaktan kurtarıp, tek Allah'ın kulluğuna döndürmekle mümkündür. Dünya hayatında ve günlük hayatın her alanında, boyun eğmeyi Allah'a özgü kılmakla mümkündür. İnsanları, ilâhlık hakkını kendisi için iddia eden, böylece insan hayatı üzerinde hakimiyet kuran diktatörlerin egemenliğinden çıkarmakla mümkün olur. Aksi takdirde sahte ilâhlar ve sayısız Rabbler ortaya çıkar. İnsanlar Allah'dan başkasına kullukta bulundukları zaman da yeryüzünde fesat yaygınlaşır ve hayat dejenere olur.

Bu noktada, hayat mucizesinin ardında şu değerlendirmenin yapıldığını görürüz:

"İşte Allah budur. Nasıl olur da bu gerçeği görmezlikten geliyorsunuz?"

Sizin üzerinizde Rabb olmayı hakeden Allah budur. Rabb; eğiten, yönlendiren, efendi ve hakim anlamlarına gelmektedir.

Bu nedenle Allah'dan başka birinin Rabb olmaması gerekmektedir.

GECE İLE GÜNDÜZ

فَالِقُ الْإِصْبَاحِ
وَجَعَلَ لَيْلٍ سَكَنًا وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ حُسْبَانًا ذَلِكَ تَقْدِيرُ

(168) Pakistan İslâm Cemaati Başkanı Seyyid Ebul A'la el-Mevdudî'nin "Kur'an'da Dört Terim" kitabının "Rabb" bölümüne bakınız.

الْعَزِيزُ الْعَلِيمُ

96- Sabahı açtıran O'dur. O geceyi dinlenme zamanı, güneş ile ayı zaman ölçme birimi yaptı. Bu, üstün iradeli ve her şeyi bilen Allah'ın düzenlemesidir.

Şüphesiz tane ve çekirdeği yarıp yeşerten, şafağın sökmesini de sağlayan O'dur. O'dur geceyi dinlendirici, güneş ve ayın hareketlerini hesaplı, dönüşlerini ölçülü kılan. Bütün bunlar, her şeye egemen olan gücü ve her şeyi kapsayan O'nun bilgisi çerçevesinde düzenlenir.

Karanlığın içinden şafağın söküşü hareketi şekil bakımından tane ve çekirdeğin yarıp yeşermesini andırmaktadır. İlk harekette aydınlığın yayılışı da tohumun tomurcuklanmasına benzemektedir. Hareket, canlılık, çekicilik ve güzellik açısından, benzerlik bakımında, her iki olay arasında ortak özellikler vardır. İfadede her iki olayın tabiatları ve mahiyetlerindeki ortak gerçekler gözönünde bulundurulmuş oluyor böylece.

Tane ve çekirdeğin yarıp yeşermesi ile şafağın söküşü ve gecenin dinlendiriciliği arasında diğer bir ilgi sözkonusudur. Şüphesiz şafağın sökmesi ve karanlığın basması ile evrendeki -ya da dünyadaki- hareket ve hareketsizlik olaylarının bitki ve hayatla doğrudan ilişkileri vardır.

Dünyanın güneşin önünde kendi eksenini etrafında dönüşü, ayın bu hacimde ve dünyadan bu uzaklıkta oluşu, aynı şekilde güneşin bu hacimde, bu uzaklıkta ve bu sıcaklıkta oluşu... Evet bütün bunlar her şeye gücü yeten otorite sahibi 'Aziz' ve bilgisi herşeyi kapsayan 'Alim' olan Allah'ın belirlediği ölçülerdir. Şayet yüce Allah'ın belirlediği bu ölçüler olmasaydı yeryüzünde de hayat bu şekilde ortaya çıkmazdı, tane ve çekirdekten bitki ve ağaç fışkırmazdı.

Evrenin düzeni ince bir hesapla düzenlenmiştir. Evrendeki hayatın hesabı yapıldığı gibi hayatın derecesi ve türü de belirlenmiştir. Bu evrende geçici tesadüflere yer yoktur. Hatta tesadüf olarak adlandırılan olaylar dahi bir kanuna göre meydana gelmektedirler, bir plana göre belirlenmişlerdir.

Evrendeki hayatın geçici bir istisna olduğunu, evrenin hayatı barındırmadığını, hatta hayata karşı olduğunu söyleyenler. Üzerinde hayat bulunan bu küçük gezegenin tüm bunlara işaret ettiğini söyleyenler... Hatta 'şu küçük gezegen göstermektedir ki, şayet evrenin bir ilâhı bulunsa, bu hayatla ilgilenmeyecektir gibi tartışmaya bile değmeyecek laflar sarfeden 'Bilgin' ve 'Filo-zoflar'...

Evet bu adamlar ruhlarında yer eden sapık arzularının esiridirler. Kendilerinin ortaya koyduğu bilimin sonuçlarına bile uymazlar. İnsan bunları araştırdığında gerçeklerle yüzyüze gelmemek için kaçışıklarını görebilir. Onlar her tarafta varlığının, birliğinin ve mutlak gücünün kanıtlarını gösteren Allah'dan kaçıyorlar. Ancak ne zaman bu gerçekle yüzyüze gelmemek için bir yol tutmuşlarsa, sonuçta hep Allah'ı bulmuşlardır. Ardından dehşet içinde kalıp başka bir yola koyulmuşlardır, tekrar Allah'la karşılaşmak üzere...

Bunlar zavallı düşkünlerdir. Bir gün kiliseden ve onun adına insanları köleleştirdiği kilisenin tanrısından kaçtılar... **"Sanki ürkmüş yaban eşeklerinin aslandan kaçtıkları gibi"** kaçtılar. Bu geleneksel kaçışlarını çağımızın başlarına kadar sürdürdüler. ⁽¹⁶⁹⁾ Öyle ki, kilise kendilerini takip etmeye devam mı ediyor, yoksa kendi nefesleri kesildiği gibi onun da mı nefesi kesildi?.. Bunu görmek için arkalarına bile bakmıyorlardı. ⁽¹⁷⁰⁾

Bunlar zavallı düşkünlerdir. Çünkü kendi bilimleri bile bugün kendilerine karşı çıkmaktadır... **"Nereye kaçacaksınız?"**

Hayatın ortaya çıkışına ilişkin makalesinden, geçen bölümde alıntı yaptığımız tabiat bilgini Franc Allen şöyle der:

"Yeryüzünün hayata elverişli olması, tesadüf veya rastgele olmakla açıklanmayacak kadar çeşitli şekilleri kaçınılmaz kılmaktadır. Dünya uzay boşluğunda kendi eksenini etrafında dönen bir yuvarlaktır. Bu hareketiyle gece ve gündüzün ardarda geliştiği gerçekleşmektedir. Aynı zamanda dünya yılda bir kere de güneş etrafında dönmektedir. Bu turun sonunda da mevsimler meydana gelmektedirler. Böylece gezegenimizin üzerinde yaşayanların, hayatlarını sürdürmesine uygun alanların genişlemesi ve güneş etrafında dönmemesi durumundan çok daha fazla bitki türlerinin ortaya çıkması görevi yerine getirilmiş oluyor. Ayrıca hayat için gerekli gazları içeren bir gaz bulutu bu hareket sayesinde dünyayı sarar. Bu bulutun yüksekliği büyük bir düzeye ulaşır. (500 mili geçer)."

"Dünyamızın çevresini saran bu gaz kütesinin yoğunluğu, saniyede otuz mil hızla düşen öldürücü gök taşlarının her gün dünyamıza ulaşmasını önleyecek bir düzeydedir. Dünyayı koruyan hava kütesi dünyanın sıcaklığını sürekli hayata elverişli bir düzeyde tutmaktadır. Bu kütle, toprağı ölümünden sonra diriltilcek yağmurun yoğunlaşması için gerekli olan su buharını okyanuslardan kıtaların içlerine doğru taşır. Nitekim yağmur tatlı suyun kaynağını oluşturmaktadır. Şayet yağmur olmasaydı yeryüzü tüm hayat belirtilerinden yoksun çıplak bir çöle dönecekti. Buradan anlıyoruz ki, hava ve yeryüzündeki okyanuslar, tabiatdaki denge çarkını temsil etmektedirler.

Görülüyor ki, onlara karşı çıkan bilimsel kanıtlar oldukça fazladır. Bunlar hayatın ortaya çıkışını yorumlamada tesadüflerin çaresizliğini tam olarak gözler önüne sermektedirler. Hayatın ilk defa ortaya çıkması -gelişmesi, kalıcı olması, sonra farklı şekiller alması- için evrenin planında yer alan uygun koşulları saymak imkânsızdır. Bunlar arasında az önceki tabiat bilgisinin söz konusu ettiği uygun koşullarda yer almaktadır. Bunların dışında daha birçok şekli mevcuttur. Bundan sonra tüm bunları açıklamak için güçlü ve her şeyi bilen Allah'ın yönlendirip düzenlemesinden başka bir seçenek kalmıyor. Her şeyi yaratan sonra da yol gösteren O'dur. Her şeyi yaratıp bir ölçüye göre düzenleyen O'dur.

(169) Müddessir Suresi: 50

(170) Daha geniş bilgi için yazarın "İstikbal İslâmıdır" adlı kitabına bakınız.

YILDIZLAR

وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ النُّجُومَ لِتَهْتَدُوا بِهَا
فِي ظُلُمَاتِ اللَّيْلِ وَالْيَوْمِ ۚ مَدَّ فَصْلَنَا ۖ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿٩٧﴾

97- O ki, karanın ve denizin karanlıklarında yolunuzu şaşırmasınız diye size yıldızları kılavuz yaptı. Biz bilenler için ayetleri ayrıntılı biçimde açıkladık.

Güneşi, ayı ve yıldızlarıyla dönüp duran uzay sahnesine uygun bir sonuçlandırma. İnsanın hayatı, çıkarları ve ilgileriyle ilişkili evrenin korkunç ve ürpertici sahnesinin amacıyla, uyuşan bir tamamlayış...

“O ki, karanın ve denizin karanlıklarında yolunuzu şaşırmasınız diye size yıldızları kılavuz yaptı.”

Karanın ve denizin derinlikleri insanların yıldızlarla yollarını bulabildikleri karanlıklarla doludur. Bu durum eskiden olduğu gibi şimdi de sürmektedir. Yıldızlarla yol bulmanın çeşitli yöntemleri vardır. Bilimsel keşifler ve değişik deneyimler sonucu bu yöntemlerin boyutları gelişmektedir. Bununla beraber kural her zaman için geçerlidir; karanın ve denizin karanlıklarında bu cisimlerle yol bulma kuralı... Bu karanlıklar ister duygularla yer etsin, ister düşünce ve fikirlerde yer etsin, durum değişmeyecektir. Kur'an'ın kuşatıcı ayeti ilk aşamalarında insanlığa bu gerçekle hitab ediyordu. Bu gerçeği doğrulayan kanıtlar insanların pratik hayatlarında rahatlıkla gözlenebilirdi. İçte ve dışta yüce Allah'ın ortaya çıkmasını dilediği kadar birtakım evrensel sırların ortaya çıktığı günümüzde de bu gerçekle hitap etmektedir insanlığa. Aynı şekilde yüce Allah'ın bu sözünü doğrulayan kanıtlar pratik hayatlarında bulunabilir.

Kur'an metodunun insan fitratına evrensel gerçeklerle hitap etmedeki üstünlüğü sürekli. Ancak Kur'an bu gerçekleri birer teori olarak sunmaz, aksine birer realite olarak sunmaktadır. Bu sunuş tarzının ardında yaratıcı el, O'nun takdiri, rahmeti ve planı belirginleşmektedir. Bu sunuş tarzı akıl ve kalp üzerinde oldukça etkilidir. Sezgi ve idraki duygulandırıcı özelliklere sahiptir. İnsanı düşünmeye, incelemeye, birbirleriyle uyum arzedenden büyük gerçeklere ulaşmak için bilgi ve kavrama yeteneğini kullanmaya yöneltmektedir. Karanın ve denizin karanlıklarında insanların yollarını bulmaları için yüce Allah'ın varetği yıldızlara ilişkin ayetin sonuç bölümünde aşağıdaki değerlendirmenin yer alması bu nedenledir.

“Biz bilenler için ayetleri ayrıntılı biçimde açıkladık.”

Karanın ve denizin karanlıklarında yıldızlarla yol bulmak için yıldızların hareketlerini, dönüşlerini, yerlerini ve yörüngelerini bilmek gerekmektedir. Aynı zamanda tüm bunların güçlü ve hikmet sahibi yaratıcının varlığına kanıt oluşturduğunu bilecek bir kavmin varlığı da gerekmektedir. Yol bulma -daha önce söylediğimiz gibi- duyguların, akıl ve vicdanın pratik karanlıklarında yol bulmaktır. Somut yolu bulmak için yıldızları kullandıkları halde, onların işaretle-

rini ve yaratıcılarını gösteren kanıtlarını kavramayanlar, bu büyük yol göstericilikle doğru yolu bulamayan kimselerdir. Bunlar evren ile yaratıcısı, bu evrenin içerdiği işaretler ve O'nun yüce yaratıcısına yöneltici kanıtlar arasındaki bağı koparan kimselerdir.

İNSANIN YARATILIŞI

وَهُوَ الَّذِي أَنشَأَكُم مِّن نَّفْسٍ وَاحِدَةٍ فَمَقَرَّوْكُمْ وَسَوَّعَ
فَدَفَعْنَا أَلَيَّآيَاتٍ لِّتُوقَفَ بِهَا ۖ

98- O ki, sizl bir tek nefsten oluşturdu. Arkasından sizin için bir barınma ve bir geçiş yeri belirledi. Biz anlayanlar için ayetleri ayrıntılı biçimde açıkladık.

Bu sefer konu direkt ele alınmaktadır. İnsanın kendisi açısından değinilmektedir konuya... Erkek ve dişideki mahiyeti ve gerçekliği bakımından birlik arz eden insan nefsi... (171) Hayat, döllenmiş hücre sayesinde çoğalmak üzere ilk adımını orada atmaktadır çünkü. İnsan nefsi erkeğin sülbündeki hücre için bir korunaktır. Dışının rahmi de bir karargâh konumundadır.

Bundan sonra hayat gelişir ve yaygınlaşır. Bir de bakılır ki, çeşitli türler ve renkler, değişik diller ve şiveler, farklı halklar ve kabileler, sayılmayacak kadar çok örnekler ve tarzlar hayat bulundukça çoğalıp gitmektedir.

“Biz anlayanlar için ayetleri ayrıntılı biçimde açıkladık.”

Bir tek nefisteki yüce Allah'ın san'atını kavramak için derinliğine anlayış zorunludur. Tüm örnekler ve nesiller bu tek nefisten türemiştir. Ayrıca çoğalmanın ve artmanın aracı olan döllenmenin ötesinde gözlenmiş olağanüstü uygunlukları, insanlık alemindeki erkek-dişi sayısındaki sürekli uygunluğu kavramak için bu derinliğine anlayış gereklidir. Yüce Allah'ın, üreme ve çoğalma için bir araç kıldığı evliliğin meydana gelmesi için bu denklik zorunludur. Ayrıca çocukların insanlıklarını koruyabilecekleri koşullarda yetişmesi ve insanlık hayatının korunması için evlilik kaçınılmazdır.

Bu uygunlukların iyice anlaşılması için konuyu tüm ayrıntılarıyla uzatmamız imkânsızdır. Burası özel bir araştırmanın alanına girmektedir. (172) Ancak biz erkek olsun, dişi olsun meninin nasıl meydana geldiğini, hayatın devamı ve sürekliliği için gerekli olan uygun sayının çokça bulunması için yeterli oranda erkek ve dişi yaratılması, gaybi bir dağıtım yoluyla nasıl gerçekleştirildiğini açıklayacağız sadece. “Gaybın anahtarları O'nun yanındadır. O'nun dışında hiç kimse bilemez” ayetini açıklarken buna değinmiştik...

(171) Şimdiye kadar -okuduğum kadarıyla- Havva'nın Adem'in vücudundan yaratılmasına değinen güvenirli İslâmi bir kaynağa rastlamadım. Oysa kimi zaman “O sizi tek nefisten yarattı” sözü bu şekilde yorumlanmaktadır. Bana kalırsa “tek nefisten” sözüyle erkek ve gerçeklik noktasındaki birliği kastedilmektedir.

(172) Yazarın “İslâm Düşüncesi” kitabının “Hayatının Gerçek Mahiyeti” bölümüne bakınız.

“Döllenmiş yumurtanın erkek ya da dişi oluşunu belirleyen, Allah'ın takdirinin; yumurtayı döleyen spermdeki erkek kromozomların dişi kromozomlardan çok olması veya aksi bir durumun söz konusu olması şeklinde belirmesidir.” Allah'ın kaderinin bu veya öbür şekilde meydana gelmesi Allah'a özgü gaybın kapsamına girmektedir. Allah'ın dışında hiç kimsenin bunu bilmeye gücü yetmez.

Her defasında meydana gelen dilediğini dişi, dilediğini de erkek olarak var eden, yüce Allah'ın bu takdirdir. Böylece dişi olmaları takdir edilmiş olanlar ile erkek olmaları takdir edilmiş olanlar arasında yeryüzünde sürekli bir denge oluşturulmuş olur. Tüm insanlık düzeyinde bu dengenin bozulması söz konusu olmamıştır. Üreme ve çoğalma, bu denge sayesinde gerçekleşebilir. Ancak aynı zamanda evlilik hayatının istikrarlı olması da bu sayede mümkündür. Bunun yanında üreme ve çoğalma az sayıda erkekle de mümkün olabilir. Ancak yüce Allah, insanlık hayatında erkekle dişinin buluşmasının hedefini bu şekilde takdir etmemiştir. Tersine insanı hayvandan üstün kılan hedefi, erkekle dişi arasındaki evlilik hayatının istikrarlı olması şeklinde belirlemiştir. Bu istikrarın ötesinde de başka türlü gelişmeleri mümkün olmayan hedefler gözetilmektedir. En önemlisi de neslin aile ortamında, anne ve babanın himayesinde sağlıklı bir şekilde yetişmesidir. Bu neslin özel insanî rolünü yerine getirmeye hazırlanması için bu ortam zorunludur. (Bu söylediklerimiz, insan neslinin güç elde etmesi ve hayvanlar gibi kendini koruması için hazırlanmasının ötesinde bir şeydir.) İnsan yavrusuna yüklenen özel insanî görev, hayvan yavrusundan çok daha fazla, aile ortamında anne ve baba arasında uzun süre devam edecek kalıcı beraberliği zorunlu kılmaktadır. (173)

Bu sürekli denge yüce yaratıcının eşsiz planına, hikmetine ve takdirine kânit oluşturmak için yeterlidir. Ancak meseleleri derinliğine anlayan bir kavim için elbette.

“Biz anlayanlar için ayetleri ayrıntılı biçimde açıkladık.”

Gerçekleri görmeyen, sezgiden yoksun körlere gelince; (Ki bunların başında “gaybiliği” hafif alan “Bilimsellik” taraftarları yer almaktadır). Bunlar tüm bu işaretleri, mucizeleri görmeden ve sezmeden geçip gitmektedirler. **“Her ayeti görseler bile inanmazlar O'na.”**

Daha sonra ayetlerin akışı yeryüzünün her köşesinde açılmış hayat sahnelerini sunmaya devam ediyor. Gözler rahatlıkla görebilir bu sahneleri. Duygular algılar, gönüller düşünüp Allah'ın sanatının güzelliklerini görür. Ayetlerin akışı bu sahneleri sunarken, evren sayfasında olduğu gibi, çeşitli tavırlarına, şekillerine ve türlerine dikkat çekiyor. Bu sahnelerde gözler önüne serilen hayatın gelişimi ile ve hayatı var eden güce yönelik kanıtlarla vicdanlar harekete geçirilmektedir. Nitekim gönül, bu sanatın güzelliğini ve üstünlüğünü onaylamaya ve bu güzellikten yararlanmaya yöneltilmektedir.

(173) Daha geniş bilgi için, Pakistan İslâm Cemaati Başkanı Ebul A'la el-Mevdudî'nin “Hicap” adlı eserine, bir de Fi Zilâl-il Kur'an C.2 sh.340 bakınız.

SU VE DOĞA

وَهُوَ الَّذِي أَنزَلَ
 مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجْنَا بِهِ نَبَاتَ كُلِّ شَيْءٍ فَأَخْرَجْنَا مِنْهُ
 خَضِرًا نُّخْرِجُ مِنْهُ حَبًّا مُتَرَاكِبًا وَمِنَ النَّخْلِ مِن طَلْعِهَا قِنْوَانٌ
 دَانِيَةٌ وَجَنَّاتٍ مِنْ أَعْنَابٍ وَالزَّيْتُونَ وَالزُّمَانُ مِثْلَهَا
 وَغَيْرَ مُتَسَاوٍ أَنْظُرْ إِلَى ثَمَرِهِ إِذَا أَثْمَرَ وَرَيْبِهَا إِنْ فِي ذَلِكُمْ
 لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٩٩﴾

99- O ki, gökten suyu indirdi Her çeşit bitkiyi bu su aracılığı ile ortaya çıkardık, her bitkiden yeşil sürgün çıkardık, bu yeşil sürgünden taneleri üstüste binmiş başaklar, hurma tomurcuğundan yere sarkan salkımlar, üzüm bağları, zeytin ve nar çıkarırız. Bu meyvaların kimi birbirine benzer, kimi de benzemez. Bunların meyvalarına bir hamken ve bir de olgunlaşınca bakınız. Hiç kuşkusuz müminlerin bunlardan alacakları birçok ibret derst vardır.

Kur'an-ı Kerim'de, hayattan ve bitkilerin yeşermesinden söz edildiğinde, çok kere sudan da söz edilmektedir.

“O ki, gökten suyu indirdi. Her çeşit bitkiyi bu su aracılığı ile ortaya çıkardık.”

Bütün bitkilerin yeşermesinde suyun önemli bir rol oynadığı ortadadır. İlkel, uygar herkes bu işlevi bilir ve cahil, bilgin herkes anlar bunu. Ancak suyun üstlendiği rol, gerçekte Kur'an'ın genel olarak tüm insanlara hitab ederken belirlediğinden çok daha önemli ve daha boyutludur. Bir kere su -Allah'ın takdiriyle- yeryüzündeki toprağın, bitkilerin gelişmesine elverişli olmasında önemli bir görev üstlenmiştir. Şayet yeryüzünün bir dönem kızgın alev olduğunu, sonra da tarıma elverişli topraktan yoksun sert bir yüzeye dönüştüğünü, ardından su ve atmosferdeki etkenlerin yardımıyla yumuşak toprağa dönüştüğünü ileri süren teoriler doğruysa; su, topraktan bitki yeşermesine eşlik etmektedir. Bu da, havada yıldırım çakması sonucu meydana gelen elektrik akımıyla birlikte nitrojen ve ozotun toprağa düşmesiyle meydana gelmektedir. Nitrojen suda çözülmeye elverişli bir element olup, toprağa yeniden verimlilik kazandırmak için yağmurla birlikte düşer. Aynı zamanda bu, insanların yapımında evrensel yasaları taklit ettikleri bir gübredir. Bu gübre şu anda dahi aynı yöntemle elde edilmektedir. Bu madde toprakta yer alacak olursa, yeryüzü bitkilerden yoksun kalacaktır.

“Her bitkiden yeşil sürgün çıkardık. Bu yeşil sürgünden taneleri üstüste binmiş başaklar, hurma tomurcuğundan yere sarkan salkımlar, üzüm bağları, zeytin ve nar çıkarırız.”

Her bitki bir yeşillik olarak gelişmeye başlar. Ayette geçen (hâdiren) “yeşillik” kelimesi (ehğdare) “yeşil” kelimesinden hem etki, hem de derin yakınlık bakımından daha kapsayıcı bir özelliğe sahiptir; işte bu yeşil bitkiden “üstüste binmiş taneler” başaklar ve benzerleri gibi. “Hurmaların tomurcuklarından sarkan salkımlar...” ifadede yer alan “Gınvan” kelimesi “Ganvun”un çoğuludur ve küçük dal anlamına gelmektedir. Hurma için kullanıldığı zaman, meyveyi taşıyan salkım anlamına gelmektedir. Dolayısıyla (Gınvanun) “salkım” kelimesi ile (Daniye) “sarkan” sıfatı birlikte, hoş ve sevecen bir ortam meydana getirmektedirler. Aslında sahnenin tümüne son derece yumuşak ve sevimli bir atmosfer egemendir:

“Üzüm bağları...” “Zeytin ve nar...” Dalları ve kökleriyle birlikte “bir-birine benzeyen benzemeyen” tüm bu bitkiler... “Mahsul verdiklerinde mahsullerine, olgunlaşmalarına bir bakın...” Önsüzili bir duygu, uyanık bir kalple bakın. Tamamen olgunlaştığı zaman parlaklığına, çekiciliğine bakıp. Bakın da güzelliğinden yararlanın. Dikkat edilirse, “meyve verdiğinde meyvelerinden yiyin” denmiyor da “meyve verdiğinde meyvelerine ve olgunlaşmalarına bakın” denmektedir. Çünkü konu “güzellik” ve “güzellikten zevk almakla” ilgilidir. Söz konusu edilen Allah’ın ayetlerini düşünme ve olanca genişliğiyle hayat alanında O’nun sanatının güzelliğini algılamadır. (174)

“Hiç kuşkusuz müminlerin bunlardan alacakları birçok ibretler vardır.”

İnsanın kalbini açan, görüşünü aydınlatan, fıtrattaki alıcı ve verici cihazları uyaran imandır. İman sayesinde insan bünyesi varlık bütününe bağlanır. İman, her şeyin yaratıcısı olan Allah’a inanmaya yöneltir vicdanı. Aksi takdirde kalpler kilitlenmiş, basiretler körelmiş ve fıtratlar dejenere olmuş demektir. Bu nedenle bunca güzellikleri ve mucizeleri hissetmeden, algılamadan geçip giderler!

“Sadece işitenler karşılık verebilir.” (175)

Bunca mucizeyi ancak mümin olanlar kavrayabilir.

Ayetlerin akışını bu noktaya varana kadar insan kalbine, Allah’ın varlığının, birliğinin, gücünün ve eşsiz planının kanıtlarını içeren varlık safhalarını sunmuştu. Vicdan, bu duygulandırıcı evrensel havayı solumuş, gönül, her canlıda çarpan ve yüce yaratıcının sanatının olağanüstülüğünü dile getiren varlık bütünü kalbine bağlanmıştı. Evet, akış bu noktaya vardığında, “şirk” ve “şirk koşmayı” sunmaya başlıyor. Öyle ki, varlığın yaratıcısına inanan ve ona bağlanan bu atmosferde, şirk olayı son derece garip bir olay olarak belirliyor. Müşriklerin asılsız kuruntuları kalpleri ve akılları tiksindirecek bir tarzda sunuluyor. Peşinden de beklemeksizin bir konuma varıyor. Zaten oluşan atmosfer de buna müsaittir!

وَجَعَلُوا لِلَّهِ شُرَكَاءَ الْجِنَّ وَخَلَقَهُمْ

(174) Daha geniş bilgi için M.Kutub’un “İslâm’da Sanat” adlı eserinin “Kur’an’da Tabiat” bölümüne bakınız.

(175) En’am Suresi: 32

وَحَرَّوْا لَهُ سُبْحَانَ رَبِّكَ عَلِيمٌ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ
يَصِفُونَ

MÜŞRİK CİNLER

100- Müşrikler cinleri Allah'a ortak koştular. Oysa cinleri yaratan O'dur. Körükörüne, hiç yoktan O'na oğullar ve kızlar yakıştırdılar. Haşa O, onların uydurdıkları sıfatlardan uzak ve yücedir.

Arap müşriklerinden kimisi cinlere ibadet ederdi. Bununla beraber cinlerin ne olduğunu bilmezlerdi. Sadece birtakım asılsız putçu kuruntuya dayanırlardı. İnsan mutlak tevhitte bir karış dahi sapmaya görsün, artık bu sapıklık giderek büyür ve başlangıçta kâle alınmayacak kadar küçük olan sapma açısı gittikçe genişler. Nitekim bu müşrikler de önceleri Hz. İbrahim'in (selâm üzerine olsun) dinine bağlıydılar. İbrahim'in (selâm üzerine olsun) bölgeye getirdiği tevhid dini... ancak onlar bu tevhitte saptılar. Kuşkusuz başlangıçta bu sapma önem-sizdi. Gittikçe de bu iğrenç düzeye ulaşmıştı. Öyle ki, cinleri Allah'a eş koşacak kadar alçalmışlardı. Oysa cinler de herkes gibi O'nun yaratmış olduğu varlık-lardır.

"Müşrikler cinleri Allah'a ortak koştular. Halbuki cinleri O yaratmıştır."

Değişik cahiliye toplumlarında yer alan birçok putçu düşüncede şeytan fikrini andıran kötü varlıklara inanıldığı bilinmektedir. Bu varlıklardan korkup (ister kötü ruhlar, ister kötü kişiler olarak algılsın), kötülüklerinden korunmak için kurbanlar sunmuş, sonra da ibadet etmişlerdir.

Arap putperestliği de, bu tür kötü düşünceleri barındıran bozuk putperestliklerden biridir. Cinlere ibadet etmek ve onları yüce Allah'a ortak koşmak suretiyle onlara benzemektedirler. ⁽¹⁷⁶⁾

Kur'an'ın akışı onları, bu inancın gülünçlüğüyle yüzyüze getirmektedir. Ancak tek bir cümleyle...

"Halbuki cinleri O yaratmıştır."

Evet tek bir cümle... Ancak bu düşüncenin gülünçlüğünü ifade etmek için yeterli oluyor bu kelime... Onları "yaratan" yüce Allah olduğuna göre, ilâhlık ve Rabblikte nasıl O'na ortak olabilirler?

Onların sapıkça iddiaları bununla da bitmiyordu. Putçu düşüncenin asılsız kuruntuları birkere başladı mı sapıklıkta sınır tanımaz çünkü. Yüce Allah'ın, oğullarının ve kızlarının da bulunduğunu iddia ediyorlardı.

"Körükörüne, hiç yoktan O'na oğullar ve kızlar yakıştırdılar."

Ayette geçen uydurmalar anlamındaki خَرَقُوا kelimesinin özel bir vurgusu ve havası vardır. Yırtılıp parçalanmış yalanın doğuş tablosunu çizmektedir adeta.

(176) Kelbî "kitab-el-esnam" da "Huzae" kabilesinden Melihoğulları'nın cinlere taptıklarını anlatır.

Yüce Allah'ın oğullarının olduğunu uydurdular. Yahudiler Uzeyr'in hristiyanlar İsa'nın Allah'ın oğlu olduğunu uydurdular. Bir de kızlarının olduğunu ileri sürdüler. Nitekim müşrikler, melekleri Allah'ın kızları olarak kabul ediyorlardı. Onların dışı varlıklar olduklarını ileri sürüyorlardı. Tabii ki, hiç kimse neden dışı olduklarını bilmiyordu. Dolayısıyla bu ididaların tümü herhangi bir bilgiye dayanmıyordu. Bütününü bilgisizce söylenmiş sözlerdi:

“Haşa O, onların uydurdukları sıfatlardan çok uzak ve çok yücedir.”

Sonra ayetlerin akışı bu yalanların, ilâhlık gerçeğine ilişkin sapıkça düşüncelerini ele almakta ve düşüncelerindeki tutarsızlığı ortaya çıkarmak suretiyle bu sapıklıklarını tartışmaktadır.

HER ŞEYİN YARATICISI

بَدِيعُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ أَتَىٰ يَكُونُ لَهُ وَلَدٌ
وَلَمْ يَكُنْ لَهُ صَاحِبَةٌ فَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿١٠١﴾

101- O göklerin ve yerin yoktan varedicisidir. Eşi olmadığına göre, çocuğu nasıl olabilsin ki? Her şeyi O yarattı ve O her şeyi bilendir.

Kuşkusuz şu varlık bütününü yoktan varedenin kendisinden sonra yerine geçecek birine ihtiyacı yoktur. Yerine geçecek birinin olması geçici kimselerin beklentisidir. Zayıfların dayanağıdır. Hiçbir şey yaratamayanların hoşlanacağı bir duygudur.

Üstelik onlar çoğalmanın kuralını biliyorlar; kişinin cinsinden dışı bir eşinin olması lâzım. Allah'ın bir eşi bulunmadığı halde nasıl çocuğu olabilir ki? O, tektir-birdir. O'na benzer hiçbir şey yoktur. Evlilik olmadan neslin olması sözkonusu olabilir mi?

Bu bir gerçektir. Ancak bütün bunlar onların düşünce düzeylerini gözler önüne sermektedir. Ayetlerin akışı onların hayatlarından ve her zaman gördükleri şeylerden örnekler vererek hitap etmektedir. Ayetlerin akışı onlara hitap ederken, şirkin bütün gölgesini bertaraf etmek için ‘yaratılış’ gerçeğine dayanmaktadır. Çünkü hiçbir zaman yaratılmış biri yaratıcının ortağı olamaz. Yaratıcı gerçeği yaratılmışın gerçeğinden farklıdır. Nitekim onları yüce Allah'ın mutlak ilmiyle de yüzyüze getirmektedir. Buna karşılık birtakım asılsız kuruntu ve zandan başka bir şey ileri süremezler.

“Her şeyi O yaratmıştır.”

“Ve O her şeyi bilendir.”

Ayetlerin akışı, daha önce, yüce Allah'ın oğullarının ve kızlarının bulunduğu ve Allah'ın yarattığı cinlerin O'na ortak olduğuna ilişkin düşüncelerinin tutarsızlığını ortaya çıkarmak için müşrikleri, her şeyin Allah tarafından yaratıldığı gerçeğiyle yüzyüze getirdiği gibi bu sefer de kendisine ibadet edilen, boyun eğilen, itaat edilen, bir hayat nizamı olarak dinine uyulan zatın her şeyin

yaratıcısı olduğunu belirlemek için yine aynı gerçeğe dayanmaktadır. O halde, O'ndan başka ilâh yoktur. O'nun dışında bir Rabbin varlığı söz konusu değildir!

ALLAH'DAN BAŞKA İLÂH YOKTUR

ذَٰلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ فَاعْبُدُوهُ
وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ ﴿١٠٢﴾

102- İşte Rabbimiz olan Allah budur. O'ndan başka ilâh yoktur, her şeyin yaratıcısı O'dur, o halde sırf O'na kulluk ediniz, her konuda da-yanılacak tek merci O'dur.

Yüce Allah'ın yaratıcı olarak tekliği, mülkün sahibi olarak tekliğini doğurmaktadır. Dolayısıyla yaratmada ve mülkün sahibi olmada tek olan, yarattıklarının rızkını vermede de tektir. O, yarattıklarının yaratıcısı ve sahibi olduğuna göre, hiç kimsenin ortaklığının söz konusu olmadığı mülkünden onları rızıklandıranıdır da. İnsanların elde ettiği ve yararlandığı her şey, yüce Allah'a özgü olan bu mülktendir. Bu gerçekler; yaratma, mülk ve rızıklandırma gerçekleri açığa kavuştuğu zaman beraberinde de -zorunlu olarak ve kesinlikle- Rabblığın da O'na ait olması gerçeğini getirir. Dolayısıyla egemenlik, yönlendirme, boyun eğilen ve itaat edilen otorite, kulların birleştikleri hayat düzenini belirleme gibi Rabblığın özellikleri de O'na özgü kılınmış olur. ⁽¹⁷⁷⁾ O halde itaat, boyun eğme ve teslim olma gibi tüm anlamlarıyla birlikte kulluk, sadece O'na yönelik olmalıdır.

Cahiliye döneminde Araplar, bu evrenin ve insanların yaratıcısının insanları, onun ötesinde kulların yararlanabilecekleri bir mülkün söz konusu olmadığı mülkünden, rızıklandıranın, yüce Allah olduğunu inkâr etmiyorlardı. Materyalist Grek filozoflarından oluşan küçük bir azınlık dışında diğer cahiliye toplumlarında da bu gerçeklerin inkârı söz konusu değildi. Dolayısıyla bugün eski Yunan'da bilindiğinden daha fazla yaygınlık kazanan bu materyalist ekoller mevcut değildi. Bu yüzden islâm, Arap cahiliyesinde, Allah'a yaklaşmak amacıyla birtakım kulluk davranışlarıyla sahte tanrılara ibadet etmek ve insanların hayatına hükmeden yasa ve gelenekleri belirlemek için başvuru olan mercî noktasında ortaya çıkan sapmanın dışında bir durumla karşılaşmamıştır. Daha doğrusu günümüzde kimi insanların söylediği ya da bir bilgi, hidayet ve aydınlatıcı kitaba dayanmaksızın şımarıkça ileri sürdüğü gibi, Allah'ın varlığına ilişkin bir inkâr söz konusu değildi.

Doğrusu günümüzde Allah'ın varlığını tartışma konusu yapanların bir azınlık olduğu doğrudur. Azınlık olmaya da devam edeceklerdir. Esas sapma, cahiliyede olduğu şekliyledir. O da, hayata ilişkin konularda yasalar edinmek için Al-

(177) Daha ayrıntılı bilgi için Pakistan İslâm Cemaati Başkanı Ebul a'la el-Mevdudî'nin "Kur'an'a Göre Dört Terim" adlı kitabının "İlâh", "Rabb" ve "Kulluk" bölümlerine bakınız. Beyan Yayınları - Seçkin Yayıncılık

lah'dan başkasına başvurmadır. İşte, hem Arap cahiliyesinin, hem de diğer tüm cahiliye düzenlerinin dayandığı geleneksel temel şirk budur.

Günümüzde Allah'ın varlığını tartışma konusu yapan bu kural dışı azınlık bilimsellik iddiasıyla ortaya atılmasına rağmen, hiçbir şekilde "bilim"e dayanmamaktadır. Çünkü insan bilgisi dahi böyle bir inkârı açıklayamamaktadır. Ne bilimden, ne de evrenin yapısından bir kanıt elde edememektedir. Bu sadece bir pisliktir. Başlıca nedeni de kiliseden ve dini hiçbir esasa dayanmaksızın O'nun adına insanları köleleştirdikleri kilisenin tanrısının kaçıştır. Ayrıca Allah'ın varlığını tartışma konusu yapanların fitratlarında da bir eksiklik söz konusudur. insan bünyesinin başlıca görevlerini yerine getirememesi bundan kaynaklanmaktadır. Nitekim yapısal bir değişikliğe uğramış kimi yaratıklarda durum bundan ibarettir. ⁽¹⁷⁸⁾

Bununla beraber -hayatın ortaya çıkışı gibi- yaratılış ve ona egemen kader gerçeği, Kur'an-ı Kerim'de Allah'ın varlığını isbat etmek için söz konusu edilmez. Çünkü O'nun varlığını tartışma konusu yapmak Kur'an'ın ciddiyetine yakışmaz, saçma bir durumdur. Sadece insanları doğruluğa yöneltmek için söz konusu edilir bu gerçekler. Böylece yüce Allah'ın ilâhlık, Rabblık, yöneticilik ve hayatın tümüne egemenlik noktasında birlenmesinin, ayrıca hiçbir şeyi ortak koşmadan tek başına O'na kullukda bulunmalarının zorunluluğu gibi insanlardan, bu gerçeklerin gereklerini yerine getirmeleri istenmektedir.

Buna rağmen -hayatın ortaya çıktığı gibi- yaratılış ve ona egemen kader gerçeği, Allah'ın varlığını tartışma konusu yapanların yüzüne kahredici bir kanıt olarak çarpmaktadır. Buna karşılık, gösteriş yapmaktan ve kimi zaman bunamanın sınırına varan şımarıklıktan başka bir şey gelmez ellerinden.

"İnsan Yalnızdır" ve "Çağdaş Dünyada İnsan" kitaplarının yazarı **Julian Hauxley** ⁽¹⁷⁹⁾ bunak şımarıklardan biridir. İşte bu adam yalnızca sapık arzularına dayanarak birtakım şeyler söylemektedir. "Çağdaş Dünyada İnsan" kitabının, "Uydurma Bir Sorun Olarak Din" bölümünde şunları söylemektedir:

"Fen, mantık ve psikoloji bilimlerinin gelişmesi sonucu, tanrı fikrinin yarsız bir yarsayım olduğu bir aşamaya gelmiş bulunuyoruz. Doğa bilimleri tanrıyı akıllarımızdan kovmuştur. Artık evreni düzenleyen bir hükümler olarak gizlenmiştir. "İlk sebep" ya da genel bir gizli esasa dönüşmüştür."

"Felsefenin Övünçleri" kitabının yazarı **Will Durant** ⁽¹⁸⁰⁾ şunları söylemektedir:

Felsefe Tanrı'dan söz etmektedir, ancak teologların evrenin dışında tasavvur ettikleri tanrıdan değil elbette. Felsefenin tanrısı, alemin yasası, iskeleti, hayatı ve dileyişinden ibarettir. "Bunlar söylenecek laflar değil ama, söylenmektedir işte."

(178) Yazarın "İslâm Düşüncesi" kitabının "İlâhlık ve Kulluk" bölümlerine bakınız. Dünya Yayınları C.II s.115

(179) Modern Darwinizmle uğraşan çağdaş İngiliz biyolog.

(180) Filozofluk taslayan bir Amerikalı

Karanlıklarda yüzen bu insanları Kur'an'ımıza göre yargılamayacağız elbette. Ve bu onları Kur'an'ın yol göstericiliğiyle hareket eden akıllarımıza göre değerlendirmemiz sözkonusu değildir. Sadece onları az da olsa ciddiyet ve akıl kullanmak suretiyle bu sorunu ele alan meslektaşları "bilgin"ler ve insan aklının ürünü bilimlerle karşı karşıya getirmek istiyoruz.

Cornel Üniversitesi'nden doktora sahibi, Dault Üniversitesi Tabii Bilimler Bölüm Başkanı kimyager matematikçi **John Kleyflant Cautran**, "Çağdaş Dünyada Allah Tecelli Ediyor" kitabında yer alan "Kaçınılmaz Sonuç" adlı makalesinde şunları söylemektedir:

"Acaba akıl sahibi bir kişi, akıl ve hikmetten yoksun maddenin yalnızca tesadüfler sonucu kendi kendine oluştuğunu düşünebilir mi? Böyle bir şeyi aklına getirebilir mi? Buna inanması mümkün mü? Ya da maddenin bu düzen ve kanunları meydana getirdiği sonra da kendisine empoze ettiğini iddia edebilir mi? Hiç kuşku yok ki, buna verilecek cevap olumsuz olacaktır. Madde enerjiye dönüşürken ya da enerji maddeye dönüşürken belirli kanunlara göre hareket etmektedir. Üretilen madde de kendisinden önce var olan maddenin uyduğu kanunlara uymaktadır."

"Kimya bilimi kimi maddelerin yok olmaya, ortadan kalkmaya yüz tutmasının mahiyetini bize göstermektedir. Ancak kimi madde büyük bir hızla yok olmaya yönelirken, diğer bir kısmı da daha düşük bir hızla yok olmaya yüz tutmaktadır. Buna göre madde sonsuz değildir. Bu demektir ki, öncesiz de değildir. O halde bir başlangıcı vardır. Kimya ve diğer bilimin tanıklığıyla, maddenin başlangıcının yavaş yavaş ya da aşamalı olmadığı, aksine birden bire olduğu ortaya çıkmaktadır. Hatta bilim, bu maddelerin oluştukları sürenin sınırlarını da belirleyebilir. Buradan anlaşılıyor ki, şu maddi dünyanın yaratılmış olması bir zorunluluktur ve yaratıldığından beri de belirli evrensel yasa ve kurallara göre hareket etmektedir. Burada tesadüf unsuruna yer yoktur. (181)

"Şu maddi dünya kendisini yaratmaktan ya da uyacağı yasaları belirlemekten aciz olduğuna göre, yaratılış olayının maddi varlığın dışında bir güç tarafından gerçekleştirilmesi kaçınılmaz olmaktadır. Aynı zamanda bütün kanıtlar gösteriyor ki, bu yaratıcının akıl ve hikmet sahibi biri olması da gerekmektedir. Ancak özgür irade olmadığı sürece -tıp, psikoterapi alanında olduğu gibi- akıl, maddi dünyada birşey yapamaz. Özgür irade sahibi birinin de kendi başına varolması gerekmektedir. Aklımızın kabul etmemizi zorunlu gördüğü kesin ve mantıksal sonuca göre, bu evrenin bir yaratıcısının olmasıyla iş bitmiyor. Bu yaratıcının hikmet sahibi, her şeyi bilen ve her şeye gücü yeten olması da zorunludur. Bu evreni yaratıp düzenlemesi ve yönetmesi için kaçınılmazdır bu. Bu yaratıcının varlığı sürekli olmalıdır. Varlığının kanıtları her taraftan görülebilmelidir. Bundan dolayı makalenin başlangıcında işaret ettiğimiz gibi şu evrenin yaratıcısı ve yönlendiricisi olan Allah'ın varlığına teslim olmaktan başka seçenek yoktur."

(181) Daha önce bilimin vardığı tüm sonuçların zanna dayandığını açıklamıştık. Biz bu sözleri İslâmın doğruluğuna bir kanıt olsun diye aktarmıyoruz. Sadece bilime dayananlara, onu delil kabul edenlere göstermek için anlatıyoruz.

Lord Ceilwent döneminden beri bilim, öylesine büyük ilerlemeler kaydetmiştir ki, daha önce söylediklerini her zamankinden daha çok onaylıyoruz: “Şayet derin düşünürsek, bilim bizi Allah’a inanmaya zorlayacaktır.”

Biyoloji bilgini Frank Allen adı geçen kitapta yer alan “Evrenin Oluşumu Tesadüf Sonucu mu Yoksa Bir Hedefe mi Yöneliktir” adlı makalesinde şunları söylemektedir:

“Çok defa söylemişlerdir: Şu maddi evrenin bir yaratıcıya ihtiyacı yoktur. Ancak biz evrenin varlığını kabul ettiğimiz zaman, varlığını neyle açıklayacağız? Bu soruya cevap olabilecek dört ihtimal bulunmaktadır:

- a) Bu evren sadece vehim ve hayalden ibarettir. Ancak bu, evrenin varlığına ilişkin kabul ettiğimiz önermeye ters düşmektedir.
- b) Bu evren kendi kendine yoktan var olmuştur.
- c) Bu evren öncesizdir, var oluşunun bir başlangıcı yoktur.
- d) Evrenin bir yaratıcısı vardır.

Birinci ihtimal için önümüze bilinç ve duygularımızdan başka engel çıkmıyor. Buna göre şu evreni duyumsamamız, evrende olup biten olayları algılamamız, gerçekte hiçbir ilgisi bulunmayan asılsız kuruntudan başka birşey değildir. Nitekim Sir James Jeans ⁽¹⁸²⁾ tabiat bilimlerine ilişkin bu görüşü benimsemiştir. Ona göre şu evrenin pratik bir varlığı sözkonusu değildir. Sadece zihinlerimizde beliren şekillerden ibarettir tüm evren. Doğal olarak bu görüşten hareketle şunu söyleyebiliriz; bütünüyle asılsız hayallerden oluşan bir evrende yaşıyoruz. Örneğin, bindiğimiz, dokunduğumuz şu trenler gerçekte, bir varlığı sözkonusu olmayan nehirleri, maddi olmayan köprüleri aşmaktadırlar... Üzerinde tartışmaya, mücadele etmeye gerek yoktur.

“İçinde yer alan madde ve enerji kaynaklarıyla birlikte bu evrenin kendi kendine yoktan var olduğunu ileri süren ikinci görüşe gelince; bu da gülünçlük ve ahmaklık bakımından ikinciden geri kalmamaktadır. Üzerinde düşünmeye ya da tartışmaya değmez.”

Bu evrenin öncesiz olduğunu, oluşumunun bir başlangıcının sözkonusu olmadığını ileri süren üçüncü görüş ise; ⁽¹⁸³⁾ şu evrenin bir yaratıcısının bulunduğunu söyleyen görüşe tek noktada (öncesizlik noktasında) katılmaktadır. Bu durumda biz, ya öncesizlik sıfatını ölü evrene nisbet edeceğiz, ya da diri ve yaratıcı ilâha atfedeceğiz. Bu iki ihtimali kabul etmek diğerlerinden daha fazla bir düşünsel zorluğa neden olmamaktadır. Ancak “Termodinamik” kanunları, evrende yer alan elementlerin aşamalı olarak ısılarını kaybettiklerin göstermekte-

(182) Çağdaş İngiliz, tabiat ve matematik bilgini. Arapça'ya da çevrilen “Kapalı Evren” kitabının yazarıdır. Bu görüşü ilk defa kendisi ortaya atmamıştır. Eflatun Felsefesi'nde de bu görüşe yer verilir. Yüz elli sene boyunca Felsefi ekoller arasında bu konuda bir sürü tartışma çıkmıştır. Özellikle, “idealistlerle” “pozitivistler” arasında. Halen de sürmektedir bu tartışma.

(183) Eskiden beri tüm pozitivistlerin ve materyalistlerin görüşü budur. Hindu ve Budistler de aynı görüştedirler.

dir. Bu kaçınılmaz bir gidiştir. ⁽¹⁸⁴⁾ Gün gelecek, tüm cisimler sıcaklık bakımından sıfırın altında bir düzeye ulaşacaklardır. O gün enerji kaynakları yok olacak, hayat tamamen imkânsız hale gelecektir. Zamanla cisimlerin ısı derecesi sıfıra ulaştığındabu durumun meydana gelmesinden ve enerji kaynaklarının yok olmasından kurtuluş mümkün olmayacaktır. Ancak alev alev yanan güneş, parlayan yıldızlar ve hayat türleriyle dolup taşan yeryüzü açıkça gösteriyor ki, evrenin aslı ya da temeli belli bir başlangıç anını zorunlu kılmaktadır. O halde evren sonradan oluşmuştur. Bunun anlamı; evren için öncesiz bir yaratıcının varlığı kaçınılmazdır. Bu yaratıcı ezeldir. Bilgisi her şeyi kapsamıştır, sınırsız güce sahiptir. Bu evrenin onun elinden çıkmış bir sanat ürünü olması gerekmektedir.”

Yüce Allah her şeyin yaratıcısıdır. O'ndan başka ilâh yoktur.

Kur'an'ın akışının burada dayandığı temel; tek başına Allah'a kulluk yapmanın zorunluluğu, hükmetme, eğitme, direktif verme ve yönetme gibi tüm anlamlarıyla Rabblığın sadece O'na özgü kılınmasının gerekliliğidir.

“İşte Rabbiniz olan Allah budur. O'ndan başka ilâh yoktur, her şeyin yaratıcısı O'dur. O halde sırf O'na kulluk ediniz, her konuda dayanılacak tek merci O'dur.”

Yüce Allah'ın otoritesi sadece insanların üzerinde geçerli değildir. O her şeyin üzerinde otorite sahibidir. Çünkü her şeyin yaratıcısıdır. İşte bu temelin açıklanmasında güdülen amaç budur. Cahiliye döneminde müşrikler buna karşı çıkmıyorlardı. Ancak gereklerini kabul etmiyorlardı. Bu da; sadece Allah'ın egemenliğine boyun eğme ve itaat etme ve ortak koşmaksızın yalnız ve yalnız O'nun otoritesine uymadır.

ALLAH'IN SIFATLARI

Ardından Allah'ın sıfatlarına ilişkin ifadeler yer alıyor. İfadenin gölgesi her tarafı, tüm boşlukları dolduruyor. İnsanoglunun sahip olduğunu dilin bu durumu vafedebileceğini sanmıyorum. O halde bunun, şeffaf ve yumuşak gölgesini yaymasını, insanı ürperten, titreten Allah'ın sıfatlarını barındıran sahneyi gözler önüne sermesini seyredelim. Bu sıfatlar, bir güven ve huzur atmosferini oluştururlar. Aydınlık bir şeffaflık yayarlar.

لَا تُدْرِكُهُ الْأَبْصَارُ وَهُوَ يُدْرِكُ الْأَبْصَارَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ ﴿٦﴾

(184) Burada sözkonusu edilen te'kidli kesinlikler insan bilgisinin taşıdığı mantığın sonuçlarıdır. Daha önce de söylediğimiz gibi biz, İslâmın doğruluğuna bilimsel kanıtlar bulmanın peşinde değiliz. Açıklamalarını doğrulayacak kanıtlar bulmak için de böyle bir çaba içine girmeyiz. (Nitekim “Termodinamik” kanunlar kesin kanunlar değildir. Sadece evrenin yorumuna ilişkin bir teoridir. Yarın kimi değişikliklere uğrayabilir. Temelden yanlış olduğu da ortaya çıkabilir). Biz sadece bilimi tanımlayanlara bu sonuçları göstermek için alıntı yapıyoruz. İşte, Julian Hauxley gibi büyük bir güvenle bağlandıkları tanrıların söylediikleri...

103- Gözler O'nu görmez, fakat O gözleri görür. O lâutfır (algılamaz) ve her şeyden haberdardır.

Tıpkı Allah hakkında yakışıksız bir tutumla maddi bir kanıt isteyenler gibi; ahmakça yaklaşımla O'nu görmek isteyenler... Bunlar ve onlar ne dediklerini bilmeyen kimselerdir.

İnsanların gözleri ve duyu organları, aynı şekilde zihinsel kavrama yetenekleri.. Evet bunların tümü, içinde yaşadıkları evrenle iletişim kurabilmeleri yeryüzünde halifelik işlevini yerine getirebilmeleri için yaratılmıştır. Ayrıca, yaratılmış varlık safhalarında ilâhî varlığın eserlerini algılamaları da istenmektedir. Ancak yüce Allah'ın zatını kavramaya gelince; kendilerine böyle bir yetenek verilmemiştir. Çünkü sonradan yaratılmış bir faninin, öncesiz ve sonrasız bir zatı görmeye gücü yetmez. Üstelik yeryüzündeki halifelik görevini yerine getirmek için O'nu görmenin de değeri yoktur. Bu görevi yerine getirmede gerekli yardımı görürler. Gerekli olan her şey kendilerine başlanmıştır.

İnsan öncekilerin ahmaklığını anlayabiliyor da, sonrakilerin küstahlığını anlamakta güçlük çekiyor. Şu "atom"dan, "elektron"dan, "proton"dan ve "nötron"dan söz edenlerin hiçbiri, hayatında bir kere olsun "atom", "elektron", "proton" ve "nötron"u görmemiştir. Bu elementleri kontrol edecek bir teleskop da henüz icad edilmemiştir. Ancak bir farzımsı gibi bunları kabul ediyorlar. Bu farzın doğruluğuna da evrende belirgin izlerinin görülmesini kanıt gösteriyorlar. Bir belirti görüldüğü zaman, onu meydana getiren elementin varlığını kesin kanıt kabul ediyorlar. Bununla beraber, bu deneyimlerin ulaşabileceği en yüksek nokta, bu elementlerin var olması ihtimalini varsaydıkları sıfatlara dayandırmaktır. Ancak, eserleriyle kendini akıllara kanıtlayan Allah'ın varlığını varlık alemindeki yaptıklarıyla izah etmek söz konusu edildiği zaman, hiçbir bilgiye, yol göstericiye ve aydınlatıcı kitaba dayanmaksızın Allah'ın varlığı hakkında tartışmaya girişip gözle görülebilen somut kanıtlar isterler. Sanki şu varlık bütünü, sanki tümü olağanüstülükleriyle şu hayat, böyle bir kanıt olmak için yeterli değilmiş gibi...

Varlık sayfalarında ve nefislerin derinliklerinde gizli kanıtların sunulmasından ve yüce Allah'ın zatına ilişkin; "Gözler O'nu görmez. O bütün gözleri görür. O lâutfır, haberdardır" gerçeğinin açıklanmasından sonra Kur'an'ın akışı, insanoglunun kullandığı dilin açıklayamadığı ya da vasfedemediği şu ifadelerle sürüyor:

فَدَجَاءَ كَهُمْ بُرْهَانٌ مِنْ رَبِّكَ فَبَصَرُ فَلَنْفَسِهِ وَمَنْ عَنِ
فَعَلْنَاهَا وَمَا نَأْتِيكُمْ بِحَفِظٍ ۝

104- Hiç kuşkusuz size Rabbinizden birçok uyarıcı kanıtlar, açık belgeler geldi. Kim bunları görürse, kendi lehine ve kim bunlara karşı göz yumarsa kendi aleyhine davranmış olur. Ben sizin başınızda korucu, bekçi değilim.

Şu Allah katından gelen ayetler... birer kanıtlırlar... Kanıtlar doğru yolu gösterirler, insanı doğruya yöneltirler. Bu da aynen öyle... kanıttır... Doğru yolu göstermektedir. Kim görürse bu onun yararına olacaktır. Doğruluk ve aydınlık bulacaktır. Bunun da ötesinde körlükten başka bir şey yoktur. Bunca ayet ve kanıttan sonra, duyu organları iş görmez hale gelmiş, bilinci kapalı, vicdanı körelmiş kör kimseden başkası sapıklık üzere kalmakta ısrar etmez.

Hz.Peygamber (selâm üzerine olsun) böylelerinin işinden uzak olduğunu, onlardan sorumlu olmadığını duyurması için direktif verilmektedir.

“Ben sizin bekçiniz değilim.”

Geçen ayette yer alan yüce Allah'ın sıfatına ilişkin şu ifade ile, “Gözler onu görmez. O bütün gözleri görür. O lâtîftir, haberdardır.” Ardından gelen, “Rabbinizden size açık kanıtlar geldi. Kim görürse kendi lehine, kim körlük ederse kendi aleyhine davranmış olur” sözü arasındaki atmosfer, gölge ve ifade ahengi gözümüzden kaçmıyor. İfadede, “görülen kanıtlar”, “gözler”, “gören” ve “kör” kelimelerinin kullanılması da akışa müzikal bir aheng kazandırmaktadır.

ÇEŞİTLİ DELİLLER

Bundan sonra surenin akışı, Hz. Peygambere (selâm üzerine olsun) yönelmekte ve ona evrende yer alan kanıtların bu kadar üstün bir düzeyde açıklanmasından söz etmektedir. Oysa bu düzey hiç de peygamberin ve içinde yaşadığı toplumun okur-yazar olmayışıyla bağdaşmamaktadır. Evrende yer alan bu kanıtların böylesine yüksek bir düzeyde ele alınması -sezme yetenekleri açık olanlar için- bu açıklamanın ilahî bir kaynaktan geldiğini göstermektedir. Buna rağmen müşrikler bu kanıtlarla ikna olmak istemezler. Bu yüzden; “inanç ve evrene ilişkin bu konuları Muhammed (selâm üzerine olsun) kitap ehli birinden öğrenmiştir” derlerdi. Ancak Muhammed (selâm üzerine olsun)'in söz konusu ettiği bu yüksek düzeyli açıklamaların, kitap ehli tarafından da bilinmediğini bilmiyorlardı. İnsanoğlunun şimdiye kadar bildiği ve bundan sonra bileceği tüm bilgilere rağmen, bütün yeryüzü, bu erişilmez düzeye hiçbir şekilde ulaşamamıştır, ulaşamayacak da. Bu yüzden Hz. Peygamber'e (salât ve selâm üzerine olsun) kendisine vahyedilene uy ve müşriklerden yüz çevirme direktifi verilmektedir.

وَكَذَلِكَ نَصْرِفُ الْآيَاتِ وَلِيَقُولُوا دَرَسْتَ
وَلَبِيتَهُ يُقَوْمٌ مِّنْ قَوْمٍ ۖ اِتَّبِعْ مَا يُوحَىٰ اِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ
لَا اِلَهَ اِلَّا هُوَ وَاَعْرِضْ عَنِ الْمُشْرِكِينَ ۝ وَلَوْ شَاءَ اللّٰهُ
مَا اَشْرَكُوا وَاَجْعَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِظًا وَاَمَّا اَنْتَ عَلَيْنِمْ
بِكُلِّ ۝

105- Kimileri sana "Sen bir yerden ders almışsın" desinler ve bilenlere de iyice anlatalım diye ayetlerimizi çeşitli açılardan açıklıyoruz.

106- Rabbinden sana gelen vahye uy, O'ndan başka ilâh yoktur, O'na ortak koşanlardan yüz çevir.

107- Allah dileseydi, onlar O'na ortak koşmazlardı. Biz seni onların başına korucu, bekçi dikmedik; sen onların vekili, davranışlarının sorumlusu da değilsin.

Yüce Allah evrensel kanıtları, bugüne kadar Araplar'ca bilinmeyen bir düzeye açıklamaktadır. Çünkü bu, kendi toplumlarından kaynaklanmayan bir açıklamadır. Nitekim tüm insan topluluklarının yaşadığı ortamlardan da kaynaklanmıyordur. Doğayısıyla bu açıklama, toplumda birbirine karşıt iki sonucun ortaya çıkmasına neden oluyordu:

Doğru yolu bulmak istemeyenler. Bir şeyler öğrenmek isteğinde olmayanlar.

Gerçeği bulmak için çaba sarfetmeyenler, kendilerinden biri olan Muhammed (salât ve selâm üzerine olsun)'in ortaya attığı bu derece yüksek düzeyli açıklamaların kaynağına açıklık getirmeye çalışacaklardı. Böyle bir şeyin olmadığını bildikleri halde, birtakım şeyler uyduracaklardı. Çünkü, gerek peygamberlikten önce, gerekse peygamberlikten sonra Hz.Peygamberin (salât ve selâm üzerine olsun) yaşayışının onlarda bilinmeyen bir tarafı sözkonusu değildi. Buna rağmen; "Ey Muhammed, sen bunları Ehl-i Kitabın yanında okudun, onlardan öğrendin" diyorlardı. Halbuki Ehl-i Kitap'tan hiç kimse böylesine erişilmez düzeye bir açıklama yapamazdı. Ehl-i Kitabın sahip olduğu kitaplar, o gün ellerindeydi. Bugün de elimizdedir bu kitaplar. Ellerindeki o kitaplarla şu yüce Kur'an arasındaki fark ise çok büyüktür. Ellerinde bulunan bu kitaplara peygamberele ve krallara ilişkin tarihsel olarak kanıtlanmamış efsane ve hurafeler bulamıştır. Yine bu kitaplar, bilinmeyen insanların ortaya attığı birtakım rivayetlerden ibarettir. Bu söylediklerimiz daha çok eski ahit (Tevrat) için geçerlidir. Yeni ahide gelince (inciller) bunlarda İsa'nın talebelerinin İsa'dan onlarca sene sonra rivayet ettiklerden öteye geçmiyor. Bunları da zaman geçtikçe kilise konseyleri tahrif etmiş, değiştirmiş ve birtakım tadilatlarla bulunmuştur. Hatta güzel ahlâka ilişkin öğütler, psikolojikdirektifler bile, tahriften, eklemekten ve unutulmaktan kurtulamamıştır. İşte o gün Ehl-i Kitabın yanında bulunan kitaplar. Bugün de aynı kitaplarasahiptirler. Bütün bunlar nerde, şu ulu Kur'an nerede? Ancak cahiliye dönemindeki müşrikler bunu söyleyebiliyorlardı. Fakat bundan daha garibi, çağımızda "oryantalist"lerin ve "kendini müslüman zanneden" birtakım cahiliye mensubunun "bilim", "araştırma" ve "inceleme" adına bu tür sözler söylemesidir. Kuşkusuz böyle bir şeyi müsteşriklerden başkası ileri süremez.

Gerçekten bilenlere gelince; evrende yer alan ayetlerin bu şekilde açıklanması, onları hakkı açıklamaya ve kabullenmeye yöneltir:

"Ve bilenlere de iyice anlatalım diye ayetlerimizi çeşitli açılardan açıklıyoruz."

Ardından gerçekleri gören ve bilenler ile gerçeği bilmeyen körler arasındaki farklılık vurgulanıyor.

Hz. Peygamber'e (salât ve selâm üzerine olsun) yönelik yüce bir emir yer alıyor... Yüce Allah ayetleri açıklamışken ve ona karşı insanları iki grubu bölünmüşken, kendisine vahyedilene uymasına, müşriklerden yüz çevirmesine, onlara katılmamasına, saçma sapan sözler söylemelerine aldırış etmemesine, yalanlamalarını, inatlarını ve karşı çıkışlarını dert edinmemesine ilişkin Hz. Peygamber'e (salât ve selâm üzerine olsun) yönelik ulu bir emir yer alıyor. O'nun yolu, Rabbinden kendisine vahyedilene uymaktır. Tüm hayatını ve kendisine uyanların hayatlarını vahyin esaslarına göre düzenlemektir. O müşriklerden sorumlu değildir. O, kendisinden başka ilâh bulunmayan Allah'ın vahyine uyar, kullardan ona ne?..

"Rabbinden sana gelen vahye uy. O'ndan başka ilâh yoktur, O'na ortak koşanlardan yüz çevir..."

Şayet yüce Allah, onların doğru yolu bulmalarını zorunlu kılsaydı, kuşkusuz onları doğru yola zorlardı ve şayet daha baştan melekler gibi doğru yoldan başka bir şey bilmez bir şekilde yaratmak isteseydi, kuşku yok ki, yaratırdı. Ancak yüce Allah, insanı hem doğruluğa, hem de kötülüğe eğilimli bir yetenek sahibi olarak yaratmıştır. O'nu, yolunu kendi kendine seçmek, sonuçta da seçtiğinin karşılığını almak üzere serbest bırakmıştır. Ancak tüm bunlar, evrendeki her şey gibi mutlak iradenin sınırları içinde meydana gelmektedir. Ancak bu irade, insanı doğru yola ya da sapıklığa zorlamaz. Yüce Allah'ın insanı bu şekilde yaratması, sadece O'nun bildiği bir hikmetin gereğidir ve Allah'ın takdir ettiği şekliyle varlık bütünüünün içindeki rolünü, bu yetenekleri ve uygulamalarıyla yerine getirmesi içindir.

"Allah dileseydi O'na şirk koşmazlardı."

Peygamber (salât ve selâm üzerine olsun) onların yaptıklarından sorumlu değildir. O insanların kalplerine vekil değildir. Kalplerin üzerindeki egemenlik Allah'ındır.

"Biz seni onlara koruyucu yapmadık, onların vekili de değilsin."

Hz. Peygamber'e (salât ve selâm üzerine olsun) yönelik bu direktif, onun ilgi alanını ve hareket hesabını belirlemektedir. Aynı şekilde onun halifelerinin ve yeryüzünün her tarafında tüm nesillerde yer alan davetçilerin de hareket sahalarını çizmektedir.

Dava adamı, gönlünü, eğilimini ve davranışını, gönüllerini doğruluğun kanıtlarına ve imanın işaretlerin açmayanların davaya karşı çıkışlarına bağlamalıdır. Gönlünü onlardan koparmalı, ilgisini ve hareketini gerçekleri duyup kabul edenlere yöneltmelidir. Bunlar, oluşumlarını girdikleri dinin temeline dayandırmak zorundadırlar. Bu temel inançtır.. Aynı şekilde varlık bütünü ve hayata ilişkin eksiksiz derin düşüncelerini de bu inanç temeline dayandırmaları gerekmektedir. Yine ahlâk yapılarını, hayat tarzlarını ve küçük toplumlarının yapısı-

nı bu temele dayandırmaları zorunludur. 'Bütün bunlar da bir çabayı gerektirmektedir. Hatta sadece bunlar için çaba sarfetmek gerekmektedir. Diğer tarafta yer alanlara gelince; davet ve tebliğ yapıldıktan sonra onların cezası, onları, oldukları halde bırakmak ve yüz çevirmektir. Hak gelişme kaydedince, yüce Allah bu konudaki evrensel yasalarını işletir. Hakkı batılın üzerine salar, hak onu parça parça eder. Bir de bakılır ki, batıl diye bir şey kalmaz ortalıkta. Gerçek şekliyle hak varolunca, batılın işi artık kolaydır. Ömrü de artık bitmek üzeredir.

Müşriklerden yüz çevirmesine ilişkin Peygamber'e (salât ve selâm üzerine olsun) yönelik direktifle beraber, bu yüz çevirmenin müminlere yakışır bir edep, bir vakar ve bir üstünlük içerisinde olmasını öngören müminlere yönelik bir emir yer almaktadır. Müslümanlara, müşrikleri yüce Allah'a sövmeye zorlamamak için, müşriklerin tanrılarına sövmemeleri emredilmektedir. Çünkü müşrikler yüce Allah'ın kaderini ve makamının ululuğunu kavrayamıyorlar. Bu yüzden müminlerin onların değersiz, aşağılık ve zavallı tanrılarına sövmeleri, onların ulu Allah'a sövmelerine neden olabilir.

PUTLARA SÖVMEYİNİZ

وَلَا تَسُبُّوا الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ فَيَسُبُّوا اللَّهَ
عَدْوًا بِغَيْرِ عِلْمٍ كَذَلِكَ زَيَّنَّا لِكُلِّ أُمَّةٍ عَمَلَهُمْ ثُمَّ إِلَىٰ
رَبِّهِمْ مَرْجِعُهُمْ فَيُنَبِّئُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٠٨﴾

108- Onların Allah dışında yalvardıkları putlara sövmeyiniz ki, taşkınlığa kapılarak körükörüne Allah'a sövmesinler. Böylece her ümmete davranış ve tutumlarını cazip gösterdik. Sonunda dönüşleri Rabbleri-
nedir, O onlara yaptıklarının içyüzünü bildirir.

Yüce Allah'ın insanları yarattığı tabiatın gereği, herhangi bir şey yapan biri, yaptığını beğenir ve onu savunur. Bir kötülük işlemişse onu da beğenir ve savunur. Eğer doğru yoldaysa bundan memnun olur. Sapıklık üzere bulunsa bile durumundan memnun olur. Bu insanların değişmez özelliğidir. Yüce Allah'ın yaratıcı olduğunu ve her canlının rızkını O'nun verdiğini bilip kabul ettikleri halde, Allah'dan başkasına dua edip yalvaranlar, müslümanlar ilâhlarına sövecek olurlarsa, büyük bir öfkeye kapılıp, şeytanın kendilerine süslü gösterdiği Allah'dan başkasına yönelik tapınmaları dolayısıyla sapık düşüncelerini, sistem ve geleneklerini savunmak amacıyla, kendilerinin de prensip olarak inandıkları Allah'ın ilâhlığına karşı saldırıya geçerler. O halde müminler onları bulundukları durumda bırakmalıdırlar.

“Sonunda dönüşleri Rabblerinedir. O onlara yaptıklarının içyüzünü bildirir.”

Bu, dinine güvenen, dayandığı gerçeğe sıkı sıkıya bağlı, kalbi hidayet üzere bulunan ve yararsız işlere bulaşmayan mümine yakışır bir davranıştır. Çünkü

müşriklerin tanrılarına sövmek onları doğru yola yönlentemeyeceği gibi, inatlarını arttırmaktan başka bir işe yaramayacaktır. Gerisinde hiçbir yarar beklentisi bulunmayan bir davranışı mümin neden yapsın? Üstelik müşriklerin uflu ve azamet sahibi Allah'a sövmeleri gibi, hoşlanılmayan şeylerde söyleyebilmeleri söz konusu olunca...

Gece ve gündüz, her an meydana gelen sayısız mucize ve olağanüstülükleri barındıran varlık safhasını gözler önüne seren bu ders de sona erdi. Geçmiş peygamberlerinki gibi kendilerine de bir mucize, yani kanıt gösterilecek olsa, mutlaka inanacaklarına Allah adına yemin eden müşriklerin davranışları söz konusu edilerek son buluyor ders. Öyle ki, bu yeminlerini duyan kimi müslümanlar, Peygamberimize (s.a.s) istedikleri kanıtı göstermesi için Rabbine yalvarmasını önermişlerdi. İşte burada, yalanlayanların sahip oldukları yalancı tabiat açığlanmak suretiyle müminlerin teklifine karşı kesin bir red yer almaktadır.

وَأَقْسَمُوا
بِاللَّهِ جَهَنَّمَ آيَاتُهُمْ أَنْ يَأْتِيَهُمُ الْيَوْمُ مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ
أَلَا يَأْتِيهِمْ عِنْدَ اللَّهِ وَمَا يَشْعُرُونَ أَتَى أَتَى أَتَى
وَقِيلَ أَفَدُّنَهُمْ وَأَبْصَارُهُمْ كَمَا لَا يُؤْمِنُونَ
أَوَلَمْ يَسْمَعُوا نَذْرَهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ
وَلَوْ أَنَّا نَزَّلْنَا إِلَهُهُ الْمَلَائِكَةَ وَكَلَّمَهُ الْوَقْتُ وَحَشَرْنَا
عَلَيْهِمْ كُلَّ شَيْءٍ قُلُوبًا مَا كَانُوا يَؤْمِنُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ
وَلَكِنْ أَكْثَرُهُمْ يَجْهَلُونَ

109- Onlar kesin bir dille Allah adına yemin ederek, eğer kendilerine bir mucize gelirse O'na mutlaka inanacaklarını söylediler. De ki; "Mucizeler sırf Allah'ın tekelindedir." Hem bilmiyor musunuz ki, eğer o mucize gelse, onlar yine inanmazlar.

110- Onların gönüllerini ve gözlerini ters çevirerek kendilerini iman etmekten kaçındıkları ilk durumlarına döndürür ve azgınlıkları içinde debelenmeye bırakır.

111- Eğer biz onlara melekler indirmek, ölümleri kendileri ile konuşsa ve her şeyi biraraya getirip karşlarına koysaydık, Allah dilemedikçe yine inanmazlardı. Fakat çoğu bunu bilmez.

Şu olağanüstü kitabın harikulâde bir tarzda sunduğu varlıklar alemine serpiştirilmiş ilâhî kanıtlarına inanmayan bir kalp... İnsanın içinde ve dış dünyasında yer alan bunca mucizenin, Allah'a koşma, O'na sığınma duygusunu

uyandıramadığı bir gönül... Evet böyle bir kalp ters yüz olmuş bir kalptir. Öncelikle onları inanmaktan alıkoyan şey, isteklerine karşılık vermeyi öneren müslümanların aldandığı durum değildir. Mucizenin gösterilemsinden sonra da iman etmeyeceklerdi. Bu kalplerin gerçek özelliğini yüce Allah bilmektedir. O, gerçekleri yalanlayanları azgınlıkları içinde yüzüstü bırakmaktadır. Çünkü O, bu kalplerin yalanlamanın cezasını hakettiklerini bilmektedir. Yine O, bu kalplerin gerçeği kabul etmeyeceklerini de bilmektedir. Önerdikleri gibi, üzerlerine meleklen indirilse bile kabul etmeyeceklerdir. Aynı şekilde -istedikleri gibi- ölümler diriltilip onlarla konuşsalar, bu varlık bütününde yer alan her şey toplanıp karşalarına dikilse, onları inanmaya çağırsa bile... Onlar inanmayacaklardır. -Allah'ın dilemesi hariç- Fakat yüce Allah, inanmalarını dilemiyor. Çünkü onlar, yüce Allah'ın kendilerini doğru yola iletmesi için, Allah uğrunda çaba sarfetmiyorlar. İşte bu, birçok insanın habersiz olduğu kalplerin tabiatlarına ilişkin bir gerçektir.

Sapıklığa dalıp gidenlerin bu duruma düşmelerinin nedeni karşılarında kanıtların, belgelerin çıkmaması değildir kuşkusuz. Onların bu duruma düşmelerinin nedeni kalbin harap olması, fıtratın fonksiyonunu yerine getiremez olması ve vicdanın körelmesidir.

Kuşkusuz hidayeti; ancak O'na yönelenler ve O'nun için çaba sarfedenler hakederler.

YEDİNCİ CÜZ'ÜN SONU

8. CÜZ'ÜN BAŞLANGICI

Şu sekizinci cüz iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm -ilk kısmı yedinci cüzde geçen -En'am suresinin geri kalanını kapsamaktadır. İkinci bölüm ise, A'raf suresinin bir kısmını içine almaktadır.

En'am suresinin tanıtımı yedinci cüzde yer almıştı. Okuyucunun yedinci cüzde yer alan tanıtımla bağlantı kurmasını sağlayacağız. A'raf suresin ilişkin açıklamaları da -Allah'ın izniyle- sureyi ele aldığımızda yapacağız.

En'am suresinin geri kalanı da surenin yedinci cüzdeki tanıtımında ayrıntılarıyla açıkladığımız akış metoduna uygun bir şekilde devam etmektedir.

Surenin tanıtımına ilişkin olarak şu paragraflar yer almıştı:

Bu sure, bütünü ile, "ilâhlık gerçeği"ni anlatıyor. Bu gerçeği insanın iç dünyası ve duygu alemi alanında anlattığı gibi, evren ve canlılar aleminde de anlatıyor; onu gayb aleminin algılarımıza kapalı bilinmezliklerinde anlattığı gibi görünen evrenin bilinmezliklerinde de anlatıyor; onu ortadan kaldırılan eski milletlerin, toplu ölüm sahneleri ile yerlerini yeni milletlerin alması realitesinde anlattığı gibi, evrenin, canlı varlıkların ve insanın ilk oluşumuna ilişkin sahnelerde anlatıyor; onu insan hayatını etkileyen ilâhî gücün, ilâhî egemenliğin görünür-görünmez belirtilerinde, insanların başına gelmiş ve gelecek olaylarda anlattığı gibi evrenle, olaylarla, nimetlerle ve sıkıntılarla yüzyüze gelen insan fitratının tablolarında da anlatıyor. Nihayet onu kıyamet gününün ve tüm canlıların Allah'ın huzurunda buluşacağı mahşer toplantısının sahnelerinde anlatıyor.

İşte bu sure, insan kalbini bu engin ufuklarda, bu kuytu derinliklerde böylesine bir gezintiye çıkarıyor. Fakat sure, bu gezinti sırasında gerek daha önce anlattığımız Mekke inşilî ayetlerin ve gerekse tüm Kur'an'ın anlatım yöntemine sıkışıkya bağlı kalıyor. Yani bir inanç teorisi oluşturmak ya da zihinleri ve kafaları yoran bir teolojik tartışmaya dalmayı amaçlamıyor. Onun amaçladığı şey, insanlara gerçek ilâhlarını tanıtmaktır. Bu tanıtmanın sonunda insanların gerçek ilâhlarına kulluk sunmalarını sağlamayı amaçlıyor; insanların gönüllerine, ruhlarına, emeklerine, çabalarına, hareketlerine, geleneklerine, tapınmalarına ve bütün pratik davranışlarına bu ortaksız otorite önünde, yerde ve gökte bir başkası bulunmayan ilâhî otoritenin önünde boyun eğdirmek istiyor.

Surenin hemen hemen tümü, başından sonuna kadar, bu belirli hedefe yöneliktir. Bu ana hedefin ayrıntılı açıklamalarına göre yüce Allah, tüm varlıkların yaratıcısıdır, bütün canlıları doyurup besleyendir, mülk ve egemenlik O'nun rekelindedir; güç, üstün irade ve otorite O'na aittir; insanların bilgisine kapalı olan bilinmezlikleri ve sırları bilen O'dur; geceyi gündüze ve gündüzü geceye dönüştüren O olduğu gibi, kalblere ve bakışlara yön değiştirten de O'dur. O halde kulların hayatında da tek egemen güç O olmalı; O'nun dışında hiç kimse emir vermeye, yasaklamaya, yasa ve hüküm koymaya, bazı şeyleri helal ve bazı şeyleri de haram ilân etmeye yetkili sayılmamalıdır. Bunların hepsi ilâhlığın ka-

rakteristik yetkileri arasındadır; bu yüzden insanların hayatında bu yetkileri hiç kimse kullanmamalıdır; yaratamayan, rızık veremeyen, diriltemeyen, yaşatamayan, öldüremeyen, yarar ve zarar dokunduramayan, veremeyen ve verilenin akışını durduramayan, ne kendisi ve ne de başkaları için dünyada ve ahirette hiçbir şey yapamayan kimseler bu imtiyazlara elkoymaya kalkışmamalıdır.

Surenin akışı içinde bu meseleyi kanıtlayan deliller ile yüzyüze geliriz. Bu deliller o sözünü ettiğimiz "çarpıcı orijinallik" düzeyine ulaşmış, kalbleri her kanaldan ve her gözenekten yoğun bir uyarı bombardımanı altında ablukaya alan tasvir tablolarında, kesitlerde, enstantanelerde ve mesajlarda karşımıza çıkar.

Gerçi bu surenin sürekli olarak gündemde tuttuğu büyük mesele göklerde, yerde, bu ikisinin çevrelerinde ve engin alanlarında beliren ilâhlık-kulluk meselesidir. Fakat bu meseleyi gündeme getirmenin o günün müslüman toplumdaki pratik gerekçesi, bu büyük ve kapsamlı ilkenin o günkü uygulamaya yönelik vesilesi, o zamanki cahiliye otoritesinin kimi hayvan etleri ve yiyecek maddeleri hakkında kullandığı helâl kılma ve yasaklama yetkisidir; bazı odaklara, kurbanlara, meyvelere ve insan yavrularına ilişkin olarak belirlediği tapınma amaçlı kurallardır. Surenin sonlarında yeralan aşağıdaki ayetler işte bu günden belirleyici gerekçeden, bu münasebetten söz ediyor. Okuyoruz:

"Eğer Allah'ın ayetlerine inanıyorsanız, O'nun adı anılarak kesilen hayvanların etlerinden yiyeiniz.

-Niçin Allah'ın adı anılarak kesilen hayvanların etlerinden yemiyorsunuz? Oysa Allah, çaresizlik sonucu yemek zorunda kaldıklarınız dışında, size haram kıldığı etleri ayrıntılı biçimde açıkladı. Birçokları bilmeden keyfi arzularına uyarak insanları yoldan çıkarırlar. Hiç kuşkusuz Rabbin sınırı aşanları herkesten iyi bilir.

-Günahın açığından da gizlisinden de sakınınız. Günah işleyenler yaptıkları günahın cezasını çekeceklerdir.

-Allah'ın adı anılarak kesilmeyen hayvanların etlerinden yemeyiniz. Çünkü bu, Allah'ın yolundan sapmaktır. Şeytanlar dostlarına sizinle tartışmalarını telkin ederler. Eğer onlara uyarırsanız, şüphesiz siz de müşrik olursunuz. (En'am 118-121)

-Onlar Allah'a, O'nun yarattığı ekinlerden ve hayvanlardan sınırlı bir pay ayırdılar. Asılsız saplantıları uyarınca "Bu Allah'ın, bu da O'na koştığımız ortakların payıdır" dediler. Fakat koştukları ortakların payı Allah'a geçmezken, Allah'ın payı bu ortaklara geçebiliyor. Ne kötü hüküm veriyorlar!

-Tıpkı bunun gibi, bu düzmece ortaklar çoğu müşriklere öz evlatlarını öldürmeyi çekici göstermişlerdir ki, böylece hem fitnatlarını yozlaştırınlar ve hem de dinlerini bozsunlar. Eğer Allah dileseydi, bunu yapamazlardı. O halde onları asılsız uydurmaları ile başbaşa bırak.

-Onlar saçma inançları uyarınca "Bu hayvanlar ve ekinler dokunulmazdır, bizim istediklerimizden başka hiç kimse onları yiyemez, bunlar da sırtlarına yük

vurulması ve binilmesi yasak hayvanlardır'' dediler. Bazı hayvanları keserken de Allah'ın adını anmazlar, bunu yaparken ''Allah'ın emri böyledir'' diye O'na iftira ederler. Allah onları yaptıkları bu iftiralardan ötürü cezalandıracaktır.

-Yine onlar ''Bu hayvanların karınlarındaki yavrular sadece erkeklerimiz aittir, kadınlarımıza ise yasaktır. Eğer hayvanın yavrusu ölü doğarsa her ikisi de ona ortak olur'' dediler. Allah bu yakıştırmalarının cezasını verecektir. Hiç kuşkusuz O hikmet sahibidir ve her şeyi bilir.

-Hiçbir bilgiye dayanmaksızın, aptalca evlâtlarını öldürenler ve Allah'a iftira atarak O'nun verdiği rızıkları kendilerine yasaklayanlar, gerçekten hüsrana uğramışlardır. Onlar kesinlikle sapmışlardır, doğru yola gelecekleri yoktur (En'-am 136-140)

İşte o günkü müslüman toplumun -ve çevresini kuşatan cahiliye toplumunun- hayatında bu hayati meseleye, kanun koyma meselesine somutluk kazandıran aktüel gerekçe bu idi. Bu hayati meselenin arkasında asıl büyük mesele, yani ilâhlık-kulluk meselesi yatıyordu ki, hem bu sure ve hem Kur'an'ın Mekke'de inen bölümü bu meseleyi sürekli biçimde işlediği gibi, Kur'an'ın Medine bölümü de sosyal düzen ve kanun koyma konularını her sözkonusu edişinde bu meseleye değinmeden geçmiyordu.

Surenin akışı boyunca cahiliye toplumunun sözkonusu hayvanlara, kurbanlara ve adaklara ilişkin tutumuna karşı konurken, yoğun ve coşkun açıklama ve mesaj dalgaları ile yüzyüze geliriz. Cahiliye toplumunun bu alandaki tutumu, kanun koyma yetkisine somutluk kazandıran aktüel bir gerekçe oluşturur. Ayetler bu konuyu tümü ile inanç sistemi meselesine, ilâhlık-kulluk probleminde bağlayarak onu iman ya da kâfirlik, islâm ya da cahiliye ikilemine dönüştürür. Bu yoğun bombardıman kampanyasına az aşağıda, surenin kısa tanıtımı sırasında bazı örnekler vereceğiz. Fakat kampanyanın üstün düzeyli yoğunluğu asıl daha ilerdeki ayetlerin ayrıntılı incelenmesi sırasında tam olarak ortaya çıkacaktır. Bu yoğun bombardıman kampanyası insanın vicdanına, bu dinin karakterine ilişkin şu köklü gerçeği yerleştirmeyi amaçlar: İnsan hayatının küçük-büyük her olayı, her gelişmesi, her ayrıntısı yüce Allah'ın şeriatinde somutlaşan ilâhi egemenliğe dolaysız biçimde boyun eğmelidir. Bunun tersi tümü ile bu dinden çıkmak anlamına gelir. Çünkü, sözkonusu ayrıntı vesilesi ile yüce Allah'ın mutlak egemenliğine başkaldırılmış olur.

Bunun yanı sıra bu yoğun kampanya şu gerçeği de kanıtlar: Bu din küçük-büyük herhangi bir olaya, herhangi bir gelişmeye ilişkin insan egemenliğini hayat realitesinden silmeye, arındırmaya son derece büyük bir önem verir; bu gelişmelerin ve olayların herbirini bu dinin somut ifadesi olan büyük ilkeye bağlar. Bu büyük ilke O'nun yeryüzü üzerindeki ilâhlığını somutlaştıran kayıtsız egemenliğidir. Nasıl ki, O'nun tüm evren üzerinde ilâhlığını, bu evrenin kaderini ortaksız olarak çekip çevirmesi realitesi somut biçimde kanıtlıyorsa...

Yaptığımız alıntılarda işaret edildiği şekliyle surenin akışında ele alınan -çevresindeki cahiliyeyle birlikte- müslüman ümmetin hayatında karşılaşılan so-

runlar, bu cüzde ele alacağımız surenin geri kalan kısmının da konusunu oluşturmaktadır. Surenin birinci bölümü, ilâhlık ve kulluk sorunlarını evrensel boyutlarıyla ele almakla sürmüştü. Ayetlerin akışı da bu realist münasebetle son bulmuştu. Böylece bu uygunlukla, bu büyük sorun arasında şu doğrudan ve güçlü bağ kurulmuştu:

Kur'an'ın akışı, -bazı yiyecekleri yasaklamak, bazılarını serbest kılmak; meyve, hayvan ve çocuklardan adaklar adamak gibi cahiliye geleneklerini ortadan kaldırmak amacına yönelik- son derece güçlü birtakım etkenler ve yaptırımlar içermektedir. Bunları da birtakım gerçeklere ve kurallara bağlamaktadır. Bunlar islâmın gerçekleri ve dayandığı temel kurallarıdır. Bunların öncesinde ve sonrasında da önemli girişler ve korkunç değerlendirmeler yer almaktadır. Bunlar da, hayatı bütünüyle islâmın gölgesinde yerleştirmeye, yani tek başına Allah'ın egemenliğine vermeye dair bu dinin önem verdiği konuyu işaret etmektedir.

Ayetlerin akışı bu sorunu ele alırken, yüce Allah'ın ciniyle insanıyla tüm kulları kuşatan iradesini, bütün alemlerde olup biten olayların O'nun dilemesi ve gücü ile meydana geldiğini, insan ve cin şeytanlarından oluşan düşmanların peygamberlere yapacakları kötülükleri yapabilmeleri için, yüce Allah'ın onları ağır ağır sonlarına yaklaştırdığını, onlara süre tanıdığını belirtmekle başlıyor. Kuşkusuz yüce Allah dileseydi, onları hidayete zorlardı. Zorlama sonucu sapıklıktan alıkoyardı ya da gerçeği onlara gösterir, kalplerini gerçeğe açardı. Veya peygamberlere ve müminlere işkence etmekten alıkoyar, onlara ilişmemelerini sağlardı. Çünkü onlar, peygamberlere haksızlık yaparken, kötülükleri işlerken, Allah'ın gücünün ve iradesinin sınırlarını aşamazlar. Allah'ın gücünün ve iradesinin dışına çıkma gücünden yoksundur onlar. Onlara serbestlik tanıyan, hidayet veya sapıklık üzere bulunmalarını fırsat veren Allah'ın iradesidir. Her halukârda O'nun kontrolündedirler.

-Böylece biz insandan ve cinden şeytanları her peygambere düşman kıldık. Bunlar birbirlerini aldatmak için yaldızlı sözler söylerler. Eger Rabbin dileseydi, bunu yapamazlardı. Onları asılsız uydurmaları ile başbaşa bıraktık.

-Ahirete inanmayanların kalbleri bu yaldızlı uydurmalarla kansın, onlardan hoşlansın ve işledikleri kötülükleri işlemeye devam etsinler diye.

İnsan ve cin şeytanlarının peygamberlere düşman olmalarının, Allah'ın kaderi uyarınca yürürlükte olan bir kanun olduğu ve bu şeytanların yapageldikleri tüm kötülüklerle birlikte Allah'ın kontrolünde oldukları belirlendiğinden, peygamberler, Allah'ın dışında herhangi bir hükme başvurmaktan kaçınmışlardır. Aslında her meselede, her işte durum kesinlikle bundan ibarettir. Çünkü şu yiyecekler hakkında Allah'ın dışında bir hüküm mercii belirlemek, herhangi bir konuda Allah'ın dışında mercii belirlemek gibidir

Bu da Allah'ın Rabblığının dışında yeni bir Rabblık ortaya atmaktadır. Peygamberin karşı çıktığı budur işte. Bu açıklamadan sonra, bu kitapla ve bu şeriatla artık Allah'ın sözlerinin tamamlandığı, bundan sonra herhangi birinin bir söz söylemesine, bir insanın hüküm vermesine imkân kalmadığına ilişkin pey-

gambere yönelik bir değerlendirme yer almaktadır. Aynı zamanda Peygamber (salât ve selâm üzerine olsun) Allah'ın dini konusunda insanlara uymaktan sakındırılmaktadır. Çünkü onların çoğu, sadece zanna uymaktadırlar, kesin bir bilgiye sahip değildirler. Onlara uyan sapıtacaktır. Sadece yüce Allah, kullarından sapıtanları ve doğru yolda olanları bilir. Bütün bu açıklamalar, şayet müslüman ve müminler, üzerine Allah'ın adı anılanı yemeye ilişkin emir ve anılmayanı yememeye ilişkin yasağa bir hazırlık amacıyla yer almaktadır. Bu arada helâl (serbest bırakma) ve harama (yasaklama) ilişkin herhangi bir şeyde, şeytanın dostlarına uymamaları konusunda da bir uyarı yer almaktadır. Aksi takdirde onlar gibi müşrik olacaklardır. Bölüm, küfür ve imanın tabiatına, ayrıca kâfirleri bu tür kötülükleri işlemeye iten etkenlere ilişkin bir açıklamayla son buluyor:

-Allah size ayrıntılı açıklamalar içeren kitabı indirmişken, ben O'nun dışında bir hakeme mi başvurayım? Kendilerine kitap verdiklerimiz, Kur'an'ın gerçeğe dayalı olarak Allah tarafından indirildiğini bilirler. O halde sakın kuşkuyla kapılanlardan olma.

-Rabbinin sözü doğruluğun ve adaletin doruğuna erdi. O'nun sözlerini hiçbir güç değiştiremez. O her şeyi iştirir ve bilir.

-Eğer sen yeryüzünde yaşayan insanların çoğuna uyacak olursan, bunlar seni Allah'ın yolundan saptırır. Onlar sadece zanların, samıların peşinden giderler, sırf tahmin yürütürler.

-Hiç kuşkusuz Rabbin kimin kendi yolundan saptığını ve kimin doğru yolda olduğunu herkesten iyi bilir.

-Eğer Allah'ın ayetlerine inanmıyorsanız, O'nun adı anılarak kesilen hayvanların etlerinden yiyiniz.

-Niçin Allah'ın adı anılarak kesilen hayvanların etlerinden yemiyorsunuz? Oysa Allah, çaresizlik sonucu yemek zorunda kaldıklarınız dışında, size haram kaldığı etleri ayrıntılı biçimde açıkladı. Birçokları bilmeden keyfi arzularına uyarak insanları yoldan çıkarırlar. Hiç kuşkusuz Rabbin sınırı aşanları herkesten iyi bilir.

-Günahın açığından da gizlisinden de sakının. Günah işleyenler yaptıkları günahın cezasını çeceklerdir.

-Allah'ın adı anılarak kesilmeyen hayvanların etlerinden yemeyiniz. Çünkü bu, Allah'ın yolundan sapmaktır. Şeytanlar dostlarına sizinle tartışmalarını telkin ederler. Eğer onlara uyarsanız, şüphesiz siz de müşrik olursunuz.

**-Ölü iken dirilttiğimiz ve kendisine insanlar arasında yürürken yararlandı-
ğı bir ışık verdiğimiz kimse, karanlıklar içinde bocalayıp oradan bir türlü dışarı
çıkamayan kimse gibi midir? İşte böylece kâfirlere yaptıkları kötülükler çekici
göründü.**

**-Tıpkı bunun gibi her kentin kimi ileri gelenlerini o kentin hakka karşı komp-
lo düzenleyen azıllık günahkârları yaptık. Aslında onlar kendilerine karşı komp-**

İo düzenlerler, ama bunun farkında değİldirler.

-Onlara bir ayet gelince, "Allah'ın peygamberlerine verilen vahiy aynen bize de verilmedikçe asla inanmayız" derler. Oysa Allah peygamberlik görevini kime vereceğini herkesten iyi bilir. Bu azıllı günahkârlar düzenledikleri komplo-lardan ötürü Allah katında aşağılanmaya ve ağır azaba çarpılacaklardır.

Ardından surenin akışı tekrar sürüyor ve hidayete erenlerin doğru yolda oluşları ile sapıkların sapıtmalarının Allah'ın belirlediğı bir kader uyarınca meydana geldiğini, bunların da onlar gibi Allah'ın kontrolünde, O'nun egemenliğinde, iradesi ve takdiri çerçevesinde olduğunu belirtiyor:

-Allah kimi doğru yola iletmek isterse, göğsünü İslâma açar. Kimi da sapı-tırmak isterse göğsünü, sanki göğ-e çıkıyormuş gibi, dar ve tıkanık yapar. Bu-nun yanı sıra Allah, inanmayanları İğrençliğe mahkûm eder.

Bu bölüm, emir ve yasaklamaya, inanç ve düşünceye ilişkin anlatılan şey-lerin Allah'ın doğru yolu olduğunu belirterek son buluyor. Böylece, bu emir ve yasaklarla Allah'ın iradesi ve kaderi hakkındaki inanç temellerini birbirine bağ-lıyor. Her ikisini bir bağ haline getiriyor. Aynı zamanda bunları, dostları ve yar-dımcıları olan Rabblerinin katındaki esenlik yurduna kavuşmaları için yüce Allah'ın kullarının takip etmesini emrettiğı Allah'ın doğru yolu olarak belirti-yor:

-Bu, Rabbinin doğru yoludur. Biz öğüt almaya açık kimselere ayetlerimizi ayrıntılı biçimde anlatık.

-Onlar için, Rabbleri katında, esenlik yurdu vardır. İşledikleri iyi ameller-den ötürü O, onların dostudur.

İnancın temel gerçeklerinden, son derece canlı sahnelerden, konum ve et-kenlerden ilâhi iradenin, evrensel varlığın ve insan ruhunun gerçeklerine ayrıca insanlık hayatındaki gizli açık nedenlere tutulan ışıklardan, göklerde ve yerde, dünya ve ahirette, insanlık hayatının görünen görünmeyen kısmına egemen Al-lah'ın otoritesinden kaynaklanan yaptırımlar gibi daha nice gerçekle... Evet, bütün bunlarla Kur'an'ın anlatım metodu, kesilmiş bir hayvanı yeme ya da yememeye ilişkin cahiliye görüntülerinden tek bir tanesine yönelmektedir... Niçin?... Çün-kü bu, bu dinin temel sorunudur. Egemenlik ve egemenliğin kime ait olacağı sorunu... Benzer bir ifadeyle, ilâhlık ve Rabblığın kime ait olacağı sorunu... Böy-lesine basit gibi görünen bir nedenden ötürü bunca yığınağın, yoğunlaşmanın ve odaklaşmanın yapılması bu yüzdendir.

Bu yığınağın, yoğunlaşmanın ve odaklaşmanın benzeri bir tavırla bu sefer cahiliyede meyvelerden, hayvanlardan ve çocuklardan adanan adaklar sorunu-nun üzerine gidiliyor.

Doğrusu Arap cahiliyesinde Allah'ın inkâr edilmesi sözkonusu değildi. O'-nunla aynı düzeyde birtakım tanrıların varlığı da kabul edilmiyordu. Sadece O'-nunla beraber ancak makam ve derece bakımından O'ndan daha aşağı düzeydeki

“tanrıları” kendilerini Allah’a yaklaştırmaları için aracı edindiklerini söylüyorlardı: İşte şirkleri buradan kaynaklanıyordu. Bu nedenle müşrik olmuşlardı.

Kendi kendilerine uydurdıkları ve Allah’ın şeriatı sandıkları yasa ve alışkanlıkları arasında, yüce Allah’a ve sahte tanrılarına meyvelerden ve hayvanlardan adadıkları adaklar da yer alıyordu. Ardından kendi arzularına ya da mabed bekçilerinin ve kâhinlerin arzularına göre birtakım uygulamalarda bulunuyorlardı: “Allah’a ortak koştukları tanrıları için ayırdıkları Allah için verilmez ama, Allah için ayırdıkları ortak koştuklarına verilirdi.”

Bu tür gelenekleri arasında, sahte tanrılar adına çocuklarını adanmaları, kabile geleneğine uyarak kız çocuklarını öldürmeleri, hayvan ve ekinlerden kimisinin yenmesini yasaklamaları da yer alıyordu. Haram olduğunu sandıkları bu hayvan ve ekinleri Allah’ın dilediğinden başkası yiyemezdi. Aynı zamanda yüce Allah’ın, haram saydıkları bu hayvan ve ekinleri kimin yemesini istediğini de yine kendileri belirliyordu.

Bazı hayvanlara binilmesini yasaklamaları da bu tür gelenekler arasında yer alıyordu. Bunlara Bahira, Saibe, Vasile ve Hami adını veriyorlardı. ⁽¹⁸⁵⁾

Kimi hayvanların kesilmesi esnasında Allah’ın adının anılmasını yasaklamaları da bu tür alışkanlıkları arasında yer alıyordu. Üstelik bunun Allah’ın emri olduğunu sanıyorlardı.

Kendi kendilerine uydurdıkları kurallardan biri de hayvanların karnındaki bazı yavruları, kadınların dışında sırf erkeklerin binmesine özgü kılmalarıydı. Şayet yavru ölü doğacak olsaydı kadınları da ortak ederlerdi. Bunu haram, şunu da helâl kılıyorlardı.

Murdar hayvanı helâl saymaları da öyle. “Bunu Allah kesmiştir. Bu hayvan Allah’ın kesmesiyle helâldir” diyorlardı.

Kur’an-ı Kerim, tüm bunları inancın başlıca ilkelerini son derece etkileyici sahne ve gerçekleri içeren açıklayıcı bir hamleyle karşılıyor. Nitekim surenin tamamında şirk ve iman sorunu etrafında aynı etkenlere başvurulmuştu. Çünkü bu da aynı şekilde şirk ve iman sorunudur. Bu, sorunun uygulamalı ve pratik bir görünümüdür.

Bu hamle esnasında, bu problemin dinin problemi olduğu gibi, inancın da esas problemi olduğu açığa kavuşuyor. O halde yasamaları ve bu gelenekleri müşriklere süslü gösteren, onların hayatlarını mahvetmek ve dinlerini karıştırmak için birtakım hükümler koyan sahte tanrılarıdır. Dinin karışması ile hayatın mahvolması birbirleriyle yakından ilgilidir. İnsanların hayatları için birtakım hükümler koymanın Allah’ın olması dinin son derece açık, hayatın ise sağlıklı olması demektir. İnsanların hayatı için hükümler koyan Allah’dan başkası olunca, din anlaşılmasız karmaşık bir şey, hayat da yok oluş tehditleri altında kalır!

“Böylece Allah’a ortak koştukları sahte tanrılar, müşriklerin çoğuna, on-

(185) Bunların açıklamaları için Fî Zilâ-il Kur’an, Maide Suresi C.3 s.354 ve sonrasına bakınız. (Dünya Yayınları, 1989)

ları mahvetmek ve dinlerini karmaşık hale getirmek için, çocuklarını öldürmelerini süslü bir davranış olarak göstermişlerdir."

Böylece Allah'ın hükmünden ve O'nun dininden dönüp sahte tanrıların hükmüne ve onların dinlerine girmenin gerisinde şeytanların bulunduğu ortaya çıkmış oluyor. Buna göre açıktan açığa insanların düşmanı olan şeytan, müşriklerin hüsrana ve yok olmaya yönelik eylemlerini yönlendirmektedir:

"Allah'ın size verdiği rızktan yiyin. Şeytana ayak uydurmayın. O size açıktan açığa düşmandır."

Aynı zamanda -Allah'ın hükmü olmaksızın- serbest bırakma (helâl sayma) ve yasaklamanın (haram sayma) Allah'a ortak koşmayla eş anlamlı olduğu gerçeği de açıklığa kavuşuyor. Bu durumda tıpkı onun gibi şirktir. Bu tutumlarından herhangi birini Allah'ın üstün iradesine bağlamaya gelince; bu, her çağda müşriklerin başvurduğu bir yöntemdir. Kuşkusuz Allah'ın iradesi, insanlara sınanabilecekleri oranda serbestlik vermeyi öngörmüştür. Bu nedenle tüm şekilleriyle şirke karşı bir zorlama söz konusu değildir. Bu sadece bir sınamadır. Ve onlar hiçbir durumda Allah'ın kontrolünün dışına çıkamazlar!

-Müşrikler diyecekler ki; "Eğer Allah dileseydi, ne biz ve atalarımız O'na ortak koşar ve ne de bir şeyi yasaklardık." Onlardan öncekiler de bu şekilde peygamberlerini yalanladılar da azabımızın acısını tattılar. Onlara de ki; "Önümüze koyacağınız birbildiğiniz var mı? Siz sadece sanının ve yakıştırmaların peşinden gidiyorsunuz, sırf tahminlere dayanıyorsunuz."

-De ki; "Yetkin delil, Allah'ın tekelindedir. Eğer O dileseydi, hepinizi doğru yola iletirdi." (186)

Ardından haram saydıkları (yasakladıkları) şeyin, Allah tarafından haram kılındığına ilişkin kanıt getirme sahnesiyle karşılaşyoruz. Bu olay bize surenin başlangıcında ilâhlık konusunda şahit tutma sahnesini hatırlatmaktadır. Bu da gösteriyor ki, gerçekte tek bir problem söz konusudur. Çünkü birtakım kurallar koyma girişimi, aslında ilâhlığın özelliklerini idda etmekle eş anlamlıdır. İşte burada ele alınan sorun bu sorundur!

-Hiçbir bilgiye dayanmaksızın, aptalca evlâtlarını öldürenler ve Allah'a iftira atarak O'nun verdiği rızıkları kendilerine yasaklayanlar, gerçekten hüsrana uğramışlardır. Onlar kesinlikle sapıtmışlardır, doğru yola gelecekleri yoktur. (187)

Ayette kullanılan "denk tutuyorlar" kelimesinin, surenin başlangıcında ilâhlık sorunu ele alınırken de kullanıldığını hatırlıyoruz. Surenin tanıtımında buna değinmiştik.

Sonunda bu hamle, ürünler, hayvanlar ve çocuklara ilişkin hükümler koyma ve gelenekler belirleme sorunu etrafında yüce Allah'ın belirlediği hükmün, O'nun doğru yolu olduğunun açıklanmasıyla bitiyor. Daha önce kesilen hay-

vanların haramlığı ve helâlligi konusu ele alınırken başvuru ifadenin aynı... Tıpkı, surenin tanıtımında da değindiğimiz, surenin başlarında ele alınan ilâhîlik sorununda kullanılan ifade... “İşte benim dosdoğru yolum budur, bu yola uyunuz. Sakın sizi Allah’ın yolundan ayrı düşürecek yollara girişmeyiniz. İşte Allah, kötülüklerden sakınasınız diye size bu direktifi veriyor.”

Surenin akışı birtakım işaretler edindiğimiz bu konularla sona ermiyor. Aynı yolunu takip ederek “Herşey ayrıntılı biçimde açıklansın, doğru yol kılavuzu ve rahmet olsun... Ola ki; Rablerinin huzuruna çıkacaklarına inanırlar” diye Musa’nın kavmine gelen kitaptan, müslümanların ona uyması, kendilerine merhamet eder ümidiyle Allah’dan sakınması için Allah tarafından indirilen şu kutsal kitaptan söz ediyor. Müslümanlara bu kitabın indirilmiş olmasının bir nedeni de, yahudi ve hristiyanlara indirilen kitapların daha önce indiğini bahane ederek, “Kendilerine her şeyi ayrıntılarıyla açıklayan, Allah’ın koyduğu gerçek hükümlerle yalan yere Allah’ın hükmü olarak ileri sürülen kuralları bilmelerini sağlayan bir kitap kendilerine gelmedi” diye mazeret ileri sürmelerini önlemektir.

Bunu, Peygamberin (salât ve selâm üzerine olsun) getirdiği kitaba uymayıp, asılsız olarak Allah’a dayandırdıkları cahiliye kanunlarına uymaya devam eden ve peygamberi doğrulamak, ona uymak için istedikleri mucizelerin gerçeğin net olarak ortaya çıktığı, ardından yok olup mahvolmanın geldiği günde gerçekleşeceğinin belirtilmesi ile tehdit edilmektedirler: “Onlar kendilerine meleklerin gelmesini mi, yoksa Rabbinin bazı mucizelerinin gelmesini mi bekliyorlar? Rabbinin bazı mucizeleri geldiği gün, daha önce iman etmemiş, ya da imanı doğrultusunda bir hayır kazanmamış olan kimseye o günkü imanı bir fayda sağlamaz. Onlara de ki, ‘Bekleyin bakalım, biz de bekliyoruz.’”

Ardından Hz. Peygamber’in (Allah’ın selâmı üzerine olsun) getirdiği din ve müslüman ümmet ile, Allah’ın şeriatına dayanmaksızın birtakım şeyleri haram kılan (yasaklayan), birtakım şeyleri de helâl kılan (serbest bırakan) birtakım hükümler koyup da bunların Allah’ın şeriatı olduğunu sananlar arasındaki ayrılığa değiniliyor!

“Dinlerinin öngördüğü inanç ve ümmet birliğini parçalayarak çeşitli akımlara bölünenler ile senin hiçbir ilişkin yoktur. Onların işi Allah’a kalmıştır. Allah, onlara ilerde yaptıklarının akibetini bildirecektir.”

Bu kadar net ve açık bir şekilde; “Onlarla senin hiçbir ilişkin yoktur..”

İlk etapta basit gibi görünen bir konu nedeniyle şeriat ve hüküm sorununu bu kadar önemle ele alan akışın sonunda, tamamıyla inanç ve temel ilkeleriyle din konusunda son derece kapsamlı bir mesaj yer alıyor. Gönüllerde ve vicdanlarda gizli inanç ve bu inancın düzen ve hayat metodu düzeyinde tercümanı din...!

-De ki; “Rabbim beni doğru yola, insanların tüm ihtiyaçlarına cevap veren dine, Allah’ın birliğine inanan ve O’na ortak koşanlardan olmayan İbrahim’in inanç sistemine üretti.”

-De ki; “Benim namazım, ibadetlerim, hayatım ve ölümüm tüm varlıkların Rabbi olan Allah içindir.

-“O’nun ortağı yoktur. Bana böyle emredildi. Ben müslümanların ilkiyim.”

-De ki; “Allah her şeyin Rabbi iken, ben O’ndan başka bir ilâh mı arayayım? Herkesin işlediği kötülüğün sorumluluğu kendisine aittir. Hiç kimse başkasının kötülüğünün sorumluluğunu taşımaz. Sonunda Rabbinize döneceksiniz. O size anlaşmazlığa düştüğünüz meselelerin içyüzünü bildirecektir.”

-Sizi yeryüzünde halife yapan ve verdiği nimetler hakkında sınavdan geçirmek için bazılarınızın derecesini diğer bazılarınızdan üstün kılan O’dur. Hiç şüphesiz Rabbinin cezalandırması gecikmesizdir, aynı zamanda O bağışlayıcı ve merhametlidir. (188)

Kuşkusuz bütün bunlar dünya-ahiret, diriler-ölüler, amel-ceza, kulluk ve hayat tarzına ilişkin inanç ve dinin kapsamına giren sorunlardır. İlâhî sunuş tarzı bütün bunları günlük yaşamın en basit olaylarında, yiyecek ve içeceklerinde ortaya çıkan hakimiyet ve kanun koyma problemi üzerine şu ulu, ürpertici ve aynı zamanda sevecen bir değerlendirme yapmak için biraraya getirmiştir. Çünkü en geniş alanları ve önemli konumlarıyla ilâhlık ve Rabblık davası budur.

Ve işte yüce ilâhî kaynağın insanlara sunduğu şekliyle islâm...

-Eğer biz onlara melekler indirsek, ölümler kendileri ile konuşsa ve her şeyi biraraya getirip karşalarına koysaydık, Allah dilemedikçe yine inanmazlardı.

-Böylece biz insandan ve cinden şeytanları her peygambere düşman kıldık. Bunlar birbirlerini aldatmak için yaldızlı sözler söylerler. Eğer Rabbin dileseydi, bunu yapamazlardı. Onları asılsız uydurmaları ile başbaşa bırak.

-Ahirete inanmayanların kalpleri bu yaldızlı uydurmalara kânsın, onlardan hoşlansın ve işledikleri kötülükleri işlemeye devam etsinler diye. (189)

Birinci ayet, yedinci cüz’ün sonunda yer alan geçen bölümü bütünleyici niteliktedir. Aynı zamanda Arap müşriklerinin peygamberi doğrulamak için mucize göstermeyi önermeleri ve şayet bu mucizeleri gösterecek olursa, kesinlikle inanacaklarını tekrar tekrar yemin ederek belirtmeleriyle ilişkilidir. Öyle ki, bazı müslümanlar içten içe “Keşke yüce Allah isteklerine karşılık verseydi” demişlerdi. Hatta Peygambere (salât ve selâm üzerine olsun) gidip, müşriklerin teklif ettikleri mucizeleri göstermesini Rabbinden dilemesini istemişlerdi.

Nitekim bölüm bütünüyle bu şekilde sunulmuştu:

-Onlar kesin bir dille Allah adına yemin ederek eğer kendilerine bir mucize gelirse O’na mutlaka inanacaklarını söylediler. De ki; “Mucizeler sırf Allah’ın tekelindedir.” Hem bilmiyorsunuz ki, eğer o mucize gelse onlar yine inanmazlar.

-Onların gönülleri ve gözlerini ters çevirerek kendilerini iman etmekten

(188) En’am Suresi: 161-165

(189) En’am Suresi: 111-113

kaçındıkları ilk durumlarına döndürür ve azgınlıkları içinde debelenmeye bırakır.

-Eğer biz onlara melekler indirsek, ölümleri kendileri ile konuşsa ve her şeyi biraraya getirip karşılına koysaydık, Allah dilemedikçe yine inanmazlardı. Fakat çoğu bunu bilmez. ⁽¹⁹⁰⁾

Yedinci cüz'ün sonunda bu ayetlerden söz edilmişti. Şimdi ise; bu ayetlerin genel anlamda içerdiği, ancak oradaki açıklamada yer almayan bazı gerçeklerden söz edeceğiz.

Birinci gerçek: İman veya küfür, hidayet veya sapıklık... gerçeği gösteren belgeler ve kanıtlarla ilişkili değildirler. Çünkü gerçeğin kendisi bir kanıttır. İnsan kalbinin üzerinde bir etkinliğe sahiptir. Kalp gerçeği kabul eder, onunla tatmin olur, ona boyun eğer. Ancak gerçeğe insan kalbinin arasına giren birtakım diğer engeller söz konusudur. İşte bu engellerin mahiyetini yüce Allah, müminlere şu şekilde açıklamaktadır:

“...Hem bilmiyor musunuz ki, eğer onlar (yani kanıtlar ve mucizeler) gelse yine inanmazlar.”

“Onların gönüllerini ve gözlerini ters çevirerek kendilerini iman etmekten kaçındıkları ilk durumlarına döndürür ve azgınlıkları içinde debelenmeye bırakır.”

İlk defa meydana gelenin, onları doğru yola girmekten alıkoyanın -mucize geldikten sonra- tekrar meydana gelmesi ve onları bu sefer de doğru yola girmekten alıkoyması mümkündür.

Kuşkusuz inanmaya yöneltici işaretler hem insan kalbinde hem de gerçeğin kendisinde gizlenmiştir. Dış etkenlerle bir ilişkisi söz konusu değildir. O halde bütün çabalar, bu kalbi felâketlerden ve engellerden kurtarmaya yöneltilmelidir.

İkinci gerçek: Hidayet ve sapıklık konusunda son mercii Allah'ın iradesidir. Bu irade, başlangıçta bir süre seçme ve yönelme özgürlüğünü vererek insanı sınamayı, bu süreyi de insanın denendiği ve sırandığı bir süre kılmayı öngörmüştür. Kim bu özgürlüğü, doğru yola, onu bulmaya ve onu azarlamaya yönelik kalbi yönelişte kullanırsa -o esnada doğru yolun nerede olduğunu bilme dahi- Allah'ın iradesi onun elinden tutmayı, ona yardım etmeyi, kendi yolunu göstermeyi öngörmüştür. Aynı şekilde kim bu özgürlüğü, doğru yoldan kaçmak, gerçeğe götürülen kanıtlardan ve işaretlerden yüz çevirmek uğruna kullanırsa, Allah'ın iradesi onu saptırarak yoldan uzaklaştırmayı ve karanlıklar içinde çarpılmış durumda bırakmayı gerektirmiştir. Kuşkusuz, Allah'ın iradesi ve kaderi bütün durumlarda insanı kuşatmıştır. En sonunda her işin dönüşü de O'nadır.

Ayetlerin akışında yer alan şu ifade bu gerçeğe işaret etmektedir:

“Onların gönüllerini ve gözlerini ters çevirerek kendilerini, iman etmekten kaçındıkları ilk durumlarına döndürür ve azgınlıkları içinde debelenmeye bırakır.”

Şu ayeti kerime de buna işaret etmektedir:

“Eğer biz onlara melekler indirsek, ölümler kendileri ile konuşsa ve her şeyi biraraya getirip karşılarna koysaydık, Allah dilemedikçe yine inanmazlardı. Fakat çoğu bunu bilmez.”

Bu bölümden önce yer alan şu ifade de bu gerçeğe işaret etmektedir:

“Rabbinden sana gelen vahye uy, O'ndan başka ilâh yoktur. O'na ortak koşanlardan yüz çevir.”

“Allah dileseydi, onlar O'na ortak koşmazlardı. Biz seni onların başına koruyucu, bekçi dikmedik; sen onların vekili ve davranışlarının sorumlusu da değilsin.” (191)

Şu bölümde yer alan aşağıdaki ayette de bu işaret vardır:

“Böylece biz insandan ve cinden şeytanları her peygambere düşman kıldık. Bunlar birbirlerini aldatmak için yaldızlı sözler söylerler. Eğer Rabbin dileseydi, bunu yapamazlardı. Onları asılsız uydurmaları ile başbaşa bırak.”

O halde her şey Allah'ın iradesine bağlıdır. Onların doğru yolu bulmalarını dileyen O'dur. Çünkü onlar hidayetin yolunu tutmadılar. Yine onlara, denemek üzere bu kadar serbestlik tanımayı dileyen O'dur. Doğru yolu bulmak için çabaladıkları zaman doğru yolunu gösteren, sapıklığı tercih ettiklerinde de onları saptıran O'dur. İslâm düşüncesinde yer alan ilâhî serbest irade ile insanlara verilen bu kadarlık seçme özgürlüğü ile sınanmaları için kendilerine bırakılan bu alan arasında bir çelişki söz konusu değildir. (192)

Üçüncü gerçek: Allah'ın buyruklarına uyanlarla isyan edenler, O'nun kontrolü altındadırlar. Gücü ve egemenliği karşısında birdirler. Kulların işlerini yönlendirmeye ilişkin yasalarla cereyan eden ilâhî iradeye uygun Allah'ın kaderi olmaksızın onlardan hiçbirisi herhangi bir şey yapma imkânına sahip değildir. Ancak müminler, -kendilerine verilen seçme özgürlüğü oranında- kendi içlerinde, hücrelerinin hareketlerinde, organik ve psikolojik oluşumlarında, Allah'ın egemenliğine zorunlu olarak ister istemez boyun eğişleri ile bilgiye, hidayete ve serbestliğe dayalı olarak, kendilerini zorunlu gördükleri isteğe bağlı boyun eğişleri arasında bir uyum meydana getirirler. Bundan dolayı bizzat kendi kendisiyle barış içinde yaşar mümin. Çünkü hem zorunlu, hem de isteğe bağlı yönü tek bir kanuna, tek bir otoriteye, tek bir hakimiyete uymaktadır. İsyân edenlere gelince; onlar Allah'ın fitrî yasasına uymak zorundadırlar.

Bu yasa onları zorlamakta, ancak onlar bedensel oluşumları ve fitrî ihtiyaçları bakımından bu yasaların dışına çıkamazlar. Bununla beraber kendileri-

(191) En'am Suresi: 106-107

(192) Yazarın "İslâm Düşüncesi" adlı eserinin "Dengeli Bir Düşünce Sistemi" bölümüne bkz. Dünya Yayınları.

ne serbestlik tanınan alanda, O'nun hayat metodunda ve şeriatında somutlaşan Allah'ın egemenliğinden kaçmaktadırlar. Bu kopukluktan dolayı kişiliklerinde bir bedbahtlık yaşarlar. Bütün bunlara rağmen onlar Allah'ın kontrolü altındadırlar, hiçbir alanda O'nu aciz bırakamazlar. O'nun takdiri olmadıkça hiçbir şey yapamazlar.

Bu üçüncü gerçek, surenin geri kalan kısmında ele alınan sorun açısından özel bir öneme sahiptir ve bu gerçek farklı şekillerde, değişik yerlerde tekrarlanmaktadır. Çünkü tümüyle bu bölüm -daha önce de açıkladığımız gibi- ilâhîlik konusunu ve insan hayatı ve insanların uydukları kanunlar üzerinde ilâhlığın egemenliğini ele almaktadır. Bu nedenle surenin akışı, egemenliğin tümüyle Allah'a ait olduğunu belirtme noktasında yoğunlaşmaktadır. Hatta Allah'ın sisteminden ve şeriatından kaçan isyancıların oluşumları üzerindeki egemenlik de Allah'a aittir. Onlar, Allah'ın dilemesi dışında O'nun dostlarına herhangi bir eziyette bulunamazlar. Bir kere onlar kendilerine hakim olmaktan acizdiler, müminlere nasıl egemen olabilirler? Gerek Allah'ın buyruklarına uyanlar, gerekse isyan edenler için dilediğini onunla yaptığı Allah'ın iradesidir her şeye egemen olan.

"Eğer biz onlara melekler indiresek, ölümler kendileriyle konuşsa ve her şeyi biraraya getirip karşlarına koysaydık, Allah dilemedikçe yine inanmazlardı. Fakat çoğu bunu bilmez" ayetinin tefsirinde Ebu Cafer Muhammed b. Cerir et-Taberi şunları söylemektedir:

(Yüce Allah Peygamberi Muhammed'e (salât ve selâm üzerine olsun) şunu söylüyor: Ey Muhammed, putları ve heykelleri Rabbelerine denk tutan sonra da sana, "Şayet bize bir kanıt gösterecek olursan kesinlikle sana inanacağız" diyenlerin iflah olacaklarından ümidini kes. Çünkü onlar için melekleri indirsek, gözleriyle görseler, sonra bir kez de peygamberliğine bir kanıt oluşturmaları için ölümleri diriltsek de onlarla konuşsalar ve söylediklerinde haklı olduğunu, onlara getirdiğin şeyin Allah katından bir gerçek olduğunu bildirseler ve yine her şeyi biraraya getirsek ve onları senin karşına koysak ⁽¹⁹³⁾ -Allah'ın hidayete ermesini dilediği kimsenin dışında- sana inanmayacaklardır, seni doğrulamayacaklardır, sana uymayacaklardır. **"Fakat çoğu bunu bilmez."** Şöyle diyor yüce Allah: Ancak bu müşriklerin çoğu bunun böyle olduğunu bilmez. Sanıyorlar ki; inanmak onlara kalmıştır, kâfir olmak onların elindedir; diledikleri zaman inanırlar, diledikleri zaman kâfir olurlar. Durum böyle değildir. Bu benim elimdedir. Doğru yola ilettiğim ve bunda başarılı kıldığım dışında hiçbiri inanamaz. Doğruluktan uzaklaştırıp saptırdığımdan başkası kâfir olamaz.)

Burada İbni Cerir'in açıkladığı bu temel prensip doğrudur, ancak daha fazla açıklamayı gerektiriyor. Nitekim hidayet, sapıklık, Allah'ın iradesi ve insanın çabası hakkındaki Kur'an ayetlerine dayanarak konuya değinmiştik. Kuşkusuz inanmak ve kâfir olmak sonradan olan bir şeydir; ve şu varlık bütününde sonradan olan her şey ancak Allah'ın kaderi uyarınca meydana gelmektedir:

(193) Yani "emrine versek"

“Şüphesiz biz her şeyi bu kader doğrultusunda yaratmışız.” (194) Falanın inanması, falanın da kâfir olması şeklinde ortaya çıkan kaderin dayandığı temel kanuna gelince; ayetler bunu açıklamaktadır. Buna göre insan, bir miktar serbestlikle yönelik noktasında sınanmaktadır. Doğru yola yöneldiğinde ve bu uğurda çaba sarfettiğinde, Allah ona yol göstericilik yapacaktır. Hidayete ermesi Allah'ın kaderi uyarınca gerçekleşecektir. Aynı şekilde sapıklığa yönelip, doğru yoldan kaçındığında, Allah onu sapırtacaktır. Sapıklığı Allah'ın kaderi doğrultusunda meydana gelecektir. İnsan her iki durumda da Allah'ın kontrolü ve egemenliği altındadır. İnsanın hayatı, Allah'ın serbest iradesine göre hareket eden kader ve yine O'nun serbest iradesiyle belirlendiği kanun uyarınca sürmektedir.

Bundan sonra, surenin devam eden akışında iki ayet yer alıyor. Bunlar bir açıdan açıklamayı tamamladığımız geçen bölümün hedeflediği anlam ve gerçekleri bütünlendirmektedirler. Bir açıdan da yetki, şeriat ve egemenliğe ilişkin inanç sorunlarına hazırlık oluşturmaktadırlar. Nitekim surenin geri kalan kısmında bu sorunlar işlenmektedir.

İşte iki ayet:

وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا
شَيْكَاظِينَ الْإِنْسِ وَالْجِنِّ يُوحِي بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ زُخْرُفَ
الْقَوْلِ غُرُورًا وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ مَا فَعَلُوهُ فَذَرْهُمْ
وَمَا يَغْتَرُونَّ ۖ وَلَيَصْغُرَ إِلَيْكَ الْأُولَى الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ
بِالْآخِرَةِ وَلَيَرْضَوْهُ وَلَيَقْتَرِفُوا مَا هُمْ مُقْتَرِفُونَ ۝

112- "Böylece biz insandan ve cinden şeytanları her peygambere düşman kıldık. Bunlar birbirlerini aldatmak için yaldızlı sözler söylerler. Eğer Rabbin dileseydi, bunu yapamazlardı. Onları asılsız uydurmayla başbaşa bırak."

113- "Ahirete inanmayanların kalpleri bu yaldızlı uydurmalara kan-sın, onlardan hoşlansın ve işledikleri kötülüklerle işlemeye devam etsinler diye."

İşte böyle... Tıpkı, inanmalarını mucizelerin gösterilmesi şartına bağlayan, evrende ve insanın içinde yer alan hidayete götürücü kanıtlardan ve işaretlerden yüz çeviren o müşrikler hakkında takdir ettiğimiz gibi, bütün kanıtlar teker teker gösterilse bile onlarda iman olayı gerçekleşmeyecektir.

Aynı şekilde bunlar hakkında da takdir ettik. Her peygamberin insanlardan ve cinlerden oluşan düşmanlarının olmasını takdir ettik. Bunların birbirlerini aldatmak, peygamberlere ve hidayete karşı savaşmak için kandırmak

hususunda birbirlerine yaldızlı sözler fısıldamalarını takdir ettik. Ayrıca ahirete inanmayan, bu tür sözlerden hoşlanan, peygamberlere ve hakka düşmanlık yapan, yeryüzünde sapıklık ve bozgunculuk yaymak gibi kötülükleri işleyen grupların bu yaldızlı sözlerle kulak vermelerini de takdir ettik.

Kuşkusuz tüm bunlar, Rabbinin iradesi uyarınca O'nun kaderine göre meydana gelmektedir. Şayet Rabbin dileyseydi bunu yapamazlardı. O'nun iradesi bundan farklı da olabilirdi. Kaderi bütün bu olanlar dışında cereyan edebilirdi. O halde, tüm olup bitenlerde tesadüf söz konusu değildir. Bu olanlar üzerinde insanların bir etkinlikleri olmadığı gibi, buna güçleri de yetmez.

Yeryüzünde peygamberler ve beraberlerindeki gerçekte insanlardan ve cinlerden oluşan şeytanların batıl düşünceleri, yaldızlı sözleri ve gururları arasındaki bu bitmez tükenmez savaş böylece açıklandığı zaman... Yeryüzünde süren bu çatışmanın Allah'ın iradesi uyarınca ve O'nun kaderi doğrultusunda gerçekleştiği açığa kavuşunca, yeryüzünde meydana gelen bu olayın mahiyetini ve arka planındaki gücü kavradıktan sonra, müslümanın bunun ötesindeki hikmeti düşünmeye yönelmesi gerekmektedir:

“Böylece biz insandan ve cinden şeytanları her peygambere düşman kıldık. Bunlar birbirlerini aldatmak için yaldızlı sözler söylerler.”

İrademiz ve takdirimiz doğrultusunda her peygambere kımillerini düşman yaptık. Bu düşman, insanlardan ve cinlerden oluşan şeytanlardır. Şeytanlık; azdırmak, saptırmak ve kötülüğe yönlendirmektir ki, insanlar için geçerli olduğu gibi cinler için de geçerli bir sıfattır. Cinlerden azgınlık yapan, kötülüğe ve sapıklığa yöneltenler şeytan diye nitelendirildikleri gibi, azgınlaşan, insanları kötülüğe ve sapıklığa yönelten insanlar da şeytan diye nitelendirilirler. Ayrıca kötü huylu, inatçı ve zararlı olan hayvanlar da bu şekilde nitelendirilirler. Nitekim: “Siyah köpek şeytandır” denmektedir.

Yüce Allah'ın her peygambere düşman olmalarını takdir ettiği -insanlardan ve cinlerden oluşan- bu şeytanlar, birbirlerine vahyettikleri (fısıldadıkları) yaldızlı sözlerle bazısı bazısını aldatmaktadır. Vahyin anlamlarından biri; sözün bir canlıdan diğer bir canıya içsel bir etkenle aktarılmasıdır. Bu şeytanlardan bazısı bazısını kandırıp birbirlerini azgınlığa, sapıklığa, kötülüğe ve günaha teşvik ederler.

İnsanlardan oluşan şeytanların durumu bizce bilinmektedir. Yeryüzünde yaptıklarını görmek her zaman mümkündür. Bunların örnekleri her peygambere ve peygamberin beraberindeki gerçeğe ve müminlere karşı takındıkları düşmanca tavrın numuneleri bilinmektedir. İnsanlar bunları her zaman görebilirler.

Cinlerden şeytanlara -ayrıca tüm cinlere- gelince; bunlar Allah'a özgü gaybın kapsamına girmektedirler. Kendisinden başka hiç kimsenin bilmediği gaybın anahtarları katında bulunan Allah'ın bildirdiklerinden başka hiçbir şey bilmiyoruz bu konuda. Şu evrende insandan ve yeryüzünde bilinen diğer canlı türlerden ve cinslerden farklı yaratıkların varlığı prensibi açısından... Prensip

açısından biz, “Allah’ın bunlar hakkında söylediklerine inandığımızı, açıkladığı sınırlar dahilinde haber verdiklerini doğruladığımızı” söylüyoruz. Bu konuda yüce Allah’ın bildirdiği gerçekleri inkâr etmek için “bilim”i kalkan edenlere gelince; doğrusu bunların neye dayandıklarını anlamakta güçlük çekiyoruz. Çünkü beşerî bilimler, dünya gezegeninde yer alan tüm canlı türlerini kuşattığı iddiasında değildir. Hem bu bilimler, diğer gök cisimlerinde neler bulunduğunu bilme imkânına sahip değildir. Bu konuda tüm söyleyeceği, yeryüzündeki hayat türünün bazı gezegenlerde ve yıldızlarda olabileceği veya olamayacağı varsayımlarını ileri sürmektir. Dolayısıyla bu varsayımlar ispatlansa bile, diğer bir hayat türünün, başka bir canlı çeşidinin evrenin bir başka köşesinde yaşıyor olabilecekleri düşüncesini çürütemez. Çünkü ‘bilim’ bu konuda herhangi bir şey bilememektedir. O halde herhangi birinin “bilim” adına bu değişik canlı alemlerin varlığını inkâr etmesi despotluktur, küstahlıktır.

Tıpkı insanların kimisi gibi, bir kısmı şeytanlık yapan, kötülük ve sapıklığa teşvik eden -iblis ve soyu gibi- ve cin diye adlandırılan bu topluluğun mahiyeti açısından... Evet cin adı verilen bu topluluğun mahiyeti açısından, Allah’dan ve O’nun Peygamberinden (salât ve selâm üzerine olsun) gelen doğru haberlerden başka bir şey bilmiyoruz.

Bu topluluğun dumsansız ateşten yaratıldığını ve bunların yeryüzünde olduğu kadar yerin içinde ve dışında yaşama gücüyle donatıldığını, bu alanlarda insanlardan daha çabuk hareket etme yeteneğine sahip olduklarını, salih müminleri olduğu kadar azdıracı şeytanlarının olduğunu, bunlar Ademoğulları’nı görebildikleri halde insanların onları oldukları şekilde göremeyeceğini -zaten insanları görüp de insanların göremediği daha nice yaratıklar var- aynı şekilde bunların şeytanlarının insanoğluna, yoldan çıkarmak ve saptırmak için musallat olduğunu biliyoruz. Bunlar bilmediğimiz bir yöntemle insanlara vesveseler ve çeşitli kötü düşünceler aşılama gücüne sahiptirler. Allah’ı anan müminler üzerinde bu şeytanların bir egemenliği söz konusu değildir. Mümin Allah’ı andığı zaman şeytan ortaya çıkar ve birtakım vesveseler verir. Allah’ı anmakla mümin, şeytanın zayıf hilesinden çok daha güçlü bir konuma gelir. Cinler aleminde tıpkı insanlık aleminde Allah’ın huzurunda toplanıp yaptıklarından dolayı sorgulanacaklardır. Onlar da tıpkı insanlar gibi cennete veya ceheenne gideceklerdir. Cinler meleklerle karşılaştırıldıkları zaman, hiçbir gücü ve etkinliği bulunmayan son derece zayıf bir topluluk olarak belirirler.

İşte bu ayetten anlıyoruz ki yüce Allah, insanlardan ve cinlerden şeytanları her peygambere düşman kılmıştır...

Kuşkusuz yüce Allah -dileseydi- böyle bir şey yapmamalarını sağlayabilirdi. İnsanları azdırmamalarını, kötülüğe teşvik etmemelerini, peygamberlere düşmanlık yapmamalarını, müminlere eziyet etmemelerini ve insanları Allah’ın yolundan saptırmamalarını sağlardı. Yüce Allah onları hidayete zorlayabilirdi. Ya da doğru yola yönelmeleri durumunda onları doğru yola iletebilirdi. Ya da onları peygamberlere, gerçeğe ve ona inananlara karşı çıkmaktan aciz bırakabi-

lirdi. Ancak yüce Allah bu kadarlık ve serbestliği onlara bırakmıştır. Allah'ın iradesinin öngördüğü ve O'nun kaderinin belirlediği oranda Allah'ın dostlarına eziyet etmelerine izin vermiştir. Ayrıca yüce Allah, dostlarını düşmanlarının işkenceleriyle sınamayı takdir etmiştir. Tıpkı düşmanlarını kendilerine verdiği serbestlik ve güç oranında sınadığı gibi. Dolayısıyla bunlar, Allah'ın takdir ettiğinin dışında O'nun dostlarına işkence, eziyet yapamazlar.

“Eğer Allah dileseydi bunu yapamazlardı.”

Bu açıklamalardan hangi sonuçları çıkarabiliriz?

a) Öncelikle, tüm peygamberlere düşman konumunda olanların, peygamberlere uyanlara baskı yapıp işkence edenlerin “şeytanlar” olduğunu, insanlardan ve cinlerden şeytanlar olduğunu anlıyoruz. Aynı zamanda (insanlardan ve cinlerden oluşan) bu şeytanların tek bir görevi yerine getirdiklerini, hep birlikte insanları azdırma, yoldan çıkarma ve Allah'ın dostlarına düşmanlık yapma görevini üstlenirken bazısının bazısını kandırıp saptırdığını da anlıyoruz.

b) İkinci olarak, bu şeytanların saydığımız durumların hiçbirinde herhangi bir şey yapmadıklarını, kişisel güçleriyle peygamberle düşmanlık ve onlara uyanlara eziyet yapmadıklarını anlıyoruz. Onlar, Allah'ın kontrolü altındadırlar. Allah dostlarını arındırmak, kalplerini temizlemek ve kendilerine emanet edilen gerçeği savunmada dirençlerini, sabırlarını denemek gibi dilediği bir şey için bu şeytanlar aracılığıyla dostlarını sınamaktadır. Sınavı başarıyla geçtiklerinde yüce Allah, onlardan tabi tuttuğu denemeyi kaldırır. Bu düşmanları onlardan uzaklaştırır. Bu düşmanlar, Allah'ın takdir ettiğinin ötesinde onlara herhangi bir eziyet verme gücünden yoksundurlar. Sonuçta Allah'ın düşmanları omuzlarına günahlarını eksiksiz bir şekilde taşır durumda, büyük bir zaaf içinde rezil olarak O'na dönerler.

“Eğer Allah dileseydi bunu yapamazlardı.”

c) Üçüncü olarak, insanlardan ve cinlerden şeytanların şeytanlık yapmalarını -ki onları verdiği serbestlik ve güç oranında sınamaktadır- ve bir müddet dostlarına eziyet etmelerini gerektiren yüce Allah'ın özgür hikmeti olduğunu anlıyoruz. Yüce Allah böylece dostlarını denemektedir; acaba sabrediyorlar mı? Batıl üzerlerine çullandığı ve etraflarını sardığı zaman sahip oldukları gerçekte diretiyorlar mı? Kendilerine pay çıkarmaktan kurtulup, gerek zorlukta, gerek darlıkta, gerek tasada, gerek kıvançta bir defada kendilerini Allah için feda ediyorlar mı, bunu görsünler. Yoksa yüce Allah, tüm bu olanların olmamasına kadiridir.

d) Dördüncü olarak, insanlardan ve cinlerden şeytanların, onların kurduğu tuzakların ve müminlere verdikleri eziyetlerin kendilerine özgü bir güçten kaynaklanmadığını ve yüce Allah'ın onların eliyle gerçekleşmesini dilediği şeyin dışında herhangi bir şey yapamayacaklarını anlıyoruz. Bütün bunları takdir edenin, meydana gelmesine izin verenin yüce Rabbi olduğunu bilen bir mümine yakışan, görünüşteki güçleri ve haksız egemenlikleri ne kadar görkemli de olsa

şeytanları (düşmanları) önemsiz görmesidir. İşte bu noktada Allah'ın yüce elçisine yönelik şu direktif yer alıyor:

“Onları asılsız uydurduklarıyla başbaşa bırak.”

Onları yalanlarıyla başbaşa bırak. Onları arkadan yakalamaya kadirim ben. Onların cezaları hazırlanmıştır.

e) Burada şeytanların sınanması ve müminlerin denenmesi dışında, diğer bir hikmet de sözkonusudur. Yüce Allah bu düşmanlığın, bu fısıldaşmanın, bu sözlü gurur ve aldatmanın bir başka hikmete yönelik olmasını dilemiştir: **“Ahirete inanmayanların kalpleri bu yaldızlı uydurmalarla kausın, onlardan hoşlan-sın ve işledikleri kötülükleri işlemeye devam etsinler diye.”** Yani ahirete inanmayanların kalpleri bu aldatmalara ve fısıldamalara yönelsin diye... Çünkü bunlar tüm ilgilerini dünyayla sınırlandırmışlardır. Bunlar, bu dünyada şeytanların tüm peygamberlere tuzaklar kurduklarını, her peygamberin takipçilerine eziyetler verdiklerini ve bazısının diğerlerinin söz ve davranışlarını süslü gösterdiklerini görüyorlar ve yalancı yaldızlarına, aldatıcı güçlerine kanıp şeytanlara boyun eğiyorlar. Sonra da bu fısıldamaların gölgesinde ve bunlara kulak vermelerinden dolayı yaptıkları günah, kötülük, fuhuş ve bozgunculuğu işliyorlar.

Bu, yüce Allah'ın böyle olmasını dilediği ve bu şekilde takdir ettiği bir şeydir, ötesindeki arınma ve denemeden dolayı... Herkese yapabileceğini yapma fırsatı verilmesi ve cezasını adilce ve ölçülere göre haketmesi için...

Sonra... Hayatın kötülüklerinin savmakla temizlenmesi, kesin ayrılıkla hak-kın iyice ortaya çıkması, iyiliğin sabırla belirginleşmesi ve şeytanların kıyamet günü günahlarını eksiksiz yüklenmeleri için... Ve her işin Allah'ın iradesi doğrultusunda meydana gelmesi için; hem düşmanlarının hem de dostlarının işi... Allah'ın iradesi böyle. O, ne dilerse yapar.

Bir açıdan insanlardan ve cinlerden şeytanların diğer açıdan tüm peygamberlerin ve takipçilerinin arasındaki çatışmaya, üçüncü bir açıdan da Allah'ın her şeye egemen iradesine ve yürürlükteki kaderine ilişkin Kur'an-ı Kerim'in çizdiği bu sahne... Evet bu sahne her yönüyle bir miktar üzerinde durmamızı gerektirecek önemlidir!

Bu savaşta tüm şer güçler biraraya geliyor... İnsanlardan ve cinlerden şeytanlar... Dayanışma ve uyum içinde belirlenmiş bir plan uygulamak için biraraya geliyorlar. Kararlaştırılan plan, peygamberlerin mesajlarında somutlaşan hakka düşmanlık ve savaş açmak... Yöntemleri de belirlenmiştir bu planın. **“Bunlar birbirlerini aldatmak için yaldızlı sözler söylerler.”** Bazısı bazısına aldatma ve saptırma yöntemlerini gösterir. Bu arada kimileri de birbirlerini aldatırlar. Hakka ve taraftarlarına savaş açmış her kötülük kampında bu tür görüntülere her zaman rastlamak mümkündür. Kuşkusuz şeytanlar aralarında yardımlaşırlar. Aynı zamanda sapıklıkta da bazısı bazısına yardım eder. Zaten onlar hiçbir zaman birbirlerine doğru yolu göstermezler. Ancak birbirlerine hakka karşı düşmanlık beslemeyi, ona savaş açmayı, onunla uzun bir çatışmaya tutuşmayı süslü gösterirler.

Fakat bu, tamar... ı başıboş bir tuzak değildir. Allah'ın iradesi ve kaderi tarafından kuşatılmıştır. Bu konuda şeytanlar, Allah'ın dilediğinden ve kaderi doğrultusunda meydana getirdiğinden başka bir şey yapamazlar. Bu noktada tuzak -bunca görkemine ve evrensel şer güçlerinin etrafında birikmesine rağmen- bağlı ve kilitli olarak beliriyor. Hiçbir bağ, hiçbir sınır olmaksızın dilediği gibi serbestçe hareket edemez, sorgusuz, takipsiz dilediği kişiye isabet edemez. Nitekim tağutlar, kalplerini arzularına ve iradelerine bağlamak için kendilerine kul-luk yapan insanları böyle bir korku ortamına atmak isterler. Asla!.. Onların iradeleri Allah'ın dilemesine bağlıdır, güçleri Allah'ın kaderiyle sınırlıdır. İmtihanın sınırları içinde olmak üzere Allah'ın dilediğinden başka O'nun dostlarına bir zarar dokunduramazlar. Kuşkusuz her şey sonuçta Allah'a dönecektir. Hak taraftarları, şeytanların kararlaştırdıkları bir plan etrafında biraraya gelişlerini canlandıran sahneye iyice dikkat etmelidirler. Planın mahiyetini ve yöntemlerini öğrenmeleri için bu gereklidir. Aynı şekilde yüce Allah'ın iradesinin ve O'nun takdirinin şeytanların planlarını ve taktiklerini kuşattığını gösteren sahnenin, hak taraftarlarının gönüllerini bağlılık, güven ve kesin inançla doldurması, kalplerini ve bakışlarını üstün güce, yürürlükte olan kadere ve varlık üzerindeki temel ve gerçek egemenliğe yöneltmesi, hak taraftarlarının vicdanlarını şeytanların istedikleri ya da istemedikleri şeylere bağlılıktan kurtarması ve onların kendi içlerinde ve hayatlarında inşa ettikleri gibi hakkı insanların pratik hayatlarında inşa etmek için yollarına devam etmeleri açısından da son derece önemlidir. Şeytanların düşmanlığına ve kurdukları tuzaklara gelince; onları da her şeyi kuşatan iradeye ve yürürlükte olan kadere bıraksınlar.

“Eğer Rabbin dileseydi bunu yapamazlardı. Onları asılsız uydurduklarıyla başbaşa bırak.”

Şu anda, surenin geri kalan kısmının ele aldığı ve surenin akışında sürekli zihinlerin hazırlandığı soruna gelmiş bulunuyoruz. Bu hazırlığın sonuncusu da büyük akide davasına, geçen iki ayette yer alan uzun inanç savaşının realitesine, bütün peygamberlerle insanlardan ve cinlerden şeytanların arasındaki savaşta meydana gelen her şeyin Allah'ın mutlak otoritesi ve kontrolü altında olduğunun belirlenmesine, hidayet ve sapıklığın kurallarına; sapıklık ve hidayetin dayandığı ilâhi yasalara ve geçen sayfalarda sunduğumuz konulara ilişkin gerçeklerin ifade edilmesine yönelik olmuştur.

Şimdi tüm bu ön açıklamaların kendisine temel oluşturduğu soruna gelmiş bulunuyoruz; üzerinde Allah'ın adı anılarak ve anılmayarak kesilen hayvanın helallliği ve haramlığı sorununa... Bu sorun bir açıdan önemini, islâmın ilk ilkesini belirlemesinden almaktadır: Mutlak egemenlik hakkının tek başına Allah'a ait olması ve insanların böyle bir hak iddia etmekten ya da her ne şekilde olursa olsun, böyle bir çaba içinde olmaktan soyutlanması ilkesi... Sorun bu ilkeye ilişkin olunca, ilkenin gerçekleşmesi ya da iptal edilmesi bakımından olayın küçüğü de büyük gibidir. Artık işin, kesilen bir hayvanın yenilip veya yenilmemesine ya da kurulan bir devlete veya yerleştirilen bir toplumsal düzene ilişkin olması-

na bakılmaz. İlke bakımından da bu diğeri gibidir çünkü. Bu da diğeri gibi tek başına Allah'ın ilâhlığını tanımak ya da bu ilâhlığı reddetmek anlamına gelmektedir.

Her münasebette açıklamak için Kur'an'ın ifade metodu çok kere özellikle bu ilkeye dayanmaktadır. Büyük küçük her meseleye ilişkin hükümlerin öncesinde yeri geldikçe bunu tekrarlamaktan usanmaz. Çünkü bu ilke inancın, dinin ve islâmın kendisidir. Bunun ötesinde din olarak sadece uygulamalar ve ayrıntılar kalır.

Surenin bu bölümünde -sonuna kadar olduğu gibi- bu ilkenin, cahiliye hükümlerinin ve geleneklerinin sunulması münasebetiyle çeşitli şekillerde defalarca açıklandığını göreceğiz. Burada cahiliyenin bu hüküm ve geleneklerinin şirkle ve islâma karşı büyüklük taslamakla ilişkili olduğu, Allah'ın ilâhlığından başka bir ilâhlık belirlemek noktasından kaynaklandığı açıklanmaktadır. Kur'an'ın çeşitli yöntemlere başvurarak bunca sert hamleyle soruna eğilmesi ve sorunu bu kadar sıkı sıkıya itikad, iman ve islâmın temeline bağlaması bu yüzdendir.

HAKİMİYET ALLAH'INDIR

Ayetlerin akışı -kesilen hayvanların helâl ve haramlığı noktasında egemenlik merciini belirlemeye bir giriş olması için- kulların tüm işlerinde egemenlik merciini açıklamakla başlıyor. Kesilen hayvanlar sorununda müşrikler Allah'a iftira ederek, O'nun otoritesine tecavüze yeltenerek egemenlik hakkı iddia ediyorlardı. Bu konuda ele alınan ayetlerin akışından da anlayacağınız gibi konuyu ele almak için uzun bir hazırlık yapılmaktadır:

أَفْتَرِ اللَّهُ
أَتَعْبَىٰ حَكْمًا وَهُوَ الَّذِي أَنزَلَ إِلَيْكُمُ الْكِتَابَ مُفَصَّلًا وَالَّذِينَ
أَتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْلَمُونَ أَنَّهُ مُنَزَّلٌ مِنْ رَبِّكَ بِالْحَقِّ وَلَا
تُكُونُونَ مِنَ الْمُنْتَدِينَ ﴿١٠﴾ وَنَسِيتُكَ رَبِّكَ إِذْ مَا وَعَدَا
لَا مُبْدِلَ لِكَلِمَاتِهِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿١١﴾ وَإِنْ نَطَعُ أَكْثَرَ
مَنْ فِي الْأَرْضِ يُبْغِلُوكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ إِنْ يَشِيعُوا إِلَّا
الظَّنَّ وَإِنْ هَذَا إِلَّا خَدُوعٌ ﴿١٢﴾ إِنْ رَبُّكَ هُوَ أَعْلَمُ
مَنْ يَضِلُّ عَنْ سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ ﴿١٣﴾

114- "Allah size ayrıntılı açıklamalar içeren kitabı indirmişken ben O'nun dışında bir hakeme mi başvurayım? Kendilerine kitap verdiklerimiz, Kur'an'ın gerçeğe dayalı olarak Allah tarafından indirildiğini

bilirler. O halde sakın kuşkuya kapılanlardan olma."

115- Rabbinin sözü doğruluğun ve adaletin doruğuna erdi. O'nun sözlerini hiçbir güç değiştiremez. O her şeyi iştir ve bilir."

116- "Eğer sen yeryüzünde yaşayan insanların çoğuna uyacak olursan, bunlar seni Allah'ın yolundan saptırırlar. Onlar sadece zanların, sanıların peşinde giderler, surf tahmin yürütürler."

117- "Hiç kuşkusuz Rabbin kimin kendi yolundan saptığını ve kimin doğru yolda olduğunu herkesten iyi bilir."

Tüm bu ön açıklamalar, pratik ve hazır olan ayrıca kendisi için hazırlıklar yapılan bu konuya girmeden önce yer almakta, ardından konuyu doğrudan doğruya iman ya da küfür sorununa bağlamaktadır.

"Eğer Allah'ın ayetlerine inanıyorsanız, O'nun adı anılarak kesilen hayvanların etlerinden yiyiniz."

"Niçin Allah'ın adı anılarak kesilen hayvanların etlerinden yemiyorsunuz? Oysa Allah, çaresizlik sonucu yemek zorunda kaldıklarınız dışında, size haram kıldığı etleri ayrıntılı biçimde açıkladı..." (195)

Tüm bu hazırlıklardan sonra sunulan helâl veya haramlık konusu tamamlanmadan önce, emir, yasaklama, açıklama ve azaba ilişkin kuvvetli etkenler içeren diğer direktifler ve değerlendirmelerle iki bölüm birbirinden ayrılmaktadır:

"...Birçokları bilmeden keyfi arzularına uyarak insanları yoldan çıkarırlar. Hiç kuşkusuz Rabbin sınırı aşanları herkesten iyi bilir."

"Günahın açığından da gizlisinden de sakınınız. Günah işleyenler yaptıkları günahın cezasını çeceklerdir."

Ardından yeniden helâl ve haram kılma konusundan söz açılmakta ve konu doğrudan doğruya islâm ve şirk sorununa bağlanmaktadır:

"Allah'ın adı anılarak kesilmeyen hayvanların etlerinden yemeyiniz. Çünkü bu, Allah'ın yolundan sapmaktır. Şeytanlar dostlarına sizinle tartışmalarını telkin ederler. Eğer onlara uyarsanız, şüphesiz siz de müşrik olursunuz."

Bundan sonra, söz içinde küfür ve imanın özelliğine ilişkin diğer bir bölüm başlıyor. Sanki bu bölüm helâl ve haram kılma işinin bir değerlendirmesi olarak yer alıyor. Ayrıca bu sıralamada, bu ilgi kurmada ve bu vurgulamada günlük hayatın problemlerindeki yasama ve hakimiyet sorununa ilişkin islâmî bakışın mahiyeti somutlaşmaktadır.

"Allah size ayrıntılı açıklamalar içeren kitabı indirmişken ben O'nun dışında bir hakeme mi başvurayım? Kendilerine kitap verdiklerimiz, Kur'an'ın gerçeğe dayalı olarak Allah tarafından indirildiğini bilirler. O halde sakın kuşkuya kapılanlardan olma."

Bu, Peygamberin (salât ve selâm üzerine olsun) diliyle ifade edilen red amaçlı

bir sorudur. Genel anlamda herhangi bir işte Allah'tan başka bir hakeme başvurmayı reddetme amacına yöneliktir. Ayrıca tüm işler için hakimiyet mercisini belirleme ve bu merci bu hakta tartışmasız birleme amacı güdülmektedir. Böylece hayatın herhangi bir meselesinde hükmüne başvurmak için Allah'dan başka birine yönelmenin mümkün olabileceği savı tümünden tuhaf karşılanarak reddedilmiş oluyor:

“Allah'ın dışında bir hakeme mi başvurayım?”

Sonra... Bu reddin ve Allah'dan başkasını hakem edinmeyi son derece çirkin ve garip bir olay olarak gözler önüne seren koşulların ayrıntılarına geçiliyor. Kuşkusuz yüce Allah hiçbir şeyi kapalı bırakmamıştır. Kullanını hayatta karşılaşacakları problemlere ilişkin hükümler belirlemeleri için başka bir kaynağa muhtaç durumda bırakmamıştır.

“Allah size ayrıntılı açıklamalar içeren kitabı indirmiştir...”

Bu kitap, insanların ayrılığa düştükleri konularda aralarında adaletle hükmetmesi ve bu işlerde Allah'ın hakimiyetini ve ilâhlığını temsil etmesi için indirilmiştir. Sonra bu kitap, bir bütün olarak tüm hayat düzeninin dayanacağı temel ilkeleri içerir bir şekilde ayrıntılı olarak indirilmiştir. Aynı zamanda bu kitap; ekonomik, bilimsel ve topyekûn pratik durumları ne düzeyde olursa olsun, insan topluluklarında yer etmesini istediği sorunlara ilişkin ayrıntılı hükümleri de kapsamaktadır. Bu ve öteki nedenlerden dolayı bu kitap, hayatın herhangi bir probleminde Allah'dan başka birinin hükmüne ihtiyaç bırakmamaktadır.

Yüce Allah'ın kitabı aracılığıyla bildirdiği gerçek budur. Bundan sonra diyen, “insanlık büyük bir gelişme gerçekleştirmiştir, artık bu kitaba ihtiyacı kalmamıştır” desin, ancak beraberinde bu dine inanmadığını, kâfir olduğunu ve alemlerin Rabbinin sözünü yalanladığını da belirtsin. (Allah korusun).

Sonra çevrelerinde, herhangi bir işte Allah'dan başkasını hakem edinmeyi çirkin ve garip bir durum olarak ortaya koyan başka şartlar da sözkonusudur. Kuşkusuz daha önce kendilerine kitap verilenler, bu kitabın Allah katından indirilmiş olduğunu bilirler. Onlar kitabı iyi bilirler. Çünkü onlar kitap ehli idirler.

“Kendilerine kitap verdiklerimiz, Kur'an'ın gerçeğe dayalı olarak Allah tarafından indirildiğini bilirler.”

Kuşkusuz yüce Allah'ın müşriklere bildirdiği bu şartlar, hem Mekke'de hem de Arap Yarımadası'nda mevcuttu. Yüce Allah'ın gönüllerini islâma açtığı kimilerin yaptığı gibi ehli kitap da, ister açıkça belirtsin, ya da bazılarının yaptığı gibi gizlesin, inkâr etsin farketmez. Her iki durumda da mesele birdir. Bunu Allah bildiriyor ve doğru olan O'nun bildirdiğidir. Buna göre kitap ehli, Kur'an'ın hak içerikli olarak Allah katından indirilmiş olduğunu bilmektedir. Bu kitabın içeriği hak olduğu gibi Allah'dan indirilişi de haktır.

Kuşkusuz kendilerine kitap verilenler (yahudi ve hristiyanlar) günümüzde de bu kitabın hak içerikli olarak Allah katından indirilmiş olduğunu biliyorlar.

Aynı zamanda bu dinin gücünün, kendisini saran gerçekten ve içerdiği haktan kaynaklandığını çok iyi biliyorlar. Tüm bu bildiklerinden dolayı da bu dinle ve bu kitapla kesintisiz bir savaşa girişiyorlar. Bu savaşların en şiddetlisi ve en ağır-
tı da, hakimiyeti bu kitaptan kaynaklanan şeriatı alıp, insan ürünü diğer kitap-
lardan kaynaklanan yasalara vermek ve Allah'dan başkasını hakem
pozisyonuna getirmektir. Allah'ın kitabı yaşanmamış, O'nun dini varlığını sür-
dürmemiş olsun ki; bir zamanlar ilâhlığın tek başına Allah'a ait olduğu, Allah'-
ın kitabından kaynaklanan şeriatının egemen olduğu, diğer yasaların katkılarının
sözkonusu olmadığı, Allah'ın kitabının yanında (toplum sisteminin ve yasama-
ya ilişkin temellerin ondan alındığı ve tıpkı müslümanların Allah'ın kitabına ve
ayetlerine başvurduğu ve şahit tuttuğu gibi, başvuru ve içeriği şahit gösteri-
len) başka kitaplara itibar edilmediği ülkelerde, başka ilâhlıklar kurulsun! Büt-
tün bunların arkasında -siyonist ve hacılardan oluşan- ehli kitap vardır. Bunun
gibi iğrenç hedeflerin gerçekleşmesi için ortaya atılan her sistemin ve her hük-
mün arkasında yer aldıkları gibi.

Ayetlerin akışı, bu kitabı yüce Allah'ın ayrıntılı olarak indirdiğini ve kitap
ehlinin bu kitabın Allah katından hak içerikli olarak indirilmiş olduğunu bil-
diklerini açıklarken, Hz. Peygambere (salât ve selâm üzerine olsun) dahası ken-
disine inananlara yönelmekte, müşriklerin tarafından gördükleri yalanlama ve
tartışmanın ve kimi kitap ehlinin tarafından gördükleri gizleme ve inkârın ağır-
lığını hafifletmektedir:

“O halde sakın kuşkuya kapılanlardan olma.”

Hz. Peygamber (salât ve selâm üzerine olsun) ne kuşkuya düşmüştü ne de
tereddüt etmişti. Yüce Allah kendisine:

**“Sana indirdiğimizden şüphede isen, senden önce indirdiğimiz kitapları oku-
yanlara sor. Kuşkusuz sana Rabbinden gerçek gelmiştir, sakın kuşkuya kapı-
lanlardan olma”** (196) ayetini indirdiği zaman, Hz. Peygamberin **“Ne kuşkuya
kapılım ne de sorarım”** buyurduğu rivayet edilmektedir.

Ancak bu ve benzeri direktifler, gerçek üzerinde kalıcı kılma amaçlı uyarı-
lar Peygamberimizin (salât ve selâm üzerine olsun) ve beraberindeki müslüman
ümmetin karşı karşıya kaldığı tuzakların, sıkıntıların, yalanlama ve inkârın bo-
yutlarını, ayrıca bu direktif ve destekle hem ona hem de müslümanlara yönelik
Allah'ın rahmetinin büyüklüğünü göstermektedir.

Ayetlerin akışı bu yönde devam ediyor ve Allah'ın kesin sözünün tamam-
landığını, hileleri hangi düzeyde olursa olsun, yaratıkların davranışlarının bu-
nu değiştiremeyeceğini belirtiyor.

**“Rabbinin sözü doğruluğun ve adaletin doruğuna erdi. O'nun sözlerini hiçbir
güç değiştiremez. O her şeyi işitir ve bilir.”**

Söyleyip belirlediklerindeki doğruluk, yasalastırıp hükmettiklerindeki adalet
bakımından Allah'ın sözleri eksiksizdir. Bundan sonra, inanç, düşünce, temel

ilke, değer ve ölçü hakkında herhangi birinin söz söylemesine gerek kalmamıştır. Şeriat, hüküm, gelenek ve görenek noktasında hiç kimsenin bir şeyler söylemeye hakkı yoktur. Allah'ın hükmünün bozulması sözkonusu değildir. Kimsenin korumasına ihtiyacı yoktur O'nun.

“O her şeyi ıstır ve bilir.”

O, kullarının söylediklerini ıstır ve bu sözlerinin ardındaki niyetlerini de bilir. Ayrıca onların yararına olana ve islah edecek şeyleri de bilir.

Yüce Allah'ın indirdiği kitabın “hak” içerikli olduğu belirtilirken bir de insanların benimsedikleri ve yararlı gördükleri şeylerin kesinliği sözkonusu olmayan zanna uymaktan başka bir şey olmadığı, bunun ise sadece sapıklıkla sonuçlanacak bir tutum olduğu belirtilmektedir. Bir de insanların bu biricik ve kesin kaynağa başvurmaları durumu müstesna hiçbir zaman gerçeği söylemeyecekleri, onu gösteremeyecekleri vurgulanmaktadır. Bu yüzden Hz. Peygamber, sayıları ne kadar çok olursa olsun, insanların kendi kendilerine belirleyip gösterdikleri bir şeye uymaktan sakındırılmaktadır. Çünkü sapıklığın takipçileri ne kadar çok olursa olsun, cahiliye aynı cahiliyedir.

“Eğer sen yeryüzünde yaşayan insanların çoğuna uyacak olursan, bunlar seni Allah'ın yolundan saptırırlar. Onlar sadece zanların, sanıların peşinden giderler, sırf tahmin yürütürler.”

Yeryüzünde yaşayanların -tıpkı günümüz gibi- çoğunluğu cahiliye mensu-buydu. Tüm işlerinde Allah'ı hakem yapmıyorlardı. Allah'ın kitabında bildir-diği şeriatı bütünüyle kanun edinmiyorlardı. Düşüncelerini ve fikirlerini, düşünce ve hayat metodlarını Allah'ın yol göstericiliğinden ve direktiflerinden almıyor-lardı. Bu yüzden -tıpkı günümüz gibi- cahiliye sapıklığına dalmışlardı. Gerçeğe dayanan, gerçekten alınan bir görüş ileri sürmeleri, bir söz söylemeleri müm-kün değildi. Kendilerine uyanı, yollarını, takip edeni sapıklıktan başka bir şeye yöneltmezlerdi. Tıpkı günümüzde olduğu gibi kesin bilgiyi bırakıp zan ve sezgi-lere uyuyorlardı. Oysa zan ve sezgi olsa olsa sapıklıkla sonuçlanırdı. Bu nedenle Allah'ın yolundan sapmaması için yüce Allah peygamberini onlara uymaktan, onları takip etmekten sakındırıyor, hem de bu şekilde genel bir ifadeyle. Ayet-lerin akışında ele alınacağı gibi, sözkonusu edilen konunun bazı kesilen hay-vanların helâl ya da haram oluşuyla ilgili olmasına rağmen.

~ Ardından, şu doğru yoldadır, şu da sapıklıktadır diye kullar hakkında hü-küm verenin tek başına yüce Allah olduğu belirtilmektedir. Çünkü kulların ger-çek mahiyetini sadece yüce Allah bilebilir, neyin hidayet, neyin sapıklık olduğunu ancak O belirleyebilir:

“Hiç kuşkusuz Rabbin kimin kendi yolundan saptığını ve kimin doğru yolda olduğunu herkesten iyi bilir.”

İnsanların düşünceleri, değerleri, ölçüleri, davranışları ve hareketleri üze-rinde egemen olacak temel bir kuralın varlığı zorunludur. Bütün bunlardan han-gisinin gerçek hangisinin batıl olduğunu belirlemek için temel bir kural

kaçınılmazdır. Böylece sorun, insanların değişken arzularının ve kanıtlanmış bir bilgiye dayanmayan çıkarlarının sorunu olmaktan çıkar. Sonra tüm bu sorunlar için ölçüler koyan ve insanların kullar hakkındaki hükmüne başvurdukları, değer yargılarını aldıkları bir mercinin bulunması zorunludur.

İşte burada yüce Allah ölçü koymaya, insanları buna göre, değerlendirmeye, kimin doğru yolda, kimin de sapık yolda olduğunu belirlemede sadece kendisinin hak sahibi ve yetkili olduğunu belirtmektedir.

Kuşkusuz değişken yargıları doğrultusunda bu hükümleri belirleyecek olan "toplumun" kendisi değildir. Toplumsal yapının ve maddi dayanaklarının değişmesiyle değer ve hükümleri değişen toplum bu konuda söz sahibi değildir. Çünkü tarıma dayalı toplumun değer yargıları ve ahlâk kuralları ayrı, sanayi toplumunun değer yargıları ve ahlâk kuralları ayrı olacaktır. Kapitalist burjuva toplumu için ayrı değer yargıları ve ahlâk kuralları olduğu gibi, sosyalist ya da konüist toplum için de farklı değer yargıları ve ahlâk kuralları söz konusu olacaktır. Ardından bu toplumların yargılarına uygun şekilde insanların davranışları için farklı ölçüler konacaktır.

İslâm bu esası tanımaz ve onaylamaz. İslâm kendine özgü birdeğer yargısı tayin eder. Onu da yüce Allah belirlemiştir. Aynı zamanda bu değer yargısı toplum biçimlerinin değişmesiyle değişmeyen bir esastır. Bu değer yargısı dışına çıkan toplumun islâm literatüründe adı bellidir. Bu toplum islâm dışı, cahili bir toplumdur. Allah'a ortak koşan bir toplumdur. Çünkü bu toplum değer yargıları, ölçüler, düşünceler, ahlâk kuralları, düzen ve sistemler hakkında Allah'ın bildirdiklerinin dışında Allah'tan başka -insanlardan- birtakım kimselere yetki tanımaktadır. İslâmın toplumlar, değer yargıları ve ahlâk kuralları için tanıdığı tek bölünme şekli budur. İslâmî olma ya da islâm dışı olma... Ya islâm ya da tüm şekil ve görünümleriyle cahiliye...

HELÂL VE HARAM

Birtakım açıklamalar içeren bu uzun hazırlıktan sonra yine bu açıklamalı uzun hazırlık bölümünün yerleştirdiği temel kuraldan hareketle kesilen hayvanlar sorunu ele alınmaktadır:

فَكُلُوا
 مِمَّا ذَكَرَ اللَّهُ عَلَيْهِ إِن كُنتُمْ بآيَاتِهِ مُؤْمِنِينَ ﴿٥٠﴾
 وَمَا لَكُمْ أَلَّا تَأْكُلُوا مِمَّا ذَكَرَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَقَدْ فَصَّلَ لَكُمْ
 مَا حَرَّمَ عَلَيْكُمْ إِلَّا مَا اضْطُرُّوا بِهِ وَإِنَّ كَثِيرًا لِّيُضِلُّوا
 بِأَهْوَاءِهِمْ بَصِيرَةً إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِالْعَاصِينَ ﴿٥١﴾

وَذَرُوا ظُلُمًا هَٰذَا لَدُنَّ رَبِّهِمْ وَإِنَّا لَإِلَٰهٌ ذُنُوبَكُمْ يُغْفِرُ لِمَن يَشَاءُ ۚ وَإِنَّا لَإِلَٰهٌ ذُنُوبَكُمْ يُغْفِرُ لِمَن يَشَاءُ ۚ وَإِنَّا لَإِلَٰهٌ ذُنُوبَكُمْ يُغْفِرُ لِمَن يَشَاءُ ۚ
 سَيَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرًا كَمُلَا ۖ وَأَيُّكُمْ يَكْفُرُ ۚ وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ
 اٰلِهَ عَلَيْهِ وَاٰلِهَ لَفِئْسَ وَاِنَّا لَشٰٓيَاطِیْنَ كٰوِبُوْنَ اِلَآ
 اَوَّلَآئِهِمْ لِحَبَادٍ لِّكُفْرِهِمْ وَاِنَّا لَمُغْتَمِرُونَ ۚ اَنۢكُمۡ لَشٰٓرِكُوْنَ ۙ

118- "Eğer Allah'ın ayetlerine inanıyorsanız, O'nun adı anılarak kesilen hayvanların etlerinden yiyiniz."

119- "Niçin Allah'ın adı anılarak kesilen hayvanların etlerinden yemi-yorsunuz? Oysa Allah çaresizlik sonucu yemek zorunda kaldıklarınız dışında, size haram kıldığı etleri ayrıntılı biçimde açıkladı. Birçokları bilmeden keyfi arzularına uyarak insanları yoldan çıkarırlar. Hiç kuş-kusuz Rabbin sınırı aşanları herkesten iyi bilir."

120- "Günahın açığından da gizlisinden de sakınınız. Günah işleyenler yaptıkları günahın cezasını çeceklerdir."

121- "Allah'ın adı anılarak kesilmeyen hayvanların etlerinden yemeyi-niz. Çünkü bu, Allah'ın yolundan sapmaktır. Şeytanlar dostlarına siz-zinle tartışmalarını telkin ederler. Eğer onlara uyarsanız, şüphesiz siz de müşrik olursunuz."

Fıkıh açısından bu hükümlerin ayrıntılarına dalmadan önce, ayetin belir-lediği temel itikadî ilkeleri açıklamayı son derece önemli görüyoruz.

Ayet, üzerinde Allah'ın adı anılan şeyleri yemeyi emretmektedir. Allah'ın adının anılması, yönü belirlemekte ve yönelişi sınırlandırmaktadır. Ayrıca in-sanların imanını, Allah'dan kaynaklanan ve kendilerine yönelik olan bu emre uymalarına bağlamaktadır:

"Eğer Allah'ın ayetlerine inanıyorsanız, O'nun adı anılarak kesilen hay-vanların etlerinden yiyiniz."

Sonra onlara, neden Allah'ın adı anılarak kesilen hayvanların etlerini ye-mekten kaçındıkları sorulmaktadır. Oysa Allah bunları helâl kılmıştır. Ayrıca zor durumda kaldıkları sürece yemeyecekleri haram etleri de açıklamıştır. Do-layısıyla bu açıklamayla beraber, bunların helâl ya da haram oluşu, yenmeleri ya da bırakılmaları konusunda söylenecek her şey bitmiştir.

"Niçin Allah'ın adı anılarak kesilen hayvanların etlerinden yemi-yorsunuz? Oysa Allah, çaresizlik sonucu yemek zorunda kaldıklarınız dışında, size haram kıldığı etleri ayrıntılı biçimde açıkladı..."

Bu ayetler o günkü ortamda rastlanan fiili bir durumu dile getirdiğine göre -nitekim müşrikler Allah'ın helâl kıldığı bazı hayvanların etlerini yemekten ka-çınıyor, haram kıldığı bazı hayvanların etlerini de yiyorlardı. Üstelik bunun Al-lah'ın hükmü olduğunu ileri sürüyorlardı- ayetlerin akışı, Allah'a iftira ederek birtakım hükümler koyanların durumunu açıklamaktadır. Buna göre bunlar hiçbir

bilgiye, hiçbir dayanağa uymaksızın keyfi arzularına göre hüküm koymaktadırlar. Kendi kendilerine uydurdıkları bu hükümlerle insanları saptırmaktadırlar. Birer kul oldukları halde ilâhlığın özelliklerini iddia etmekle Allah'ın ilâhlığına ve hakimiyetine tecavüz etmektedirler:

“Birçokları bilmeden keyfi arzularına uyarak insanları yoldan çıkarırlar. Hiç kuşkusuz Rabbin sınırı aşanları herkesten iyi bilir.”

Aynı zamanda yüce Allah, gizli-açık tüm günahları terketmelerini emretmektedir. Keyfi arzularına uyarak ve bilgisizce insanları saptırmaya çalışmaları, Allah katından gelmeyen yasalara onları yüklemeleri, sonra da bunlar Allah'ın şeriatıdır demeleri bu günahlar arasındadır. Bu arada işledikleri günahın sonucundan da sakındırmaktadır onları.

“Günahın açığından da gizlisinden de sakınınız. Günah işleyenler yaptıkları günahın cezasını çeceklerdir.”

Ardından müşriklerin, Allah'ın adını anmadan üzerlerine tanrılarının adlarını anarak kestikleri ya da kumar için kesip fal oklarıyla bölüştükleri veya haramlığı konusunda müslümanlarla tartıştıkları murdar hayvanların etlerini yemeleri yasaklanmaktadır. Müşriklere göre murdar hayvanı Allah kesmiştir. O halde elleriyle kestikleri hayvanların etlerini yedikleri halde müslümanlar neden Allah'ın kestığını yemiyorlardı? Bu, her cahiliye toplumunda rastlanan saçma ve tutarsız cahiliye düşüncelerden biridir. Aynı zamanda bu, ayetlerin işaret ettiği kesilmiş hayvanlar konusunda müslümanlarla tartışmaları için -insan ve cin- şeytanlarının yordakçılarına fısıldadıkları bir vesvesedir.

“Allah'ın adı anılarak kesilmeyen hayvanların etlerinden yemeyiniz. Çünkü bu, Allah'ın yolundan sapmaktır. Şeytanlar dostlarına sizinle tartışmalarını telkin ederler. Eğer onlara uyarsanız, şüphesiz siz de müşrik olursunuz.”

Bu dinde hakimiyet, itaat ve uyma konusunda gösterilen kesinliği ve açıklığı iyice kavrayabilmemiz için son açıklamanın önünde biraz duralım.

Bir müslümanın Allah'ın şeriatından kaynaklanmaksızın, hakimiyeti tek başına O'na özgü kılmaya dayanmaksızın herhangi bir insanın koyduğu en ufak bir hükme uyması... Bu ufak noktada müslümanın ona uyması kendisini Allah'a teslim olmuşluktan (müslümanlıktan) çıkarıp O'na ortak koşmuşluk (müşriklik) konumuna getireceğini Kur'an ayeti kesin ve net bir şekilde ifade etmektedir.

Bu konuda İbn-i Kesir şöyle diyor:

“Yüce Allah'ın şu sözüne gelince: “Eğer onlara uyarsanız şüphesiz siz de müşrik olursunuz.” Yani siz Allah'ın size emrettiği şeylerden ve sizin için belirlediği şeriatından sapıp, ondan başkasının sözüne uyarsanız ve başkasını O'na tercih ederseniz şirktir. Tıpkı şu sözünde belirlediği gibi: “Din bilginlerini ve ruhbanlarını Allah'dan başka Rabbler edindiler.” (197)

Tirmizi ayetin tefsirinde Adiy b. Hatem'den şöyle rivayet etmektedir; Adiy, Resulullah'a şöyle dediğini anlatır:

-Ya Resulullah onlar din bilginlerine ve ruhbanlarına ibadet etmiyor, dedim.

Resulullah:

-Evet, ibadet ediyorlar. Din bilginleri ve ruhbanlar haram şeyleri onlara helâl, helâl şeyleri de haram kıldılar. Onlar da bunlara uydular. İşte bu durum sonucu, onlara ibadet ediyorlar demektir, buyurdu.

Aynı şekilde İbn-i Kesir, "Din bilginlerini ve ruhbanlarını Allah'dan başka Rabbler edindiler" ayeti hakkında Süddi'den şu sözleri nakleder:

"Adamların öğütlerine uyup Allah'ın kitabını kulak ardı ettiler, bu yüzden yüce Allah, "Oysa bir tek ilaha kulluk etmekten başka bir şeyle emrolunmamışlardı" buyurmuştur. Yani haram kıldığı şey haram-olan, helâl kıldığı şey helâl olan, şeriatına uyulan ve hükmü uygulanan bir tek ilâh...

Bunlar Süddi'nin dedikleri onlar da İbn-i Kesir'in... Her ikisi de Kur'an ayetinin ve aynı şekilde peygamberin tefsirinin kesin, net ve açıklığına dayanarak; küçük bir ayrıntıda da olsa, bir insanın kendi kendine koyduğu bir şeriata uymasının açık ve kesin bir şekilde müşrik olmasına neden olacağını belirtmektedir. Şayet bu adam müslüman olur da böyle bir davranışta bulunursa, islâm'dan çıkıp, şirke girmiş demektir. Allah'dan başkasına başvurduğu, O'ndan başkasına itaat ettiği sürece diliyle, "Allah'dan başka ilâh bulunmadığına ta-nıklık ederim = Eşhedü en lâ ilâhe illallah" demesinin hiçbir değeri yoktur.

Bu kesin açıklamaların ışığında yeryüzünün bugünkü durumuna baktığımızda, cahiliye ve şirk tarafından sarıldığını görürüz. İlâhlık özelliklerini iddia eden yeryüzü Rabblerine karşı çıkıp da zorlama sınırları dışında onların hiçbir yasalarını ve hükümlerini kabul etmeyen Allah'ın koruduğu kimselerin dışında, cahiliye ve şirkten başka bir şey bulunmadığını anlarız.

"Allah'ın adı anılarak kesilmeyen hayvanların etlerinden yemeyiniz. Çünkü bu, Allah'ın yolundan sapmaktır" ayetinden çıkarılan fikhî hükümlere gelince; Allah'ın adının anılması ve anılmaması durumunda helâl ya da haram olan kesilmiş hayvanlara ilişkin hükümleri İbn-i Kesir tefsirinde şöyle özetlemektedir:

"Kesen kişi müslüman da olsa, Allah'ın adı anılmadan kesilen hayvanın helâl olmayacağını ileri sürenler bu ayeti kanıt göstermektedirler."

İmamlar- (Allah'ın rahmeti üzerlerine olsun) bu konuda üç ayrı görüş ileri sürmüşler;

I) Kimisi; Allah'ın adı ister bilerek, ister unutulmuş olsun bu şekilde kesilen bir hayvanın helâl olmayacağını kabul etmiştir İbn-i Ömer'den, kölesi Nafi'den, Amir eş-Şa'bi'den ve Muhammed b. Sirin'den bu şekilde rivayet edilmiştir İmam Malik'den, Ahmed b. Hanbel'den de aynı rivayet vardır. İbn-i Hanbel'in ilk kuşak ve son kuşak bazı arkadaşları bu rivayeti desteklemiş-

tir. Ebu Sevr ve Davud ez-Zahirî'nin tercihi de budur. Bu kuşak Şafîî fıkhîçılardan olan Ebul Futûh Muhammed b. Muhammed b. Ali et-Taî "el-Erbain" adlı kitabında bu görüşü tercih etmiştir. Bu görüşlerine hem bu ayeti hem de av ayetini delil getirmişlerdir.

"Onların sizin için tuttuklarından yiylin ve üzerinde Allah'ın adını anın."
 (198) Sonra bu görüş **"Çünkü bu Allah'ın yolundan sapmaktır"** ifadesiyle de güçlendirilmiş oluyor. Buradaki zamir yeme eylemine dönüktür denmiştir. Kimine göre de bu Allah'dan başkası için kesilen hayvana dönüktür. Ayrıca bu görüş Adiy b. Hatem ve Ebu Sa'lebe'nin hadisleri gibi hayvanın kesimi ve av esnasında Allah'ın adının anılmasını emreden hadislerle desteklenmektedir. **"Eğitilmiş köpeğini salarken Allah'ın adını anmışsan yakaladığını ye."** (199) Rafî b. Hadîc'in hadisi de şöyle: **"Allah'ın adı anılıp da kanı akıtılamı yiyiniz."** (200)

2) Bu konudaki ikinci görüşe gelince; bunlara göre Allah'ın adının anılması zorunlu değildir. Sadece hoş karşılanan (müstehap) bir durumdur. Gerek bilerek, gerek unutarak bunun terkedilmesi hiçbir zarar vermez. İmam Şafîî (Allah'ın rahmeti üzerine olsun) ve tüm arkadaşları bu görüşü kabul etmiştir. Hanbelî'nin İmam Ahmed'den naklettiği bir rivayet de bu doğrultudadır. İmam Malik'den de böyle bir rivayet gelmiştir. Eşheb b. Abdülaziz buna ilişkin bir açıklamayı İmam Malik'in arkadaşlarından nakleder. İbni Abbas, Ebu Hureyre, Ata b. Ebu Rabah'dan da benzer sözler anlatılmıştır. En doğrusunu Allah bilir.

İmam Şafîî, **"Allah'ın adı anılarak kesilmeyen hayvanların etlerinden yemeyiniz. Çünkü bu, Allah'ın yolundan sapmaktır"** ayetinin Allah'dan başkası için kesilen hayvanlara ilişkin olduğu görüşündedir. Nitekim, **Sapıkça Allah'dan başkası adına boğazlanan hayvanlardan...** (201) söz edilmektedir. İbn-i Cüreyc Ata'dan şöyle nakleder: **"Allah'ın adı anılarak kesilmeyen hayvanların etlerinden yemeyiniz"** ayetiyle, Kureys'in putlar adına kestiği ve Mecusiler'in (ateşe tapanların) kestikleri hayvanların yenmesi yasaklanmıştır. İmam Şafîî'nin benimsediği sağlam görüş budur.

"Allah'ın adı anılmayarak kesilen, hayvanların etlerinden yemeyiniz" ayeti hakkında İbn-i Ebu Hatem şöyle der: Bize babam anlattı, bize Yahya b. Muğire aktardı, bize Cerir, Ata'dan, o da Sa'd b. Cübeyr'den İbn-i Abbas'dan şöyle nakletti: Burada kastedilen murdar hayvandır. Ebu Davud'un mursal hadis olarak aktardığı ve Sevr b. Yezid'in, Ebu Hatem b. Habban'ın "güvenilir kişiler" kitabında anlattığı tabiidenden biri olan Süveyd b. Meymun'un kölesi Salt ve sûdîsî'den rivayet ettiği hadis bu görüşe kanıt gösterilmiştir. Resulullah şöyle buyurmuştur! İster Allah'ın adını ansın ister anmasın müslümanın kestiği hayvan helâldir. Çünkü müslüman andığı zaman Allah'dan başkasının adını an-

(198) Maide Suresi; 4

(199) Buhari, Müslim

(200) Buhari, Müslim

(201) En'am Suresi; 145

ınaz.” Bu müşel hadis, Darekutni'nin İbn-i Abbas'dan rivayet ettiği hadisi destekler mahiyettedir: “Bir müslümanın kestiği, üzerinde Allah'ın adı anılmış olsa bile yensin. Çünkü müslüman mutlaka Allah'ın isimlerinden birini kişiliğiyle yansıtır.”

3) Üçüncü görüş: Hayvan kesilirken unutarak besmeleyi terketmek zarar vermez, ancak bilerek terkedildiğinde hayvanın yenmesi helâl değildir. İmam Malik'in ve Ahmed b. Hanbel'in bilinen görüşleri budur. Ebu Hanife ve arkadaşlarının İshak b. Raheveyh'in görüşleri de bu doğrultudadır. Hz. Ali, İbn-i Abbas, Sa'd b. Museyyeb, Ata, Tavûs, Hasan Basrî, Ebu Malik, Abdurrahman b. Ebu Leylâ, Ca'fer b. Muhammed ve Rabia b. Ebu Abdurrahman'dan bu görüş anlatılmıştır.

İbn-i Cerir şöyle der: “Bu ayet hakkında bilginler arasında görüş ayrılıkları vardır; acaba ayetin içerdiği hükümden herhangi bir şey neshedildi mi? Yoksa böyle bir şey sözkonusu değil mi diye?.. Kimisi, hiçbir şey neshedilmemiştir, belirlediği tüm hususlar muhkemdir, demiştir. Mücahid ve alimlerin geneli bu görüştedir. İbn-i Ahmed Yahya b. Vazih'dan, o da Hüseyin b. Vakid'den o da İkrime ve Hasan Basri'den şöyle rivayet eder: İkrime ve Hasan Basri şöyle demişler: Yüce Allah, “Eğer Allah'ın ayetlerine inanıyorsanız, O'nun adı anılarak kesilen hayvanların etlerinden yiyiniz.” buyurmuştur, sonra da “Allah'ın adı anılmayarak kesilen hayvanların etlerinden yemeyiniz. Çünkü bu, Allah'ın yolundan sapmaktır” buyurmuştur, ardından aşağıdaki ayette bu ayeti neshetmiş ve konuyu bu hükmün dışında tutmuştur; “Kendilerine kitap verilenlerin yiyecekleri size helâldir, sizin yiyecekleriniz de onlara helâldir.” (202) Ebu Hatem, bana Abbas b. Velid b. Yezid anlattı; bize Muhammed b. Şuayb nakletti; bana Nu'man -yani İbn-i Münzir- İbn-i Nekhûl'den şöyle haber verdi: Yüce Allah, “Allah'ın adı anılmayarak kesilen hayvanların etlerinden yemeyiniz” buyurdu. Sonra bunu neshetti, müslümanlara acıyıp şöyle buyurdu: “Bugün size temiz olan şeyler helâl kılındı. Kendilerine kitap verilenlerin yiyecekleri size helâldir” diye yukarıdaki ayeti neshetti. Böylece kitap ehlinin yiyeceklerini helâl kıldı. Sonra İbn-i Cerir diyor ki; doğrusu, ehli kitabın yiyeceklerinin helâl oluşuyla, üzerinde Allah'ın adı anılmadan kesilen hayvanların haram oluşu arasında bir çelişki sözkonusu değildir. İbn-i Cerir'in bu sözü doğrudur. Bu ayetin neshedildiğini söyleyen kimi selef (ilk kuşak) fıkıhçıların amacı da konuyu özelleştirmektir. En iyisini yüce Allah bilir... “İbn-i Kesir'den yaptığımız alıntı sona erdi.”

ÖLÜ VE DİRİ

Bundan sonra, küfür ve imanın özelliklerine, her şehirde büyüklemlerin tuzaklar kuran suçlular olmasını gerektiren Allah'ın kaderine, büyüklemlen bu suçluların içinde depreşip duran ve onları islâma girmekten alıkoyan kibirlerine

değinen detaylı bir bölüm yer alıyor. Bölüm, yüce Allah'ın kendisine göğüsleri açtığı imanın ve gönülleri daralttığı, nefesleri sıkıp zorlaştırdığı küfrün durumuna ilişkin göz kamaştırıcı gerçek bir tasvirle son buluyor. Bölümün tümü, uygulamaya ilişkin ayrıntının temel kurala bağlanması gibi, kesilen hayvanların helâl ve haramlığı konusuna bağlanıyor. Ayrıca bu ayrıntının köklülüğüne ve büyük temele olan güçlü ilgisine de işaret etmektedir.

أَوَمَنْ كَانَ مِثْلًا فَاَحْيَيْنَاهُ وَجَعَلْنَاهُ نُورًا مِّنْ نُّورٍ
فِي السَّامِئَاتِ كَمَنْ مَّثَلَهُ فِي الظُّلُمَاتِ لَيْسَ بِخَارِجٍ مِنْهَا
كَذَلِكَ زَيْنٌ لِّلْكَافِرِينَ مَا كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿١٢٢﴾ وَكَذَلِكَ
جَعَلْنَاهُ فِي كُلِّ قَرْنَةٍ اَكَا بَرٍّ مِّنْهَا لَمَكْرُ وَاِمْهًا وَاَمَّا
يَتَكْرُونَ اِلَّا اِيَّا نَفْسِهِ وَمَا يَشْعُرُونَ ﴿١٢٣﴾ وَاِذَا جَاءَتْهُمْ
اٰيَةٌ قَالُوْا لَنْ نُّؤْمِنَ بِحَيْثُ تُوْنِيْ مِثْلَ مَا اُوْنِيْ رُسُلُ اللّٰهِ
اَعْلَمُ حَيْثُ يَجْعَلُ رِسَالَاتُ سُبُيْبُ الَّذِيْنَ اَجْرُمُوْا صَغَارُ
عِنْدَ اللّٰهِ وَعَذَابٌ شَدِيْدٌ مَّا كَانُوا يَمْكُرُوْنَ ﴿١٢٤﴾
فَنَزَّلْنَاهُ اَنْ يَّهْدِيْهِ يَشْرَحُ مَدْرَهُ لِّلْاِسْلَامِ وَمَنْ
يُرِدْ اَنْ يُّضِلَّهُ يَجْعَلْ مَدْرَهُ ضَيِّقًا حَرَجًا كَمَا نَا يَضَعُ
فِي السَّمَاءِ كَذَلِكَ يَجْعَلُ اللّٰهُ الرِّجْسَ عَلَى الَّذِيْنَ لَا يُؤْمِنُوْنَ ﴿١٢٥﴾

122- Ölü iken dirilttiğimiz ve kendisine insanlar arasında yürürken yararlandığı bir ışık verdiğimiz kimse, karanlıklar içinde bocalayıp oradan bir türlü dışarı çıkamayan kimse gibi midir? İşte böylece kâfirlere yaptıkları kötülükler çekici göründü.

123- Tıpkı bunun gibi her kentin kimi ileri gelenlerini o kentin hakkına karşı komplo düzenleyen azılı günahkârları yaptık. Aslında onlar kendilerine karşı komplo düzenlerler, ama bunun farkında değildirler.

124- Onlara bir gelince, "Allah'ın peygamberlerine verilen vahiy aynen bize de verilmedikçe asla inanmayız" derler. Oysa Allah peygamberlik görevini kime vereceğini herkesten iyi bilir. Bu azılı günahkârlar düzenledikleri komplolardan ötürü Allah katında aşağılanmaya ve ağır azaba çarpılacaklardır.

125- Allah kimi doğru yola iletmek isterse göğsünü İslâma açar. Kimi de saptırmak isterse göğsünü, sanki göğe çıkıyormuş gibi, dar ve tıkanık yapar. Bunun yanı sıra Allah, inanmayanları iğrençliğe mahkûm eder.

Hidayet ve imanın tabiatını tasvir eden bu ayetler realist bir gerçeği realist ve gerçekçi bir yöntemle ifade etmektedirler. Kuşkusuz ifadede beliren benzetme ve mecazlar bu gerçeği canlı ve etkileyici bir şekilde somutlaştırma amacına yöneliktir. Ne var ki, ifadenin kendisi de bir gerçektir.

Bu ayetlerin ifade ettiği gerçek türü, başvurulmuş bu tasvir etkenlerini zorunlu kılmaktadır. Evet bu bir gerçektir, ancak ruhsal ve düşünsel bir gerçektir. Sadece deneyimli tadılabilecek bir gerçek. İfade, sadece bu deneyimin zevkini gözler önüne serebilmektedir. O da, bu zevki fiilen tadanlar için elbette.

Bu inanç, ölmüş kalplere yeniden canlılık verir. Karanlıktan sonra kalbe bir ışık bahşeder. Bu hayatla birlikte daha önce hiç bilmediği bir şekilde her şeyden bambaşka bir duyguyla tad alır, her şeyi değişik tasvir eder, farklı değerlendirir. Bu ışığın aydınlığı altında ve etki alanında, imanın aydınlattığı bu kalbin daha önce göremediği bir şekilde her şey yepyeni bir görünüm kazanır.

Bu deneyimi sözcüklerle ifade etmenin imkânı yoktur. Sadece tadanlar bilebilir. Bu deneyimin gerçek mahiyetinin en güçlü taşıyıcısı kuşkusuz Kur'an ifadesidir. Çünkü Kur'an, bu deneyimi aynı cinsten ve aynı özelliklere sahip renklerle tasvir etmektedir.

Küfür; yok olmayan, bitmeyen, kaybolmayan, öncesiz ve sonrasız gerçek hayattan kopmadır. Ölümdür küfür. Varlık bütününde faaliyet gösteren etkin güçten yoksun olmadır. O halde küfür ölümdür. Fitratın alıcı ve verici hızlarının işlemez hale gelmesidir, körelmesidir. Demek ki ölümdür küfür.

İman ise bağlılıktır, istemektir, vermektir, kısacası hayattır...

Küfür ruhun açılmasını ve doğmasını engelleyen bir perdedir. O, karanlıktır... O, organlara ve duygulara vurulan bir kilit. O halde karanlıktır o. Şaşkınlık içinde şaşkınlıktır, sapıklıktır küfür. Kısacası karanlıktır.

İman ise; derin anlayış ve görüştür. Kavrayış ve dengedir. Bütün anlamlarıyla nurdur iman...

Küfür büzülüp, taşlaşmaktır. Çünkü, o, sıkıntıdır. Fitratın kolay yolundan ayrılmaktır. Çünkü zorluktur. Güvenilir bir himayenin verdiği huzurdan yoksun olmadır. Kısacası bunalımdır, küfür.

İman ise; genişlik, kolaylık, huzur ve yayılmış bir gölgedir.

O halde kâfir nedir? Şu varlık toprağında bir kökten, bir damardan yoksun zavallı bir bitkidir. Varlığın yaratıcısıyla bağları kopmuş bir fertten başka bir şey değildir. Bu yüzden varlık bütünüyle de bağları kopmuş durumdadır. Bireysel varlığının sınırlı bağlarının dışında bir bağla ilgi kuramamaktadır. O da en dar sınırlar içinde gerçekleşebilmektedir. Hayvanların yaşadığı sınırlar içinde... Duygulardan ayrıca, duyguların varlığın dış görünümünden algıladığı şeylerden oluşan sınırlar..

Kuşkusuz Allah'a bağlanmak ve Allah için kenetlenmek ölümlü, fani bireyi öncesiz ezeli ve sonrasız ebede bağlar. Sonra onu sonradan meydana gelmiş

evrene, görülen hayata bağlar. Ardından iman kafilesine, çağlar boyu ardarda gelen ve zamanın derinliklerine kök salmış biricik ümmete bağlar. Kendini birçok kökün, sonsuz bağların ve varlıkların içinde bulur. Coşkun, uzayıp giden, sürekli ve sınırlı ömrünün bitmesiyle tükenmeyen bir varoluştur.

İnsan bu nuru kalbinde bulunca, bu dinin gerçeklerini, davranış ve hareket metodunu olağanüstü bir şekilde karşısında bulur. Bu nuru kalbinde bulduğunda karşılaştığı bu sahne göz kamaştırıcı, olağanüstü bir sahnedir. Bu dinin tabiatında ve gerçeklerinde yer alan harikulâde ve kapsamlı uyum sahnesidir. Bu dinin hareket metodundaki ve yayılış yöntemindeki son derece güzel ve ince evrim sahnesidir. Bu din, artık birtakım inanç ilkeleri, ibadet şekilleri, yasalar ve direktifler yığını olarak belirmez. Aksine birbirine girmiş, birbirine dayanmış, uyum içinde ve birbirine karışmış bir plan olarak belirir. Bu din canlı, fitrâtın ihtiyaçlarına cevap veren, derin bir yakınlık, güvenilir bir doğruluk, sevgi ve şefkat içinde fitratla uyuşur bir konumda belirir.

İnsan bu nuru kalbinde bulduğu zaman varlık bütününe, hayata ve gerek evrende, gerekse insanlık aleminde meydana gelen olaylara ilişkin gerçekleri açık seçik görür. Yine olağanüstü ve göz kamaştırıcı bir sahnede görür tüm bunları. Önü ve sonu sağlam bir düzen içinde belirlenmiş titiz, ancak fitrata uygun ve kolay evrensel yasaların sahnesi... Bu evrensel yasaların arka planında yer alan ve onları işlemek için sürükleyen her şeyi kuşatıcı, serbest ve her şeye gücü yeten ilâhî iradenin sahnesi... Bu evrensel yasaların çerçevesinde yer alan insanların ve olayların oluşturduğu sahne...

İnsan bu nuru kalbinde bulduğu zaman her işte, her hususta ve her olayda bir netlik görür. Kendi içinde, amaçlarında, düşüncelerinde, planlarında ve hareketlerinde bir açıklık görür. İster yürürlükteki evrensel ilâhî kanunlarda olsun, ister insanların hareketlerinde, amaçlarında, gizli-açık planlarında olsun, çevresinde olup biten şeylerde bir açıklık görür. Gerek kendi içinde ve aklında, gerekse çevresindeki olgularla bir kitabı okur gibi olayların ve tarihin yorumunu bulur.

İnsan bu nuru kalbinde bulduğu zaman, düşüncelerinde, duygularında ve düşlerinde bir aydınlık, aklında, durumunda ve eğiliminde bir rahatlık görür. İşlerin olmasında ve meydana gelmesinde, olayların öncesinde ve sonrasında yumuşaklık ve kolaylık bulur. Her durumda ve her anda huzur, güven ve kesin inancın rahatlığı içinde bulur kendini.

İşte Kur'an'ın eşsiz ifade tarzı, ilham yüklü etkenleriyle bu gerçeği bu şekilde tasvir etmektedir:

“Ölü iken dirilttiğimiz ve kendisine insanlar arasında yürürken yararlandığı bir ışık verdiğimiz kimse karanlıklar içinde bocalayıp aradan bir türlü dışarı çıkamayan kimse gibi midir?”

Bu din gelmeden önce bu durumdaydı müslümanlar. Ruhlarına iman üfle-nip diriltmeden önce, yani canlılık, hareket, doğmak ve ortaya çıkmaktan oluşan

bu olağanüstü enerji başhedişmeden önce böyleydiler. Kalpleri ölüydü. Ruhları karanlıklar içindeydi. Sonra kalplerine birden iman serpildi ve kendilerine geldiler. Ruhlarında bir nur doğdu, birden aydınlanıverdiler. Ruhlarından nur fışkırmaya başlamıştı. İnsanlar arasında bu nurla yürüyor, sapıklara onunla yol göstericilik yapıyorlardı. Yoldan ayrılan kaçkınları topluyor, ürkeklere güvence veriyorlardı. Köleleştirilen insanlara özgürlük bahşediyorlardı. İnsanlık için yolun işaretleri belirmiş ve yeryüzünde yeni bir insanın doğuşu duyurulmuştu. Özgür ve aydın insanın... Sadece Allah'a kul olmak suretiyle kullara kul olmaktan kurtulmuş insanın...

Allah'ın, ruhuna hayat üflediği, kalbine aydınlık bahşettiği bir kimse, karanlıklar içinde bocalayıp bir türlü oradan çıkamama durumunda olan birisi gibi midir?

Bunlar birbirinden çok uzak iki ayrı alemdir. O halde çevresinde her tarafı aydınlatan nura rağmen karanlıklar içinde bocalayanı engelleyen nedir?

“İşte böylece kâfirlere yaptıkları kötülükler çekici geldi.”

İşte sır buradadır... Küfrün, karanlığın, ölümün çekiciliği ve süslenmişliği sözkonusudur. En başta bu çekiciliği doğuran Allah'ın iradesidir. İnsan fıtratını hem aydınlığı, hem de karanlığı sevmek gibi çift yetenekli kılan O'dur. Böylece karanlığı; ya da aydınlığı seçmekle insanı sınamaktadır. Karanlığı tercih ettiği zaman, Allah'ın iradesi bunu kendisine hoş gösterir, çekici kılar. O da sapıklıkta inat eder, giderek karanlıktan çıkamaz ve geri dönemez olur. Sonra birbirlerini aldatmak için yaldızlı sözler fısıldayan ve kâfirlere yapageldiklerini süslü gösteren ve çekici kılan insanlardan ve cinlerden şeytanlar vardır. Hayattan, imândan ve ışıktan kopmuş durumdaki bir kalp, karanlıklar içinde ancak vesveselere kulak verir. Hiçbir şey göremez, duyumsayamaz, bu koyu karanlıkta doğru yolu sapıklıktan ayırtedemez. İşte böylece kâfirlere yaptıkları kötülükler çekici göründü...

İşte aynı yolla, aynı nedenlerden ötürü ve bu kurallara dayanarak yüce Allah her şehrin büyüklük taşıyan suçlularının komplolar düzenlemelerini diledi ki; imtihan tamamlansın, kader uygulansın, hikmet gerçekleşsin, herkes kendisi için kolaylaştırılan yolda yürüsün ve yolculuğun sonunda herkes yaptığı için karşılığını görsün...

“Tıpkı bunun gibi her kentin kimi ileri gelenlerini o kentin hakka karşı komplo düzenleyen azılı günahkârları yaptık. Aslında onlar kendilerine karşı komplo düzenlerler, ama bunun farkında değildirler.”

Her kentte -büyük kent ve başkentte- büyüklük taşıyan suçlulardan bir grubun Allah'ın dinine karşı düşmanca bir tavır takınmaya yatkın olmaları her zaman için geçerli olan bir kuraldır. Çünkü Allah'ın dini ise, bu büyüklük taşıyanların insanlara haksızlık aracı yaptıkları iktidardan, insanları kendilerine kul konumuna getirdikleri Rabblikten ve insanları köleleştirmek için kullandıkları hakimiyetten soyutlanmaları noktasında başlamaktadır. Tüm bu nitelikleri Al-

lah'ın dini, tek başına insanların Rabbi, insanların sahibi ve insanların ilahı olan Allah'a vermektedir.

Yüce Allah'ın peygamberlerini gerçekte birlikte göndermesi fitratın özünde yer eden bir kuraldır. Bu gerçek sayesinde ilâhlık taslayanlar ilâhlıktan, Rabblikten ve egemenlikten soyutlanırlar. Bu yüzden Allah'ın dinine ve O'nun peygamberlerine düşmanlıklarını açığa vururlar. Sonra da kentlerde çeşitli kompolar kurarlar. Aldatmak için birbirlerine yaldızlı sözler fısıldarlar. Hak ve doğruluğa karşı başlattıkları savaşta batıl ve sapıklığın yayılmasında ve görünüşte korkutucu olan kompolarla insanları değersiz hale getirmekte, cinlerden şeytanlarla yardımlaşırlar.

Bu, her zaman için geçerli bir kuraldır... Ve çarpışma kaçınılmazdır. Çünkü bu savaş, Allah'ın dininin başta gelen ilke -yani egemenliği bütünüyle Allah'a özgü kılmak- ile kentlerdeki suçluların ihtirastarı, hatta bizzat varlıkları arasındaki eksiksiz çelişkiye dayanmaktadır.

Bir peygamberin girişmekten başka seçeneği yoktur bu savaşa. Peygambere inananların da savaşa girişmekten ve sonuna kadar bu savaşı sürdürmekten başka yapacakları bir şey yok. Bu arada yüce Allah dostlarına güvence veriyor: Büyüklük taslayan suçluların kompoları ne kadar büyük ve sürekli olursa olsun, sonuçta kendilerinden başka kimseye bir şey dokunduramayacaklardır. Kuşkusuz müminler bu savaşa tek başlarına girişmiyorlar, bu savaşta yardımcıları ve dostları Allah'tır. O kendilerine yeter. Ve O komplocuların kompolarını başlarına geçirir.

"Aslında onlar kendilerine komplo düzenlerler, ama bunun farkında değildirler."

O halde müminler kendilerinden emin olsunlar.

Sonra Kür'an'ın akışı Allah'ın peygamberlerine ve O'nun dinine düşman olanların içlerinde yer eden kibirin mahiyetini gözler önüne seriyor. Bu kibir onları islâma girmekten alıkoymuyor. Çünkü onlar, herkes gibi Allah'a kul olmaktan korkuyorlar. Bu yüzden avam içinde özelliklerini koruyacak kişisel ayrıcalıklar istiyorlar. Peygambere inanmak, ona teslim olmak ağır geliyor onlara. Yurttaşlara karşı Rabblik makamında bulunmaya, onlar için karınlar koyup bunların kabul edilmesini görmeye, emirler yağdırıp buna karşılık itaat ve boyun eğmelerini istemeye alışmışlar. Bu yüzden Allah'ın peygamberlerine verilenler bize de verilmediği sürece kesinlikle inanmayacağız türünden iğrenç olduğu kadar aptalca da olan lâflar edip duruyorlar:

"Onlara bir ayet gelince, "Allah'ın peygamberlerine verilen vahiy aynen bize de verilmedikçe asla inanmayız" derler."

Velid b. Muğire şöyle demişti: "Şayet peygamberlik bir hak olsaydı, ben senden daha çok bunu hak ederdim. Çünkü ben yaşça senden daha büyüğüm. Malım da seninkinden çoktur." Ebu Cehil de: "Ona geldiği gibi bize de vahiy gelmediği sürece hiçbir zaman ondan hoşnut olmayacağız, ona uymayacağız" demişti.

Nefislerdeki bu büyüklemenin, büyüklük taslayan bu adamların yurttaşlar arasında özellikli olmayı istemenin... Bu özelliğin belirtisi de kendilerinin emir vermeleri, yurttaşların da uyup itaat etmeleridir... Evet bunun nedeninin içlerindeki küfrün ve peygamberlere ve dine düşmanca tavır takınmalarının kendilerine hoş görünmesi olduğu gayet açıktır.

Yüce Allah bu iğrenç ve aptalca sözlerine karşın, önce mesajını iletecek, peygamberi seçme işini ve bu evrensel ve önemli görevi yerine getirmeye kıtân lâıyk olduğunu belirlemenin kuşatıcı bilgisine bırakıldığını belirtmekle, ikinci olarak da tehditle, küçümsemekle ve kötü sonlarını hatırlatmakla karşılık vermektedir onlara:

“...Oysa Allah peygamberlik görevini kime vereceğini herkesten iyi bilir. Bu azılı günahkârlar düzenledikleri komplolardan ötürü Allah katında aşağılanmaya ve ağır azaba çarptacaklardır.”

Kuşkusuz peygamberlik son derece ürpertici ve önemli bir iştir. Öncesiz ve sonsasız ifadenin kullardan bir kulun hareketine bağlandığı evrensel bir görevdir. Burada, yüceler aleminin insanın sınırlı dünyasıyla, gök yerle, dünya ahiretle birleşiyor. Peygamberliğin temsil ettiği gerçek, bütün insan kalbinde, insanlığın pratik hayatında ve tarihin sürecinde somutlaşıyor. Burada insan bünyesi tamamen Allah'a özgü olmak için kişisel payından soyutlanır. Bu soyutlanmanın, sadece niyet ve davranışta olması yeterli değildir. Bu önemli fonksiyonun doldurduğu yerin de bütünüyle arınmış olması gerekir. Peygamberin (salât ve selâm üzerine olsun) kişiliği, bu gerçekle kaynağının doğrudan ve eksiksiz bir bağ kurduğu bir buluşma noktası konumundadır. Peygamberin kişiliği, sadece bireysel bir unsur olarak doğrudan ve eksiksiz bir buluşmanın hiçbir engel ve kayıtlarla karşılaşmaksızın meydana gelmesine uygun olmasından dolayı bu bağ kurabilmektedir.

Mesajını nereye bildireceğini, milyonlarca insan arasında, “Sen bu ürpertici ve önemli görev için seçilmişsin” denecek kişiyi seçmeyi sadece yüce Allah bilir.

Peygamberlik makamına ulaşmak isteyenler ya da peygambere gelen vahyin kendilerine de gelmesini isteyenler... Esasen bu iş için uygun olmayan özelliklere sahip kimselerdir. Bir kere bunlar kişiliklerini evrensel varlığın ekseni konumuna getiriyorlar. Peygamberler ise daha başka bir tabiata sahiptirler. Gelen mesajı teslimiyetle karşılayan, kendini feda eden ve kişiliğini unutan bir tabiattır bu. İstmeden ve beklenti içinde olmadan verilir peygamberlik. Nitekim, Kur'an-ı Kerim'de, “Sen bu kitabın sana verileceğini ummazdın. O, ancak Rabbinin bir rahmetidir.” (203) denmektedir. Bütün bunlardan sonra, bu adamlar bu korkunç görevin önemini kavrayamayan bilgisiz kimselerdir. Sadece yüce Allah'ın bu işe uygun birini seçebileceğini biliyorlar.

Bu nedenle onlara oldukça kesin bir cevap veriliyor:

“Allah peygamberlik görevini kime vereceğini herkesten iyi bilir.”

Allah mesajını bildiği kişiye vermiştir. Yarattıklarının içinde en üstün ve en içten olanını seçmiştir. Allah'ın yarattıklarının en iyisi ve peygamberlerin sonuncusu Hz. Muhammed'e kadar peygamberlerini ulu bir katile kılmıştır. (Allah'ın salât ve selâmı üzerlerine olsun.)

Ardından Allah katında aşağılanmaya, alçalmaya ve onur kırıcı şiddetli azabla ilgili tehdit yer alıyor:

“Bu azılı günahkârlar düzenledikleri komplolardan ötürü Allah katında aşağılanmaya ve ağır azaba çarpılacaklardır.”

Allah katında aşağılanma; yurttaşlara karşı ululanmanın, gerçeğe karşı yüklenmenin ve peygamberlik makamına göz dikmenin karşılığıdır. Ağır azab ise; zorlu komplolar kurmaya, peygamberlere düşman olmaya ve müminleri işkence etmeye karşılıktır.

En sonunda sözünü ettiğimiz bu gezintili, gönüllerde ve ruhların derinliklerinde hidayet ve iman durumunu tasvir etmekle bitiyor:

“Allah kimi doğru yola iletmek isterse, göğsünü islâma açar. Kimi de sapırmak isterse göğsünü sanki göğre çıkıyormuş gibi, dar ve tıkanık yapar. Bunun yanı sıra Allah, inanmayanları iğrençliğe mahkûm eder.”

Allah kime doğru yolu takdir ederse -doğru yola ulaşmayı isteyen ve deneme amacıyla kendisine verilen seçme özgürlüğü arasında O'na yönelen kişiye ilişkin geçerli kural uyarınca- **“göğsünü islâma açar”** ufkunu genişletir, kolaylıkla ve istekle islâmı kabul etmesini sağlar. Onun hareketlerini yönlendirir, ona güven verir. Böylece islâmı huzur ve rahata kavuşur.

Kimin içinde sapıklık dilerse -doğru yoldan kaçan ve fitratını ona kapatan kimsenin sapmasına ilişkin geçerli kural uyarınca- **“göğsünü sanki göğre çıkıyormuş gibi, dar ve tıkanık yapar.”** O doğru yola kapalıdır, duyu organları körleşmiştir, bu yüzden islâmı kabul etmekte zorlanır, sıkılır; **“Sanki göğre çıkıyormuş gibi.”** Bu göğre yükselirken meydana gelen nefesin daralması, göğsün sıkılması ve baygınlık geçirilmesi gibi somut bir şekilde ifade edilen psikolojik bir durumdur. Hafs okuma tarzında olduğu gibi **“... çıkıyor”** kelimesinin yapısı da bu zorluğu, tıkanmayı ve çabayı ifade etmektedir. Vurgusu da tüm bunları aklı getirdiği gibi gözler önüne serilen sahne pratik durum ve bir tek melodideki bu sözlü ifadesiyle de uyum oluşturmaktadır. (204)

Sahne yerinde bir değerlendirmeye son buluyor

“Bunun yanı sıra Allah inanmayanları iğrençliğe mahkûm eder.”

İşte böyle... Yüce Allah'ın kaderinin doğru yola ulaşmasını istediğinin göğsünü açmak ve sapıtmasını istediğini zora sokmak, çabalatmak ve eziyet etmek şeklinde cereyan etmesi gibi... Allah inanmayanları bu şekilde azaba mahkûm

(204) Daha geniş bilgi için yazarın “Kur'an'da Edebi Tasvir” adlı eserinin “Düşündürme ve Cisimlendirme” bölümüne bakabilirsiniz.

eder.

Ayetle geçen "Rics" kelimesinin bir anlamı, azap olduğu gibi biri de iğrençliktir. Her ikisi de sahnede yer alan azaba renk katmaktadır. Bu sahne giderek azaba bulaşmakta, ona dönüşmekte, en sonunda, ondan ayrılmaz bir duruma gelmektedir. İfadeye verilmek istenen mesaj da budur zaten.

Bununla beraber, "Allah kimi doğru yola iletmek isterse, göğsünü islâma açar. Kimi de saptırmak isterse göğsünü, sanki göğe çıkıyormuş gibi, dar ve tıkanık yapar. Bunun yanı sıra Allah, inanmayanları iğrençliğe mahkûm eder." Ayeti üzerinde biraz daha açıklamada bulunmak gereğini duyuyorum. Gerek bu ayetin, gerekse yüce Allah'ın iradesi ile insanların yönelişleri arasındaki karşılıklı iletişim ve ilgiye, insanların payına düşen hidayet ve sapıklığa, bunun ardından karşılaştıkları ceza, cevap ve sorgulanmaya ilişkin Kur'an'da yer alan benzeri ayetlerin dile getirdikleri bu gerçeği iyice algılayabilmek için, zihinsel mantığın alanının dışında, beşeri kavrama mantığından tamamen farklı diğer bir mantığı devreye sokma gereği doğmaktadır. Bu konu etrafında gerek islâm düşünce tarihinde (özellikle mu'tezile, ehl-i sünnet ve mürcie arasında) gerekse teoloji ve felsefe tarihinde meydana gelen tüm tartışmalar ileri sürülen tüm önermeler ve bunlar etrafında geliştirilen tüm yorumlar zihinsel mantığın mührüyle damgalanmıştır.

Kuşkusuz bu gerçeği algılayabilmek için beşeri kavrama mantıklarından farklı, zihinsel mantığın alanının dışında diğer bir mantığı kullanma zorunluluğu vardır. Aynı zamanda "yaşayan realite" ile karşılıklı iletişim kurmak gerekir, zihinsel önermelerle değil. Çünkü Kur'an, her insan bünyesinde, hem de varlık olgusunda yer alan pratik bir gerçeği tasvir etmektedir. Bu gerçekte, hiçbir zihinsel mantığın kavrayamayacağı kapsayıcılıkta Allah'ın iradesi ve kaderi ile, insanın iradesi ve hareketleri arasında bir birliktelik göze çarpmaktadır.

İnsanı hidayete ya da doğru yola zorlayan Allah'ın iradesidir denecek olursa, bu realiteyi ifade etmeyecektir. Aynı şekilde her konuda sonucu belirleyen insanın iradesidir denecek olursa, bu da realiteyi dile getirmeyecektir. Kuşkusuz bu pratik gerçek, ilâhî iradenin özgürlüğü ve etkin otoritesi ile kulun seçme özgürlüğü ve isteğe bağlı yöneliş arasındaki ince ve aynı zamanda gaybi bir orandan oluşmaktadır. Bunlar arasında bir çelişki bir çatışma sözkonusu değildir.

Ancak bu "pratik" gerçeği, zihinsel mantığın sınırları içinde kalarak, zihinsel önermeler ve insanların bu önermelere ilişkin yorumları şeklinde kavramak mümkün değildir. Çünkü konuyu ele alış metodunu ve yönelme yöntemini belirleyen gerçeğin türüdür. Bu nedenle zihinsel mantık yürütme metodu ve diyalektik önermeler bu konuda hiçbir yarar sağlayamazlar.

Aynı şekilde bu gerçeği realist bir olgu olarak kavrayabilmek için eksiksiz ruhsal ve akfî deneyimi tatmak gerekmektedir. Kuşkusuz fıtratını islâma yönelen kişi göğsünde ona karşı bir açılma bulacaktır. Tabii ki bu, kesinlikle Allah'ın eseridir. Göğüsteki açıklık sonradan meydana gelen bir olaydır ve bu da ancak

Allah'ın takdiriyle olabilir. Bunu yaratan ve ortaya çıkaran O'dur. Fitratını sapıklığa yönelten de, göğsünde bir daralma, tıkanma ve zorluk bulacaktır. Bu da kesinlikle Alah'ın eseridir. Bu olay da sonradan meydana gelmiştir. Fiilen var olması, Allah'ın yarattığı ve yürürlüğe koyduğu takdir sonucudur. Her ikisi de kula yönelik Allah'ın iradesinin ürünüdürler. Ancak bu irade zorlayıcı değildir. Bu sadece, insan denen yaratığın bu kadarlık bir iradeyle denenmesine ve bu kadarlık iradeyi hidayet ya da sapıklığa yönelişte kullanması sonucu meydana gelmesi gerekeni oluşturması için Allah'ın kaderinin cereyan etmesine ilişkin yürürlüktedir ve etkin kanunu belirleyen iradedir.

Zihinsel bir önermenin karışına yine zihinsel bir önerme konduğu, bu iki önerme arasındaki iletişim gerçeğin gizli yönlerine yönelik dokunuşların ve realist bir iletişimin varlığı olmaksızın beraberliği gerçekleştiği zaman, bu gerçeğin eksiksiz ve doğru bir şekilde kavranması hiçbir zaman mümkün olmayacaktır. İslâmî tartışmalarda ve diğer konularda uygulanan yöntem hep bu olmuştur.

O halde başka bir metoda başvurmak ve bu büyük gerçeğe doğrudan doğruya iletişim kurmanın tadına varmak kaçınılmazdır.

Ardından yine Kur'an'ın akışına dönüyoruz.

Bu ayetler grubu bir bütün olarak, sanki daha önce açıklanan kesilmiş hayvanlar konusu üzerine yapılmış bir değerlendirme olarak yer alıyor ve bunu da diğerine bağlıyor. Böylece bu, akışta, bilinçte ve bu dinin yapısında tek bir demet oluşturuyor. Çünkü kesilmiş hayvanlar sorunu kanun koyma sorunudur. Kanun koyma sorunu ise, hakimiyet sorunuyla ilgilidir. Hakimiyet konusu da imana ilişkindir. Bu yüzden de burada bu şekilde imandan söz edilmesi konunun gereğidir ve yerindedir.

Sonra bu bölümde yer alan en son değerlendirme yapılıyor. Bu değerlendirme, bu bölümü ve ötekini son noktaya bağlıyor. Bu da, o da Allah'ın doğru yoludur. Bunlardan birinin dışına çıkmak, bu doğru yolun dışına çıkmak demektir. Her ikisine birlikte uymak, inanç ve şariat olarak, insanı esenlik yurdu na ve yüce Allah'ın öğüt alan kullarına yönelik dostluğuna götüren yolu takip etmektir.

وَهَذَا صِرَاطُ رَبِّكَ مُسْتَقِيمًا قَدْ فَضَّلْنَا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ
يَذْكُرُونَ ۝ لَهُمْ دَارُ الْآلَامِ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَهُمْ وَلِيهِنَّ مَا كَانُوا
يَمْلِكُونَ ۝

126- "Bu, Rabbinin doğru yoludur. Biz, öğüt almaya açık kimselere ayetlerimizi ayrıntılı biçimde anlattık."

127- "Onlar için, Rableri katında, esenlik yurdu vardır. İşletikleri iyi amellerden ötürü O, onların dostudur."

İşte yol budur. Rabbinin yolu... Sağlamlığıyla, insana güvence veren, insanı duyulandırır, sonucu bakımından bir muştı niteliği taşıyan bu bağlantı ile...

O'nun, doğru yola ve sapıklığa ilişkin yolu işte budur. Budur O'nun helal ve haramla ilgili yasası... Her ikisi de Allah'ın ölçüsünde eşittirler. Bu durum, O'nun Kur'an'ında birbirlerine yakın ifadelerle dile getirilmektedir.

Kuşkusuz yüce Allah ayetlerini ayrıntılı biçimde açıklamış, duyurmuştur. Ancak hatırlayanlar, unutmayanlar, bunlardan habersiz olmayanlar bu duyurudan ve bu açıklamadan yararlanan kimselerdir. Çünkü mümin kalp hatırlayan ve asla unutmayan bir kalptir. Açık, geniş ve rahat bir kalptir. Alan, aldığına karşılık veren diri bir kalptir.

Öğüt alanlar için, Rabbleri katında esenlik yurdu vardır. Huzur ve güven yurdu. Bu, Rabbleri katında hazırlanmış ve kaybolması mümkün olmayan bir mükafattır. Onların dostu, yardımcısı, gözeticisi ve koruyucusu O'dur. Tüm bunlar yaptıklarından dolayıdır. Bu, imtihanda başarılı olmanın karşılığıdır.

Bir kere daha kendimizi bu inancın temel gerçeklerinden önemli bir gerçekle karşı karşıya buluyoruz. Allah'ın doğru yolu hakimiyet ve şariat olarak somutlaşmaktadır. Bunların da ötesinde iman ve akide olarak. Bu, yüce Allah'ın belirlediği şekliyle bu dinin temel özelliğidir.

Okuyacağımız bölüm bütünüyle geçen dersten ayrı değerlendirilemez. Onun devamı sayılır. Bu da geçen ders gibi peşpeşe gelen ardışık ve aynı türden mesajları kapsamaktadır. Bu bölüm bir açıdan -Allah'ın yoluna uyanların sonları açıkladıktan sonra- insanlardan ve cinlerden şeytanların sonlarını tekrar açıklamaktadır. Bir açıdan da surenin bu yerinde ele alınan hakimiyet ve şariat sorunu münasebetiyle sözkonusu edilen iman ve küfür sorununu tekrar ele almaktadır. Ayrıca bu sorunu, islâm inancında yer alan diğer temel gerçeklere bağlamaktadır. Bunlar arasında, -uyarı ve müjdelemeden sonra- dünyada kazanılanlara karşılık verilmesi, dostlarıyla birlikte şeytanları ortadan kaldırıp yerlerine başkalarını getirme gücüne sahip Allah'ın otoritesi ve Allah'ın azabı karşısında bütün insanların zayıflığı gerçeği yer almaktadır. Bütün bunlar inanca ilişkin gerçeklerdir. Daha önce kesilmiş hayvanların helal veya haram oluşu sözkonusu edilirken hatırlatılmışlardı. Sonraki halkada meyve, hayvan ve çocuklardan adaklara, bu konulardaki cahiliye gelenek ve düşüncelerine ilişkin açıklamalar yer almıştı. Bütün bu sorunlara ilişkin açıklamalar birbiri ile bütünleştirilmekte, dinin belirlediği doğal konumuna yerleştirilmektedir. Bunun nedeni, tüm bunların aynı düzeyde inançla ilgili sorunlar olmalarıdır. Yüce kitabında belirlediği şekliyle Allah'ın ölçüsünde bunlar arasında bir fark gözetilmez.

Geçen parçada, yüce Allah'ın göğüslerini islâma açtığı, dolayısıyla kalpleri uyanık kalan ve gerçeklerden habersiz olmayan, böylece esenlik yurduna doğru yol alan ve sonuçta Allah'ın dostluğuna ve koruyuculuğuna kavuşanlara ilişkin uzun bir açıklama yer almıştı. Şimdi de "Kıyamet sahnelerinin" (26:) sunulmasında genelde Kur'an'ın başvurduğu yöntem gereği sahnede karşıt bir tablo gözler önüne seriliyor. Aldatmak, kandırmak ve yoldan çıkarmak için kimisi kimisine yaldızlı sözler fısıldayarak hayatlarını geçiren, tüm peygamberlere düşmanlıkla

birbirleriyle dayanışma içinde bulunan ve Allah'ın kendileri için koyduğu helal ve haram noktasında müminlerle tartışmak için bazıı bazıısına ilham veren insanlardan ve cinlerden şeytanlar sunuluyor. Bunları, son derece hareketli, canlı, karşılıklı konuşma, itiraf, azarlama, hüküm ve değerlendirme kapsayan ve Kur'an'da yer alan kıyamet sahnelerinin içerdiği canlılık fişkıran bir sahnede canlandırıyor.

وَيَوْمَ يُخْرَجُ كُلُّ جَمْعٍ يَكْفُرٍ مِمَّا كَانُوا يَعْبُدُونَ
 مِنَ الْإِنسِ وَالْأَنْعَامِ أُولَئِكَ هُمُ الَّذِينَ كَانُوا يَعْبُدُونَ
 بَعْضٌ وَبَعْضٌ أَجَلْنَا اللَّهُ لَنَا مَا كَانُوا يَعْبُدُونَ
 خَالِدِينَ فِيهَا إِلَّا مَا نَشَاءُ اللَّهُ إِنَّ رَبَّكَ حَكِيمٌ عَلِيمٌ ﴿١٢٨﴾
 وَكَذَلِكَ نُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿١٢٩﴾
 يَا مَعْشَرَ الْإِنسِ وَالْأَنْعَامِ إِنَّكُمْ تَعْبُدُونَ
 عَلَيْكُمْ أَيَّامٌ وَنُفُذُكُمْ هَهُنَا فَتَعْلَمُونَ
 شَهَدَانَا عَلَى أَنْفُسِنَا وَغَدَتُهُمْ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا وَنُفُذُكُمْ
 عَلَى أَنْفُسِهِمْ كَانُوا أَكْفَرِينَ ﴿١٣٠﴾ ذَلِكَ أَنْ لَوْ كُنْ
 رَبُّكَ مُهْلِكٌ لَقَدْ يُنظِرُكُمْ وَأَمَّا هَؤُلَاءِ
 وَلِكُلِّ دَرَجَاتٍ فَمَا عَمِلُوا وَمَا رَبُّكَ بِغَافِلٍ
 عَمَّا يَعْمَلُونَ ﴿١٣١﴾

128- Allah, insanlar ile cinleri biraraya topladığı gün, "Ey cinler, çok sayıda insanı ayarttınız" der. Cinlerin insandan yarıdakıları da, "Ey Rabbimiz, birbirimizi kullanarak bizim için belirlemiş olduğun süreyi doldurduk" derler. O da "Barınagınız, orada sürekli kalmak üzere cehennem ateşidir. Yalnız Allah'ın affetmeyi diledikleri müstesna" der. Hiç kuşkusuz Rabbin hikmet sahibidir ve her şeyi bilir.

129- İşte böylece biz, işledikleri kötülüklerden ötürü kimi zalimleri diğerlerinin peşine takarız.

130- "Ey insanlar ve cinler, size ayetlerimi anlatan ve bu günle karşılaşacağınıza ilişkin sizi uyaran içinizden peygamberler gelmedi mi?" Onlar da "Kendi aleyhimize şahitlik ederiz" derler. Dünya hayatı onları aldattı da kâfir olduklarına kendi aleyhlerine şahitlik ettiler.

131- Bu, şunu kanıtlar ki, Rabbin, gerçeklerden habersiz olan bir kentin halkını haksız yere asla helâk etmez.

132- Herkesin, yaptığı işlere göre birbirinden farklı derecesi vardır. Rabbin onların yaptıklarından habersiz değildir.

Sahne gelecekte tümüyle toplanacakları günde başlıyor. Ancak dinleyen için olmuş bitmiş bir olay haline dönüştürüyor. Karşısında görebileceği bir duruma getiriyor. Bu da ifade de bir tek sözcüğün yutulmasıyla gerçekleşiyor. Cümlelerin takdir edilen şekli şöyledir.

“Allah insanlar ile cinleri biraraya topladığı gün” -şöyle der-: “Ey cinler... ile insanlar...” Ne var ki, ifade de -der- sözcüğü yer almıyor. Bu ise, ifadeyi uzak bir olayın tasvirinden çıkarmakta ve akışı beklenen geleceğin anlatımından çıkarıp gözle görülen realitenin ifadesine dönüştürmektedir. Bu da Kur'an'ın eşsiz tasvir özelliklerindendir. ⁽²⁰⁶⁾

O halde canlandırılan hareketli sahneyi izleyelim:

“Ey her, çok sayıda insanı ayarttınız.”

Size uyan kışkırtmalarınızı dinleyen, vesveselerinize itaat eden ve adımlarınızı takip eden birçok insan buldunuz. Bununla sadece haber verme amacı güdülüyor. Çünkü cinler, birçok insanı ayarttıklarını biliyorlar. Burada suçun tescili amaçlanıyor; nerdeyse sahnede göreceğimiz büyük topluluğu saptırma suç... Bu kalabalık içinde belirtileri biraraya getirilen suçtan dolayı azarlama amacı güdülüyor. Bu yüzden cinler, bu söze karşılık herhangi bir şey söylemiyorlar. Fakat şeytanların vesvesesine kapılmış gururlu ve cahil insanlar cevap veriyor!

“İnsanlardan yordakçılar; “Ey Rabbimiz birbirimizi kullanarak bizim için belirlemiş olduğun süreyi doldurduk! derler.”

Bu cevap, şeytanları takip edenlerin gerçeklerden habersiz oluşlarını ve hafifliklerini ortaya çıkarmaktadır. Aldatma yurdundayken şeytanların ruhlarına etki ettikleri noktayı da gözler önüne sermektedir. Cinlerin aldatması ve süslü göstermesi sonucu kendilerine hoş gösterdikleri fikir ve düşüncelerden, pohpohlama ve eğlencelerden, gizli-açık günahlardan yararlanıyorlardı. İşte bu yararlanma gediğinden, şeytan içlerine girdi. Bu kibirli aptallardan yararlandılar. İblisin insanlık alemindeki amacını gerçekleştirmek için onları eğlendiriyor, aşağılıyor ve alaya alıyorlardı. Bu aptal ve basit kimseler de bunun karşılıklı yararlanma olduğunu, hem kendilerinin, hem de onların yararlandığını sanıyorlardı. Bu yüzden şöyle diyorlardı:

“Ey Rabbimiz birbirimizi kullandık.”

Bu oyalanma hayat boyu sürdü. Ta ki, süre doldu. Bugün kendilerine süre taniyanın sadece yüce Allah olduğunu, oyalanırken bile O'nun kontrolü altında olduklarını biliyorlar:

“Bizim için belirlemiş olduğun süreyi doldurduk.”

Bu noktada kesin hüküm geliyor ve adil cezayı bildiriyor:

“Barınmanız, orada sürekli kalmak üzere cehennem ateşidir. Yalnız Allah'ın

affetmeyi diledikleri müstesnadır."

Ateş bir sığınaktır, bir barınaktır. Kalınacak bir yurttur, hem de sürekli kalmak için. **"Yalnız Allah'ın affetmeyi diledikleri müstesna."** Amaç, itikadî düşünce üzerinde egemen olan serbest ilahî irade olduğu gibi kalsın... İlahî iradenin serbestliği bu düşüncenin temel kurallarından biridir. Bu irade tutsak edilemez, bağlanamaz. Sonuçlarında bile...

"Hiç kuşkusuz Rabbin hikmet sahibidir ve her şeyi bilir."

İnsanlara ilişkin kaderi, bir hikmete ve bilgiye göre gerçekleşir. Hikmet ve bilgi noktasında hikmet sahibi ve her şeyi bilen Allah tektir. Sahnenin tamamlanması için karşılıklı konuşmalara yeniden başlamadan önce, sahnenin son kısmı üzerine bir değerlendirme yapmaya başlıyor ayetlerin akışı.

"İşte böylece biz, işledikleri kötülüklerden ötürü kimi zalimleri diğerlerini peşine takarız."

Cinlerle insanlar arasında oluşan bu dostluk ve bu dostluğun gelip dayandığı son gibi. Evet tıpkı bunun gibi ve aynı kuraldan ötürü işledikleri kötülükler nedeniyle zalimlerden kimisini kimisinin peşine takarız. Tabiat ve gerçeklik noktasındaki benzerlikleri, yöneliş ve hedefteki birliktelikleri ve kendilerini bekleyen sonucun bir oluşu gerekçesiyle, bazısını bazısına dost kılarız. Bu genel bir kuraldır. O günkü gerekenin sınırlarını aşan uzun boyutlar vardır. Genel anlamda insanlardan ve cinlerden şeytanların arasındaki dostluğun mahiyetini ele almaktadır. Çünkü zalimler -bunlar herhangi bir şekilde Allah'a ortak koşan kimselerdir- hak ve doğruluğa karşı biraraya gelir, her peygambere ve onlara inananlara karşı düşmanlıkta birbirlerine yardım ederler. Farklı görünümlerine karşın aynı karaktere sahip olmalarının yanında, insanlar üzerindeki Rabblik hakkını gasbetmekte ve aynı şekilde Allah'ın hakimiyetinden kaynaklanan bir sınırlama olmaksızın azgın ihtiraslarına dayanan aynı çıkarı paylaşmaktadırlar.

Çıkarları bakımından didişmelerine, ihtilafa düşmelerine rağmen bunları, her zaman birbirleriyle dayanışma içinde olan bir kitle olarak görürüz. Özellikle Allah'ın dinine ve O'nun dostlarına karşı savaşmada... Aralarındaki karakter ve hedef birliğine dayanmaktadır bu dostluk. İşledikleri kötülük ve günahdan dolayı ahiretteki sonları da aynı olacaktır. Tıpkı canlandırılan sahnede gördüğümüz gibi!

Günümüzde -ayrıca birçok asırdan beri- haçlılar, siyonistler, putçular ve komünistler gibi insanlardan şeytanların arasında önemli birleşmelere şahit oluyoruz. Aralarındaki çeşitli ihtilaflara rağmen bu paktlar, islâma saldırımda ve tüm yeryüzündeki islâmî diriliş hareketlerinin doğuşunu bastırmada biraraya gelmektedir.

Bu dehşet verici bir birleşmedir. İslâma savaş açmak için, maddi ve kültürel güçlerin, bu birleşmenin ve şeytani komplonun amaçlarına uygun olarak hareket etmesi amacıyla bizzat bir zaman islâmın hakim olduğu bölgede kullanıma hazır araçların yanında, onlarca asrın tecrübesinin devreye sokulduğu bir bir-

liktir bu. Bu birleşmede yüce Allah'ın şu sözünün işareti belirginleşiyor: “İşte böylece biz, işledikleri kötülüklerden ötürü kimi zalimleri diğerlerinin peşine takarız.” Ayrıca yüce Allah'ın peygamberine verdiği güvence de bu işarete uymaktadır: “Eğer Allah dileseydi, bunu yapamazlardı. Onları asılsız uydurmalarıyla başbaşa bırak.” Ancak bu güvence, peygamberin adımlarını takip eden, bu dine ve müminlere karşı girişilen savaşta O'nun fonksiyonunu devam ettirdiğini bilen mümin bir topluluğun var olmasını gerektirmektedir.

Ayetlerin akışıyla birlikte sahnenin son bölümüne dönüyoruz:

“Ey insanlar ve cinler, size ayetlerimi anlatan ve bugünle karşılaşacağınıza ilişkin sizi uyaran içinizden peygamberler gelmedi mi? Onlar da, “Kendi aleyhimize şahitlik ederiz” derler. Dünya hayatı onları aldattı ve kâfir olduklarına kendi aleyhlerine şahitlik ettiler.”

Bu, olayı açıklığa kavuşturmak ve tescil etmek amacına yönelik bir sorudur. Yoksa yüce Allah, dünya hayatındaki durumlarını biliyordu. Bu soruya karşılık verdikleri cevapta, ahiretteki bu cezaı hakettiklerini belirtiyorlar.

Hitap insanlara yönelik olduğu gibi cinlere de yöneliktir. Acaba yüce Allah, insanlara peygamberler gönderdiği gibi, cinlere de kendilerinden peygamberler göndermiş midir? İnsanlara görünmeyen bu yaratıkların durumunu ancak yüce Allah bilir. Ancak ayet, cinlerin, peygamberlere indirilenleri dinledikleri ve kavimlerine gidip onları uyardıkları şeklinde yorumlanabilir. Tıpkı Ahkâf suresinde cinler hakkında Kur'an'da anlatılanlar gibi.

“Kur'an'ı dinleyecek cinlerden birtakımını sana yöneltmiştik. Onlar Kur'an'ı dinlemeye hazır olunca birbirlerine; “susun” dediler. Kur'an'ın okunması bitince, herbiri birer uyarıcı olarak kavimlerine döndüler.”

“Şöyle dediler: Ey kavmimiz, doğrusu biz, Mûsâ'dan sonra indirilen, kendinden öncekileri doğrulayan, gerçeği ve doğru yolu gösteren bir kitap dinledik.”

“Ey kavmimiz, Allah'a çağırana uyun ve O'na inanın, Allah da sizin günahlarınızı bağışlasın ve sizi can yakıcı azabdan korusun.”

“Allah'a çağıran kişiye uymayan kimse bilsin ki, Allah'ı yeryüzünde aciz bırakamaz; onların O'ndan başka dostları da bulunmaz. İşte onlar apaçık sapıklıktadırlar.” (207)

Bu temelden hareketle, soru ve cevabın insanlarla birlikte cinler için de geçerli olması mümkün oluyor. Bununla beraber konu yüce Allah'ın kendine özgü kıldığı bilginin kapsamıdadır. Bundan ötesini kurcalamanın hiçbir yararı söz konusu değildir.

Her neyse... Cinlerden ve insanlardan sorgulananlar, sorunun bu kadarla bitmediğini, olayı belirleme ve tescil etme, aynı zamanda azarlama ve tehdit etme amacına yönelik olduğunu kavıyorlar. Bunun üzerine her şeyi itiraf edip

bundan dolayı hak ettikleri cezayı kendi aleyhlerine tescil ediyorlar:

“Kendi aleyhimize şahitlik ederiz, derler.”

Bu noktada sorgulayan, sahneye müdahale ediyor ve şöyle diyor:

“Dünya hayatı onları aldatmış ve kâfir olduklarına kendi aleyhlerine şahitlik ettiler.”

Bu yorum, dünyadaki durumlarının gerçek mahiyetini açıklama amacına yöneliktir. Gerçekten bu hayat onları aldatmış, gurur onları küfre sürüklemiştir. Sonra bakın, işte onlar kendi aleyhlerine şahitlik ediyorlar. Çünkü büyülenmenin, inkârın yararı yoktur. İnsanın kendisini böylesine sıkıntılı bir yerde bulmasından daha kötü bir sonuç olabilir mi? Kendi kendini savunamaması, söylenenleri inkâr edememesi, savunma amacıyla tek söz söylememesi...

Sahneyi canlandırırken, beklenen geleceği seyredilen olguya dönüştürürken ve yaşanan anı uzak mazi gibi gösterirken Kur'an'ın başvurduğu eşsiz ifade tarzının önünde biraz duralım.

Kur'an şu anda yaşadıkları dünyada ve alıştıkları yeryüzünde insanlara okunmaktadır. Ancak Kur'an, kıyamet sahnesini hazır ve yakın bir olgu olarak sunuyor, dünya sahnesini ise uzak bir geçmiş olarak gözler önüne seriyor. Öyle ki, biz bu sahnenin kıyamet günü gerçekleşeceğini unutup olduğu gibi karşımızda bulunduğunu sanıyoruz. Kur'an uzak tarihten söz eder gibi dünyadan söz ediyor.

“Dünya hayatı onları aldatmış ve kâfir olduklarına kendi aleyhlerine şahitlik ettiler.”

Bu da olağanüstü düşündürme yöntemlerinden biridir.

Sahnenin bitmesi üzerine, insanlardan ve cinlerden şeytanlara verilen ceza-ya, bu yığınların ateşe sürüklenişlerine, ayrıca kendilerine peygamberlerin geldiklerini, Allah'ın ayetlerini kendilerine anlattıklarını ve bugünkü karşılaşma konusunda uyarıda bulunduklarını kabullenmelerine ilişkin verilen hükmü değerlendirmek için ayetlerin akışı hitabı peygambere -salât ve selâm üzerine olsun- O'nun ötesinde müminlere ve tüm insanlara yöneltmektedir. Bir de sahne ve içinde olup bitenler üzerine, uyarmadan Allah'ın azabının hiç kimseye dokunmayacağı, ayrıca gafletlerinden uyandırılmadan, kendilerine Allah'ın ayetleri okunmadan ve uyarıcılar tarafından uyarılmadan yüce Allah'ın kullarını zulümlerinden (yani ortak koşmalarından) dolayı sorgulamayacağı değerlendirmesi yapılmak istenmektedir.

“Bu, şunu kanıtlar ki, Rabbin gerçeklerden habersiz olan bir kentin halkını haksız yere asla helâk etmez.”

Yüce Allah'ın insanlara yönelik rahmeti, peygamberler göndermeksizin ortak koşmalarından ve kâfir olmalarından dolayı onları sorumlu tutmamayı gerektirmiştir. Fıtratlarına bahşettiği gerçek Rabbine yöneliş yeteneğine -gerçi bu fıtratlar sapıtabilir- ve kendilerine bahşettiği akıl ve kavrama gücüne-gerçi arzuların

baskısı altında akıl yoldan çıkabilir- ve apaçık evren kitabında yeralan işaretlerle rağmen. Gerçi insan bünyesindeki tüm alıcı cihazlar gün gelir işlevini göremez hale gelebilir. Fitratı üzerine bulaşmış tozlardan silkelemek, insan aklını sapmaktan kurtarmak, bakışları ve duyguları körelmekten uzaklaştırma görevi peygamberlere ve peygamberlik kurumuna verilmiştir. Azaplandırma da duyuru ve uyarıdan sonra meydana gelen yalanlama ve kâfir olmaya bağlı kılınıştır.

Bu gerçek, yüce Allah'ın insana yönelik rahmetini ve lütfunu tasvir ettiği gibi, fitrat ve akıldan oluşan insanın algılama organlarının değerini de ortaya koymaktadır. Aynı zamanda inanca dayanmadıkları ve dine bağlı olmadıkları sürece bu organların kendi başlarına sapıklıktan korunamayacaklarını, kesin bir bilgiye ulaşamayacaklarını ve arzuların baskısına dayanamayacaklarını belirtmektedir. ⁽²⁰⁸⁾

Daha sonra ayetlerin akışı hem müminlere hem de şaytanlara verilecek ceza ve mükâfat konusunda diğer bir gerçeğe değinmektedir:

“Herkesin yaptığı işlere göre birbirinden farklı derecesi vardır. Rabbin onların yaptıklarından habersiz değildir.”

Müminlerin dereceleri vardır; birbirinden yukarı dereceler... Şeytanların da dereceleri var; birbirinden aşağı dereceler... Tümü de yaptıklarının karşılığıdır. Yapılan her şey saklı tutulmaktadır, hiçbir şey kaybolmaz:

“Rabbin onların yaptıklarından habersiz değildir.”

Yüce Allah, kullarına yönelik rahmetinden dolayı onlara peygamberleri gönderiyorsa da, aslında onlara ihtiyacı yoktur. İmanlarına ve ibadetlerine ihtiyaç duymaz. Kullar iyilik yaptıklarında, hem dünyada hem de ahirette kendileri için yapmaktadırlar. Aynı şekilde, isyancı, zalim ve müşrik nesilleri yok edebildiği ve yerlerine başka bir nesil getirebildiği halde, onları oldukları gibi bırakması da yüce Allah'ın rahmetinin belirtisidir.

وَرَبُّكَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ
إِنِّي أَنشَأْتُ مِنكُمُ الْبَشَرِ
كَأَنَّا كُنتُم مِّن دُورٍ قَرِيبٍ ۝

133- “Rabbin hiçbir şeye muhtaç değildir ve merhamet sahibidir. O eğer dilerse sizi yok edip arkanızdan yerinize istediği başkalarını geçirebilir. Tıpkı sizi başka bir kavmin soyundan türettiği gibi.”

O halde insanlar, Allah'ın rahmeti sayesinde yerlerinde durduklarını, durumlarının Allah'ın iradesine bağlı olduğunu, ellerindeki gücü Allah'ın kendilerine verdiğini, asıl güç sahibinin kendileri olmadığını, bağımsız bir varlığa sahip

(208) Daha geniş bilgi için “Nisa Suresi, 165. ayetin tefsirine bakınız. Fı Zillil-il C.3 s. 287 ve sonrası. Dünya Yayınları.

olmadıklarını, hiç kimsenin kendi yaradılışında ve varlığında bir müdahalesinin bulunmadığını, kimsenin kendisine verilen şeyler üzerinde bir etkinliğinin, bir yetkisinin söz konusu olmadığını unutmamalıdır. Kendilerini yok edip, yerlerine başkalarını getirmenin Allah için kolay olduğunu bilmelidirler. Tıpkı kendilerini diğer bir neslin soyundan varetmişti ve kaderi gereğince onların yerine yerleştirdiği gibi.

Bunlar son derece etkin yöntemlerdir. Komplolar hazırlayan, boyunlarından büyük işlere kalkışan, haramlar ve helaller belirleyen, koydukları yasalarla Allah'ın şeriatına karşı mücadeleye girişen insan ve cin şeytanlarından zalimlerin kalplerine yönelik sarsıcı uyarılardır. Onlar da Allah'ın kontrolündedirler, dilediği gibi tutmaktadır onları. Ne zaman isterse yok edebilir onları, yerlerine de dilediği kimseleri yerleştirebilir. Ayrıca bu mesajlar, şeytanların komplo ve tuzaklarından, suçluların işkence ve düşmanlıklarından çok eziyet çeken mümin topluluğun gönüllerine güven ve huzur duygularını serpmekte, kalplerini sağlamlaştırmaktadır. Çünkü yeryüzünde zorbalık taslasalar ve komplolar tertip etseler bile Allah'ın kontrolü altında, oldukça zayıftırlar düşmanlar.

Ardından tehdit amaçlı diğer bir mesaj:

إِذَا مَا تُوْعِدُونَ لَا تَأْتِي وَمَا أَنتُمْ بِمُعْجِزِينَ ﴿١٣٤﴾

134- "Siz va'dedilen akıbet kesinlikle yerine gelecektir. Siz onun önüne geçemezsiniz."

Siz Allah'ın elinde ve kontrolündesiniz. O'nun iradesinin ve takdirinin mahkûmusunuz. Başiboş ya da serbest değilsiniz. Az önce bir sahnesini seyrettiğiniz toplanma günü bu andan itibaren sizi beklemektedir. Bugünün geleceğinden hiçbir kuşku ya da yer yoktur. O günden kaçmanız mümkün değildir. Son derece güçlü ve kuvvetli olan Allah'ın iradesinin önüne geçemezsiniz.

Bu değerlendirmeler, kalpler üzerinde oldukça derin ilham ve etkisi bulunan ve birbirine girmiş diğer bir tehditle son buluyor:

قُلْ يَا قَوْمِ اعْمَلُوا

عَلَىٰ مَكَاتِبِكُمْ لَكُمْ فِيهَا مَعَالِدٌ فَأَتَوْكُمْ فَتَكُونُونَ

مَنْ تَكُونُونَ لَهُ عَاقِبَةُ الدَّارِ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ ﴿١٣٥﴾

135- "De ki; Ey kavimim, tutumunuzu devam ettiriniz, ben de kendi tutumumu devam ettireceğim. Dünya yurdunun sonunun kimin lehinde olacağını ilerde anlayacaksınız. Hiç kuşkusuz zalimler kurtuluşa ermezler."

Bu beraberindeki ve arkasındaki gerçeğe, gerçeğin kendisinde ve ötesinde yeralan kuvvete güvenmeden kaynaklanan bir tehdittir. İşlerine karışmayacağına, çünkü kendisinin bağlı bulunduğu gerçekten, hareket metodu ve yolundan emin olduğuna, aynı şekilde kendilerinin içinde bulundukları sapıklıktan ve en

sonunda varacakları sonuçtan emin olduğuna ilişkin Hz. Peygamberden -salât ve selâm üzerine olsun- gelen bir tehdittir:

“Hiç kuşkusuz zalimler kurtuluşa eremezler.”

Bu, değişmeyen bir kuraldır. Buna göre Allah'dan başka dostlar edinen müşrikler kurtuluşa eremezler. Çünkü Allah'dan başka dost ve yardımcı yoktur. Allah'ın yol göstericiliğine uymayanlar da... O'nun yol göstericiliğinin dışında koyu sapıklıktan, apaçık zarardan başka bir şey yoktur.

Surenin akışıyla birlikte yeni bir bölüme geçmeden, üzerine Allah'ın adı anılarak ve anılmayarak kesilen hayvanların hükmüne ilişkin konuyla meyvelerden, hayvanlardan ve çocuklardan adanan adaklara ilişkin konu arasında yeralan bu bölüm üzerinde seri bir şekilde bazı gerçeklere değinelim. Saf inancın temel gerçeklerinden bunca gerçeği içerdiği gibi, iman ve küfrün tabiatına, insanlardan ve cinlerden şeytanlarla Allah'ın peygamberleri ve onlara inanışlar arasındaki savaşın mahiyetine ilişkin sahneleri, tabloları ve açıklamaları da kapsamaktadır bu bölüm. Nitekim geniş boyutlarıyla büyük akide gerçeklerini karşılayan ve gözler önüne seren surenin akışında yeralan benzerleri gibi bunca uygulandırıcı mesajı da içermektedir.

Bu arada bölümün üzerinde kısaca durmanız; Kur'an'ın sunuş yönteminin bu pratik olgulara ve insan hayatındaki bu uygulamalı ayrıntılara ne kadar önem verdiğini, bunların Allah'ın şeriatına uygunluğuna ve dayanmaları gereken temeli belirlemeye, yani Allah'ın hakimiyetini ya da diğer bir ifadeyle O'nun Rabliğini açıklamaya ne kadar özen gösterdiğini görmemiz içindir.

O halde Kur'an'ın sunuş yöntemi bu soruna neden bu kadar önem veriyor?

Önem veriyor, çünkü ilke açısından islâmda “inanç sistemi” sorununu özetlemektedir, “Din” sorununu özetlediği gibi, islâmda “inanç sistemi” ‘Allah’-dan başka ilâh olmadığına tanıklık etme” temeline dayanmaktadır. Bu tanıklıkla birlikte müslüman, kullardan herbirinin ilâhlık iddiasını kalbinden söküp atar ve ilâhlığı Allah’a özgü kılar. Dolayısıyla herbirinin hakimiyetini reddedip, hakimiyeti tümünden Allah’a verir. Küçük bir konuda hüküm belirlemek, büyük bir konuda hüküm vermek gibi hakimiyet hakkını iddia etmektir. Dolayısıyla ilâhlık hakkını iddia etmektir. Müslüman Allah'ın dışında herkesin bu iddiasını red eder. İslâma göre din, -kalpteki inanç konusunda olduğu gibi- kulların pratik hayatlarında tek bir ilâhlığa, yani Allah'ın ilâhlığına boyun eğmeleri ve pratik hayatlarında Allah'dan başka ilânlık taslayan kullara uymaktan kaçınmalarıdır. Herhangi bir konuda hüküm verme, ilâhlık iddiasında bulunmaktır. Bu hükme boyun eğmek de ilâhlık iddiasını benimsemektir. Bu nedenle müslüman, bu konuda ilâhlığı tek başına Allah'a özgü kılar. Allah'ın dışında ilâhlık taslayan kulların dinine boyun eğmeyi reddeder, bundan kaçınır.

Kur'an-ı Kerim'in tümünde bu inanç temellerinin belirlenmesine bu kadar önem verilmesi ve Mekke'de nazil olan bu surenin akışında gördüğümüz şekil-

de konuya bu denli ağırlık verilmesi bu yüzdendir. Yedinci cüzde bu surenin tanıtım kısmında da değindiğimiz gibi, Kur'an'ın Mekke'de indirilen kısmı, müs-lüman kitlenin hayatındaki düzen ve yasalar sorununa değinmiyordu. Sadece inanç ve düşünce sorununu ele alıyordu. Bununla beraber hakimiyet konusundaki inanç temellerinin belirlenmesine surenin bu kadar önem vermesinin derin ve büyük bir anlamı vardır. (209)

Önceki bölüm ve onun üzerine yapılan değerlendirmelerle birlikte Kur'an'ın Mekke'de indirilen kısmında yeralan bu Mekki surenin akışında sunulan önümüzdeki bu uzun bölümün tümü... (Bilindiği gibi Kur'an'ın Mekke'de inen kısmının konusu inançtı. İnançla ilgili temellerini yerleştirmenin dışında, şeriatla ilgili herhangi bir şey sunmuyordu. Çünkü o zaman islâm şeriatını uygulayacak bir devlet henüz yoktu. Böylece yüce Allah, bütünüyle islâma girmiş, kendilerini tamamen Allah'a teslim etmiş, şeriatına uymak suretiyle Allah'a kullukta bulunan bir toplum oluşmadan, bir toplumun insanlar arasında pratik olarak şu şeriatla hükmeden, bu dinin tabiatında ve hareket metodunda olduğu gibi hük-mü bilmeyi uygulamayla eş anlamlı kılan, bu şekilde islâma ciddiyet, canlılık ve vakar kazandıran egemen bir devlet kurulmadan bu şeriatı konuşma malzemesi ve etüd konusu olmaktan korumuştur...

Biz diyoruz ki, Mekke'de indirilen bu surede yeralan bu uzun bölümün tümü kanun koyma ve hakimiyet konusunu ele almaktadır, bu konunun mahiyetine işaret etmektedir. Çünkü bu bir inanç sorunudur. Bu sorunun dindeki önemini göstermektedir, çünkü bu, en başta gelen sorundur. (210)

Ayetleri ayrıntılı biçimde karşılamaya girişmeden önce, konunun içeriğini, anlam ve işaretlerini özet bir şekilde görebilmemiz için genel anlamda Kur'an'ın gölgesinde yaşayalım istiyoruz.

Konu meyveler, hayvanlar ve çocuklar konusunda -yani ekonomik ve toplumsal konularda- ileri sürdükleri cahiliye düşünce ve iddialarını sunmakla başlıyor. Bu düşünce ve iddiaların şu şekilde örneklendiğini görebiliriz:

1- Allah'ın kendilerine verdiği rızıkları, kendileri için yarattığı ekin ve hayvanları iki kısma ayırmaları: Bir kısmını Allah'a ayırıyorlardı. -Üstelik Allah'ın bu şekilde hükmettiğini iddia ediyorlardı.- Diğer kısmını da Allah'a ortak koştukları tanrılarına ayırıyorlardı. -Bunlar, Allah'ın dışında canlarına, mallarına ve çocuklarına ortak ettikleri sahte tanrıları.-

"Onlar Allah'a, O'nun yarattığı ekinlerden ve hayvanlardan sınırlı bir pay ayırdılar. Asılsız saplantıları uyarınca "Bu Allah'ın, bu da O'na koştuğumuz ortakların payıdır" dediler."

2- Bundan sonra onlar Allah için ayırdıkları paya tecavüz ederek bir kısmını alıp ortak koştukları tanrıların payına katıyorlardı, tanrılarına ayırdıkları kısım

(209) Yazarın "İslâm Düşüncesi" kitabının ikinci cildinde yer alan "İlahlık ve Kulluk" bölümüne bakınız. Dünya Yayınları.

(210) Daha geniş bilgi için yazarın "İslâm Düşüncesi" adlı eserinin ikinci cildinde yer alan "İlahlık ve Kulluk" bölümüne bakınız. Dünya Yayınları

üzerinde böyle bir şeye asla girişmezlerdi:

“Fakat koştukları ortakların payı Allah’a geçmezken, Allah’ın payı ortaklara geçebiliyor.”

3- Ortak koştukları tanrıların çekici göstermeleri sonucu çocuklarını öldürüyorlardı. Bunu yapanlar, kâhinler ve kendi aralarında hükümler koyan fertler, bir taraftan toplumsal baskı diğer taraftan dinsel hurafelerin etkisiyle boyun eğerdiler. Bu, çocukları öldürme olayı, fakirlik korkusu ve namus nedeniyle kız çocuklarını ilgilendirirken kimi zaman da adak amacıyla erkek çocuklarını da ilgilendiriyordu. Nitekim Abdulmuttalip şayet Allah, kendisini koruyacak on erkek çocuk verirse, birini kesmek üzere tanrılara adamıştı.

“Tıpkı bunun gibi, bu düzmece ortaklar çoğu müşriklere öz evlatlarını öldürmeyi çekici göstermişlerdir ki, böylece hem fitnatlarını yozlaştırsınlar ve hem de dinlerini bozsunlar.”

4- Bazı hayvanları ve ekinleri yasaklamışlardı. Allah’dan özel bir izin olmadan bunların yenilmeyeceğini iddia ediyorlardı. -Evet aynen böyle iddia ediyorlardı.- Nitekim bazı hayvanlara binmeyi de yasaklamışlardı. Keserken ya da binerken bazılarının üzerinde Allah’ın adını anmayı yasaklamışlardı. Hac’da Allah’ın adı anılıyor gerekçesiyle o sırada bu hayvanlara binmezlerdi. Üstelik tüm bunların Allah tarafından emredildiğini ileri sürüyorlardı:

“Onlar saçma inançları uyarınca ‘‘Bu hayvanlar ve ekinler dokunulmazdır, bizim istediklerimizden başka hiç kimse onları yiyemez, bunlar da sırtlarına yük vurulması ve binilmesi yasak hayvanlardır’’ dediler. O’na iftira ederek...”

5- Ana karnındayken bazı hayvanları erkekleri için ayırıyorlardı ve bunları kadınlarına haram kılıyorlardı. Ancak yavru ölü doğacak olursa, kadınları ve erkekleri ortak kabul ediyorlardı. Bu arada böylesine gülünç bir hükmü Allah’a dayandırmaktan da geri kalmıyorlardı:

“Yine onlar, ‘‘Bu hayvanların karınlarındaki yavrular sadece erkeklerimize aittir, kadınlarımıza ise yasaktır. Eğer hayvanın yavrusu ölü doğarsa, her ikisi de O’na ortak olur, dediler. Allah bu yakıştırmalarının cezasını verecektir. Hiç kuşkusuz, O hikmet sahibidir ve her şeyi bilir.”

İşte cahiliye döneminde Arap toplumunu kaplayan ve bu konudaki hükmü vermek, ruhları ve gönülleri onlardan arındırmak, aynı şekilde toplumsal hayatta geçersiz kılmak için Mekke’de inmiş bir surede Kur’an’ın uzun akışında ele aldığı düşünceler, iddialar ve geleneklerden bir demet...

Kur’an-ı Kerim ağır, uzun ve titiz adımlarını atarken, şu metodu takip etmiştir.

a) Önce bilgisizce ve ahmakça çocuklarını öldürenlerin ve Allah’a iftira ederek kendilerine verdiği rızıkları haram kabul edenlerin büsbütün kaybettiklerini belirtmiş ve hiçbir bilgiye dayanmaksızın Allah’a dayandırdıkları bu düşünce ve iddialarıyla kesin sapıklıkta olduklarını duyurmuştur.

b) Sonra üzerinde bu tür bir tasarrufta bulundukları malları yuce Allah'ın kendileri için varetmesine dikkatleri çekmiştir. Çardaklı ve çardaksız bahçeleri vareden, onlar için bu hayvanları yaratan O'dur. Rızıkları veren, tek başına verdiklerinin sahibidir de. Aynı zamanda insanları rızıklandığı bu mallara ilişik hükmü de sadece O verebilir. Bu aşamada ekinlerin, meyvelerin, çardaklı ve çardaksız bahçelerin sahnelerinden, kimisine bindikleri, yüklerini vurdıkları, etlelerini yedikleri, derisinden, yününden ve kılından yararlandıkları hayvanlar aracılığıyla verdiği nimetlerden oluşan son derece duygulandırıcı, etkileyici mesajlar kullanılmıştır. Nitekim, Ademoğulları'yla şeytan arasındaki köklü düşmanlığın hatırlatılması da bir etken olarak kullanılmıştır. O halde nasıl şeytanın adımlarını takip ederler? Açıkta açıkta düşman olduğu halde vesveselerini dinlerler?

c) Bundan sonra, özellikle hayvanlara ilişkin düşüncelerinin saçmalığı ve tümünden mantık dışılığı ayrıntılı biçimde sunulmuştur. Olanca tutarsızlıkları, saçmalıkları ve tuhafılarıyla ortaya çıkarmak için düşüncelerindeki karanlıklar üzerine ışık tutulmuştur. Bu sahnenin sonunda da, her türlü kanıttan ve mantıktan yoksun bu hükümleri verirken neye dayandıklarına ilişkin bir soru yöneltilmektedir: **"Yoksa Allah'ın size bu direktifi verdiğinin somut tanıkları mısınız?"** Bu sadece sizin bildiğiniz bir sır mıdır? Sırf söze yönelik bir direktif midir? Bu arada Allah'a iftira etmek suçu ve insanları bilgisizce saptırma girişimi son derece çirkin bir davranış olarak belirlemektedir. Ayrıca bu olay konu içinde kullanılan değişik etkileyici mesajlardan biri haline dönüştürülmektedir.

d) Burada kanun koyma hakkına sahip otorite belirtilmektedir. Bu arada bu otoritenin müslümanlara, özellikle de yahudilere haram kıldığı ve müslümanlara helal kıldığı yiyecekler açıklanmaktadır.

e) Sonra, her ikisi de anlam ve yasama niteliğiyle Allah katında diğerinin düzeyinde olan Allah'a ortak koşma ve Allah'ın helal kıldığını haram sayma eylemlerinde somutlaşan cahiliyeye dayalı hayatlarını Allah'ın iradesine bağlamaları ile **"Eğer Allah dileseydi ne biz ve atalarımız O'na ortak koşar ve ne de bir şey yasaklardık"** demeleri tartışılıyor. Ayrıca bu söylenenlerin daha önce gelmiş geçmiş tüm kâfir yalancılar tarafından söylendiği de belirtilmektedir. Yalancılar böyle söylemişlerdi, Allah'ın azabı gelene kadar. **"Onlardan öncekiler de bu şekilde peygamberlerini yalanladılar da azabımızın acısını tattılar."** Allah'a ortak koşmak, O'nun şeriatına dayanmaksızın bir şeyi haram kılmak gibidir. Her ikisi de Allah'ın ayetlerini yalanlayanların ayırıcı özellikleridir. Bu arada belirlediğiniz bu prensipleri neye dayandırıyorsunuz? şeklinde ayıplayıcı bir soru yer alıyor:

"Onlara de ki; "Önümüze koyacağınız bir bildiğiniz var mı? Siz sadece yakıştırmaların peşinden gidiyorsunuz, sırf tahminlere dayanıyorsunuz."

f) Bu konuda onlarla girişilen tartışma, onları şahit getirmeye ve kesin ayrılığa çağırmakla son buluyor. Tıpkı surenin başlarında inancın temeline ilişkin konuda yapıldığı gibi- Sorunun aynı sorun olduğunu vurgulamak için aynı

ifadeler, aynı nitelermeler, hatta aynı sözcükler kullanılıyor:

“De ki; Allah’ın bu yasakları koyduğuna şahitlik edecek tanıklarınızı getiriniz bakalım. Eğer onlar bu yolda şahitlik ederlerse sakın şahitliklerini onaylama. Ayetlerimizi yalanlayanların, ahirete inanmayanların ve rabblerine eş koşanların keyfi arzularına uyma.” Ayeti kerimde sahne, ifade ve sözcük birliğinin yanında bu hükümleri koyanların keyfi arzularına uyduklarını, Allah’ın ayetlerini yalanladıklarını, ahiret gününe inanmadıklarını görüyoruz. Çünkü şayet, Allah’ın ayetlerini onaylamış, ahiret gününe inanmış ve Allah’ın yol göstericiliğine uymuş olsalardı, Allah’ın hükümleri dışında hem kendileri, hem de insanlar için hüküm koymaya kalkışmazlardı. Allah’ın izni olmadan haramlar ve helaller belirlemeye yeltenmezlerdi.

g) Bölümün sonunda Allah’ın gerçekten neleri haram kıldığını açıklamak için onlara bir çağrı yapılmaktadır. Burada toplumsal hayatın temel ilkelerinden bir kısmını görüyoruz. En başta da tevhit yer alıyor. Gerisi da birtakım emirler ve yükümlülükler. Ancak haramlar çoğunlukta ve tüm saydıklarımızın başlığı durumunda...

Allah, kendisine ortak koşulmasını yasaklamıştır. Anne ve babaya iyilikle davranılmasını emretmiştir. Fakirlik korkusuyla çocukların öldürülmesini yasaklamış, bunun yanında rızıklarının verileceği güvencesini vermiştir. Kötülüğün gizlisine-açığına yaklaşmasını yasaklamıştır. Haksız yere, Allah’ın haram kıldığı cana kıymayı yasaklamıştır. Erginlik çağına erişmeden, iyilikle almanın dışında yetimlerin mallarına dokunmayı yasaklamıştır. Tartı ve ölçüyü adaletle yerine getirmeyi emretmiş, konuşmada -tanıklık ve hüküm vermede- yakınları hakkında da olsa, adil davranmayı emretmiştir. Allah için verilen tüm sözleri yerine getirmeyi emretmiştir. Surenin akışı bunların tümünü, emir ve yasakla ilgili her cümleinin sonunda tekrarlanan Allah’ın direktifi haline getiriyor.

Ayetlerin akışında bu şekilde biraraya gelen, adeta birbirleriyle kaynaşan ve tek bir cümlede sunulan inanç temeli ile şeriat ilkelerini kapsayan bu emir ve yasaklar yığını bir kütle konumundadır. Açıkladığımız metod uyarınca Kur’an-ı inceleyenlerin gözünden kaçmaz bu anlam. Uzun bölümün sonunda bu emir ve yasaklar bütününe ilişkin olarak şöyle denmektedir:

“İşte benim dosdoğru yolum budur, bu yola uyunuz. Sakın sizi Allah’ın yolundan ayrı düşürecek yollara girmeyiniz. İşte Allah, kötülüklerden sakınasınız diye size bu direktifi veriyor.”

Bunun nedeni, bu bölümün tüm akışında gözetilen anlamı iyice açığa kavuşturmak; tek, açık ve kesin bir ifadede şekillendirmektir.

Şirk ya da islâm sıfatının belirginleşmesi noktasında bu din nazarında şeriat da inanç gibidir. Hatta bu anlamda bu dinin şeriatı inançtan bir parçadır. Hatta ve hatta bizzat şeriat inançtır. Çünkü şeriat inancın realitedeki tercümanıdır. Nitekim bu temel gerçek Kur’an metodu uyarınca sunulan Kur’an ayetlerinde gayet net bir şekilde belirginleşmektedir.

İğrenç, cehennemî yöntemlere başvurularak asırlardan beri süregelen bir şekilde bu dine mensup kişilerin gönülünde dinin anlamından çekip koparılma istenen gerçek budur işte. Öyle ki-dinlerine gereken özeni göstermeyen laubaliler ve düşmanları bir yana- bu dine sağlam sarılanların çoğunluğu dahi hakimiyet sorununu inanç sorunundan ayırır olmuşlardır. İnanç konusunda olduğu gibi, bu konuda galeyana gelmiyorlar. İnanç veya ibadette olduğu gibi hakimiyet konusunda Allah'ın buyruklarını çiğneyenleri, dinden çıkmış saymıyorlar. Oysa bu din inanç, ibadet ve şeriatı birbirinden ayrı kabul etmez. Fakat bu, uzun asırlardır bilinen araçlara başvurularak meydana getirilen bir ayırımdır. Öyle ki, bu dinin en hareketli savunucularının düşüncesinde bile hakimiyet sorunu böylesine şaşılacak bir duruma gelmiştir. İşte -konusu düzen, şeriat olmadığı, yalnızca inanç konusuyla ilgilendiği halde- Mekke'de inmiş bu surenin bunca üzerinde yoğunlaştığı, bu kadar etkenleri devreye soktuğu ve bütün bu açıklamaları yaptığı sorun budur. Oysa konusu, toplumsal hayatın uygulamalı basit, bir alışkanlığı ortadan kaldırmaya yönelikti. Çünkü bu sorun en büyük temelle ilgilidir. Hakimiyet temeli... Çünkü bu büyük temel bu dinin temeli ve gerçek varlığıyla ilgilidir.

Putı tapan hakkında şirk hükmünü verip de tağutun hükmünü benimseyenlere bu hükmü vermeyenler, birinciden tiksindikleri halde ikinciden tiksiniyenler... Bunlar Kur'an-ı okumuyorlar. Bu dinin tabiatını bilmiyorlar. O halde Allah'ın indirdiği şekliyle Kur'an-ı okumalı ve Allah'ın şu sözünü ciddiye almalıdırlar:

“Eğer onlara uyarırsanız, şüphesiz siz de müşrik olursunuz.”

Bu dini koruma çabasında olan kimi insanlar da hem kendi kâfalarını, hem de insanların kafalarını uygulanan şu kanunların, ya da uygulamaların veya söylenenlerin islâm şeriatına uyup uymadığını ortaya çıkarmakla uğraştırıyorlar. Orada burada göze çarpan kimi aykırılıklara karşı amansız bir saldırıya geçiyorlar. Sanki islâm bütünüyle ayaktaymış da, bu varlığını ve egemenliğini gölgeleyen birtakım aykırılıkları ortadan kaldırmaktan başka yapılacak iş yokmuş gibi.

Bu dinin şu gayretkeş koruyucuları, aslında bilmeden bu dini incitiyorlar. Bu gülünç ve yararsız özenleri sonucu insanların içinde yer eden inanç enerjisinin kalıntılarını yok ediyorlar. Onlar bu halleriyle cahiliye sistemleri lehine tamıkmak etmiş oluyorlar. Cahiliye toplumunda islâmın ayakta olduğunu ve birtakım aykırılıkların düzeltilmesinden başka bütünlüğü bozucu bir durumun söz konusu olmadığına tanıklık etmiş oluyorlar. Oysa din bütünüyle hayattan koparılmış demektir. Kulların dışında hakimiyeti tek başına Allah'a veren düzen ve sistemde temsil edilmediği süreç...

Kuşkusuz bu dinin varlığı Allah'ın hakimiyetinin varlığına bağlıdır. Bu temel ortadan kalkınca bu din de kendiliğinden ortadan kalkar. Bu dinin günümüzde yeryüzünde karşılaştığı problem, Allah'ın ilâhlığına tecavüz eden, O'nun otoritesini ele geçiren, can, mal ve çocuklar hakkında serbestler ve yasaklar koy-

mak suretiyle kendilerinde kanun koyma hakkını gören tağutların ortaya çıkmasıdır. İşte bu, Kur'an-ı Kerim'in bunca etken, prensip ve açıklama yığınıyla ele aldığı, sonra ilâhlık ve kulluk sorununa bağladığı, iman veya küfrün belirtisi, cahiliye ya da islâmın ölçüsü kabul ettiği problemin aynısıdır.

İslâm'ın varlığını duyurmak, gerçekleştirmek için giriştiği savaş, dinsizlikle girişilen savaş değildir. Ta ki, bu dini koruyanların çabaladığı gibi salt 'dine girmek''ten ibaret olsun. Toplumsal veya ahlâki bozulmalara karşı başlatılan savaş da değildir. Bunlar bu dinin varlığı açısından sonradan gelen savaşlardır. İslâmın varlığını gerçekleştirmek için giriştiği ilk savaş "hakimiyet" ve hakimiyetin kime ait olacağı savaşıdır. Mekke'de bunun için böyle bir savaşa girişmişti. Daha inancın temellerini atarken ve henüz düzen ve şeriata değinmezken bu savaşı başlatmıştı. Hakimiyetin Allah'a ait olduğunu vicdanlara yerleştirmek için girişmişti bu savaşa. Müslüman hakimiyeti kendisi için iddia etmez. Böyle bir iddiada bulunanın müslümanlık iddiasını da kabul etmez. Mekke'deki müslüman topluluğun gönüllerinde bu inanç iyice yerleşince yüce Allah Medine'de pratik uygulamasının yollarını açtı. O halde bu dini korumaya çalışanlar bir kendi durumlarına bir de olmaları gereken duruma baksınlar. Tabii bu dinin gerçek anlamını kavradıktan sonra...

Açıklamanın bu kadarını yeterli görüp, ayetleri ayrıntılı biçimde ele alalım:

وَجَعَلُوا لِلَّهِ مِثْلَ ذَرٍّ مِنَ الْحَرِثِ وَالْأَنْعَامِ
نَهْيًا فَقَالُوا هَذَا لِلَّهِ بِرَعِيمٍ وَمِنْ شُرَكَائِنَا
فَإِنْ كَانَ لِشُرَكَائِنَا فَمَا يُصِلُ إِلَى اللَّهِ
وَمَا كَانَ لِلَّهِ فَهُوَ يَصِلُ إِلَى شُرَكَائِنَا
مَا يَكْفُرُونَ ﴿١٣٦﴾

136- Onlar Allah'a, O'nun yarattığı ekinlerden ve hayvanlardan sınırlı bir pay ayırdılar. Asılsız saplantıları uyarınca "Bu Allah'ın bu da O'na koştuğumuz ortakların payıdır" derler. Fakat koştukları ortakların payı Allah'a geçmezken, Allah'ın payı bu ortaklara geçebiliyor. Ne kötü hüküm veriyorlar."

Ekin ve hayvanlara ilişkin cahiliyenin düşünce ve geleneklerini anlatırken ayetlerin akışı, kendileri için bu ekin ve hayvanları var edenin yüce Allah olduğunu belirtiyor. Dolayısıyla Allah'ın dışında insanları yerden ve gökten rızıklandırarak bir kişinin varlığı söz konusu değildir. Bu açıklamanın ardından yüce Allah'ın kendilerine rızık olarak verdiği şeylere ne yaptıkları anlatılıyor. Bunlardan bir payı Allah'a ayırıyorlar, put ve totemlerine de bir pay ayırıyorlar. (Doğal olarak bu son pay put bekçilerine gidiyor)... Bundan sonra onlar, ayetin belirttiği gibi Allah için ayırdıkları paya tecavüz ediyorlar...

İbn-i Abbas şöyle diyor: Yiyecekleri topladıkları zaman deste yaparlardı ve iki kısma ayırırlardı. Bir payı Allah'a, birini de tanrılarına ayırırlardı. Şayet rüzgâr, tanrılarına ayırdıkları taraftan eser de bir kısmını Allah'a ayırdıkları paya katsaydı, bunu geri alıp tekrar yerine koyarlardı. Yok eğer rüzgâr Allah için ayırdıkları payın tarafından esip bir kısmını tanrılarının payına katsaydı bunu olduğu gibi bırakır, eski yerine bırakmazlardı. Bu nedenle yüce Allah şöyle buyurmuştur. **"Ne kötü hüküm veriyorlar."**

Mücahid diyor ki; ekinlerden Allah için bir pay, put ve tanrıları için bir pay ayırırlardı. Rüzgârın Allah'a ayırdıkları paydan alıp tanrılarının payına kattığını bırakır, tanrılarının payından Allah'ın payına götürdüğünü de geri alırlardı ve şöyle derlerdi. **"Allah'ın buna ihtiyacı yoktur."** Hayvanlardan ayırdıklarına da Saibe ve Bahire adını verirlerdi.

Katade şöyle der! Sapıklık taraftarlarından bazıları ekin ve hayvanlarından bir payı Allah'a, birini de ortak koştukları tanrılara ayırırlardı.

Allah'ın payından bir şey tanrılarının payına karıştığına olduğu gibi bırırlardı, tanrılarının payından bir şey Allah'ın payına karışacak olursa hemen geri alırlardı.

Kuraklık olduğu sene, Allah'ın payından yararlanırlar ortak koştukları tanrıların payına el sürmezlerdi. Bunun için yüce Allah **"Ne kötü hüküm veriyorlar"** buyurmuştur.

Süddî'den şöyle rivayet edilir: Mallarından bir pay ayırıp, bu Allah'ındır derlerdi. Bir ekin eker, Allah'a ayırırlardı. Bunun benzerini ortak koştukları tanrıları için de yaparlardı. Ortak koştukları tanrılarının payını onlar için harcarlardı. Allah'ın payından da sadaka verirlerdi. Sahte tanrılarının payı biter de Allah'ın payı fazla olursa, **"Tanrılarımıza infak etmek zorundayız"** derlerdi. Allah'ın payından alıp sahte tanrılarına infak ederlerdi. Allah'ın payı tükenip, ortak koştukları tanrılarının ki çok olursa, o zaman da **"Şayet Allah dilesse kendisine en güzelini ayırırdı"** der ve tanrılarının payından bir şey Allah için vermezlerdi. Bu nedenle yüce Allah **"Ne kötü hüküm veriyorlar"** derken, şunu demek istiyor: Şayet paylaştırmada doğruysalar, o zaman çok kötü hüküm veriyorlar. Çünkü benden alırlar ama bana vermiyorlar.

İbn-i Cerir şöyle der! Yüce Allah'ın **"Ne kötü hüküm veriyorlar"** sözüne gelince; burada yüce Allah nitelikleri belirtilen bu müşriklerin davranışlarını şu şekilde haber vermektedir: Benim payımdan ortak koştukları tanrılara verdikleri halde onların payından bana vermemekle çok kötü hüküm veriyorlar. Aslında yüce Allah, bununla onların bilgisizliklerini, sapıklıklarını, doğru yoldan sapmalarını haber vermektedir. Kendilerini yaratan, besleyen ve sayılmayacak kadar çok nimet veren yüce Allah'ı kendilerine hiçbir zarar ve yarar dokunduramayanlara denk tutmaları, öyle ki kendi kafalarına göre yaptıkları paylaşma-da sahte tanrılarını ondan üstün tutmalarını dile getirmektedir.

Hayvanlar ve ekinler konusunda müminlerle tartışmaları için insanlardan

ve cinlerden şeytanların dostlarına telkin ettikleri bunlardı. Şeytanların dostlarına çekici kıldıkları bu tür düşünce ve uygulamalarda çıkarları sözkonusu olduğu gayet açıktır. Kâhinlerden, mabet bekçilerinden ve liderlerden oluşan beşeri şeytanların çıkarına gelince; öncelikle takipçilerin ve yardımcıların gönüllerine egemen olmadı, batıl düşünceler ve bazı inançların çekiciliği uyarınca keyfi arzularına uymalarını sağlamada somutlaşmaktadır. İkinci olarak, bu çekiciliğin ve insan toplumlarının aldatılmışlığın ötesinde gerçekleşecek maddi çıkarda somutlaşmaktadır. Bu da ahmak ve cahil kimselerin ortak koştukları tanrılara ayırdıkları kısımdan kendilerine düşen kazançtır. Cinlerden şeytanların çıkarına gelince; Ademoğulları'na yönelik aldatma ve vesvesede somutlaşmaktadır. Hayatlarının bozulması, dinlerinin karmaşaya dönüşmesi, sonuçta onları dünya-dayken aşağılık bir yokolmaya, ahirette de ateşe sürüklemesidir, onların beklentileri.

Arap cahiliyesinde görülen bu olayın benzerleri diğer cahiliye toplumlarında, Yunan-İran-Roma toplumlarında da görülmüştür. Hindistan'da, Afrika ve Asya'da görülmektedir. Sözkonusu edilen konular, mali uygulamalara ilişkindir sadece. Ancak cahiliye sırf bunlardan ibaret değildir Modern cahiliye de Allah'ın izin vermediği şekilde mallar üzerinde birtakım uygulamalarda bulunmaktadır. Bu durumda eski cahiliye düşünceleriyle şirk noktasında buluşmaktadır. O temel ve kural açısından buluşmaktadır. Çünkü cahiliye, insanların işlerinde Allah'ın şeriatına dayanmaksızın birtakım uygulamalarda bulunan her sistemin adıdır. Bundan sonra bu tür uygulamanın somutlaştığı şekillerin farklılığının hiçbir önemi yoktur. Bu farklılıklar yalnızca şekilden ibarettir:

وَكَذَلِكَ زَيْنَ لِكَثِيرٍ
مِّنَ الشُّرَكَاةِ قَتْلَ أَوْلَادِهِمْ شُرَكَاؤُهُمْ
يُزِدُّوهُمْ وَلَيَلْبَسُوا عَلَيْهِمْ دِينَهُمْ وَلَوْ شَاءَ
اللَّهُ مَا فَعَلُوا فَعَزَّوهُمْ وَمَا يَفْرَوْنَ ۝

137- "Tıpkı bunun gibi, bu düzmece ortaklar çoğu müşriklere öz evlatlarını öldürmeyi çekici göstermişlerdir ki, böylece hem fitratlarını yozlaştırsınlar ve hem de dinlerini bozsınlar. Eğer Allah dileseydi bunu yapamazlardı. O halde onları asılsız uydurmaları ile başbaşa bırak."

Yüce Allah şöyle buyuruyor: Ortak koştukları sahte tanrılar ve şeytanlar malları üzerindeki bu tür uygulamaları kendilerine çekici gösterdikleri gibi öz çocuklarını öldürmeyi de onlara çekici göstermişlerdir. Bu durum, kimi zaman rızık korkusu (-ya da esirlik ve kız babası olmaktan dolayı utanç duyma duygusu)- ile kız çocukları diri diri toprağa gömmek, kimi zaman da erkek çocukları sahte tanrılara adamak şeklinde meydana geliyordu. Nitekim Abdulmuttalip'in şayet Allah, kendisini koruyacak ve saldırılarda yardım edecek on erkek çocuk verecek olursa, birini kesmeyi adadığına ilişkin rivayetler vardır.

Bu ve ötekini emredenin cahiliye geleneği olduğu açıktır. Bu geleneği insanlar yine insanlar için koymuşlardır. Burada anılan şeytanlar, kâhinlerden, tapınak bekçilerinden ve başkânlardan oluşan insanlar ve vesveseci cinlerden oluşan şeytanlardır. Bunların arasında sıkı bir yardımlaşma ve dostluk vardır.

Ayet bu çekici göstermenin arka planında gizli hedefi şöyle açıklamaktadır:

“Fıtratlarını yozlaştırırsınlar ve hem de dinlerini bozsunlar diye...”

Onları yok etmeyi, dinlerini bozmayı ve ondan kaynaklanacak net bir düşünceye dayanmayacakları şekilde karmaşık hale getirmeyi amaçlamışlardır. Bu yok oluş, öncelikle öz çocuklarını öldürmelerinde somutlaşmaktadır. Son olarak sosyal hayatın tümünden bozulmasında ve insanların yolunu yitirmiş sürülere dönüşüp keyfi arzuları ve çıkarları uyarınca diledikleri gibi güden bozguncu çobanların eline düşmelerinde somutlaşmaktadır. Öyle ki, canları, çocukları ve malları hakkında ölüm ve yok olma hükmünü verebilecek duruma gelirler. Bu şaşkın koyunlar boyun eğmekten başka seçenek bulamazlar. Çünkü din, inanç -ve bunlara ilişkin konulardaki karmaşık düşünceler- tüm ağırlıkları ve derinlikleri ile birlikte, yine bu düşüncelerden kaynaklanan toplumsal geleneklerle bir dayanışma içine girerler. Böylece son derece açık dine bağlanan ve tüm işlerini kalıcı ölçüye göre düzenleyenlerin dışında hiç kimsenin karşı duramadığı ezici bir baskı meydana gelmiş olur.

Bu kapalı ve karmaşık düşünceler ve bunlardan kaynaklanan dayanılmaz baskısıyla kitleleri ezen şu toplumsal gelenekler, sırf eski cahiliye toplumların da bilinen şekliye sınırlı değildir. Çağdaş cahiliyede daha açık bir şekilde görülebiliyoruz bugün. İnsanların hayatında korkunç bir ağırlık olan ve kimsenin bir kaçış yolu bulamadığı gelenekler, töreler... İnsanların bir zorunluluk olarak gördükleri ve kimi zaman altından çıkılmaz harcamalarda bulundukları, hayatlarını ve değer yargılarını yiyip bitiren, ahlâklarını ve yaşayışlarını altüst eden, bununla beraber boyun eğmekten başka bir şey yapamadıkları şu moda ve törenler... Sabah, öğleden sonra ve akşam modaları... Kısa, dar ve gülünç giysiler... Çeşitli süsleme, güzelleştirme ve makyaj yöntemleri... Daha nice aşağılatıcı kölelikler... Tüm bunları kim yapıyor? Kimdir bunların arkasında? Bunların arkasında moda evleri bulunuyor. Üretici firmalar yer alıyor. Faizini almak için paralarını sanayiye yatıran banker kuruluşları ve bankalar yer alıyor. Dünyaya hükmetmek için insanlığı mahfetmeye çalışan yahudiler vardır bunların arkasında. Ancak bunlar görülen silahlar ve ortada ordularla bulunmuyorlar. Kendilerinin geliştirdiği düşünceler ve değerler, yerleştirdikleri görüşler ve kültürlerle meydana yer alıyorlar. ⁽²¹¹⁾ Sonra da bunları toplumsal örf adı altında baskı aracı olarak insanların üzerine salıyorlar. Onlar, egemen düzende, sosyal kurumlarda ve birbirine girmiş dalları ve kökleri ile birlikte karmaşık hale gelmesinden dolayı insanların tartışma konusu yapmadıkları toplumsal geleneklerde temsil edilmedikleri sürece görüşlerin tek başına yeterli olmayacağını biliyorlar.

(211) Daha geniş bilgi için Muhammet Kutub'un "Tekamül mü Soysuzlaşma mı?" kitabının "Üç Yahudi" bölümüne bakınız.

Bunlar şeytanların işidir... İnsanlardan ve cinlerden oluşan şeytanların... Bu, değişen görünüm ve şekillerine rağmen, kökleri ve kaynakları aynı, temelleri ve kuralları benzeşen cahiliyedir...

Biz Kur'an-ı okuduğumuzda onun sadece geçmişte yaşanmış cahiliye toplumlarının hikâyecilerini aktardığını anlıyorsak, onu çarpıtmış oluruz. Oysa Kur'an hayatın sürdüğü tüm çağlarda yaşanan her türlü cahiliye düzeninden söz etmekte, her zaman için bozulmuş realiteyi ele alıp Allah'ın doğru yoluna yöneltmektedir.

Komplonun ürkütücü boyutlarda olmasına, realitenin baskısına rağmen, Kur'an'ın akışı cahiliyeyi küçümsemekte ve bu dış görünümün örttüğü büyük gerçeği ortaya çıkarmaktadır. Dolayısıyla şu şeytanlar ve dostları Allah'ın kontrolü ve otoritesi altındadırlar. Onlar işledikleri şeyleri kişisel güçleriyle yapmıyorlar. Ancak uzun ipin kendilerine bırakılmış az bir tarafı ile Allah'ın iradesi ve takdiriyle yapıyorlar. Tabii ki, yüce Allah'ın kullarının sınanmasına ilişkin hikmetini gerçekleştirmek için. Şayet yüce Allah yapmalarını istemese hiçbir şey yapamazlar. Ancak yüce Allah denemek için bunların yapılmasını istiyor. Dolayısıyla bu konuda peygambere -salât ve selâm üzerine olsun- ve müminlere bir sorumluluk sözkonusu değildir. O halde yollarına devam edip şeytanları, Allah'a yönelik iftiraları ve komplolarıyla Allah'a bırakmaladırlar.

“Eğer Allah dileseydi bunu yapamazlardı. O halde onları asılsız uydurmaları ile başbaşa bırak.”

Bunların “bu düşünceler ve uygulamaları biz kendimiz belirledik” demeye cesaret edemediklerini belirtmemiz gerekir. Tersine Allah'a iftira ederek bu hükümleri Allah'ın-belirlediğini iddia ediyorlardı. İddialarına göre, bu düşünce ve uygulamaları İbrahim ve İsmail'in (selâm üzerlerine olsun) şeriatından almışlardı.

Çağdaş cahiliyenin şeytanları da bugün aynı şeyi yapıyorlar. Bunların çoğunluğu ateist komünistler gibi kafa tutamıyor, dolayısıyla Allah'ın varlığını kökten inkâr edip dini açıkça reddetmeye yeltenmiyorlar. Arap cahiliyesindeki şeytanların sığındıkları yöntemin aynısına sığınmıyorlar. Dine saygılı olduklarını söylüyorlar ve insanlar için koydukları kanunların temelde bu dine dayandığını ileri sürüyorlar. Kuşkusuz bu ateist komünistlerin yönteminden daha aşağılık ve daha iğrenç bir yöntemdir. Böyle bir şey, son derece karmaşık olmakla ve aslında islâmı hiçbir ilgisi bulunmamakla beraber henüz ruhların derinliklerinde yaşayan dinsel duyguyu uyuşturmaktır. Kuşkusuz islâm son derece açık, pratik ve realist bir hayat sistemidir. Bu duygunun kapalı ve karmaşık bir tarafı yoktur. Ayrıca fitri dinsel enerji cahiliye kalıpları içinde sönüp gider ama, islâmı değil... Bu da komploların en iğrenç, yöntemlerin en çirkinidir kuşkusuz.

Sonra bu dini koruduklarını sanan birtakım kişiler gelip, islâm gerçeğinin yanında oldukça önemsiz olan yanlışlıklara karşı koymak uğruna emeklerini har-

carlar. Bu konuda, Allah'ın ilâhlığını ve otoritesini tumden ele geçiren müşrik cahiliye sistemleri fazla ilgilendirmemektedir onları. Böylece bu ahlakça gayretleriyle bu müşrik cahiliye sistemlerine islâm süsünü vermiş oluyorlar. Bu sistemlerin gerçek dinin esasına dayandığına, sadece bu tür basit konularda ayrı düştüğüne ilişkin oldukça tehlikeli ve fiili bir tanıklık yapmış oluyorlar.

Bu gayretkeşler, cahiliye rejimlerinin iyice yerleşmesi ve tehlikelerden uzaklaşması uğrunda rollerini başarıyla oynuyorlar. Din simsarlarının karmaşık hale getirdiği bozuk dini araçlar da aynı rolü üstlenmişlerdir. Oysa islâm bu simsarları veya kâhin ve tapınak bekçilerini hiçbir zaman kabul etmemiştir.

وَقَالُوا مِذَّةً أَنَا مَرْحُومٌ حِجْدٌ لَا يَطْعَمُ
الْأَمْنُ نَشَاءُ بَرِّعِهِمْ وَأَنَا مَرْحُومٌ ظُهُورُهُمْ وَأَنَا
لَا يَذْكُرُونَ سَكَتَهُ عَلَيْهَا أَفِرَاءَ عَلَيْهِ يَجْزِيهِمْ
بِمَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ﴿١٣٨﴾

138- "Onlar saçma inançları uyarınca 'Bu hayvanlar ve ekinler dokunulmazdır. Bizim istediklerimizden başka hiç kimse onları yiyemez, bunlar da sırtlarına yük vurulması ve binilmesi yasak hayvanlardır', dediler. Bazı hayvanları keserken de Allah'ın adını anmazlar, bunu yaparken 'Allah'ın emri böyledir, diye O'na iftira ederler. Allah onları yaptıkları bu iftiralardan ötürü cezalandıracaktır.'"

Ebu Ca'fer b. Cerir et-Taberi şöyle der: Bu, yüce Allah'ın şu müşrik cahillerin durumuna ilişkin verdiği bir haberdur. Onlar, kendi kendilerine ve bu konuda Allah tarafından kendilerine verilmiş bir izin sözkonusu olmaksızın haramlar ve helaller belirliyorlardı."

Yasaklamak, haram kılmaktır. Allah'ın otoritesine tecavüz eden, buna rağmen koydukları kanunların Allah'ın şeriâtı olduğunu iddia eden bu adamlar, bazı ekinleri ve hayvanları kastederek bunları -daha önce açıkladığımız gibi- ortak koştukları tanrılarına ayırarak şöyle derlerdi: "Şu hayvanların ve meyvelerin yenmesi yasaktır. -Asılsız iddialarına göre- Allah'ın dilediğinden başkası bunları yiyemez." Tabii bu konudaki hükümleri belirleyenler, kâhinler, tapınak bekçileri ve kabile başkanlarıydı. Bazı hayvanları kastedip (bu hayvanlar Maide suresinde belirtilen hayvanlardır denilmişti. 'Allah Bahire, Saibe, Vesile ve Hami diye bir şey koymamıştır')⁽²¹²⁾ Bunlara binilmesini haram kabul ederlerdi. Nitekim bazı hayvanları da belirleyip "Bunlara binerken, sağarken ve keserken Allah'ın adı anılmaz" derlerdi. Ortak koştukları tanrılarının adlarını anıp onlara ayırırlardı. Kuşkusuz tüm bunlar "Allah'a iftira etmektir."

Ebu Ca'fer b. Cerir şöyle der: Yüce Allah'ın "Allah'a iftira ediyorlar"⁽²¹³⁾

(212) Maide Suresi: 103

(213) "Allah'a iftira ediyorlar" ifadesi daha önceki bir ayette geçmişti. Bu ayette "Ona iftira ederler" şeklinde bir ifade geçmektedir.

sözüne gelince; burada yüce Allah şöyle diyor: Bu müşrikler yaptıkları şeylerle, belirledikleri haramlarla ve soyledikleri sözlerle Allah adına yalan söyleyip, batılı ona mal ediyorlardı. Çünkü onlar, yüce Allah'ın kitabında belirttiği gibi, bunu haram kılan Allah'dır'' diyerek bu konudaki yasakları belirliyorlardı. Yüce Allah bu iddialarını reddedip onları yalanlamıştır. Peygamberine -salât ve selâm üzerine olsun- ve müminlere onların iddialarının yalan olduğunu haber vermiştir."

Burada cahiliye toplumlarının büyük çoğunluğunda yinelenen cahili yöntemler böylece gözümüzün önünde belirlemektedirler. Bu durum bazı insanların varlığını maddeden oluştuğu iddiasını ileri sürmelerinden, bazısının Allah'ın varlığını tümden inkâr etmeye yeltenmesinden, din yalnızca bir "inanç" işidir, hayata hukmeden toplumsal, ekonomik veya siyasal bir düzen değildir" gibi sözler söylemeden öncesi için geçerliydi.

Kuşkusuz, yeryüzünde hakimiyetin Allah'a ait olmayıp insanlara ait olduğu bir sistem meydana getiren sonra da dine saygılı olduğunu ileri süren ve cahili sistemin dinden kaynaklandığını iddia eden cahiliyenin her zaman böyle yöntemlere başvurduğunu iyice kavramamız gerekmektedir. Bu yöntemin, başvurulan yöntemler arasında en iğrenç ve en kurnazcası olduğunu bilmemiz zorunludur. Sözde kahramanların eliyle gerçekleşen, bir zamanlar islâmın egemen olduğu bazı ülkelerdeki deneyimlerin başarısızlığı ortaya çıktıktan sonra evrensel haclı ve siyonistler, bir zamanlar Allah'ın Kitabıyla yönetilen bölgenin geri kalan ülkelerinde bu yöntemle başvurmuşlardır. Kuşkusuz bu deneyim yeryüzünde islâm toplumunun belirtisi konumundaki diğer birtakım kurumlar gibi halifelüğün kaldırılmasında onlar için son derece önemli bir görev başarmıştır. Ancak bu deneyim lâiklik açısından bölgenin geri kalanına etkin bir örnek oluşturamamıştır. Çünkü dinden tamamen kopmuş, görünümüyle ruhlarının derinliklerinde karmaşık dinsel duygular taşıyan kimselere büsbütün yabancı gelmiştir. Bu yüzden evrensel haclılar ve siyonistler, aynı hedefe yönelik diğer deneyimlerinde dinsizliği bayraklaştırmak gibi bir hatayı işlememeye özen göstermişlerdir. Bu deneyimlerinin üzerine dinsel perdeler germiş, bu niteliklere ek olarak dinsel araçlara başvurmuşlardır. Gerek propagandalarla gerekse -Bunun dışındakiler sağlamdır- düşüncesine hizmet edecek tarzda sıradan yanlışlıkların bertaraf edilmesi çalışmaları teşvik edilmiştir. İşte bu, insanlardan ve cinlerden şeytanların bu dine karşı hazırladıkları komploların en iğrencidir.

Bununla beraber, tüm ağırlıklarıyla bütün dayanışma ve birleşmeleriyle tüm deneyim ve bilgi birikimleriyle bu dönemde etkin olan Haclılar'ın ve siyonistlerin güdümündeki iletişim araçları Türkiye deneyiminde işlenen hatayı örtme çabası içine girmiş, böylece bu deneyimin islâmi diriliş hareketi olduğunu iddia etmiş, dolayısıyla onun kendi kendini lâik ilân etmesini, dini bir kenara atıp, hayattan tamamıyla kopardığını doğru kabul etmemizin gerektiğini ileri sürmüşlerdir.

Oryantalistler -ki bunlar Haclı ve siyonist emperyalizmin fikir ajanlarıdır- Türkiye'deki girişimleri dinsizlik töhmetinden kurtarmak için büyük çabalar sar-

fediyorlar. Çünkü bu deneyimin dinsizliğinin ortaya çıkması sınırlı bir işlev gerektirir. Gerçi bu girişimler yeryüzündeki islâm toplumunun en son işaretini ortadan kaldırmıştır. Ancak bunun dışında başka bir başarı kazanamamıştır. Oysa bölgede daha başka deneyimlerin başarılması gereken işler vardır. Cahili rejim ve görünümlele dini kavramları ve dini koruma duygularını saptırmak, din adına dini değiştirmek, aynı şekilde din adına ahlâkî ve fıtratın temel dayanaklarını bozmak, içinde dini duygu bulunan her bölgede görevini yerine getirmesi için cahiliyeye islâm kisvesini giydirmek, bu halkları yularlarından tutup Haçlı ve siyonistlerin kucağına atmak, bu üç yüz senedir islâma komplolar kurup saldınlarda bulunan Haçlı ve siyonistlerin yapamadığını gerçekleştirmek gibi...

“Allah onları yaptıkları bu iftirallardan dolayı cezalandıracaktır.”

وَقَالُوا مَا فِي بُطُونِ هَذِهِ الْأَنْعَامِ
خَالِصَةً لِّذُكُورِنَا وَمُحْتَمِلَةً عَلَىٰ أَزْوَاجِنَا وَإِنْ يَكُنْ
مِنْهُ فَهْمٌ فَهُوَ شَرٌّ لِّكَاءِ السَّيِّئِينَ وَصَفَهُ
إِنَّهُ حَكِيمٌ عَلِيمٌ ۝

139. “Yine onlar ‘Bu hayvanların karınlarındaki yavrular sadece erkeklerimize aittir, kadınlarımıza ise yasaktır. Eğer hayvanın yavrusu ölü doğarsa her ikisi de O’na ortak olur, dediler. Allah bu yakıştırmalarının cezasını verecektir. Hiç kuşkusuz Allah hikmet sahibidir ve her şeyi bilir.”

Şirk ve putperestlik sapıklığından, helâl ve haram kılma yetkisini erkeklerle bırakmaktan kaynaklanan düşünce ve uygulama kuruntularının içinde bocalıyorlardı. Bununla beraber erkeklerin koyduğu bu hükümlerin Allah’ın hükmü olduğunu ileri sürüyorlardı. Bu asılsız kuruntular içinde yüzüyor ve bazı hayvanların karındaki yavrular için -belki de bunlar Bahire, Saibe ve Vesile dedikleri hayvanlardır- bunlar doğdukları zaman erkeklerle özgüdürler, kadınlara haramdırlar derlerdi. Ancak yavru ölü doğacak olursa ‘kadın, erkek ortakdır’ derlerdi. İşte böyle, hiçbir sebep, hiçbir kanıt, hiçbir neden olmaksızın... Sadece birtakım kuruntulara bulaşmış, karmaşık bir din edindikleri erkeklerin keyfi azınları...

Kur’an’ın akışında bu hükümleri koyanlara, Allah’a iftira ederek bu hükümleri Allah koymuştur diyenlere yönelik tehdit dolu bir değerlendirme yer alıyor:

“Allah bu yakıştırmalarının cezasını verecektir.”

“Hiç kuşkusuz O hikmet sahibidir ve her şeyi bilir.”

Durumların içerdiği gerçekleri bilir ve bir hikmete göre uygulamada bulunur, cahil müşriklerin ki eibi değil.

İnsan hayret ediyor, Kur'an'ın akışıyla birlikte yaşanan bu sapıklıkları, bunların taraftarlarına yüklediği ağırlıkları, tahribat ve fedakârlıkları gördükçe... Allah'ın şeriatından ve O'nun hayat sisteminden sapmanın doğurduğu ve doğru yoldan sapanlara yüklediği yükümlülüklerle, sapıkların uyduğu hurafe, anlaşılmasız duygular ve kuruntuların ağırlığına, toplum ve vicdanda yer eden bozuk inancın insanlara vurduğu kayıtlara baktıkça dehşete düşüyor. Evet insan, sapık inancın hayatı bir bunalım, bir sıkıntı ortamına dönüştürmesinin sadece keyfi arzulara, çeşitli kuruntulara ve körü körüne uyulan geleneklere göre hareket eder duruma getirmesinin yanında ciğerlerinin köküne kadar insanlara ağır yükümlülükler yüklemesi karşısında hayrete düşüyor. Oysa karşılarında son derece sade ve açık tevhid inancı duruyor. Bu inanç, insan vicdanını, asılsız kuruntulardan ve efsanelerden kurtarır. İnsan aklını kör taklitçiliğin tutsağı olmaktan, insan topluluklarını cahiliye düzeni ve yükümlülüklerden, insanı -gerek koydukları kanunlar noktasında, gerekse belirledikleri değer yargıları ve ölçüler noktasında- kullara kul olmaktan kurtarır. Tüm bunların yerine son derece açık, anlaşılır ve sınırları belirlenmiş bir inanç, net, kolay ve huzur verici bir düşünce, varlık bütünü ve hayat gerçekleri konusunda eksiksiz ve derin bir bakış açısı, kullara kul olmaktan kurtuluşu, tek başına Allah'a kul olma makamına yükselişi yerleştirir. Adı geçen bu makamın doruklarına sadece peygamberler -selâm üzerlerine olsun- ulaşır.

Dikkat edin, insanlık Allah'ın doğru yolundan saptığı, kokuşmuş cahiliye bataklığına daldığı ve kendileri de birer kul olan sahte Rabblarin aşağılayıcı kul-luğuna döndüğü zaman, ahiretten önce daha bu dünyadayken büyük bir felâket, dayanılmaz bir yıkım yaşayacaktır.

مَذْخِرَ الَّذِينَ قَتَلُوا أَوْلَادَهُمْ
سَفَكًا بِغَيْرِ عِلْمٍ وَحَرَّمُوا مَا رَزَقَهُمُ اللَّهُ افْتِرَاءً
عَلَى اللَّهِ قَدْ ضَلُّوا أَوَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ ﴿١٤٠﴾

140- "Hiçbir bilgiye dayanmaksızın, aptalca evlatlarını öldürenler ve Allah'a iftira atarak O'nun verdiği rızıkları kendilerine yasaklayanlar, gerçekten hüsrana uğramışlardır. Onlar kesinlikle sapmışlardır, doğru yola gelecekleri yoktur."

Kesin bir hüsrana uğramışlar. Hem dünyada, hem de ahirette zarar etmişlerdir. Kişilikleri ve çocukları açısından büyük hasar görmüşlerdir. Akıllarını ve ruhlarını heder etmişlerdir. Ondan başkasına kul olmaktan kurtarmakla yüce Allah'ın kendilerine verdiği üstünlüğü, kulların hakimiyetine teslim olmak suretiyle kulların Rabblığına kendilerini teslim ettikleri zaman kaybetmişlerdir. Bütün bunlardan önce inancı kaybetmekle doğru yolu kaçırmışlardır. Büyük bir zarara uğramışlar, artık doğru yolu bulmalarına imkân kalmayacak şekilde sapmışlardır:

“Onlar kesinlikle sapıtmışlardır, doğru yola gelecekleri yoktur.”

Bundan sonra ayetlerin akışı müşrikleri yan çizdikleri ilk gerçeğe “Onlar Allah’a O’nun yarattığı ekinlerden ve hayvanlardan sınırlı bir pay ayırdılar” ayetiyle konunun başında işaret edilen gerçeğe döndürmektedir. Hakkında bu tür uygulamalarda bulundukları, bu konuda onları yaratmadıkları, varetmedikleri halde insanlardan ve cinlerden şeytanlara başvurdıkları ekin ve hayvanlar asıl kaynağına döndürmektedir. İnsanlara bir geçim kaynağı, bir nimet olması için ekinleri ve hayvanları yaratan yüce Allah’dır. Tüm bunları O’na şükretsiner ve O’na kullukta bulunsunlar diye yaratmıştır.

Aslında yüce Allah’ın onların şükrüne ve ibadetlerine ihtiyacı yoktur. O, hiçbir şeye muhtaç olmayan rahmet sahibidir. Bu, dinleri ve dünyaları bakımından durumlarının düzelmesi amacına yöneliktir. O halde onlara ne oluyor da, Allah’ın yarattığı ekin ve hayvanlar konusunda hiçbir şey yaratamayanların hükmüne başvuruyorlar? Allah için bir pay ve sahte tanrılar için de bir pay ayırmaları, üstelik bununla da yetinmeyip, bu işte çıkarları olan şeytanların saptırmasıyla Allah için ayırdıkları pay üzerinde oyun oynamaları da neyin nesi?

Kuşkusuz yaratan ve yarattığı canlıların rızkını veren, onların sahibi ve Rab-bıdır da. O’nun hükmünde somutlaşan izni olmaksızın O’nun malının üzerinde tasarrufta bulunmak doğru değildir. O’nun hükmü de, peygamberinin -salât ve selâm üzerine olsun- O’nun katından getirdiği mesajda somutlaşmaktadır, yok-sa O’nun otoritesini ele geçiren sahte rablerin “Bu Allah’ın şeriatıdır” diye ileri sürdükleri şeyde değil.

وَهُوَ الَّذِي أَنشَأَ
جَنَّاتٍ مَّعْرُوسَاتٍ
وَغَيْرَ مَعْرُوسَاتٍ
وَالنَّخْلَ وَالزَّرْعَ
مُخْتَلِفًا أَكْلُهُ
وَالزَّيْتُونَ وَالزَّمَانُ
مُتَشَابِهًا وَغَيْرَ
مُتَشَابِهٍ لِّكُلِّ لَوْنٍ
عَلَّامٍ إِذَا اشْتَرَا
وَأَوْاحِشُهُمْ وَوَعْدُ
الْأَنْعَامِ وَلَا تَسْرِقُوا
إِنَّهُ لَا يَجِبُ الْمُسْرِفِينَ
وَمِنَ الْأَنْعَامِ
حَمُولَةً وَفَرْشًا
كُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ
وَلَا تَتَّبِعُوا خُلُوفَاتِ
الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمُ
عَدُوٌّ مُّبِينٌ

141- O ki, çardaklı ve çardaksız bahçeleri, ürünleri değişik hurmaları ve ekinleri, yaprakları benzer ve meyvaları benzemez zeytin ve nar ağaçlarını yarattı. Bu ağaçlar ürün verdiklerinde meyvalarından yiyiniz ve hasat günü haklarını veriniz, fakat israf etmeyiniz, çünkü Allah israf edenleri sevmez.

142- Kimi yük taşıyan ve kiminin yününden yaygı yapılan hayvanları

yaratan da O'dur. Allah'ın size verdiği rızıklardan yiyiniz ve şeytanın izinden gitmeyiniz. Çünkü o sizin açık düşmanınızdır.

Kuşkusuz bu bahçeleri ilk defa yaratan yüce Allah, hayatı da ölüden çıkar-mıştır. Bu bahçelerden bazıları insanların oturaclar ve duvarlarla hazırladıkları, çardaklarla oluşturdıklarıdır. Bazıları da çöllerde kendi kendine -Allah'ın takdiri uyarınca- insan yardımı ve düzenlemesi sözkonusu olmaksızın yeşermektedir. Değişik renk, tat ve şekilleriyle ekinleri ve hurmaları var eden Allah'dır. Birbirine benzeyen ve benzemeyen çeşitli türden, zeytin ve nar yaratan O'dur. Bütün bu hayvanları yaratan, bazısını yerden yüksek olan uzun ayakları nedeniyle ağırlık taşıyıcısı binek hayvanı kılan O'dur. Yere yakın küçük boyluları da yününden ve kıllarından yaygı için yararlanılan türden kılmıştır.

Yeryüzünde hayatı yaygınlaştıran, bu şekilde türlere ayıran ve insanın yeryüzündeki hayatını gereklerine uygun kılan yüce Allah'dır. O halde bunca kanıt ve gerçeğe karşın, insanlar nasıl olur da gidip ekinler, hayvanlar ve mallar konusunda Allah'dan başkasının hükmüne başvurabiliyorlar?

Kur'an'ın ifade yöntemi, insanların hayatı üzerindeki hakimiyet noktasında yüce Allah'ın birlenmesinin zorunluluğuna bir kanıt olması için tek başına yüce Allah'ın insanlara bahsettiği rızık gerçeğini sık sık gözler önüne sermektedir. Çünkü tek başına yaratan, yarattıklarının rızığını veren ve onları koruyan kimse, tartışmasız olarak Rabblığın, hakimiyetin ve otoritenin O'na ait olması gerektir:

Burada ayetlerin akışı ekin, meyve verme, hayvanlar ve bu vesileyle Allah'ın nimetlerinin oluşturduğu sahneler üzerinde yoğunlaşmaktadır. Daha önce ilâhlık sorunu tartışılırken, üzerinde yoğunlaştığı bu etkenleri şimdi de hakimiyet sorusunda kullanmaktadır. Böylece islâm inancında ilâhlık ve hakimiyet sorunlarının aslında aynı şey oldukları gerçeğine işaret etmektedir.

Ayet, ekinler ve meyveleri sözkonusu ederken, şöyle demektedir:

“Bu ağaclar ürün verdiklerinde meyvalarından yiyiniz ve hasat günü haklarını veriniz, fakat israf etmeyiniz. Çünkü Allah israf edenleri sevmez.”

Ayette yer alan hasat günü haklarını verme direktifi, bu ayetin Medine'de nazil olduğuna ilişkin bazı rivayetlere neden olmuştur. Ancak biz surenin tanımında, “Bu ayet Mekke'de nazil olmuştur. Çünkü Mekke'de nazil olan bölümünün akışı içinde bu ayet olmaksızın bütünlük sağlanamaz. Dolayısıyla bu ayetin indirilişi Medine'ye ertelenecek olursa ayetin öncesi ile sonrası arasında bir kopukluk meydana gelecektir. Bununla beraber, hasat günü hakkını veriniz direktifiyle zekâtın kastedilmiş olması kesin değildir. Çünkü ayete ilişkin bazı rivayetlerde burada amaçlananın sınırları belirsiz sadaka olduğu ifade edilmektedir. Oysa belirlenmiş oranlarıyla birlikte zekât, hicretin ikinci senesinde Peygamberimizin -salât ve selâm üzerine olsun- uygulaması (sünneti) ile belirlenmiştir” demiştik:

“Fakat israf etmeyiniz, çünkü Allah israf edenleri sevmez” sözü sadaka

vermeye dönük olabileceği gibi, yemeye de dönük olabilir. Rivayetlerde musلمانların mallarını dağıtmada israf edencesine vardıkları anlatılır. Bu yüzden yüce Allah: "İsraf etmeyiniz, çünkü Allah israf edenleri sevmez" buyurmuştur.

Hayvanlar sözkonusu edilirken şu ifadeye başvurulmaktadır:

"Allah'ın size verdiği rızıklardan yiyiniz ve şeytanın izinden gitmeyiniz. Çünkü o sizin açık düşmanınızdır."

Amaç, bu rızıkları verenin ve onları yaratanın yüce Allah olduğunu belirtmektedir. Oysa şeytanlar hiçbir şey yaratamazlar. O halde onlara ne oluyor ki Allah'ın verdiği rızıklar konusunda şeytanlara uyuyorlar? Bir de şeytanın onlara açıktan açığa düşman olduğu vurgulanmaktadır. Açıktan açığa düşman olduğu halde, nasıl olur da onun adımlarını takip edebilirler?

Sonra ayetlerin akışı, son derece ince bir tavırla cahiliyenin gizli kuruntularını sıraladığı, aydınlattığı, birer birer, parça parça gözler önüne serdiği bir karşılamaya başlıyor. Bu sayede, bir nedene dayandırılması ve savunulması mümkün olmayan oldukça tutarsız, ahmakça düşünceleri gün yüzüne çıkmaktadır. Kuşkusuz bu düşüncelerin açığa çıktığını ve bunların ne bilimsel ne doğru yoldan ne de aydınlatıcı bir kitaptan kaynaklanan dayanağının olmadığını gören kişi kendi kendine utanacaktır:

تَمَيَّنْ أَزْوَاجَ مِنَ الْفُصَا شَيْنٍ وَمِنَ الْمَعْدِ أَشْنَيْنٍ
قُلْ أَلَدَّ كَدَرِي حَرَمًا أَمْ الْأُنثَيْنِ مَا أَشْتَمْتُ عَلَيْهِ
أَرْحَامُ الْأُنثَيْنِ بَنَوْنِ بَعْلِي إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ۝ وَ
مِنَ الْإِبِلِ أَشْنَيْنٍ وَمِنَ الْبَقَرِ أَشْنَيْنٍ قُلْ أَلَدَّ كَدَرِي حَرَمٌ
أَمْ الْأُنثَيْنِ مَا أَشْتَمْتُ عَلَيْهِ أَرْحَامُ الْأُنثَيْنِ
أَمْ كُنْتُمْ شُهَدَاءَ إِذْ وَمبَكُمْ اللَّهُ هُنَا فَرَأَيْتُمْ
أَفَرَأَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا لِيُضِلَّ الْإِنْسَانَ فَيُضِلَّهُ إِذَا هُوَ لَا يَهْدِي
الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ۝

143- (Erkekli-dişili olmak üzere) sekiz baş olan bu hayvanların ikisi koyun, ikisi keçidir. De ki; "Allah bu hayvanların erkeklerini mi, dişilerini mi, yoksa dişilerin rahimlerinin içerdiği yavruları mı haram kıldı? Eğer doğru söylüyorsanız, bana bilimsel bir açıklama yapınız?"

144- Geride kalanların ikisi deve, ikisi sığırdır. De ki; "Allah bunların erkeklerini mi, dişilerini mi, yoksa dişilerin rahimlerinin içerdiği yav-

ruları mı haram kıldı? Yoksa Allah'ın size bu direktifi verdiğinin somut tanıkları mısınız? Körü-körüne insanları yoldan çıkarmak amacı ile Allah'a iftira eden, Allah adına yalan uyduran kimseden daha zalim kim olabilir? Hiç kuşkusuz Allah zalimleri doğru yola iletmez."

Tartışma konusu yapılan ve geçen ayette Allah tarafından yaratıldıklarına işaret edilen bu hayvanlar sekiz çifttir. -Eşinin yanında dişi, erkek herbiri çift sözcüğüyle ifade edilmektedir- Bir çifti koyun bir çifti de keçidir. Peki bunlardan hangisini yüce Allah insana haram kılmıştır? Yoksa O, analarının karnındaki yavruları mı haram kılmıştır?

"Eğer doğru söylüyorsanız bana bilimsel bir açıklama yapınız?"

Çünkü bu tür konularda zan ile fetva verilmez. Tahminler sonucu bir yarıya varılmaz. Bilinen bir yetkiye dayanmadan hüküm koyulmaz.

Çiftlerin geri kalanı, erkek ve dişi deve, erkek ve sığırdır. Peki bunların hangisi haramdır? Allah bunların yavrularını mı insanlara haram kılmıştır? Ve nereden kaynaklanmaktadır bu haram kılma?

"Yoksa Allah'ın size bu direktifi verdiğinin somut tanıkları mısınız?"

Böylece hazır bulundunuz ve özellikle bu haram kılma olayına ilişkin yüce Allah'ın size yönelik direktifine tanık mı oldunuz? Çünkü Allah'dan kesin bir emir olmadıkça bir şeyi haram kılma sözkonusu olamaz. Bunun ötesi yorum ve sanıya uymaktan başka bir şey değildir.

Böylece kanun koyma yetkisi tümünden tek bir kaynağa özgü kılınmaktadır. Onlar kendi koydukları hükümlerin Allah tarafından konulduğunu ileri sürüyorlardı. Bu nedenle sakındırma ve tehditle bu iddiaları geri çeviriliyor:

"Körü-körüne insanları yoldan çıkarmak amacı ile Allah'a iftira eden, Allah adına yalan uyduran kimseden daha zalim kim olabilir? Hiç kuşkusuz Allah zalimleri doğru yola iletmez."

O'nun izni olmadan Allah'a bir hüküm dayandıran, sonra da bu Allah'ın hükmüdür diyen birinden daha zalim biri bulunamaz. Çünkü O, bilgisizce insanları saptırmayı amaçlamaktadır. Onları hidayetle zan arasında şaşkın bırakmaktadır. Bunları yüce Allah doğru yola iletmeyecektir. Çünkü doğru yola götüren sebeplerle bağları koparmışlardır. Kendilerine hiçbir yetki verilmeyen şeyleri Allah'a ortak koşmuşlardır. Hiç kuşkusuz Allah zalimleri doğru yola iletmez.

Şu anda müşriklerin inançlarındaki, düşünce ve uygulamalarındaki gevşeklik, saçmalık ve gülünçlük olanca çıplaklığıyla ortaya çıkmış oldu. Bu düşünce ve uygulamalarının bir bilgiye, bir belgeye ve bir temele dayanmadığı ortadadır. Daha önce gerek kendi kendilerine, gerekse şeytanlarının ve ortak koştukları tanrıların telkiniyle haklarında birtakım uygulamalarda bulundukları ekin ve hayvanların varedilmesi gerçeğine döndürülmüşlerdi. Bu ekinleri ve hayvanları kendileri için vareden şeytanlar veya sahte tanrılar değildir. Tersine bunları kendileri için yaratan yüce Allah'dır. Bu yüzden yarattığı, rızıklarını verdiği şeyler

ve bağışladığı mal ve kullar üzerindeki hakimiyet tek başına O'na ait olmalıdır.

Şimdi de onlara bütün bunlarda yüce Allah'ın haram kıldığı şeyler açıklanmaktadır. Yüce Allah'ın bir belgeye ve vahye göre gerçekten haram kıldığı şeyler açıklanmaktadır, zan ve kuruntuya göre değil. Allah tek başına meşru egemenlik sahibidir. Bir şey haram kıldığında o, haramdır. Helâl kıldığı şey de helâldir. Bir insanın müdahalesi ya da ortaklığı söz konusu değildir. Hakimiyet ve kanun koyma yetkisinden dolayı sorgulanmaz yüce Allah. Bu münasebetle yüce Allah'ın özellikle yahudilere haram kıldığı ancak müslümanlara helâl kıldığı şeyler de hatırlatılmaktadır. Bu özel haram kılma, zulümleri ve Allah'ın hükmünden uzaklaşmaları nedeniyle bir ceza olarak yahudiler için belirlenmiştir:

قُلْ لَا آتِيكُمْ مَّا يُوْحَىٰ إِلَيَّ مُحَرَّمًا
عَلَىٰ طَائِفَةٍ مِّنْهُمْ إِلَّا أَنْ يَكُونَ بَيْنَهُ وَبَيْنَهُمْ
أَوْ لَحْنٌ عَنِيرٌ فَإِنَّهُ رَجَسٌ أَوْ فِسْقًا أَوْ مِلًّا لِّبِئْسَ أَتَّخِذُ
فِرَاقُ أَصْطَفَىٰ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَإِنَّ رَبَّكَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ
﴿١٤٥﴾ وَعَلَى الَّذِينَ هَادُوا أَوَّحْنَاكَ كَلِمَٰةً لَّا يَفْقَهُونَ
وَمِنَ الْبَقَرِ وَالنَّعَمِ حَرَّمْنَا عَلَيْهِمْ شُحُومَهَا إِلَّا
مَا حَلَكَتْ ظُهُورُهُمْ أَوِ الْحَوَايَا أَوْ مَا اخْتَلَطَ بِعَظْمٍ
ذَٰلِكَ جَزَيْنَا مَن بَغَىٰ فِيهِمْ وَإِنَّا لَصَادِقُونَ ﴿١٤٦﴾
فَإِنْ كَذَّبُوكَ فَقُلْ رَّبِّي ذُو رَحْمَةٍ وَاسِعَةٍ وَلَا يُرِيتُهُ
بَنَاءُ عَنِ الْقَوْمِ الْمُجْرِمِينَ ﴿١٤٧﴾

145- De ki: "Bana vahyedilen ayetlerde ölü hayvandan, akar kandan, somut bir pislik olan domuz etinden ve sapıkça Allah'dan başkası adına boğazlanan hayvanlardan başka hiçbir hayvanın yenmesinin yasaklandığını görmüyorum.

Kim çaresiz kalır da başkasının payına el uzatmamak ve zorunluluk miktarını aşmamak üzere bu yasak etlerden yerse, hiç kuşkusuz senin Rabbin affedicidir ve merhametlidir.

146- Yahudilere bütün tek ırnaklı hayvanları yasakladı. Onlara sığırların ve koyunların sırtı, başırsak ve kemik yağları dışında kalan içyağlarını da haram kıldık. Allah'ın ölçülerini çiğnedikleri için onları bu şekilde cezalandırdık. Söylediklerimiz kesinlikle doğrudur.

147- Eğer onlar seni yollarlarsa da ki: "Rabbim, yaygın rahmet sa-

*hibidir. Ama O'nun günahkârlara yönelik azabını hiç kimse geri sava-
maz.*

Ebu Ca'fer b. Cerir et-Taberi şöyle der:

“Ulu Allah, Peygamberi Hz. Muhammed'e -salât ve selâm üzerine olsun- şöyle buyuruyor: Ey Muhammed, Allah'ın yarattığı ekin ve hayvanlardan O'na bir pay ayıran, bir pay da sahte tanrılarına ayıran, sonra da ‘Şu ekinler ve hayvanlar dokunulmazdır, -asılsız iddialarına göre- dilediklerimizden başkası bunları yiyemez’ diyen, diğer bazı hayvanların adını anmayan, bazı hayvanlarının karnındaki bazı yavruları kadınlarına ve eşlerine yasaklayan, ancak erkeklerine helâl kılan, Allah'a iftira atarak kendilerine rızık olarak verdiği şeyleri haram sayan, bunları haram kılmanın yanında, bu haramları belirleyenin yüce Allah olduğunu ileri sürenlere söyle: Bunun size haram kılındığını söyleyen Allah katından bir elçi mi size geldi? Bizi de haberdar edin. Yoksa sizin tanıklığınızla yüce Allah mı bunun haram olduğu direktifini verdi? Bunun size haram olduğunu duyduunuz da mı haram kıldınız kendinize? Bunu iddia ederseniz yalan söylemiş olursunuz. Bunu ileri süremezsiniz. Çünkü böyle bir iddiada bulunduğunuz an, insanlar sizin yalan söylediğinizi anlayacaklardır. Bu, bana vahyedilen kitapta ve indirilen ayetlerde, haram olduğunu ileri sürdüğünüz hayvanlardan herhangi birinin yiyeceğine haram kılındığını görmüyorum. Ancak “murdar” olmaları (bunlar temizlenmeden ölmüşlerdir) Ya da “akıtılmış kan” olması (o da hastalıktır). Bir de “Domuz eti” -bu da pisliktir- ve bir de “yoldan çıkmış birinin kestiği” müstesna. Burada kastedilen, “puta tapan müşrik birinin putu ve tanrıları için kestiği ve üzerine putunun adını andığıdır. Bu şekilde kesmek yoldan sapmaktır çünkü. Yüce Allah bunu yasaklamış ve haram kılmıştır. Kendisine inananları bu şekilde kesilen bir hayvanı yemekten menetmiştir. Çünkü bu hayvan murdardır.”

“Bu, peygamber ve arkadaşlarıyla ölü hayvanın haram oluşu konusunda tartışmaya girişen müşriklere yönelik yüce Allah'ın katından gelen bir duyurudur. Hakkında tartıştıkları şeyin Allah tarafından haram kılındığı belirtilmektedir. Öte yandan Allah'ın haram kıldığını ileri sürdükleri şey de Allah tarafından helâl kılınmıştır. Haramlığını Allah'a dayandırmakla yalan söylediklerini belirtmektedir böylece.”

İbn-i Cerir “Kim çaresiz kalır da başkasının payına el uzatmamak ve zorunluluk miktarını aşmamak üzere bu yasak ellerden yerse, hiç kuşkusuz senin Rabbin affedicidir ve merhametlidir” ayetini yorumlarken şöyle der:

“Bunun anlamı şudur: Kim ölü, akıtılmış kan, Domuz eti veya Allah'dan başkası adına kesilmiş hayvan eti gibi Allah'ın haram kıldıklarını aklıktan kaynaklanan bir zorunluluktan dolayı çok haz alacak düzeyde yemeden, Allah'ın belirlediği ve yenmesini serbest bıraktığı sınırı aşmak suretiyle yeme işini tekarlamadan, sırf yemediği zaman öleceği endişesini gidermek amacıyla ve bundan fazlasına yeltenmeden yemek zorunda kalırsa, bunları yemesinde bir sakınca yoktur. “Çünkü Allah affedicidir.” Yaptıkları şeyleri örter ve cezalandırmaz

onları. Şayet dilerse onları cezalandırabilir. Çünkü **"merhametlidir."** Zorunluluk anında bunlardan yenmesini serbest bırakmasından dolayı. Çünkü dilerse bunu haram kılar yemesini engellerdi."

Haram kılınan bu yiyeceklerden yemeyi helâl kılacak sınıra ve bu durumda helâl olan miktara gelince; bu iki konu etrafında birtakım fikhî tartışmalar söz-konusu olmuştur. Bir görüşe göre, engel olduğunda ölüm korkusu varsa, sadece hayatı kurtaracak kadarı helâldir. Bir diğer görüşe göre, yetecek ve doyacak kadarını yemek serbesttir. Bir başka görüşe göre de bunun ötesinde, yiyeceğin bitmesinden korkulduğu zaman, ileride yenmek üzere bir miktarını saklamak da mübahtır. Bunun ötesinde ayrıntılara girmiyoruz. Burada anlatılanlar yeterlidir çünkü.

Yahudilere ise; yüce Allah bütün tek tırnaklı hayvanları -yani deve, devekuşu, kaz ve ördek gibi bitişik tırnaklı hayvanlar. Bir de sığır ve koyunların iç yağları (sırtta bağırsaklara sarılı ve kemiklere karışan) hariç)- haram kılmıştır. Bu, Allah'ın emirlerini ve hükümlerini çiğnemek suretiyle baş kaldırmalarının cezasıydı.

"Yahudilere bütün tek tırnaklı hayvanları yasakladık. Onlara sığırların ve koyunların sırt, bağırsak ve kemik yağları dışında kalan iç yağlarını da haram kıldık. Allah'ın ölçülerini çiğnedikleri için onları bu şekilde cezalandırdık. Söylediklerimiz kesinlikle doğrudur."

Ayet bu yasaklamanın nedenini açıklamaktadır. Bu sadece yahudilere özgü bir nedendir. Ayrıca bunun doğru olduğunu vurgulamaktadır. Yoksa ataları İsrail'in -Ya'kub peygamberin -selâm üzerine olsun- bunları kendisine haram kıldığını, kendilerinin de O'na uyduklarına ilişkin söylediklerinin doğru olduğunu gerçeği dile getirilmektedir. Bütün bunlar Ya'kub'a helâl ve serbestti. Başkaldırmalarından sonra haram kılındı bunlar. Yüce Allah bu temiz olan şeyleri onlara haram kılmakla onları cezalandırmıştı.

"Eğer onlar seni yalanlarsa da ki; "Rabbiniz yaygın rahmet sahibidir. Ama O'nun günahkârlara yönelik azabını hiç kimse geri savamaz."

De ki; Rabbinizin bize yönelik rahmeti geniştir. Hem mümin kullarına hen de bunların dışındaki yaratıklarına karşı sonsuz merhametlidir. Rahmeti, iyile ri de kötülerini de kuşatmıştır. Yüce Allah yumuşaklığından ve rahmetinden dolayı cezayı hakedenlere karşı acele etmez. Çünkü bunlardan bazıları Allah'a dönebiliyor. Ancak, hoşgörüsünden başka suçlara yönelik azabını durduracak hiçbir şey yoktur. Sadece belirlenmiş bir süreye kadar onlara süre tanımıştır. Bu sözlerde insanlara yönelik tehdit kadar Allah'ın rahmetini umma duygusu da yatmaktadır. İnsanların kalplerini yaratan yüce Allah'dır. Onlara hem korku, hem de ümit dolu ifadelerle hitabetmektedir ki, belki sarsılır, Allah'ın emrini algılar ve O'na karşılık verirler diye.

Ayetlerin akışı, üzerlerindeki baskıyı artırmak ve babane yollarını yüzlerine kapatmak noktasında bu aşamaya geldiğinde Allah'a ortak koşmalarını, sa-

pıkça düşünce ve uygulamalarını bağlayacakları son kaçış yollarını ele almaktadır. Şöyle diyorlardı: "İsteyerek şirk ve sapıklığa dalmamızı istememiş olsaydı, hiç bir şeyin durduramayacağı gücüyle buna engel olurdu."

سَيَقُولُ الَّذِينَ أَشْرَكُوا
لَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَشْرَكْنَا وَلَا آبَاؤُنَا وَلَا حَرَمْنَا مِنْ شَيْءٍ
كَذَلِكَ كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ حَتَّىٰ ذَاقُوا نَارَنَا
فُلْ هَلْ عِنْدَكُمْ مِنْ عِلْمٍ فَخُزُّهُ لَنَا إِنْ تَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ
وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿١٤٨﴾ قُلْ فَلِلَّهِ الْحُجَّةُ الْبَالِغَةُ
فَلَوْ شَاءَ لَهَدَىٰكُمْ أَجْمَعِينَ ﴿١٤٩﴾

148- Müşrikler diyecekler ki; "Eğer Allah dileseydi, ne biz ve atalarımız O'na ortak koşar ve ne de bu şeyi yasaklardık." Onlardan öncekilerde bu şekilde peygamberlerini yalanladılar da azabımızın acısını tattılar. Onlara de ki; "Önümüze koyacağınız bir bildiğiniz var mı? Siz sadece sanının, yakıştırmaların peşinden gidiyorsunuz, sırf tahminlere dayanıyorsunuz."

149- De ki; "Yetkin delil, Allah'ın tekelindedir. Eğer O dileseydi, hepinizi doğru yola iletirdi."

Cebir (zorunluluk) ve ihtiyar (serbestlik) problemi etrafında ehl-i sünnet, Mu'tezile, Cebriye ve Murciye mezhepleri arasında, islâm düşünce tarihinde uzun tartışmalar, olmuştur. Bu tartışmalara bir de Yunan felsefe ve mantığı ve hristiyanlık teolojisi karışmıştır. Böylece sorun, net ve realist islâm mantığının kabul edemeyeceği bir karmaşıklığa bürünmüştür. Oysa eğer Kur'an'ın dolaysız, kolay ve kararlı yöntemiyle sorun ele alınmış olsaydı, bu tartışmalar şiddetlenmez şu anda bulunduğu konumda olmazdı.

Biz müşriklerin bu sözlerine ve Kur'an'ın cevabına baktığımızda problemin gayet açık, basit ve belirgin olduğunu görüyoruz:

"Müşrikler diyecekler ki; "Eğer Allah dileseydi, ne biz ve atalarımız O'na ortak koşar ve ne de bir şeyi yasaklardık."

Bunlar hem kendilerinin hem de atalarının şirklerini, Allah'ın haram kılmadığı şeyleri haram kılmalarını ve hiçbir bilgiye ve kanıta dayanmaksızın bunların Allah'ın hükmü olduğunu ileri sürmelerini... Evet bütün bunları Allah'ın iradesine bağlıyorlar. Yani şayet Allah dilememiş olsaydı, ortak koşmayacakları gibi, herhangi bir şeyi haram kılmayacaklardı. Bunu iddia ediyorlardı.

Bakalım Kur'an-ı Kerim bu sözlerini nasıl karşılıyor?

Onların tıpkı öncekiler gibi yalan söylediklerini, onlardan önceki yalancıların Allah'ın azabını tattıklarını ve Allah'ın azabının yeni yalancıları bekledi-

ğini belirterek karşılıyor:

“Onlardan öncekiler de bu şekilde yalan söylediler de azabımızın acısını tattılar.”

İşte bu, duyguları harekete geçiren, gafletten uyandıran ve ibret almaya yönelten bir sarsmadır.

İkinci mesaj, düşünce ve bakış yöntemini doğrultma amacına yöneliktir. Allah emirlerini ve yasaklarını onlara bildirmiştir. Kesin bir şekilde öğrenme imkânına sahiptirler. Allah'ın iradesine gelince, bu gaybın kapsamındadır. Buna ulaşma imkânları yoktur. O halde nasıl bilebilirler? Kesin bir şekilde bilemeyeceklerine göre, davranışlarını nasıl ona bağlayabilirler?

“De ki; önümüze koyacağınız bir bildiğiniz var mı? Siz sadece sanının, yakıştırmaların peşinden gidiyorsunuz, sırf tahminlere dayanıyorsunuz.”

Allah'ın emirleri ve yasakları kesin bir şekilde bilinmektedir. O halde yakıştırmaların peşinden gitmek uğruna bu kesin bilgileri neden bir kenara bırakıyorlar?

İşte problemin çözüm noktası... Yüce Allah, insanlara, kendilerini uydurmaları için gaybın kapsamındaki iradesini ve takdirini bilme zorunluluğunu getirmemiştir. Kendilerini ayarlamaları için emir ve yasaklarını bilmeyi zorunlu kılmıştır. Ne zaman buna yeltenirlerse, yüce Allah onlara yol göstericilik yapmayı ve göğüslerini islâma açmayı garantilemiştir. Pratik bir olgu olarak, bu tür tartışma ve yargıların karmaşasından uzak, gayet kolay ve net bir şekilde beliren soruna ilişkin bu kadarını bilmek yeterlidir.

Şayet isteseydi yüce Allah, daha baştan Ademoğulları'nı doğru yoldan başka bir şey tanımayan bir özelliğe sahip olarak yaratabildi. Ya da onları doğru yola zorlayabilirdi.

Ya da kalplerine hidayet duygusunu serpip zorlamaksızın doğru yola girmelerini sağlayabilirdi. Ancak, yüce Allah, bundan başka bir şey dilemiştir. İnsanları doğru yola veya sapıklığa yönelebileme yeteneğine sahip kılmakla denemeyi dilemiştir. Böylece onlardan doğru yola yönelene yol göstericilik yapmayı, sapıklığa yöneleni de körü-körüne karanlıkta bırakmayı dilemiştir. Bu konuda insanlar için koyduğu kural iradesi uyarınca cereyan etmiştir.

“De ki; yetkin delil Allah'ın tekelindedir. Eğer o dileseydi, hepinizi doğru yola iletirdi.”

Sorun gayet açıktır. İnsanın kavrama yeteneğinin algılayabileceği şekilde en basit bir yöntemle ifade edilmiştir. Bu konuda koparılan tüm gürültüler, girilen tüm tartışmalar islâm duygusuna, islâm düşünce metoduna oldukça yabancı şeylerdir. Hiçbir felsefe ya da teolojik görüşte bu tartışmalar doyurucu bir çözüme ulaştırılmamıştır. Çünkü bu tartışma soruna, tabiatına uygun olmayan bir yöntemle yaklaşmaktadır.

Çünkü herhangi bir gerçeğin tabiatı, o gerçeğe yaklaşım metodunu ve o ger-

çeği ifade yöntemini belirler. Maddi bir gerçeğe laboratuvar deneyleriyle yaklaşılabılır. Matematiksel gerçeklerse, zihinsel varsayımlarla elde edilebilir. Bu boyutları aşan gerçeklere gelince, bunlar değişik bir yöntemle algılanabilirler. Bu da önce söylediğimiz gibi, bu gerçeği pratik bir ortamda fiilen yaşama yöntemidir. Sorunu eski-yeni tüm tartışmalarda başvurulana zihinsel önermelerden farklı bir tarzda ifade etmektedir.

Sonra bu din, son derece açık emir ve yasakların belirlediği pratik bir olgu oluşturmak için gelmiştir. Gaybın kapsamında olan ilâhî iradenin sınırlarına girmeye kalkışmak, insan aklını kılavuzsuz bir şekilde boşluğa daldırmaktır. Yarıcı, realist ve gözle görülen işlerde harcanması gereken emeği kaybetmektir.

Sonunda yüce Allah, Peygamberini -salât ve selâm üzerine olsun- daha önce surenin başlarında ilâhlık sorunu için onları tanıklık yapmaya çağırdığı gibi, şimdi de hüküm koyma sorununda tanıklık yapmaya çağırmak suretiyle müşrikleri karşılamaya yöneliyor:

Surenin başında yüce Allah Peygamberine şöyle demişti:

- De ki; "En büyük şahitlik kiminkidir?" De ki; "Benimle sizin aranızda Allah şahittir. Bu Kur'an gerek sizi, gerekse ulaştığı herkesi uyarayım diye bana vahyedildi, sizler Allah ile birlikte başka ilâhlar olduğuna mı şahitlik ediyorsunuz?" De ki; "Ben buna şahitlik etmem; De ki; "O tek bir ilâhtır ve ben sizin O'na koştuğunuz ortaklardan uzagım." (214)

Burada ise;

قُلْ مَلِكٌ شَهِدَ كُرْ الْبَيْنِ
بِشَهِدُوا أَنَّا لَهْ حَكَمٌ مِّنْ أَفَانِ شَهِدُوا فَلَا تَشْهَدُ
مَعَهُمْ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَ الْبَيْنِ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَالْبَيْنِ
لَا يُؤْمِنُونَ يَا لَاحْذَرُوا وَهُمْ يَرْتَابُونَ ۝

150- "De ki; Allah'ın bu yasakları koyduğuna şahitlik edecek tanıklarınızı getiriniz bakalım. Eğer onlar bu yolda şahitlik ederlerse, sakın şahitliklerini onaylama. Ayetlerimizi yalanlayanların, ahirete inanmayanların ve Rabblerine eş koşanların keyfi arzularına uyma."

Bu dehşet verici bir karşılamadır, aynı zamanda net bir karşılamadır. Bu dinin tabiatına ilişkin gerçeği de gizli değildir. Bu din, açıktan açığa Allah'la birlikte başka tanrılar edinmekle işlenen şirkte, koydukları hükümlerin Allah'ın hükmü olduğunu ileri sürmelerine bakmadan Allah'ın izin vermediği konularda hakimiyet ve kanun koyma hakkını insanlara verimle somutlaşan şirki bir saymaktadır. Böyle bir davranışta bulunanların Allah'ın ayetlerini yalanladıklarını, ahirete inanmadıklarını, rabblerine bazılarını denk tuttuklarını, yani

kendisine denk saydıkları eşler koştuklarını son derece kesin bir ifadeyle dile getirmektedir. Bu ifade, kâfirlerin niteliklerine ilişkin surenin ilk ayetinde kullanılan ifadenin aynısıdır:

Hamd, gökleri ve yeri yaratan, karanlıkları ve aydınlığı yoktan vareden Allah'a mahsustur. Durum böyleyken kâfirler, bunları Rabblerine denk tutuyorlar. (215)

Hakimiyet yetkisini gasbedenlere ve insanlar için kanunlar koymaya yetkenlere -hükmettikleri şeylerin Allah'ın hükmü olduğunu ileri sürmelerine bakmadan- ilişkin Allah'ın hükmü budur. Artık bu oldukça önemli soruna ilişkin Allah'ın hükmünden sonra herhangi bir kimsenin görüş bildirme hakkı yoktur.

Yüce Allah'ın niçin böyle bir hüküm verdiğini, onları neden ayetlerini yalanlayan, ahiret gününe inanmayan, başkalarını Rabblerine denk tutan müşrikler saydığını anlamak istersek, bunu yapabiliriz. Çünkü Allah'ın şeriatının ve hükmünün gerisindeki hikmeti düşünmek müslümandan istenen bir şeydir.

Yüce Allah, kendi kendilerine insanlar için kanunlar koyanlar bu kanunlar Allah'ın şeriatına dayanmaktadır deseler de -hakkında Allah'ın ayetlerini yalanlayan hükmünü vermektedir. Çünkü O'nun bütün ayetleri- şayet evrensel ayetler kastediliyorsa- O'nun yaratıcı, yarattıklarının rızkını veren, aynı zamanda bir olduğuna tanıklık etmektedir. Yaratan, yarattıklarının rızkını veren, onların sahibidir de. O halde sadece O, hayatları üzerinde tasarrufta bulunup onlar için hükümler koyabilir. Kim O'nu hakimiyette birlemezse, O'nun ayetlerini yalanlamış demektir. Şayet Kur'an ayetleri kastediliyorsa; yüce Allah'ın, insanların pratik hayatları üzerindeki hakimiyet noktasında birlenmesinin, sadece O'nun şeriatının kanun edinilmesinin, uygulanan kanun ve egemen hüküm açısından insanların tek başına O'na kulluk yapmalarının zorunluluğuna ilişkin ayetler kesin, açık ve nettirler.

Aynı şekilde yüce Allah, onların ahiret gününe inanmadıklarına hükmetmiştir. Çünkü ahiret gününe inanan birinin, kıyamet günü yüce Rabbiyle buluşacağına iman eden kimsenin, Allah'ın ilâhlığına tecavüz etmesi ve yüce Allah'ın ortaksız olduğu bir yetkiyi kendisi için iddia etmesi mümkün değildir. Bu yetki, insan hayatının üzerindeki mutlak hakimiyettir. Bu hakimiyet O'nun ezeli yarısında, kaderinde, şeriat ve hükmünde somutlaşmıştır.

En sonunda onların, Rabblerine kimilerini denk tuttıkları hükmü verilmiştir. Yani kâfirlerin niteliği olan şirkle itham edilmişlerdir. Çünkü onlar Allah'ı birleyen kimseler olmuş olsalardı, O'nun ortaksız ve bir olduğu hakimiyet yetkisinde bazılarını O'na ortak koşmazlardı. Ya da bir kulun böyle bir iddiada bulunmasını ve böyle bir şeye kalkışmasını hoşnutsuzlukla kabul etmezlerdi.

Bizim gördüğümüz kadarıyla, hakimiyet yetkisini ele geçiren ve Allah'ın izin vermediği konularda insanlar için kanunlar koyanlar hakkında, Allah'ın

ayetlerini yalanlama, ahiret gününe inanmama ve küfrün belirtisi olan Allah'a ortak koşma hükmünün verilmiş olmasının hikmeti budur. Fakat "hüküm" kendisine gelince; "musluman" birinin bu konuda tartışmaya girmesi mümkün değildir. Bu konuda peşinde yorum yapılmayacak kesin söz söylenmiştir. O halde her "musluman" her şeye gücü yeten, güçlü ve hikmet sahibi Allah'ın ayetleri karşısında nasıl bir tavır takınacağına baksın.

Tanıklık yapmaya yönelik çağrıdan ve müşriklerin kendi kendilerine belirledikleri yasakların reddedilmesinden sonra, yüce Allah'ın gerçekten belirlediği haramları içeren bir açıklama sunulmaktadır onlara. Yüce Allah'ın haram kıldığı şeylerin yanında, haram kılınmış bir karşılığı bulunan bazı yapıcı yükümlülükleri de bulacağız. Yasaklar, ilk haram kılınan şeyle, yani Allah'a ortak koşma olayıyla başlıyor. Çünkü ilk belirlenmesi gereken kural budur. Teslim olup, müslüman olacak için bilinmesi gerekli olan diğer haram ve yasaklar bu temel kuralla dayandırılır:

قُلْ قَالُوا أَنُلْ مَا حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ أَلَأَسِيرُكُمْ
بِشَيْءٍ وَأَبْلُوا الَّذِينَ أَحْسَنَّا مَالَهُمْ وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ
مِنْ أَمْلَاقٍ خَشِئْتُمْ نَرْزُقُكُمْ وَإِيَّاهُمْ وَلَا تَقْتُلُوا الْفَوَاحِشَ
مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنٌ وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ
إِلَّا بِالْحَقِّ ذَلِكُمْ وَمِمَّا كُنْتُمْ تُخْفُونَ ۝
وَلَا تَقْتُلُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ حَتَّىٰ يَبْلُغَ
أَشَدُّ. وَأَوْفُوا بِالْعَهْدِ إِنَّ الْإِيمَانَ بِالْعَقْدِ لَا نُكَلِّفُ
نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا وَإِذَا قُلْتُمْ فَاعْدُوا وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ
وَبِعَهْدِ اللَّهِ أَوْفُوا ذَلِكُمْ وَمِمَّا كُنْتُمْ تَتَذَكَّرُونَ ۝
وَأَنَّ هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ
فَتَضِلُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ ذَلِكُمْ وَمِمَّا كُنْتُمْ تَتَّقُونَ ۝

151- De ki; "Geliniz, Rabbinizin neleri yasakladığını size söyleyeyim: O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın. Ana-babaya karşı iyi davranınız. Yoksulluk kaygısı ile evlatlarınızı öldürmeyiniz. Sizin de onların da rızkını biz veririz. Kötülüklerin açığına da gizlisine de yaklaşmayınız. Haklı bir gerekçe yokken Allah'ın dokunulmaz saydığı cana kıymayınız. İşte Allah, ola ki düşünürsünüz diye size bu direktifleri veriyor.

152- Erginlik çağına erinceye kadar yetimin malına sadece niyetlerin en iyisi ile yaklaşınız. Ölçüde ve tartıda dürüst olunuz. Biz hiç kimseye kapasitesini aşan bir yük yüklemeyiz. Bir söz söylerken, söz konusu olan akrabanız bile olsa, doğru konuşunuz. Allah'a verdiğiniz sözü tutunuz. İşte Allah, ola ki düşünip öğüt alırsınız diye size bu direktifleri veriyor.

153- İşte benim dosdoğru yolum budur, bu yola uyunuz. Sakın sizi Allah'ın yolundan ayrı düşürecek yollara girmeyiniz. İşte Allah, kötülüklerden sakınasınız diye size bu direktifi veriyor.

Hayvan ve meyvelere ilişkin hüküm koymalardan, cahiliyenin asılsız kuruntularından, düşünce ve uygulamalarından söz edilmesi nedeniyle ayetlerin akışında ele alınan bu direktiflere baktığımızda, bunların dinin bir bütün olarak dayandığı temeller olduğunu görürüz. Çünkü tevhitte birlikte vicdan hayatının ardarda gelen nesilleriyle aile hayatının karşılıklı dayanışma ve birbirleriyle ilişkilerinde temizliğin egemen olduğu toplumsal hayatın, çeşitli güvencelerden oluşan hakları kapsayan insanlık hayatının dayanağı Allah'a verilen sözle ilişkilidir. Toplu Allah'ın birliği ilkesinden başladığı gibi.

Bu direktiflerin sonuna baktığımızda, yüce Allah'ın bunun kendisinin doğru yolu olduğunu, bunun dışındakilerin insanları O'nun temel ve biricik yolundan ayırdığını belirttiğini görürüz.

Şu üç ayetin içerdiği bu konu ürpertici boyutları olan bir konudur. Cahiliyeye kıyasından değiniyormuş gibi beliren bir sorunun ardından gelen, ancak bu ürpertici direktiflerle ilgisinin tanıklığıyla, gerçekten bu dinin temel sorunudur.

"De ki; 'Geliniz Rabbinizin neleri yasakladığını size söyleyeyim.

De ki; Gelin, Rabbinizin size neleri haram kıldığını anlatayım, sizin kendi kendinize O'nun haram kıldığını ileri sürdüklerinizi değil. Bunları size "Rabbiniz" haram kılmıştır. Rabblık yetkisi sadece O'na aittir çünkü. -Rabblık, otorite, eğitim, direktif verme ve egemen olmak demektir- O halde bu yetki O'na özgüdür, O'nun otoritesinin kapsamındadır. Çünkü haram kılan kim ise "Rabb" O'dur. Oysa Rabb olması gereken sadece Allah'dır:

"O'na hiçbir şeyi ortak koşmayınız."

İnanç yapısının dayanmak zorunda olduğu, yükümlülük ve farzların dönük olduğu, hak ve sorumlulukların kaynaklandığı temel... Emir ve yasaklara, yükümlülük ve farzlara, düzen ve sistemlere, kanun ve hükümlere girmeden önce yerleştirilmesi gereken temel... Öncelikle insanlar, inanç noktasında sadece O'nun ilahlığını kabul ettikleri gibi hayatları üzerinde de sadece Allah'ın Rabblığını tanımalıdırlar. İlahlığında O'na hiç kimseyi ortak koşmamalıdırlar. Aynı şekilde Rabblığında da hiç kimseyi ortak koşmamalıdırlar. Sebepler ve takdirler dünyasında şu evrenin işlerinde tek başına O'nun tasarrufta bulunduğunu kabul etmelidirler. Kıyamet günü, hesaplaşma ve cezalandırılmaları konusunda sadece O'nun tasarrufta bulunacağını, aynı şekilde hüküm ve şariat aleminde

kulların tüm işlerinde tasarruf hakkının O'nda olduğunu kabul etmelidirler.

Bu kabullenme, vicdanı şirk pasından, aklı hurafelerin tozundan, toplumu cahiliyenin geleneklerinden, hayatı kulların kullara kulluğundan temizler, arındırır.

Her çeşidiyle şirk, ilk etapta yasaklanır, çünkü, diğer tüm haramlar ondan kaynaklanır. En yoğun biçimde karşı çıkılması, reddedilmesi gereken kötülük şirktir. Ta ki, insanlar, Allah'dan başka ilâhlarının olmadığını, O'nun dışında kendileri için bir Rabb, O'ndan başka bir hükmedici ve kanun koyucu olmadığını bilip kulluk davranışlarıyla O'ndan başkasına yönelmesinler.

Mutlak şekliyle tevhid, başta gelen temeldir. İbadet, ahlâk ve davranışlardan hiçbir O'nun yerini tutamaz. Bu nedenle direktifler öncelikle bu temel ilkenin belirlenmesiyle başlamaktadır:

“O'na hiçbir şeyi ortak koşmayınız.”

Sıralanan direktiflerin hemen başında yasaklanan şirkle neyin kastedildiğini öğrenmemiz için bu direktiflerin öncesine bir göz atmamız gerekmektedir. Ayetlerin akışı bütünüyle belli bir sorun üzerinde odaklaşmaktadır. Kanun koyma ve uygulama yetkisini elinde bulundurma sorunu... Bir ayet önce de tanıklık yapma çağrısı yer almıştı. Onu da bu arada hatırlamanın yararı vardır:

“De ki; Allah'ın bu yasakları koyduğuna şahitlik edecek tanıklarınızı getiriniz bakalım. “Eğer onlar bu yolda şahitlik ederlerse sakın şahitliklerini onaylama. Ayetlerimizi yalanlayanların, ahirete inanmayanların ve Rabblerine eş koşanların keyfi arzularına uyma.”

Bu ayeti ve geçen sayfalarda bu ayet hakkında yaptığımız açıklamaları yinelemek zorundayız. Çünkü burada Kur'an'ın akışının hemen başta yasakladığı şirkten neyi kastettiğini ancak bu şekilde kavrayabiliriz. Şirk, inanç noktasında olduğu gibi hakimiyet noktasında da gerçekleşebilir. İşte Kur'an'ın konuya ilişkin akışı ve işte uygun ortam.

Biz bu hatırlatmayı sürekli yapmak zorundayız çünkü, şeytanların dini temel kavramlarından uzaklaştırmaya yönelik çabaları -üzülerek belirtelim ki- meyvesini vermiştir. Hakimiyet sorunu inançtaki yerinden koparılmış, duygularda itikadi temeliyle bir ilgisi kalmamıştır. Bu nedenle islâm hakkında oldukça duyarlı olan kimseler bile, kulluk davranışlarını düzeltmek, ahlâkî çözülmeye karşı çıkmak, ya da yasalara karşı gelenlere muhalefet etmekten söz ediyorlar. Ancak hakimiyetin temelinden ve bu sorunun islâm inancındaki yerinden hiç söz etmiyorlar. İkinci planda, ayrıntı konumundaki kötülöklere savaş açarlarken, en büyük kötülüğe karşı hiçbir şey yapmıyorlar. Hayatın tevhitte başka bir esasa dayanması, yani yüce Allah'ın hakimiyette birlenmemesi esasına dayanması kötülüğüne karşı harekete geçmiyorlar.

Yüce Allah herhangi bir direktif vermeden önce, hiçbir şeyin kendisine ortak koşulmaması direktifini veriyor. Kur'an'ın akışında yeri geldikçe de tüm direktiflerden önce yasaklanan şirkten neyin kastedildiğini belirtiyor. Bireyin

temeline dayanarak basiretle Allah'a bağlandığı bir ilkedir bu. Bu sayede toplum, tüm bağların en sonunda döndüğü kalıcı bir ölçüye ve insan hayatına hukmeden başlıca değerlere bağlanır. Artık şehvet ve ihtiras rüzgârlarının baskınından ve şehvet ve ihtiraslara göre değişen insan ürünü kavramlara esir olmaz.

"Ana-babaya karşı iyi davranınız. Yoksulluk korkusuyla evlâtlarınızı öldürmeyiniz. Sizin de onların da rızkını biz veririz."

Allah'a bağlandıktan ve tek bir yöne yöneldikten sonra, ardarda gelen nesilleriyle aile bağı gelir. Kuşkusuz yüce Allah, babalardan ve oğullardan daha çok insanlara karşı merhametli olduğunu biliyor. Bu yüzden evlâtlarına babalarına iyi davranmayı, babalara da evlâtlarına merhamet etmeyi tavsiye etmiştir. Bu tavsiyeyi de biricik ilâhlığını tanımaya ve yegâne Rabbhığıyla ilişkili olmaya bağlamıştır. Onlara şöyle demiştir: Rızkınızı vermek bana aittir. O halde yaşlandıklarında anne ve babaya karşı, küçüklük dönemlerinde de çocuklara karşı sıkılmasınlar. Fakirlik ve muhtaç olmaktan korkmasınlar. Çünkü hepsini birden rızıklandıran Allah'dır.

"Kötülüklerin açığına da gizlisine de yaklaşmayınız."

Yüce Allah, aileyi ve -tüm toplum gibi- ailenin dayandığı temizlik, arınmışlık ve iffet temelini koruma direktifini verirken kötülüklerin gizlisine de açığına da yaklaşmayı yasaklamaktadır. Bu yasaklama bütünüyle öncesindeki direktife ve diğer tüm direktiflerin dayandığı ilk tavsiyeye bağlıdır.

Kuşkusuz ailenin ayakta kalması, toplumun düzenli bir hayat sürdürmesi, gizlisiyle, açığıyla fuhuş bataklığında mümkün değildir. Aile ve toplumun ayakta kalabilmesi için temizlik, arınmışlık ve iffet duygularının egemen olması kaçınılmazdır. Bu yüzden kötülüğün yaygınlaşmasını isteyenler, aile temellerinin sarılmasını ve toplumun yıkılmasını isteyenlerdir.

Her ne kadar bazen zina eylemine özgü kılınsa da her türlü aşırılık -yani haddi aşma eylemi- fuhuştur. Ancak genel sanıya göre, burada kastedilen anlam zina eylemidir. Çünkü konu bizzat yasakların sıralanmasıdır. Bu da onlardan biri sayılır kuşkusuz. Yoksa cana kıymak, yetim malını yemek fuhuştur, haddi aşmadır. Allah'a ortak koşmak en büyük fuhuştur. Ayette geçen fuhuş -kötülük- deyimini zina eylemine özgü kılmak hem akışın tabiatına, hem de çoğul kipinin yapısına daha uygun düşmektedir. Çünkü zina suçunun işlenmesine ön ayak olan bazı davranışlar ve koşulların herbiri bizzat fuhuştur. Örneğin süslenmek, açılıp saçılmak, erkek kadın karışık yaşamak, şehvet dolu sözler, işaretleme, davranışlar ve gülüşmeler, aldatmalar, çekici davranışlar ve tahrikler... Evet bunların tümü en son kötülüğü kuşatan kötülüklerdir, haddi aşmalardır. Gizlisiyle, açığıyla hepsi de fuhuştur. Kimisi vicdanlarda depresir, kimisi uzuvlardan belirir. Kimisi gizlidir, örtülüdür, kimisi açık ve ortadadır. Fertlerin vicdanlarını lekelemelerinin, değerlerini küçük düşürmelerinin yanında tümü de ailenin dayanaklarını parçalamakta, toplumun bünyesini kemirmektedirler. Anne-baba ve çocuklara ilişkin direktiflerden sonra söz konusu edilmelerinin nedeni

budur.

Bu kötülükler ayartıcı ve çekici özelliklere sahip olduklarından "yaklaşmayınız" ifadesi kullanılmıştır. Kötülüğe neden olan bu araçlara engel olmak ve insan iradesini zayıf düşüren çekicilikten sakındırmak için sırf yaklaşmak bile yasaklanmıştır. Kasıtlı olmayan ilk bakıştan sonraki ikinci bakışın haram kılınmasının nedeni budur. Bu nedenle kadın erkek arasındaki zorunlu karışıklık zorunluluk sınırları içinde mübah sayılmıştır. Yolda koku yaymak şeklinde de olsa- süslenmek bu yüzden yasaklanmıştır. Kışkırtıcı davranışlar, tahrik edici gülüşmeler ve şehvet dolu işaretler tertemiz islâmi hayatta yasaktır. Bu din insanları fitneye salıp, sonra da sinirlerine direnme baskısını yüklemeyiz. Bu din, müeyyideler belirleyip, cezalar tayin etmeden önce, korunma yöntemlerini belirler. Bu din, vicdanları, bilinçleri, duyguları ve organları korur. Rabbin yarattıklarını herkesten daha iyi bilir. O latiftir, her şeyden haberdardır.

Ayrıca şehvetleri insanlara çekici gösteren sözlerle, fotoğraflarla, hikâyelerle, filmlerle, kadın-erkek karışık partilerle ve diğer reklam ve propaganda araçlarıyla şehvi içgüdüleri başıboş bırakanların bu dine, toplumsal hayata ve aile ortamına karşı ne tür duygular beslediklerini de öğreniyoruz.

"Haklı bir gerekçe yokken Allah'ın dokunulmaz saydığı cana kıymayın."

Kur'an'ın akışı içinde bu üç kötülüğün peşpeşe yasaklanmasına çokça rastlanır. Şirk, zina ve cana kıyma... Bunun nedeni her üçünün de gerçekte öldürme eylemi olmalarıdır. Birinci suç, fitratı öldürme suçudur. İkincisi toplumu öldürme suçudur. Üçüncüsü de tek bir kişiyi öldürme eylemidir. Çünkü tevhid doğrultusunda yaşamayan fitrat, ölü demektir. ⁽²¹⁶⁾ Kötülüğün yaygınlaştığı bir toplum ölü bir toplumdur. Eninde sonunda yok olmaya mahkûmdur. Yunan uygarlığı, Roma uygarlığı ve eski İran uygarlığı bu gerçeğin tarihsel tanıklarıdır. Batı uygarlığında baş gösteren yıkılma ve yok olma belirtileri, bu tür bozgunculukların kemirdiği milletlerin ⁽²¹⁷⁾ öldürme ve ayaklanmaların yaygınlaştığı, yok olma tehditi altındaki toplumların beklenen sonunun haber-cileri niteliğindedirler. Bu yüzden islâm bu suçların cezasını en yüksek ceza olarak belirlemiştir. Çünkü islâm, toplumu yok oluş etkenlerinden korumak istemektedir.

Açlık korkusuyla çocukları öldürme daha önce yasaklanmıştı. Şimdi de genel olarak cana kıyma yasaklanmaktadır. Bu da tüm bireysel öldürme eylemlerinin aslında insan türünün geneline karşı işlenmiş bir suç olduğu duygusunu uyandırmaktadır. Aşağıdaki ayet bu anlamı destekler mahiyettedir. **"Kim öldürülmüş bir insana ya da yeryüzünde çıkarılmış kargaşaya, bozguncu eyleme karşılık olmaksızın bir cana kıyarsa, bütün insanları öldürmüş gibi olur. Kim de bir insanı ölümden kurtarır ise, bütün insanlara hayat sunmuş gibi olur."** ⁽²¹⁸⁾

Buradaki saldırı doğrudan hayat hakkına yöneliktir. Genel anlamıyla in-

(216) En'am Suresi, 122. ayetin tefsirine bkz.

(217) Muhammed Kutub'un "Tekamül mü, Soysuzlaşma mı?" kitabına bkz.

(218) Maide Suresi: 32

san türüne karşı işlenmiştir. Bu nedenle yüce Allah cana kıyma yasağını bu temele dayandırmaktadır. İslâm ülkesinde yaşayan müslüman kitlenin huzur ve güveni, her ferdin özgürce çalışıp üretme hakkı, haklı gerekçelere dayanmaksızın zedelenemez. Cana kıymayı haklı kılan gerekçeye gelince, bunu da yüce Allah şeriatında açıklamıştır. Takdir ve yorumlara bırakmamıştır. Ancak, bunları müslüman bir devletin kurulmasından ve bu devletin islâm hükmünü uygulayacak bir otoriteye sahip olmasından sonra uygulanması için açıklamıştır.

Bu dinin oluşum ve hareket metodunun tabiatına ilişkin tanımlamamız açısından bu yaklaşım son derece önemlidir. Öyle ki toplumsal hayatın bu temel kuralları, pratik bir gerekçe olmadan ayrıntılarıyla ele alınmamaktadırlar.

Ayetlerin akışı haram kılınan şeyleri ve yerine getirilmesi istenen yükümlükleri açıklamaya başlamadan önce bu kısım aşağıdaki kısmı, Allah'ın tavsiyesini, emir ve direktifini açıklamak suretiyle birbirinden ayırıyor.

“İşte Allah, ola ki düşünürsünüz diye size bu direktifleri veriyor.”

Bu değerlendirme, her emir ve yasağı Allah'a bağlamaya ilişkin Kur'an'ın sunuş yöntemi uyarınca yer almaktadır. Amaç; insanlar için emir ve yasaklar koyan otoritenin teklifini belirlemek, emir ve yasaklar konusunda insanların vicdanlarına bir ölçü yerleştiren otoriteyle emir ve yasakların kendileri arasında bir bağ kurmaktadır.

Bu arada aklı kullanmaya yönelik bir işaret de yer almaktadır. Çünkü akıl, insanların şeriatına uymak suretiyle yalnızca bu otoriteye kullukta bulunmalarını gerektirmektedir. Bu otoritenin, yaratıcı, yarattıklarının rızkını veren ve insan hayatında tasarrufta bulunan bir otorite olduğu daha önce açıklanmıştır.

Bu ve o, birinci gruptaki, aynı şekilde ikinci gruptaki benzerliğin üstünde yer almaktadırlar. Bu bir ayette, diğeri diğer ayette yer almalarına rağmen, aralarında bu ahenk sağlanmaktadır.

“Erginlik çağına erinceye kadar yetimin malına sadece niyetlerin en iyisi ile yaklaşınız.”

Yetim, koruyucusu ve besleyicisi konumundaki babasını kaybetmekle toplum içinde zayıf düşmüştür. Bu yüzden, islâm dininin toplumsal düzeninin temeli olarak belirlediği toplumsal dayanışma ilkesi uyarınca yetimin zayıflığı toplumun tümünü ilgilendirir. ⁽²¹⁹⁾ Yetim cahiliye dönemindeki Arap toplumunda perişandı. Kur'an-ı Kerim'de yer alan bu konudaki direktiflerin çokluğu, çeşitliliği ve zaman zaman sertliği o toplumda yetim haklarının ne kadar yaygın bir şekilde çiğnendiğini göstermektedir. Öyle ki, yüce Allah, yetime oldukça üstün bir konum belirlemiş ve bütün insanlara yönelik mesajını O'na (Hz. Muhammed'e) emanet etmekle varlık bütünü içindeki en onurlu görevi O'na yüklemiştir. Yetimin gözetilmesini ve aşağıdaki direktifte gördüğümüz şekilde korunmasını gönderdiği bu dinin ilkelerinden kılptır:

(219) Yazarın “İslâm Toplumuna Doğru” kitabının “Dayanışmalı Toplum” bölümüne bakınız.

“Erginlik çağına erinceye kadar yetimin malına sadece niyetlerin en iyisi ile yaklaşınız.”

Yetimin bakıcılığını üstlenen kişi yetimin malına onun için yararlı olan en güzel yoldan başka bir şekilde yaklaşamaz. Malını koruyup geliştirmesi gerekir. Erginlik çağına erince, yani malını koruyup en güzel bir şekilde idare edecek kadar bedensel ve akli erginliğe ulaşınca malını eksiksiz ve gelişmiş olarak kendisine teslim etmek zorunluluğu vardır. Böylece topluma, hakkı eksiksiz olarak verilmiş yararlı bir unsur katılmış olur.

Erginlik yaşına ya da bülûğ çağına ilişkin fikhî ihtilâflar mevcuttur. Abdurrahman b. Zeyd ve imam Malik'e göre, ihtilam olmaya (rüya görmeye) başlamaktır. Ebu Hanife'ye göre yirmibeş, Süddi'ye göre otuz yaştır. Medineli bilginlerin görüşüne göre de (ihtilam olmaya) rüya görmeye başlamanın yanın-da, bir sınırlama olmaksızın erginliğin belirmesidir.

“Ölçü ve tartıda dürüst olunuz. Biz hiç kimseye kapasitesini aşan bir yük yüklemeyiz.”

Bu insanlar arasındaki ticari alışverişlerde araştırma gücü ve insaf sınırları içinde gözönünde bulundurulması gereken bir kuraldır. Ayetlerin akışı bu kuralı da doğrudan inanca bağlamaktadır. Çünkü bu dine göre, insanlararası ilişkilerin inançla güçlü bağları vardır. Bu direktifi veren, emreden yüce Allah'dır. Bu yüzden ilâhlık ve kulluk sorunuyla ilişkilidir. İnanca ilişkin sorunların ve onun hayatın tüm yönleriyle olan ilişkilerinin ele alındığı bir sahnede anılması da bu gerçekten kaynaklanmaktadır.

Bu gün olduğu gibi, eskiden de cahiliye düzenleri inançla ibadeti, ilâhî yasarlarla insanlararası ilişkileri birbirinden ayırırlardı. Kur'an-ı Kerim'in Şuayb peygamberin -selâm üzerine olsun- kavmine ilişkin anlattıkları bu gerçeğe işaret etmektedir:

“Ey Şuayb, babalarımızın kulluk ettikleri ilâhları ve mallarımız üzerinde dilediğimiz tasarrufta bulunmayı terketmemizi namazın mı sana emrediyor? dediler.” (220)

Bu nedenle Kur'an'ın akışı, mal, ticaret ve alışverişte uygulanan kurallarla, sırf inanca özgü olan bu sahneyi birbirine bağlamaktadır. Amaç, bu dinin tabiatına, inanç ve şeriat, ibadet ve insanlararası ilişkiler arasındaki birliğe işaret etmek ve bunların dinin dayanakları olduğunu, temelde birbirlerine bağlı olduklarını göstermektir.

“Bir söz söylerken, sözkonusu olan akrabanız bile olsa, doğru konuşunuz.”

Burada islâm -ilke olarak Allah'a bağladığı- insan vicdanını, Allah inancının ve O'nun gözetiminin yol göstericiliğiyle erişilmez bir düzeye yükseltmektedir. Burası beşeri eksiklikten kaynaklanan bir düşüş noktasıdır çünkü. Bu eksiklik, kişiyi akrabalıkla yardımlaşma, bütünleşme ve süreklilik duygusuna yöneltir. Çünkü her ferdin kendisi eksik ve hayatı ecelle sınırlıdır. Oysa akrabalığın gü-

cünde eksikliği için bir dayanak, akrabalığın genişliği ve desteği ile varlığı için bir bütünlük sözkonusudur. Akrabalığın nesilden nesile sürmesi kendisinin kalıcılığına bir güvence konumundadır. Bu yüzden, akrabaların lehinde ya da aleyhinde tanıklık yaparken ya da onlarla diğer insanlar arasında hüküm verirken akrabalık duygusu karşısında yenik düşer. İşte burada, bu kaygan zeminde islâm, insan vicdanının elinden tutup, sadece Allah'a bağlanmanın ve sırf O'nun gözetiminin yol göstericiliğiyle hak ve adalet sözünü söylemesini sağlıyor. Akrabalık yardımlaşmasındansa, O'nunla yetinmesini, haketmediği halde akrabalık hakkını gözetmektense, Allah'dan korkmasını sağlıyor. Çünkü yüce Allah, kişiye şah damarından daha yakındır.

Bu nedenle, bu emir ve öncesinde yer alan direktifler üzerine Allah'a verilen sözün hatırlanmasına ilişkin bir değerlendirme yer alıyor:

"Allah'a verdiğiniz sözü tutunuz."

Allah'a verilen sözler arasında, akrabalar aleyhinde bile olsa hak ve adaleti söylemek yer almaktadır. Ölçü ve tartıda dürüst davranmak Allah'a verilen sözlerdendir. Onun için en yararlı yolun dışında yetimin malına yaklaşmamak da Allah'a verilen sözler arasındadır. Haklı bir gerekçe olmadığı sürece insan canının dokunulmazlığı da bu sözler arasında yer almaktadır. Bütün bunların başında da O'na hiçbir şeyi ortak koşmamak Allah'a verilen sözlerdendir. Verilen en büyük söz budur. Bu söz insan fıtratından alınmıştır. Yaratılışının yaratıcısına bağlı oluşu, hem kendi içine hem de çevresindeki evrene egemen yasalardan hareketle O'nun varlığını algılaması bunun kanıtıdır.

Yükümlülüklerin belirlenmesinden sonra gayet, uygun bir şekilde Kur'an'ın değerlendirmesi yer alıyor:

"İşte Allah, ola ki, düşünüp öğüt alırsınız diye bu direktifleri veriyor."

Düşünüp öğüt alma, gafletin, düşüncesizliğin karıştıdır. Anan bir kalp, unutkan değildir. O Allah'a verdiği tüm sözleri hatırlar. Bu sözlerle ilişkili direktiflerini de hatırlar ve kesinlikle unutmaz.

İslâm inancının, Allah'ın birliğiyle başlayıp Allah'a verilen sözlerle biten islâm şeriatının nerdeyse bir özeti konumundaki bu temel ilkeler ve bunların öncesinde sözü edilen egemenlik ve kanun koyma sorunu... Evet işte bu, Allah'ın doğru yoludur... Ötesinde ana yoldan ayrı düşmüş yollardan başka hiçbir şey bulunmayan Allah'ın yolu...

"İşte benim dosdoğru yolum budur, bu yola uyunuz. Sakın sizi Allah'ın yolundan ayrı düşürecek yollara girmeyiniz. İşte Allah, kötülüklerden sakınasınız diye size bu derektifi veriyor."

Böylece "Allah size ayrıntılı açıklamalar içeren kitabı indirmişken, ben O'nun dışında bir hakeme mi başvurayım?" sözleriyle başlayan ve surenin en uzun bölümü sayılan bu bölüm de sona ermiş oldu. Bu derin ve etkin mesajla tamamlandı...

Başlangıçta sonuç bölümünü hakimiyet ve kanun koyma sorunu kaplamaktadır. Nitekim ekinler, hayvanlar, kurbanlar ve adaklar gibi temel itikadî sorunlarda da bu durum göze çarpmaktadır. Bunun da hakimiyet ve kanun koyma sorunuyla ilişkili olduğunu göstermek için. Kur'an'ın akışı bu konuya ayırmış ve geniş boyutlarıyla inanç sorununu inceleyen ve o eşsiz yöntemiyle ilâhlık ve kulluk konusunu ele alan surenin geri kalan içeriğini bağlamıştır.

Tek yol vardır, Allah'ın yolu... Aynı şekilde Allah'a götüren yol da bir tanedir. O da insanların, yüce Allah'ı Rabblıkta birlemeleri, kulluk yapmak suretiyle sadece O'nun hükümlerine uymaları, hakimiyetin tek başına O'na ait olduğunu bilmeleri ve pratik hayatlarında bu hakimiyete boyun eğmeleridir.

İşte Allah'ın belirlediği yol... Ve işte O'na götüren yol... Bunun ötesinde takipçilerini Allah'ın yolundan ayrı düşüren çeşitli yollardan başka bir şey söz konusu değil.

“İşte Allah kötülüklerden sakınasınız diye size bu direktifi veriyor.”

Kuşkusuz takva inanç ve amelin dayanağıdır. Kalpleri Allah'ın yoluna doğru sürükleyen takvadır.

Surenin son bölümünün ele aldığı ana sorunun, hakimiyet ve kanun koyma ve bunların din ve inançla ilişkileri sorununun konu içindeki akışı kesintiye uğramıyor. Okuyacağımız yeni bölüm de bu gerçeğin iyice belirginleşmesi için konunun devam niteliğinde olup, aynı sorun üzerinde yoğunlaşmaktadır.

Bu bölüm kanun koyma ve hakimiyet açısından islâm inancının temel ilkelerinden söz etmektedir. Nitekim surenin birinci bölümü de inanç ve din açısından aynı ilkelerden söz etmişti. Amaç, kanun koyma ve hakimiyet sorununun aslında din ve inanç sorunu olduğunu vurgulamaktır. Kur'an'ın bu gerçeği sunuş yöntemi uyarınca her iki sorun aynı düzeyde belirlemektedir. Surenin ikinci bölümünde ayetlerin akışının ele aldığı etken, işaret, sahne ve ifadelerin birinci bölümün üzerinde yoğunlaştığı etkenlerin, işaretlerin, sahne ve ifadelerin aynısı olduğu göze çarpmaktadır:

İkinci bölüm;

1- Kitaplardan, peygamberlerden, vahiyden ve müşriklerin istediği mucizelerden, söz etmektedir.

2- Mucizenin gerçekleşmesinden, buna rağmen müşriklerin yalanlamasından sonra meydana gelen yok olma ve mahfolmadan söz etmektedir.

3- Ahiretten ve oradaki hesaplama ve cezadan söz etmektedir.

4- Peygamber -salât ve selâm üzerine olsun- ve kendileri için hükümler koyan sahte Rabbleri bir olan gerçek Rabblarına denk tutan kavmi arasındaki kesin ayrılıktan söz etmektedir. Ayrıca Peygambere -salât ve selâm üzerine olsun- dininin gerçek mahiyetini açık, seçik ve net bir şekilde duyurması direktifi verilmektedir.

5- Tüm alemler için geçerli olan tek bir Rabblıktan söz etmektedir. Bir mü-

minin bunun dışında bir Rabb edinmesi doğru değildir.

6- Alemlerin Rabbinin her şeye sahip olduğundan, her şeyi dilediği gibi evirip çevirdiğinden, Allah'ın insanları dilediği gibi yeryüzüne yerleştirmesinden aynı şekilde onlardan dilediğini dilediği zaman yok etme gücüne sahip olduğundan söz etmektedir.

Bunlar, inanç gerçeğini kapsamlı boyutunda, ilâhlık, kulluk ve bunların arasındaki ilgi boyutunda ele alan surenin baş tarafında sözkonusu edilen sorunların, gerçeklerin, etkenlerin ve işaretlerin aynısı. Kuşkusuz Kur'an-ı Kerim'le ve O'nun sunuş metoduyla ilgilenenler için gayet açık bir anlamı vardır bunun.

Surenin bu kısmında yer alan bu son bölüm Musa'nın -selâm üzerine olsun- kitabından söz etmekle başlıyor. Bu da daha önce ele alınan Allah'ın doğru yoluna ilişkin açıklamaların bütünleyicisi konumundadır.

“İşte benim dosdoğru yolum budur, bu yola uyunuz. Sakın sizi Allah'ın yolundan ayrı düşürecek yollara girmeyiniz.” Amaç, bu yolun daha önceden gelen tüm peygamberlerin -selâm üzerlerine olsun- taşıdığı mesajlar ve şeriatlardan bu yana sürüp geldiği duygusunu uyandırmaktır. En yakın şeriat da Musa'nın -selâm üzerine olsun- şeriatıdır. Yüce Allah, O'na her şeyi ayrıntılı biçimde içeren bir kitap vermiş ve ola ki kavmi ahirette gerçekleşecek olan Allah'la buluşma olayına inanırlar diye bu kitabı yol gösterici ve merhamet kaynağı kılmıştır: “Sonra iyilik edenlere yönelik nimetimiz tamama ersin, her şey ayrıntılı biçimde açıklansın, doğru yol kılavuzu ve rahmet olsun diye Musa'ya tevrâtı verdik. Ola ki, Rabblarının huzuruna çıkacaklarına inanırlar.”

Ayetlerin akışı devam ediyor ve şu yeni ve kutsal kitaptan söz ediyor. Musa'ya indirilen kitapla aynı noktada birleşen bu kitap, onun bağhlarından istenen inanç, şeriat ve takvânın aynısını içermektedir. Buna uydukları sürece insanların hem dünyada hem de ahirette Allah'ın rahmetine kavuşmaları ümit edilir: “Bu Kur'an bizim indirdiğimiz kutsal bir kitaptır. Ona uyunuz ve kötülüklerden sakının ki, size merhamet edilsin.”

Bu kitap, Araplar'ın mazeretlerini ortadan kaldırmak için indirilmiştir. Ta ki, “yahudi ve hristiyanlara indirildiği gibi, bize bir kitap indirilmedi. Şayet onlara geldiği gibi bize de bir kitap gelmiş olsaydı, onlardan daha çok doğru yolda olurduk” demesinler. İşte bu kitap onlara indirilmiş ve mazeretlerini geçersiz kılmıştır. Dolayısıyla yalanlayanlar acı azabı hak etmişlerdir:

-Onu size indirdik ki, “Bizden önceki iki ümmete (yahudiler ile hristiyanlara) kitap indirildi ve biz onların okuduklarından habersiz kaldık” diyemeyesiniz.

-Yine diyemeyesiniz ki “Eğer bize de kitap indirilseydi, doğru yola onlardan daha sıkı sarılırdık.” Çünkü size de Rabbinizden açık belge, doğru yol kılavuzu ve rahmet geldi. Allah'ın ayetlerini yalanlayıp onlara yüz çevirenlerden daha zalim kim olabilir? Ayetlerimize yüz çevirenleri, bu yüz çevirmelerinden ötürü azaplarını en kötüsüne çarptıracağız.

Bu kitabın inmesiyle mazeretleri ortadan kalkmış oldu. Buna rağmen onlar halâ ortak koşmaya ve Allah'ın kitabı ellerinde olduğu ve içinde uydurduklarını kanıtlayacak bir şey bulunmadığı halde, kendi kafalarından birtakım hükümler koyup bunların Allah'ın hükmü olduğunu ileri sürmeye devam ediyorlar. Halâ bu kitabı onaylamak ve ona uymak için mucizeler, harikalar istemeye devam ediyorlar. Oysa şayet istedikleri mucizelerin tümü ya da bir kısmı gelecek olsa, en son hüküm de verilmiş olacak.

-Onlar kendilerine meleklerin gelmesini mi, yoksa Rabbinin gelmesini mi, yoksa Rabbinin bazı mucizelerinin gelmesini mi bekliyorlar? Rabbinin bazı mucizeleri geldiği gün, daha önce iman etmemiş ya da imanı doğrultusunda bir hayır kazanamamış olan kimseye o günkü imanı bir fayda sağlamaz. Onlara de ki; "Bekleyin bakalım, biz de bekliyoruz."

Sorun bu aşamaya gelince yüce Allah, Peygamberi -salât ve selâm üzerine olsun- ile inanç ve şariat noktasında Allah'ın birliği esasına dayanmayan diğer millîyetleri birbirinden ayırmakta ve onların işini kendi üzerine almaktadır. Rahmeti ve adaleti doğrultusunda onları hesaba çekecek ve cezalarını verecek O'dur:

-Dinlerinin öngördüğü inanç ve ümmet birliğini parçalayarak çeşitli akımlara bölünenler ile senin hiçbir ilişkin yoktur. Onların işi Allah'a kalmıştır. Allah onlara ilerde yaptıklarının akıbetini bildirecektir.

-Kim Allah'ın huzuruna bir iyilikle varırsa kendisine on katı verilir. Kim Allah'ın huzuruna bir kötülük ile varırsa, sadece onun dengi olan cezaya çarptırılır. Ne iyilik edenlere, ne kötülük işleyenlere haksızlık edilmez.

Bu noktada, bölümün son mesajı yer alıyor. Bu, aynı zamanda surenin de son mesajıdır. Ancak, son derece yumuşak, tatlı, aynı şekilde kesin ve kararlı bir tonda bu dinde yer alan inanca ilişkin gerçeklerin en derin olanlarını; mutlak tevhidi, katıksız kulluğu, ahiretin ciddiliğini, dünyadaki sorumluluk ve sınamanın bireyselliğini, her şeyin üzerindeki Rabblığında ve kullarını mülkünde dilediği gibi ortaksız ve sorgusuz bir şekilde hafif kılmasında somutlaşan Allah'ın otoritesini özetlemektedir. Ayrıca, bu uzayıp giden tesbihler, -Allah'ı eksikliklerden tenzih etmeler, uzak saymalar- ilâhîk gerçeğinin göz kamaştırıcı bir tablosunu çizmektedir. Bu gerçek, en samimi, en saf ve en temiz kalpte, Allah'ın peygamberinin kalbinde belirginleşmektedir. Bu belirginleşme öylesine erişilmez bir düzeydedir ki, O'na Kur'an'ın ifadesinden başkasının tasvir etmesi mümkün değildir:

De ki; "Rabbim beni doğru yola, insanların tüm ihtiyaçlarına cevap veren dine, Allah'ın birliğine inanan ve O'na ortak koşanlardan olmayan İbrahim'in inanç sistemine iletti."

-De ki; "Benim namazım, ibadetlerim, hayatım ve ölümüm, tüm varlıkların Rabbi olan Allah içindir."

-"O'nun ortağı yoktur. Bana böyle emredildi. Ben müslümanların ilkiyim."

-De ki, "Allah her şeyin Rabbi iken, ben O'ndan başka bir ilâh mı arayayım? Herkesin işlediği kötülüğün sorumluluğu kendisine aittir. Hiç kimse başkasının kötülüğünün sorumluluğunu taşımaz. Sonunda Rabbinize döneceksiniz. O size anlaşmazlığa düştüğünüz meselelerin içyüzünü bildirecektir."

-Sizi yeryüzünde halife yapan ve verdiği nimetler hakkında sınavdan geçirmek için bazılarınızın derecesini diğer bazılarınızdan üstün kılan O'dur. Hiç şüphesiz Rabbinin cezalandırması gecikmesizdir, aynı zamanda O bağışlayıcı ve merhametlidir. (En'am: 161-165)

Ayetleri ayrıntılı bir şekilde ele almak üzere bu kadar özetlemeyle yetiniyoruz.

ثُمَّ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ تَمَامًا عَلَى الَّذِي أَحْزَنَ
وَفَضَّلْنَا كُلَّ شَيْءٍ وَهَدَيْنَا رَحْمَةً لِّسَلَامُهُمْ بَلَقَاءُ
رَبِّهِمْ يُؤْمِنُونَ ﴿٦﴾

154- "Sonra iyilik edenlere yönelik nimetimiz tamama ersin, her şey ayrıntılı biçimde açıklansın, doğru yol kılavuzu ve rahmet olsun diye Musa'ya tevrati verdik. Ola ki, Rabblerinin huzuruna çıkacaklarına inanırlar."

Bu ayet, "sümme"edatı (sonra) ile kendisinden önceki açıklamalara bağlanmıştır. Yorumu şöyledir: "De ki; Geliniz Rabbinizin neleri yasakladığını size söyleyeyim. O'na hiçbir şeyi ortak koşmayınız"... "İşte benim doğru yolum budur" ayeti "O'na hiçbir şey ortak koşmayınız" cümlesine bağlanmıştır. "Sonra Musa'ya kitabı verdik" cümlesi de her ikisine bağlanmıştır. Çünkü bu da Peygamberin -salât ve selâm üzerine olsun- onlara söylemeye çağırıldığı sözlerde sayılmaktadır. Daha önce de söylediğimiz gibi ayetlerin akışı kesintisiz sürmektedir.

"İyilik edenlere yönelik nimetimiz tamama ersin" cümlesinin yorumuna gelince; -İbn-i Cerir'in de tercih ettiği gibi- "Sonra Musa'ya, tevrati verdik. Böylece iyilik yapmasına, Rabbinin emrine uymasına, kendisine yüklediği dinin hükümlerini uygulamasına, kavminin ve takipçilerinin ihtiyaç duyduğu dini emirlerin tümünü açıklamasına karşılık olarak, O'na yönelik nimetlerimizi ve lütfumuzu tamamladık.

Her şey ayrıntılı biçimde açıklansın" cümlesiyle Katade'nin dediği gibi he-laller ve haramlar kastedilmektedir. Musa'ya verilen kitap, doğru yol kılavuzu ve rahmet kaynağıdır.

Ola ki, kavmi doğru yolu bulur. Rabblerinin huzuruna çıkacaklarına inanır, böylece yüce Allah azabına karşı onlara merhamet eder.

Musa'nın kitabını gönderdiğimiz gibi sizin kitabınızı da aynı amaca yönelik olarak gönderdik. Belki bu sayede doğru yolu bulur ve Allah'ın rahmetine kavuşursunuz.

وَهَذَا كِتَابُنَا مُبَارَكٌ فَاتِيحُهُ وَأَشْقَرُ أَلْفَاظِكُمْ رُحْمُونُ ﴿١٥٥﴾

155- "Bu Kur'an bizim indirdiğimiz kutsal bir kitaptır. Ona uyunuz ve kötülüklerden sakınınız, ki, size merhamet edilsin."

Bu kitap gerçekten de kutsal bir kitaptır. İlk defa surede geçen aşağıdaki ayeti yorumlarken buna değinmiştik. "Bu Kur'an, ana-kent Mekke ile bu kent'in çevresinde yaşayanları uyarsın diye sonra indirdiğimiz, kendisinden önceki kutsal kitapları onaylayan mübarek bir kitaptır. Ahirete inananlar bu kitaba da inanırlar. Onlar namazlarını devamlı olarak ve özenerek kılarlar." (221) Orada geniş boyutlarıyla inanç sorunu ele alınırken bu kitaptan söz edilmişti. Burada ise yine yakın ifadelerle şariat konusu ele alınırken bu kitaptan söz edilmektedir. Ve O'na uyulması emredilmekte ve Allah'ın onlara yönelik rahmeti kitaba uymaya bağlanmaktadır. Surenin başlarında inanç sorunu ele alınırken, kullanılan sözlerin aynısı şariat konusunda kullanılmaktadır.

Her şeyi ayrıntılı biçimde içeren bu kutsal kitabın size indirilmesiyle birlikte bahaneniz geçersiz olmuş, mazeretiniz ortadan kalkmıştır. Çünkü bunun ötesinde başka bir merciye ihtiyacınız kalmamıştır. Ayrıca bu kitabın ele almadan bıraktığı hayatın hiçbir yönü söz konusu değildir. Dolayısıyla kendi kendinize hüküm koymanıza gerek kalmamıştır.

أَنْ تَقُولُوا إِنَّمَا أُنْزِلَ الْكِتَابُ
عَلَى طَائِفَتَيْنِ مِنْ قَبْلِنَا وَإِنْ كُنَّا عَنْ ذِكْرِهِمْ لَعَافِينَ
﴿١٥٦﴾ أَوْ تَقُولُوا إِنَّمَا أُنْزِلَ عَلَيْنَا الْكِتَابُ لَكُنَّا أَهْلَهُ
مِنْهُمْ فَقَدْ جَاءَ كُرْبَتَهُ مِنْ رَبِّكَ وَهَدَى وَرَحْمَةً مِّنْ
أَعْلَمُ مَنْ كَذَّبَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَصَدَفَ عَنْهَا سََجِرَ الَّذِينَ
يَصِدُّونَ عَنْ آيَاتِنَا سَوَاءَ الْعَذَابِ إِنَّمَا كَانُوا أَصْدُونُ ﴿١٥٧﴾

156- Onu size indirdi ki, "Bizden önceki iki ümmete (yahudiler ile hristiyanlara) kitap indirildi ve biz onların okuduklarından habersiz kaldık" diyemeyesiniz.

157- Yine diyemeyesiniz ki, "Eğer bize de kitap indirilseydi, doğru yola onlardan daha sıkı sarılırdık." Çünkü size de Rabbinizden açık belge, doğru yol kılavuzu ve rahmet geldi. Allah'ın ayetlerini yalanlayıp onlara yüz çevirenlerden daha zalim kim olabilir? Ayetlerimize yüz çevirenleri, bu yüz çevirmelerinden ötürü azapların en kötüsüne çarptıracağız.

Yüce Allah, her ulusa kendi dillerini konuşan bir peygamber göndermeyi

dilemiştir. Peygamberlerin sonuncusu Hz. Muhammed -salât ve selâm üzerine olsun- birlikte en son risaleti gönderene kadar durum bu şekilde sürmüştür. O, Allah tarafından insanlığa gönderilen son peygamberdir. Bu yüzden bütün insanlara gelmiş bir peygamber olmasını uygun görmüştür.

Böylece yüce Allah, Araplar'ın şu mazereti ile sürmelerine engel olmuştur: "Musa ve İsa'nın herbiri kendi uluslarına gönderilmişlerdir. Biz de onların kitaplarını öğrenmekten habersizdik. Bu konuda hiçbir bilgimiz olmadığı gibi, ilgimiz de yok. Şayet bize anadilimizde bir kitap gelseydi, bize hitap etseydi, biz de uyarılsaydık, ehli kitaptan daha sıkı doğru yola sarılırdık." Oysa kendilerine bu kitap gelmiş, -bütün insanlığın peygamberi olsa bile- onlara bu peygamber gelmiştir. Üstelik kendisinin doğruluğuna bir belge oluşturan kitapla gelmiştir. Bu peygamber onlara içinde hiçbir karışıklık, hiçbir kapalılık bulunmayan açık gerçekler getirmiştir. Bu gerçekler onları içinde bulundukları sapıklıktan kurtarıp doğru yola yöneltir. Ayrıca bu, hem dünyada hem de ahirette onlar için rahmettir.

Durum bu olduğuna göre, kendisini doğru yola, iyiliğe ve kurtuluşa çağıran Allah'ın ayetlerini yalanlayıp onlardan yüz çeviren daha zalim kim olabilir? Hem kendisini hem de insanlığı bu ulu hayırdan yoksun bırakan cahiliyenin düşünce ve hükümleriyle yeryüzünde bozgunculuk çıkaran kimse kadar hem kendisine hem de insanlığa karşı zulüm işleyen biri var mı? Bu gerçekten yüz çevirenlerin tabiatlarındaki afet onların gerçeği kabullenmekten kaçınmalarına neden olmaktadır. Tıpkı devenin ayağında bulunan ve gövdesinin eğik durmasına yani yalpalamasına neden olan sakatlık gibi. Onlar hakka ve doğruluğa karşı yan çiziyorlar. Sakat devenin dengeli ve düzgün yürümekten kaçınması, yan çizmesi gibi. Bu yan çizmeleri ve eğri karakterleri yüzünden azabın en kötüsünü hak ediyorlar:

"Ayetlerimizden yüz çevirenleri, bu yüz çevirmelerinden ötürü azapların en kötüsüne çarptıcağız."

Kur'an'ın ifade tarzı, duygularda anlamın aşına eşlik etmesi için, somut durumdan soyut duruma nakledilmiş sözcükleri kullanır. Örneğin burada = Yesfudu = deyimini kullanıyor ve biz bu kelimenin, ayağında bulunan bir hastalıktan dolayı dengeli yürüyemeyen, eğri yürüyen deve için kullanıldığını biliyoruz. Aynı şekilde, develerde -insanlarda olduğu gibi- rastlanan boyun tutulma sakatlığı deyimini kullanılmaktadır. Bu sakatlığa yakalanan deve zorunlu olarak yüzünü çevirir ve rahat bir şekilde boynunu hareket ettiremez. Yine bunun gibi yaptıkları boşa çıkmıştır ifadesi de kullanılmıştır. Bu deyim, zehirli bir bitki yiyen, dolayısıyla şişerek patlayan devenin yok olmasından alınmıştır. Bu üslûbun örnekleri çoktur.

Bu kitabı onaylamak için mucize istekleri geri çevirmek amacına yönelik bu tehditte bir adım daha atılıyor. Bu tehditin aynısı, inanç gerçeğini yalanlama münasebetiyle surenin başlarında yer almıştı. Aynı tehdit burada da tekrar ediliyor ama bu sefer ki münasebet, Allah'ın şeriatına uymaktan ve ona bağlan-

maktan yüz çevirmektir. Surenin başında şu ifade yer almıştı:

- “Muhammed’e bir melek indirilmeli değil miydi? dediler. Eğer melek indirseydik, işleri bitirilir, kendilerine hiç mühlet tanınmazdı.” (222)

Surenin sonunda da şu ifade yer alıyor:

مَنْ يَنْظُرْ فَلَاَ اَنْ تَاْتِيَهُ الْمَلٰٓئِكَةُ اَوْ اَنْ يَّرٰٓى رَبَّكَ اَوْ اَنْ يَّعْصُرَ
اَيَاتِ رَبِّكَ يَوْمَ مَا يَنْبَغُ اَيَاتِ رَبِّكَ لَا تَنْفَعُ نَفْسًا اِيْمَانُهَا
لَا تَنْفَعُ اَنْتَ مِنْ قَبْلِ اَوْ كَسَبَتْ فَاِيْمَانُهَا خَيْرًا قُلْ اَنْظُرُوْا اَنَّا
نَنْظُرُوْنَ ﴿٢٢٣﴾

158- “Onlar kendilerine meleklerin gelmesini mi yoksa Rabbinin gelmesini mi, yoksa Rabbinin bazı mucizelerinin gelmesini mi bekliyorlar? Rabbinin bazı mucizeleri geldiği gün, daha önce iman etmemiş ya da imanı doğrultusunda bir hayır kazanamamış olan kimseye o günkü imanı bir fayda sağlamaz. Onlara da ki; “Bekleyin bakalım, biz de bekliyoruz.”

Bu gayet açık ve kesin bir tehdittir. Mucize gelir de yalanlayanlar inanmazlarsa, hemen ardından azabın gelmesi yüce Allah’ın daha önce belirlenmiş bir kanunudur. Ulu Allah diyor ki; şayet istedikleri bazı mucizeler gerçekleşecek olursa bunların devamı da gelecektir. Çünkü Allah’ın bazı ayetlerinin gerçekleştiği gün her şeyin sonu olacaktır. Daha önce inanmamış ve imanı doğrultusunda iyi işler yapmamış birinin o gün inanması kendisine hiçbir yarar sağlamayacaktır. Çünkü islâm ölçüsüne göre iyi işler yapmak, iman belirtisi ve O’nun tercümanı niteliğindedir.

“Rabbinin bazı mucizelerinin geldiği gün”den kastedilenin, kendisinden sonra inanmanın ve iyi işler yapmanın hiçbir yarar sağlamadığı kıyamet şartları ve belirtileri olduğuna ilişkin değişik rivayetler vardır. Buradan hareketle de birtakım şartları sıralarlar. Ancak ayetin yorumu, şu ilk hayatta yürürlükte olan kanuna yöneliktir. Nitekim buna benzer bir ifade surenin başlarında yer almıştı:

“Muhammed’e bir melek indirilmeli değil miydi? dediler. Eğer melek indirseydik, işleri bitirilir, kendilerine hiç mühlet tanınmazdı.” (223)

Surenin akışının, iman ve itikad konusu ele alınırken başvurduğu ifadenin aynısını şariat ve hakimiyet konusunu ele alırken tekrarladığı anlaşılmaktadır. Bu, aynı gerçeği vurgulamak amacıyla başvurulmuş bir ifade tarzıdır. Şu halde, Allah’ın yürürlükteki kanununu belirtmek şeklinde, surenin sonunda gelen bir ayeti surenin başında yer alan benzer bir ayetle yorumlamamız daha uygun olacaktır. Konuyu bilinmeyen gayb dünyasına havale etmeye kalkışmaktansa, ayetin yorumu için böylesi daha iyidir.

(222) En’am Suresi: 8

(223) En’am Suresi: 8

Bundan sonra ayetlerin akışı Peygamberimizi, dini, şeriatı, hayat metodu ve yolu bakımından -aralarında müşrik Arap milleti de olmak üzere- yeryüzündeki tüm milletlerden, bütün insanlardan ve gruplardan ayırmak için O'na -salât ve selâm üzerine olsun- yönelmektedir.

إِنَّا لَنَرُّوهُمْ كَمَا نَرُّوهُمْ وَكَأَنَّا شَيْعَاكَ
مِنْهُمْ فِي شَيْءٍ إِنَّمَا أَشْرَكُوا بِاللَّهِ ثُمَّ يُنْشِئُهُمَا كَأَنَّا قَوْمٌ مِّنْهُ

159- "Dinlerinin öngördüğü inanç ve ümmet birliğini parçalayarak çeşitli akımlara bölünenler ile, senin hiçbir ilişkin yoktur. Onların işi Allah'a kalmıştır. Allah onlara ileride yaptıklarının akibetini bildirecektir."

Bu, dini, şeriatı ve hayat düzeniyle birlikte peygamberimizle -salât ve selâm üzerine olsun- diğer milletler ve inançlar arasındaki yol ayrımıdır. Gerek cahiliye efsanelerinin, alışkanlıklarının ve iç savaşların çeşitli gruplara, fırkalara, kabilelere, aşiret ve oymaklara böldüğü müşriklerden, gerek mezhep ayrılıklarının çeşitli milletlere, inançlara, kamplara ve devletlere ayırdığı yahudi ve hristiyanlardan, gerek bunların dışında veya bundan sonra kıyamete kadar ortaya çıkacak mezhepler, görüşler, düşünceler, inançlar, sistem ve düzenlerden tamamen ayırdır O.

Kuşkusuz, hiçbir konuda peygamberle bunlar arasında ortak bir nokta yoktur. O'nun hayat sistemi, bağımsız, orijinal ve belirgindir. Bu dinin kendisinin dışındaki inanç ve düşüncelerle karışması mümkün değildir. Şeriat ve düzeninin de diğer ekollerle, sistem ve görüşlerle uyuşması söz konusu değildir. Herhangi bir şeriatın, sistemin ya da düzenin iki niteliğinin bulunması, yani bunun hem islâmi hem de islâm dışı olmaları mümkün değildir. Çünkü islâm sadece islâmdır. Islâm şeriatı da islâmın şeriatıdır yalnızca. Islâmın toplumsal, siyasi ya da ekonomik düzeni salt islâmî olanıdır. Dolayısıyla Peygamberin -salât ve selâm üzerine olsun- kıyamete kadar bunlarla ortak bir noktada uyuşması kesinlikle söz konusu değildir.

Bir müslümanın islâm dışı herhangi bir inanç karşısında takınacağı ilk tavır daha baştan kesin ayrılık ve karşı çıkış olacaktır. Aynı şekilde, bunlardan herhangi birisiyle islâm arasındaki benzerlik veya farklılıklardan söz etmeden önce hakimiyeti tek başına Allah'a vermeyen diğer bir ifadeyle ilâhlık ve Rabbliği tek başına Allah'a özgü kılmayan herhangi bir hüküm, düzen ya da sisteme karşı takınacağı tavır ilk andan itibaren karşı çıkış ve soyutlanma olacaktır.

Allah'ın yanında din islâmdır. Dolayısıyla peygamberle dini bölük pörçük eden ve islâma girmeyen kimseler arasında hiçbir zaman uzlaşma olmayacaktır.

Allah'ın yanında din, aynı zamanda hayat sistemidir. Dolayısıyla Allah'ın sisteminden ve O'nun şeriatından başkasını din edinenlerle peygamber arasında ortak bir noktanın bulunması imkânsız bir şeydir.

Sorun bir bütün olarak daha ilk bakışta, ayrıntılara girmeden bundan ibaretir.

Dini bütünlüklerini parçalayıp gruplara bölünenlerin, Allah'ın hükmü uyarınca peygamberin kendilerinden uzak olduğu bu adamların işi bundan sonra Allah'a kalmıştır. Yaptıklarından dolayı onları hesaba çekecek O'dur:

“Onların işi Allah'a kalmıştır. Allah onlara ilerde yaptıklarının akibetini bildirecektir.”

Hesaba çekme ve ceza münasebetiyle yüce Allah, kullarının hesaba çekilmesi anında onlara merhamet etmeyi üzerine aldığını belirtmekte ve mümin olarak (çünkü küfürle beraber iyilik sözkonusu değildir) bir iyilikle gelene on katı mükâfat vereceğini, bir kötülük işleyene ise sadece karşılığını vereceğini açıklamaktadır. Rabbin hiç kimseye haksızlık etmez, hiç kimsenin hakkını eksik vermez.

مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ مِثَالِهَا وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يَجْزِيهِ
إِلَّا مِثْلُهَا وَهُوَ لَا يُظْلَمُونَ ﴿١٦٠﴾

160- “Kim Allah'ın huzuruna bir iyilikle varırsa kendisine on katı verilir. Kim Allah'ın huzuruna bir kötülük ile varırsa sadece onun dengi olan cezaya çarptırılır. Ne iyilik edenlere, ne kötülük işleyenlere haksızlık edilmez.”

Surenin bitiminde -kanun koyma ve hakimiyet sorununa ilişkin uzun açıklamanın sonunda- insana hoş gelen, cana yakın bir tonda, aynı zamanda kesin ve net bir bildirimde tatlı ve huzur verici bir tesbih yer alıyor. Bu duygulandırıcı vurgu her ayette tekrarlanıyor:

“De ki....” “De ki....” “De ki....”

Her ayette, tevhit açısından yani yol ve inanç birliği, yön ve hareket birliği, ilâh ve Rabb birliği, kulluk ve ibadet birliği açısından son derece ince ve derin yaklaşımlarla insan kalbinin derinliklerine dokunulmaktadır. Bunun yanında kuralları ve dayanaklarıyla birlikte varlık bütününe ilişkin kapsamlı bir bakış açısı da belirmektedir.

قُلْ إِنِّي هَدَيْتُ رَبِّي إِلَى صِرَاطٍ
مُسْتَقِيمٍ دِينًا قَامًا مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿١٦١﴾
قُلْ إِنْ صَلَّيْتُ وَذَكَرْتُ وَخَفَايَ وَمَا قَرَّبَهُ رَبِّيَ الْعَالَمِينَ ﴿١٦٢﴾
لَا شَرِيكَ لَهُ وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا أَوَّلُ الْمُسْلِمِينَ ﴿١٦٣﴾ قُلْ أَعَيْنَ
اللَّهُ أَبْنَى رَبًّا وَهُوَ رَبُّ كُلِّ شَيْءٍ وَلَا تَكْفُرْ كُلُّ نَفْسٍ إِلَّا عَلَىٰهَا
وَلَا تَرْزُقُهَا رِزْقًا وَنَزَّلْنَاهُ مِنْ آخَرَىٰ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ مَرْجِعُكُمْ فَبِمَا
كُنْتُمْ فِيهِ تَخْلَعُونَ ﴿١٦٤﴾ وَهُوَ الَّذِي جَعَلَكُمْ خَلَائِفَ الْأَرْضِ

وَرَفَعْنَاكُمْ فَخَرُّوا سُجَّدًا مُبْتَلًى لِّتُؤْذِنُوا لِيَلْزَمَ الْكِبْرِيَاءُ وَرَبُّكُمْ
 أَيْسَرُ لَكُمْ إِنَّ رَبَّكَ بِرِجْءِ الْعِقَابِ وَإِنَّهُ لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ ۝

161- De ki; "Rabbim beni doğru yola, insanların tüm ihtiyaçlarına cevap veren dine, Allah'ın birliğine inanan ve O'na ortak koşanlardan olmayan İbrahim'in inanç sistemine iletti."

162- De ki; "benim namazım, ibadetlerim, hayatım ve ölümüm tüm varlıkların Rabbi olan Allah içindir."

163- "O'nun ortağı yoktur. Bana böyle emredildi. Ben müslümanların ilkiyim."

164- De ki; "Allah her şeyin Rabbi iken, ben O'ndan başka bir ilâh mı arayayım? Herkesin işlediği kötülüğün sorumluluğu kendisine aittir. Hiç kimse başkasının kötülüğünün sorumluluğunu taşımaz. Sonunda Rabbinize döneceksiniz, O size anlaşmazlığa düştüğünüz meselelerin içyüzünü bilecektir."

165- Sizi yeryüzünde halife yapan ve verdiği nimetler hakkında sınavdan geçirmek için bazılarınızın derecesini diğer bazılarınızdan üstün kılan O'dur. Hiç şüphesiz Rabbinin cezalandırması gecikmesizdir, aynı zamanda O, başışlayıcı ve merhametlidir.

Surenin başlangıç kısmıyla parlak, üstün ve son derece ahenkli bir melodi oluşturan bu değerlendirmelerin tümü, kesilen hayvanlar, adaklar, meyveler, bu konularda cahilliye'nin ileri sürdüğü hükümler ve Allah'a iftira ederek bunların O'nun hükmü olduğunu iddia etmeleri sorununa ilişkin açıklamanın da bir değerlendirmesi niteliğindedir. Şu halde bu değerlendirme hangi gerçeklere işaret etmektedir? Bu gerçeklere ilişkin geçmiş açıklamalara ek bir açıklamaya gerek yoktur

"De ki; Rabbim beni doğru yola, insanların tüm ihtiyaçlarına cevap veren dine, Allah'ın birliğine inanan ve O'na ortak koşanlardan olmayan İbrahim'in inanç sistemine iletti."

Bu duyuru, şükür duygusunu uyandırmakta, kesin güveni işaret etmekte ve pürüssüz inancı dile getirmektedir. Sözlü kulluğun yapısında ve manevî anlamındaki pürüssüzlük... Doğru yola iletici bağa güven... Yönlendiren, egemen olan ve gözeten Rabblik bağına... Hiçbir eğrilik ve zorluk bulunmayan dosdoğru yola iletilmenin karşılığı şükür... "İnsanların tüm ihtiyaçlarına cevap veren dine." Bu İbrahim'den bu yana sürüp gelen Allah'ın kalıcı dinidir. Şu müslüman ümmetin babası, kutlu, samimi ve Allah'a itaat eden İbrahim'in... "Allah'ın birliğine inanan ve O'na ortak koşanlardan olmayan İbrahim'in inanç sistemine..."

De ki; "Benim namazım, ibadetlerim, hayatım ve ölümüm tüm varlıkların Rabbi olan Allah içindir."

"O'nun ortağı yoktur. Bana böyle emredildi. Ben müslümanların ilkiyim."

Bu, kalpteki her çarpıntıda, hayattaki her harekette, namazda, ibadette, hayatta, ölümdе, kulluk davranışlarında, pratik hayatta, ölümdе ve onun ötesinde eksiksiz bir şekilde Allah için her şeyden soyutlanmadır.

Bu, mutlak tevhitte ve eksiksiz kulluktan kaynaklanan bir tesbihtir. -Allah'ı eksikliklerden uzak saymadır? Namazı, ibadeti, dirimi ve ölümü birleştirip tek başına Allah'a özgü kılmadır. "Tüm varlıkların Rabbi olan Allah'a..." Alem-lerin üzerinde eksiksiz otorite ve egemenlik sahibi, eğiten, yönlendiren ve hükmeden Allah'a... Tam bir teslimiyetle, gönülden ve hayatta Allah'dan başkasına kulluk eden bir şey bırakmadan..." Vicdanda ve realiteler dünyasında O'na kulluk yapmaktan başka bir şeye yer vermeden... "Bana böyle emredildi." Ben de duy-dum ve itaat ettim. Dolayısıyla "Ben müslümanların ilkiyim."

"De ki; Allah her şeyin Rabbi iken ben O'ndan başka bir Rabb mi arayacağım? Herkesin işlediği kötülüğün sorumluluğu kendisine aittir. Hiç kimse başkasını kötülüğünün sorumluluğunu taşımaz. Sonunda Rabbinize döneceksiniz. O size anlaşmazlığa düştüğünüz meselelerin içyüzünü bildirecektir."

Gökleri, yeri ve her ikisinde bulunan her şeyi içine alan, insanın bildiği - bilmediği tüm yaratıkları kapsayan, gizli-açık olan ve meydana gelen her şeyi toplayan, şu dehşet verici evrende bulunan her şey üzerindeki Allah'ın kapsamlı Rabblığıyla her şeyi bürüyen, her şeyi inanç, ibadet ve şariat açısından Allah'ın mutlak hakimiyetine boyun eğdiren bir ifadedir bu.

Sonra red amaçlı bir hayret ifadesi...

"Allah her şeyin Rabbi iken O'ndan başka bir Rabb mı arayacağım?"

Ben, niyetim ve yaptıklarımın sorgulanacağım, itaat etmek ve karşı çıkmakla kazandığım şeylerden hesaba çekileceğim halde, Allah'dan başka hayata hükmeden, işlerimi düzenleyen, buna egemen olan, beni idare eden ve beni yönlendiren bir Rabb mı arayayım?

Bütün bu evren O'nun kontrolünde olduğu ben ve siz O'nun Rabblığı kapsamında olduğumuz halde Allah'dan başka bir Rabb mı arayayım?

Her kişi kendi günahının cezasını çekeceği, kimsenin günahının bir başkası tarafından yüklenilmeyeceği halde, Allah'dan başka bir Rabb mı arayayım?

"Herkesin işlediği kötülüğünün sorumluluğu kendine aittir. Hiç kimse başkasının kötülüğünün sorumluluğunu taşımaz."

Hepiniz O'na döneceğiniz ve ayrılığa düştüğünüz şeylerden sizi hesaba çe-keceği halde Allah'dan başka bir Rabb mı arayayım?

İnsanları yeryüzüne yerleştirdiği, şükür mü nankörlük mü ediyorlar diye sınamak için kimisini akıl, beden ve rızık bakımından üstün kıldığı halde Allah'dan başka bir Rabb mı arayayım?

Ortada bunca kanıt ve işaret bulunduğu, tümü de tanıklık ettiği ve hepsi yüce Allah'ın tek ve yegâne Rabb olduğunu gösterdiği halde bir başkasının ya-

sasını yasa, buyruğunu buyruk, hükmünü hüküm edinmek suretiyle Allah'dan başka bir Rabb mı arayayım?

Bu engin ve son derece tatlı tevhide arınmadır, her türlü şirk lekesinden uzak saymadır. Bu sözler arasında şu olağanüstü ve göz kamaştırıcı sahne belirlemektedir: Peygamberin -salât ve selâm üzerine olsun- kalbinde yer eden iman gerçeğine ilişkin sahne... Bu öyle bir sahnedir ki, olağan üstünlüğünü, göz kamaştırıcılığını Kur'an'ın eşsiz ifade tarzından başkası dile getiremez.

Hakimiyet ve şeriat sorununu hedefleyen bölümde yer alan bu son mesaj surede yer alan akide ve iman sorununu ele alan iki mesajlarla tam bir uyum arz etmektedir. Yüce Allah'ın şu sözleri buna güzel bir örnek oluşturmaktadır.

- De ki; "Allah'dan başkasını mı dost edineyim ki, O göklerin ve yerin yoktan varedicisidir yedirir, fakat yedireni yoktur." De ki; "Müslümanların ilki olmam emredildi, bana 'sakın Allah'a ortak koşanlardan olma' denildi." (224)

Surede buna benzer ayetler çoktur.

Hem surenin başında, hem de sonunda sık sık tekrarlanan bu ayetlere ilişkin tekrar tekrar söylediklerimizi yineleme ihtiyacını duymuyoruz. Bu, sadece bir gerçeğin değişik görünümünden ibarettir. Bu gerçek, bir keresinde vicdandaki inanç şeklinde belirilmiş, bir keresinde de hayat sistemi olarak belirlemiştir. Aslında her ikisi de bu dinin anlayışında tek bir gerçeği ifade etmektedir.

Ancak biz, şu anda -surenin akışı sona erdiği bir sırada- daha önce geçen yedinci cüz ve şu anda incelediğim cüzle birlikte surenin bütününde göze çarpan uzaklara, uzak olanlara, dipsiz derinliklere yöneldiğimizde olağanüstü, dehşet verici bir şey olduğunu fark ediyoruz. Surenin hacmine bakıyoruz, şu kadar sayfa, şu kadar ayet, şu kadar ibare... Şayet bu, insan sözü olsaydı, bunun gibi sınırlı bir alanda bunca gerçeğin, sahnenin, mesajın, onda birini dahi ifade edemezdi. Bütün bu söylediklerimize, bu gerçeklerin ve onları dile getiren ifadelerin ulaştığı olağanüstü düzeyi de katmak gerekir.

Dikkat edin, sure boyunca, büyük varlık gerçekleriyle birlikte katettiğimiz boyutları dehşet verici, derinliği dipsiz ve sonsuz uzunlukta bir yolculuktur bu. "İslâm düşüncesinin esaslarını kavramak için bu yolculuk yeterlidir.

Tüm parlaklığı, göz kamaştırıcılığı, üstünlüğü ve güzelliğiyle ilâhlık gerçeği...

Evren ve hayat gerçeği, her ikisinin ötesinde gizli gayb, bilinmez kader ve dilediği gibi silip süpüren yerinde bırakan, vareden, yok eden, diriltlen, öldüren, evreni, canlıları ve insanları hareket ettiren yüce irade gerçeği...

Dipsizliği, derinliği, gedikleri ve dönemeçleri, açığı ve gizlisi, ihtirasları ve arzuları, doğruluğu ve sapıklığı, insanlardan ve cinlerden şeytanların telkin ettiği vesveseleri, hidayet ya da sapıklığa götüren adımlarıyla insan ruhu...

Kıyamet sahneleri, mahşer gününde karşılaşılabilecek durumları, sıkıntı ve darlık

anları, ümit ve müjde anları, insanın yeryüzündeki tarihinden kesitler, evren ve hayatın tarihinden bölümler...

Şu dar imkânlar içinde özetleyemediğimiz birçok alanda yoğunlaşan gerçekler, etkileyici mesajlar... Zaten bunları, o eşsiz oluşu ve olağanüstü sunuş yöntemiyle ancak surenin kendisi ifade edebilir...

Hiç kuşku yok ki, bu kitap, kutsal bir kitaptır. Ve yine kuşku yok ki, bu da onun bereketlerinden biridir... Alemlerin Rabbi olan Allah'a hamdolsun.

EN'AM SÜRESİNİN SONU

A'raf Suresi

7

Mekke Döneminde İndi
Ayet Sayısı: 206

Bismillahirrahmanirrahim

Bu sure -En'an suresi gibi- Mekke'de indi. Her iki surenin de ana konusu, Kur'an'ın Mekke bölümünün temel konusu olan inanç sistemi konusudur. Fakat bu iki surenin bu ortak konuyu, bu büyük meseleyi işlerken üzerinde hareket ettikleri zemin, kullandıkları plâtförmler birbirinden son derece farklıdır.

Zaten Kur'an'ın her suresinin kendine özgü bir kişiliği, öbür surelerinkinden farklı ana hatları, değişik bir yöntemi ve belirli bir üslûbu vardır. Buna bağlı olarak her sure-sözünü ettiğimiz ortak konuyu, büyük meseleyi işlerken, farklı bir zeminde hareket eder, farklı bir plâtförmler kullanır.

Bütün sureler bu konu, bu amaç üzerinde birleşirler. Fakat bu birleşmenin arkasından her sure kendi bağımsız özelliklerine bürünür; bu ortak konuyu işlemek ve bu müşterek amacı gerçekleştirmek üzere özel yöntemin ve farklı hareket plâtförmlerinin yolunu tutar.

Kur'an'ın sureleri -bu bakımdan- birbirinden farklı yaratılışa sahip olan insan fertlerine, değişik insan örneklerine benzerler. Bu fertlerin hepsi de insandır, hepsi insanı insan yapan tüm özellikleri üzerlerinde taşırlar, hepsinin insana özgü bir anatomik ve fonksiyonel yapısı vardır. Fakat bu temel benzerliklerden sonra her insan ferdi birbirinden son derece farklı örnekler halinde karşımıza çıkar. Gerçi bu örneklerin bazı ana hatları birbirine yakın benzerliktedir, ama öylesine birbirine benzemez özellikleri var ki, o noktalara bakınca genel insanlık karakteristikleri dışında hiçbir ortak nitelikleri görülemez.

İşte ben Kur'an'ın surelerini bu gözle görüyorum, onları böyle algılıyor, böyle ele alıyorum. Bu görüşü, bu algıyı, bu yaklaşım tarzını bu sureler ile aramdaki uzun bir beraberlik dönemi, uzun bir aşinalık deneyimi ve uzun bir inceleme aşaması sonunda edindim. Bu uzun aşamada bu surelerin herbirinin karakteristik yapısını, doğrultusunu, anahatlarını ve özelliklerini yakından tanıma fırsatını buldum.

Bu uzun süreli beraberliğimin sonucunda ben Kur'an'ın surelerinde aralardaki örnek farklılığına bağlı olarak çeşitlilik, güvenilir kişisel ilişkiye bağlı olarak aşinalık; anahatlarda, yapısal karakteristiklerde, doğrultularda ve hareket noktalarındaki farklılıklara bağlı olarak tazelik buldum.

Bu sureler benim dostlarımdır. Herbiri ayrı bir dost, ayrı bir aşına, ayrı bir sevgili, ayrı bir tazelik sunan yarar kaynağıdır. Kalbim herbirinde ayrı renkte, orijinal idealler, ayrı renkte yeni yarar kaynakları buluyor; herbirinde bana özel bir haz veren, orijinal bir atmosfer yaşatan değişik mesajların etkilerini kucaklıyorum.

Bir sureye başından sonuna kadar eşlik etmek, onunla başlangıcından bitimine kadar beraber olmak, çeşitli alemlerde, çeşitli sahneler, görüntüler, anlatımlar ve mesajlar arasında yapılan bir yolculuktur; vicdanların derinliklerine dalmak ve varlık sahneleri karşısında su yüzüne çıkmaktır. Bunların yanı sıra bu yolculuk her surede ve her sure eşliğinde yapılmış, farklı yolu izleyen bir gezintidir.

En'am suresinin konusu inanç sistemidir. Araf suresinin konusu da öyle. Fakat En'am suresi inanç sisteminin özünü, dolaysız olarak işliyor; inanç sisteminin konusunu ve içeriğini gözler önüne seriyor; gerek o günün Arap cahiliyesine ve gerekse diğer cahiliye uygarlıklarına gerçeği yüksek sesle haykıran bir gerçek sözcüsü edası ile karşı koyuyor; bu karşı koyuş sırasında yedinci cüzle bu cüzde sureyi tanıtırken ve ayrıntılı biçimde incelerken ele alıp elimizden geldiği oranda irdelemeye çalıştığımız o müthiş, çok sayıda ve orijinal mesajları seslendiriyor.

En'am suresi inanç sistemi konusunu bu yöntemi kullanarak, bu yolu izleyerek işlerken, aynı konuyu işleyen Araf suresi başka bir yol izliyor, konuyu başka bir plâtfırmında, insanlık tarihi plâtfırmında sunuyor; bu plâtfırmında insanlığı cennetten ve yücelikler aleminden başlayarak sonunda ilk hareket noktasında biten bir yolculuğa çıkarıyor. Bu uzun yolculuk sürecinde başlangıcını Hz. Adem'in ve sonunu Peygamberimizin oluşturduğu "iman kafillesi"ne projektör tutuyor. Yolculuk boyunca bu onurlu kafilenin bu inanç sisteminin sancığını taşıyışını, tarihin akışına paralel olarak onu kuşaktan kuşağa, toplumdan topluma bütün insanlığa tanıttışını sunuyor, surenin akışı boyunca sıra ile şu sorulara somut cevaplar veriyor. İnsanlık, bu iman kervanına ve bu kervanın taşıdığı doğru yol mesajına karşı nasıl bir tutum takındı? Bu onurlu kabile insanlığa nasıl hitap etmiş ve insanlık ona ne karşılık vermiştir? İnsanlığın belirli bir kesimi bu kafilenin yolunda ne gibi pusular kurmuş ve bu kabile sözkonusu pusulaları nasıl aşarak yüce Allah'ın doğru yoluna devam etmiştir? Gerek bu mesaja inananların ve gerekse onu yalanlayanların dünyada ve ahiretteki akibetleri nice olmuştur?

Bu son derece uzun bir yolculuktur. Fakat sure onu aşamalara bölerek belirgin işaret taşları önünde duruyor; bu yolculukta izlenen yol belirlidir, güzergâhı nettir, işaret levhaları dikilidir, başlangıcı ve bitiş noktaları bellidir. İnsanlık

yoğun kalabalıklar halinde bu yolu aşılıyor, sonra geriye dönerek yolculuğunun başlangıç noktasını oluşturan “yücelikler alemi”nde karar kılıyor.

İnsanlık iki kişinin şahsında, insan soyunun ana-babası Hz. Adem ile Hz. Havva'nın kişiliklerinde bu yolculuğa çıkıyor. Onlarla birlikte şeytan da yola düşüyor. Yüce Allah'dan Hz. Adem ile Havva'yı ve soylarından türeyecekleri kışkırtıp yoldan çıkarmak konusunda izinli olarak bu yola düşüyor. Bunun yanı sıra yüce Allah Hz. Adem ile Havva'dan ve soylarından da sözalmış, onları çekilecekleri sınavda gerekçe oluşturacak oranda bir irade payı ile donatmıştır. Bu irade payı sayesinde istiyorlarsa yüce Allah'a verdikleri söze sımsıkı sarılacaklar, isterlerse atalarını cennetten çıkarmış olan ortak düşmanları şeytanın kucağına düşecekler; ya peygamberlerden oluşmuş onurlu kafilenin tarih boyunca bayrağını taşıdıkları ayetlere kulak verecekler, ya da binekli-yaya ne durumda olursa olsun üzerlerine çullanmaktan geri durmayan, sağlarından-sollarından, her yanlarından burunlarına giren şeytanın kışkırtmalarını dinleyeceklerdir.

İnsanlık işte bu noktadan, yani Rabblerinin huzurundan yeryüzüne doğru yola çıktı. Bu yolculuk sırasında çalışıyor, didiniyor; çabalıyor, üzüyor; iyi oluyor, bozuluyor; yapıyor, yıkıyor; yarışıyor, vuruşuyor; mutlu olanın da mutsuz olanın da harcamaktan geri kalamayacağı çabayı harcıyor. Sonra sıra geri dönmeye geliyor, kendisini bu alanda yolculuğa salmış olan yüce Rabbinin huzuruna gelecektir. Bu önceden plânlanmış yolculuk boyunca işlediği, kazandığı her şeyi sırtında taşıyarak geliyor. Yükü ister gül olsun, ister diken; ister pahalı olsun, ister ucuz; ister değerli olsun, ister değersiz; ister hayır olsun, ister şer; ister iyiliklerden oluşsun, ister kötülüklerden. İşte sabahında yola çıktığı bir günün, akşamında şimdi geri dönüyor.

Biz bu geri dönen insanlıkla surenin akışı içinde somut biçimde yüzyüze geliyoruz; yükü altında iki büklüm olmuş -yükünün türü ne olursa olsun-; taşıdıkları ile birlikte Rabbine dönüyor. Sendeleye sendeleye yol alıyor; iyice yorulmuş, bitkin düşmüş. İlk hareket noktasına varınca terazinin önünde yükünü indiriyor, korku ve ürperti için tartışının sonucunu beklemeye koyuluyor; herkes yolculuğunun ürünü ile, kazancı ile birlikte dönüyor; eğer bu adamlardan biri sırtındaki yükün bir kısmını taşıсын diye yardıma çağırırsa, çağırdığı kimse yakın akrabası bile olsa yükünü taşımaya yanaşmaz. Herkesin hesabı tek tek görülür, herkes işlediklerinin karşılığını alır.

Surenin akışı bu noktadan sonra da insan gruplarını izlemeye devam eder. İnsanlar grup grup ya cennete ya cehenneme sevk edilirler. Sonunda geri dönen gurbetçileri içeri almak üzere açılan cennet ve cehennem kapıları kapanıverir; onlar yeryüzünde gurbetçi idiler zaten. Okuyoruz:

“Sizi ilk yarattığı gibi yine O'na döneceksiniz.

Allah insanların bir kesimini doğru yola iletti; bir kesimi de sapıklığı haketti. Çünkü onlar Allah'ı bir yana bırakarak şeytanları dost edindiler ve (buna rağmen) doğru yolda olduklarını sanıyorlar. ⁽¹⁾

Bu uzun yolculuk gününün sabahı ile akşamı arasında hak ile batıl arasındaki, doğru yol ile sapıklık arasındaki, peygamberlerden oluşmuş bu onurlu kafil ile onların tarafını tutan müminler kervanının bu çağrışı burun kıvrarak yalanlara ve onların bağlılarını oluşturan alaycılara karşı verdikleri savaş gözler önüne seriliyor. Bu yinelenen çatışma ve yolaçtığı benzer akıbetler sunuluyor. Bu arada bir yandan bütün parlaklığı ve ışık saçıcılıkları ile iman sahifeleri ve öbür yandan bütün belirsizlikleri ve karanlıkları ile sapıklık sayfaları gözler önüne dikiliyor. Zaman zaman peygamberleri yalanlayanların toplu-kırım sahneleri sunuluyor. Surelerin akışı içinde hatırlatma ve uyarma amacı bu sahnelerin önünde duruluyor. Bu duraklamalar surenin akışı içinde dikkatimizi çeken bir düzen uyarınca yer alıyor. Yani her önemli aşamanın arkasından bir söz, uyarıcı ve hatırlatıcı bir yorum cümlesi söylemek üzere surenin akışı sanki duraklıyor, sonra yine akışına devam ediyor.

Bu tüm insanlığın gidiş-dönüş yolculuğunun hikâyesidir. Bu yolculukta bu inanç sisteminin tarih içindeki hareketi ve bu hareketin uzun perspektifli sonuçları somutlaşır ve bu somut hareket, yolculuğun başlangıcı noktasındaki son amacına varması ile düğümlenir. Burada inanç sistemi konusu En'am suresinde gözetilen bakış açısından farklı bir bakış açısı ile sunuluyor. Gerçi her iki surede de peygamberlerini yalanlayanlara, kıyamet aşamalarına ve evrene ilişkin ortak sahnelerin sunulduğuna zaman zaman tanık oluyoruz, ama bu surenin konuyu sunduğu zemin ve alan, En'an suresinin konusunu sunduğu zemin ve alandan belirgin ve somut biçimde farklıdır.

Bu farklılıklara surelerin anlatım biçimleri, üslupları arasındaki farklılığı da eklememiz gerekir. Çünkü her surenin üslubu ile o surenin konusunu sunuş yöntemi arasında uyum vardır. En'an suresinde coşkulu bir selin dalgalarını andıran bir anlatım biçimi gözledik. Orada canlandırılan sahneler sürekli biçimde parıltılı, ışık saçıcı ve göz kamaştırıcıdır; sunulan mesajlar yüksek frekanslı, kasırga gibi hızlı ve volkan gibi patlamalıdır. Oysa Araf suresinde sakin adımlı, yumuşak mesajlı ve anlatım ağırlıklı bir üslup kullanılıyor. Bu üslup sözünü ettiğimiz kafilenin uzun yürüyüşünün temposunu yansıtır gibidir. Bu yürüyüş, dönüp ilk noktasındaki düğümlenişine kadar adım adım, aşama aşama gerçekleşmiştir. Yorum ve sonuç noktalarında zaman zaman mesajın frekansının yükseldiği görülür. Fakat çok geçmeden yine yumuşak tempolu ve düzenli adımlara dönülür.

Bütün bunların yanında bu iki sure, Kur'an'ın Mekke bölümünü oluşturan surelerdir!

Öyle sanıyorum ki, sözlerimizin bu noktasında bu surenin sözünü ettiğimiz konuyu insanlık tarihinin akışı içinde bir hareket olarak nasıl ele aldığını kısaca gözden geçirmek yerinde olur.

Bu sure bu inanç sisteminin insanlık tarihi içindeki hikâyesini, başlangıcından sonuna kadar insanlığın yolculuğunu kuru bir hikâye üslubu ile anlatmıyor; onu cahiliye zihniyeti ile girilen bir savaş ortamında sunuyor. Bu gerekçe

ile bu inanç sistemini ve bu yolculuğu sahneler, tablolar şeklinde dile getiriyor; bu tablolar ve sahneler aracılığı ile Kur'an'la yüzyüze gelmiş olan o günün yaşayan insanlarına karşı konuyor. Kur'an bu insanların karşısına o uzun hikâye ile çıkıyor, onlara hatırlatıcı ve uyarıcı dersler içeren sözler söylüyor, kendileri ile gerçek ve canlı bir savaşa girişiyor. Bundan dolayı surenin akışı içinde her önemli aşamanın arkasından yorum cümlelerine yer veriliyor. Bu yorumlar, bir yandan kendileri ile savaşa girişilen o günün yaşayan insanlarına ve öbür yandan tarih boyunca onların tutumunu benimseyen benzerlerine yöneltmiştir.

Kur'an ancak somut bir duruma karşılık vermek amacı ile hikâye anlatır, ancak somut bir eğriliği (batılı) düzeltmek gayesi ile bir gerçeği dile getirir, yoksa iş olsun diye değil. Kur'an gerçek ve canlı bir ortamda somut ve canlı bir hareket olarak ortaya çıkar. O gerçeklerini sırf "teori" üretmek amacı ile ortaya koymaz, anlattığı hikâyeleri okuyucuda estetik bir doyum meydana getirmek maksadı ile anlatmaz.

Sure yorum amaçlı duraklamalarında bir yandan hatırlatmalar ve uyarılar, öbür yandan da insanlık yolculuğunun başlangıç ve bitiş noktaları üzerinde ağırlıklı durur. Bu iki nokta arasında-Nuh kavmine, Hud kavmine, Salih kavmine, Lût kavmine ve Şuayb kavmine ilişkin hikâyeleri gündeme getirir. Sonra da son derece ağırlıklı ve yoğunluklu bir anlatımla Hz. Musa'nın kavmini, yani yahudileri ele alır.

Bu tanıtmaya yazısında yapabileceğimiz şey sözünü ettiğimiz ağırlıklı açıklama noktalarından bazı örnekler sunmaktır.

Sure şu şekilde söze giriyor:

“Elif, Lâ, Mîm, Sad.

Bu Kur'an, kendisi ile insanları uyarasın ve müminlere öğüt veresin diye sana indirilmiş bir kitaptır. O halde bu görevi yaparken sakın ruhun sıkılmasın.”

Görüldüğü gibi surenin başlangıç cümleleri, Peygamberimize ve Kur'an aracılığı ile kendilerine karşı mücadeleye giriştiği kavmine yönelik dolaysız hitaplardır. Bundan sonra surede yeralan bütün hikâyeler, uzun insanlık yolculuğunun plânlı gidişi ve dönüşüne ilişkin tanıtımlar, evrene ve kıyamet günü aşamalarına ilişkin sahneler, bütün bunlar, bu kısa girişten anlaşılacağı gibi, Peygamberimize ve kavmine yöneltmiş öğüt ve uyarı amaçlı, dolaylı hitaplardır.

Yüce Allah'ın bu başlangıç bölümünde yeralan “Bu Kur'an kendisi ile insanları uyarasın ve müminlere öğüt veresin diye sana indirilmiş bir kitaptır. O halde bu görevi yaparken sakın ruhun sıkılmasın” buyruğu gerçek bir durumu tasvir eder. Günümüzde bu durumu ancak cahiliye ortamında yaşayarak insanları islâma çağırانlar gerçek anlamı ile kavrayabilirler. Çünkü bu kimseler önünde büyük zorlukların bulunduğu dehşetli ve ağır işi amaçladıklarının bilincindedirler. Onlar insanların dünyasında egemen olan inanca, düşünceye, değer yargılarına, kriterlere, pratik uygulamalara ve sosyal şartlara tamamen ters düşen bir

inanç ve düşünce sistemi, bir değer yargıları ve ölçüler bütünü, bir pratik hayat ve sosyal uygulama örneği oluşturmayı amaçlıyorlar; vicdanlarda cahiliye tortuları ile, kafalarda cahiliye düşünceleri ile, pratik hayatta cahiliye değer yargıları ile, bunların pratik uygulamalar ve sınırlar üzerinde oluşturduğu ağır baskılarla karşı karşıya kalıyorlar. Bu durumda kafalarında taşıdıkları doğru sözün içinde yaşadıkları topluma yabancı olduğunu, insanların vicdanlarına ağır geldiğini ve kalbler tarafından tuhaf karşılandığını görüyorlar. Buna göre bu doğru söz onların omuzlarına ağır bir yükümlülük bindiriyor. Bu yükümlülüğün ağırlığı karşılarındaki insanların cahiliye hayatları içinde bildikleri tüm düşüncelere, görüşlere, değer yargılarına, hukuk sistemine, yasalara, geleneklere, göreneklere, pratik yaşantıya ve ilişki ağına karşı taşıdığı köklü devrim niteliği ile eşdeğerdir. Bundan dolayı bu çağrı bayrakları insanların karşısına bu ağır gerçekle çıkarken ruhlarında buruk bir sıkıntı duyarlar. İşte yüce Allah'ın peygamberimize bu kutsal kitap dolayısı ile, ruhunda hiçbir kırıntısına yer vermemesini telkin ettiği sıkıntı budur. Yüce Allah, Peygamberimize bu sıkıntıya kapılmadan karşısındakilere uyarı ve öğüt yöneltmeye, doğru sözün gördüğü tuhaf bulma, dehşetli görme tepkilerini umursamama ve karşılaşacağı savaşlara ve sıkıntılara aldırış etmemeye çağırıyor.

Bu inanç sisteminin insanların hayatlarında ve düşüncelerinde gerçekleştir-meyi amaçladığı köklü ve geniş kapsamlı değişiklik böylesine baskı, tuhaf gör-me ve antipatik bulma tepkisi ile karşılaştığı için surenin daha sonraki ayetlerinde müşriklere hemen yıldırıcı tehdit yöneltiliyor, kendilerine vaktiyle peygamberlerini yalanlamış olanların acı akıbetleri hatırlatılıyor, eski milletlerin toplu-kırım sahneleri gözlerinin önüne seriliyor. Bu hatırlatma kısa bir özet halinde yapılıyor. Çünkü surenin daha sonraki ayetlerinde bu geçmiş milletlere ilişkin hikâyeler anlatılırken, onların acı sonları hakkında geniş bilgi verilecektir. Okuyalım:

“Biz nice kentleri yokettik. Azabımız, onları ya geceleyin ya da öğle uykuları sırasında yakalayiverdi.”

Azabımıza uğradıkları andaki tek feryadları **“Biz gerçekten zalimdik”** demekten ibaret oldu.

“Kendilerine peygamber gönderilenleri de peygamberleri de sorguya çekeceğiz.”

“Onlara olup bitenleri bilgimize dayanarak kesinlikle birbir anlatacağız. Zira onlar hiçbir zaman bilgi alanımız dışında kalmamışlardır.”

“O gün tam doğru tartı vardır. Kimlerin tartıları ağır çekerse, onlar kurtuluşa ermişlerdir.”

Kimlerin tartıları hafif kahrısa onlar ayetlerimiz karşısında takındıkları zalimce tutumları yüzünden kendilerini mahvetmiş olurlar.”

Bu giriş bölümünün arkasından hikâye başlıyor. Hikâye ilk olarak insan soyunun yeryüzüne yerleştirilmesinden söz ediyor. Bu olay şu sayede gerçekleşebildi: Yüce Allah öncelikle evreni, insan soyunun yaşamasını ve yerleşmesini

mümkün kılacak bazı özel nitelikler ve uyumlu şartlarla donattı. Sonra insan soyuna bu evrenle bağdaşmasını sağlayacak özel nitelikler ve uyuma götürücü yetenekler bağışladı. Bunun yanı sıra insan soyuna evrenin yasalarını öğrenip kullanma, evrenin enerji kaynaklarından, güçlerinden ve kaynaklarından yararlanma yeteneğini sundu. Okuyoruz:

“Size yeryüzünde yurt sağladık, orada size çeşitli geçim kaynakları sunduk. Ne kadar az şükrediyorsunuz!”

Bu açıklama, ilk yaratılış hikâyesini anlatmak için, insan soyunun uzun yolculuğunun başlangıcını oluşturan ilk hareket noktasını tasvir etmek için zihinleri hazırlama amacı güdüyor. Surenin daha sonraki ayetleri bu nokta üzerinde yoğunlaşarak ilk yaratılışın hikâyesini sunuyor. Ayrıca bu hikâyeyi uyarıcı ve öğüt verici yorumların odak noktası olarak kullanıyor. Çünkü bu hikâyenin sahneleri ve olayları çok sayıda duygulandırıcı öğütler ve derinden etkileyici mesajlar içeriyor. Okuyoruz:

“Sizi yarattık, arkasından belirli bir biçime soktuk, sonra meleklerle ‘Adem’e secde edin’ dedik. İblis dışında hepsi secde etti. Sadece o secde edenlerden olmadı.”

Allah, İblis’e **“Secde etmeni emrettiğimde seni secde etmekten alıkoyan ne oldu?”** dedi. O da **“Ben ondan üstünüm; beni ateşten, onu ise çamurdan yarattın”** dedi.

Allah ona **“O halde in oradan, orada büyüklük taslamak haddine düşmedi. Çık dışarı, sen alçağın birisin”** dedi.

İblis **“Bana insanların tekrar dirilecekleri güne kadar mühlet ver”** dedi.

Allah **“Sen mühlet verilenlerden birisin”** dedi.

İblis dedi ki; **“Beni kıskırtıp sapıklığa düşürdüğün için, andolsun ki, doğru yolun üzerinde pusu kurup insanların yolunu keseceğim.”**

“Sonra önlerinden, arkalarından, sağlarından,ollarından onlara sokulacağım da çoğunluğunu şükreder bulamayacaksınız.”

-Allah dedi ki: **“Çık oradan yerilmiş ve kovulmuş olarak! Andolsun ki, insanlardan kim sana uyarsa, onları ve sizi birlikte cehenneme dolduracağım.”**

“Ey Adem, sen ve eşin cennette oturunuz, neresinde istediğinizi bulursanız yeyiniz. Yalnız şu ağaca yaklaşmayınız, yoksa zalimlerden olursunuz.”

Fakat şeytan, gözlerinden saklı tutulan ayıp yerlerini meydana çıkarmak amacı ile onlara şu sözleri fısıldadı; **“Rabbimiz, ya melek olmayasınız ya da burada sürekli kalacakların arasına katılmayasınız diye size bu ağacı yasakladı.”**

Onlara **“Ben gerçekten sizin iyiliğinizi istiyorum”** diye yemin etti.

Böylece onları aldatarak alta düşürdü. Ağacın meyvesinden tadar-tadmaz ayıp yerleri meydana çıktı. Bunun üzerine cennet yaprakları ile örtünmeye koyuldular. Rabpleri onlara şöyle seslendi; **“Ben size o ağacı yasaklamamış mıy-**

dim, şeytanın açık düşmanınız olduğunu size söylememiş miydim?"

Adem ile eşi dedi ki: "Ey Rabbimiz, biz kendimize zulmettik; eğer bizi bağışlamaz, bize acımazsan kesinlikle hüsrana uğrayanlardan oluruz."

Allah dedi ki; "Oradan aşağıya ininiz, şeytan ile siz birbirinizin düşmanlarırsınız, sizler belirli bir süre için yeryüzünde barınacak, geçineceksiniz."

"Orada yaşayacak, orada ölecek ve tekrar dirilterek oradan çıkarılacaksınız." (2)

Hareket noktasına ilişkin bu sahne, hem tüm yolculuğun ve hem de bütün bu yolcuların akıbetlerine belirginlik kazandırıyor, Ademoğulları'nın tümü ile bu açık düşman arasında yolculuk boyunca bir an bile dinmeksizin hep sürecektir olan amansız, büyük savaşın ilk işaretlerini veriyor. Bu sahnede bunun yanı sıra insan denen bu varlığın zayıf noktalarının, şeytanın bu zayıf noktaları kullanarak insana nüfuz etmek için hangi yollardan sızdığının da ilk ipuçlarını buluyoruz.

Bundan dolayı ayetlerin devamında bu sahne uyarma ve öğüt verme amaçlı bir yorum için uygun bir fırsat olarak kullanılıyor. Bu yorumda Ademoğulları, bu inatçı düşman yüzünden ana-babalarının başlarına gelenler konusunda uyarılıyorlar. Gerek şeytanın, Hz. Adem ve eşi ile karşı karşıya geldiği bu sahenin gerekse aradaki savaşın ilk aşamasında beliren sonucun ışığı altında daha sonraki ayetler Ademoğulları'na seslenerek onlara öğüt ve uyarı yöneltiyorlar, kendilerini ana-babalarının karşılaştıkları akıbetin benzerine düşmekten sakındırıyorlar. Okuyoruz:

"Ey insanoğulları, size ayıp yerlerinizi örtecek ve süslenmenizi sağlayacak elbiseler gönderdik. Takva elbisesi bunlardan daha hayırlıdır. Bu Allah'ın ayetlerinden biridir. Ola ki, düşünüp ders alırlar."

"Ey insanoğulları, şeytan, ana-babalarınız, elbiselerinden soyundurup ayıp yerlerini meydana çıkararak cennetten çıkardığı gibi sizleri de ayartıp tuzağa düşürmesin. Sizin şeytanı ve adamlarını göremeyeceğiniz yerlerden onlar sizi görürler. Biz şeytanları, inanmayanlara dost yaptık." (3)

"Ey insanoğulları, size, sizden olan peygamberler gelerek ayetlerimi açıkladıkları zaman kimler kötülüklerden sakınıp kendilerini düzeltirlerse, onlar için artık korku söz konusu değildir ve onlar hiç üzülmeyizler de."

"Ayetlerimizi yalanlayanlar, onlara burun kıvrıyanlar ise, orada ebedi olarak kalmak üzere cehennemliktirler." (4)

Bu ayetlerde meyva yasağını çiğneme eylemini izleyen bir çıplaklık ve cennet ağaçlarının yaprakları ile örtünmeye çalışma sahnesi canlandırılıyor. Arkasından Ademoğulları'na ayıp yerlerini örten ve süslenmelerini sağlayan elbiselerin gönderilmesi nimeti hatırlatılıyor, sonra da insanlara şeytanın tıpkı ana-babaları

2) A'raf Suresi: 11-25

3) A'raf Suresi: 26-27

4) A'raf Suresi: 33-36

gibi kendilerini de çıplak bırakmak amacı taşıyacak olan kışkırtmasından sakınmaları telkin ediliyor.

Burada şu husus dikkatimizi çekmelidir. Hikâyenin bu kesitinin bu şekilde anlatılması ve arkasından böylesine bir yoruma yer verilmesi cahiliye dönemi- nin müşrik Arap toplumundaki bir realiteyi gündeme getirmeyi amaçlıyor. Çünkü o dönemin Arapları belirli bazı masalların ve geleneklerin etkisi ile Kâbe'yi çıplak olarak ziyaret ediyorlar, bazı tür elbiseleri giyinmeyi ve bazı yiyecek türlerini yemeyi bu ziyaret mevsimi boyunca kendilerine yasaklıyorlar ve bu tutumlarının yüce Allah'ın şeriatı gereği olduğunu, bu nesneleri kendilerine yasaklayanın yüce Allah olduğunu ileri sürüyorlardı. Bundan dolayı burada insan soyunun hikâyesi özetlenir ve arkasından bu hikâyeye ilişkin yorum yapılırken Arap cahiliye toplumunun ve aslında bütün cahiliye toplumlarının bu hikâyenin içeriği ile uyumlu bir realitesine parmak basılıyor. Öyle ya. Çıplaklık, açık-saçıklık, yüce Allah'dan utanmamak ve takva azlığı bütün cahiliye toplumlarının ortak karakteristiği değil midir?

Bu husus bizi Kur'an yönteminin üzerinde düşünülmesi gereken bir özelliğine iletiyor. Kur'an bir hikâyeyi anlatırken, mutlaka bir pratik realiteye karşılık verme amacını güder. O'nun amacı belirli bir duruma karşılık vermek olduğu için, anlattığı herhangi bir gerçeği ve herhangi bir yerde sunduğu herhangi bir hikâye kesitini o anda karşılığını vermek istediği pratik realitenin gerektirdiği oranda ve bu realitenin havası ve uyumlu bir biçimde anlatır ya da sunar.

Bu durum, En'am suresinin tanıtma yazısında değindiğimiz Kur'an yöntemi- ne ilişkin bir özellikle birleştirildiğinde şu önemli kural ortaya çıkar: Kur'an pratik realitenin gerektirmediği hiçbir şeyi söylemez. Kur'an "zamanı gelince kullanılır" düşüncesi ile zihinde stok edilecek nitelikte bilgi vermez, hüküm öğretmez, hatta bu amaca yönelik hikâye anlatmaz.

Şimdi -yani insanlık kafilesi uzun yolculuğuna koyulmadan önce, bu kafi- le peygamberlerin getirdiği doğru yol kılavuzluğu ile yüzyüze gelmeden önce, Hz. Adem ile eşinden ve onların ilk denemesinden sonra bu inanç sisteminin tarih içindeki seyrine ilişkin ayrıntılı bilgi verilmeden önce- evet şimdi bu yolculuğun sonuna ilişkin sahne canlandırılıyor. Hemen bu sahneye atlanması Kur'an'ın baskın üslûbuna uygundur. Kur'an genellikle bu yolculuğun sınav alanı olan dünyadaki aşaması ile hesaplama ve karşılık görme aşaması olan ahireti birlikte sunar; yolculuğun ahiret aşamasını, dünya aşamasının kesintisiz bir uzantısıymış gibi tanıtır.

Burada Kur'an'da tasvir edilen kıyamet sahnelerinin en uzununu, en ayrıntılısı ile karşılaşıyoruz. Bu sahnede önümüze ardarda sıralanan bol manzaralar ve çeşitli karşılıklı konuşmalar çıkıyor. Bu sahnenin sürenin akışı içindeki sırası, Hz. Adem'in ve eşinin şeytanın kışkırtması sonucunda cennetten çıkması hikâyesinin, yüce Allah'ın Ademogulları'na hedef olan babalarının cennetten çıkmasına yönelik kışkırtmasına şeytan kışkırtması konusundaki uyarısının ve yine yüce Allah'ın kendilerine ilâhi ayetleri anlatacak peygamberler gönderece-

ğini bildirmesinin arkasından geliyor. Kıyamet sahnesinin bu yeri de onun peygamberlerin getirdiği mesajları doğrulayan niteliğini vurguluyor. Çünkü bu sahnede şeytanın sözünü dinleyenlerin tekrar cennete dönmekten mahrum kaldıklarını, tıpkı şeytanın kışkırtması sonucunda cennetten ayrı düşen ana-babalarının durumuna düştüklerini, buna karşılık şeytanın sözüne karşı çıkıp, yüce Allah'a itaat edenlerin cennete döndürüldüklerini, bu bahtiyarlara "İşte size cennet; işlediğiniz iyi amellerin karşılığı olarak orayı hakettiniz" seslenildiğini, böylece gurbete salınanların tekrar nimet yurduna kabul edildiklerini seyrederiyoruz.

Bu sahne uzun olduğu için, onu bu kısa tanıtma yazısının dar sınırlarına sığdıramayız. Onu ayetlerin ayrıntılı incelenmesi sırasında izleyeceğiz.

Surenin akışı bu sahneyi, Kur'an'ı yalanlayanları, onu onaylamak için olağanüstü mucizeler isteyenleri kötü akıbete uğramaktan sakındırmak, onlara uyarı ve öğüt yöneltmek amacına uygun bir fırsat olarak kullanıyor. Okuyoruz:

"Biz onlara, ilme dayalı ayrıntılı açıklamalarla donattığımız, müminlere doğru yol kılavuzu ve rahmet olan bir kitap (Kur'an) gönderdik.

-Onlar ille de onun somut yorumunu mu bekliyorlar? Somut yorumu ortaya çıktığı gün onu vaktiyle unutmış olanlar "Rabbimizin peygamberleri gerçeği getirmişlerdi, şimdi bize şefa'at edecek araçlarımız var mı ya da işlemiş olduğumuz kötülüklerden farklı işler yapmak üzere tekrar geri döndürülür mü-yüz acaba?" derler. Onlar kendilerini hüsrana düşürmüşler ve uydurdukları ilâhlar ortalıkta görünmez olmuştur." (5)

A'RAF SURESİ

Doğuştan kıyamete kadar süren bu uzun ve geniş yolculuktan sonra surenin akışı, "ilâhlık" ve "Rabblik" gerçeğini evrensel sahnelerde açıklamak amacıyla durup bir değerlendirme yapıyor. Bu sahneler Kur'an'ın ifade yöntemi uyarınca bu gerçeğe tanıklık etmekte. Bu yöntemle göre bütünüyle evren bu gerçeğin harikülâde eserleriyle belirginleştiği bir alandır. Açık bir sezgi ve aydınlık bir basiretle algıladığı sürece bu eserlerin insan kalbi üzerinde derin bir etkinliği vardır. Evrenin sahneleri ve esrarı arasında çıkılan bu yolculuğun temel hedefi, inancın temel gerçeğinin belirginleşmesidir! Buna göre şu evren bütünüyle kullukla yönelerek sadece Allah'a boyun egmektedir. Çünkü evrenin Rabbi ve hakimi Allah'dır. O halde, insanın mümin varlığın oluşturduğu ahenkten kopmaması, aykırı bir ses çıkarmaması gerekir. Yaratan ve yarattıklarının hareketlerini düzenleyen şu evrenin Rabbine kul olmaktan kaçınmamalıdır. Çünkü O, alemlerin Rabbidir:

-Rabbimiz Allah'tır; O gökleri ve yeri altı günde yarattı, sonra Arş'a kuruldu, O gündüzi sürekli kovalayan geceyi gündüzün üzerine örter. Güneş, ay ve yıldızlar O'nun buyruğuna baş eğmişlerdir. İyi bil ki, yaratma ve yönlendirme O'nun tekelindedir. Alemlerin Rabbi olan Allah yücelerin yücesidir.

-Rabbınıza yalvararak ve gizlice dua ediniz. Çünkü O haddi aşanları sevmeyiz.

-Yeryüzünde dirlik-düzen sağlandıktan sonra bozgunculuk çıkarmayınız. Allah'a korku ve umut içinde dua ediniz. Hiç kuşkusuz, Allah'ın rahmeti iyi işler yapanlara yakındır.

-O ki, rüzgârları rahmetinin önünden müjdeci olarak gönderir. Bu rüzgârlar yüklü bulutu havada yükseltince onu ölü bir yöreye gönderir, onun aracılığı ile oraya su indiririz, arkasında bu aracılığı ile her türlü yerden bitiririz.

İşte ölüleri de böyle yerden çıkarırız. Ola ki, düşünür, ders alırsınız.

-Verimli yöre, Allah'ın izni ile, ürünü cömertçe verir. Kırac yöre ise cılız ürün verir. Biz şükredenler için ayetlerimizi böyle farklı açılardan açıklarız. ⁽⁶⁾

Şimdi yolculuk devam ediyor ve hikâye akıp gidiyor. Bu arada ulu iman kafilesi belirliyor. Yolunu şaşırmış sapık insanlığa sesleniyor, ona anlatıyor, uyarıda bulunuyor. Onu kötü sonda sakındırıyor. Yolunu şaşırmış sapık insanlık yan çiziyor, inatla direniyor. Hayra, iyiliğe yapılan çağrı inat ve düşmanlıkla, ardından azgınlık ve zorbalıkla karşılaşılıyor. Peygamberler hatırlatma ve uyarımadan ibaret görevlerini yerine getirip buna karşılık milletleri tarafından yalanlama ve yüz çevirme, ardından zorbalık ve işkence gördüklerinde, milletlerinden inanca dayalı olarak ayrılıp tek başına Allah'ı tercih ettiklerinde, her şeyi ona bıraktıklarında yüce Allah savaşı üzerine alıyor.

Surenin akışı, Nuh peygamberin, Hud peygamberin, Salih peygamberin, Lût peygamberin ve Şuayb peygamberin -selâm üzerlerine olsun- milletleriyle aralarında geçenleri anlatıyor. Bu peygamberler -selâm üzerlerine olsun- milletlerine değişmeyen tek bir gerçeği sunuyorlar: "Ey milletim, Allah'a kulluk ediniz. Sizin ondan başka ilâhınız yoktur." ... Milletleri de ilâhlığın tek başına yüce Allah'a ait oluşu konusunda onlarla mücadeleye girişiyor, Rabblığın sadece Allah'a ait olmasını kabul etmiyorlar. Aynı şekilde yüce Allah'ın bir insanı peygamber olarak göndermesi konusunda da onlarla tartışıyorlar. Bazısı da dinin dünya işlerine karışması, mâlî ve ticarî açıdan insanlararası ilişkiler için hükümler belirlemesi noktasında onlarla tartışmaya girişiyorlar. -Günümüzde çağdaş cahiliyeye mensup bazı insanlar da onlar asır sonra aynı konu hakkında benzer bir tartışma başlatıyor ve bu eski tartışması özgürlük ve ilerililik olarak adlandırıyorlar. Surenin akışı her hikâyenin sonunda Allah'ın mesajını yalanlayanların devrilişlerini, yerle bir edilmişlerini sunuyor.

Surede yer alan bütün hikâyeleri takip eden biri, her peygamberin milletine değişmeyen tek bir söz söylediğini anlar:

"Ey kavmim, Allah'a kulluk ediniz. Sizin için ondan başka ilâh yoktur.." Peygamberlerin kendi milletlerine yüce Allah'ın kendilerine emanet ettiği gerçeği samimi bir nasihatçı, habersiz oldukları buna karşılık, kendisinin görebildiği akıbetten dolayı kendilerine acıyan bir yol gösterici edasıyla sunduklarını

görür. Ancak milletleri peygamberlerinin verdiği öğütlerin değerini anlamıyor, akıbetlerini düşünemiyorlar. Peygamberin kalbindeki samimiyetin, her türlü çıkar düşüncesinden uzak oluşunun ve sorumluluğunun büyüklüğü bilincinde olmasının derinliğini kavrayamıyorlar.

Burada hikâyelerin ilki olan Nuh peygamberin hikâyesi ile hikâyeler grubunun sonuncusu olan Şuayb peygamberin hikâyesine ilişkin olarak anlatılanları aktarmamız yeterlidir!

-Nuh'u soydaşlarına peygamber olarak gönderdik. Onlara dedi ki; "Ey soydaşlarım, Allah'a kulluk ediniz, O'ndan başka bir ilâhınız yoktur, sizin hesabınıza büyük günün azabından korkuyorum."

-Soydaşlarının ileri gelenleri ona "Senin açık bir sapıklık içinde olduğunu görüyoruz" dediler.

-Nuh onlara dedi ki; "Ey soydaşlarım, bende bir sapıklık yoktur, tersine tüm varlıkların Rabbi tarafından gönderilen bir peygamberim."

-"Size Rabbimin mesajlarını iletiyorum, size öğüt veriyorum ve Allah'dan gelen vahiy sayesinde sizin bilmediklerinizi biliyorum."

-"Kötülüklerden sakınasınız ve bu sayede merhamete eresiniz diye sizi uyar-mak için içinizden biri aracılığı ile Rabbinizden size mesaj gelmiş olması tuhafınıza mı gitti?"

-Onu yalanladılar. Bunun üzerine O'nu ve gemide O'nunla birlikte olanları kurtardık, ayetlerimizi yalanlayanları ise boğduk. Kuşkusuz onlar kör gözlü bir kavim idiler. ⁽⁷⁾

-Medyen halkına da kardeşleri Şuayb'i peygamber olarak gönderdik. Şuayb onlara dedi ki; "Ey soydaşlarım, Allah'a kulluk ediniz, O'ndan başka bir ilâhınız yoktur. Rabbinizden size bir belge geldi. Ölçüde ve tartıda dürüst olun, insanların eşyalarını eksik vermeyiniz, yeryüzünde dirlik-düzen sağlandıktan sonra bozgunculuk çıkarmayınız. Eğer mümin iseniz, sizin için hayırlı olan tutum budur."

-"Bütün yol başlarında pusu kurup inananları tehditle Allah yolundan alıkoymayınız, bu yolu eğri göstermeye yeltenmeyiniz. Sayıca azken, Allah'ın sizi çoğalttığını hatırlayınız. Görünüz, bozguncuların sonu nasıl oldu?"

-"Eğer içinizden bir grup benim aracılığım ile gönderilen mesaja inanırken diğer bir grup buna inanmamış ise, Allah'ın aramızda hüküm vereceği güne kadar sabrediniz. O hüküm verenlerin en iyisidir."

-O'nun kendini beğenmiş soydaşları dediler ki; "Ya seni ve seninle birlikte inananları kentimizden süreriz, ya da dinimize dönersiniz, Şuayb onlara dedi ki; "İstemezsek de mi?"

-"Allah bizi sizin dininizden kurtardıktan sonra tekrar ona dönerssek Allah'a yalan yere iftira atmış oluruz. Rabimiz Allah dilemedikçe bir daha sizin

dininize dönmemiz söz konusu değildir. Rabbimizin bilgisi her şeyi kapsamına almıştır. Sırf Allah'a dayanırız biz.

-Ey Rabbimiz, soydaşlarımız ile aramızdaki anlaşmazlığı sen hak uyarınca çözüme bağla. Çünkü, anlaşmazlıkları en iyi çözüme bağlayan sensin!"

-Soydaşlarının ileri gelenleri "Eğer Şuayb'a uyarsanız, kesinlikle hüsrana uğrar, mahvolursunuz" dediler.

-Bu arada ani bir yer sarsıntısına tutuldular da oldukları yerde yığılıp kalıverdiler.

-Şuayb'i yalanlayanlar, sanki yurtlarında hiç oturmamış gibi oldular. Şuayb'i yalanlayanlar, asıl hüsrana uğrayanlar, asıl mahvolanlar oldular.

Bunun üzerine Şuayb onlara sırt çevirdi ve "Ey soydaşlarım, size Rabbinin mesajlarını ilettim, öğüt verdim, şimdi kâfir bir topluma nasıl acıyabilirim?" dedi. ⑥

Bu iki örnek, gerek yüce Allah'ın (herbirini kendi kavmine olmak üzere) bütün insanlara gönderdiği peygamberlerin getirdiği gerçeğin tasviri bakımından, gerek ileri gelen müstekbirlerin (büyüklük taslayanların) ve bunların takipçisi durumundaki mustaz'afların (zayıf düşürülenlerin ya da zayıflığı benimseyenlerin) bu gerçeği algılayışı bakımından, gerek bu inancın hem peygamberlerin hem de onlara uyanların yanındaki netliği bakımından, gerek milletlerin doğru yola ermelerini istemelerinin ve öğütlerinin mahiyeti bakımından, sonra sonuna kadar inat edip küfürde ısrarlı oluşları belli olduktan sonra peygamberlerin milletlerinden ayrılmaları bakımından, ardından yüce Allah'ın peygamberlerle milletleri arasındaki savaşı idare etmesi, peygamberlerin kesin bir şekilde onlardan ayrılıp uyarı ve hatırlatmaya son vermelerinden sonra yalanlayanları kısıkvırak yakalaması bakımından, bir de yalanlayanların kibirlenip tutumlarında ısrar etmeleri bakımından diğer hikâyeleri temsil etmektedir.

Surenin akışı burada değerlendirme için duruyor. Bu değerlendirme kendilerine peygamberler gelip yalanladıkları zaman yüce Allah'ın insanlar hakkındaki takdirine ilişkin ilâhi kanun açıklanıyor. Bu durumda yüce Allah uyumuş kalpleri sarsılır, uyanıp karşılık verir diye onları sıkıntıya ve darlığa uğratar. Sıkıntı bu gönülleri sarsamadığı zaman da bolluk ve konfor verir onlara. Bu sıkıntıdan daha zor bir imtihandır. Öyle ki, artık Allah'ın konumunun farkına varmaz, dolayısıyla onun yardımıyla kendilerine gelmeleri imkânsız olur. Bundan sonra yüce Allah ne olduğunu anlamalarına fırsat bırakmadan kısıkvırak yakalar onları.

Bu konunun açıklanmasından sonra surenin akışı, haberleri olmadığı bir sırada kendilerini tehdit eden tehlikeyle kalplerini sarsıyor. Bu konunun kendileri hakkında uygulanması için ilâhi takdirin onlara süre tanıdığını kim anlatacak? Geçmiş milletlerin yerle bir edilişleri onları doğru yola iletmeye yeterli değil midir acaba? Üstelik kendileri de yerle bir edilen milletlerin yaşadığı ülkelerde

yaşamaktadırlar:

-Peygamber gönderdiğimiz her ülkenin halkını, ola ki, bize yalvarırlar diye, mutlaka sıkıntılara ve belâlara uğrattık.

-Sonra kötü günleri iyi günlerle değiştirdik de sayıca çoğaldılar ve "Atalarımız da hem sıkıntılı hem de sevinçli günler geçirmişlerdi" dedi, Bunun üzerine onları hiç ummadıkları bir sırada yakalayiverdik.

-Eğer o ülkelerin halkları iman edip kötülüklerden sakınsalardı, göğün ve yerin bereket kapılarını yüzlerine açardık. Fakat yalanladılar, biz de onları, işlediklerinin cezasına çarptırdık.

-Acaba o ülkelerin halkları, geceleyin uyurlarken başlarına azabımızın gelmeyeceğinden emin midirler?

-Acaba o ülkelerin halkları, kuşluk vakti eğlenirken, azabımızın başlarına gelmeyeceğinden emin midirler?

-Onlar Allah'ın tuzağına yakalanmayacaklarından emin midirler? Oysa hüsrana uğrayan toplum dışında hiç kimse kendini Allah'ın tuzağından emin sayamaz.

-Üzerinde yaşadıkları toprakları eski yerlilerinden miras alanlar, istesek kendilerini günâhları yüzünden musibetlere çarptırabileceğimizi, kalblerini mühürlerebileceğimizi ve kulaklarının işitemez olabileceğini, bu tarihi sürecin ışığında halâ kavrayamadılar mı?

-İşte şu ülkeler var ya, hani sana onlara ilişkin bazı tarihi olayları anlatıyoruz. Bunlara peygamberleri açık belgeler, mucizeler getirmişti. Fakat mucizelerden önce yalanladıkları mesajlara inanmaları söz konusu olmadı. İşte Allah kâfirlerin kalblerini böyle mühürler.

-Onların çoğunda söze bağlılık diye bir şey bulamadık, tersine çoğunu yoldan çıkmış bulduk. ⁽⁹⁾

Bundan sonra surenin akışı Musa peygamberin; Firavun ve onun yanında ki ileri gelenlerle, bir de kendi milleti İsrailoğulları'yla başından geçenleri anlatıyor. Bu hikâye, Kur'an surelerinde kapladığı alanların en genişini burada kaplıyor ve burada çeşitli bölümleri sunuluyor. Bazı bölümlerin sonunda değerlendirme yapmak için hikâyenin akışı kesiliyor. Nitekim hikâyenin sonunda tekrar uzun bir değerlendirme yapılıyor ve bu değerlendirme surenin sonuna kadar sürüyor.

Kuşkusuz -bundan önce de- nüzül sırasına göre; Müzemmil, Fecir, Kâf ve Kamer surelerinde Musa peygamberin hikâyesinin bazı bölümleri anlatılmıştı. Ancak bu bölümlerin hepsi de kısa birer işaretten ibaret kalmışlardı. Bu sure, hikâyenin uzun bölümlerini geniş bir alanda sunan ilk suredir.

Sure, Firavun'un inanç gerçeğiyle yüzyüze getirilişi bölümünü, yarışma ve sihirbazlar bölümünü -bu iki bölüm başka surelerde de çokça anlatılır- Firavun-

noğulları'nın kıtlık, âfet, tufan, çekirge, haşere, kurbağa ve kanla denenmesi bolumüne -bu bölüm bu sureden başka bir surede geçmiyor- bir de Firavun ve çevresindeki ileri gelenlerin boğulmaları bölümünü kapsamaktadır. Sonra hikâyenin akışı İsrailoğulları'yla birlikte sürüyor ve onların Firavun'dan kurtulup, denizi aşttıktan sonra rastladıkları bir milletle gördükleri gibi Musa peygamberden kendileri için de bir ilâh -put- yapmasını istemelerine değiniyor. Musa'nın Rabbiyle sözleşmesi, O'nu görmeyi istemesi, dağın sarsılması ardından düşüp bayılması üzerine, ilâhi emirler yazılı levhaların indirilmesi bölümü. Yokluğunda milletin buzağıyı tanrı edinmesi bölümü. Musa peygamberin kavminden yetmiş kişiyle birlikte yüce Allah'la ikinci buluşmaya gitmesi, "Allah'ı açıkça görmediğimiz sürece ona inanmayız" demeleri üzerine kendilerine yıldırım çarpması bölümü. Köye girmek ve cumartesi günü balık avlamak konusunda isyan çıkarmaları bölümü. Dağın bir gölge gibi üzerlerine kaldırılmaları bölümü... Evet bu bölümlerin herbiri geniş bir açıklamayla sunulmuştur. Böylece Musa peygamberin hikâyesi surede oldukça geniş bir yer kaplamıştır.

Hikâyenin bir yerinde ayetlerin akışı, son peygamberin getirdiği ilâhi mesaja değiniyor, bu mesajın tabiatını ve gerçek mahiyetini vasfediyor. Bu değini, Musa peygamberin kavminden yıldırım çarpmış kişiler hakkında Allah'a yalvardığı ve rahmetini indirmesini istediği bir sırada yer alıyor. Ancak bu müdahale Kur'an'ın fiilen giriştiği ve bu hikâyelerde sürdürdüğü savaşın amacına uygun bir tarzda gerçekleşiyor:

-Musa belirlediğimiz buluşma için soydaşlarından yetmiş kişi seçti. Bunlar bir sarsıntıya tutulunca Musa dedi ki; "Ey Rabbim, eğer dileseydin onları da beni de daha önce yokederdin. Aramızdaki beysinsizlerin yaptıklarından dolayı bizi yok eder misin? Bu senin bir sınavından başka bir şey değildir. Bu sınav aracılığı ile dilediğini saptırır, dilediğini de doğru yola iletirsin. Sen bizim dosumuz, efendimizsin. O halde, bizi bağışla, biz merhamet; sen bağışlayıcıların en hayırlısısn."

-“Bize bu dünyada da ahirette de iyi olanı yaz. Biz sana yöneldik.” Allah dedi ki; “Azabıma dilediğimi çarptırırım. Fakat rahmetin her şeyi kapsamına almıştır. Onu günahlardan sakınanlara, zekâtı verenlere ve ayetlerimize inananlara yazacağım.”

“Onlar adını ellerindeki Tevrat'ta ve İncil'de yazılı buldukları şu okumayazmasız (ümme) peygambere uyarlar. O onlara iyiliği emreder, kötülüğü yasaklar, temiz şeyleri helâl eder, murdar şeyleri haram kılar, omuzlarındaki ağır yükümlülükleri, boyunlarındaki zincirleri kaldırır.”

O'na inananlar, O'nu tutanlar, O'nu destekleyenler, O'nunla birlikte indirilen ışığa (Kur'an'a) uyanlar var ya, işte kurtuluşa erenler onlardır.”⁽¹⁰⁾

Yüce Allah'dan gelen bu doğru haberin ve ümmi peygamberin peygamberliğine ilişkin olarak verilen sözün ışığında yüce Allah peygamberine, getirdiği mesajın tabiatını, çağrısının gerçek mahiyetini, kendisini gönderen Rabbinin ger-

çekliğini, kendisinden önce gelen tüm peygamberlerin getirdiği biricik inanç temelini duyurmasını emrediyor:

-De ki; "Ey insanlar, ben Allah'ın hepinize gönderilmiş elçisiyim. O ki, göklerin ve yerin egemenliği tekelindedir, kendisinden başka ilâh yoktur, diriltir ve öldürür. Geliniz Allah'a ve O'nun o okuma-yazması olmayan (ümmi) peygamberine, Allah'a ve O'nun sözlerine inanan Peygamberine inanınız, O'na uyunuz ki, doğru yolu bulasınız." (11)

Bu duraklamanın ardından hikâyenin akışı İsrailoğulları'ndan söz alınması dağıtıcı üzerlerine eğilmesi ve onlarla andlaşma yapılması bölümüyle birleşerek sürüyor. İsrailoğulları'yla varılan bu andlaşma ve sözleşmenin ışığında tüm insanlardan fitratları açısından alınan söz hatırlatılıyor:

-Hani Rabbin, Ademoğulları'ndan, onların bellerinden soylarını dışarı aldı ve "Ben sizin Rabbiniz değil miyim?" diyerek kendilerini birbirlerine şahit tutmuştu da onlar da "Evet, şahidiz" demişlerdi. Allah kıyamet günü şöyle diyemeyesiniz diye bunu böyle yaptı; "Bizim bundan haberimiz yoktu."

-Ya da şöyle diyemeyesiniz diye; "Vaktiyle atalarımız müşrik olmuşlardı, biz onlardan sonra gelen kuşaklardık, bizi eğri yola sapanların yaptıklarından dolayı mahvedeceksiniz?" (12)

Surenin akışı bundan sonra çeşitli değerlendirmeler yaparak sürüyor. Doğrudan doğruya fitrattan söz alınması sahnesinin ardından yapılan bu değerlendirmelerin birinde kendisine yüce Allah'ın ayetlerini gönderdiği İsrailoğulları ve kendilerine Allah'ın ayetleri geldikten sonra onlardan kaçınan her topluluk gibi onlardan uzaklaşan kişinin yer aldığı sahne sunuluyor. Bu sahne manzaraları, hareketleri, musiki ve oradaki atmosferi hatırlatıyor bize:

-Onlara şu adamın olayını anlat: Adama ayetlerimizi sunduk, fakat o onların içinden sıyrılıp çıktı, arkasından onu şeytan peşine taktı da azgınlardan oldu.

-Eğer dileseydik bu ayetler aracılığı ile onun düzeyini yükseltirdik, fakat o yere saplandı, kaldı. Onun durumu üstüne varsan da, kendi haline bıraksan da dilini sarkıtop horlayarak soluyan köpeğin durumu gibidir. İşte ayetlerimizi yalanlayanların durumu budur. Bu hikâyeyi onlara anlat, ola ki, üzerinde düşünürler.

-Ayetlerimizi yalanlayan ve kendilerine zulmeden toplumun durumu ne kötü bir örnektir!

-Allah kimi doğru yola iletirse o doğru yolda olur, kimleri saptırırsa işte onlar hüsrana uğrayanlardır.

-Andolsun ki, birçok cinni ve insanı cehennemlik olarak yarattık. Onların kalbleri var, fakat anlamazlar; gözleri var, fakat görmezler; kulakları var, fakat işitmezler. Onlar hayvanlar gibidirler, hatta hayvanlardan da daha sapıktır-

11) A'raf Suresi: 158

12) A'raf Suresi: 172-173

lar. Onlar gaflet içindedirler. ⁽¹³⁾

Bundan sonra ayetlerin akışı inanç sorunlarına doğrudan doğruya değine-
rek sürüyor. Bu değininin yanında evrensel sahnelerden, sakındırmalardan, Al-
lah'ın korkunç azabından ve kısıvrak yakalamasından, peygamber ve
peygamberliği üzerinde düşünmeleri, derinlemesine kavramaları için kalplerine
yönelik dokunuşlardan oluşan birtakım etkin mesajlar da sunuluyor:

-En güzel isimler Allah'ındır. O'na o isimler ile dua ediniz, O'nun isimleri
konusunda eğrilğe sapanları sapıklıkları ile başbaşa bırakınız. Onlar yaptıkla-
rının cezasını ilerde çekeceklerdir.

-Yarattığımız insanlar içinde başkalarını hakka ileten ve hakka uygun, adil
hükümler veren bir kesim vardır.

-Ayetlerimizi yalanlayanları hiç farkına varmayacakları biçimde yavaş ya-
vaş kötü akıbetlerine yaklaştıracaktır.

-Onlara mühlet veririm. Çünkü benim tuzağım sağlamdır.

-Düşünmüyorlar mı ki, arkadaşları Muhammed'in deli olması sözkonusu
değildir; o sadece açık bir uyarıcıdır.

-Göklerin ve yerin görkemli egemenlik mekanizmasını, Allah'ın yarattığı
her şeyi ve ecellerinin gerçekten yaklaşmış olabileceğini düşünmüyorlar mı? Kur'-
an'dan sonra hangi söze inanacaklar?

-Allah'ın saptırdığı kulu hiç kimse doğru yola iletemez. O, sapıkları azgın-
lıkları içinde debelenmeye bırakır. ⁽¹⁴⁾

Sonra yüce Allah, Peygamberine -salât ve selâm üzerine olsun- peygâr:
berliğin tabiatını ve bu konuda peygamberin üstlendiği rolünün sınırlarını an-
latmasını emrediyor. Bu emir bazı insanların kendilerini korkuttuğunu kıyametin
ne zaman kopacağına ilişkin kendisine soru yöneltmeleri üzerine yer alıyor:

-Sana kıyamet anı hakkında sorarlar, ne zaman gelip çatacak diye. De ki;
"Onun bilgisi Rabbimin tekelindedir, vakti gelince onu gerçekleştirip açığa çı-
karacak olan O'dur, göklerin ve yerin ağırlığını kaldıramayacağı bu olay, başı-
nıza ansızın gelecektir." Sanki sen bu konuyu sürekli kurcalıyormuşsun gibi,
sana onu soruyorlar. De ki; "Onun bilgisi Allah'ın tekelindedir, fakat insanla-
rın çoğu bu gerçeği bilmezler."

-De ki; "Ben kendime, Allah'ın dilediğinden başka bir yarar ya da zarar
dokunduracak güçte değilim. Eğer görünmeyi, gaybı bilseydim, daha çok iyilik
elde ederdim ve başıma hiçbir kötülük gelmezdi. Ben sadece müminler toplu-
muna seslenen bir uyarıcı ve müjdeciyim. ⁽¹⁵⁾

Bundan sonra ayetlerin akışı -daha önce değindiğimiz gibi- kendisinden söz
alınan nefsin, fitratında yer eden tevhid gerçeğinden ne şekilde saptığını tasvir
ediyor. Şirk düşüncelerini ve sahte tanrıları garip karşılayarak reddediyor. Bu

13) A'raf Suresi: 175-179

14) A'raf Suresi: 180-186

15) A'raf Suresi: 187-188

arada bölümün sonunda peygamberimize, müşriklere ve onların hiçbir şeye gücü yetmeyen sahte tanrılarına meydan okuması direktifi veriliyor:

-Onların yürüyecek ayakları mı var, tutacak elleri mi var, görecek gözleri mi var, yoksa işitecek kulakları mı var? De ki; 'Allah'a koştuğunuz ortakları çağırınız, sonra hiç gözaçtırmaksızın bana karşı tuzak kurunuz.'

-"Benim dostum, koruyucum Kitab'ı (Kur'an'ı) indiren Allah'dır. O, iyileri dost edinir, koruması altında tutar."

O'nun dışındaki yalvardıklarınız ne size yardım edebilirler ve ne de kendilerine yardım edebilirler.

-Eğer onları doğru yola çağırırsanız işitmezler, onları sana bakar gibi görürsün, fakat görmezler.

Buradan itibaren surenin sonuna kadar ayetlerin akışı hitabı Peygamberimize yöneliyor. -Nitekim başlangıçta da hitap ona yönelikti- İnsanlarla ne tür ilişkiler kuracağını, bu davayı nasıl yürüteceğini, yolun zorluklarına nasıl katlanacağını, inananların değişik kişilikleri, çeşitli komplolarıyla karşı karşıya gelirken öfkesini nasıl yeneceğini, onun ve beraberindeki müminlerin bu Kur'an-ı nasıl dinleyeceklerini kendisini yüceler aleminde andığı gibi kendisinin de yüce Rabbini nasıl anacağını, ona nasıl bağlı kalacağını bildiriyor:

-Affı kolaylaştırmayı prensip edin, iyi olanı emret ve cahillere aldırış etme.

-Eğer şeytandan gelen bir dürtmeye, bir kıskırtmaya uğrayacak olursan, Allah'a sığın. Çünkü O herşeyi işiten ve her şeyi bilendir.

-Allah'dan korkanlar şeytandan gelen bir dürtmeye, bir kıskırtmaya uğradıklarında, Allah'ın uyarılarını hatırlarlar ve hemen gerçeği görürler.

-Şeytanların kardeşleri, dostları azgınlıkta şeytanlara yordakçılık ederler, sonra da ellerinden geleni yapmaya devam ederler.

Sen onlara bir ayet sunmadığın zaman "Kendin bir ayet uydursaydın ya" derler. De ki; "Ben ancak Rabbin tarafından bana indirilen vahye uyuyorum. Bu Kur'an'daki ayetler müminler topluluğu için uyarıcı kanıtlar, doğru yol kılavuzu ve rahmettir."

Kur'an okunduğu zaman dikkatle ve sessizce dinleyiniz ki, size rahmet edilsin.

-Rabbini adını yalvararak, korkarak ve yüksek olmayan bir sesle sabah, akşam an ve gafillerden olma. ⁽¹⁴⁾

"Rabbini yanındakiler, burun kıvrıp, O'na kulluk etmekten geri durmazlar, O'nu noksanlıklardan tenzih ederler ve yalnız O'na secde ederler."

Bu özet ve sureden yapılan bu detaylı alıntılar, surenin özel çizgilerini tasvir edip onu kardeşi En'am suresinden ayıracak niteliktedir umarım. Aynı konuya, inanç konusuna değinmelerine rağmen, belirgin çizgileri ve sunuş metodlarıyla birbirlerinden ayrı niteliktedirler bu sureler.

Bilindiği gibi ayetlerin yorumunu yükledikleri konunun açıklanmasını ayetleri ayrıntılı biçimde ele alacağımız sıralarda yapıyorduk.

O halde Allah'ın bereketiyle ayetleri ayrıntılı biçimde ele alalım.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

1- Elif, Lâ, Mîm, Sad

Surenin ilk ayetini oluşturan bu harf grubunun benzerleri hakkındaki görüşümüzü Bakara (17) ve Ali İmran (18) surelerinin başlangıçlarında açıklamıştık. Bunları açıklarken şu görüşü benimsemiştik: Bu birbirinden kopuk harf grubu ile şuna işaret ediliyor: Şu Kur'an-ı Kerim insanlar tarafından kullanılan türde harflerden oluşuyor. Fakat buna rağmen insanlar bu harfleri kullanarak Kur'an'daki gibi sözler oluşturmuyorlar. Tek başına bu olgu, Kur'an'ın insan eseri olmadığının açık kanıtıdır. Çünkü Kur'an-ı Kerim'i oluşturan harfler ve kelimeler insanların önünde durdukları halde onlardan Kur'an'ın bir benzerini oluşturmamışlardır. Demek ki, bu harflerin ve kelimelerin ardında başka bir sır saklıdır.

Biz bu görüşü bu konuda tercih ediyoruz, yoksa "kesinlikle doğrudur" demiyoruz. Çünkü muradının ne olduğunu ancak yüce Allah bilir.

Bu görüşe dayanarak sözdizimi bakımından şöyle bir açıklama yapabiliriz: Bu "Elif, Lâ, Mîm, Sad" harf grubu bir sonraki ayetle bir isim cümlesi oluşturur. Cümlelin öznisi (müpteda'sı) "Elif, Lâ, Mîm, Sad" harfleri, yüklemi ise "Sana indirilen kitaptır" cümlecigidir. Bu çözümlemeye göre cümlelin anlamı "Bu harfler ile onlardan oluşan cümleler sana indirilen Kitab'dır" şeklinde olur. Bunun yanı sıra burada şöyle bir gramer çözümlemesi de yapılabilir: "Elif, Lâ, Mîm, Sad" harflerinin fonksiyonu sadece az önce açıkladığımız anlama işaret etmektir. İkinci ayetin başında yer alan "Kitab" kelimesi gizli bir öznenin yüklemidir ve her ikisi "Bu bir kitaptır" ya da "Şu bir kitaptır" şeklinde bir isim cümlesi oluşturur.

UYARI VE HATIRLATMA

كَأَنزِلَ إِلَيْكَ فَلَا يَكُنْ فِي مَعْرِكَ حَرْجٍ مِنْهُ لَتَذَرَّكَ وَذِكْرَى لِلْمُؤْمِنِينَ

2- Bu Kur'an, kendisi ile insanları uyarasın ve müminlere öğüt veresin diye sana indirilen bir kitaptır. O halde bu görevi yaparken sakın ruhun sıkılmasın.

Bu Kur'an, kendisi aracılığı ile uyarı ve hatırlatma görevi yapasın diye sana indirildi. Bu Kur'an, içindeki gerçekleri haykirasın diye, insanları hoşlanmadıkları direktifler ile karşı karşıya getiresin diye; birtakım inançlara, ilişkilere ve geleneklere cephe olasın diye; birtakım sosyal düzenlere, rejimlere ve toplumlara karşı çıkasın diye sana indirildi. Böyle olduğu içindir ki, bu yolun zor-

17) Fî Zilâl'il Kur'an C.1 s.46-47

18) Fî Zilâl'il Kur'an C.2 s.32-33

lılarına Hindistan'da, Afrika kıtasının orta kesiminde ve dünyanın değişik yerlerinde rastlıyoruz.

Bu gruplardan ve akımlardan biri yahudiler ile hristiyanların oluşturduğu "ehl-i kitap" topluluğudur. Bu topluluğun mensupları çok eskiden yüce Allah'a oğul-evlât yakıştırmak sureti ile müşrik olmuşlardı. Ayrıca yüce Allah'ı bir yana bırakarak hahamlarını ve rahiplerini ilâh edindikleri için de müşrik olmuşlardır. Gerçi onlar hiçbir zaman hahamları ve rahipleri adına namaz kılmış, onlar için rukua varmış ve secdeye kapanmış değillerdi, ama onların egemenlik iddialarını kabul etmişler, onları orijinal kanun koyucular olarak tanımışlardı.

Ayrıca bunlar günümüzde yüce Allah'ın egemenliğinin hayat tarzlarındaki köklerini tamamen kazıyarak "kapitalizm", "sosyalizm" gibi adlarla andıkları ideolojileri hayat sistemi olarak benimsiyor ve "demokrasi", "diktatörlük" gibi adlarla andıkları insan ürünü rejimleri yürürlüğe koyuyor, böylece yüce Allah'ın dininden tamamen çıkarak eski Yunanlılar'ın, Romalıları'nın ve benzerlerinin tıpkısı olan bir cahiliye bataklığına saplanıyorlar, onlar gibi kendi kafalarına göre hayat düzenleri ve rejimler uydurma sapıklığına düşmüş oluyorlar.

Bu gruplardan biri de kendilerine "müslüman" sıfatını yakıştıranların oluşturduğu topluluktur. Bu topluluk adım adım ehl-i kitab'ın, yani yahudiler ile hristiyanların izinden giderek yüce Allah'ın dinini bırakıp insanların dinine kayıyor. "Yüce Allah'ın dini" O'nun sistemi, şeriati, hayat için koyduğu düzeni ve kanunudur. Buna karşılık "kulların dini" de onların sistemi, hukuku, hayat için koydukları düzenleri ve yasalarıdır.

Zaman döndü-dolaştı ve bu dinin insanlığa ilk indiği güne geldi. İnsanlık tümü ile, bütün grupları ve akımları ile cahiliye dönemine geri döndü. Bu grupların ve akımların hiçbiri yüce Allah'ın dinine bağlı değil. Kur'an insanlığa ilk gün yönelttiği çağrıyı yeniden yöneltme görevi ile karşı karşıyadır günümüzde. Onun bugün insanlığa yönelik amacı indiği ilk günkü amacının aynısıdır. Bu kitap insanları öncelikle inanç ve düşünce bakımından, arkasından da düzen ve pratik yaşantı düzeyinde müslüman yapmak istiyor. Bu kitaptaki mesajların baskınlığını üstlenenler tıpkı Peygamberimizin karşılaştığı güçlükler ile karşı karşıyadırlar. Peygamberimizin, cahiliye bataklığına batmış kokuşmuş pislik içinde debelenen, sapıklık çölünde yolunu şaşırmış, şeytanın kışkırtmalarına tutsak olmuş o günkü insanlar karşısında katlandığı zorlukların aynısına katlanmak durumundadır. Peygamberimizin o günlerdeki ilk amacı insanların kalplerinde ve kafalarında "Eşhedü en lâ ilâhe illallah (Allah'dan başka ilâh olmadığına tanıklık ederim)" ilkesine dayanan bir inanç ve düşünce geliştirmekti. Bunu izleyen amacı yeryüzünde o güne kadar görülenden farklı bir pratik hayat düzeni oluşturmaktı. Bu düzende sırf Allah'a kul olunacak O'nunla birlikte bir başkasına kul olunmayacaktı. Bundan sonraki amacı insanlığın "yeniden doğuşu" nu gerçekleştirmekti. Bu yeni aşamada insan gerek kula kul olmanın ve gerekse ihtiraslarına köle olmanın tutsaklığından kurtulacaktı.

İslâm bir defa gerçekleşmiş, arkasından geçmişin karanlığına gömülüp git-

miş bir tarihi olay değildir. O bir zamanlar gerçekleştirdiği fonksiyonu günümüzde yeniden gerçekleştirilmeye çağırıyor. İslâm yeni fonksiyonunu, ilk seferinde karşılaştığı toplumsal şartların, rejimlerin, düzenlerin, düşüncelerin, inançların, değer yargılarının, ölçülerin ve geleneklerin aynilerinden oluşmuş bir ortamda gerçekleştirmek durumundadır.

“Cahiliye” bir pratik gerçektir, bir olgudur. Yoksa kronolojik bir tarih dönemi değildir. Günümüzde cahiliye zihniyeti yeryüzünün her tarafında cirit atıyor; bütün egemen inançlar, doktrinler, düzenler ve rejimler prensip olarak “kulun kula kulluğu” ilkesine dayanıyor. Hepsi yüce Allah’ın kullar üzerindeki mutlak egemenliğini reddediyor. Tüm “insan arzusu”nun şu ya da bu biçimde egemen ilâh olmasına öngörüyor, “yüce Allah’ın şeriatı”nın uygulanan kanun sistemi olmasına hep birlikte karşı çıkıyorlar. Gerçi biçimleri, görüntüleri, sloganları, yaftaları, isimleri, nitelikleri, grupları, akımları ve doktrinleri birbirinden farklı oluyor, ama hepsi de cahiliye zihniyetini karakterize eden, bu zihniyetin özünü belirleyen sözkonusu ortak ilkeyi hareket noktası olarak benimsiyorlar.

Bu ölçünün ışığında açıkça görülüyor ki, günümüzde yeryüzünün her tarafını cahiliye düzeni kaplamıştır, insanlığın hayatına cahiliye düzeni egemendir ve islâm günümüzde “varolmak”tan, mutlak anlamda varolmaktan soyutlanmıştır; buna göre insanları islâma çağırma görevini üstlenenler vaktiyle Peygamberimizin taşıdığı hedeflerin aynilerini taşıyorlar, O’nun karşılaşmış olduğu zorlukların tıpkısı ile karşı karşıyadırlar, bu yüzden onlar bu ayette dile gelen ilâhi direktifle teşelli bulmaya çalışıyorlar. Tekrarlıyoruz:

“Bu Kur’an, kendisi ile insanları uyarasın ve müminlere öğüt veresin diye sana indirilen bir kitaptır. O halde bu görevi yaparken sakın ruhun sıkılmasın.”

Bu gerçeği vurgulamak ve belirginleştirmek üzere hakkındaki açıklamamızı biraz daha sürdürmek istiyoruz:

Günümüzün bütün toplumları cahiliye toplumlarıdır. Bundan dolayı bu toplumlar “geri kalmış” ya da “gerici” toplumlardır. Çünkü bu toplumlar islâmın ellerinden tutup kendilerini bataklığından çıkarmış olduğu “cahiliye dönemi”ne “geri dönmüşlerdir.” İslâm, günümüzde bu toplumları cahiliyeye dönük geri kalmışlıktan ve gericilikten kurtararak ilâhi değer yargıları ve ölçülerini sayesinde onları “ilerleme” ve “uygarlaşma” yoluna iletmeye çağırıyor, böylesine önemli bir görevle karşı karşıyadır.

İnsanlığın beşeri arzuların kulluğundan, kula kulluktan tam anlamı ile kurtulabilmesi için toplumda yüce egemenliğin sırf yüce Allah’ın tekelinde olması, bu egemenliğin ilâhi şeriatın üstünlüğünde somutlaşmış olması gerekir. Yüce Allah’ın ölçüsüne göre “müslüman” ve “uygar” olmanın tek yolu, tek biçimi budur. Çünkü yüce Allah’ın insanlar için istediği uygarlık toplumdaki her ferdin özgür ve onurlu olması temel ilkesine dayanır. Oysa kula kulluk sistemi yürürlükteyken, onurluluğun ve özgürlüğün varolması sözkonusu olamaz; bazıları yüce egemenlik yetkisini kullanan kanun koyucu ilâhlardan ve ezici çoğunluğu bu sahte

ilâhların keyfi arzularına boyun eğen “kullar”dan oluşmuş bir toplumun fertleri asla özgür ve onurlu olamazlar. Öte yandan “yasama” işlevi sadece kanuni hükümler koyma işlevi ile sınırlı değildir. Toplumdaki değer yargıları, ölçüler, ahlâk kuralları ve gelenekler de bu işlevin kapsamına girerler. Bunların hepsi fertlerin farkında olarak ya da olmayarak baskılarına boyun eğdikleri birer “kanun koyma”, birer “yasama” ürünüdürler. Bu nitelikteki toplum “gerici” ve “geri kalmış” bir toplumdur; ya da islâm terminolojisinde “cahili ve müşrik” bir toplumdur.

Herhangi bir toplumun birleştirici, ortak bağı inanç, düşünce ve hayat sistemi olur da bu değerler herhangi bir ferdin keyfi arzusu, herhangi bir kulun iradesi yerine yüce Allah’dan kaynaklanırsa, böyle bir toplum “uygar” ve “ileri” bir toplum ya da islâmi terimi ile “ilâhi değerlere bağlı bir müslüman” toplum olur. Çünkü bu durumda toplumun birliği en yüce “insani” hasletlerde -manevi ve fikri hasletlerde- somutlaşmış olur. Buna karşılık eğer bir toplumun birleştirici, ortak bağı milliyet, renk, ırk ve yurt birliği gibi değerler oluşturursa o toplum “gerici” ve “geri kalmış” islâm terminolojisinde “cahili ve müşrik” bir toplum olur. Çünkü milliyet, deri rengi, ırk, yurt birliği gibi ortak bağlar “insan”a ait yüce değerler değildirler. İnsan milliyetten, deri renginden, ırkıdan ve yurdundan soyutlandığı takdirde yine “insan” olarak kalır, fakat manevi değerlerinden ve düşünceden soyutlandığı takdirde “insan” olma niteliğini sürdüremez.

Bunun yanı sıra bir de şu var: İnsan, yüce Allah’ın kendisine sunduğu en yüce bağış olan özgür iradesi ile inancını, düşüncesini ve hayat tarzını değiştirebilir; kavrama, anlama, ikna olma ve yönelme yolu ile sapık olan inanç, düşünce ve hayat tarzını bırakarak doğru inanca, düşünceye ve hayat tarzına geçiş yapabilir. Fakat milliyetini, derisinin rengini ve ırkını değiştiremez; falanca milliyeti ve deri rengini taşıyarak doğmayı önceden belirleyemez; falanca ırktan ve şu yurdun yurttaşı olarak doğmayı önceden plânlaması mümkün değildir. Buna göre bireyleri özgür iradeye bağlı değerler etrafında biraraya gelen bir toplum, hiç kuşkusuz fertlerinin iradesi dışında kalan, bireylerinin tercihlerine imkân tanımayan değerler etrafında biraraya gelmiş bir toplumdan daha ileri, daha ideal ve daha sağlam yapı bir toplumdur.

Eğer bir toplumda insanın “insan” olma yönü en yüce değer olarak ön plâna çıkarsa, insanı insan yapan hasletler itibar ve ilgi odağı olursa o toplum “ileri” ve “uygar” bir toplum, islâmi terimi ile “ilâhi değerlere bağlı” ve “müslüman” bir toplum olur. Buna karşılık eğer bir toplumda en yüce değer -hangi biçimi ve tanımı ile olursa olsun- “madde” olursa o toplum “gerici”, “geri kalmış”, islâmi terimi ile “cahili” ve “müşrik” bir toplum olur. Maddenin en yüce değer sayılması ister Marksizm’de olduğu gibi “teorik” anlamda olsun, isterse “maddi üretim”i tapınma derecesinde yücelten, bu uğurda başta ahlâkî değerler olmak üzere bütün insani hasletleri ve değerleri harcamayı hiç çekinmeden göze alan Amerika, Avrupa ve benzeri toplumlarda görüldüğü gibi “maddi üretim tutkusu” anlamında algılsın, farketmez; her iki anlayış da aynı oran-

da insanı değerlere düşman sayılır.

İlâhî değerlere bağlı, müslüman toplum, maddeyi ne "teorik" plânda ve ne de "maddi üretim" düzeyinde küçümsemez. Çünkü teorik plânda içinde yaşadığımız evrenin yapısı "maddeden yararlanma" anlamında da küçümsemez. Çünkü "maddi üretim"i geliştirmek, yeryüzünde yüce Allah'a verilen söze ve O'nun koyduğu şartlara bağlı halifelik görevinin dayanaklarından biridir, maddi üretimin temiz türlerinden yararlanmak helâldir, bu surenin ayetlerini incelerken göreceğimiz gibi, madde uğruna insani hasletleri, insani ilkeleri harcamaya yanasmaz.

Eğer bir toplumda "insani" değerler ve "insani" ahlâk yüce Allah'ın ölçüsünde olduğu gibi en yüce değerler olarak tutulduğu takdirde böyle bir toplum uygar ve ileri toplum ya da islâm terminolojisinde ilâhî değerlere bağlı, müslüman toplum olur. İnsani değer ile insani ahlâk ne belirsiz ve cıvık ve ne de istikrarlı bir yapısı olmayan değişken değerler değildir. Oysa toplumda kriter anarşisi meydana getirmek isteyenler, başvurulabilecek hiçbir sabit ölçme ve değer koyma kriteri bırakmamayı amaçlayanlar bu değerlerin oynak ve istikrarsız olduklarını ileri sürerler.

Bu değer yargıları ile ahlâk kuralları insanda onu insan yapan hasletleri geliştirirler, bu hasletler sayesinde ise, insan kendine özgü ve hayvanınkinden üstün bir konuma yükselir, onu insan yapan yönü baskınlık kazanır. Bu değer yargıları ve ahlâk kuralları insanda onun hayvanla ortak olduğu yönleri geliştirmiyor. Mesele bu şekilde ortaya konunca kesin ve sabit bir ara-ket, ayırıcı bir sınırlama çizgisi ortaya çıkar. Bu sınır çizgisi "tekâmül" teorisi taraftarlarının işi sürekli cıvıklaştırma girişimlerine set çeker.

Durum böyle olunca ortada ayrı bir tarım toplumu ahlâkı ayrı bir endüstri toplumu ahlâkı, farklı bir kapitalist ahlâk, farklı bir sosyalist ahlâk olamaz. Toplumun ürünü olan, toplumsal yaşama düzeyinin bağımlı değişkeni olarak ortaya çıkan bir ahlâktan sözedilemez. Saydığımız toplumsal faktörler değer yargılarının ve ahlâk kurallarının üretilmesi ve topluma benimsetilmesi işleminde kesin belirleyici rolü olan bağımsız değişkenler kabul edilemezler. Yalnız uygar bir toplumda müslümanların üzerlerinde uzlaşukları "insani değerler ve ahlâk kuralları" ile geri kalmış bir toplumda üzerlerinde uzlaşılan -deyim yerinde ise- "hayvani değer yargıları ve ahlâk kurallarından, eğer meseleyi islâmi terimler ile ifade edersek "Allah'a bağlı, islâmi değerler ve ahlâk kuralları" ile "cahili ve gerici değerler ve ahlâk kuralları"ndan sözedilebilir.

Hayvani ahlâkın, hayvani değerlerin, hayvani içgüdülerin güdümü altında yaşayan toplumlar sanayide, ekonomide ve bilimde istedikleri kadar ilerlemiş olsunlar, uygar toplumlar olamazlar. Bu kriter, insanın kendisinde meydana gelecek gelişmeyi ölçmede asla yanılgıya düşmez.

Günümüzün cahiliye toplumlarında ahlâk kavramı insanı hayvandan ayıracak bütün değerleri dışarda bırakacak derecededir ve güdüktür. Nitekim bu toplumlarda gayri meşru cinsel ilişkiler, hatta sapık cinsel ilişkiler ahlâksızlık

sayılmıyor. Bu toplumlarda ahlâk kavramı sadece kişilerarası, ekonomik ve siyasî -doğallıkla devlet menfaatinin elverdiği oranda- ilişkileri kapsamına alabiliyor. Bu cahiliye toplumlarının yazarları, gazetecileri, sanatçıları, bütün eğitim ve tanıtma organları genç kızlara, evli kadınlara, delikanlılara, genç erkeklerle açıkça "başiboş cinsel ilişkiler ahlâksızlık değildir" diyorlar.

Bu tür toplumlar "insani" bakış açısından ve insani gelişim çizgisinin belirlediği ölçüye göre uygar olmayan toplumlardır. Bu toplumlar aynı zamanda islâm dışıdırlar da. Çünkü islâmlaşma çizgisi, insanın şehvi arzuların tutsaklığından kurtulma çizgisi, insanı insan yapan özellikleri geliştirme çizgisi, bu özellikleri hayvani içgüdülere baskın çıkarma çabasının çizgisidir.

Günümüzün cahiliye toplumlarını tanıtmak için, onların inançtan ahlâkdan ve düşünceden yaşama tarzına kadar her alanda ne denli cahiliye bataklığına gömülmüş oldukları hakkında bundan daha fazlasını söylemek bu tefsir kitabının çerçevesini aşar. Sanıyorum ki, bu kısa değinmeler günümüz cahiliye toplumlarını ana hatları ile gözler önüne sermeye yeterlidir. Bu kısa açıklamamız aynı zamanda islâm çağrısının günümüzdeki amacını, bu çağrının bayrak-tarlığını üstlenenlerin neler yapmak istediklerini de belirler. Bu amaç insanlığı inanç, ahlâk ve sosyal düzen plânında islâma yeniden girmeye çağırmaktır. Bu Peygamberimizin vaktiyle ortaya koyduğu girişimin aynısıdır. Bulunduğumuz nokta, islâm çağrısının ilk hareket noktasının tıpkısıdır. Şu anda Peygamberimizin, kendisine Kur'an indiği ve yüce Allah'ın şu kitabı ile karşı karşıya geldiği pozisyonun aynısı ile yüzyüzeyiz. Tekrarlayalım:

"Bu Kur'an, kendisi ile insanları uyarasın ve müminlere öğüt veresin diye sana indirilen bir kitaptır. O halde bu görevi yaparken, sakın ruhun sıkılmasın."

ALLAH'IN MESAJINA UYUN

Yüce Allah, bir yandan Peygamberimize -salât ve selâm üzerine olsun- bu direktifi yöneltirken öte yandan Kur'an'ın ilk muhatabı olan o gününün müslümanlarına ve yansısı islâmın cahiliye bataklığından çıkarmaya uğraştığı her dönemin kuşaklarına sesleniyor, onlara bu kutsal kitabın içerdiği mesajlara uymalarını emrederek, yüce Allah dışındaki dostlara uymalarını yasaklıyor. Çünkü mesele özünde "bağlılık" ve "uyuma" meselesidir. İnsanlar hayatları boyunca kime uyacaklar? Ya yüce Allah'ın emrine uyacaklar ki, bunlar müslümanlardır, ya da yüce Allah'dan başkasının emrine uyacaklar ki, bunlar da müşriklerdir. Bu iki tutum, birbiri ile bağdaşması mümkün olmayan iki karşıt tutumdur. Okuyoruz:

اٰتِيعُوا مَا نَزَّلَ الْكُرْآنَ مِنْ رَبِّكُمْ وَلَا تَتَّبِعُوا مِنْ دُونِ الْوَلِيَّاءِ

فَلْيَا مَا نَزَّلَ الْكُرْآنَ

3. "Rabb'in tarafından size indirilen mesaja uyunuz, O'nun dışında başka dostlar edinip peşlerinden gitmeyiniz. Ne kadar kıt düşüncelisiniz!"

Bu ayetin içeriği bu dinin temel meselesine parmak basıyor. İnsanlar ya yüce Allah'ın indirdiği mesaja uyacaklar; bu tutum yüce Allah'a teslim olmaktır; O'nun ilâhlığını onaylamaktır; emir verip itaat edilmekte somutlaşan egemenliği O'nun tekeline vermektir; başkasının değil, sırf O'nun emir ve yasağına uymaktır. Ya da insanlar O'nun dışında başka dostlar edinip onlara uyacaklardır ki, bu müşriktir, yüce Allah'ın ortaksız ilâhlığını onaylamamaktır. Başka nasıl olsun ki, egemenlik yüce Allah'ın tekeline verilmemektedir.

Bu iki ayette şöyle bir anlatım özelliği dikkatimizi çekiyor: Peygamberimize hitap ederken Kitab'ın O'nun şahsına indirildiği belirtiliyor; "Bu Kur'an... Sana indirilen bir kitaptır." insanlara seslenirken de Kitab'ın Rabbleri tarafından onlara indirildiği vurgulanıyor; "Rabbiniz tarafından size indirilen mesaja uyunuz." Bu arada Peygamberimize Kitap indirilmesinin gerekçesi bu kitaba inanmak, insanları uyarmak ve müminlere öğüt vermek olarak belirtilir, müminlere Allah tarafından Kitap indirilişinin gerekçesi inanmaları, uymaları ve başka hiç kimsenin emirlerine uymamaları olarak açıklanıyor. Her iki durumda da kitap indirilişinin Peygamberimize ve insanlara dayandırılmasının amacı özel ilgi gösterme, onurlandırma, teşvik ve coşturmadır. Sebebine gelince kime Rabbi tarafından kitap indirilmiş ise, kim bu iş için seçilmiş ise, kime bu ayrıcalık bağışlanmış ise, o kimse öğüt almalı, şükretmeli, işe kuvvetle sarılmalı, asla bıkkınlık göstermemelidir, ondan böyle davranması beklenir.

İnsanları islâma çağırma girişimi son derece önemlidir. Çünkü cahiliyenin düşüncelerini, değer yargılarını, ahlâkını, geleneklerini, göreneklerini, kurumlarını, rejimlerini, toplumsal yapılarını, ekonomik sistemlerini, yüce Allah ile, evrenle ve insanlarla ilişkilerini köklü, yaygın ve geniş boyutlu biçimde değiştirmek anlamına geliyor.

Girişim bu denli büyük çaplı olduğu için, sonraki ayetlerde sert bir biçimde sarsılıyor, sınırlar ağır bir darbe ile yarıyor; cahiliye bataklığında pinekle-yen, bu zihniyetin düşüncelerinin ve rejimlerinin pisliğine gömülmüş cibilliyetler ürpertiliyor, yerlerinden hoplatılıyor. Bunun için bu uyuşuk vicdanlara vaktiyle peygamberlerini yalanlamış olan eski milletlerin dünyadaki toplu-kırım sahneleri ve bunun yanı sıra ahiretteki akıbetleri sunuluyor. Okuyoruz:

وَكَمْ مِنْ قَرْيَةٍ
أَهْلَكْنَا بِمَا عَصَيْنَا أَلَمْ تَرَ مَا كَانَتْ
دَعْوَاهُمْ إِذْ جَاءَهُمْ رَسُولٌ مُبِينٌ ۝

4- Biz nice kentleri yokettik. Azabımız, onları, ya geceleyin ya da öğle uykuları sırasında yakalayiverdi.

5- Azabımıza uğradıkları andaki tek feryadları "Biz gerçekten zalimdik" demekten ibaret oldu.

Eski milletlerin başlarından geçen toplu-kırım olayları en yararlı hatırlatıcı, en etkili uyarıcıdır. Kur'an, bu gerçekleri sık sık gündeme getirir; onları insanların gafil kalblerini uyarıcı darbeler, duygulandırıcı etkenler olarak kullanır.

Sakinlerinin peygamberleri yalanlamaları yüzünden helâke uğrayan kentler, siteler, yerleşim birimleri çoktur. Bu yerleşim birimleri, sakinleri dalginken, gafilken sürpriz bir afet yolu ile helâke uğramıştır. Olay ya geceleyin ya da gündüz uykusu sırasında meydana gelmiştir. Yani insanların uykuya daldıkları ve kendilerini güvenliğin kucağına bıraktıkları bir zaman kesiti içinde. Okuyoruz.

“Biz nice kentleri yokettik. Azabımız onları ya geceleyin ya da öğle uykuları sırasında yakalayiverdi.”

Her iki zaman kesiti de, yani gece uykusu da, öğle sonu uykusu da dalmışlık, kendini koyuvermişlik ve güven saatleridir. Bu zaman kesitlerinde insanları yakalamak korkutma bakımından daha şiddetli, etkileme bakımından daha dehşetli olduğu gibi öğüt almaya, çekinmeye, sakınmaya, dikkatli olmaya daha sevedici bir nitelik taşır.

Sonra olan nedir? Bu dalgınlıkları içinde yakalananların gösterdikleri tek reaksiyon itiraftır! Hiçbir savunma amaçlı iddia ileri süremiyorlar, sadece kötülüklerini kabul ediyorlar. Okuyoruz:

“Azabımıza uğradıkları andaki tek feryatları ‘Biz gerçekten zalimdik’ demekten ibaret oldu.”

İnsan kusurunu itiraf etmemek, kabahatli olduğunu onaylamamak için kendini savunma amacı ile her türlü iddiayı ileri sürer. Fakat sözünü ettiğimiz sürpriz azaba uğrayanlar öyle zor bir pozisyonadırlar ki, **“Biz gerçekten zalimdik”** demekten başka hiçbir iddia ileri süremiyorlar. Aman Allah'ım! Ne korkunç, ne ürkütücü, ne dehşetli bir durum ki, o anda yapılabilen tek girişim günahı itiraf etmek, müşriklik suçunu kabul etmek olabiliyor!

Bu felâketzedelerin bu sözleri ile kasdettikleri **“zulüm”** müşriklik anlamına gelir. Kur'an üslubunda bu ifade biçimine sık sık rastlarız. Gerçekten müşriklik zulüm olduğu gibi, zulüm de müşrikliktir. Kendisini yaratan Rabbine ortak koşan kimseden daha zalimi düşünülebilir mi?

Görüldüğü gibi sahne dünyada sunuluyor. Yüce Allah, peygamberlerini yalanlayanları yakalayarak azabına çarptırmış, onlar da yüce Allah'ın azabını belirmiş gözleri ile görüp dururken, zalim olduklarını itiraf etmişlerdir, gerçek gözlerinin önüne serilmiş, onlar da onu onaylamışlardır. Fakat bu onaylamanın ve itirafın artık hiçbir yararı yoktur; pişmanlık ve tevbe yüce Allah'ın bu azabını başlarından savacak değildir. Çünkü azabın inmesi ile pişmanlık zamanı geçmiş, tevbe yolu kesilmiştir.

Olay bu şekilde bir dünya sahnesinde gözlerinizin önüne serilmişken birdenbire, hiç ara vermeksizin ahiret alanına geçiş yapıyor, dinleyicilerini de durup nefes almaya fırsat bırakmadan beraberinde bu alana geçiriyor. Bu geçiş simgeleyen film şeridinin kareleri bitişiktir, yanyana duruyorlar. Geçiş zaman

ve mekân boyutlarını yutarak aşıyor, dünya ahiret ile birleşiyor, dünya azabı ahiret azabı ile bütünleşiyor, pozisyon şu beklenmedik anın titreşimlerinde dokunaklaşıyor. Okuyoruz:

فَلَنَسْأَلَنَّ الَّذِينَ أُرْسِلَ إِلَيْهِمْ وَلَنَسْأَلَنَّ الْمُرْسَلِينَ ﴿٦﴾ فَلَنَقُصَّنَّ
عَلَيْهِمْ بَعْلًا وَمَا كَاغَابِينَ ﴿٧﴾ وَالْوَزْنُ يَوْمَئِذٍ الْحَقُّ مَنْ ثَقُلَتْ
مَوَازِينُهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُظْلَمُونَ ﴿٨﴾ وَمَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَئِكَ
الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ بِمَا كَانُوا بِآيَاتِنَا يَظْلُمُونَ ﴿٩﴾

6- “Kendilerine peygamber gönderilenleri de peygamberleri de sorguya çekeceğiz.

7- Onlara olup bitenleri bilgimize dayanarak kesinlikle bir bir anlatacağız. Zira onlar hiçbir zaman bilgi alanımız dışında kalmamışlardır.

8- O gün tam doğru tartı vardır. Kimlerin tartıları ağır çekerse, onlar kurtuluşa ermişlerdir.

9- Kimlerin tartıları hafif kalırsa, onlar ayetlerimiz karşısında takındıkları zalimce tutumları yüzünden kendilerini mahvetmiş olurlar.”

Böylesine tasvir edici, canlandırıcı ve duyguları kamçılایıcı ifade tarzı Kur'an'ın özelliklerinden biridir. Bu ifade tarzı içinde tüm bir dünya turu bir ana, bir kitap satırına sığdırılır, dünya ve ahiret birbiri ile kaynaşır, başlangıç ve bitiş aynı anda bütünleşir.

Dünyada yüce Allah'ın azabına uğrayan bu kimseler orada, yani ahirette hesap vermek üzere sorguya çekildiklerinde, davranışlarına karşılık biçilecek o yüce duruşmada ayağa diktirildiklerinde dünyada ansızın azapla yüzyüze geldikleri sırada yapmış oldukları “Biz gerçekten zalim olduk” itirafı ile yakayı kurtaramazlar. Orada yeni bir sorgulama ile karşı karşıya gelecekler ve o deşsetli günün akla sığmaz kalabalığı önünde teşhir edilecekler, iplikleri pazara çıkarılacaktır. Tekrarlıyoruz:

“Kendilerine peygamber gönderilenleri de peygamberleri de sorguya çekeceğiz.

Onlara olup bitenleri bilgimize dayanarak kesinlikle bir bir anlatacağız. Zira onlar hiçbir zaman bilgi alanımızın dışında kalmamışlardır.”

Bu sorgulama son derece titiz ve ayrıntılıdır; kendilerine peygamber gönderilenleri de peygamberleri de kapsamına alır. Bu sorgulamada ele alınan mesele, o müthiş kalabalık önünde inceden inceye anlatılır, bütün gizli-kapaklı tarafları ortaya dökülür. Kendilerine peygamber gönderilenlere sorular sorulur, onlar da bu sorular karşısında itiraflarda bulunurlar; peygamberlerin kendilerine sorular sorulur, onlar da bu sorulara cevap verirler. Sonra her şeyi bilen, her şeyin içyüzünden haberdar olan yüce Allah, sorguya çekilenlere unuttukları

noktalar hakkında açıklamalar yapar; bu açıklamaları her şeyi kayda geçirmiş olan bilgisine dayanarak yapar. Zira O her şeyin yanibaşında idi, hiçbir şey O'nun bilgi alanı dışında değildi. Bu mesajın etkisi, hatırlatıcılığı ve uyarıcılığı son derece derindir. Devam ediyoruz:

“O gün tam doğru tartı vardır.”

O günkü tartıda mızıkçılık yapmak, verilecek hükmü gürültüye getirmek, hükümlerin ve tartıların güvenilirliğini giderici tartışmalara girişmek mümkün değildir. Devam ediyoruz:

“Kimlerin tartıları ağır çekerse onlar kurtuluşa ermişlerdir.”

Yüce Allah'ın hakka sıkı sıkıya bağlı terazisinde bu kimselerin tartıları ağır çekmiştir. O halde bu mutlu sonucun ödülü kurtuluştur. Bunca uzun yolculuğun sonunda, bu uzun sürecin son aşamasında cehennemden kurtularak cennete girmeyi hakketmekten daha büyük kurtuluş mu olur? Devam ediyoruz:

“Kimlerin tartıları hafif kalırsa, onlar ayetlerimiz karşısında takındıkları zalimce tutumları yüzünden kendilerini mahvetmiş olurlar.”

Yüce Allah'ın haksızlık etmesi, yanlış tartması sözkonusu olmayan terazi-sinde, bu kimselerin tartıları hafif kalmıştır. Bu durum karşısında onlar kendilerini mahvetmişler, özbenliklerini kaybetmişlerdir. Artık ne kazanabilirler ki? Çünkü kişi çalışır, çabalar, kendisi için, özbenliği için bir şeyler biriktirir. Ama kendini mahvedince, bizzat özbenliğini kaybedince artık geriye ne kalır ki?

Ayetteki **“Onlar ayetlerimiz karşısında takındıkları zalimce tutumları yüzünden”** ifadesi bize açıkça anlatıyor ki, bu kimseler yüce Allah'ın ayetlerini inkâr ettikleri için kendilerini mahvetmişler, özbenliklerini kaybetmişlerdir. Daha önce söylediğimiz gibi Kur'an dilinde “zulüm” terimi müşriklik ya da kâfirlik anlamına gelir. Çünkü **“Allah'a ortak koşmak, büyük zulümdür.”** (20)

Biz burada islâm düşüncesi tarihi boyunca islâm-dışı bir mantıkla tartışmaya girişenlerin hatasına düşerek **“bu tartı nasıl bir tartıdır, bu terazi ne biçim bir terazidir?”** tartışmasına girecek değiliz. Çünkü madem ki, yüce Allah gibi olan bir şey yoktur, madem ki, her anlamda benzersizdir, O'nun eylemlerinin ve tasarruflarının tümü de benzersiz ve eşsiz niteliktedir. Burada bize düşen görev, bu ayetlerin amaçladıkları gerçeği vurgulamaktır. O da şudur: O gün hesaplaşma gerçektir, bu hesaplaşmada hiç kimse zerre kadar haksızlığa uğramaz; hiçbir davranış, hiçbir eylem değerinden düşük bir karşılık görmez, unutulmaz, ihmale uğramaz.

UZUN BİR YOLCULUK

Büyük göç buradan başlıyor... İnsanlığın kıssasına detaylı biçimde başlamadan önce kesin bir gerçek olarak yüce Allah'ın varlıkların bir türü olan insanı yeryüzüne yerleştirmesinden söz edilerek bir giriş yapıyor.

وَلَقَدْ مَكَّكُم فِي الْأَرْضِ وَجَعَلْنَا لَكُمْ فِيهَا مَعَايِشَ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ

10- "Size yeryüzünde yurt sağladık, orada size çeşitli geçim kaynakları başı sağladı. Ne kadar az şükrediyorsunuz!"

İnsanlık türünün tamamını yeryüzüne yerleştiren yeryüzünün yaratıcısı ve insanların yaratıcısı olan yüce Allah'tır. Yeryüzünde insanlığın hayatı için elverişli müsait ve koruyucu şartları, özellikleri hazırlayan, rızıkları ve yaşamları için gereken ortam hazırlayan Allah'tır.

Atmosferi, oluşumu, hacmi, güneş ve aydan uzaklığı, güneş etrafında dönüşü, ekseninin yörüngesine eğriliği, dönüş hızı ve diğer özellikleriyle yeryüzünü insanlık türünün yaşamına elverişli hale getiren, yüce Allah'tır. İnsanın yaradılışı, hayatı bu hayatının gelişmesi ve ilerlemesi için gereken gıda maddeleri, rızıkları, güçleri ve enerjileri bu yeryüzüne yerleştiren de O'dur. İnsanlığı bu yeryüzündeki yaratıkların efendisi kılan da Allah'tır. Yüce Allah insanlara bu evrenin birtakım yasalarını keşfetmeleri ve evreni kendi yararlarına kullanmaları için birtakım özellikler ve yetenekler vermişti. Bu özelliklere ve yeteneklere dayanarak insanlar, bu yeryüzünün yaratıklarına egemen olabilir ve onları kendi hizmetlerine koşturabilirler.

Eğer yüce Allah insanı yeryüzünde bunca imkânlarla yerleştirmemiş olsaydı, bu güçsüz yaratık klasik ve modern cahiliye mensuplarının ifadesiyle "Tabiata egemen olamazdı"! İnsanlık kendi öz gücüyle evrenin korkunç ve ezici güçlerine karşı koymaya asla güç yetiremezdi!

Günümüzün modern cahiliye düşüncelerine (felsefesine) şekil veren, Grek ve Roma düşünceleridir Evreni, insana düşman olarak gösteren bu düşüncedir. Bu düşünce evrenin doğal güçlerini, insanın varlığına ve hareketine karşı güçler olarak kabul eder. İnsanı yalnız başına çabasıyla bu güçlere karşı koyan bir varlık konusunda değerlendirir. Evrensel bir yasayı keşfetmeyi, tabiat güçlerinden birini hizmetlerine almayı insanlık ile Evren (tabiat) arasındaki savaşta kazanılmış bir zafer olarak kabul eder ve tabiatın mağlûp edilmesi şeklinde değerlendirir:

Bunlar gerçekten bayağı düşüncelerdir. Hatta bunlar alabildiğince çirkin yaklaşımlardır!

Eğer onların zannettikleri gibi, bu evrensel yasalar insana karşı olsaydı, her an pusuda bekleyen, her an ona karşı duran bir düşman olsaydı ve bu yasaların arkasında her şeyi yerli yerince düzenleyen bir irade bulunmamış olsaydı, insanlar daha baştan varolamazlardı! Yoksa insan nasıl varolabilirdi? Arkasında hiçbir irade bulunmayan ve kendisine düşman olan bir evrende insan nasıl varolabilirdi? Var olduğunu kabul etsek de bu insan, bunca düşman şartlara karşı koyan evrensel güçlere rağmen hayatını nasıl sürdürebilirdi? Çünkü onların anlayışlarına göre evren, kendi başına özgür biçimde hareket eder, onun gücünün ötesinde kendisine egemen olan hiçbir güç de yoktur!

Sadece islâm düşüncesi, bu birbirinden kopuk varlıkları, güçleri sistemli biçimde ele alarak hepsini kapsamlı bir ahenk içinde birbirine bağlar... Evreni yaratan Allah'tır. İnsanı yaratan da Allah'tır. Allah'ın iradesi ve hikmeti bu evrenin

tabiatının bu insanın varolmasına elverişli olmasını dilemiştir. İnsanın bu evrenin bazı temel yasalarını öğrenmesi ve buradan hareketle onu kendi hizmetinde kullanması için gereken yetenekleri de O'nun bünyesine yerleştiren de yine Allah'ın iradesi ve hükmetidir... Değerlendirmede göz önünde bulundurulacak bu uyum ve ahenk, her şeyi en güzel biçimde yaratan ve yarattıklarını birbirlerine düşman, aykırı ve çelişen varlıklar olarak yaratmayan Allah'ın sanatına gerçekten layıktır”...

İslâmın bu düşüncesinin ışığı altında “insan” sevecen ve dost bir evrende, her şeyi en güzel biçimde ve mahirane olarak himaye eden bir kuvvetin altında yaşamını sürdürür. Kalbi huzur içinde, vicdanı rahat olarak ve kendinden emin adımlarla ilerler. Yeryüzünde Allah adına halifelik görevini yerine getirirken bu halifelik konusunda kendisine Allah'ın yardım edeceğine güveni tamdır. Evrenle ilişkilerini düzenlerken, onunla alışverişte bulunurken, sevgi ve dostluk ruhuyla meseleye yaklaşır. Varlığın sırlarından herhangi birinin farkına vardıkça, halifelik görevini yerine getirmede kendisine yardımcı olacak, ilerleme, refah ve mal yönünden yeni bir güç ve kuvvet elde etmesine yarayacak yasalardan birini öğrendikçe yüce Allah'a daha fazla şükreder.

İslâm düşüncesi, insanı varlığın sırlarını araştırmadan, yasalarını keşfetmeden çalışmaktan alıkoymaz. Tam tersine ona bu yolda özendirir. Kalbine güven ve huzur doldurur. Çünkü bu anlayışla insan dost olan, sırlarını kendisinden cimriliği nedeniyle saklamayan, desteğini ve yardımını kendisinden esirgemeyen bir evrenle karşı karşıyadır... İnsan, bu anlayışa göre her an kendisini pusuda bekleyen, yönelişlerinin hepsini etkisiz hale getirmeye çalışan, umutlarını ve hüvyalarını yok etmeye uğraşan düşman bir evrenle mücadele içinde değildir!

“Existansiyalizmin” (varoluşçuluğun) en büyük çıkmazı bu uğursuz ve çirkin düşüncede yatmaktadır. Evrenin varlığını, hatta insanlığın toplumsal varlığını, yapısı itibarıyla, insanın bireysel varlığına aykırı gören, ezici ağırlıklarıyla insanın varlığına gölge düşürdüklerini ileri süren düşüncesinde!.. Bu gerçekten korkunç bir düşüncedir. Sonuç olarak ya insanı toplum dışına, pısrıklığa ve yok oluşa iter! Veya şumarklığı, isyankârlığı ve bireyselliği doğurur. Her iki halde de insanı bekleyen ancak hastalık haline gelen sarsıntılardır! Psikolojik ve akli bunalımlardır! Çöllerde ürküp kaçmaktır! İsyankârlık çöllerinde, yokluk çöllerinde şaşkın şaşkın dolaşmaktır! Temelde bu iki çöl şaşkınlığı arasında fark yoktur...

Bu Avrupa düşünce ekolleri içinde yalnızca “Existansiyalizm”in (varoluşçuluk) çıkmazı değildir. Bütün akımları ve ekolleriyle Avrupa düşüncesi bu dramın etkisi altındadır ve onun kurbanı olmuştur. Hatta bütün zamanlardaki ve toplumlardaki cahiliye düşüncelerinin en büyük çıkmazı budur. Fakat İslâm dini, geniş kapsamlı inanç sistemiyle bu faciayı rahat bir şekilde önlemiştir. İslâmın öngördüğü inanç sistemi insanın zihnine bu evrenin ve bu evrenin ötesindeki egemen gücün fonksiyonu açısından sağlıklı bir düşünce yerleştirmiştir.

Bu anlayışa göre, “insan” bu yeryüzünün oğludur. Bu kâinatın yavrusu-

dur. Yüce Allah O'nu bu yeryüzünden yaratmıştır. Ve onu buraya yerleştirmiştir. Yeryüzünde onun için gıda maddeleri ve geçim vasıtaları hazırlamıştır. Yeryüzünün anahtarlarını kendisinin eline verecek bilginin yollarını kolaylaştırmıştır. Evrenin yasalarını insanın varlığı için elverişli ve uygun kılmıştır. Bilinçli bir şekilde bu yasaları incelediğinde, insana destek'olur ve hayatını daha da kolaylaştırır.

Ne var ki, insanlar çok az şükrederler. Çünkü onlar cahilliklerin bilinçsizlikleri içinde yüzmektedirler. Hatta bilenler bile Allah'ın kendilerine bağışladığı nimetlerin hakkını ödeyebilecek şekilde bir şükretme imkânına sahip değildir. Yüce Allah güçlerinin yettiğini yapmalarıyla yetinmeseydi, güçlerinden daha fazlasını isteseydi, onlar bunca nimetin hakkını nasıl ödeyebileceklerdi? Dolayısıyla hem bilenler, hem de cahiller için Allah'ın şu hükmü uygun düşmekte ve gerçeği ifade etmektedir:

“...Ne kadar az şükrediyorsunuz!”

İNSANLIĞIN DOĞUŞU

Daha sonra etkileyici olaylarıyla insanlığın yaradılışı hikâyesi başlıyor. Hikâye insanın yücelikler aleminin kanatları altında ve dehşet verici bir şenlik içinde insanın yaradılışını açıklamak suretiyle başlıyor. Bu ilânı her şeyin sahibi, üstün kudret sahibi olan ulu ve yüce Allah yapıyor. Bu da insanın ne kadar büyük ihsana ve hürmete mazhar olduğunu ortaya koyuyor. O'nun için, meleklerden olmakla beraber, o sıralarda onlarla birlikte olana İblis (Şeytan) da dahil olmak üzere bütün melekler toplanıyor. Bu toplantıya gökler, yer ve Allah'ın yarattığı bütün varlıklar şahit oluyor. Bu olay varlıklar aleminde gerçekten önemli bir olaydır ve dehşet vericidir.

وَلَقَدْ خَلَقْنَاكَ نُشَّةً مَّوَدًّا نَّاكَ ثُمَّ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا
لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ لَمْ يَكُنْ مِنَ السَّاجِدِينَ ﴿١﴾
قَالَ مَا مَنَعَكَ أَلَّا تَسْجُدَ إِذْ أَمَرْتُكَ قَالَ أَنَا خَيْرٌ مِّمَّنْ خَلَقْتَنِي مِن نَّارٍ
وَأَخْلَقْتَهُنَّ مِن طِينٍ ﴿٢﴾ قَالَ فَاصْبِرْ إِنَّكَ فَالِقُ الْكَوْكَبِ
فَإِذَا خَرَجْتَ مِنْ الْعَصَائِرِ ﴿٣﴾ قَالَ أَنْظِرْنِي إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ
﴿٤﴾ قَالَ إِنَّكَ مِنَ الْمُنظَرِينَ ﴿٥﴾ قَالَ فَمَا أَغْوَيْتَنِي لَأَقْدِرَنَّ لَهُمْ سِرَاطًا
الْمُسْتَقِيمَ ﴿٦﴾ ثُمَّ لَا يَجِدُنَّ فِي زِينَتِهِمْ مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ وَعَنْ أَيْمَانِهِمْ
وَعَنْ شَمَائِلِهِمْ وَلَا يَجِدُونَ أَكْثَرَهُمْ شَاكِرِينَ ﴿٧﴾ قَالَ الْخَرُجْ مِنْهَا
مَذْذُورًا مَدْحُورًا لَنْ يَتَمَكَّنَ مِنْهُمْ لَأَمَلُنَّ بِهِمْ جَهَنَّمَ مِنْ كُنْ

11- Sizi yarattık, arkasından belirli bir biçime soktuk, sonra meleklerle "Ademe secde edin, dedik. İblis dışında hepsi secde etti. Sadece o secde edenlerden olmadı."

12- "Allah İblis'e "Secde etmeni emrettiğimde seni secde etmekten alıkoyn ne oldu? dedi. O da "Ben ondan üstünüm, beni ateşten, onu ise çamurdan yarattın" dedi.

13- "Allah ona "o halde in oradan, orada büyüklük taslamak haddine düşmedi. Çık dışarı, sen alçağın birisin, dedi."

14- "İblis, "Bana insanların tekrar dirilecekleri güne kadar mühlet ver" dedi.

15- Allah "Sen mühlet verilenlerden birisin" dedi.

16- "İblis dedi ki; "Beni kışkırtıp sapıklığa düşürdüğün için, andolsun ki, doğru yolun üzerinde pusu kurup insanların yolunu keseceğim."

17- "Sonra önlerinden, arkalarından, sağlarından,ollarından onlara sokulacağım da çoğunluğunu şükreder bulamayacaksınız."

18- "Allah dedi ki; "Çık oradan yerilmiş ve kovulmuş olarak! Andolsun ki, insanlardan kim sana uyarsa, onları ve sizi birlikte cehenneme dolduracağım."

İşte ilk sahne budur... Bu gerçekten etkileyici bir sahnedir. Önemli bir sahnedir... Biz burada önce kıssanın sahnelerini sunmayı, bunlar üzerinde yapılacak yorumu ve bu sahnelerin imajları üzerinde yapılacak tesbitleri sonraya bırakmayı uygun görüyoruz.

"Sizi yarattık arkasından belirli bir biçime soktuk, sonra meleklerle, "Adem'e secde edin, dedik. İblis dışında hepsi secde etti. Sadece o secde edenlerden olmadı."

Yaratma: Yapma, meydana getirme anlamına tasvirde, biçim verme ve özelliklerle donatma anlamına gelebilir. Yaratma ve tasvir meydana geliste iki aşama değil, iki basamaktır. Çünkü buradaki "sonra" kavramı, zaman sıralamasını değil de, manevi yükseliş sıralaması için kullanılmış olabilir. Tasvir (şekil ve özellik kazanmak) soyut anlamda varolduktan daha ileri bir basamaktır. Varolma hammadde için de geçerlidir. İnsani bir şekil kazanma ve birtakım özelliklere sahip olma açısından tasvir, varolmanın basamaklarından daha ilerde bir basamaktır. Sanki burada şöyle demek istenmiştir: Biz size sadece varolmayı başışlamakla yetinmedik, sizin varlığını üstün özelliklere sahip bir varlık kıldık... Nitekim başka bir ayette: "Her şeye yaradılışını veren sonra da yol gösteren O'dur" (21)deniyor.

Çünkü bütün varlıklara özellikler ve fonksiyonlar verilmiş ve yaratılışı esnasında bu görevlerini yerine getirmesi için ona yol gösterilmiştir. Yaratılış özellikleri ve fonksiyon verilisi ile bu görevlerin yerine getirilmesi arasında bir zaman boşluğu yoktur. Eğer buradaki yol gösterme, O'nun Rabbine yol bulması dahi

olsa, yine anlam değişmez. Çünkü her şey yaratıldığı andan itibaren Rabbinde yol bulmuştur. Aynı şekilde Adem'e de yaratılışı sırasında insanî özellikleri verilmiş ve "Sonra" da ise manevi yönden yükselmeye yöneltmişti. Yoksa arada zaman aşımı yoktur. Biz bu görüşüdeyiz.

Hangi açıdan bakarsak bakalım, Hz. Adem'in -selâm üzerine olsun- yaratılışına, insanlığın meydana gelişine ilişkin Kur'an ayetlerinin bütünü, bu varlığa insani özelliklerinin ve kendisine özgü fonksiyonunu yaratılışı ile birlikte verildiği düşüncesi Kur'an'da ağırlık kazanmaktadır. İnsanlık tarihinde görülen ilerlemenin, yükselişin bu özelliklerin daha açık bir şekilde ortaya çıkmaları, gelişmeleri, terbiye edilmeleri ve insanın bunlar sayesinde üstün bir deneyime sahip olmasında görülen ilerleme olduğunu ortaya koymaktadır. Yoksa Darwinizm'in ileri sürdüğü gibi, başka türlerin gelişerek sonuçta insan olduğu şeklinde insanın "öz varlığında" herhangi bir başkalaşım olmadığını ortaya koymaktadır.

Arkeolojik kazılara dayanan yaratılış ve evrim teorisine bağlı olarak zaman süreci içinde hayvanlarda değişik ilerleme aşamalarının varlığını ve bunların birbirini izleyen gelişmeler olduğunu ileri sürmek "sağlıklı" verilere dayanmayan bir teoriden ibarettir. "Kesinlik" ifade etmez. Çünkü yerin katmanlarında bulunan kayaların ömürlerini belirleme çalışmaların da kendileri bile tahminden öteye geçemezler. Bu çalışmalar yıldızların ömürlerini radyasyon yoluyla kestirmek gibidir. Bunları düzeltecek, hatta kökünden değiştirecek daha başka tahminlerin ortaya çıkmasını engelleyebilecek hiçbir şey yoktur! Böyle bir varsayım bu canlıların birbirlerinden daha gelişmiş olduğunu söylememiz için yeterli değildir.

Kayaların ömürlerine ilişkin bilgimizin kesin olduğunu varsaysak bile, belirli çevre şartlarının etkisiyle ve bu şartlarla uyum sağlayabildikleri oranda bazı canlı türleri varolmuş olabilir ve çevre şartları değişip yaşamalarına elverişsiz hale geldiği için bu canlıların soyu kurumuş olabilir. Bu varsayımı ileri sürmemiz için, engelleyici hiçbir veri yoktur.

Darwin'in ve ondan sonrakilerin arkeolojik kazıları bundan öte bir şeyi ispatlayamaz. Zaman süreci içinde herhangi bir hayvan türünün kendisinden önceki bir hayvan türünden organik olarak evrimleştiğini, o zaman süreci içindeki kayaların katmanlarının tanıklığına bakarak kesin biçimde ispatlayamaz. Sadece şu kadarını ispatlayabilir: Zaman süreci içinde birtakım hayvan türleri kendisinden önceki bir hayvan türünden daha gelişmiştir... Böyle bir gelişmeyi bizim anladığımız biçimde yorumlamak da mümkündür. Yani bu zaman diliminde yeryüzünde egemen olan şartlar bu hayvan türünün varlığına müsaade ediyordur. Şartlar değişince, yeryüzü başka bir hayvan türünün meydana gelmesine elverişli oluyordu. Bu hayvan türü de meydana geliyordu. Değişen şartlar daha önceki şartlarda yaşayan hayvan türünün neslinin tükenmesine yolaçıyordu. Buna bağlı olarak bu hayvan türleri de yok oluyorlardı:

Buna bağlı olarak insan türünün yaratılışı bağımsız bir yaratılıştır. İnsan,

yüce Allah'ın yeryüzündeki şartların insanın hayatı, gelişmesi ve ilerlemesi için elverişli hale geldiğini bildiği bir zaman süreci içinde yaratılmıştır. İnsanın yaradılışı konusunda Kur'an ayetlerinin bir bütün olarak ortaya koyduğu yaklaşım budur.

"İnsan" hem biyolojik ve fizyolojik yönden hem de akli ve ruhi yönden diğer canlılardan apayrı bir özelliğe sahiptir. Bu öyle apayrı bir özelliktir ki, içlerinden bazıları ateist olmalarına rağmen, yeni Darwinist'ler insanın bu özelliğini kabul etmek zorunda kalmışlardır. İnsanın bu özelliği de, insanın yaradılışının başbaşa bir yaradılış olduğunu ve başka hayvan türleriyle hiçbir organik bağı bulunmadığını belgeleyen önemli bir delildir! (22)

Hangi açıdan bakılırsa bakılsın, değişmesi mümkün olmayan bir gerçektir ki, ulu ve yüce Allah'ın kendisi bizzat ruhani varlıklar olan meleklerin hazır bulunduğu bir topluluğun huzurunda bu insan denen varlığın doğuşunu açıklıyor:

"Sonra meleklerle: "Adem"e secde edin dedik. İblis dışında hepsi secde etti. Sadece o secde edenlerden olmadı."

Melekler de Allah'ın bir başka yaratık kesimidirler. Kendilerine mahsus özellikleri ve fonksiyonları vardır. Allah'ın onlar hakkında bize verdiği bilgilerden başka bir şey bilmiyoruz. Daha önce Fî Zılâl-il'in başka bir yerinde Allah'ın bu konuda bize bildirdiklerini özetlemiştik. (23) Aynı şekilde iblis de meleklerden ayrı olarak Allah'ın bir yaratığıdır. Nitekim Allah Teâlâ buyuruyor ki: "Gerçekten iblis cinlerdendi. Fakat Rabbinin emri dışına çıktı." Cinler de meleklerden ayrı bir varlıktır. Onlar hakkında da Allah'ın bize bildirdikleri dışında başka bir şey bilmiyoruz. Daha önce bu cüzde yüce Allah'ın cinlere ilişkin bize bildirdiklerini de özetlemiştik. (24) Bu surede ilerde geleceği gibi iblis ateşten yaratılmıştır ve kesinlikle meleklerden ayrı bir varlıktır. Fakat buna rağmen meleklerle birlikte Adem'e secde etmekle emredilmiştir. Kendine özgü yaratığın doğuşunda her şeyin sahibi olan yüce Allah büyük toplantıda herkesin Adem'e secde etmesini istemiştir. Bu isteğini açıkça ilân etmiştir.

Allah'a karşı gelmeyen ve aldıkları emri yapan melekler, Allah'ın emrini yerine getirmek üzere itaatkâr bir şekilde secdeye kapandılar. Hiçbir tereddüt göstermediler. Büyüklük taslamadılar. Herhangi bir sebepten, herhangi bir şekilde ve herhangi bir düşünceyle günah işlemeyi düşünmediler. Bu onların karakteridir. Ve bu onların özellikleridir. Aynı zamanda fonksiyonları da budur. Böylece bu insan denen varlığın Allah katında ne kadar değerli olduğu gözler önüne serildiği gibi, melekler diye bilinen Allah'ın kullarında kesin itaat da somut bir biçimde canlandırılmaktadır.

İblis'e gelince, o, yüce Allah'ın emrini uygulamaya yanaşmadı ve O'na karşı geldi. İlerde iblisin gönlünden nelerin geçtiği, yüce Allah'ın kendisinin Rabbi,

22) Bu konuda geniş bilgi için "İslâm Düşüncesi" kitabının üçüncü cildinde "Hayat Gereği" ve "İnsan Gereği" konularına bakınız. Dünya Yayınları s. 285-291 cilt: 3

23) Kehf-50

24) En'am 100,128,130. ayetlerinin tefsirine bakınız.

yaratıcısı, kendi işlerinin ve evrendeki bütün işlerin tümünün kendisinin elinde olduğunu bile bile, bunların hiçbirinde asla tereddüt etmediği halde yüce Rab-bine itaat etmesine engel olan düşüncenin ne olduğu ifade edilecektir!

Aynı şekilde biz burada yüce Allah'ın yarattıklarının üç tane prototipini görüyoruz. 1. Kesin itaat ve bütün bir teslimiyet örneği. 2- Kesin isyan ve başkaldırma örneği. 3- Üçüncü örnek, insanın karakteri örneğidir. İlerde insanı ve çift yönlü sıfatlarını öğreneceğiz. Birinci karakter Allah'a karşı tam bir teslimiyet ve samimiyet örneğini sergilemiştir. Bu kesin teslimiyeti ile, O, bu sahnede görevini tamamlamıştır. Diğer iki karakterin nasıl şekillendiklerini, hangi tarafa yöneldiklerini ilerde öğrenmeye çalışacağız.

"Allah İblis'e "Secde etmeni emrettiğimde seni secde etmekten alıkoyan ne oldu?" dedi. O da "Ben ondan üstünüm, beni ateşten onu ise çamurdan yarattın" dedi.

İblis, Allah'ın kesin hükmüne rağmen, kendisinin de bir görüşü olabileceğini ileri sürdü. Allah'ın kesin emri ortada olduğu halde, şeytan kendisinin gördüğü sebeplere ve illetlere dayanarak kendisi hakkında hüküm verme yetkisini kendisinde gördü. Halbuki kesin ilâhi hüküm ve apaçık emir ortadayken tartışma olamaz. Düşünmek boşunadır. Kesin itaat gerekir. Uygulama zorunluluğu doğar. Lanet olası iblis de yüce Allah'ın yaratıcı, mülkün sahibi, rızık verici ve her şeyi düzene koyan, her şeyin ancak O'nun izni ve belirlemesiyle meydana geldiğini hiç de bilmiyor değildi. Fakat buna rağmen kendisine ulaştığı biçimde emre itaat etmedi ve bu emri kendi mantığına dayanarak başka yollara girdi:

"O da "Ben ondan üstünüm; beni ateşten, onu ise çamurdan yarattın" dedi.

Bu isyanın büyüklüğünü ortaya koymak amacıyla vakit geçirilmeden derhal cezalandırıldı:

"Allah O'na: "O halde in oradan, orada büyüklük taslamak haddine düşmedi. Çık dışarı, sen alçağın birisin" dedi.

İblisin Allah'ı tanıması, O'na fayda vermedi. Allah'ın varlığına ve sıfatlarına inanması da O'na bir yarar sağlamadı... Allah'ın emirlerini öğrendiği halde bu emri kabul ve reddetme yetkisini kendisinde gören, yüce Allah'ın daha önceden kendisi hakkında hüküm verdiği bir meselede hakimiyet yetkisini kendisinde gören, bu hakimiyet yetkisiyle Allah'ın sözkonusu meseleye ilişkin hükmünü reddedebileceğini söyleyen her insan da iblisin konumundadır. Demek ki, bu bilgiye ve itikada (inanç sistemine) rağmen meydana gelen bir küfürdür. Çünkü iblisin ne bilgisi eksikti, ne de itikadı!..

İblis bu tutumuna karşılık olarak cennetten kovulmuştur. Allah'ın rahmetinden uzaklaştırılmıştır. Allah'ın lanetine müstehak olmuştur. Alçaklık damgası yemiştir.

Ne var ki, bu çirkin ve inatçı yaratık Hz. adem'in kendisinin kovulmasına ve gazaba uğramasına neden olduğunu unutmuyor. İntikam almadan bu kötü

sonuna (akıbetine) teslim olmuyor. İçinde yoğrulduğu çirkin karakterine uygun biçimde fonksiyonunu yapmadan cezaya razı olmuyor:

“İblis: “Bana insanların tekrar dirilecekleri güne kadar mühlet ver” dedi.

“Allah “Sen mühlet verilenlerden birisin” dedi.

İblis dedi ki: “Beni kıskırtıp sapıklığa düşürdüğün için, andolsun ki, doğru yolun üzerinde pusu kurup insanların yolunu keseceğim.”

Sonra önlerinden, arkalarından sağlarından, sollarından onlara sokulacağımı da çoğunluğunu şükreder bulamayacaksın.”

Bu, kötülük üzerinde kesin ısrar etmektir. Sapıklık, azgınlık üzerinde kesin biçimde diretme. Böylece iblisin bu karakterinin O'nun başlıca özelliklerinden biri olduğu ortaya çıkıyor... O'nun karakterindeki bu kötülük yüzeysel ve geçici bir kötülük değildir. Köklü, bilinçli, sistemli ve sürekli bir kötülüktür.

Ayrıca bu tasvirde iblisin aklı normları ve psikolojik hareketleri de canlı ve somut sahnelerle ortaya koymuştur.

İblis, Rabbinden kıyamet gününe kadar kendisine mühlet vermesini dilerken, bu isteğini ancak Allah'ın iradesi ve belirlemesiyle olabileceğini çok iyi biliyordu. Yüce Allah O'nun bu isteğini kabul de etmiş ona zaman tanımıştır. O'na tanınan bu süre, başka bir surede açıklığa kavuşturulduğu gibi, “Belirlenen güne.”⁽²⁵⁾ kadardır. Rivayetlerde belirtildiğine göre, bugün yeniden diriliş günü değil, Allah'ın hayatta kalmasını dilediği kimselerin dışında yerde ve göklerdeki herkesin öldüğü Sur'a ilk üfürüldüğü gündür.

İblis uzun yaşama hükmünü elde ettikten sonra yüce Allah'a karşı isyan-kârlığı ve gururu nedeniyle kendisine takdir ettiği sapıklığın ve bu sapıklık belasını kendisine göndermesinin intikamını alacağını iğrenç bir küstahlıkla ilân ediyor. Kendisinin dramatik akıbeti sebebiyle Allah'ın lanetine uğramasına ve cennetten kovulmasına neden olan, Allah'ın kendisini onurlandırdığı bu insanı saptıracağını söylüyor! Onun bu saptırma çabasını Kur'an-ı Kerim'in O'ndan aktardığı şu sözde somut olarak görebiliyoruz.

“Andolsun ki, doğru yolun üzerinde pusu kurup insanların yolunu keseceğim. Sonra önlerinden, arkalarından, sağlarından, sollarından onlara sokulacağım.”

Demek ki, iblis Adem ve neslini saptırmak için Allah'ın dosdoğru yolu üzerinde oturacak. Oradan geçmek isteyen herkesi engellemeye çalışacaktır Allah'a giden yolun somut olması mümkün değildir. Çünkü yüce Allah, bir yere çakılıp kalmaktan münezzehtir. Böylece anlaşılıyor ki, bu yol Allah'ın rızasını elde etmeye vasıta olan iman ve itaat yoludur... İblis bu amacını gerçekleştirmek için her taraftan insana sokulacaktır: “Önlerinden, arkalarından, sağlarından, sollarından...” Onlarla iman ve itaatın arasına girmek için... Bu iblisin, insanı saptırmak için sürekli çabasını ve tükenmez gayretini ortaya koyan canlı, hareketli

ve somut bir tablodur. İblisin amacı insanların Allah'ı tanımamaları ve O'na şükretmemeleridir. O'nun tuzaklarından kurtulup Allah'ın çağrısına kulak veren az bir grup müstesna:

“Çoğunluğu şükreder bulamayacaksınız.”

Burada şükretmenin tekrar edilmesi surenin baş tarafında ifadesini bulan **“Ne de az şükrediyorsunuz”** cümlesiyle tam bir ahenk sağlamaktadır. Böylece az şükredilmesinin nedeni açıklanmış, gizli olan gerçek etken ortaya çıkarılmıştır. Bu temel etken iblisin O'na karşı çalışması ve Allah'a giden yolda oturtmasıdır! İnsanın, kendisini doğru yoldan alıkoyan gizli düşmanına karşı uyanık hareket etmesi istenmiştir. İnsanların çoğunun şükretmesine engel olan bu musibetin nereden kaynaklandığını öğrendikten sonra ona karşı önlem almaları gerektiğini hatırlatmıştır.

Şeytanın arzu ettiği kendisine verilmiştir. Çünkü yüce Allah'ın iradesi bu insan denen varlığın kendi yolunu kendisinin seçmesini istemiştir. Zira insanın yaradılıştan gelen birtakım yetenekleri vardır ki, insan onlarla iyiyi ve kötüyü birbirinden ayırabilir. Serbest olarak tercihini yapması için ona akıl da verilmiştir. Peygamberler aracılığıyla sürekli biçimde ona hatırlatmada bulunulmuş ve onu doğru yoldan ayrılmaktan sakındırmış, islâm dinine bağlanıp onunla kendisini düzeltmesini istemiştir. Yüce Allah'ın iradesine bağlı olarak, insan ya doğru yolu veya şeytanın yolunu algılayabilme, kendi bünyesine ya iyiliği veya kötülüğü yerleştirebilme ve iki sonuçtan birine doğru yol alma imkânına sahip kılınmıştır. Doğru yola girse de sapıklık yolunu seçse de neticede Allah'ın sınava ilişkin yasası gerçekleşir, Allah'ın dediği olur. Hidayet de sapıklık da Allah'ın yürürlükteki yasasına ve özgür iradesine bağlı olarak gerçekleşir.

Fakat ayetlerin devamında yüce Allah'ın, lanet olası iblisin kendisine süre tanınmasına ilişkin isteğinin kabul edildiğinin açıkça belirtilmesine rağmen, bu son isteğinin verildiğine dair bir açıklama yapmadıklarını görüyoruz. Yüce Allah bu konuda bir açıklama yapmamıştır. Yalnız iblisin oradan kovulduğunu açıklamıştır. Bu öyle bir kovuluştur ki, kimse ona engel olamaz. Onu yerilmiş ve gazaba uğramış bir biçimde kovmuştur. Şeytan ve kendisine uyan ve onunla beraber sapıklığa düşen insanlardan cehennemi doldurmak üzere huzurundan uzaklaştırmıştır.

“Allah dedi ki; ‘Çok oradan yerilmiş ve kovulmuş olarak! Andolsun ki, insanlardan kim sana uyarsa, onu ve sizi birlikte cehenneme dolduracağım.’”

İblise uyan insanlar ya Allah'ı tanımada, ilahlığına kesin inanmada, O'na uyarlar veya aynen onun gibi Allah'ın hakimiyetini ve hükmünü kabul etmezler, Allah'ın emirlerine rağmen meseleleri gözden geçirme hakkına sahip olduklarını, Allah'ın emirlerini uygulayıp uygulamamakta kendi mantıklarını kriter olarak kabul ettiklerini iddia ederler. Ya da kendilerini Allah'ın yolundan tamamen saptırması için iblise uyarlar... Fakat bu iki sapıklık da temelde aynıdır ve şeytana uymaktır. Cezası da şeytan ile birlikte cehennemi boylamaktır!

Yüce Allah, şeytan ve soydaşlarına doğru yoldan saptırma olanağı vermiştir. Hz. Adem'e ve O'nun nesline de sınama gereği olarak tercih imkânı vermiştir. Yüce Allah insana bu tercih imkânı vermekle hem ceza hem mükâfatın ona uygun düşmesini dilemiştir. Onu bu nitelikle diğer yaratıkları arasında kendisine has özelliklere sahip kılmak istemiştir. O ne melektir ne de şeytan. Onun bu evrendeki fonksiyonu ne meleğin fonksiyonu ne de şeytanın fonksiyonudur.

YASAK AĞAÇ

Olayın akışı içinde çizilen tablo burada bitiyor. Hemen arkasından başka bir sahne başlıyor:

Yüce Allah, iblisi bu şekilde cennetten uzaklaştırdıktan sonra hitabı Adem'e ve eşine yöneltiyor. Biz burada yalnız Hz. Adem'in kendi cinsinden bir eşi olduğunu biliyoruz. Bu eşinin nereden geldiğini bilmiyoruz. Şu anda sözkonusu edeceğimiz ayet ile Kur'an-ı Kerim'in diğer ayetleri bu gayb konusundan haber vermemektedirler. Hz. Havva'nın Hz. Adem'in kaburga kemiğinden yaratıldığından söz eden rivayetlerin hepsi yahudi uydurmasından kaynaklanır. Bu nedenle bu konuda onlara dayanamayız. Bu konuda kesin olarak söylenebilecek tek şey yüce Allah'ın Hz. Adem'e kendi cinsinden bir eş yarattığı ve böylece onların iki eş olduklarıdır. Zaten yüce Allah'ın yarattığı tüm yaratıkların çift olarak yaratıldıkları değişmez bir yasadır. "Biz belki ibret alırsınız diye, her şeyden bir çift yarattık." (26) Bu sürekli geçerli olan değişmez bir yasadır. Allah'ın tüm yarattıkları için geçerli olan köklü bir kuraldır. Bu değişmez yasayı baz alarak meseleye baktığımızda Hz. Havva'nın yaradılışının Hz. Adem'in yaradılışından uzun bir süre sonra gerçekleşmediğini ve O'nun yaradılışının da Hz. Adem'in yaradılışında izlenen yolun aynısıyla gerçekleştiğini söyleyebiliriz.

Durum ne olursa olsun, burada hitab Hz. Adem'e ve eşine yöneltilmektedir. Cenabı Allah hayatlarındaki sorumluluklarını bildiren emirlerini kendilerine iletirken, her ikisine de hitap ediyor. Böylece her ikisini de beraber eğitmeye ve onları asıl görevlerine hazırlamaya başlıyor. Zaten yüce Allah insanı sırf bu fonksiyonu için yaratmıştır. İnsanın bu temel görevi yeryüzünde halifelik görevidir. Nitekim Bakara suresinin (30.) ayetlerinde yüce Allah buyuruyor ki: "Hani Rabbin meleklerle, 'Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım' demişti."

وَيَا آدَمُ اسْكُرْنَا أَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ فَكُلَا مِنْ حَيْثُ
شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا هَذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ ﴿٢٠﴾

19- "Ey Adem, sen ve eşin cennette oturunuz, istediğinizi nereden bulursanız yiyiniz. Yalnız şu ağaca yaklaşmayın, yoksa zalimlerden olursunuz."

Kur'an "Bu ağacın" hangi ağaç olduğunu belirtmez. Zira bu ağacın hangi ağaç olduğunu belirtmek, ondan sakınma hikmetine katkıda bulunmaz. Öyle anlaşıyor ki, burada önemli olan yasağın çiğnenmesiydi. Çünkü yüce Allah orada

her ikisinin de helal şeyleri kullanmasına izin vermişti. Yasaktan da kaçınmalarını öğütlemişti. Bu insan cinsinin iradesini geliştirecek, kendisi için belirlenen sınırdan durmasını sağlayacak, bünyesine yerleştirilen arzularına ve ihtiraslarına karşı direnmesini öğretecek, arzularına ve ihtiraslarına karşı galip gelmesini temin edecek, onu hayvanlar gibi bu arzuların ve ihtirasların mahkûmu olmaktan kurtaracak ve insanı onlara hakim konuma getirecek bir yasağın olması zaten gerekiyordu... İşte insanı hayvanlardan ayıran "İnsanın temel özelliği" de budur. Ancak bu özelliğin imanda gerçekleşmesiyle "insan olmanın içeriği" kavranabilir.

İşte tam bu esnada iblis, sırf onun için fonksiyonun gereğini yerine getiriyor.

Yüce Allah'ın kendisini bu derece onurlandırdığı, bu mahşeri kalabalık huzurunda, meleklerin huzurunda doğuşunu ilân ettiği, meleklerin kendisine secde etmelerini istediği, meleklerin de kendisine secde ettiği, iblisin kendi yüzünden cennetten çıkarıldığı ve meleklerin arasından kovulduğu bu eşi ve benzeri olmayan yaratık... Evet işke böyle bir yaratık olan insan, çift yönlü bir karaktere sahiptir. İki tarafa da yönelebilecek bir yeteneğe sahip olarak yaratılmıştır. Onun birtakım zaaf tarafları vardır. Bu konularda Allah'ın emirlerine bağlı kalmadığı takdirde bu açık noktalardan onu yakalamak ve ona bu açıdan sokulmak mümkündür... İnsanın bilinen birtakım ihtirasları vardır. Bu ihtiraslarından sokularak onu peşinde sürüklemek o kadar zor değildir! (27)

İBLİS HZ. ADEM'İ KANDIRIYOR

İşte şimdi iblis Hz. Adem'in bu ihtirasları ile oynamaya başlıyor.

وَسْوَ

لَمَّا الشَّيْطَانُ لَبِىْدَىٰ مَأْمُورٍ عَنْهَا مِنْ سَاطِعِهَا وَقَالَ
مَا نَهَيْكُمُ اللَّهُ عَنْ هَٰذَا الشَّجَرِ إِلَّا أَنْ تَكُونُوا مَلَائِكَةً أَوْ تَكُونُوا
مِنْ الْخَالِدِينَ ﴿٢٠﴾ وَقَا سَمِعْنَا أَوِي لِكُلِّ لَنَا صِحَّةٌ

20- "Fakat şeytan, gözlemlerinden saklı tutulan aynı yerlerini meydana çıkarmak amacı ile onlara şu sözleri fısıldadı. Rabbiniz, ya melek olmanız ya da burada sürekli kalacakların arasına katılmayasınız diye size bu ağacı yasakladı."

21- "Onlara "Ben gerçekten sizin iyiliğinizi istiyorum" diye yemin etti."

Şeytanın insanlara nasıl fısıldadığını bilmiyoruz. Aslında biz şeytanın ne olduğunu bilmiyoruz ki, onun insanlara nasıl fısıldadığını bilebilelim. Aynı şe-

27) Daha geniş bilgi için M. Kutub'un "İslâm Sanatının Metodu" adlı kitabının "Adem Kışası" bölümüne bakınız. Darüşşuruk

kilde şeytanın insanla nasıl temasa geçtiğini ve onu nasıl saptırdığını da bilmiyoruz. Şu kadar var ki, biz şeytanın insanı herhangi bir yöntemle ona birtakım şeyler aşıladığını, bu aşılamanın ve bu saptırmanın temelde insanın yaradılışında varolan zaaf noktalarına dayandığını, iman ve zikirle bu zaaf noktalarını takviye etmenin mümkün olduğunu, Allah'a iman eden ve O'nu sürekli zikredenlerin şeytanın etkisinden tamamen kurtulabileceklerini ve bu durumda şeytanın zaten zayıf olan tuzaklarının etkisinden kurtulabileceklerini kesin haberdan öğreniyoruz. Bize göre bu tür gayb konularında sağlıklı kabul edilebilecek tek kaynak da Haber'i sadık'tır.

İşte bu şekilde şeytan Hz. Adem ve Hz. Havva'ya gözlerinden saklı tutulan ayıp yerlerini meydana çıkarmak için fısıldadı... Onun hedefi buydu... Adem ile Havva'nın ayıp yerleri vardı. Fakat bu ayıpları gözlerinden saklı tutulduğu için onları görmüyorlardı. İlerde ayetlerin devamından anlaşılacağı gibi, onların bu ayıpları algılayabilen somut ayıplardı ve somut bir şeyle örtülmeleri gerekiyordu. Sanki bu ayıpları, avret yerleriymiş gibi geliyor bana. Fakat tabii ki şeytan onlara asıl amacını açıklamamıştı. Böylece anlaşılıyor ki, şeytan onlara ancak onların köklü arzuları açısından yaklaşmış olmaktadır.

"Rabbimiz ya melek olmayasınız ya da burada sürekli kalacakların arasına katılmayasınız diye size bu ağacı yasakladı."

İşte bu şekilde "insanın" potansiyel içgüdüleriyle oynadı. İnsan, fıtratı gereği olarak ölmek, ebedi olarak yaşamak veya sonsuza dek yaşamayı andıracak kadar uzun bir süre yaşamak ister! Sınırlı, kısa bir ömürle, sınırlı olmayan bir mülke sahip olmak ister.

Burada "melek" şeklinde okunan kelime bir kıraate göre "Melik" şeklinde okunmuştur. Taha suresinin (120). ayetin metni bu kıraatı desteklemektedir: "Size sonsuzluk ağacını ve yıkılmayacak bir hükümlanlığı göstereyim mi?" Buna göre şeytan onları yıkılmayacak hükümlanlık ve sonsuz ömür va'detmekle aldatmış olur. Gerçekten de bunlar insanın en güçlü ihtiraslarıdır. Hatta denebilir ki, cinsel arzular bile insanın kuşaktan kuşağa neslini sürekli olarak sürdürme ihtirasını gerçekleştirme vasıtalarından biri olmaktan öte bir anlam ifade etmezler. "Melek" şeklindeki kıraate göre ayetin anlamı ise şöyle olur. "Şeytan melekler gibi, bedeninin somut bağlarından kurtarma ve orada sonsuza dek kalma va'diyle onları aldatmaya çalışmıştır... Şu kadar var ki, birinci kıraat en meşhur kıraat olmasa da diğer Kur'an ayetlerinin metinleriyle ve şeytanın insanın köklü ihtiraslarına uygun düşen tuzaklarıyla daha güzel bütünleşmektedir.

Lanet olası şeytan, Allah'ın onlara bu ağacı yasakladığını Allah'ın bu yasasının onların gönlünde gerçek bir ağırlığı ve kuvveti olduğunu bildiğinden bir taraftan onların ihtiraslarını harekete geçirirken, diğer taraftan bu tezgahını onlara verdiği teminatla takviye etmeye çalışmış, Allah'a yemin ederek kendilerine öğüt verdiğini ve bu öğütünde samimi olduğunu söylemiştir:

"Onlara "Ben gerçekten sizin iyiliğinizi istiyorum" diye yemin etti."

Hz. Adem ve Hz. Havva itici arzuların ve büyüleyici yeminin etkisiyle şey-

tanın kendilerine düşman olduğunu ve iyiliklerini düşünmesinin mümkün olmayacağını unuttular. Allah'ın kendilerine bir yasak koyduğunu, hikmetini anlasalar da anlamasalar da O'na itaat etmeleri gerektiğini hesaplayamadılar! Allah'ın takdiri olmadan hiçbir şeyin olamayacağını, eğer o, kendilerine sonsuzluk ve yıkılmayan hükümlerlik takdir etmişse, bunu elde etmelerinin imkânsız olduğunu düşünememişlerdi!

Onlar bunların hepsini unutmuşlardı. Ve şeytanın tahriklerine kapılmışlardı!

فَلَمَّا ذُكِّرُوا بِمَا كَانُوا يَفْعَلُونَ
عَلَيْهِمْ أَيْنَ رَاقِيَ الْجَنَّةِ وَكَادِهَا رَبُّهَا لَأَلَّا تَحْكُمَ عَنْ نَكَمِ
الْجَنَّةِ وَأَقْلَ لَكُمْ إِذَا الشَّيْطَانُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ ٢٢

22- "Böylece onları aldatarak alta düşürdü. Ağacın meyvesinden tadartmaz, ayıp yerleri meydana çıktı. Bunun üzerine cennet yaprakları ile örtünmeye koyuldular. Rabpleri onlara şöyle seslendi: "Ben size o ağacı yasaklamamış mıydım, şeytanın açık düşmanınız olduğunu size söylememiş miydim?"

Böylece tuzak gerçekleşmiş ve acı meyvesini vermişti. Şeytan bu oyun ile onları Allah'a itaat derecesinden ona karşı gelme düzeyine indirmişti. Ve onları bundan da daha aşağı bir seviyeye düşürmüştü:

"Böylece onları aldatarak alta düşürdü!"

Şimdi onların ikisi de ayıpları olduğunu anladılar. Daha önce kendilerinin gizli olan bu ayıpları şimdi görünmeye başlandı. Cennet yapraklarını toplamaya, onları birbirine geçirmeye ve bu birbirine geçirilmiş olan cennet yapraklarını ayıp yerlerinin üstüne koymaya "örtünmeye" çalıştılar. Buradan da anlaşılıyor ki, bu ayıpları insanın yaratılışı gereği açmaktan haya ettiği bedensel avret yerleriydi. Bu avret yerlerini ancak cahiliyenin etkisiyle fitratı bozulan kimseler açabilir ve soyunabilirler!

"Rabpleri onlara şöyle seslendi: "Ben size o ağacı yasaklamamış mıydım? Şeytanın açık düşmanınız olduğunu size söylememiş miydim?"

Günahları ve nasihatı bir an için kulak ardı etmeleri yüzünden Rablerinden bu sitem ve azarı işittiler... Allah onlara nasıl hitap edildi ve onlar nasıl bu sözleri işittiler meselesine gelince, burada daha önce onlara nasıl hitap ettiyse, meleklerle nasıl seslendiyse, bu da öylece gerçekleşti diyebiliriz. Bunların hepsi gaybtır. Onların nasıl gerçekleştiğini bilemeyiz. Ancak bunlar meydana gelen gerçek olaylardır. Ve Allah dilediğini yapar.

Bu yüce sesleniş ise bu eşsiz yaratığın karakterinin bir başka yönünü ortaya koymaktadır. Evet bu yaratık unutulabilir ve yanlış yapılabilir. Onun bir zaaf tarafı vardır. Şeytan oradan kendisine sokulabilir. O sürekli bağılılık gösterme-

yebilir ve sürekli doğru yolda yürümeyebilir. Fakat o, hatasını anlayabilir, ayağının kaydığını farkedebilir, pişman olur. Rabbinden yardım ve bağışlanma diler. Şeytan gibi günah üzerinde ısrar etmez. Rabbinden dileği, günah işlemesi için ona yardım etmesi değildir!

مَا لَرَبَّنَا عَلَّمْنَا أَنْفُسَنَا أَنْ لَا نَمُوتَ وَأَنْ لَا نَحْيَا وَلَٰكِنَّا كَكُفَّ

مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴿٢٣﴾

23- "Adem ile eşi dedi ki; "Ey Rabbimiz, biz kendimize zulmettik, eğer bizi bağışlamaz, bize acımasız keskinlikle hüsrana uğrayanlardan oluru."

Bu "insanı Rabbine bağlayan ve ona Rabbine giden kapıları açan temel özelliğidir... Günahını kabul etme... Pişmanlık duyma... Günahının bağışlanmasını dileme, zayıf olduğunun bilincine varma, ondan yardım dileme, onun rahmetini talep etme... Bunlarla beraber güç ve kuvvetin ancak Allah'ın yardımı ve rahmeti ile gerçekleşebileceğine, yoksa hüsrana uğrayanlardan olacağına kesin biçimde inanma...

HZ. ADEM VE HAVVA'NIN DÜNYAYA İNİŞİ

Burada birinci deneyim sona ermiş olmaktadır. İnsanın belli başlı özellikleri böylece ortaya çıkmış bulunmakta, insan bu özellikleri tanımış ve bizzat tadına da bakmış hale gelmiştir. Gizli özelliklerine ilişkin bu uyarı ile halifelikle ilgili özelliğini takınmasına ve ona hazırlık yapmasına, düşmanı ile bundan böyle asla durmayacak olan savaşa girmesine zemin hazırlanmış olmaktadır.

قَالَا مَنِطُوا بِفَضْلِكُمْ لِمَعْرِ عَدُوِّكُمْ فِي
الْأَرْضِ مُتَقَرُّو مَتَاعٍ إِلَىٰ جَنَّةٍ ﴿٢٤﴾ قَالُوا هِيَ تَحْيَوْنَ فِيهَا
مَمُوتُونَ وَمِنْهَا تُخْرَجُونَ ﴿٢٥﴾

24- "Allah dedi ki, "Oradan aşağıya ininiz, şeytan ile siz birbirinizin düşmanısınız, sizler belirli bir süre yeryüzünde barınacak geçineceksiniz."

25- "Orada yaşayacak, orada ölecek ve tekrar diriltilerek oradan çıkarılacaksınız."

Hepsi birlikte indiler... Bu yeryüzüne indiler... Fakat onlar nerede idiler? O cennet nerede idi? Bu konular bizde kendisine ilişkin hiçbir haber bulunmayan gayb meseleleridir. Tek başına gayb anahtarını katında bulunduran Allah'ın bize bildirdiğinden verdiklerinin dışında bu konularda bir şey diyemeyiz. Vahyin kesilişinden sonra bu gaybı öğrenmeye ilişkin çabaların tamamı boşa kürek sallamaktan başka bir anlam ifade edemez. Bu konulardaki bütün yalanlamalar da aynı şekilde insanların bugünkü alışkanlıklarına dayanmaktadır. İnsanların zannı "bilgileri/bilimleri" ise, şımarıklıktan başka bir şey değildir. Çünkü bu "bilim" elinde hiçbir vasıta ve araç yok iken bu gayb konularına girmeye çalı-

şırken haddini ve sahasını aşmış olur. Gaybın tamamını inkâr ederken tamamen şırmamış olur. Çünkü gayb, bu bilimi her yönden kuşatmış bulunmaktadır. Bilimin alanına giren "madde"nin dahi bugün bilinmeyen kısmı, bilinen kısmından çok daha fazladır. ⁽²⁸⁾

Hepsi birden yeryüzüne indiler. Adem ile eşi ve iblis ile soydaşları. Birbirleriyle mücadele etsinler, biri diğerine düşmanlık etsin diye indiler. İki yaratık ve iki karakter arasında savaş sürüp gitsin diye... Bu iki yaratıktan biri sırf kötülük için yaratılmış, diğeri hem iyiliğe hem de kötülüğe yönelebilecek çifte yetenekli kılınmıştır. Böylece sınav gerçekleşmiş ve Allah'ın takdiri yerini bulmuştur.

Hız. Adem'e ve nesline yeryüzünde yerleşmeleri orada barınmaları ve bu süreye kadar oradaki nimetlerden yararlanmaları takdir edilmişti. Orada yaşamaları, orada ölmeleri, sonra oradan çıkarılıp tekrar diriltilmeleri belirlenmişti... Bu süreçten sonra insanlar Rabblerine dönecekler, bu uzun yolculuklarının sonunda ya onun cennetine veya cehennemine varacaklardı.

Birinci yolculuk burada sona eriyor. Onu kimbilir kaç yolculuk izleyecek.

İnsan bu yolculuk boyunca Rabbine sığındığı müddetçe galip gelecek, düşmanı ile dost olduğu sürece de sürekli mağlûb olacaktır.

İNSANIN YAPISI

Biz burada verilenleri birer hikâye olarak algılamamalıyız! Çünkü bunlar insanın gerçek özelliklerini ortaya koyan açıklamalardır. Bunlar insanın gerçek niteliğini, karakterini, yaradılışını, kendisini kuşatan dünyaları, hayatına hükmeden kaderi, yüce Allah'ın insan için razı olduğu yolu, kendisiyle karşılaşacağı sınavı ve kendisini bekleyen sonu ortaya koymaktadır. Bunların hepsi de "İslâm Düşüncesinin İlkelerini" belirlemede göz önünde bulundurulması gereken gerçeklerdir.

Biz burada bu gerçekleri Fî Zılâl'de izlediğimiz metodun elverdiği ölçüde öz olarak belirtmeye çalışacağız. Bu konuların geniş açıklamalarını ise bu konuya ilişkin özel araştırmamıza havale edeceğiz. "İslâm Düşüncesinin Özellikleri ve İlkeleri" kitabına... ⁽²⁹⁾

1- İnsanlığın doğuşu kıssasından anladığımız birinci gerçek daha önce belirttiğimiz gibi, evrenin yapısı ile insan denen varlığın yaradılışı arasında bir uyumun bulunduğu gerçektir. İnsanı ve evreni kuşatan ilâhi takdir, insanın bu yaradılışını tesadüfe bırakmamış, onu belirlenmiş bir takdir ile gerçekleştirmiştir. Ayrıca insan ile evren arasındaki uyumu değişmez bir ilke olarak koymuştur.

Allah'ı gerçek anlamda tanımayanlar, O'nu gereği gibi takdir edemeyenler, Allah'ın kaderlerini ve işlerini kendi küçücük beşeri ölçüleriyle değerlendirmeye çalışırlar. Bunlar baktıklarında görüyorlar ki, insan denen bu varlık, bu yeryüzünde koca evren içinde havaya savrulan bir zerreden farksız olduğunu

28) Daha geniş bilgi için 7. cüzünde En'am-59 ayetinin tefsirine bakınız.

29) Dünya Yayınları İslâm Düşüncesi C.1-11-111.

görüyorlar. O zaman da diyorlar ki, bu insanın varoluşunun arkasında bir amacın bulunması "akla yatkın" değildir. Bu insanın evrenin nizamı içinde bir fonksiyonu olduğunu söylemek ise daha mantıksız bir şeydir! Onlardan bazıları ise, insanın bir tesadüf eseri meydana geldiğini, etrafını kuşatan evrenin onun varoluşuna ve hayatının tümünün varoluşuna karşı olduğunu sanmaktadırlar!.. Aslında bunların hepsi, kaynak yönünden Allah'ın kaderlerinin ve işlerinin insanın küçücük ölçüleriyle değerlendirilmesinden ortaya çıkan saçmalıklardan öteye geçmez!

Gerçekten bu başdöndürücü mülkün asıl sahibi insanın kendisi olsaydı bu yeryüzünü gereği gibi idare etmezlerdi. Zaten yeryüzünün üzerinde gezen birinin onun sahibi olması da düşünülemez! Çünkü insanın kapasitesi bu başdöndürücü mülk gibi bir varlığı idare etmeye ve oradaki her şeyi gereken önemi vermeye yetmez. Oradaki her şeyi değerlendirmeye ve idare etmeye elverişli değildir. Burada yer alan varlıkların tümü arasında sağlıklı bir ahenk kuramaz. Ancak yüce Allah insan gibi değildir. O gerçekten Allah'tır. Göklerde ve yerde hiçbir şey O'nun kontrolü dışına çıkamaz. O bu koca mülkün sahibidir. Burada O'nun koruması olmadan taş taş üstünde kalmaz. O'nun iradesi olmadan hiçbir şey varolamaz. Allah'ın yolundan saptıktan ve arzularıyla başbaşa kaldıktan sonra insanın yakasına yapışan en büyük musibet, bunu ilim/bilim! diye takdim etse de, O'nun Allah'ın, Allah olduğunu unutmasıdır. Yüce Allah'ı kendi arzusuna göre düşünmesidir! Allah'ın kaderlerini ve işlerini insanın küçük kriterleriyle değerlendirmeye çalışmasıdır! Sonra da gurura kapılıp bu arzuların direktifleri ile gerçeğin üzerine örtmesidir!

İnsanlığın içine düştüğü pek çok sapık düşüncelerin tipik bir örneği olarak Sir James Jeans, "Gizemli Evren" kitabında diyor ki:

"Son derece küçük ve sevimli bir kum tanecığı olan dünyamızın üzerinde durup uzayda ve zaman için yerküremizi kuşatan evrenin yapısını ve varlığının amacını anlamaya çalıştığımızda, başta korku ve dehşetle irkiliyoruz. Bu evren nasıl korkunç ve ürpertici olmaz! Öyle dehşet verici boyutları var ki, aklımız onların sahasını kavramaktan aciz kalmaktadır. Üzerinden öyle uzun asırlar geçmiştir ki, onları düşünmek bile mümkün değildir. Bu uzun yılların yanında insanlık tarihi öyle sönükleşmektedir ki, bir göz açıp kapatmak kadar sığan bir süreye sıkışmaktadır. Evet evren bize, korku ve dehşet vermektedir. Çünkü orada korkunç ölçüde bir bütünlük olduğunu izliyoruz. Uzay boşluğu içinde dünyamızın ne denli sönükleştiğini biliyoruz. Bizim bu dünyamız uzayın diğer varlıklarına oranla dünyanın okyanuslarında bulunan milyonlarca kum taneciklerinden sadece biri olmaktan öteye geçmez! Fakat bütün dünyayı titreten en korkunç şey, görülebildiği kadarıyla bu evrende bizim hayatımıza benzer başka bir hayatın olmadığıdır. Sanki bizim duygularımızın, arzularımızın, sanatlarımızın ve dinlerimizin hepsi bu evrenin düzenine ve planına yabancı kalmaktadır. Hatta bu evren ile bizim hayatımıza benzer bir hayat arasında köklü bir düşmanlık olduğunu söylemek gerçeğin ta kendisi olabilir. Çünkü uzayın büyük çoğunluğu öyle soğuktur ki, orada her çeşit hayat bütünü ile donar. Öte yandan uzayda

yer alan maddelerin büyük çoğunluğu öyle bir sıcaklığa sahiptir ki, bu sıcaklık orada hayatı imkânsız hale getirmektedir. Aynı şekilde uzay çok çeşitli ışınlarla dolup taşmaktadır. Bu ışınlar durmadan uzay cisimlerine, çarpılmaktadırlar. Ki, bu ışınların çoğu hayatın düşmanıdır veya ona son vermeye yeterlidir.

İşte şartların bizi içine attığı evren budur. Eğer bizim bu dünyada ortaya çıkışımızın evrende meydana gelen ani değişimle gerçekleşmiş olması doğru değilse, en azından gerçekten bir tesadüf eseri olarak adlandırabilecek bir olay sonucunda meydana geldiğimiz söylenebilir!..”

Biz daha önce evrenin hayatın ortaya çıkışına düşman olduğunu, bununla beraber herhangi egemen bir gücün takdiri ve iradesinin de mevcut olmadığını ileri sürmenin üstelik hayatın bir realite olarak varolduğunu ileri sürmenin bilgin bir aklın değil, normal akıl sahibi bir insanın bile düşünemeyeceği şeyler olduğunu söylemiştik! Yoksa her şeye rağmen egemen olan takdir edici hiçbir gücün mevcut olmadığını söylemekle beraber hayatın, kendisine düşman olan bir evrende ortaya çıkışı nasıl mümkün olabilir? Acaba hayat bu evrenden daha mı kuvvetlidir ki, onun istememesine rağmen ortaya çıkmıştır? Mesela insan denen bu varlık varolmadan önce bir realite olarak varolan bu evrenden daha mı güçlüydü? Bu gücü ile mi evrenin karşı koymasına rağmen evrende ortaya çıktı?

Bunlar aslında üzerinde durmaya bile değmeyen düşüncelerdir! Eğer bu “bilginler” biz ancak kendi imkânlarımızla ulaşabildiğimiz konularda görüş ileri sürebiliriz demekle yetinip, hiçbir temele dayanmayan bu gibi “meta-fizik” saçmalıklarla uğraşmasalardı, sadece fiziki varlıklarla uğraşsalardı eksik de olsa insanlara etraflarını kuşatan evreni tanımasına ilişkin fonksiyonlarını yerine getirebilirlerdi! Fakat onlar, sağlıklı bilginin alanları dışına çıkıyorlar, küçücük insanın arzuları dışında hiçbir delile dayanmayan teorilere ve zanlara dalyıyorlar!

Biz, Allah’ın rahmeti ve hidayeti ile, bu muhteşem evrene baktığımızda Sir James Jeans’ın kendisinden söz ettiği korku ve dehşetin izine bile rastlamıyoruz! Yalnızca bu evrenin yaratıcısı olan Allah’a saygı duyuyor ve ondan korkuyoruz. O’nun yaratmasında apaçık olarak ortaya çıkan ululuğunu ve güzelliğini idrak ediyoruz. Yüce Allah’ın yarattığı bu dost evrende tam bir güven ve yakınlık hissediyoruz kendimize, Cenab-ı Allah bizi bu evrende tam bir uygunluk ve ahenk içinde yaratmıştır... Evet Evren’in dehşet verici büyüklüğü ve çok dakik ve ince hesapları bizi ürpertiyor. Fakat biz buna rağmen korkuya ve dehşete kapılmıyoruz. Kaybolmuşluk duygusuna ve her an yok olma beklentisine kapılmıyoruz. Çünkü bizim de O’nun da Rabbi Allah’ır... Evrenle ilişkilerimizi sevgi, kolaylık, dostluk ve güven ilkesine göre düzenliyoruz. Rızıklarımızı, gıda maddelerimizi, geçim kaynaklarımızı ve mallarımızı evrende bulmaya çalışıyoruz... Ve Allah’ın şükreden kullar arasına girmeyi umuyoruz:

“Size yeryüzünde yurt sağladık, orada size çeşitli geçim kaynakları bağışadık. Ne kadar az şükrediyorsunuz.”

2- “İnsanlığın yaradılış kıssasından öğrendiğimiz ikinci gerçek şudur: Eş-

siz bir varlık olan insan canlılar aleminde onurlandırılmış bir varlıktır. Kendisine verilen görev gerçekten çok büyüktür. İçinde hareket ettiği alanlar ve ufuklar çok geniştir. Tek Allah'a kulluğunun sınırları içinde kendileriyle ilişki kurduğu alemler çeşitlidir... İnsanın bu şekilde değerlendirilmesi, evrende köklü, etkili bir fonksiyona sahip olan insanın değerini yok eden, onun duyularına dayalı pozitivist ve materyalist ekollerin yaklaşımına tamamen aykırı düşmektedir. Bu ekollerde meselenin odak noktasını, madde ve maddenin zorunlu etkileri oluşturur. Kissadan anlaşılan insanın prototipi, aynı zamanda Freud tarafından ileri sürülen deneysel psikoloji (Pisikanaliz) ekolünün yaklaşımına da tamamen aykırı düşmektedir! Çünkü bu anlayış insanı, cinsel bataklıkta kabul eder ve onun "yücelmesine" bu cinsel bataklık yoluyla gerçekleşebileceğini iddia eder! Kissa da anahatları belirlenen bu insan tipi, insanı hayvanlar dünyasının seviyesine indirgeyen ve neredeyse insanın bütün özelliklerini yok kabul eden olgunlaşma ve tekamül (evrim) ekolünün anlayışına da tamamen aykırı düşer!.. Ne var ki, İslâmın insan denen eşsiz varlığı bu şekilde onurlandırılmış kabul etmesi, aydınlanma ve düşünce özgürlüğü döneminde ortaya çıkan felsefi akımların ileri sürdükleri gibi, insandan bir "ilâh" yapmaya çalışması anlamına gelmez. ⁽³⁰⁾Çünkü sağlıklı İslâmî düşüncede ancak gerçek ve denge vardır.

Her şeyde Kur'an'ın bütün ayetlerinden yola çıkarak diğer varlıklardan bağımsız olarak yaratıldığını kesin demesek de en azından bu şekilde yaratıldığını tercih ettiğimiz bu eşsiz varlıklı insanın doğuşu ilân edildi. Evet bu doğuşu evrensel bir toplantıda açıklandı... Bu doğuşun tanıkları melekler olmuştu. Onun doğuşunu melekler içinde ve bütün varlıkların huzurunda yüce ve ulu olan Allah ilân etmiştir. Bakara suresinde yer alan bir ayette belirtildiğine göre yüce Allah onu yarattığı andan itibaren O'nun yeryüzünde halife olacağını da açıklamıştır. O'nun cennetteki ilk sınavı bu halifelik görevine hazırlık niteliğindedir. Hatta değişik surelerde yer alan Kur'an ayetleri yüce Allah'ın yalnız yeryüzüne değil, bu evrenin tümünü bu halifelik görevini yerine getirmesi için onun hizmetine, göklerdeki ve yerdeki her şeyi onun emrine verdiğini ilân etmektedirler.

Burada yaratıcısı tarafından insana verilen görevin büyüklüğü de ortaya çıkmaktadır. Çünkü ne kadar küçük olursa olsun bir gezegenin bayındır bir hale getirilmesi ve Allah'ın halifeliğinin orada egemen kılınması gerçekten çok büyük bir iştir'.

Yine kissadan ve Kur'an-ı Kerim'in diğer ayetlerinden anlaşıyor ki, insan yalnız yeryüzünde değil, bütün bir evrenin içinde eşsiz bir yaratıktır. Meleklerden, cinlerden ve Allah dışında hiç kimsenin kendisinden haberdar olmadığı varlıklardan oluşan diğer yaratıkların kendilerine has görevleri vardır. Sonra bunlar aynı zamanda yapacakları bu fonksiyonlara uygun düşecek karakterlere sahip olarak yaratılmışlardır. Bunların içinde yalnız insan kendisine has özellikleri ve bu fonksiyonuyla eşsiz bir yaratık olmuştur. Yüce Allah'ın şu sözü insanın bu özelliğini ifade etmektedir. "Biz emaneti göklere, yere ve dağlara sunduk, onu

30) Geniş bilgi için İslâm Düşüncesi'nin ikinci cildine bakınız.

yüklenmekten kaçındılar, ondan korktular; Onu insan yükledi; çünkü O, çok zalim, çok cahildir. ⁽³¹⁾ Demek ki, insan evrenin tümünde bu özellikleri açısından eşsizdir. Onun özellikleri arasında zulüm ve cahillik de vardır! Bunların yanında tam özgür olmasa da bir seçme özgürlüğü vardır. İleri seviyede bilgi edinme yeteneğine sahiptir. Kişisel bir iradesi vardır. Zulüm ve cahilliğe ne kadar gücü yetiyorsa, adalet ve ilme de gücü o kadar yeter. İnsanın bu iki yönlü karakteri de aslında onu diğer varlıklar arasında eşsiz bir konuma getirmektedir.

Bunların hepsi, evrenin korkunç büyüklükteki varlıkların hacimleriyle karşılaştırıldığında küçücük bir hacme sahip bulunan bu dünya üzerinde insana o tür bakış açılarını reddetmektedirler. Çünkü hacim her şey demek değildir. Bilme yeteneğine sahip olan akıl, Allah'a kulluğun sınırları dahilinde gerçekleşen bağımsız hareket etme yeteneğine sahip olan irade, kişisel tercih ve seçme yeteneği gibi özellikler, Sir James Jeans'ın ve benzerlerinin insanın değeri ve fonksiyonuna ilişkin görüşlerini kendisine dayandırdığı hacimden çok daha üstündürler ve değer yönünden hacmi çok geride bırakırlar.

Gerek bu kıssada ve gerekse Kur'an'ın diğer bütün ayetlerinde bu insan denen varlığa verilen önem, sadece bu yeryüzündeki halifelik görevini eşsiz özellikleri sayesinde yerine getirmesiyle sınırlı değildir. Biz insana verilen bu önemin tablosunu insanın içinde hareket ettiği alanları, ufukları ve kendisiyle ilişki halinde bulunan bu alemleri düşünerek tamamlayabiliriz.

“İnsan yüce ve ulu olan Rabbiyle doğrudan bir ilişki içindedir! O'nu kendi eliyle yaratan, kendi sözleriyle meleklerin ve bütün varlıkların içinde doğuşunu ilân eden Allah'tır. Sakıncalı görülen ağaç dışında her şeyi yemesini serbest kılarak cennete gönderen de O'dur. Sonra kendi isteğiyle O'na yeryüzünün halifelliğini veren ve Bakara suresindeki (31). ayette de belirtildiği gibi bilginin temelini öğreten O'dur. ⁽³²⁾ “Allah Adem'e bütün isimleri öğretti.” Bu isim öğretme, bizim tercihimize göre, kendilerine isim verilen eşyayı ve manayı sözcükler ve isimlerle sembolleştirme yeteneğidir. Daha önce Bakara suresinin ilgili ayetini açıklarken belirttiğimiz gibi, bu yetenek bilginin yaygınlaştırılmasına ve insan cinsinin tümüne genelleştirilmesine imkân sağlayan temel kuraldır. Yine yüce Allah hem cennette hem de cennetten sonra insana öğütlerde bulundu. İnsanlığı diğer varlıklar arasında eşsiz hale getirecek özel yeteneklerle donattı. Onların arasından kendilerine peygamberler gönderdi. Onun tevbesini kabul edeceğine ve hatalarını bağışlayacağına söz vermek suretiyle merhametle muamele etti. Bütün evrende eşsiz bir varlık olan insana Allah'ın verdiği nimetler saymakla bitmez.

“İnsan, melekler alemi ile de ilişki halindedir.” Yüce Allah, meleklerin, ona secde etmelerini istemiştir. Meleklerden bazılarını insana muhafız tayin etmiştir. Yine meleklerin bazılarını peygambere vahyini ulaştırması için vasıta kılmıştır. Ayrıca “Rabbimiz Allah'tır” deyip doğru yola girenlere melekleri gönderir.

31) Ahzap-72

32) Fı Zilâl'il Kur'an C.I. s.80

Onlar müminlerin direnmelerini sağlamaya çalışırlar ve onlara müjde verirler. Allah yolunda savaşanlara da melekleri gönderir, kendilerine yardım edip müjdeler versin diye. Öte yandan bu melekleri kâfirlerin üzerine salar. Kâfirleri öldürürler, azab ve horlamayla onların canlarını alırlar... Hem dünyada hem de ahirette insanlar ile melekler arasında birçok ilişkiler vardır.

“İnsanların cinlerle de ilişkisi vardır:” Cinlerin iyileri ile de şeytanları ile de. Az önce insan ile şeytan arasındaki ilk savaşın tasvirine tanık olmuştuk. Bu savaş belirlenmiş günün vakti gelinceye kadar sürecektir. İnsanın, cinlerin iyileriyle ilişkisi de Kûr'an'ın başka ayetlerinde belirtilmiştir. Hz. Süleyman'ın -selâm üzerine olsun- kıssasında açıkça görüldüğü gibi, cinlerin, insanların emrine girişi de değişmez bir realitedir.

“İnsan aynı zamanda bu maddi evrenle de ilişki içindedir.” Özellikle yeryüzü, gezegenler ve yakın olan yıldızlarla ilgisi vardır. İnsan bunlarla, Allah'ın yeryüzündeki halifesi olarak ilişkiye geçer. Bu yeryüzünün güçleri, enerjileri, rızıkları ve yeraltı kaynakları onun hizmetine verilmiştir. Yeryüzünün bazı sırlarını açacak Allah vergisi yetenekleri vardır. Yeryüzünün bazı yasalarını öğrenebilir. Bu yasaları öğrenmesi, bu büyük görevini yerine getirmesine yardım eder. İşte insan kendisine sağlanan bütün bu imkânlar içerisinde bütün canlılarla ilişkisini sürdürür... Son olarak insan yapısının ve yeteneklerinin çift yönlü olması nedeniyle bizzat kendisinden de çok uzakta bulunan geniş boyutlu bir sahada hareket eder! En yüksek göklere çıkar, meleklerin derecelerini geride bırakır. Yeter ki, samimi bir biçimde Allah'a kulluk yapsın ve sonuna kadar bu yolda ilerlesin. Hayvanî duygularını ilâh edindiğinde **“İnsanî özelliklerinden”** soyutlandığında ve hayvanlara yaraşan bir çamurun içinde debelendiğinde ise hayvanların düzeyinden de daha aşağı bir konuma düşer. Bu iki kutup arasındaki mesafe somut dünyadaki gökler ile yer arasındaki mesafeden daha büyüktür ve daha uzun bir mesafedir!

Bu kıssanın ve diğer Kur'an ayetlerinin de işaret ettiği gibi bu özelliklerin hepsi insandan başka varlığa verilmemiştir.

3- Bu kıssadan öğrendiğimiz üçüncü gerçek de şudur: İnsan denen bu varlık bütün bu eşsizliğine rağmen veya bu eşsizliği nedeniyle yapısının bazı yönlerinden zayıftır. Öyle zayıftır ki, onu kötülüğe sürüklemek ve ihtiras duygularının yuları ile en alçak yerlere sürüklemek mümkün olmaktadır. Onun şu ihtiras duygularının başında sonsuzluk sevgisine karşı zaafı, mülk sevgisine karşı zaafı gelmektedir... İnsan Allah'ın yolundan uzaklaştığında, arzularına teslim olduğunda veya inatçı düşmanına teslim olduğunda zaafının en şiddetli ve alçak hallerine düşer. İnsanın bu düşmanı onu saptırmayı boynunun borcu olarak kabul etmekte, var gücünü kullanmakta ve eline geçirdiği hiçbir fırsatı bu yolda ihmal etmemektedir!

İşte bu nedenle Cenab-ı Allah'ın da ona merhametinin gereği olarak insan yalnız fitratı ile başbaşa bırakılmamış ve tek başına aklına havale edilmemiştir. Bunlara ilave olarak kıssanın sonunda bir değerlendirme niteliği taşıyan ayette

de geleceği gibi, onu uyarmaları ve hatırlatmada bulunmaları için kendisine peygamberler gönderilmiştir. İşte insanı kurtaracak olan en büyük dayanak da budur. Nefsani duygularından sıyrılıp Allah'a koşmak suretiyle gerçekleşen ihtiraslarından kurtuluş... Rabbini andığında, O'nun rahmetini ve öfkesini, mü-kâfatını ve cezasını hatırladığında geri kaçıp gizlenen düşmanından kurtuluş...

Bunların hepsi insanın iradesini güçlendirir ki, kendi zaaflarına ve ihtiraslarına hakim olsun. İnsan bunun ilk eğitimini cennette görmüştür. "Mahzurlu" sayılan şeye uymasının farz kılınmasıyla O'nun bu iradesi takviye edilmek istenmiştir. Saptırma ve zaaflarına karşı onu etkin hale getirmiştir. İnsan birinci deneyiminde başarısızlığa uğramışsa da bu başarısızlığı diğer gelecek deneyimleri için bir ibret olmuştur!

Yine Allah'ın insana merhametinin bir eseri olarak ona tevbenin kapısını her an açık tutmuştur. İnsan, unutup tekrar hatırladığında, ayağı kayıp tekrar ayağa kalktığında, sapıp tekrar tevbe ettiğinde... Kapının kendisi için açık olduğunu görecektir. Allah onun tevbesini kabul eder. Sürçmesini ona bağışlar. Bundan sonra Allah'ın yoluna girdiğinde Allah kötülüklerini iyiliklere dönüştürür. Sevaplarını dilediği kadar artırır. İlk suçunu kendisi ve nesli için değişmez bir lanet yazgısı olarak kabul etmez. Yani insanın sonsuza dek süren bir günahı yoktur. Babadan oğula geçen herhangi bir günah da sözkonusu değildir. Hiç kimse bir başkasının günahını yüklenmez.

İslâm düşüncesindeki bu gerçek, hristiyanlıktaki kilise düşüncelerinin temelini oluşturan nesilden nesile geçen günah efsanesinin insanlığın omuzlarına yüklediği ağırlığı kaldırmaktadır. Bu öyle bir anlayıştır ki, pek çok efsaneye ve hurafeye kaynaklık ettiği gibi, üzerinde kurulan ayıpların ve yapılanların korkunç ağırlıktaki sis bulutlarına da kaynaklık etmiştir... Bu ağır yük insanların boyunlarına vurulan bir lanet tasmaı gibi insanlığın yakasını bırakmayan Hz. Adem'in günahıdır... Bu öyle ağır bir yüküdür ki, güya ilâh, insanoğlu kılıfına girerek (Mesih, İsa) asılarak, işkence çekerek bu nesilden nesile geçen günahın faturasını ödemiştir. (!) İşte bu nedenle güya kendi kanı ile Hz. Adem'in bütün insanlar tarafından miras olanın günahının faturasını ödeyen Mesih ile birleşen herkesi "bağışlayacağını" söz vermiştir!

İslâm düşüncesinde mesele bundan çok daha rahat biçimde halledilmiştir... Hz. Adem unutmuş ve hata etmiştir... Sonra da tövbe etmiş ve bağışlanma dilemiştir. Yüce Allah'da tövbesini kabul etmiş ve onu bağışlamıştır... Bu günahdan geriye kalan, sadece, uzun boylu mücadele hayatında insanlığa yardım edecek deneyimin sağladığı ibret verici örnektir.

Bu ne kolaylık! Bu ne berraklık ve netlik! Bir inanç problemine bu ne rahat çözümdür!

4- Bu kıssadan anlaşılan dördüncü gerçek ise, şeytana karşı verilen savaşın ciddiyeti ve köklü olduğu kadar, sürekli ve çetin oluşudur.

Kıssanın akışı içinde ortaya çıkmıştır ki, bu inatçı düşman herhalde bu in-

sanı izlemekte her taraftan ve her yönden ona geleceğinde, her an ve zaman onu izleyeceğinde ısrarlıdır.

"İblis dedi ki; "Beni kıskırtıp sapıklığa düşürdüğün için andolsun ki, doğru yolun üzerinde pusu kurup insanların yolunu keseceğim." Sonra önterinden arkalarından, sağlarından sollarından onlara sokulacağım da çoğunluğunu şükreder bulamayacaksın."

Lanetlik şeytan, bu tuzağı kendisi kurmayı seçmiş ve planını gerçekleştir-mesi için kendisine uzun süre verilmesini istemiştir. Allah'ın emrini apaçık ola-rak işittiği halde, O'na göz göre göre isyan ederek işlediği günahının bağışlanmasını dileyip Allah'a yalvaracağına, böyle bir yolu tercih etmiştir. Sonra Allah'ın yolu üzerinde pusu kuracağını, kimsenin oradan geçmesine izin ver-meyeceğini, onları Allah'ın yolundan saptırmak için her taraftan onlara soku-lacağını açıklamıştır!

Şeytan insanlara ancak onların zaaflarından ve ihtiraslarının giriş noktala-rından sokulabilir. İnsanlar ancak iman ve zikir ile, onun saptırmalarına ve tel-kinlerine karşı direnme gücünü arttırmak ile, ihtiraslarına baskın çıkmak, kendi arzularını Allah'ın yoluna boyun eğdirmekle kendilerini şeytandan koruyabilir-ler.

Şeytana karşı verilen savaş köklü ve önemli bir savaştır. Bu savaş doğru yola uymak için şeytani arzularla, iradeyi egemen kılmak için ihtiraslarla, yer-yüzünün en güzel yönetim şekli olan Allah'ın şeriatına uymakla şeytanın kendi dostlarını içine sürüklediği yeryüzündeki bozgunculuk ve kötülükle yapılan bir savaştır. Vicdanlardaki savaş ile pratik hayattaki savaş birbirine bağlıdır, ayrı değildir. İkisinin de arkasında şeytan vardır!

İnsanların, kendilerinin hakimiyetine, yasalarına, değerlerine ve ölçülerine boyun eğmesini isteyen, Allah'ın hakimiyetini, yasalarını değerlerini ve O'nun dininden kaynaklanan ölçülerini uzaklaştırmak arzusunda olan yeryüzünde ku-rulmuş bulunan tağutlar, cin şeytanlarından direktif alan insan kılıklı şeytan-lardır. Tağutlara karşı mücadele etmek bizzat şeytanın kendisiyle savaşmak demektir. Ondan uzak değildir.

Böylece en köklü, en uzun boylu ve en büyük savaşın, bizzat şeytana ve şeytanın dostlarına karşı verilen savaş olduğu ortaya çıkıyor. Buna bağlı olarak müslüman kendi arzularına, ihtiraslarına karşı savaşırken, bir taraftan da şey-tanın dostları olan yeryüzündeki tağutlarla, tağutların taraftarları ve kuklala-riyla savaşacaktır. İçinde yaşadıkları ortamda onların körükledikleri kötülük, bozgunculuk ve çözülme ile de savaşacaktır. Müslüman bu savaşların hepsine girerken karşısında ciddi, kesin ve çetin bir tek savaş olduğunun bilincinde ol-malıdır. Zira bu savaşta müslüman düşmanın tek olduğunu ve kendi yolunda gitmeye ısrarlı olduğunu bilmektedir... Ve işte cihad bu nedenle kıyamet günü-ne kadar sürecektir. Hem de bütün şekilleriyle ve bütün sahalarıyla...

5- Son olarak bu kıssa ve onu izleyen değerlendirmeler insanın yapısında ve fıtratında yer eden bir gerçeğe parmak basmaktadır. Bu gerçek de, insanın

çıplaklıktan ve açık-saçıklıktan utanmasıdır.

“Böylece onları aldatarak alta düşürdü. Ağacın meyvesinden tadar-tatmaz ayıp yerleri meydana çıktı. Bunun üzerine cennet yaprakları ile örtünmeye koyuldular.”

“Ey insanogulları, size ayıp yerlerini örtecek ve süslenmenizi sağlayacak elbiseler gönderdik. Takva elbisesi bunlardan daha hayırlıdır. Bu Allah'ın ayetlerinden biridir. Ola ki, düşünüp ders alırlar.”

“Ey insanogulları, şeytan ana-babanızı elbiselerinden soyundurup ayıp yerlerini meydana çıkararak cennetten çıkardığı gibi sizleri de ayartıp tuzaga düşürmesin.”

Bu ayetlerin hepsi de sözü edilen meselenin önemine, insan fitratında köklü bir yeri olduğuna işaret etmektedirler. Örtünme ve ayıp yerlerini örtme insanı güzelleştiren bir şeydir ve onun bedensel ayıplarını da kapatır. Nitekim takva da insanın psikolojik ayıplarının örtüsü ve elbisesidir.

Sağlıklı bir yaradılışa (fitrata) sahip olan insan bedensel ve psikolojik ayıplarının ortaya çıkışından rahatsız olur. Onları örtmeye ve gözlerden uzak tutmaya çalışır. Bedeni örtüden, ruhu da takvadan, Allah'tan ve insanlardan haya etme duygusundan soyutlanmaya çalışırlar, dillerini kalemlerini, yönlendirme ve basın yayın organlarını insanın bu doğal eğilimini kökten kazımak için her çeşit şeytani yönleme ve metoda başvuranlar. Bunlar “insanı” kendi fitrı özelliklerinden ve insanı insan yapan özelliklerden soyutlamak isteyenlerdir. Onlar insanı kendi düşmanı olan, şeytana, şeytanın elbiselerini indirmek ve ayıp yerlerini açmak gibi arzularına teslim olmasını istemektedirler. Bunlar aynı zamanda siyonizmin insanlığı yok etmek ve insanlık içinde çözülmüşlüğü yaymak suretiyle siyonizmin egemenliğine boyun eğdirmek için hazırladığı korkunç plânları uygulayan kimselerdir. Zaten insanlık kendi değerlerini yitirmiş durumdadır!

Çıplaklık hayvanların fitratına mahsus bir durumdur. İnsan, insan olmanın altında bir seviyeye düşmediği sürece çıplaklığa taraftar olmaz. Çıplaklığı, güzellik olarak görmek insanın zevklerinde kesinlikle bir çarpıklığın ifadesidir. Afrika ormanlarında yaşayan geri kalmış insanlar da çıplak idiler. İslâm kendi medeniyetiyle birlikte bu bölgelere girdiğinde bu medeniyetin ilk görünümü çıplakları giydirmek olmuştur. “İlerici” modern cahiliye ise, insanları islâmın geri kalmış milletleri kendisinden kurtarmaya çalıştığı bir bataklığa sürüklemektedir. İslâm, insanları islâmî anlamı ile “medeniyet” düzeyine çıkarmak ister. Çünkü İslâm, insanın özelliklerini kurtarmayı, onları belirginleştirmeyi ve takviye etmeyi arzu eder.

İnsanın psikolojik olarak hayadan ve takvadan soyutlanması ilkelliğin hortlaması ve cahiliyeye dönüş demektir. Halbuki uğursuz sesler ve kalemler yönlendirme ve basın-yayın organları bunun çığırtkanlığını yapmaktadırlar. Yoksa bu şeytanın eğitilmiş yönlendirilmiş organlarının istediği ve telkin ettiği gibi ilerleme ve medenileşme değildir. ⁽³³⁾

33) Medeniyetin anlamı için A'raf Suresi'nin 2. ayetine bakınız.

İnsanlığın Kur'an'da yer alan yaratılış kıssası bu köklü değerlere ve ölçülere işaret etmekte ve onları en güçlü şekilde açıklamaktadır.

Bizi, şeytanın telkinlerinden ve cahiliyenin bataklığından kurtarıp doğru yola ileten Allah'a şükürler olsun!

Bu da surenin akışında yer alan değerlendirme amaçlı duraklamalardan biridir. İnsanlığın büyük hikâyesini içindeki ilk sahnenin ardından yer alan uzunca bir duraklamadır bu. Nitekim surenin akışı içinde her aşamada buna benzer duraklamalara rastlanmaktadır. Sanki şöyle demek isteniyor: Büyük yolculuğa çıkmadan önce şu konaktaki ders alınacak şeyleri iyice düşünmek için burada bir nebze duralım."

Bu şeytanla insanlık arasında belirtileri başgösteren savaşın karşısında bir duraklamadır. Şeytanın yöntemlerinden ve nüfuz alanlarından sakındırmak, geçmişte beliren, çeşitli görünüm ve şekilde belirecek olan hareket tarzını ortaya çıkarmak içindir bu duraklama.

Ancak Kur'an'ın ifade metodu, bir durumu karşılama sözkonusu olmadığı sürece direktif vermez. İslâmi hareketin pratiğinde bir olgu olarak belirmediğçe herhangi bir hikâyeyi aktarmaz. Kur'an'ın ifade metodu, söylediğimiz gibi sırf sanatsal zevk için hikâyeleri aktarmaz. Yalnızca teorik olarak sunmak için herhangi bir gerçeği açıklamaz... Çünkü islâmın realistiği ve ciddiliği direktif açıklamalarının islâmi hareketin fiilen karşısına çıkan durumlara karşılık olmalarını zorunlu kılmaktadır.

Büyük insanlık hikâyesinin ilk aşamasının ardından burada yer alan şu değerlendirme de Arap cahiliyesinde varolan bir olguyu karşılıyordu... Kureyşliler, putların ve put bakıcılarının barınağı haline getirdikleri Allah'ın evini ziyaret eden diğer Arap müşriklerine karşı kendileri için bazı haklar uydurmuşlardı. Bu hakları, Ailâh'ın dinine uygun olduğunu iddia ettikleri inançlara dayandırıyorlardı. Bu düşünceleri de Allah'ın şeriatı olduğunu iddia ettikleri birtakım yasal kalıplara dökmüşlerdi. Bu şekilde aşağı-yukarı her cahiliye toplumundaki tapınak bekçilerinin kâhinlerin ve liderlerin yaptığı gibi müşriklerin kendilerine boyun eğmelerini sağlamak amacındaydılar. Kureyş, kendisine özel bir isim de bulmuştu; 'Husm'... Kendileri için, diğer Araplar'a tanınmayan bazı haklar belirlemişlerdi. Bu haklardan, Kâbe'yi tavaf etmeye ilişkin olanına göre, sadece onlar giyinik olarak Kâbe'yi tavaf edebilirlerdi. Diğer Araplar'sa, daha önce giydikleri giysiler içinde tavaf edemezlerdi. Bu yüzden tavaf için kendilerine 'Hums' adını veren Kureyşliler'den giysi ödünç almak ya da daha önce giymedikleri yeni giysiler bulmak zorundaydılar. Yoksa aralarında kadınlar da bulunmak üzere Kâbe'yi çıplak tavaf ederlerdi.

İbn-i Kesir tefsirinde şöyle der: (Kureyşliler'in dışındaki Araplar daha önce giydikleri giysiler içinde Kâbe'yi tavaf etmeyiz" şeklinde yorumlamaya çalışıyorlardı. Kureyşlilerse -ki onlar kendilerine 'Hums' diyorlardı- giysileriyle tavaf ederlerdi. Bir Kureyşli'den giysi ödünç alamayan kimse çıplak tavaf ederdi. Kimi zaman bir kadın da çıplak tavaf edebilirdi. Böyle bir durumda avret yerinin

üzerine bir ölçüde kapatacak bir örtü koyardı. Genellikle kadınlar çıplak tavaf etmeyi geceleri yaparlardı. Bunu kendi kendilerine uydurmuşlardı ve atalarını takip ediyorlardı. Atalarının bu davranışlarının Allah'ın emrine ve şeriatına uygun olduğuna inanıyorlardı. Yüce Allah ise, bu iddialarını şu şekilde reddediyor:

"Onlar bir kötülük işlediklerinde 'Biz atalarımızdan böyle gördük, böyle yapmamızı emreden Allah'dır derler... Yüce Allah buna cevap olarak şöyle buyuruyor: Onlara de ki... 'Yani 'Ey Muhammed, böyle bir iddiada bulunana de ki: "Allah kötülük işlemeyi emretmez." Yani sizin şu yaptığınız şey, iğrenç bir kötülüktür. Yüce Allah'ın böyle bir şeyi emretmesi mümkün değildir. "Allah adına bilmediğiniz bir şeyi mi söylüyorsunuz?" Yani, doğru olup olmadığını bilmediğiniz sözleri Allah'a mı mal ediyorsunuz? Yine yüce Allah şöyle buyuruyor: "De ki; "Rabbim bana ölçülü ve dengeli olmayı emretti." Yani adil ve doğru olmamı emretti: "Her secde yerinde ve anında tüm varlığınıza O'na yönelerek müşriklikten tamamen arınmış bir bağlılıkla O'na dua ediniz." Yani, yüce Allah yerinde yaptığınız ibadetlerinizde dosdoğru olmanızı emretmektedir. Bu da mucizelerle destekli peygamberlerin -salât ve selâm üzerlerine olsun- Allah'tan getirdikleri mesajlara ve yasalara uymak, Allah'a yönelik ibadette tamamen şirk''den arınmakla mümkündür. Çünkü yüce Allah, bu iki şartı birarada barındırmadığı sürece hiçbir ameli kabul etmez. (Yani, amel hem doğru ve şeriata uygun olacak hem de bütünüyle şirkten arı olacaktır.)

Allah'ın şeriatıyla bir ilgisi bulunmadığı halde O'nun şeriatından olduğunu ileri sürdükleri şu yiyeceklerle özgü geleneklerin yanında ibadet, tavaf ve giysi konusunda hüküm verme işlemine ilişkin cahiliye olgusuyla karşılaşılırken... Evet bu olguyla karşı karşıya kalınırken ilk insanlık hikâyesi üzerine yapılan bu değerlendirme, geliyor. Bu değerlendirmede yüce Allah'ın haram kıldıklarının dışında kalan cennet meyvelerinden yenmesi hatırlatılıyor. Özellikle de giysi söz konusu ediliyor. Yasaklanmış meyveyi yedirmek suretiyle şeytanın Adem ve Havva'yı kandırması ve üzerlerindeki elbiseyi çıkarması yer ahyor. Bu arada Adem ve Havva'nın ayıp yerlerinin görünmesinden dolayı fitratlarının gereği utanmaları ve cennet yapraklarıyla ayıp yerlerini örtmeye çalışmaları dile getiriliyor.

Dolayısıyla hikâyede söz konusu edilen olaylar ve bunlar üzerine yapılan ilk değerlendirme, cahiliyede yaşanan belli bir olgunun realistçe karşılanması amacına yöneliktir... Bu hikâyenin, Kur'an'ın değişik yerlerinde, çeşitli durumlara karşılık olmak üzere başka surelerde de birtakım kesitleri ve sahneleri anlatılır. Bunların ardından şu çeşitli durumları karşılayan açıklamalar ve değerlendirmeler yapılır. Kuşkusuz hepsi de gerçektir. Ancak beşerin pratiğini karşılamayı amaçlayan Kur'an'ın ayrıntılı açıklama yöntemi, her konuda sunulan hikâyenin halkalarıyla, ortamın ve konunun tabiatının arasındaki bu tercih ve uyumu gerektirmiştir. ⁽³⁴⁾

34) "Kur'an'da Kıssa" bölümüne bakınız.

HİCAP VE TAKVA

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِمَ تَكُونُونَ
فِي الْمَوَاطِنِ تَصِفُونَ أَلْسِنَتَكُم بِلَا
أَدْبَارٍ سَوَاعِدِكُمْ وَلَكُمْ مِنَ الْقُوَى ذِكْرٌ لَّكَ
مِنَ آيَاتِ اللَّهِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿٧﴾

26- "Ey insanoğulları, size ayıp yerlerinizi örtecek ve süslenmenizi sağlayacak elbiseler gönderdik. Takva elbisesi bunlardan daha hayırlıdır. Bu Allah'ın ayetlerinden biridir. Ola ki, düşünüp ders alırlar."

Bu çağrı, hikâyeden sunulan sahnenin ışığında yapılmaktadır. Çıplak kalma, ayıp yerlerinin ortaya çıkması ve cennet yapraklarıyla bu yerleri örtme sahnesi... Bütün bunlar bir hatanın meyvesiydi. Hata ise, Allah'ın emrine karşı çıkma ve O'nun yasakladığı meyveyi yeme noktasında işlenmişti. Yoksa 'Freud'un zehirli düşüncelerinden beslenen batının sanat çevrelerinin gevelediği gibi bir hatanın işlenmesi sözkonusu değildir. Bu hata, ahd-i kadimde -tevratta- yer alan efsanelerin ileri sürdüğü gibi "bilgi amacından" yeme de değildir. Yine aynı efsanelerin iddia ettiği gibi yüce Allah'ın, insanoğlunun hayat ağacından yiyip tanrılardan biri haline gelmesini kıskanması ve korkması da sözkonusu değildir. (Yüce Allah onların vasfettiklerinden yücedir, büyüktür) (35)

Aynı şekilde, yahudi Freud'un kendilerine öğrettiği gibi hayatta olup biten her şeyi ona göre yorumlamak için cinsel bataklığın etrafında dönen Avrupa sanatının düşündüğü gibi işlenen hata cinsel ilişki de değildir.

Hatayı takip eden çıplaklık sahnesini ve cahiliye toplumunda müşriklerin yaşadığı çıplaklığı karşılamak açısından ayetlerin akışı bu çağrıda yüce Allah'ın insanlara öğrettiği, kolaylaştırdığı, aynı şekilde yasalaştırdığı nimetinden; ortaya çıkan avret yerlerini örten giysiden söz etmektedir. Çıplaklığın çirkinliğine ve iğrençliğine karşılık giysi -bu örtücü özelliğiyle- bir süs ve güzellik unsuru olarak belirlemektedir. Bunun için yüce Allah "İndirdik" yani "İndirdiğimiz kitapta sizin için yasalaştırdık" diye buyurmaktadır. "Libas-giysi" kelimesi, ayıp yerlerini örten giysiler için kullanılır, bunlarda iççamaşırlarıdır. "Riyaş" ise vücudun tümünü örten ve süsleyen giysiler için kullanılır, bunlar da dış giysilerdir. Aynı şekilde "Riyaş" kelimesi, rahat bir hayat, nimet ve mal için de kullanılır. Bunların tümü de birbirine girmiş ve birbirlerini gerekli kılan anlamlardır.

"Ey insanoğulları, size ayıp yerlerinizi örtecek ve süslenmenizi sağlayacak elbiseler gönderdik."

Aynı şekilde burada -takva elbisesi- sözkonusu edilmekte ve "Daha hayırlıdır" şeklinde nitelendirilmektedir.

"Takva elbisesi bunlardan daha hayırlıdır. Bu, Allah'ın ayetlerinden biridir."

35) İslâm Düşüncesi kitabına bkz.

Abdurrahman b. Eslem: "Adam Allah'dan korkar avret yerlerini örter. İşte takva elbisesi budur" derdi.

Yüce Allah'ın avret yerlerinin örtülmesi ve süslenme için giysiyi yasalaştırması ile takva arasında bir bağ vardır. Çünkü her ikisi de giysidir. Şu, kalbin ayıplarını örter ve onu süsler, bu da vücudun ayıplarını örter ve onu süsler. Her ikisi de birbirlerini gerekli kılmaktadır. Çünkü vücudun çıplaklığından iğrenme ve utanma duygusu Allah'dan korkma ve O'ndan utanma duygusundan kaynaklanır. Allah'dan utanmayan ve O'ndan korkmayan biri çıplaklığa aldırma-
dığı gibi, çıplaklığa çağırılması da önemli değildir O'nun açısından. Çünkü utanma ve takva duygusundan soyutlanma ile giysilerin çıkarılması dolayısıyla ayıp yerlerinin ortaya çıkması arasında bir fark yoktur.

Çünkü vücudun örtülmesi hayadır. Yoksa siyon protokollarının içerdiği iğrenç yahudi planları uyarınca insanlıklarını mahvetmek için insanların utanma duygularına ve iffetlerine musallat olmuş çığırtkanların ileri sürdüğü gibi sırf çevresel bir alışkanlık ve gelenekten ibaret değildir. Yüce Allah'ın insanın içinde yarattığı fitrattır giysi... Sonra giysi, yüce Allah'ın insan için indirdiği bir yasadır. Ayrıca yüce Allah, yeryüzünde insanların emrine verdiği güç ve rızıklarla onlara bu yasayı uygulama imkânını da vermiştir.

Yüce Allah, Ademoğulları'na kendileri için yasalaştırdığı giysi ve örtü nimetini hatırlatıyor. Bu sayede insanlıklarını hayvanların düzeyine yuvarlanmaktan korumuştur. Ayrıca bu konuda gerekli olan araçları rahatlıkla elde edebilecekleri de hatırlatılmaktadır:

"Ola ki, düşünüp ders alırlar."

Bu noktadan hareketle müslüman, insanların utanma duygularına ve ahlâklarına yönelik yoğun saldırılarla, süslenme, uygarlık ve moda adı altında vücudun çıplaklığı için başlatılan propagandalar ve insanlıklarını yok etmeye, siyonist egemenliğe daha kolay kul olmalarını sağlamak için çözümlerini çabuklaştırmaya yönelik siyonist plan arasında bir ilgi kurabilir. Sonra tüm bunlarla, ruhların derinliklerinde gizli kalmış bu dinin temellerini yıkmaya yönelik planlar arasında ilgi kurabilir. Öyle ki, dünyanın her yerinde yahudi şeytanların hesabına çalışan kalemliğin, propaganda araçlarının çağıracağı ruhsal ve bedensel çıplaklığa ilişkin ahlâksız ve adi atılımlar, bu öldürücü balyozlarını dinin bu kalıntılarına bile yöneltirler. Oysa "insanlığın" süsü örtüdür. "Hayvanlığı" süsü de çıplaklıktır. Ancak zamanımızda insanlar, yüce Allah'ın "insanlıklarını" korumaya ve onurlandırmaya ilişkin nimetini hatırlatmaksızın kendilerini hayvanlık aleminin düzeyine indiren cahiliye gericiliğine dönmüyorlar.

يَا آدَمُ لَا يَنْتَبِهْ
الشَّيْطَانُ كَمَا أَخْرَجَ أَبَوَيْكَ مِنَ الْجَنَّةِ يَنْزِعُ عَنْهُمَا لِبَاسَهُمَا
لِيُرِيَهُمَا سَوْآتِهِمَا إِنَّهُ يَرِيكُمْ هُوَ وَقَبِيلُهُ مِنْ حَيْثُ لَا تَرَوْنَهُمْ

إِنَّا جَعَلْنَا الشَّيَاطِينَ أَوْلِيَاءَ لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ ۖ وَإِنَّا
 فَسَلُّوْا قَارِعَةً فَتَلَوْنَ ۖ قَالُوا وَجَدْنَا عَلَيْهَا آيَةً ۖ وَآلَهُ أَمْرًا يُبَاطِلُ
 قُلُوبَنَا ۖ لَا يَأْتِيهِمُ الْخَشْيَةُ ۖ أَمْ قُلُوبُكُمْ عَلَىٰ آلِهَةٍ مَّالًا تَصَلُّونَ ۚ
 قُلْ أَمْرِي بِالْقِسْطِ ۖ إِنِّي مُبَوِّدُكُمْ وَجُوهَكُمْ عِندَ كُلِّ مَسْجِدٍ
 وَادْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ ۚ كَذَّبَ أَكْثَرُ مُؤْمِنِينَ ۚ قَرِيبًا هَٰذَا
 وَفَرِيقًا حَقَّ عَلَيْهِمُ الضَّلَالَةُ ۚ إِنَّهُمْ اتَّخَذُوا الشَّيَاطِينَ
 أَوْلِيَاءَ مِن دُونِ اللَّهِ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُم مُّسْتَدُونَ ۚ

27- "Ey insanogullari, şeytan ana-babanızı elbiselerinden soyundurup ayıp yerlerini meydana çıkararak cennetten çıkardığı gibi sizleri de ayar-
 tıp tuzağa düşürmesin." Sizin şeytani ve adamlarını göremeyeceğiniz
 yerlerden onlar sizi görürler. Biz şeytanları inanmayanlara dost yap-
 tık."

28- "Onlar bir kötülük işlediklerinde 'Biz atalarımızdan böyle gördük,
 böyle yapmamızı emreden Allah'dır' derler. Onlara de ki; Allah kötülük
 işlemeyi emretmez. Allah adına bilmediğiniz bir şeyi mi söylüyorsunuz?"

29- "De ki; "Rabbim bana ölçülü ve dengeli olmayı emretti. Her secde
 yerinde ve anında tüm varlığınıza O'na yönelerek müşriklikten tama-
 men arınmış bir bağlılıkla O'na dua ediniz. Sizi ilkin yarattığı gibi yine
 O'na döneceksiniz."

30- "Allah, insanların bir kesimini doğru yola iletti, bir kesimi de sa-
 pıklığı haketti. Çünkü onlar Allah'ı bir yana bırakarak şeytanları dost
 edindiler ve (buna rağmen) doğru yolda olduklarını sanıyorlar."

Bu, anne-babalarının hikâyesinin ve şeytanla başlarından geçen olayların ve Rablerinin evrini unutup düşmanların vesvesesine kulak vermeleri ne-
 deniyle, düşmanlarının başlarına getirdiği çıplaklık sahnesinin ardından yer alan
 değerlendirme amaçlı duraklamanın içinde Ademoğulları'na yapılan ikinci
 çağrıdır.

Bu çağrı, Allah'ın evini çıplak tavaf etme hikâyesi ve atalarının yapagel-
 dikleri şeylerin Allah'ın emri ve hükmü olduğunu ileri sürmeleri konusundaki
 cahiliye geleneklerine ilişkin söylediklerimizle anlaşılmış oluyor.

Birinci çağrı; Ademoğulları'na anne-babalarının yaşadığı sahneyi ve ayıp
 yerlerini örten iç elbiseyle insanı güzelleştiren dış elbiseyi göndermedeki yüce
 Allah'ın nimetini hatırlatma amacına yöneliktir. Şu ikinci çağrı ise; genelde tüm
 insanlara ilk günlerinde islâmın karşılaştığı müşriklere yönelik şeytana teslim
 olmamalarına ilişkin bir sakındırma mahiyetindedir. Hayatları için seçtikleri sis-

tem, yasa ve gelenekler noktasında ona uyup fitneye kapılmamaları için bir uyarıdır. Nitekim şeytan daha önce anne-babalarının cennetten çıkarılmalarına neden olmuş, avret yerlerini göstermek için elbiselerini çıkarıp çıplak bırakmıştı. Dolayısıyla eski ve yeni cahiliye toplumlarının karakteristik özelliği olan çıplaklık ve açık-saçıklık, şeytanın saptırması sonucu işlenen eylemlerden biridir. Adem ve çocuklarını yoldan çıkarmaya yönelik inatçı düşmanın planını uygulamasıdır.

Bu, insanla düşmanı arasında süren savaşın bir cephesidir. O halde Ade- moğulları kendilerini, tuzağa düşürmek için düşmanlarına fırsat vermemelidir- ler. Bu savaşta galip gelip en sonunda cehennemi onlarla doldurmasına imkân tanınamamalıdır.

“Ey insanoğulları, şeytan ana-babanızı elbiselerinden soyundurup ayıp yer- lerini meydana çıkararak cennetten çıkardığı gibi sizleri de ayartıp tuzağa düşürmesin.”

Yüce Allah, sakındırmayı artırmak, sakınma duygusunu ön planda tutmak için onlara şeytan ve yordakçılarının kendilerinin göremeyeceği yerlerden onları görebildiklerini haber vermektedir. O halde şeytan, gizli yöntemleriyle onları tuzağa düşürme açısından son derece güçlüdür. Dolayısıyla kendilerini saptır- maması için çok daha ihtiyatlı olmaya, fazlasıyla uyanık olmaya ve sürekli ha- zırlıklı bulunmaya ihtiyaçları vardır.

“Sizin şeytanın ve adamlarının göremeyeceğiniz yerlerden onlar sizi görür- ler.”

Sonra da sakınma gereğini ifade eden etkin ve anlamlı bir mesaj yer alı- yor... Kuşkusuz yüce Allah, şeytanların mü'min olmayanlara dost olmalarını takdir etmiştir. Dostu düşman olan kişinin vay haline... O zaman düşmanı onu boyunduruğu altına alacak, saptıracak, Allah'dan bir yardım, bir destek ve bir dostluk görmeden dilediği yöne sürükleyecektir.

“Biz şeytanları, inanmayanlara dost yaptık.”

Bu bir gerçektir. Allah müminlerin dostu olduğu gibi, şeytan da mümin ol- mayanların dostudur. Bu aynı zamanda ürkütücü bir gerçektir. Ve son derece tehlikeli sonuçlar doğurmaktadır. Bu gerçek bu şekilde kesin olarak ifade edil- dikten sonra müşrikler olmuş bir durum gibi bununla karşı karşıya bırakılmak- tadır. Biz de şeytanın dostluğunun nasıl olduğunu, insanların düşüncelerinde ve hayatlarında ne şekilde hareket ettiğini gözlerimizle görüyoruz. Bu, onun ör- neklerinden biridir:

“Onlar bir kötülük işlediklerinde “Biz atalarımızdan böyle gördük, böyle yapmamızı emreden Allah'dır derler.”

Arap müşriklerinin yaptığı ve söylediği buydu. Aralarında kadınlar da bu- lunduğu halde Allah'ın evini çıplak tavaf etme kötülüğünü işliyor sonra böyle yapmalarını emredenin yüce Allah olduğunu ileri sürüyorlardı! Oysa ataları böyle emredip yapmışlardı. Onlar da bu davranışı atalarından miras alıp uyguluyor- lardı.

Onlar -müşrik olmalarına rağmen- dinin hayatın problemleri ile ne işi var? diyen ve Allah'ın dışında sistem, yasa, değer yargıları, ölçüler, gelenek ve gelenekler belirleme hakkına sahip olduğunu ileri süren modern cahiliye toplumları gibi büyüklenmiyorlardı. Bir yalan uyduruyor, bir yasa belirliyorlardı. Sonra da "böyle yapmamızı emreden Allah'dır" diyorlardı. Kuşkusuz bu, son derece iğrenç ve alçakça bir plandır. Çünkü gönüllerinde dini duyguların kalıntıları bulunan kimseleri kandırıp bu uydurmalarının Allah katından gelmiş bir şeriat olduğu kuruntusuna kapılmalarına neden olmaktadır. Bununla beraber bunlar Allah'ın dışında insanların durumlarına en uygun olanı görüp, onlar için kanun koyma yetkisine sahip olduğunu iddia edenden daha az küstahtılar.

Yüce Allah Peygamberine, -salât ve selâm üzerine olsun- Allah'a yapılan bu iftirayı yalanlamak, O'nun şeriatının tabiatını ve kötülükten uzak oluşunu açıklamakla onları karşılamasını emretmektedir. Çünkü yüce Allah'ın kötülüğü emretmesi O'nun yüce şanına yaraşır bir şey değildir:

"Onlara de ki; "Allah kötülük işlemeyi emretmez. Allah adına bilmediğiniz bir şeyi mi söylüyorsunuz?"

Yüce Allah kesinlikle kötülüğü emretmez. Kötülük ise; aşırı yani sınırı aşan her şey demektir. Çıplaklık da bu tür kötülüklerden biridir. Yüce Allah'ın böyle bir şeyi emretmesi mümkün değildir. Yüce Allah belirlediği sınırlara tecavüz edilmesini, örtü, haya ve takvaya ilişkin emirlerine karşı çıkılmasını nasıl emreder? Sonra yüce Allah'ın emir ve yasaları iddiayla olmaz. O'nun emirleri ve hükümleri peygamberlerine indirdiği kitaplarında yer alır. Allah'ın sözlerinin ve hükümlerinin öğrenileceği diğer bir kaynağın varlığı söz konusu değildir. Allah'ın kitabına ve Allah'ın peygamberinin tebliğine dayanmadığı sürece bir insanın herhangi bir emrin Allah'ın hükmü olduğunu ileri sürmesi geçersiz bir iddiadır. Çünkü Allah'ın dini hakkında söz söyleyen birinin dayanacağı şey Allah'ın sözü ile kanıtlanmış kesin bilgi olmalıdır. Yoksa her insan kendi arzusunu öne sürüp, bu Allah'ın dinidir iddiasında bulunduğu zaman, bir kargaşanın başgösterme imkânı doğmuş olur.

Kuşkusuz cahiliye aynı cahiliyedir. Ve o, her zaman temel özelliklerini korur. İnsanlar cahiliyeye geriye dönüş yaptıkları her seferse, benzer sözleri söylemiş, zaman ve mekân farklılığına rağmen aralarında benzer düşünceler gelişmiştir. Günümüzde içinde yaşadığımız şu cahiliye toplumunda bir yalancının çıkıp kendi arzusunun yönelttiği birtakım şeyler söyleyip sonra da "İşte Allah'ın şeriatı" demediği gün olmuyor. Gün geçmiyor ki, küstah ve büyüklük taslayan birinin çıkıp dinin belirlenmiş emir ve yasalarını inkâr edip "dinin böyle olması mümkün değildir", "dinin böyle emretmesi imkânsızdır", "dinin bunu yasaklamış olması mümkün değildir" demesin... Kanıt ise; kendi arzusudur tabii...

"Allah adına bilmediğiniz bir şeyi mi söylüyorsunuz?"

Bu kötülüğü işlemelerini emreden yüce Allah olduğuna ilişkin iddiaları reddedildikten sonra yüce Allah'ın emrinin aksi yönden belirttiği açıklanmaktadır. Yüce Allah her işte adalet ve dengeyi emretmiştir, kötülük ve aşırılığı de-

ğil. İbadet ve ayinlerde Allah'ın hayat metoduna uygunluğu, Peygamberine -salât ve selâm üzerine olsun- indirdiği kitaba başvurmayı emretmiştir. Sorunu her insanın arzusuna uyarak birtakım şeyler söyleyip sonra da bunun Allah'ın dini olduğunu iddia edeceği şekilde başıboş bırakmamıştır. Boyun eğmenin sırf kendisine yönelik olmasını, kulluğun eksiksiz bir şekilde kendisi için olmasını emretmiştir. Hiç kimse hiç kimsenin şahsından kaynaklanan kurallara uyamaz. Aynı şekilde hiç kimse de bir başkasının şahsından kaynaklanan buyruklarına boyun eğmez.

“De ki; “Rabbim bana ölçülü ve dengeli olmayı emretti. Her secde yerinde ve anında tüm varlığınıza O'na yönelerek müşriklikten tamamen arınmış bir bağlılıkla O'na dua ediniz.”

Allah'ın emrettiği budur. Bu da onların söylediklerinin aksi bir durumdur. Bunları bize emreden Allah'dır iddiasında bulunmalarına rağmen atalarına ve kendileri gibi kulların koyduğu yasalara uymalarına, çıplaklık ve açık-saçıklığa karşıt bir açıklamadır. Çünkü yüce Allah, Ademoğulları'na ayıp yerlerini örten ve onları süsleyen elbiseyi göndermekte lütufta bulunduğunu belirtmektedir. Ayrıca bu, hayatları ve ibadetleri için hükümler koyan iki ayrı kaynak edinmek suretiyle içinde yüzdükleri şirk durumuyla da uyuşmayan bir durumdur.

Açıklamanın bu kesitinde hatırlatma ve uyarı yer almaktadır. Sınanmaları için kendilerine belirlenen surenin sonunda yüce Allah'a dönüşlerine, bu esnada biri Allah'ın emrine, biri de şeytanın emrine uyan iki gruba ayrılacaklarına işaret edilmektedir.

“...Sizi ilkin yarattığı gibi yine O'na döneceksiniz.”

“Allah, insanların bir kesimini doğru yola iletti, bir kesimi de sapıklığı haketti. Çünkü onlar Allah'ı bir yana bırakarak şeytanları dost edindiler ve (buna rağmen) doğru yolda olduklarını sanıyorlar.”

Bu büyük yolculuğa başlama noktası ile bitiş noktasını, ilk hareket noktasını ve sona ulaşma noktasını birleştiren tek ve olağanüstü bir açıklamadır.

“...Sizi ilkin yarattığı gibi yine O'na döneceksiniz.”

Yolculuğa iki grup halinde başlamışlardı; biri Adem ve eşi, biri de şeytan ve adamları... Aynı şekilde de dönecekler. İtaatkârlar babaları Adem ve anneleri Havva ile birlikte Allah'a teslim olmuş, O'na inanmış ve O'nun emirlerine uymuşların grubu olarak dönecekler (isyancılar da iblis ve adamlarıyla birlikte dönecekler). İblisi dost edinmeleri, O'nun da onları dost edinmesi nedeniyle yüce Allah cehennemi onlarla dolduracaktır. Halbuki kendilerinin doğru yolda olduklarını sanıyorlardı.

Kuşkusuz yüce Allah, dostluğu Allah'a yönelik olanı doğru yola iletmış, dost olarak şeytanı seçenleri de saptırmıştır. İşte onlar, iki grup halinde geri dönüyorlar:

“Allah insanların bir kesimini doğru yola iletti, bir kesimi de sapıklığı ha-

ketti. Çünkü onlar Allah'ı bir yana bırakarak şeytanları dost edindiler ve (buna rağmen) doğru yolda olduklarını sanıyorlar."

Bakın, işte dönüyorlar. Hem de yolculuğun iki yanını da kapsayan bir tabloda... Tabii ki, Kur'an'ın yöntemi üzere... Kur'an'ın ifade tarzının dışında böyle bir şeyin gerçekleşmesi imkânsız bir şey çünkü.

İSRAF VE ALLAH'IN NİMETLERİ

Sonra surenin akışı, belirlenen yolda süren uzun yolculuğu sunmadan önce bu duraklamada da "Ademoğulları"na yönelik çağrı yinelenmektedir:

يَا آدَمَ خُذْ وَازِيتَكَ مِنْ كُلِّ مَسْجِدٍ وَكُلُوا وَشَرُّوا
وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ ﴿٣١﴾ قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ
الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَالطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ قُلْ هِيَ لِلَّذِينَ آمَنُوا
فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا خَالِصَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ كَذَلِكَ نُفَصِّلُ الْآيَاتِ
لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿٣٢﴾ قُلْ إِنَّمَا حَرَّمَ زِينَةَ الْفَوَاحِشِ مَا ظَهَرَ مِنْهَا
وَمَا بَطَّنَ إِلَّا ذُو الْإِثْمِ وَالْبَغْيُ بِغَيْرِ الْإِثْمِ وَأَنْ تُشْرِكُوا بِاللَّهِ مَا لَهُ شَرِيفٌ
بِهِ مُسْلِمًا تَا وَأَنْ تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٣٣﴾

31- "Ey insanoğulları, her mescide girişinizde güzel elbiseler giyiniz. Yiyiniz, içiniz, fakat israf etmeyiniz. Çünkü Allah israf edenleri sevmez."

32- "De ki; "Allah'ın kullarının yararına sunduğu güzellikleri ve temiz yiyecekleri kim haram etti? De ki; Bunlar, dünya hayatında müminler içindir kıyamet günü ise sadece onlarındır, biz ayetlerimizi bilenlere böyle ayrıntılı biçimde açıklıyoruz."

33- "De ki; Allah sadece açık-gizli bütün kötülükleri, günahı, haksız saldırıyı, Allah'ın hakkında hiçbir delil indirmedigi şeyleri O'na ortak koşmanızı ve Allah hakkında bilmediklerinizi söylemeyi haram kıldı."

Bu cahiliye döneminde Arap müşriklerinin inançlarına karşılık olarak sunulan inancın temel gerçeklerini iyice yerleştirmek için yapılan vurgudan sonra yer alan bir başka vurgudur. Bu da büyük insanlık hikâyesiyle yüzyüze gelinirken, tüm Ademoğulları'na yönelik çağrının akışı içinde yer almaktadır.

Bu gerçeklerden en belirginini, yüce Allah'ın kulları için varetmiş iyi şeyleri O'nun izni ve hükmü sözkonusu olmaksızın yasaklamaları ile bu yasaklamayı gerçekleştiren ve Allah hakkında bilmeden konuşan, bu konuda birtakım şeyleri ileri süren kimsenin doğrudan doğruya sıfatı konumundaki şirk arasındaki ilgidir.

Yüce Allah, kullarına kendilerine gönderdiği giysilerden oluşan süslerini, dış elbiselerini her ibadette giymeleri çağrısında bulunuyor. Bu ibadetler arasında çıplak olarak yerine getirdikleri ve bu esnada yüce Allah'ın yasaklamadığı tersine, kullarına bir nimet olarak bahsettiği giysiyi yasakladıkları tavaf da yer alıyordu. Oysa O'nun indirdiğine uymak (elbiseyi giymek) suretiyle ibadet etmeleri daha iyiydi. Elbiseleri çıkarmak ve yaptıkları aşırılıklarla değil:

"Ey insanoğulları, her mescide girişinizde güzel elbiselerinizi giyiniz."

Aynı şekilde yüce Allah, israfa kaçmaksızın yiyeceklerin iyisinden yararlanmaları çağrısında bulunmaktadır:

"Yiyiniz, içiniz, fakat israf etmeyiniz. Çünkü Allah israf edenleri sevmez."

Gelen rivayetlerde Arap müşriklerinin tıpkı giysi konusundaki yasaklamaları gibi yiyeceklerde de birtakım yasaklamalar getirdikleri anlatılmaktadır. Bu da aynı şekilde Kureyş'in uydurduğu bir şeydi kuşkusuz.

Müslim'in sahih'inde, Hişam'a Urve'den, o da babasından şöyle rivayet etmektedir: "Hums (Kureyş) olanların dışındaki Araplar Kâbe'yi çıplak tavaf ederlerdi. Hums ise, Kureyş ve Kureyşliler arasında doğanlara denirdi. Kendilerine 'Hums' adını veren Kureyşliler müzdelifeden çıkmazlardı İnsanlar Arafat'a ulaştıklarında onlar şöyle derlerdi: "Biz Harem ehliyiz. Birinin bizim elbiselerimizi giymeden Kâbe'yi tavaf etmesi ve bizim bölgemize girdikten sonra bizim yiyeceklerimizden başkasını yemesi olacak iş değildir. "Mekke'de ödünç elbise alacağı bir arkadaşı bulunmayan ya da elbise kiralayacak kadar parası bulunmayan biri şu ikisinden birini yapmak durumunda kalırdı: Ya Kâbe'yi çıplak tavaf ederdi, ya da kendi elbisesiyle. Tavaf bittikten sonra da elbisesini çıkarıp atardı, kimse de dokunmazdı. Bu elbiseye 'atık' derlerdi."

Kurtubi'nin "Ahkam-ul Kur'an adlı tefsirinde şu açıklama yer almaktadır: Cahiliye döneminde Araplar'ın hac zamanında etli yemekler yemedikleri, hafif yiyeceklerle yetindikleri ve Kâbe'yi çıplak tavaf ettikleri söylenmiştir. Bunun için onlara "Her mescide girişinizde güzel elbiseleri giyiniz. Yiyiniz, içiniz, fakat israf etmeyiniz" denmiştir. Yani size yasaklanmamış bir şeyi yasaklamak açısından aşırılığa düşmeyiniz. İsfraf, helâl olanı haram kılmakla olabileceği gibi, sınırı aşmakla da olur. Bu bir açıdan o da bir açıdan sınırı aşmaktır çünkü.

Ayetlerin akışı, her mescide girişte güzel elbiseleri giymeye ve güzel yiyecek ve içeceklerden yararlanmaya ilişkin çağrıyla yetinmiyor, bunun yanında, yüce Allah'ın kulları için varettiği güzellikleri ve temiz rızıkları haram kılmayı da kınıyor. Gerçekten bir insanın -kendi görüşüne dayanarak yüce Allah'ın insanlar için varettiği güzellikleri ve temiz şeyleri haram kılması ayıplanacak bir şeydir. Çünkü Allah'ın hükmü olmaksızın herhangi bir şeyin haram ya da helâl kılması söz konusu olamaz.

"De ki; "Allah'ın kullarının yararına sunduğu güzellikleri ve temiz yiyecekleri kim haram etti?"

Bu ayıplamanın ardından şu güzel elbiseler ve şu temiz rızıklar kendileri

için bunları vareden Rabblerine inanmalarından dolayı mümin olanların hakkı olduğu belirtiliyor. Her ne kadar bu dünyada başkaları da bunlara ortak oluyorsa da bunlar kıyamet günü, sırf kendilerine özgü olacaktır. Kâfir olanların onlara ortak olması söz konusu olmayacaktır.

“De ki; Bunlar dünya hayatında müminler içindir kıyamet günü ise sadece onlarındır.”

Durum bu değildir ki, onlara haram olsun, yüce Allah'ın ahirette onlara ayırdığı bir şeyin haram olması mümkün değildir.

“Biz ayetlerimizi bilenlere böylece ayrıntılı biçimde açıklıyoruz.”

Bu dinin gerçeğini bilenler, bu açıklamadan yararlanan kimselerdir.

Yüce Allah'ın gerçekten haram kıldığına gelince; bu giysilerden dengeli bir şekilde süslenme, savurganlık ve kibirlenmeye kaçmaksızın yiyecek ve içeceğin iyisinden yararlanmak değildir. Yüce Allah'ın gerçekten haram kıldığı onların yaptıklarıdır.

“De ki; “Allah sadece açık-gizli bütün kötülükleri, günahı, haksız saldırıyı, Allah'ın hakkında hiçbir delil indirmedığı şeyleri O'na ortak koşmanızı ve Allah hakkında bilmediklerinizi söylemenizi haram kıldı.”

Allah'ın haram kıldığı budur. İnsanların görebildiği ya da göremediği kötülükler ve Allah'ın belirlediği sınırları aşan davranışlar. Günahlar... -genel anlamda Allah'ın emirlerine yapılan her isyan günah olarak nitelendirilmektedir- Haksız saldırı... Allah'ın belirlediği şekliyle hak ve adaletle uymayan her davranış demektir bu... Allah'ın kendilerine hiçbir güç ve yetki vermediği şeyleri ve kimseleri ilâhlığın özelliklerinde Allah'a ortak koşma... Cahiliye toplumunda olup bitenler bu açıklamanın kapsamına girmektedir ve bu, her cahiliye toplumunda yaşanan bir olgudur. İnsanlar için kanunlar koymak suretiyle Allah'a ortak koşma, kimselerine ilâhlığın özelliklerini verme... Allah hakkında bilmedikleri şeyleri söyleme... Tıpkı müşriklerinin helâl kılma ve haram kılmada söyleyip bir bilgiye ve kanıta dayanmaksızın Allah'a mal ettikleri sözler gibi...

İlk defa bu ayetlerle muhatap olan ve aşağıdaki kınamayla karşı karşıya kalan müşriklerin durumuna ilişkin gelen rivayetler oldukça ilginçtir. **“De ki, Allah'ın kullarının yararına sunduğu güzellikleri kim haram etti? Kelbi şöyle rivayet etmektedir: “Müslümanlar elbise giyerek Kâbe'yi tavaf edince, müşrikler onları kınadılar... Ayet bunun üzerine nazil oldu.”**

Cahileye, taraftarlarına neler yapıyor, görün. Fitratları yozlaşmış ve Kur'an-ı Kerim'in Adem ve Havva'ya ilişkin olarak **“... Ağacın meyvesinden tadar-tatmaz ayıp yerleri meydana çıktı. Bunun üzerine cennet yaprakları ile örtünmeye koyuldular”** şeklinde sözünü ettiği sağlam fitrattan uzaklaşmış, sapmış birtakım insanlar Allah'ın evini çıplak tavaf ediyorlar. Bu, yetmiyormuş gibi, müslümanları giyinik olarak, yüce Allah'ın insanları onurlandırmak ve örtmek, fitri sağlamlığı ve güzelliği içinde fitratlarının temel özelliklerini geliştirmek ve onları hayvansal çıplaklıktan, hem bedensel, hem de ruhsal çıplaklıktan kurtarmak

için insanlara lütfettiği güzellikler içinde Kâbe'yi tavaf ederken görünce... Allah'ın yarattığı fitrat uyarınca Allah'ın lütfettiği güzel giysiler içinde Allah'ın evini tavaf ederken görünce onları "kınyorlar."

Cahiliye insanları bu hale getirir, işte... Fitratlarını, zevklerini, düşüncelerini, değer ve ölçülerini işte böyle yozlaştırır, altüst eder... Acaba çağdaş cahiliye, bu konuda insanlara Arap cahiliyesinde eski Yunan cahiliyesinde Roma cahiliyesinde, eski İran cahiliyesinde ve her zaman ve her yerdeki cahiliyelerde yaptıklarından farklı bir şey mi yapmaktadır?

Çağdaş cahiliye, insanların elbiselerini çıkarmaktan, onları Allah korkusu ve utanma duygusundan uzaklaştırmaktan başka bir şey mi yapıyor? Bu çıplaklığı ilericilik, çağdaşlık ve yenilik olarak kitlelere kabul ettirmiyor mu? Örtünen özgür ve iffetli müslüman kadınları "gericiler", "gelenekçiler" ve "köylüler" diye ayıplamıyor mu?

Yozlaşma aynı yozlaşmadır. İnsanların sağlam fitrattan uzaklaşıp çarpık bir karaktere sahip olmaları yinelenmeştir. Ölçülerdeki başkalaşım aynı başkalaşımdır. Bütün bunlardan sonra aynı büyükleme duygusudur egemen olan.

"Böyle bir direktif mi almışlar? Tersine onlar azgın bir millettir." (36)

Şu çıplaklık, şu yozlaşma, şu hayvanlaşma ve şu büyükleme ile şirk ve Allah'ın dışında insanlar için yasalar koyan sahte tanrılar arasındaki ilgi açısından cahiliye toplumları arasında ne gibi bir fark vardır?

Şayet Arap müşrikleri, kâhinlerin, tapınak bekçilerinin ve kabile önderlerinin buyruklarına göre hareket eden benzerleri diğer eski cahiliye toplumları gibi şu çıplaklık konusunda yarım adadaki egemenliklerini garantiye almak için onların bilgisizliklerini istismar eden, akıllarını hiçe sayan yeryüzünün sahte tanrılarının buyruklarına göre hareket etmişlerse günümüz müşrik erkek ve kadınları da bu konuda yeryüzü tanrılarının buyruklarına göre hareket ediyor, bunlara uymazlık edemiyor. Kadınıyla, erkeğiyle çağdaş cahiliye mensuplarının kendilerini kurtaramadıkları bu çılgınlığın gerisinde moda evleri ve stilistleri, güzellik uzmanları ve güzellik salonları denen sahte tanrılar yer almaktadır. Bu tanrılar emirler yağdırırlar, ardından yeryüzünün her tarafındaki züppeler ve çıplak hayvanlar onur kırıcı bir itaatle bu buyrukları hemen uygulurlar. Bu seneki yeni moda herhangi bir kadının boyuna posuna uysa da uymasa da, güzellik için öngörülen şatafatlar kendisine uygun olsa da olmasa da bu zavallı kadın ister istemez hepsini uygulayacaktır. Bu sahte tanrıların emirlerine itaat edecek-tir. Yoksa çevresindeki diğer hayvancıklar tarafından ayıplanır.

Moda evlerinin, güzellik salonlarının, çıplaklık ve teşhir kamplarının, bu kızgın hamleyi yönlendiren bilimlerin, fotoğrafların, roman ve hikâyelerin, dergi ve gazetelerin gerisinde kimler vardır? Bir kısmı, ahlâksızlık için tercih edilecek ve elden ele doluşturılacak duruma gelmiş dergi ve hikâyelerin bu duruma gelmesinde kimlerin parmağı vardır?

Evet bütün bunların gerisinde yer alanlar kimlerdir?

Bütün dünyada, tüm bu iletişim araçlarının gerisinde yer alanlar yahudidir...

Yahudiler, ruhsal hezimete uğramış bu hayvanların üzerinde tanrılık yetkilerini ve özelliklerini ellerinde tutuyorlar. Her yerde başlattıkları bu akımlar aracılığıyla hedeflerine ulaşıyorlar. Bu salgınlar aracılığıyla bütün dünyayı oyuncak haline getirmek, bunun ardından psikolojik ve ahlâki çözülmeyi yaygınlaştırmak, insan fıtratını yozlaştırıp moda ve güzellik uzmanlarının ellerinde oyuncak haline getirmek onların hedefleri arasında yer almaktadır. Sonra kumaş, süs ve güzellik araçlarının ayrıca bu pazara dayanan ve ondan beslenen birçok sanayi ürünlerinin tüketimindeki savurganlıkla ekonomik hedeflerine ulaşmayı amaçlamaktadırlar.

Kuşkusuz elbise ve kıyafet sorunu, Allah'ın şeriatından ve O'nun hayat sisteminden kopuk olarak ele alınacak bir sorun değildir. Surenin akışı içinde bu sorunla iman ve şirk sorunu arasındaki bu ilginin kurulması bu yüzdendir.

Bu sorunun inanç sistemi ve şeriatla çeşitli yönlerden ilgisi vargı.

Her şeyden önce bu sorun, Rabblık sorunuyla ilgilidir. Bu konularda insanlar için hükümler koyan, hem ahlâk, hem ekonomi hem de hayatın birçok yönünde derin etkisi bulunan mercinin belirlenmesiyle ilgilidir.

Cahiliye, düşünceleri, zevkleri, değerleri ve ahlâkları yozlaştırır. Böylece hayvanlara özgü çıplaklığı, açık-saçıklığı ilericilik, gelişmişlik olarak nitelendirir, bunun yanında insana özgü örtünmeyi de gelişmemişlik, gericilik olarak nitelendirir. İnsan fıtratının ve insanî özelliklerin bundan daha fazla yozlaşması, tersyüz olması düşünülemez.

Bütün bunlardan sonra bazı cahiliye mensubu kişiler kalkıp bize şunu söylüyorlar: Dinle kıyafetin ne ilgisi var? Kadın giyimiyle dinin ne alâkası var? Güzellik, dini neden ilgilendirsin?.. İşte bu, her zaman ve her yerdeki cahiliye toplumlarında insanların yaşadığı bir yozlaşma, bir tersyüz olma durumudur.

Ayrıntılı bir sorun olarak belirmesine karşın Allah'ın ölçüsünde ve islâmın değerlendirmesinde bu denli önemsedığı için öncelikle tevhid ve şirk sorunuyla ilişkisi bulunduğu için, ikinci olarak insan fıtratının, ahlâki yapısının, toplumun ve hayat düzeninin sağlam ya da bozuk oluşuyla ilişkili olduğu için... Surenin akışı bu sorunun üzerine, güçlü, etkin ve vurgulu bir değerlendirme yapıyor. Büyük inanç sistemine ilişkin konuları ele alırken başvurduğu yöntemle soruna değiniyor. İnsanoğluna, yeryüzünde hayatlarının sınırlı ve belirlenmiş olduğuna, süre dolduğu zaman bir saat geriye ya da ileriye alınmasına imkân bulunmadığına ilişkin bir uyarıda bulunmak suretiyle sorun üzerine etkin, bir değerlendirme yapıyor.

TOPLUMLARIN ECELİ

وَلِكُلِّ أُمَّةٍ أَجَلٌ فَإِذَا جَاءَ أَجَلُهُمْ لَا يَسْتَأْذِنُوا وَلَا يَسْتَفِيدُونَ

34- "Her toplumun belirlenmiş bir eceli vardır. Ecelleri geldiğinde onu ne bir an erteleyebilirler ve nede bir an öne alabilirler."

Kuşkusuz bu, inanç sisteminin temel gerçeklerinden biridir. Ayetlerin akışı bununla, hayatın sürmesine aldanmamaları konusunda uyarmak amacıyla, Allah'ı anmayan, O'na şükretmeyen gafil gönüllerin teline dokunuyor.

Burada sözkonusu edilen 'ecel', ya her insanın ölümüyle, hayatının sona ermesiyle dolan "ecel"dir ya da her milletin yeryüzündeki güçleri ve hakimiyetleri anlamındaki 'ecel'dir. İster bu olsun ister şu olsun, farketmez. Bir an bile öne alınması ya da geciktirilmesi mümkün değildir bunun.

Bu gezintiyi tamamlamadan önce, gerek -En'am suresinde (3) sözkonusu edilen kurbanlar, adaklar ve bunlara ilişkin olarak belirlenen haramlar ve helaller konusunda gerekse bu surede sözkonusu edilen giyecek ve yiyecek konusunda cahiliye mensuplarının tutumlarını karşılarken Kur'an'ın ifade yöntemindeki şaşırtıcı benzerliği belirtmeden geçemeyeceğiz.

Kur'an'ın ifade yöntemi, kurbanlar, adaklar, hayvanlar ve meyveler konusunda öncelikle cahiliyenin fiilen uyguladığı gelenekler ve uyguladıkları bu geleneklerin Allah'ın hükmü olduğunu -Allah'a iftira atarak- ileri sürmeleriyle söze başlamıştı. Sonra, kendilerinin haram kıldıkları şeyin Allah tarafından haram kılındığına ve helâl kıldıkları şeyin Allah tarafından helâl kılındığına ilişkin olarak dayandıkları bir kanıtın olup olmadığını sormuştu.

"...Yoksa Allah'ın size bu direktifi verdiğinin somut tanıkları mısınız? Körü körüne insanları yoldan çıkarmak amacı ile Allah' a iftira eden, Allah adına yalan uyduran kimseden daha zalim kim olabilir? (37)

Daha sonra, ilâhlığın özelliklerinden olan hakimiyeti ellerine geçirmekte somutlaşan bu şirklerini Allah'ın kaderine ve kendilerine yönelik buyruğuna dayandırmaya çalışmak suretiyle bu karşılaşmadan kaçışlarını gözler önüne sermişti:

"Müşrikler diyecekler ki; "Eğer Allah dileseydi ne biz ve atalarımız O'na ortak koşar ve ne de bir şeyi yasaklardık." Onlardan öncekilerle bu şekilde peygamberlerini yalanladılar da azabımızın acısını tattılar. Onlara de ki; "Önümüze koyacağınız bir bildiginiz var mı? Siz sadece sanının, yakıştırmaların peşindeng idiyorsunuz, sırf tahminlere dayanıyorsunuz.

- "De ki; "Yetkin delil Allah'ın tekelindedir. Eğer o dileseydi, hepinizi doğru yolailetirdi.

-De ki; "Allah'ın bu yasakları koyduğuna şahitlik edecek tanıklarınızı getiriniz bakalım. Eğer onlar bu yolda şahitlik ederlerse, sakın şahitliklerini onaylama. Ayetlerimizi yalanlayanların, ahirete inanmayanların ve Rabblerine eş koşanların keyfi arzularına uyma. (En'am 148-150)

Müşriklerin Allah'a mal ederek ileri sürdükleri bu batıl hükümler yalanlandıktan sonra Peygamberimizin onlara; geliniz, bu konuda doğru, tek, güvenilir ve ondan başkasına başvurmanın doğru olmadığı kaynağa dayanarak yüce

Allah'ın size haram ettiklerinin ve emrettiklerinin gerçek mahiyetini açıklayayım demişti.

“De ki; Geliniz, Rabbinizin neleri yasakladığını size söyleyeyim: O'na hiçbir şeyi ortak koşmayınız. Ana-babaya karşı iyi davranınız. Yoksulluk kaygısı ile evlatlarınızı öldürmeyiniz. Sizin de onların da rızkını biz veririz. Kötülüklerin açığına da gizlisine de yaklaşmayınız. Haklı bir gerekçe yokken Allah'ın dokunulmaz saydığı cana kıymayınız. İşte Allah ola ki düşünürsünüz diye size bu direktifleri veriyor (En'am 151)

Burada da aynı sıra ve adımlar takip edilmiştir. Çıplaklık kötülüğü ve giyecek ve yiyecekler konusunda yasaklar (haramlar) ve serbestler (helaller) belirleme bakımından egemenlik iddiasında bulunmakla içine düştükleri şirk durumu anlatılmıştı. Bu kötülük ve şirkten sakınmaları gerektiği vurgulanmıştı. Bunun yanında şeytanın yaptıkları ve komplosu sonucu anne ve babalarının cennette tek başına gelen çıplaklık trajedisi dile getirilmiş ve yüce Allah'ın ayıp yerlerini örten giysilerle süslenmelerini sağlayan giysileri göndermekle onlara yönelik nimeti hatırlatılmıştı. Ardından bu konuda belirledikleri yasaklar (haramlar) ve serbestler (helallerin) için bunlar Allah'ın hükmüdür! O'nun emridir demeleri tuhaf karşılanarak reddedilmişti:

“De ki; Allah'ın kullarının yararına sunduğu güzellikleri ve temiz yiyecekleri kim haram etti? De ki, “Bunlar, dünya hayatında müminler içindir, kıyamet günü ise sadece onlarındır. Biz ayetlerimizi bilenlere böyle ayrıntılı biçimde açıklıyoruz.

Burada kesin bilgidен söz edilmektedir, müşriklerin dinlerini, düşünce yapılarını, ibadetlerini ve yasalarnı dayandırdıkları sanılardan ve yalanlardan değil. İşledikleri kötülüklere ilişkin ileri sürdükleri asılsız kuruntular boşa çıkarılınca Kur'an'ın ifade yöntemi yüce Allah'ın gerçekten onlara haram kıldığı şeyleri açıklamaya koyulmuştu:

“De ki Allah sadece açık-gizli bütün kötülükleri, günahı, haksız saldırıyı, Allah'ın hakkında hiçbir delil indirtmediği şeyleri O'na ortak koşmanızı ve Allah hakkında bilmediklerinizi söylemeyi haram kıldı.”

Nitekim daha önce de giyecek ve yiyecekler konusunda yüce Allah'ın emrettiği gerçekleri açıklamış onların Allah'a dayandırarak ileri sürdükleri hükümlerin geçersizliğini açıklamıştı:

“Ey insanoğulları her mescide girişinizde güzel elbiseler giyiniz, yiyiniz, içiniz, fakat israf etmeyiniz. Çünkü Allah israf edenleri sevmez.”

Her iki karşılaşmada da sorun bütünüyle iman ve şirk sorununa bağlanılmıştı. Çünkü bu özü itibarıyla hakimiyet sorunudur, insanların hayatı üzerindeki hakimiyet yetkisinin kime ait olacağı sorunudur. İnsanların kulluklarının kime yönelik olacağı sorunudur.

Sorun aynı sorundur. Ve bu sorun karşılanırken aynı yöntemle başvurulmakta, aynı adımlar takip edilmektedir. Ve kuşkusuz ulu Allah doğru söylüyor!

“...Eğer Kur'an Allah'dan başkası tarafından gelmiş olsaydı, içinde mutlaka birçok çelişkiler bulurlardı.” (38)

En'am suresi ile A'raf suresinin tabiatlarını incelediğimizde, inanç sorununun irdelendiği bu iki farklı alanda Kur'an'ın ifade birliği ve önemi daha bir belirginleşmektedir. Çünkü alanları farklılığı, temel sorunlarda cahiliyeye karşı başvurulacak metodun birliğine engel oluşturmaz. Ve şüphesiz bu Kur'an-ı indiren ulu Allah eksikliklerden uzaktır, yücedir.

AYETLERİ DOĞRULAYANLAR VE YALANLAYANLAR

Şu anda... ilk yaratılış hikâyesi ile bedenin giysilerle, ruhun da Allah korkusuyla örtülmesi konusunda Arap cahiliyesinin bunun da ötesinde tüm cahiliye toplumlarının karşılanması, aynı zamanda bu sorunun tümünden büyük inanç sorununa bağlanması üzerine yapılan değerlendirme amaçlı bu uzun duraklamanın ardından...

Evet, şimdi de insanlığına yönelik yeni bir çağrı başlıyor. Geçen duraklamada giysi sorununun bağlandığı büyük sorunla ilgili bir çağrı... dini kurallar ve yasalar konusunda, hayata ilişkin durumlarda ve sistemlerde başvurulacak ve uyulacak merci sorunu... İnsanların başvuracakları yönü belirlemek içindir bu. Bu yön Rabblerinden getirdikleri mesajı duyuran Peygamberlerin -salât ve selâm üzerine olsun- yönüdür. Bu gezintide ayetlerin akışının değiştiği yolculuğun sonunda gerçekleşecek hesaplaşma ve yapılanların karşılık görmesi olayı peygamberlerin çağrısına uyma ya da uymama temeline göre olacaktır:

يَا أَيُّهَا آدَمُ إِنَّا جَاءْنَاكَ بِرُسُلٍ مِنْكَ يَقُولُونَ عَلَيْكُمْ آيَاتِي
فَلَا تَخَفْ عَلَيْهِمْ وَلَا تَكُونُ مِنَ الْكَافِرِينَ ۝ وَالَّذِينَ
كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَأَنكَرُوا عَنْهَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا
خَالِدُونَ ۝

35- “Ey insanogluları, size sizden olan peygamberler gelerek, ayetlerimi açıkladıkları zaman kimler kötülüklerden sakınıp kendilerini düzeltirlerse, onlar için artık korku söz konusu değildir ve onlar üzülmeyizler de.”

36- “Ayetlerimizi yalanlayanlar, onlara burun kıvrınanlar ise, orada ebedi kalmak üzere cehennemliklerdir.”

Yüce Allah'ın Adem ve evlatlarıyla yaptığı sözleşme budur. Budur O'nun yarattığı ve üzerindeki süreyi belirlediği yeryüzünde halife yapmanın şartı. Yüce Allah, bu şart ve sözleşme uyarınca üstlendiği fonksiyonu yerine getirmesi için insan türünü yeryüzüne halife kılmış ve oraya yerleştirmiştir. İnsanın bu sözleşme ve şarta uymayan tüm davranışları dünyada Allah'a teslim olmuş kişilerce reddedilecek ve onaylanmayacaktır. Aynı zamanda, O, ahiretteki karşılığı

cehennem ateşi olan bir günah yüklenmiştir. Yüce Allah bu günaha karşılık bir diyet ya da bir bedel kabul etmeyecektir.

“...Kimler kötülüklerden sakınıp kendilerini düzeltirlerse, onlar için artık korku sözkonusu değildir ve onlar hiç üzülmezler de.”

Çünkü takva (Allah korkusu) onları günahlardan ve kötülüklerden uzak tutar, -kötülüklerin en iğrenci de Allah'a ortak koşmak, onun egemenliğini gaspetmek, ilâhlık özelliklerini iddia etmektir- onları güzel şeylere, Allah'ın emirlerine uymaya yöneltir. Sonuçta onları korkudan emin oldukları ve hoşnut oldukları bir yere vardırır.

“Ayetlerimizi yalanlayanlar, onlara burun kıvrıyanlar ise orada ebedi kalmak üzere cehennemliklerdir.”

Çünkü yalanlama ve Allah'ın sözleşmesine ve şartına uymaya burun kıvrırma, bu müstekbirlerin (büyüklük taslayanların) dostları olan iblisle ateşte buluşmalarına neden olur. Böylece yüce Allah'ın vaadi gerçekleşmiş olur:

“Andolsun ki, insanlardan kim sana uyarsa onları ve sizi birlikte cehenneme dolduracağız.”

ÖLÜM SAHNESİ

Buradan itibaren, ayetlerin akışı geçen gezintinin sonunda işaret edilen ecelin sona ermesiyle gerçekleşen ölüm sahnesini sunmaya başlıyor. “Her toplumun belirlenmiş bir eceli vardır. Ecelleri geldiğinde onu ne bir an erteleyebilirler ve ne de bir an öne alabilirler.” Ardından mahşer ve hesaplaşma sahnesini, bir de insanlارarasında hüküm verme ve dünyadayken yapılanların karşılığını görme sahnesini sunuyor. Bu sahneler, sanki daha önce özetle dile getirilen Allah'dan sakınan muttakilerle büyüklük taslayanların (müstekbirlerin) durumunun ayrıntılı biçimde ele alınışı amacına yöneliktir. Belirlenen ecelin bitiminden sonra muttekilerle müstekbirlerin başına gelenlerin tasviri niteliğindedir. Kur'an'ın eşsiz yöntemiyle yapılan bir tasvirdir bu. Kur'an'ın yöntemi, Kur'an-ı okuyanın ve dinleyenin göreceği ve tüm varlığıyla seyredeceği biçimde canlı ve hareketli olarak gözler önüne getirir sahneleri..

Kur'an'ın ifade yöntemi, kıyamet sahnelerine dirilişi ve hesaplaşma, nimet ve azap sahnelerine büyük önem vermiştir. Yaşadığımız dünyadan sonra yüce Allah'ın insanlara vadettiği bu öte dünya sadece vasfedilmemiş, aynı zamanda somut, canlı, hareketli, açık ve belirgin bir şekilde tasvir edilmiştir. Müslümanlar bu alemde eksiksiz bir şekilde yaşamışlardır. Sahnelerini görmüş, ondan etkilenmişlerdi. Kimi zaman kalpleri titremiş, kimi zaman bedenleri ürpermiş, ardından tekrar huzura kavuşmuşlardı. Uzakta onlar için cehennem ateşinin kavurucu alevi belirmiş, bazen cennetten hoş meltemler esivermiştir. Bu yüzden vadedilen gün gelmeden önce, o alemin tam anlamıyla öğrenmişlerdi. Onların bu aleme ilişkin sözlerini ve duygularını izleyen biri, onların şu dünyadaki hayatlarından daha derin ve daha doğru bir biçimde o alemde yaşadıklarını anlardı.

Onlar bütün duygularıyla o aleme taşınırlardı. Tıpkı insanın bir evden diğer bir eve, bir bölgeden diğer bir bölgeye taşınması gibi. Hem de daha şu gözle görülen ve algılanan dünya hayatındayken. Öte dünya onların duygularında vadedilen bir gelecektir ibaret değildi, gözle görülen bir realiteydi.

Belki de burada sunulan sahneler, Kur'an-ı Kerim'de yer alan kıyamete ilişkin sahnelerin en uzunları, en hareketlileridir. Pespeşe gelen manzaralar en çok barındıran ve birçok karşılıklı konuşmayı içeren sahnelerdir. Tüm bunları öylesine coşkun bir canlılıkla sunmaktadırlar ki, bütün bunların kelimelerle nasıl ifade edildiğine hayret ediyor insan. Çünkü tüm bunları bizzat görmedikçe algılamak mümkün değildir.

Daha önce de söylediğimiz gibi bu sahneler, Adem peygamberin -salât ve selâm üzerine olsun- hikâyesi, O'nun ve eşinin şeytanın aldatması sonucu cennetten çıkarılması üzerine yapılan bir değerlendirme olarak yer alıyorlar. Ayrıca anne-babalarını cennetten çıkardığı gibi, onları da tuzağa düşürmemesi için yüce Allah tarafından Ademoğulları'na bir uyarı niteliğindedirler. Yüce Allah, insanları eski düşmanlarının telkinlerine ve vesveselerine uymaları konusunda uyarıyor. Peygamberlerin getireceği doğru yol kılavuzu ve şeriata uyacaklarına şeytana uymayı tercih ettikleri takdirde dostlarının şeytan olacağını vurgulayarak insanları tehdit ediyor. Sonra ayetlerin akışı, ölüm sahnesini ardından da aralarında bir zaman farkı yokmuş gibi kıyamet sahnelerini sunuyor. Bir de bakıyoruz ki, orada olup bitenler şu peygamberlerin haber verdiklerini doğruluyorlar. Şeytana uyanlara cennete dönüş yasaklanıyor. Anne-babaları çıkarıldığı gibi, oradan alıkonuluyorlar. Şeytana karşı çıkıp Allah'a itaat edenlerse, cennete geri dönüyorlar ve yüceler aleminde şöyle sesleniliyor onlara:

"İşlediğinize karşılık olarak işte size varis olduğunuz cennet." (A'raf 43)

Tıpkı göçmenlerin ve gurbetçilerin mutluluk ülkesine dönüşleri gibi.

Geçen hikâye ile bu hikâye üzerine yapılan değerlendirmeler ve hemen ardından yer alan ve başından sonuna kadar birtakım güzellikleri barındıran kıyamet sahneleri arasındaki bu uyum içinde... Bu hikâye ruhlar aleminde meleklerin hazır bulunduğu bir sahnede başlıyor. -Yüce Allah o gün Adem ve eşini yaratıp cennette yerleştiriyor. Şeytan onları aldatıp eksiksiz ve şaf kulluk ve itaat derecesinden aşağı düşürüyor ve onların cennetten çıkarılmalarına neden oluyor- yine meleklerin hazır bulunduğu bir sahneden sona eriyor... Evet bu ahenk içinde başlangıçla sonuç birleşiyor. Arada dünya hayatı, en sonunda da ölüm yer alıyor. Bu da başlangıç ve sonuçla birlikte ortada tam bir düzen oluşturuyor.

Şimdi bu olağanüstü sahneleri sunmaya başlayalım.

ÖLÜMDEN SONRA KÂFİRLERİN TAVRI

İşte, ölüm sahneleriyle karşı karşıyayız... Allah'a iftira eden, O'nun adına yalan söyleyenlerin ölüm sahnesi... Bunlar babalarından devraldıkları düşünce

CENNET VE CEHENNEM MANZARALARI

Ölüm sahnesi sona erince, kendimizi bir sonraki sahenin karşısında buluyoruz. Az önceki ölüm sahnesinde yer alanlar bu sefer ateştedirler... Ayetlerin akışı iki sahne arasında olup bitenden söz etmiyor. Ölüm, diriliş ve mahşer arasındaki süreci atlıyor. Sanki az önce ölüm sahnesinde yer alanlar, evlerinden alınıp ateşe konulmuşlar gibi.

فَالَا تَدْخُلُونَ فِي مِصْرِ دَعَلْتُمْ مِنْ قَبْلِكُمْ مِنَ الْجَنِّ وَالْإِنْسِ
وَالنَّارِ كَمَا دَخَلْتُمْ ثُمَّ لَقِيتُمْ أَخْتَكُمْ حَتَّىٰ إِذَا دَارَكُوا فِيمَا
جَمَعْتُمْ كَانُوا تُخْرَجُونَ لَا إِلَهُ إِلَّا هُوَ لَا تَدْعُوا لَهُمْ
عَنَّا إِغْنَاكُمْ إِنَّا كَرِهْنَا لِكُلِّ فِئْتَةٍ إِذْ كَانُوا يُشْرِكُونَ
وَمَا كُنَّا بِإِلَهُهُمْ وَلَا نَعْبُدُهُمْ فَإِذَا كَانُوا لَكَ عَنَّا مِنْ غُذِيرٍ
فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْسِبُونَ ﴿٣٨﴾

38- "Allah onlara "Sizden önce gelip göçen cinn ve insan toplulukları yanında cehenneme giriniz" der. Her cehenneme giren topluluk yoldasına lânet okur. Sonunda hepsi biraraya gelince sonrakiler, kendilerinden öncekiler için "Ey Rabbimiz, bizi bunlar yoldan çıkardı, onun için bunlara bir kat daha fazla cehennem azabı çekti" derler. Allah da onlara "Herbirinizin azabı ikiye katlanmıştır, ama bilmiyorsunuz."

39- "Öncekiler de, kendilerinden sonrakilere "Sizin de bizden bir farkınız yoktu. O halde siz de işlediğiniz kötülüklerin karşılığı olan azabı çekiniz" derler."

"(...) Sizden önce gelip geçen cin ve insan toplulukları yanında cehenneme giriniz."

Burada, ateşte, cin ve insanlardan arkadaşlarınıza, dostlarınıza katılın... Rabbiniz isyan eden iblis değil miydi? O değil miydi Adem ve eşini cennetten çıkaran? Evlatlarından saptırdığını saptıran o değil miydi? Yüce Allah'ın O'nu ve O'na kanaanlar ateşe dolduracağını vadettiği o değil miydi?.. O halde birlikte girin ateşe... Öncekiler ve sonrakiler giriniz. Çünkü hepiniz birbirinizin dostunuz. Birbirinizden farkınız yok sizin.

Dünyadayken bu milletler, topluluklar ve gruplar birbirlerinin dostlarıydılar. Sonrakiler önce gelenleri takip ederdi. Uyulanlar uyanlara direktifler verirdi. Bugünse, aralarında nasıl kin başgösterdiğini, birbirlerine nasıl kötü sıfatlarla hitap ettiklerini görelim:

"(...) Her cehenneme giren topluluk yoldasına lânet okur."

Sonunda oğulun babasını lânetlemesi, efendisinin kölesine sahip çıkmaması, tanımazlıktan gelmesi ne kötü...

“(...) Hepsi biraraya gelince...”

Sonrakilerle öncekiler buluşunca, uzaklarla yakınlar birleşince, aralarında çekişme ve tartışma başlar:

dan çıkardı, onun için bunlara bir kat daha fazla cehennem azabı çektir’ (derler.)

Komedileri ya da trajedileri böyle başlar. Sahne birbirine dost olanları ve yordakçıları ortaya çıkarıyor. Bunlar düşmanlar gibi birbirlerini tanımazlıktan geliyorlar, bazısı bazısını itham ediyor. Kimisi kimisine lânet okuyor. “Rabbimiz”den en kötü cezaı vermesini istiyor. İftira attıkları, ayetlerini yalanladıkları “Rabbimiz”den... Bu günse, sadece O’na dönüyorlar, dua ederek O’na yöneliyorlar. Gelen cevap tam da dualarına karşılık oluyor.. Ama ne karşılık...

“(...) Allah da onlara “Herbirinizin azabı ikiye katlanmıştır, ama bilmiyorsunuz der.”

Hem size hem de onlara isteğiniz “azabın ikiye katlanması cezası” verilmiştir.

Duanın cevabını duydukları zaman aleyhlerinde duada bulunanlar dua edenlere karşı adeta seviniyorlar. Onlara dönüp şamatayla “hep birlikte bu cezaı hakettiğiniz” derler.

“Öncekiler de kendilerinden sonrakilere “sizin de bizden bir farkınız yoktu. O halde siz de işlediğiniz kötülüklerin karşılığı olan azabı çekiniz” derler.”

Bu alaylı ve aşağılayıcı sahne de böylece bitmiş oluyor, ardından bu değişmez sona ilişkin bir açıklama ve bir vurgu yer alıyor. Bu da nimetler yurdundaki müminlerin oluşturduğu karşıt sahnelerin sunulmasından önce yapılıyor.

إِنَّا لَنَعْلَمُ كَذِبُكُمْ
إِنَّا لَنَعْلَمُ كَذِبُكُمْ
إِنَّا لَنَعْلَمُ كَذِبُكُمْ
إِنَّا لَنَعْلَمُ كَذِبُكُمْ
إِنَّا لَنَعْلَمُ كَذِبُكُمْ
إِنَّا لَنَعْلَمُ كَذِبُكُمْ
إِنَّا لَنَعْلَمُ كَذِبُكُمْ
إِنَّا لَنَعْلَمُ كَذِبُكُمْ
إِنَّا لَنَعْلَمُ كَذِبُكُمْ
إِنَّا لَنَعْلَمُ كَذِبُكُمْ

40- “Ayetlerimizi yalanlayanlar ve onlara burun kıvrıyanlar var ya, gökyüzü kapıları yüzlerine açılmaz ve deve, iğne deliğinden geçmedikçe cennete giremezler. Biz ağır suçluları işte böyle cezalandırırız.”

41- Onlara bir cehennem döşegi ile üzerlerini örtecek bir cehennem yorganı verilir. Biz zalimleri işte böyle cezalandırırız.

Bu harikulade sahnenin önünde istediğin gibi durup düşünebilirsin... İğne deliğinin karşısında bir deve... Kocaman devenin geçmesi için bu küçücük delik

açıldığında o zaman -ama sadece o zaman- şu yalanlayanlar için gök kapılarının açılması, dualarının ya da tevbelerin kabul edilmesini -ne yazık ki vakit geçmiştir- onların nimetler yurduna, cennete girmelerini bekleyebilirsin. Ama şu anda, deve iğnenin deliğinden geçene kadar onlar ateşte olacaklar. Buluştukları birbirlerine katıldıkları birbirlerini kınayıp lânetleştikleri, kimisi kimisine en kötü cezaya çarptırılması isteği ve dostun dostuna isteğini hep birlikte tattıkları cehennemde kalacaklar.

“(...) Biz ağır suçluları işte böyle cezalandırırız.”

Sonra ateşteki yaşayışlarını seyret:

“Onlara bir cehennem döşegi ile üzerlerine örtecek bir cehennem yorganı verilir.”

Cehennem ateşinden bir döşek vardır altlarında... Bu döşek -alaya almak için- yatak olarak nitelendirilmektedir. Yoksa bu bilinen bir yatak gibi değildir. Ne yumuşaktır ne de rahattır rahatlatır adamı. Aynı zamanda cehennem ateşinden yorganlar atarlar üstlerine.

“...Biz zalimleri işte böyle cezalandırırız.”

O suçlular da zalimler. Allah'ın ayetlerini yalanlayan, yalan uydurarak Allah'a mal eden iftiracı müşriklerdir zalimler. Bunların tümü de Kur'an'ın ifadesine göre aynı anlamına gelen sıfatlardır.

Şimdi de karşıt sahneye bakalım:

وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
لَنُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُنَّ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ
وَنَزَعْنَا مَا فِي صُدُورِهِمْ مِنْ غِلٍّ فَخَبْرًا مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِمْ
أَلَا تَأْتِيهِمْ سَاعَةٌ يَنْجِيهِمُ مِنَ الْعَذَابِ
لَوْ أَنَّهُمْ كَانُوا يَفْقَهُونَ
وَنُفِثُوا فِي الْيَمِّ يَوْمَئِذٍ وَتُصَوَّرُ الْمَاءُ نَارًا
وَنُفِثُوا فِي الْيَمِّ يَوْمَئِذٍ وَتُصَوَّرُ الْمَاءُ نَارًا
وَنُفِثُوا فِي الْيَمِّ يَوْمَئِذٍ وَتُصَوَّرُ الْمَاءُ نَارًا

42- “İman edip iyi ameller işleyenlere gelince biz hiç kimseye gücünün yeteceğinden fazla yük yüklemeyiz. Onlar orada ebedi olarak kalmak üzere cennetliktirler.”

43- “Kalplerindeki kin-kıskançlık kalınlarını söküp atmışlardır. Ayaklarının altında ırmaklar akar. Onlar şöyle derler; Bizi bu derece erdiren Allah'a hamdolsun. Eğer Allah bize yol göstermeseydi, biz kendiliğimizden bu dereceye ermezdik. Belli ki, Rabbimizin peygamberleri bize gerçeği getirmişlerdi, onlara şöyle seslenilir; İşte size cennet, işlediğiniz iyi amellerin karşılığı olarak onu hakettiniz.

Bunlar inanan ve yapabildikleri kadar iyi işler yapan kimselerdir. Güçlerinin yetebileceğinden fazlasıyla sorumlu değildirler. İşte bunlar cennetlerine geri dönüyorlar. Bunlar Allah'ın izni ve lütfu ile cennet ehlidirler. Yüce Allah rahmeti sonucu, ayrıca inanıp iyi işler yapmaları nedeniyle cennete varis kılmıştır onları. Bu, Allah'ın peygamberlerine uyup şeytana karşı çıkmalarının, ulu ve merhamet sahibi Allah'ın emirlerine itaat edip aşağılık ve değişmez düşmanlarının vesvesesini dinlememelerinin karşılığıdır. Şayet yüce Allah'ın rahmeti olmasaydı -güçleri oranında- yaptıkları amelleri yeterli olmazdı. Nitekim Peygamberimiz -salât ve selâm üzerine olsun- "Herhangi birinizin yaptığı iyi işler onun cennete girmesi için yeterli değildir" Sen de mi ya Rasulullah?" dediklerinde, yüce Allah rahmeti ve lütfu ile beni kuşatmadıkça ben de öyle"... bu yurmuştur ⁽³⁹⁾

Bu konuda yüce Allah'ın duyurdukları ile peygamberimizin sözleri arasında bir çelişki, bir farklılık sözkonusu değildir Çünkü peygamberimiz kendiliğinden konuşmaz. Bu konu etrafında islâmi gruplar arasında meydana gelen tüm tartışmalar, bu din hakkındaki sağlıklı bir anlayıştan çok kişisel ihtiraslara, arzulara dayanmaktadır. Kuşkusuz yüce Allah, insanoğlunun eksik olduğunu, yetersiz olduğunu, birçok yönden zayıf olduğunu, yaptığı iyi amellerin değil cennete, dünyada kendisine verilen herhangi bir nimete bile karşılık olamayacağını biliyordu. Bu nedenle yüce Allah, onlara merhamet etmeyi üzerine aldı ve insanların az, eksik ve sınırlı çabalarını kabul edip, onlara cenneti vadetti. Bu, yüce Allah'ın onlara yönelik lütfunun ve rahmetinin eseridir. Evet, onu yaptıkları iyi işlerle hakettiler ama, Allah'ın onlara yönelik rahmeti sayesinde elde ettiler.

Sonra... Şu iftiracı, yalancı, suçlu, alim ve kâfir müşrikler cehennemde lânetleşip çekişirlerken, daha önce birbirlerinin dostu, yardımcısı iken burada birbirlerine kin ve nefret beslerken...

İnanıp inançları gereği işler yapanlar cennette sevgi, dostluk ve şefkat içinde kardeşçe yaşıyorlar. Aralarında esenlik ve dostluk duyguları egemendir.

"(...) Kalplerindeki kin-kıskançlık kalıntılarını söküp atmıştır."

Onlar insandırlar ve insan olarak yaşadılar. Dünya hayatında içlerinde bastırmalarına rağmen aralarında kin gütmeler, meydana gelmişti. Kimi zaman öfkelerini yendikleri, bazen de ona yenik düştükleri olmuştur. Bununla beraber gönüllerde her zaman izleri kalabilir.

Kurtubi "Ahkam-ul Kur'an" adlı tefsirinde Resulullah'ın -salât ve selâm üzerine olsun- şöyle buyurduğunu anlatır. "Kin, cennet kapılarının üzerinde develerin çıktığı yerler gibi durur. Allah onu müminlerin gönüllerinden söküp atmıştır." Hz. Ali (r.a)'nın şöyle dediği rivayet edilir: Ben, Osman, Talha ve Zübeyr'in yüce Allah'ın haklarında "Kalplerinde kin-kıskançlık kalıntılarını söküp atarız" dediği kişilerden olmanızı ümid ederim.

Cehennemliklerin altlarından ve üstlerinden ateş alevlenirken, cennetliklerin en altlarından ırmaklar akar. Üzerlerine tatlı bir meltem esmektedir.

“...Ayaklarının altında ırmaklar akar.”

Cehennem ehli birbirlerine hakaret etmekle, çekişmekle uğraştıkları sırada cennet ehli verdiği nimetlere karşı Allah'a hamd etmek, O'nun kendilerine yönelik rahmetini itiraf etmekle uğraşıyorlar.

“...Bizi bu dereceye erdiren Allah'a hamdolsun. Eğer Allah bize yol göstermeseydi, biz kendiliğimizden bu dereceye ermezdik. Belli ki, Rabbimizin peygamberleri bize gerçeği getirmişlerdi.”

Cehennem ehline, “Sizden önce gelip geçen cin ve insan toplulukları yanında cehenneme giriniz” şeklinde aşağılayıcı ve kınayıcı bir tarzda seslenirken cennet ehline hoş bir karşılama ve güzel bir ağırlamayla seslenilmektedir:

“...Onlara şöyle seslenilir, işte size cennet, işlediğiniz iyi amellerin karşılığı olarak onu hakettiniz.”

Bu şekilde cehennem ehli ile cennet ehli arasında tam bir karşıtlık meydana getiriliyor.

Ardından sahenin sunulmasına devam ediyor ve birdenbire kendimizi geçen sahenin karşısında buluyoruz. Artık cennet ehli yurtlarından emindirler, cehennem ehli de sonucu gözleriyle görmüşlerdir. Bu arada öncekiler sonrakilere sesleniyor, Allah'ın geçmişteki vaadinden soruyorlar:

وَمَا ذِي أَصْحَابِ الْجَنَّةِ أَصْحَابُ النَّارِ أَنْ قَدْ وَعدْنَا مَا وَعَدْنَاهُ
وَمَا ذِي أَصْحَابِ الْجَنَّةِ أَصْحَابُ النَّارِ أَنْ قَدْ وَعدْنَا مَا وَعَدْنَاهُ
مُؤَدَّنَ بَيْنَهُمْ أَنْ لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ ﴿٤٤﴾ الَّذِينَ يَصْدُونِ
عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَيَتَّبِعُونَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءَهُمْ بِالْأَيْمَانِ وَأَكْفَرُونَ ﴿٤٥﴾

44- “Cennetlikler, cehennemliklere seslenerek, “Biz Rabbimizin bize vadettiklerini gerçekleştirmiş bulduk, siz de Rabbimizin size yönelik vadelerini gerçekleştirmiş buldunuz mu? derler. Cehennemlikler “Evet derler. Bu sırada aralarından biri yüksek sesle şöyle bağırır, “Allah'ın lanetli zalimlerin üzerine olsun.”

45- “Onlar insanları Allah yolundan alıkoyarlar, onu eğri göstermeye yetkinler ve ahirete de inanmazlar.”

Bu sırada acı olay göze çarpmaktadır. Çünkü müminler Allah'ın vaadinin gerçekleşeceğinden emin oldukları gibi, azabının da gerçekleşeceğinden kesinlikle emindirler. Ama yine de soruyorlar.

Gelen cevap tek bir kelimedir “... Evet...”

Burada cevap bitiyor ve karşılıklı konuşma da kesiliyor.

“...Bu sırada aralarından biri yüksek sesle şöyle bağıırır:

‘Allah’ın lâneti zalimlerin üzerine olsun.’”

“onlar insanları Allah yolundan alıkoyarlar, O’nu eğri göstermeye yeltenirler ve ahirete de inanmazlar.”

Burada kastedilen “zalimler” kelimesinin anlamı da belirlenmiş oluyor. Bu kelime “kâfirler” kelimesiyle eş anlamlıdır. Bunlar insanları Allah’ın yolundan alıkoyan kimselerdir. Yolun eğri olmasını isterler, doğru olmasından hoşlanmazlar. Onlar aynı zamanda ahiretî de inkâr ederler.

“Onu eğri göstermeye yeltenirler..” sıfatı insanları Allah’ın yolundan alıkoyanların gerçekte ne yapmak istediklerine işaret etmektedir. Onlar eğri yolu isterler, doğru yolu değil. Çünkü onlar eğrilikten hoşlanırlar, doğruluktan değil. Doğruluğun da tek bir şekli vardır: Allah’ın belirlediği yolda, O’nun hayat sistemine uyarak O’nun şeriatını uygulamak. Bunun dışındaki her şey eğridir, eğriligi istemektir. Bu istek, ahiretî inkâr etmekle aynı düzeydedir. Çünkü insanları Allah’ın yolundan alıkoyan, O’nun hayat sisteminden ve şeriatından sapan biri ahirete inanmıyor demektir ve o Rabbine döneceğinden emin değildir. İşte Allah’ın hükmünden başka hükümlere uyan kişilerin tabiatlarının gerçek bir tasviri... Bu tasvir, ruhların gerçek mahiyetlerini belirginleştirmekte, onları derinden kaynaklanan, gerçekçi bir sıfatla nitelendirmektedir.

Sonra bakışlar sahnenin dışına yöneliyor. Orada cennetle cehennemi ayıran bir engel iliyor gözlerimize. Bu engelin üzerinde bazı insanlar duruyor ve bunlar cehennem ehli ile cennet ehlini yüzlerinden, belirtilerinden tanıyorlar. O halde, bakalım kimdir bunlar, cennet ve cehennem ehli ile ne işleri vardır?

وَبَيْنَهُمَا حِجَابٌ وَعَلَى الْأَعْرَافِ رِجَالٌ يُمْرُقُونَ كَلَامَ بَيْنِهِمْ
وَنَادُوا أَصْحَابَ الْجَنَّةِ أَنْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ لَمْ يَدْخُلُوهَا وَهُمْ
يَطْمَعُونَ ① وَإِذَا صُرِفَتْ أَبْصَارُهُمْ تِلْقَاءَ أَصْحَابِ النَّارِ قَالُوا
رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ② وَنَادَى أَصْحَابُ الْأَعْرَافِ
رِجَالًا يُمْرُقُونَ بَيْنَهُمْ قَالُوا مَا اغْنَى عَنْكُمْ جَعَلَكُمْ وَمَا كُنْتُمْ
تَسْتَكْبِرُونَ ③ أَفَهِيَ الْأَعْدَاءُ الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ اللَّهُ رِجْزًا
أَدْخَلُوا الْجَنَّةَ لَا يَخُوفُ عَلَيْكُمْ وَلَا آتَانَهُمْ عَذَابٌ ④

46- “İki taraf arasında bir set ve bu setin tepelerinde her iki grubu simalarından tanıyan kimseler vardır. Cennete girememiş, fakat gireceklerini uman bu kimseler cennetliklere “selâmun aleyküm” diye seslenirler.”

47 "Bunların bakışları, cehennemliklere doğru kaydırılınca da "Ey Rab-bimiz, bizi zalimler ile biraraya getirme" derler.

48- "Bu tepelerdekiler, simalarından tanıdıkları bazı azı kâfirlere de şöyle seslenirler. "Ne kalabalığınız ve ne de şımarmanıza yolaçan güçle-riniz size yarar sağlamadı."

49- "Allah onları hiçbir rahmete erdirmez" diye haklarında yemin ede-rek küçümsediğiniz kimseler bunlar mıydı? Bu arada Allah onlara "Gi-riniz cennete, sizin için hiçbir korku sözkonusu değil artık, hiç üzülmeyeceksiniz" der.

A'raf'ta -cennetle cehennemi birbirinden ayıran engel- duran bu adamlar-ın, iyilikleriyle kötülükleri denk gelen bir grup insan olduğu rivayet edilir. Bu yüzden ne cennet ehli ile birlikte cennete, ne de cehennem ehli ile birlikte cehen-neme gitmişlerdir. İkisinin arasında kalıp Allah'ın lütfunu beklemekte, O'nun merhametini ümit etmektedirler. Bunlar cennet ehlini yüzlerinden tanır- lar. Belki de yüzlerinin beyazlığı, parlaklığı, ya da çehrelerinden yayılan aydınlık ve mey-menetten tanır- lar. Aynı şekilde cehennem ehlini de yüzlerinden tanır- lar. -Belki de yüzlerindeki siyahlıktan, meymenetsizlikten ya da dünyadayken büyüklük tas-layıp havalara kaldırdıkları burunlarının üzerine vurulmuş bir damgadan tanır- lar.- Nitekim Kalem suresinde şöyle denmektedir. "Onun havada olan burnunu yakında yere sürteceğiz." (40)

İşte onlar cennet ehline bakıp selâm veriyorlar. Ve yüce Allah onlarla bir-likte kendilerini de cennete sokmasını arzuluyorlar. Gözleri cehennem ehline ili-şince -sanki istemeyerek o tarafa yönelmişler gibi- onlarla aynı sonucu paylaşmaktan Allah'a sığınıyorlar:

İki taraf arasında bir set ve bu şetin tepelerinde her iki grubu simalarından tanıyan kimseler vardı. Cennete girememiş, fakat gireceklerini uman bu kimse-ler cennetliklere "selâmun aleyküm" diye seslenirler.

"Bunların bakışları cehennemliklere doğru kaydırılınca "Ey Rabbimiz, bizi zalimler ile biraraya getirme" derler."

Sonra yüzlerinden tanınan suçluların önde gelenlerini görürler. Onları azar-layıp, kınayarak şöyle derler: "Bu tepelerdekiler, simalarından tanıdıkları bazı azı kâfirlere de şöyle seslenirler. Ne kalabalığınız ne de şımarmanıza yolaçan güçleriniz size yarar sağlamadı."

İşte siz ateştesiniz. Kalabalığınız size yaramadı. Büyüklük taslamanız hiç-bir fayda sağlamadı.

Sonra onlara, müminler hakkında onların sapık olduklarına, Allah'ın on-lara merahmet etmeyeceğine ilişkin dünyada söyledikleri kendi sözlerini hatırlatıyorlar.

"Allah onları hiçbir rahmete erdirmez" diye haklarında yemin ederek kü-çümsediğiniz kimseler bunlar mıydı?

Bakın, şimdi onlar neredirler ve onlara neler söylenmektedir?

“Giriniz cennete, sizin için hiçbir korku sözkonusu değil ve artık hiç üzül-
meyeceksiniz.”

وَنَادَىٰ اصْحَابُ النَّارِ اَصْحَابُ الْجَنَّةِ اَنَا فِئْتُوا عَلَيْنَا مِنَ الْمَاءِ اَوْ مِمَّا
رَزَقَكُمْ اللَّهُ مَا لَؤْلَآءُ اللَّهِ حَرَمٌ مَّا عَلَى الْكَافِرِينَ ۝

50- “Cehennemlikler cennetliklere “Bize biraz su ya da Allah’ın size
sunduğu yiyeceklerden biraz bir şeyler ikram ediniz? diye seslenirler.
Cennetlikler ise “Allah her ikisini de kâfirlere haram kıldı” derler.

Yine bizler, diğer tarafa yöneldiğimizde hüznün acı ve hatırlatma dolu bir
cevap istiyoruz:

“...Cennetlikler ise Allah her ikisini de kâfirlere haram kıldı” derler.

الَّذِينَ اتَّخَذُوا
دِينَهُمْ لَهْوًا وَلَعِبًا وَغَرَّتْهُمُ الْحَيَوةُ الدُّنْيَا فَاَلْيَوْمَ نَسِفُهُمْ
كَمَا نَسُوا الْآلَاءَ يَوْمَئِذٍ هَذَا وَمَا كَانُوا بِآيَاتِنَا يَحْحَدُونَ ۝

51- “Onlar dinlerini oyun ve eğlence yerine koydular, dünya hayatı ken-
dilerini baştan çıkardı. Onlar nasıl bu günler ile karşılaşacaklarını unut-
tular ve ayetlerimizi ısrarla yalanladılarsa, bugün de biz onları unutu-
yoruz.

Sonra birden, mülk ve egemenlik sahibi aziz ve ulu Allah konuşsun diye
tüm insanların sesleri kesiliyor: “Onlar nasıl bu günler ile karşılaşacaklarını unut-
tular ve ayetlerimizi ısrarla yalanladılar ise, bu gün de biz onları unutturuz.”

وَلَقَدْ جِئْنَا مِنْكُمْ كِبَابًا فَقَصَلْنَا عَلَىٰ عِلْمِ هُدًى وَرَحْمَةٍ لِّقَوْمٍ
يُؤْمِنُونَ ۝ هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا نَاوِلَهُ يَوْمَ بَأْسٍ قَدْ وَفَىٰ لَهُ
يَقُولُ الَّذِينَ نَسَوْهُ مِنْ قَبْلُ قَدْ جَاءَتْ رُسُلُ رَبِّنَا بِالْحَقِّ فَقُلْنَا
مِنْ شَفَعَاءَ فَيَشْفَعُوا لَنَا اَوْ نُرَدِّدْ فَفَعَلْ غَيْرَ الَّذِي كُنَّا
نَعْلَمُ فَذُخِرُوا لِلْفَتْمِ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْرُدُونَ ۝

52- “Biz onlara, ilme dayalı ayrıntılı açıklamalarla donattığımız, mü-
minlere doğru yol kılavuzu ve rahmet olan bir kitap (Kur'an) gönder-
dik.”

53- “Onlar ille de onun somut yorumunu mu bekliyorlar? Somut yo-
rumu ortaya çıktığı gün onu vaktiyle unutmuş olanlar Rabbimizin pey-
gamberleri gerçeği getirmişlerdi. Şimdi bize şefaât edecek aracılarımız
var mı ya da işlemiş olduğumuz kötülüklerden farklı işler yapmak üze-

re tekrar geri döndürülür müyüz'' derler. Onlar kendilerini hüsrana düşürmüşler ve uydurdukları ilâhlar ortalıkta görünmez olmuştur.

Sahnenin safhaları bu şekilde geliş gidişlerle sürüyor. Bir keresinde ahiret anlatırken, bir keresinde dünyayı anlatıyor. Kendileri bugünde Rabbleriyle buluşacaklarını unuttukları gibi, unutulana ateşte azab görenleri anlatıyor bazen. Bunlar Allah'ın ayetlerini de inkâr etmişlerdi. Oysa bu ayetleri ayrıntılı biçimde açıklanmış, aydınlatılmış kitap sunmuştu onlara. Yüce Allah sonsuz bilgisine dayanarak bu kitabı ayrıntılı biçimde açıklamıştı. Ancak onlar kitabı bir yana bırakıp, kendi arzularına, asılsız kuruntulara ve zanlara uymuşlardı. Sahne bazen, daha onlar dünyadayken onlarla birlikte. Bu kitabın içindeki uyarıların akıbetini bekliyorlar. Aynı zamanda onlar bekledikleri bu akıbetin gelmesinden sakındırılıyorlar. Bekledikleri son ise, şu sahnede bir realite olarak gördükleri durumdur.

Kuşkusuz bunlar gözler önüne serilen sahenin safhalarında beliren olağanüstü olaylardır. Onları ancak şu eşsiz kitap belirginleştirebilir.

Bu büyük sahenin sunulması da böylece sona erdi. Ardından başlangıçla uyum arzeden bir değerlendirme yer alıyor. Bu değerlendirmede kıyamet günü ve kıyamet sahneleri hatırlatılıyor. İnsanlar Allah'ın ayetlerini ve peygamberlerini yalanlamaktan sakındırılıyor. Kitabın içerdiği gerçekleri kabul edip uygulamak için yorumlanmasını beklememeleri isteniyor. İşte, kitabın yorumlandığı gün bu sahnede canlandırılmaktadır. O gün de tevbelerin kabul imkânı yoktur, bu zorlu günde insanı kurtaracak bir aracının varlığı da sözkonusu değildir. Yeniden iyi işler yapmanın imkânı da kalmamıştır.

Evet... Bu olağanüstü sahenin eşsiz bir şekilde sunulması da böylece sona erdi. Daha önce gördüğümüz hesaplaşma sahnesinden ayrıldığımız gibi, bundan da ayrılıyor.

Oradan ayrılıp şu anda içinde yaşadığımız dünyaya dönüyoruz. Kuşkusuz gidiş gelişlerle geçen uzun, hem de çok uzun bir yolculuktur bu. Bu bir bütün olarak hayat yolculuğudur. Mahşer, hesaplaşma, ceza ve sonrasını içine alan bir yolculuk... Nitekim daha önce ilk defa yaratılırken, yeryüzüne inerken ve orada hayatlarını sürdürürlerken insanlarla birlikte olmuştuk.

Kur'an-ı Kerim insanların kalplerini bu şekilde çeşitli zamanlarda, değişik uzaklıklarda ve farklı mekanlarda dolaştırıyor. Onlara olmuş şeyleri, şu anda olanları ve gelecekte olacakları gösteriyor. Ama hepsini çeşitli kavimlerde gerçekleştiriyor. Belki hatırlarlar ve uyarıcıya kulak verirler diye.

-Bu Kur'an, kendisi ile insanları uyarasın ve müminlere öğüt veresin diye sana indirilen bir kitaptır. O halde bu görevi yaparken sakın ruhun sıkılmasın.

-Rabbimiz tarafından size indirilen mesaja uyunuz, O'nun dışında başka dostlar edinip peşlerinden gitmeyiniz. Ne kadar kıt düşüncelisiniz!

-Rabbimiz Allah'dır, o gökleri ve yeri altı günde yarattı, sonra Arş'a kuruldu. O gündüzü sürekli kovalayan geceyi gündüzün üzerine örter. Güneş, ay ve

yıldızlar O'nun buyruğuna başeğmişlerdir. İyi bilin ki, yaratma ve yönlendirme O'nun tekelindedir. Alemlerin Rabbi olan Allah yücelerin yücesidir. (A'raf:54)

İnsanın yaratılışından, varacağı son yere değin her şeyi içeren bu gezinti-den sonra ayetlerin akışı, insanların elinden tutarak onu, evrenin gizlediği ve açıkladığı sırlarında başka bir yolculuğa çıkarıyor. İnsanın yaratılış kıssasından sonra, göklerin ve yerin yaratılış kıssası anlatılıyor. Dikkatler ve düşünceler; bu evrenin gizemlerine ve sırlarına, doğal olaylara ve çevre koşullarına, dünya yörüngesinde dönerken gündüzün peşisıra gelen geceye, Allah'ın emrine boyun eğen güneşe, aya ve yıldızlara ve Allah'ın izniyle bulutları harekete geçirerek, kurak topraklara sürükleyen, onlara hayat veren, her türlü ürünü bitirmelerini sağlayan ve havada dönüp duran rüzgârlara yöneltilmektedir.

Ayetler, Allah'ın hükümlerinde gerçekleşen bu gezintiye, insanların yaratılış kıssasından, yaptığı yolculuğun başından sonuna değin tasvir edilmesinden, Allah'ın peygamberlerine uymaktansa, şeytana tabi olan ve büyülenenlerden ve de insanların Allah'ın iznine de dinine de uymayan kendi kafalarından çıkardıkları cahili düşünceler ve geleneklerden sözedilmesinden sonra, birkez daha geri dönmektedir.

Kur'an, insanlığı bu evreni yaratan ve ona boyun eğdiren, kanunlarına göre hükmedilen ve belirlediği davranışlar yapılan, yaratma ve emretme tekelinde bulunan Allah'a çevirmek için, bu gezintiye bir kez daha dönmektedir.

Bütün evrenin yaratıcısına kulluk etmesine ilişkin bu çetin ve incelikli hatırlatmaların yanı sıra, insanın evrende isyan ederek, bu kulluğa karşı büyüklük taslamasından sözedilmesi, onu evrende çirkin ve yalnız bir isyankâr yapıyor.

Bu sahneler ışığında ve bu hatırlatmalar karşısında, insanlara şöyle seslenilmektedir.

-Rabbimize yalvararak ve gizlice dua ediniz. Çünkü o haddi aşanları sevmez.

-Yeryüzünde dirlik-düzen sağlandıktan sonra bozgunculuk çıkarmayınız. Allah'a korku ve umut içinde dua ediniz. Hiç kuşkusuz Allah'ın rahmeti iyi işler yapanlara yakındır.

İnsanın dini Allah'a has kılması ve O'nun karşısında kulluğunun kabulü, evrenin tümüyle O'nun otoritesine boyun eğmesinin ve kulluğunu kabulünün bir parçasıdır... İşte bu, Kur'an yönteminin insanlığın gönlüne yerleştirmeyi amaçladığı bir mesajdır. Bu evreni, gizli kanunları ve gizli kanunların açık tezahürlerine dikkatle bakıp, düşünmeye yönelen herhangi bir akıl veya gönülün bu manzaranın etkisinde kalarak, Allah'ın otoritesini reddetmesi ve evreni yaratan ve hükmeden, kaderini belirleyen ve otoritesi altına alan üstün kudretin bilincine vararak, gönlünün derinliklerinden sarsılmaması mümkün değildir. Allah'ın çağrısına uymaya ve tüm evrenin istisnasız boyun eğdiği otoritesini kabul etmeye yönelmesi, bu gönlün atacağı ilk adımdır.

Kur'an'ın yöntemi, bu kuralı; ilâhlık gerçeğini ortaya koymak, etrafını çevreleyen Allah'ın yaratıklarının tamamen Allah'a boyun eğdiklerinin bilincine

varacak olan insanın tek ilâha kulluğunu, kalbinin bilinçlendirilmesini, tamamen kulluk gerçeğine bağlanmasını ve güven içerisinde teslim olmasının gerçek lezzetince varmasını sağlamak için, bu evrendeki ilk prensibi kabul etmiştir.

Kur'an yönteminin, tüm varlıkların Allah'a kulluk ettiklerini ve bu varlıkların onun emir ve hükümlerine dikkat, çabukluk ve tam bir itaatle teslim olup, emirlerine boyun eğdiklerini ortaya koymayı amaçlayan biricik akli delil bu değildir... Bu sadece işin bir yanıdır. -Bu akli delil ile birlikte ve bu akli delilin ötesinde- başka bir delil daha vardır. O da, tüm varlıklarla beraber aynı duyguları paylaşmak ve kapsayıcı iman kervanı ile birlikte yürüyerek, güvenlik ve garantide olma duygusunu hissetmektir.

Bu, zorlama ve dayatmanın işe karışmadığı, sırf gönül rızasıyla kulluk etmenin tadıdır. Onu ancak, -emir ve yükümlülüklerden önce- tüm varlıklarla dostluk, birliktelik ve güvenlik duyguları harekete geçirecektir. Ne emirden kaçınmayı düşünür, ne de zorlamaya gerek duyar. Çünkü o, bu kutlu ve güzel teslimiyet ile, doğuştan gelen temel bir gereksinimi karşılamaktadır. Başkasına boyun eğmeye ve O'ndan gayrisına kulluğa karşı kişinin başını dik tutan Allah'a teslimiyet... Alemlerin Rabbine yüce ve şerefli bir teslimiyet...

İşte bu teslimiyet, imanın asıl anlamını somutlaştırır ve kişiye imanın tadını tattırır... Bu kulluk, islâmın asıl anlamını gerçekleştirir ve kişiye bir kimlik ve ruh kazandırır... İşte bu, emir ve yükümlülüklerden, ibadet ve muamelelerden daha önce ortaya konup, benimsenmesi gereken bir kuraldır... İşte, hikmetli Kur'an sisteminde, inşasına, ortaya konmasına, kökleştirilmesine ve sağlamlaştırılmasına en çok çabanın sarfedilmesi gereken konu budur.

KÂİNATIN YARATILIŞI

إِذْ رَّبَّكُمْ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ
فَأَسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ يُبْشِرُ الْيَوْمَ النَّهَارَ يَطْلُبُ حَبِثًا
وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ وَالنُّجُومُ مُسَوَّراتٌ بِأَمْرِ إِلَهِ الْخَلْقِ
وَالْأَرْضُ مَتَرَاتٌ إِنَّ رَبَّكَ لَعَلِيمٌ ۝

54- Rabbiniz Allah'dır, o gökleri ve yeri altı günde yarattı, sonra Arş'a kuruldu. O gündüzü sürekli kovalayan geceyi gündüzün üzerine örter. Güneş, ay ve yıldızlar O'nun buyruğuna başeğmişlerdir. İyi bilin ki, yaratma ve yönlendirme O'nun tekklindedir. Alemlerin Rabbi olan Allah yücelerin yücesidir.

İslâmın tevhid inancı, Allah'ın zatı ve fiillerinin niteliği hakkında insan düşüncesine herhangi bir alan bırakmamıştır... Allah'ın benzeri gibisi yoktur... Bu nedenle, insan düşüncesinin Allah'ın zatı hakkında bir fikir ileri sürmesi doğru olmaz. Her türlü insan düşüncesi, ancak insan aklının, kendisini çevreleyen nesnelerden oluşturduğu çevrenin sınırları içerisinde oluşur. Yüce Allah'ın benzeri

gibi bir şey olmadığına göre, insan düşüncesinin Allah'ın zatının nitelikleri hakkında fikir yürütmeye kalkışmaktan kesinlikle kaçınması gerekir. O yüce zatın niteliği hakkında fikir yürütmeye kalkışmamak, yanı sıra tüm fiillerinin niteliği hakkında fikir üretmekten de kaçınmayı gerektirir. Bu durumda, düşüncenin önünde yalnızca, etrafını çevreleyen evren üzerindeki bu fiillerin etki alanı kalmaktadır... İşte bu, insan düşüncesinin alanıdır.

Ayrıca şu tür sorular da vardır:

Allah gökleri ve yeryüzünü nasıl yarattı? Arş'a nasıl kuruldu? Yüce Allah'ın kurulduğu bu Arş nasıl bir şeydir? Bu ve benzeri islâm inançlarının temeline aykırı, yararsız sorulardır. Bu inanç temelini anlamamakta ısrarlı kimselerin bu sorulara cevap vermeye kalkışmaları ise, öncelikle daha da yararsızdır.

Esefle belirtelim ki, islâm düşünce tarihinde, kimi gruplar bu problemlere dalmışlardır. Hem de Yunan felsefesinden kaynaklanan bu yalancı fikirlerin salgını nedeniyle!

Allah'ın gökleri ve yeryüzünü yarattığı altı gün, ne herhangi bir insanın, ne de diğer yaratıklardan birinin gözlemleyemeyeceği bilinmezliğin (gayb) so-tunlarındandır.

"Ben onları ne yerin yaratılışına ne de bizzat kendilerinin yaratılışına şahid tuttum. Ben, yoldan çıkanları yardımcı edinmem." (41)

Bu konuda söylenenlerin tümü, hiçbir sağlam temele dayanmayan sözlerdir.

Bunlar altı aşamada , altı farklı durumda olabilir. Dünya ve güneşin hareketlerine dayandırılan zaman ölçülerimizle benzeşmeyen -çünkü yaratılmadan önce ne zaman ne de hareketlerine dayandırdığımız bu gezegenler henüz ortada yoktu- Allah'ın günlerinden altı günde olabilir... Başka bir şey de olabilir... Hiç kimse bu sayılar ile kesin olarak ne kastedildiğini söyleyemez... Bu ve benzeri ayetleri, "ilim" adı verilen tahminler ve nazariyeler seviyesini aşamayan insani "tahminler"e yormak, zanlar ve faraziyeler derecesini aşamayan "ilim" karşısında ruhi bunahım kaynağıdır.

Ayetin amacı ve yönelişiyle hiçbir ilgisi bulunmayan bu konuları, bu güzel ayetlerle birlikte görünür evrenin her bir yanında ve yaratılış sırları arasında sürdürdüğümüz bu eğitici yolculuğa devam etmek için, bu kadarlık bir açıklama ile yetiniyoruz.

-Rabbimiz Allah'dır, o gökleri ve yeri altı günde yarattı, sonra Arş'a kuruldu. O gündüzü sürekli kovalayan geceyi gündüzün üzerine örter. Güneş, ay ve yıldızlar O'nun buyruğuna başemişlerdir. İyi bilin ki, yaratma ve yönlendirme O'nun tekelindedir. Alemlerin Rabbi olan Allah yücelerin yücesidir.

Allah, görünür bu alemi azamet ve ihtişamı ile yaratmıştır, buyruğu altına aldığı ve dilediği gibi tasarrufta bulunduğu bu evreni hükümlerlik tekeline al-

miştir. Geceyi, kendini ısrarla izleyen gündüzün üzerine kapadı. Gezegenlerin bu yörüngesel hareketinde gece, gündüzü izler. Güneş, ay ve yıldızları buyruğu altına alan Allah, yöntemiyle sizi eğiten, sistemiyle sizi bir toplum kılan, dileğiyle size şeriat belirleyen, kanunları ile aranızda hüküm veren Rabbinizdir. Sizi Rabb olmayı hak eden Rabbiniz. O, biricik yaratıcı ve hükümdardır. Ayrıca, başka bir yaratıcı olmadığı gibi, başka bir hükümdar da yoktur... İşte bu ayetlerin asıl davası budur... İlâhlık, Rabblık, hükümrancılık ve Allah'ın tüm bunlarda biricik olduğu davası insanların, yaşamlarının hukukunu belirlemede kulluk davası. İşte, bu budur. En'am suresinde olduğu gibi, bu sure de, hayvanlar, ekinler, ibadetler ve adaklardan örnekler vererek bu konuyu işliyor.

Bu konudaki Kur'an'ın genel üslubunun amaçladığı büyük hedef, bize karşısında bulunduğumuz göz alıcı güzelliği, canlılığı, hareketi ve şaşılması öğütleri unutturmamalı. Bu açıdan tüm bunlar, onların ilham ettiği büyük hedefe denktir.

Gece, ona yetişmeye çalışarak, ısrarla gündüzü takip etmektedir. Döndüğü bu yörüngede, gece ve gündüzün devretmesiyle birlikte, düşünce ve bilinç de devretmektedir.

Hareketin güzelliği ve canlılığı, gece ve gündüzün irade ve bir amaç taşıyan zeki bir kişi şeklinde somutlaştırılması... İşte tüm bunlar, insan ürünü sanatın kesinlikle ulaşamayacağı bir tasvir ve üslup güzelliği aşamasındadır!

Alışkanlık, evreni ve duyulardaki yansımasını etkisiz kılmakta ve ona yönelen bakışları, gafil ve aptalca alışkanlıklar perdesiyle örtmekte... Bu alışkanlık gizlenip, yerini terkettiğinde, sanki ilk görüşme gibi, fıtratın bildirdiği yeni ve muhteşem bir karşılaşma olur. Bu üslubta gece ve gündüz, sadece peşisıra tekrarlanan tabii bir olay değildir. Aksine onlar, duyuları, ruhu, gaye ve hedefi olan birer canlıdır. İki insanı meyletmekte ve hayat hareketinde, hayatın tabii belirtisi olan mücadele, münakaşa ve müsabakada insanla aynı özellikleri taşımaktadır!

İşte bu güneş, ay ve yıldızlar böyledir... Çünkü tüm evren ruh taşıyan bir canlıdır! Çünkü Allah'ın emrini almakta ve gereğini yerine getirmekte, hükmüne boyun eğmekte ve onu yerine getirmeye koşmaktadır. Çünkü tüm evrendeki varlıklar, bir emir verildiğinde, Allah'a itaat eden diğer canlılar gibi bu emri alırlar ve ona uyarak yerine getirmeye koşarlar!

Bu manzara karşısında insanlık vicdanı sarsılmakta ve boyun eğen canlılar kervanında itaate sürüklenmektedir. Yine bunlar göstermektedir ki, bu insan sözünde bulunmayan Kur'anî bir etkidir... O, kalblerin özünü ve yaratılışın gizemini bilen yüce söyleyicisinden kaynaklanan bu etki ve insanın fıtratına seslenmektedir.

DUA VE HUŞU

Kur'an'î üslub bu noktaya geldiğinde, gafil ve aptalca seyredilen evrenin bu canlı şahnesi, insanın vicdanını sarsmakta ve tüm bu muazzam yaratıkların,

yaratıcı ve hükümdarlarının otoritesi karşısındaki kullukları ortaya çıkmaktadır... Tam bu sırada Kur'an, insanlığı -O'ndan başka ilâh olmayan- biricik ilâhlarına yöneltiyor ve boyun eğip başı dileyerek O'na dönmelerini, ilâhlığını kabul etmelerini, kulluklarının sınırlarını bilmelerini, otoritesine karşı gelmemelerini, kendi arzularına uyup şeriatini terkederek -Allah, kendi sistemiyle onu düzelttiği halde- yeryüzünde bozgunculuk yapmalarını öğütüyor.

أَدْعُوا رَبَّكُمْ
خَوْفًا وَطَمَعًا
وَلَا تُقْسِدُوا فِي
الْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَاحِهَا
وَادْعُوا خَوْفًا وَطَمَعًا
إِنَّ رَحْمَةَ اللَّهِ قَرِيبٌ
مِنَ الْمُحْسِنِينَ

55- Rabinize yalvararak ve gizlice dua ediniz. Çünkü O haddi aşanları sevmez.

56- Yeryüzünde dirlik-düzen sağlandıktan sonra bozgunculuk çıkarmayınız. Allah'a korku ve umut içinde dua ediniz. Hiç kuşkusuz Allah'ın rahmeti iyi işler yapanlara yakındır.

Bu ayette, salih bir nefis, ona en uygun gelecek bir dua ve yakarış haline yöneltiliyor... Bağırıp, çağırarak değil, gizli, içten ve biçare bir şekilde! Gizli ve içtenlikli yakarış, Allah'ın yüceliğine en lâyık ve kul ile mevlası arasında irtibat sağlamada en uygun durumdur.

Müslimin, kendi isnadı ile rivayet ettiğine göre, Ebu Musa şöyle demiştir. Biz peygamber ile beraber bir yolculukta (başka bir rivayete göre; bir gazad) idik. Kafle yüksek sesle tekbir getirmeye başladılar. Allah Rasulü(s) şöyle buyurdu. "Ey insanlar! Kendinizi heba etmeyin. Siz ne sağıra, ne de uzakta olana bağırıyorsunuz. Siz duyana ve yakın olana yakarıyorsunuz. O sizinle beraberdir."

İşte bu, Allah'ın yüceliğine ve yakınlığına ilişkin inançlı bir duygudur. Bu duyguyu, burada Kur'an yöntemi desteklemekte ve dua esnasında alınması gereken tavır olarak ilân etmektedir. İşte, Allah'ın yüceliğinin tam anlamıyla bilincine varan kişi, duasında bağırıp çağırmaktan haya eder. Allah'a yakın olduğunun gerçekten şuuruna varan kişi, böyle bağırıp çağırmaya bir gerekçe bulamayacaktır!

Duada yakarış durumu, Allah'a boyun eğme ve gönülden yalvarma şeklinde tanımlanıyor ve insan, sadece Allah'ın hakkı olan hakimiyeti kendilerinin taşıdığı iddiasına kalkışarak Allah'ın otoritesine karşı çıkmaktan menediliyor. Yine Allah yeryüzünü şeriatı ile bir düzene soktuğu halde, orada bozgunculuğa kalkışmayı da yasaklıyor... Dualara cevap veren ve pek yakın olmanın huzurunda gizlice boyun eğen ve yakaran kişi, ne böyle bir saldırıya yeltenir, ne de düzene giren yeryüzünde bozgunculuğa kalkışır. Bu iki reaksiyon arasında, nefsin ve şuurun yapısını sağlamlaştıran içsel bir baş vardır. Kur'an sistemi,

kalplerin heyecanlarını ve nefislerin reaksiyonlarını dikkate alır. Çünkü o, yarattığını bilen ve her şeyden haberdar olan yaratıcının sistemidir.

“Allah’a korku ve umut içinde dua edin.”

Kızması ve cezalandırmasından korkarak, hoşnutluğunu ve mükâfatını uma rak.

“Hiç kuşkusuz Allah’ın rahmeti iyi işler yapanlara yakındır.”

Peygamberimizin ihsanı tanımlarken buyurduğu gibi, sanki onu görüyor muşcasına Allah’a kulluk ederler, ki onlar O’nu görmese de, O onları görmektedir...

Başka bir keresinde Kur’an bir kez daha, insanlığın gönlüne seslenerek, zaten göz önünde bulunan şu evren kitabının bir sayfasını daha açıyor. Fakat gönüller bu manzaraları gaflet ve dalgınlıkla seyretmekte, seslenişlerine kulak vermemekte ve uyarılarına aldırmmaktadır... Yukarıdaki ayette Allah’ın rahmetinin hatırlatılması üzerine açılan bu sayfa, sağanak yağın yağmuru, yeşeren bitkileri, ölüm ve mahvoluştan sonra yeniden dirilişi, Allah’ın rahmetinin birer örnekleri olarak sunmaktadır:

وَمَوَّالَّذِي يُزِيلُ
الرِّيحَ بُشْرًا يَدَى رَحْمَةٍ حَتَّىٰ إِذَا أَثَبَّتَ سَحَابًا مِّثْقَالَ
سُقْمَاءٍ يَلْقَاهُ فَنَزَلَ بِهِنَّ الْمَاءَ فَأَخْرِجْنَاهُ مِنْ كُلِّ
الشَّعْرَةِ كَذَٰلِكَ نُخْرِجُ الْمَوْتَىٰ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿٥٧﴾

57- O ki, rüzgârları rahmetinin önünde müjdeleyici olarak gönderir. Bu rüzgârlar yüklü bulutu havada yükseltince onu ölü bir yöreye gönderir, onun aracılığı ile oraya su indiririz, arkasından bunun aracılığı ile her türlü yerden bitiririz. İşte ölüleri de böyle yerden çıkarırız. Ola ki düşünür, ders alırsınız.

Bunlar, bir ilâhın varlığının evrendeki izleridir. Bir yapıcılık, otorite, öntasarı ve takdirin izleri... Tüm bunlar, insanların kendisinden başka ilâh benimsememesi gereken Allah’ın yapıp etmeleridir. O, kullara olan rahmetinin ortaya çıkış yolları olarak bunları belirleyen, rızkı veren yaratıcıdır.

Rüzgâr her zaman esmekte, her an bulutları taşımakta, bulutlardan her an yağmur yağmakta... Fakat tüm bunlar, -gerçekte de olduğu gibi- Allah’ın etkin yapıcılığına bağlanmaktadır. Şu anda da Kur’an bunu -sanki gözle görülyormuşcasına- canlı bir sahne olarak resmedip sunmaktadır.

O, rüzgârları rahmetinin mustuları olarak gönderendir. Rüzgârlar, Allah’ın bu evrene koyduğu belirli tabiat kanunlarına göre eserler. (Evren kendini yaratacak, arkasından, üzerinde egemen olan bu kanunları koyacak yetenekte değildir.) Fakat islâm düşüncesi, evrende meydana gelen her bir olayın -onlar

Allah'ın belirlediği tabiat kanunlarına göre oluşsalar da- onu realiteler dünyasına çıkararak kendine has bir takdir ile -tabiat kanunlarına uygun olarak- meydana geldiği inancına dayanır. İşin başlangıcından beri ilâhi sünnete göre işlemesi ile bu sünnete uygun olan olaylardan herbir tekil olayın, Allah'ın takdirine bağlı olarak meydana geldiğini de söylemek tutarsız bir iddia değildir. -Evrendeki ilâhi kanunlara uygun olarak- bulutların hareketleri, işte bu olaylardan biridir. O da, kendisine özel bir takdire uygun olarak meydana gelir. (42)

Rüzgârlar da bulutları, Allah'ın evrende koyduğu kanunlara uygun olarak taşırlar. Fakat, o olaya özel bir takdir olduktan sonra. Allah bulutları ölü bir beldeye, çöle veya çorak bir araziye sürükler... Ondandır yağmur yağdırır. Ve yerden her türlü ürünü çıkarır. -Bunu da bu olaya has takdiri ile yapar.- Tüm bunlar, evrenin ve yaşamın tabiatına uygun olarak koyduğu kanunlara göre gerçekleşir.

Bu yanı sıra İslâm düşüncesi, evrende olan herhangi bir olayda tesadüf ve rasgeleliği yok saymaktadır. Onun ortaya çıkışından ve oluşmasından, onda oluşan her bir harekete, değişmeye ve dönüşmeye varana değin... Yanısıra, onu bir alet yerine koyan mekanik evren düşüncesini de, cebriyeciliği (determinizm) de reddetmektedir. Bu felsefeye göre, evrenin yaratıcısı ve ona hareket kanunlarını koyan evreni kendi haline bırakmış, o da körü körüne bu kanunlara uygun olarak cebri determinist mekanik hareketi sürdürmektedir!

İslâm düşüncesi ise, yaratılışın Allah'ın istek ve takdiri ile olduğunu kabul etmekte; ayrıca sağlam tabiat kanunları ile yürürlükte olan ilâhi sünneti de tesbit etmektedir. Fakat bunların birbiri ile paralel işlemlerini bir takdire bağlamıştır, her olay tabiat kanunlarına göre olur ve her defasında bu olayda ilâhi sünnet işler. Olayı başlatan ve ilâhi sünneti işleten takdir, sabit tabiat kanunları ve ilâhi kanunların ötesinde, Allah'ın iradesine göre oluşmaktadır.

Bu düşünce, dinamiktir. Zihinden donukluğu, mekanik, determinist inancın yarattığı donukluğu siler atar... Zihni daima kontrole ve uyanıklığa çağırır... Allah'ın kanununa uygun her bir olay oluştuğunda ve hareket, Allah'ın kanununa uygun olarak sonuçlandığında, bu zihin Allah'ın kaderinin yerine geldiğini görerek ve işi yapanın, Allah'ın eli olduğunu anlayarak titrer. Allah'ı büyükler, anar ve hareketlerini buna göre ayarlar. Mekanik, determinist bir tavırla gafil olmaz ve Allah'ın kudretini unutmaz!

Bu düşünce gönüllere hayat verir, her yeni şeyde yaratıcının fonksiyonunu görerek, her an, her bir harekette ve her olayda hazır olan yaratıcıyı sabah-akşam, gece-gündüz tesbih ederek hep birlikte bunu düşünen akılları coşturur.

Böylece Kur'an'ın bu ayetlerinde, Allah'ın irade ve takdiriyle bu dünyada meydana gelen yaratılış ile yine Allah'ın irade ve takdirinden kaynaklanacak olan ahiretteki diriliş arasında -canlıların bu ilk yaratılışındaki yöntem tarzında- bir bağ kurmaktadır.

“İşte ölüleri de böyle yerden çıkarınız. Ola ki, düşünür, ders alırsınız.”

Farklı şekil, tür ve görüntüde de olsa hayat mucizesinin tabiatı aynıdır... Yukarıdaki ayetten bu sonuç çıkmaktadır... Nasıl ki Allah yeryüzünde ölüden diri çıkarmaktadır... Son aşamada da aynı şekilde ölüden diri çıkaracaktır. Bu yeryüzüne farklı hayat, şekil ve kılıflarıyla yaşamı bahşeden irade, ölülere hayat verecek olan iradenin de kendisidir. Bu dünyada ölüden diriyi çıkaran takdir, bir kere daha ölüden diriyi çıkarmayı takdir edecek olan ile aynıdır...

“Ola ki, düşünür, ders alırsınız.”

İnsanlar, bu apaçık gerçeği unutuyorlar, sapıklık ve vehimlere dalıyorlar!

Kur'an, evrenin uçsuz bucaksız enginliği ve varlıkların gizemi arasındaki bu gezintiyi temiz ve kirli kalplerle ilgili bir örnek vererek bitiriyor. Bunu da, diğer manzaralarla, tabiat ve gerçeklerle uyum içerisinde olmasına dikkat ederek, sahnenin havasına uygun yapıyor.

وَالْبَلَدُ الطَّيِّبُ يَخْرِجُ نَبَاتًا يُذْنِرُ بِهِ وَالَّذِي خَبَثَ لَإِخْرَاجِ
الْأَنْجَامِ كَذَلِكَ نُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَشْكُرُونَ

58- Verimli yöre, Allah'ın izni ile, ürünü cömertçe verir. Kıraç yöre ise cılız ürün verir. Biz şükredenler için ayetlerimizi böyle farklı açılardan açıklarız.

Temiz kalp, yüce Kur'an ve peygamber hadisinde, bir tek toprağa, verimli araziye benzetiliyor. Kirli kalp ise, çorak toprağa, kıraç araziye benzetiliyor. Her ikisi... kalp ve toprak... ürün bitirir ve meyve verir. Kalbin ürünü, niyetler ve duygular, reaksiyonlar, kabullenmeler, irade ve tavır belirlemelerdir. Ameller ve pratik hayattaki sonuçları, ancak bunların peşisıra gelir. Toprağın ürünü ise, yemesi, rengi, tadı ve türü farklı ekin ve meyvedir...

“Verimli yöre, Allah'ın izni ile, ürünü cömertçe verir.”

Güzel, verimli, gevşek ve tarıma elverişli...

“Kıraç yöre ise cılız ürün verir.”

Çabalama, cefa, zorluk ve güçlük...

Hidayet, ayetler, öğüt ve nasihatler, kalbe suyun verimli toprağa indiği gibi iner. Kalp eğer bir tek arazi gibi temiz ise, bunları süzüp emer, zenginleştirir ve iyilikler üretir. Eğer kıraç toprak ve araziler gibi kötü ve pis ise, bunları kulak ardı edip, katılaştır, kötülük, bozgunculuk, zarar ve hoşnutsuzluk üretir. Çorak arazi gibi, diken ve kıtlık bitirir!

“Biz şükredenler için ayetlerimizi böyle farklı açılardan açıklarız.”

Şükür, temiz kalpten çıkar. Güzelce kabul ettiğine ve hoşça karşılık verdiği delildir. Kabulleri ve algılamaları güzel olan bu şükredenlere ayetler, ayrıntılı biçimde sunulur. Onlar bunlarla faydalanırlar, düzelirler ve düzetirler.

Şükür, bu surede -uyarma ve hatırlatma gibi- bahsi pek çok tekrarlanan özelliklerdendir. Daha önce bu deyimle rastladığımız gibi, ilerde de onunla karşılaşacağız... O da uyarma ve hatırlatma gibi, bu surenin belirgin ve tekrarlanan ifadelerinden biridir.

İSLÂM TARİHİ VE İMAN KERVANI

Biz, iman kervanıyla birlikteyiz... İşte sembolleri... İşte önderleri... Ve işte yol işaretleri... İman kervanı, bu dünya gezegenindeki uzun yolculuğunda insanlıkla böyle karşılaşiyor... Şeytanları, kinini dindirmek, tehdidini yerine getirmek ve bu arzuları yöneterek insanoğlunu cehenneme sürüklemek için yönlendirdiği arzularının etkisi altında yolu her kaydedişinde, Allah'ın dosdoğru yolundan her sapışında, doğru yönden her ayrılışında karşılaşılıyor. Bu yüce kervan, insanlığı hidayet ile karşılayınca yolunu aydınlatıyor, cennet kokusu ile tutsuluyor, onu zehirlenme tehlikesinden ve kovulmuş şeytanın, eski düşmanının kışkırtmalarından sakındırıyor.

Bu, canlı bir sahne... Uzun yol boyunca, yaşam planındaki derin çatışmanın sahnesi...

İnsanlık tarihi karmakarışık olaylar içerisinde geçmiştir... Bu yaratığın tabiatı karmaşık ve çift yönlüdür. Tabiatında, Allah'ın gücü ve takdiri ile birbirinden pek uzak iki unsur birleştirilmiştir...

a- Yaratılış hammaddesini oluşturan çamur.

b- Ve bu çamuru insana dönüştüren Allah'ın ruhundan bir nefes.

Tabiidir ki, bu varlığın tarihi, tamamen içiçe girmiş ve son derece karışık etkenlerle oluşacaktır. Yukarda Adem kıssasından bahsettiğimiz gibi, bu tabiatıyla insan, fiziki ve fizik ötesi alemler ile etkileşim içerisinde...

İlâhî hakikat ile etkileşim içerisinde. Takdiri ve isteği ile, kudreti ve hükümlanlığı ile, rahmeti ve bağışları ile... Yüce alem ve melekler ile etkileşim içerisinde... Yanısıra iblis ve taraftarları ile ilişki içerisinde... Bu alem ve onda bulunan Allah'ın yasaları ve tabiat kanunları ile etkileşimindedir... Türdeşleri ile etkileşim içerisinde... Fizik ve fizik ötesi alem ile bu tabiatı ve onlarla uyum içerisinde olan ve çatışan yetenekleri ile bu alem ve fizik ötesi alem etkileşim içerisinde...

İnsanlık tarihi, bu ilişki ve irtibatlar okyanusunda oluşur... Tabiatındaki kuvvet ve zayıflıktan, takva ve hidayetten. Fizik ve fizik ötesi alem ile ilişkilerinden. Evrendeki somut unsurlar ve soyut güçler ile etkileşiminden... Sonuçta Allah'ın kudreti ile olan tek yanlı etkileşiminden.

İşte insanlık tarihi, tüm bunlardan oluşur... Ve bu içiçe girmiş etkilerin ışığı altında yorumlanabilir:

İnsanlık tarihini, ekonomik veya siyasi yönden yorumlayanlar; biyolojik ya da psikolojik yönden yorumlayanların yanısıra, düşünce süreci açısından yorumlayanlar da vardır. Tüm bu kişiler, bu ilişkiler yumağının ve insanı etkile-

yen diğer etkilerin sadece bir türüne bakmaktadırlar ve insanın tarihini bu etkiler ile ilişkisine göre yorumlamaktadırlar. Fakat islâmın tarih yorumu, bu okyanusta derinleşmekte, onu kapsamakta ve bu bakış açısıyla insanlık tarihine yaklaşmaktadır. (43)

Şimdi biz, bu okyanustan seçilmiş gerçekçi sahneler karşısındayız... İnsanın türeyişi sahnesini görmüştük. İlk andan itibaren bu yarattığı etkileyen, bütün alemler, varlıklar ve unsurlar -gizlisiyle, açığıyla- bu sahnede biraraya getirilmişti. Bu yaratığın temel yeteneklerini görmüştük... Ona yüce alemde yapılan onurlandırmayı, meleklerin secdesini seyretmiştik. Daha sonra onun zaafını ve bundan yararlanarak düşmanının onu nasıl yönlendirdiğini de seyrettik. Yeryüzüne atılışını ve onun unsurları ve tabiat kanunları ile etkileşim içerisine girmesini de görmüştük...

Yine gördük ki, insan Rabbine iman ederken, günahlarına bağış dilerken ve yaşamındaki ilk deneyiminden de ders alarak ne şeytana, ne de arzularına uymayacağını, sadece Rabbinden gelen emirlere uyacağına dair hilafet ahdini verirken bu yeryüzüne inmiştir...

Sonra yıllar geçti, okyanustaki dalgalar arasında bocaladı, yaratılışında ve varlığındaki değişik ve karmaşık faktörlerin tesirleri altında kaldı. Vücuduna ve vicdanına tesirlerde bulundu. İşte biz bu dersin daha ilk başlarında, bu karmaşık etkenlerin insanı nasıl cahiliyeye sürüklediğini göreceğiz!

O, unutkandı... Unuttu da. O, zayıftı... Zaafa da düştü... Şeytan, ona üstün gelebilirdi. Geldi de... İnsanın bir kez daha kurtuluşu gerekli!

O, yeryüzüne, hidayete ermiş, tevbe etmiş ve Allah'ı birlemiş biri olarak inmişti... Fakat şimdi biz burada daha ilk başta onu sapkın iştiracı ve müşrik biri olarak buluyoruz! Okyanustaki şiddetli dalgalar arasına atılmıştır. Fakat burada onun bir kılavuzu vardır... Buradaki kılavuzu olan peygamberlik misyonu onu Rabbine yöneltmektedir. Rabbinin bir rahmeti olarak, tek başına bırakılmamıştır!

Biz bu surenin girişinde, bayraktarlığını Allah'ın, Nuh, Hud, Salih, Lût, Şuayb, Musa ve Muhammed -selâm üzerlerine olsun- gibi keremli rasullerinin yaptığı iman kervanı ile karşılaşıyoruz. Bu keremli önderlerin -Allah'ın yardımı ve öğretisiyle- insanlık kervanını, şeytanın sürüklediği uçurumdan kurtarmak ve her zaman hakka karşı olan müstekbir insan şeytanlardan korumak için nasıl uğraştıklarına şahid oluyoruz. Yanısıra hidayet ile sapıklık, hak ile batıl, keremli peygamberler ile şeytanlaşmış cin ve insanlar arasında çatışma noktalarını görüyoruz... Her aşamanın sonunda, korkutma ve uyarma, ardından müminlerin kurtuluşu ve yalanlayanların cezalandırılma sahnelerini seyrediyoruz.

Kür'an'daki kıssalar, her zaman bu tarihi sırayı izlemezler. Fakat, bu surede bu tarihi sıra izlenmektedir. Çünkü burada, ilk yaratılışından bu yana insanlık kervanının yolculuğu gösterilmektedir. Yanısıra, şeytanın, sonuçta cehenneme

düşmesini sağlamak için tüm insanları helaka sürüklemesi karşısında insanlığın doğru yolu bulmasına (hidayetine) ve yoldaki işaretleri tamamen kaybederek her sapıtışında onun kurtuluşuna çalışan bu iman kervanı anlatılmaktadır.

Ayetlere geçmeden önce, burada özetlediğimiz prensipler (yol işaretleri) bütününe bakarak, hayratengiz ve bütüncül manzara karşısında biraz duralım:

İnsanlık, yolun daha başında hidayete ermişti, Allah'a inanıyor ve O'nu bir kabul ediyordu. Sonra gerek insanın bizzat yapısındaki çatışan etkiler sebebiyle ve gerekse etkileşim içerisinde bulunduğu unsur ve etkiler nedebiyle, şirk, sapıklık ve cahillik tarafına saptı... Bu arada peygamberler, onlar sapmadan ve şirke düşmeden önce sahip oldukları hakikati getirdiler. Helâk olan mahvoldu ve kurtulan hayat buldu. Yaşayanlar Tevhid'i imanın gerçekliğini kabul edenlerdi. Onlar kendilerinin tek bir ilahının olduğunu biliyorlar ve bütün varlıklarıyla bu biricik ilaha teslim oluyorlardı. Onlar peygamberlerinin kendilerine 'Ey soydaşlarım, Allah'a kulluk ediniz, O'ndan başka bir ilâhınız yoktur' şeklindeki çağrısını dinliyorlardı. İşte bu, Allah'ın dininin bütünüyle üzerine temellendiği ve tarih boyunca tüm peygamberlerin izlediği tevhid gerçeğidir... Bütün peygamberler, şeytanın saptırdığı ve Allah'a -cahiliye türlerine göre değişen- başka ilâhları şirk koşan, unutan ve yolu yitiren toplumlara, hak ile batıl arasındaki mücadelenin temelini oluşturan ve Allah'ın sayesinde yalanlayanları sorguya çektiği ve kabullenenleri kurtuluşa erdirdiği bu kelimeyi getirmişlerdir. Kur'an dillerinin farklılığına rağmen, tüm peygamberlerin sözettikleri ilkeleri aynı gösteriyor, söyledikleri şeylerin hikâyesini ve içeriğini tek bir ayette şöyle ifade ediyor: 'Ey soydaşlarım, Allah'a kulluk ediniz, O'ndan başka bir ilâhınız yoktur'

İşte bu, -tarih boyunca- ilâhi inançdaki anlam -hatta lafız- birliğinin göstergesidir! Bu ifade, gerçek inancın söylemindeki inceliği inanç birliğinin somut bir tasvirini yapmaktadır. Tüm bunlar, inanç tarihini anlatırken Kur'an'ın izlediği metodu göstermektedir...

Bu göstergenin ışığı altında, Kur'an metodu ile dinler tarihinin metodu arasındaki fark ortaya çıkmaktadır. Ayrıca bu anlatım, bütün Peygamberlerin Allah katından getirdiği temel inanç kavramında herhangi bir aşama ve gelişmenin olmadığını da belirtmektedir. İnançlarda gelişme aşamalarından söz edenler ve ilâhi inancı da bu gelişme ve sürece katanlar Allah'ın buyruğundan farklı bir şey söylemektedirler. -Yüce Kur'an'da gördüğümüz gibi- Bu inanç daima tek bir gerçeği getirmiştir ve onu ifadelendiren sözler aynıyla hikâye edilmiştir. 'Ey soydaşlarım, Allah'a kulluk ediniz, O'ndan başka bir ilâhınız yoktur.' Bütün peygamberlerin kendisine çağırdığı bu ilâh, 'alemlerin rabbi' olan ve büyük günde insanları sorguya çekecek olan Allah'dır. Bu noktada, Allah katından gelen peygamberler ne bir kabile, ne bir millet, ne de bir soyun Rabbine çağırmıştır. Allah katından gelen bu peygamberler iki veya daha çok ilâha da çağırmamışlardır... Yine bir toteme veya yıldızlara, ruhlara ya da putlara kulluğu da çağırmadılar.

Dinler tarihi bilgilerinin ileri sürdükleri gibi, bu dünyadan başka bir ale-

min olmadığı düşüncesine dayalı bir din Allah katından gelmiş değildir. Bu araştırmacılar, sözkonusu değişik cahiliye inançlarını gözden geçirirler, sonra da bu asılsız inançların o dönemde yaşayan insanların tanıdıkları tek dini oluşturduklarını başka hak bir dinin bulunmadığını ileri sürerler.

Ardarda gelen her peygamber, pak Tevhid'i, alemlerin Rabbinin rabb kabul edilmesini ve din günündeki hesaba çekilme inançlarını getirmiştir. Fakat her peygamberden sonra hortlayan cahiliyete ilaveten insanın bizzat yaratılışındaki ve ona etki eden unsurlardaki karmaşıklık, içiçe girmiş etkilerin tesiri inanç çizgisinde sapmalar oluşmaktadır... Bu sapmalar, cahiliye inançlarından çeşitli şekillerde ortaya çıkıyor.. İşte dinler tarihi bilgileri bunları araştırırlar ve sonra da bir süreç içersinde, aşama aşama geliştiğini ileri sürerler.

Her neyse bu, Allah'ın sözü ve uyulmaya en layık olandır. Özellikle islâm inancını inceleme veya onu savunma amacıyla bu konudan sözedenler için. Bu Kur'an'a inanmayanlar ise, zaten oldukları gibiler. Allah doğrudan söz eder ve hükmedenlerin en hayırlısıdır...

Her peygamber -tümüne selâm olsun- daha önceki peygamberlerin kendilerini bıraktığı Allah'ın birliği inancından sapan kavmine gelmiştir... İlk insanlar -Adem ve Havva'nın inançlarında olduğu gibi- Alemlerin Rabbi olan Allah'ı birleyerek dünyaya gelmişlerdir. Sonra yukarda belirttiğimiz etkenler sebebiyle sapmışlardır. Sonunda Nuh (selâm ona olsun) geldi ve onları bir kez daha alemlerin Rabbinin birlereye çağırdı. Sonra tufan oldu ve yalanlayanlar mahvoldu, inanmayanlar kurtuldu. Böylece yeryüzü -Nuh'un öğrettiği şekilde- alemlerin Rabbinin birleyen bu muvahhidler ve çocukları tarafından imar edildi. Bu durum, daha öncekilerin sapıtıldığı gibi, tekrar cahiliyeye dönmelerine kadar sürüp gitti. Daha sonra Hud geldi ve yalanlayanlar şiddetli bir fırtına ile mahvoldular... Sonra bu hikaye böylece tekrar tekrar yaşandı.

Bu peygamberlerden her biri, kendi toplumuna gönderilmiş ve 'Ey soydaşlarım, Allah'a kulluk ediniz, O'ndan başka bir ilâhınız yoktur' demişlerdi... Her peygamber kendi toplumuna kendilerinden olması ve soydaşlarının hidayetine arzulu bulunması sebebiyle, hem sorumluluğun ağırlığını ve hem de cahiliyede kalmaları halinde dünya ve ahirette karşılaşacakları kötü sonuçlarını hatırlatarak 'Ben size güvenilir bir öğütçüyüm' diyordu. Her defasında bu gerçek söz karşı kavmin ileri gelenleri ve müstekbirlerinden oluşan önderleri karşı duruyor ve alemlerin Rabbi olan Allah'a teslimiyetten kaçınıyorlardı. -bütün peygamberlerin ve Allah'ın gönderdiği bütün dinlerin dayandığı temel prensip olan- dini ve tapınmayı tek Allah'a ait kabul etmeyi reddediyorlardı. Bu noktada bütün peygamberler tağutun yüzüne karşı gerçeği haykırıyorlardı. Sonra kavim inanç temeline dayalı, birbirinden farklı iki topluluğa bölünüyordu. böylece sadece inanç bağları toplumu belirliyordu. Ne millî bağlar, ne de ailevi bağlar ortada kalıyordu. Tek bir toplum, birdenbire aralarında ne akrabalık bağı, ne de bir ilişki olan birbirinden ayrı iki toplum haline geliyor. İşte o zaman fetih gerçekleşiyor. Allah hidayete eren toplum ile sapıtan toplumun arasında hüküm

veriyor, yalancı müstekbirleri cezalandırıyor ve boyun eğen müslümanları kur-tarıyor. Allah'ın yasası, toplumun inanç temeline göre iki farklı toplum haline gelmeden, inanç sahipleri kulluklarının sırf Allah'a olduğunu açıklamadan iman-larını tağutun suratına haykırmadan, toplumlarıyla farklılıklarını ilân etmeden önce, ne zafer ne de ayırdedici bir özellik olabilir. Tüm bunlar Allah'a olan çağrı tarihine taunklık etmektedir. Her peygamberlik misyonu aynı konu üzerinde yoğunlaşmaktadır, tüm insanların alemlerin Rabbi olan biricik Rabblerine kul-luk etmeleri. Bu kulluk biricik Allah'a has gerçektir. Ki insanlığın yaşamın-da onsuz doğru bir şeyin olamayacağı temel kuraldır. Kur'an, bütün peygamberler arasında ortak olan bu temel prensibi belirttikten sonra, diğer ayrılıkların ay-rıntıları hakkında pek az bilgi vermektedir. Çünkü -temel inanç prensibi ortaya konduktan sonra- her türlü ayrıntı dindir ve ancak bu prensibe dayanır, bunun dışına çıkamaz. Kur'an metodunun onunla belirginleşmesi ve iman kervanının anlatılması esnasında -bütün Kur'an içersinde- sadece onun hatırlatılması, bu prensibin Allah'ın terazisinde ağırlıklı önemini gösterir. -En'am süresi girişinde söylediğimiz gibi- Bu prensibin, Kur'an'ın Mekke'de inen surelerinin temel ko-nusu olduğunu hatırlatıyoruz. Kur'an'ın Medine'de inen sureleri de bu konuya değinmektedir.

Bu dinin bir "özü", bir de bu özü anlatma "yöntemi" vardır. Bu dinin "yöntemi"ne önem, ne de zorluklar açısından dinin "özü"nden daha aşağı de-ğildir. Bizim görevimiz, bu dinin getirdiği temel özü öğrenmek olduğu gibi, bu özü ortaya koyma yöntemine de bağlı kalmak olmalıdır. Bu yöntemde, ilâhın biricik olduğu gerçeği belirgin, tekrar tekrar ve kuvvetle vurgulanıyor. İşte bundan dolayıdır ki, bu suredeki kıssalarda yer alan temel prensip, kuvvetle, tekrar tek-rar, belirgin olarak ve özellikle ortaya konuyor.

Bu kıssalar, insan ruhunda imanın tabiatı ile küfrün tabiatını tasvir edi-yorlar. İmana yatkın kalpler ile küfre teşne kalplere ısrarla örnekler veriyor. Bütün peygamberlere iman edenlerin kalbinde asla Allah'a teslimiyet ve Rasu-lüne boyun eğme noktasında herhangi bir büyükleme yer almaz. Allah'ın, on-ları sakındırmak ve tebliğ etmek için aralarından birini seçmesini de şaşılasi bir olay kabul etmezler. Bütün Rasulleri inkâr edenleri ise, günahla kibirlenen kim-selerdir. Yaratma ve emretme yetkisinin tek sahibi Allah'ın hakkı olduğunu ka-bul ederek, ellerindeki gashedilmiş otoriteden vazgeçmeyi ve aralarından birini dinlemeyi gururlarına yediremezler. Bunlar toplumları arasında, hakimler, aris-tokratlar, şöretliler ve otorite sahiplerinden oluşan, kavmin ileri gelenleri (me-lesi)dirlir... Bu noktada biz, bu dinin temel meselesini de öğreniyoruz... O, otorite ve hakimiyet meselesidir... Bu ileri gelenler (mele), peygamberler 'Ey soydaşla-rım, Allah'a kulluk ediniz, O'ndan başka bir ilâhınız yoktur.' Ve 'Ben ancak alemlerin Rabbinin bir elçisiyim' diye söylediklerinde, bunun ne anlama geldi-ğini daima hissediyorlardı.. İlâhın bir oluşu ve Rabblığın kapsayıcılığının anla-mının, ellerindeki gashedilmiş otoritenin geri alınması ve asıl sahibine, alemlerin

Rabbi olan Allah'a iade edilmesi olduğunu anlıyorlardı. İşte mahvoluncaya değin bu uğurda direnip durdukları bundandır! **Arkalarından gelenlerin faydalanamaması ve helâk yoluna koyulurcasına otorite arzusu ruhlarına işlemiştir.** Sonunda da bu yol onları cehenneme götürdü. -Kissalarda anlatıldığı gibi- yalanlayanların sonu hakkında, değışmez ilâhi yasa işledi: Allah'ın ayetlerini unutma ve yolundan sapma. Allah'ın, peygamberi vasıtasıyla gafilleri uyarması. Kulluğu sırf Allah'a has kılmaya ve alemlerin Rabbine boyun eğmeye karşı kibirlenme. Bolluk sebebiyle gafil olma, korkutmaya karşı alaycı bir tavır takınma ve azabın çabuklaştırılmasını isteme... Azgınlık, tehdid ve müminlere işkence... Müminlerin sabretmesi ve inanç temelli kamplaşma... Sonra tarih boyunca olagelen Allah'ın yasına uygun olarak (azabın) tekrar gelişinin hızlanması!

Son olarak şunu da belirtelim: Batıla dalanlar, gerçeğin varlığına bile tahammül edemezler. Hatta gerçek, -aralarındaki meseleyi Allah'ın hükmüne ve zaferine bırakarak- batıldan ayrı yaşamayı istese bile. Batıl onun bu konumunu dahi kabullenemez. Aksine gerçeği takip eder, saldırır ve kovarlar. Şuayb (selâm ona olsun) toplumuna şöyle demişti:

'Eğer içinizden bir grup benim aracılığım ile gönderilen mesaja inanırken, diğer bir grup buna inanmamış ise, Allah'ın aramızda hüküm vereceği güne kadar sabrediniz, O hüküm verenlerin en iyisidir.'

Fakat onlar bu durumu kabul etmediler. Ne hakkın yaşamasını, ne de tağutların otoritesinden çıkarak, tek Allah'ın dinini kabul eden bir toplumun varlığını kabullenebilirler.

O'nun kendini beğenmiş soydaşları dediler ki: 'Ya seni ve seninle birlikte inananları kentimizden süreriz, ya da dinimize dönersiniz.'

Şuayb tağutların bu tekliflerini reddederek, gerçeği haykırdı ve onlara dedi ki: 'İstemesek de mi? Allah bizi sizin dininizden kurtardıktan sonra tekrar ona dönersek Allah'a yalan yere iftira etmiş oluruz.'

Şuayb (selâm ona olsun) Allah'a çağıranların, tağutlara karşı tavır almasının farz olduğunu bildiği için böyle yapmıştır. Çünkü onlardan kaçınmanın bir yararı yoktur. Tağutlar onları, dinlerini tamamen terketmedikçe ve Allah onları kurtardığı halde tekrar tağutların dinine dönmekçe rahat bırakmazlar: Onların sırf, kalplerini tağutlara kulluktan arındırmaları ve sadece Allah'a kulluğu benimsemeleri sonucu, Allah onları kurtarmıştır. Savaşa dalmaktan, zorluklarına katlanmaktan, kesin inanç kamplaşmasından sonra Allah'ın zaferini beklemekten ve Şuayb ile beraber 'Sırf Allah'a dayanırız biz. Ey Rabbimiz, soydaşlarımız ile aramızdaki anlaşmazlığı sen hak uyarınca çözüme bağla. Çünkü anlaşmazlıkları en iyi çözüme bağlayan sensin' demekten başka çıkar yol yoktu... İşte bundan sonra tarih boyunca olduğu gibi, bir kez daha Allah'ın yasağı harekete geçecektir.

Kur'an kıssaları konusunda, bu ana hatları belirtmekle yetiniyoruz, böylece ayetleri ayrıntıları ile incelemeye geçebilelim.

Aşağıdaki bölümde Allah'ın şerefli peygamberlerinin yürüdüğü iman ker-

vanının bütün evrende bulunan iman kervanından sözedilmektedir.

-Rabbimiz Allah'dır, o gökleri ve yeri altı günde yarattı, sonra Arş'a kuruldu. O gündüzü sürekli kovalayan geceyi gündüzün üzerine örter. Güneş, ay ve yıldızlar O'nun buyruğuna başeğmişlerdir. İyi bilin ki, yaratma ve yönlendirme O'nun tekelindedir. Alemlerin Rabbi olan Allah yücelerin yücesidir. ⁽⁴⁴⁾

Gökleri ve yeri yaratan, sonra Arş'a kurulan, geceyi sürekli gündüzü kovalamaya sürükleyen, güneş, ay ve yıldızları buyruğuna başeğdiren, yaratma ve yönlendirme tekelinde olan bu ilâhın dinine girmek. işte yalnızca bu ilâhın dinini din edinmek, tüm peygamberlerin çağırıldığı ve tüm insanların kendisine çağırıldığı temel prensiptir. Her bir şeytan Allah yolu boyunca oturur ve ondan saptırmaya, çeşitli şekilleriyle ortaya çıkan cahiliyeye döndürmeye çalışır. Fakat tümü de Rabblik konusunda Allah'dan başkasını O'na ortak koşma lekeyle damgalıdır.

Kür'an yöntemi, bu evrenin Allah'a kulluğu ile insanın, içinde yaşadığı evrenle birlikte bir düzene girmeye, kâinatın tamamen teslim olduğu ve emirlerine boyun eğerek hareket ettiği Allah'a teslim olmaya çağırılması arasındaki bağı tekrar tekrar hatırlatıyor. Çünkü bu evrensel gerçeğin hatırlatılması, insan kalbinin yumuşamasına ve teslim olanların kulluk yoluna kendi içinden gelen bir güdüyle yönelmesine yetecektir. Bütün varlık nizamında, tek başına baş kaldıramayacaktır.

Şerefli peygamberler, insanlığı uyduruk bir yolcu çağırıyorlar, onlar sadece tüm kâinatın dayandığı temele, bu evrende bir yol olan temel gerçeğe çağırıyorlar... O, insanın yaratılışında varolan gerçeğin bizzat kendisidir ve arzuları onu bulandırmadığı ve şeytanlar asliyyetini bu gerçekten uzaklara sürüklediği sürece, fitratları da ona çağırmaktadır.

İşte bunlar, görüldüğü şekilde surelerdeki ayetlerin birbiri ardınca sıralanışından çıkardığımız dokunuşlardır.

HZ. NUH'UN DAVETİ

لَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ فَقَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ
مَا لَكُمْ مِنَ اللَّهِ غَيْرُهُ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ
﴿١﴾ قَالَ الْمَلَأَيْنِ قَوْمَهُ أَنَا وَلَدِيكَ فِي مَلَأَيْنِ مُبِينٍ ﴿٢﴾ قَالَ
يَا قَوْمِ لَيْسَ بِي مَلَأَةٌ وَلَكِنِّي رَسُولٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٣﴾
أَتَلْبَسُكُمْ رَسُولَاتِ رَبِّي وَأَنْتُمْ تَكْفُرُونَ وَأَعْلَمُ مِنْ اللَّهِ مَا لَا
تَعْلَمُونَ ﴿٤﴾

59- Nuh'u soydaşlarına peygamber olarak gönderdik. Onlara dedi ki; "Ey soydaşlarım, Allah'a kulluk ediniz, O'ndan başka bir ilâhınız yoktu, sizin hesabınıza büyük günün azabından korkuyorum.

60- Soydaşlarının ileri gelenleri ona 'senin açık bir sapıklık içinde olduğunu görüyoruz' dediler.

61-62- Nuh onlara dedi ki, 'Ey soydaşlarım, bende bir sapıklık yoktur. Tersine tüm varlıkları Rabbi tarafından gönderilen bir peygamberim. Size Rabbinin mesajlarını iletiyorum, size öğüt veriyorum ve Allah'dan-gelen vahiy sayesinde sizin bilmediğinizi biliyorum.'

Burada kıssa, özetle anlatılıyor. Ayrıntıya gerek duyulan Hud veya Nuh suresi gibi Kur'an'ın başka bir yerinde de bu ayrıntı verilmiyor. Burada amaç; az önce sözünü ettiğimiz prensibin tasvirini yapmaktır.

İnancın tabiatı, tebliğ yolu, toplumun buna yönelmesinin tabiatı, peygamberlik gerçeği ve korkutmanın gerçekleşmesi...Kur'an kıssalarının yöntemi doğrultusunda, bu prensiplerin bu aşamalara göre gerçekleşeceği bu kıssa, işte bu yüzden anlatılıyor.

"Nuh'u soydaşlarına peygamber olarak gönderdik."

Allah'ın yasası gereği her peygamber, fıtratı bozulmamış gönülleri birleştirmek ve kolayca anlamaları ve bilmemeleri için kendi kavimlerine ve soydaşlarının lisanı ile gönderilmiştir. Fıtratı bozulanlar bu yasaya hayret ederler. Büyüklenererek kendileri gibi bir insanı inanmazlar, çağrısını kabul etmezler ve kendilerine meleklerin tebliğ etmesini isterler! Bu ancak bir bahanedir. Hangi yoldan gelirse gelsin, hidayete tabi olmazlar.

"Nuh'u soydaşlarına peygamber olarak gönderdik ve onlara bütün peygamberlerin getirdiği aynı sözler ile seslendi:

"Ey soydaşlarım, Allah'a kulluk ediniz, O'ndan başka bir ilâhınız yoktur."

Bu sözler asla değişmemiştir. Bu inancın, onsuz varolamayacağı bir kuralıdır. İnsan yaşamının dayandığı temel direktir. Bu, yön birliği, amaç birliği ve ilişki birliğinin garantisidir. Yine bu, insanın, arzularına kulluk etmekten ve kendisi gibi bir kula tapınmaktan kurtulmasına ve bütün arzularını, ihtilaşlarını, korkutmalarını ve vaadlerini aşmasını garanti eder.

Allah'ın dini bir hayat sistemidir. Temel prensibi ise, insan yaşamındaki tüm otoritenin Allah'a has kılınmasıdır. İşte bu, sadece Allah'a kulluğun ve insanların O'dan başka ilâhı olmamasının anlamıdır. Otorite inançta, Allah'ın bu evrenin Rabbi olmasında, kudreti ve takdiri ile yaratana ve yönetene olmasında somutlaşır. Nitekim Allah'ın insanın Rabbi, yaratana, kudreti ve takdiri ile yönlendireni olduğu inancında da somutlaşır.

Allah'ın dini, insanın pratik hayatında yüce Allah'ın Rabbliğini kabul etme esasında, O'nun şeriatına ve emrine uyma ilkesinde somutlaştığı oranda, ibadet amaçlı davranışların Allah'a yöneltilmesinde de somutlaşır. Bunların her üçü de birbirinden ayrılmaz, parçalanma kabul etmez bir bütündür. Yoksa, sözkö-

nusu olan şirkttir ki, bu da Allah ile birliket bir başkasına kulluk etmek, ya da O'nu tamamen bir yana bırakarak başka bir varlığa tapınmaktır.

Nuh toplumuna bu biricik sözü söyledi ve onu, öğüt veren bir kardeşin kardeşine olan şevkati ve halkın iyiliğini düşünen bir önderin samimiyeti ile yalnlamanın akibetiyle korkuttu:

“Sizin hesabınıza büyük günün azabından korkuyorum.”

Bu ayetten anlıyoruz ki, Nuh'un dini.. ahiret inancı, büyük günde ceza ve hesap inancı olan... en eski dindir. Nuh bu günde soydaşlarını bekleyen azaptan korkuyor... Böylece Allah'ın metodu ve inanç konularını ortaya koyuşu ile dinler tarihi bilim adamlarının ve Kur'an'ın yönteminden habersiz olarak onları izleyenlerin yöntemleri arasındaki farklılık ortaya çıkıyor.

Bu dosdoğru apaçık saf çağırışı Nuh'un toplumunda sapık ve yoldan çıkmış kimseler nasıl karşıladılar?

“Soydaşlarının ileri gelenleri ona ‘Senin açık birsapıklık içinde olduğunu görüyoruz’ dediler.”

Müşrik Araplar'ın Peygamberimize; “Sapıttı, İbrahim'in dininden döndü” demeleri gibi.

Sapıklığı üst noktaya varanlar, işte böyle onu sapık sayarak hidayete çağırıyorlar! Hatta yaratılışında bozulma bu dereceye ulaşınca, küstahlık da işte bu dereceye varır! Mihenk ölçüsü, Allah'ın hatasız ve yanılmaz terazisi olmayınca, işte böyle ölçüler değişir, değer hükümleri geçersiz kalır ve arzularıyla hüküm verilir.

Allah'ın hidayeti ile doğru yolu bulanlara bugünün cahiliyesi ne diyor? Onlara sapıklar ismini kondurmakta, kendilerinden olup, görüşlerini kabul edenler ve hoşnut olanları, evet hem de, pis su birikintisine, cahiliyenin düşüp yuvarlandığı bataklıkın kılavuzu olan kimseleri, hidayeti bulmuş kimseler sayıyorlar.

Tenlerini göstermeyen genç kızlara bugünün cahiliyesi ne diyor? Çırılçıplak vücutlara hoş bakmayan gençlere ne diyor?

Onların bu yücelik, paklık ve saflıklarına, geri kalmış, donmuş ve şehirleşmemiş ‘mürteci’ damgasını vurmaktadırlar. Cahiliye, onların bu yücelik, paklık ve saflıklarını, pis su birikintisi içindeki bataklığa batırmak için; sahip olduğu tüm reklam ve propaganda olanaklarını seferber eder. Cahiliye, ilgileri futbol, film, sinema, televizyon v.b. tutkunluğundan daha yüce olan ve dans ve oyun salonları düşkünlü olmayan kimselere ne der? Onlara, içine kapanık, kültür yok-sunu ‘donuk’ kişiler adını koyar. Yaşamlarını bu tür şeylerde harcamaları için tüm gayretini sarfeder.

Cahiliye aynı cahiliyedir... Sadece şekil ve dönemler değişmiştir!

Nuh sapık olmadığını ilan ediyor, çağrısının özünü ve kaynağını onlara açıklıyor. Bu çağırışı, kendi arzu ve kuruntularından uydurmuş değildir. O yalnız-

ca, alemlerin Rabbi tarafından gönderilen, yanı sıra öğüt ve emanet görevini yüklenen ve Allah'dan gelen vahiy sayesinde onların bilmediğini bilen bir elçidir. O Allah'ı içinde buluyor. Onunla ilişki içindedir, onlar ise O'nunla kendileri arasında perde çekmişlerdir.

“Nuh onlara dedi ki; ‘Ey soydaşlarım, bende bir sapıklık yoktur, tersine tüm varlıkların Rabbi tarafından gönderilen bir peygamberim. Size Rabbimin mesajlarını iletiyorum, size öğüt veriyorum ve Allah'dan gelen vahiy sayesinde sizin bilmediklerinizi biliyorum.’”

Burada, surenin akışı içerisindeki bu boşlukta bir an için şunu hissediyoruz. Sanki onlar, Allah'ın kendi aralarından onlar gibi bir insanı elçi seçmesine, onu soydaşlarına göndermesine, bu peygamberlerin ruhunda, böyle seçilmemiş diğer insanların hissedemediği bir ilim hissetmesini hayretle karşılıyorlar. Ayetlerin akışı içerisinde bir anda hissettiğimiz bu ayrıma daha sonraki ayetler denmektedir.

وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ نوحٍ أَنِ اجْعَلْ لِّدِينِكَ آلَةً مِّنْ آلِهَةٍ أَنعَمْنَا بِكَ عَلَىٰ رَجُلٍ مِّنْكَ
لِيُنذِرَ لَّدُنْكَ وَلِيَقُولَ ۖ إِنَّمَا إِلَهُكُمُ الرَّحْمَنُ فَاعْبُدْهُ ۚ

63- “Kötülüklerden sakınasınız ve bu sayede merhamete eresiniz diye sizi uyarmak için içinizden biri aracılığı ile Rabbinizden size mesaj gelmiş olması tuhafınıza mı gitti?”

Bu seçimde tuhaf olan ne var ki? Asıl bu insan yaratığının tüm işleri tuhaftır. Bütün alemlerle etkileşim içerisinde. Tabiatında yer alan Allah'ın ruhundan üfürme bileşeni nedeniyle Rabbi ile bağlantı halindedir... Allah aralarından bir elçi seçtiği zaman -ki Allah elçiliğini kime vereceğini iyi bilir- yapısına yerleştirilen, Allah ile bağlantı kurulabilme ve ondan vahiy alabilme yeteneği sayesinde, bu elçiyi kabullenecektir. İşte, ona insanlığını kazandıran hayretengiz yaratılışı bu yaratığın yüce konumunun nedeni olan incelikli sır budur.

Nuh onlara peygamberliğin amacını açıklıyor.

“Kötülüklerden sakınasınız ve bu sayede merhamete cresiniz diye sizi uyarmak için...”

Bu sakındırma, sonuçta Allah'ın rahmetine ulaşabilsinler diye kalpteki sakinme duygularını coşturma amacı güdüyor... Bunun arkasında Nuh'un lehine ne bir şahsi çıkar, ne de bir maksat sözkonusu. Sadece bu şerefli ve yüce amaca sahip...

Fakat insan fıtratı belirli bir derecede bozulmaya uğrayınca; ne düşünüyor, ne değerlendiriyor, ne de öğüt alıyor. Bu noktada ona artık ne korkutma, ne de hatırlatma bir yarar sağlamayacaktır.

فَكَذَّبُوهُ فَأَنجَيْنَاهُ وَالَّذِينَ مَعَهُ فِي الْفُلْكِ وَأَغْرَقْنَا الَّذِينَ كَذَّبُوا
بِآيَاتِنَا إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا عِيبًا

مُؤْمِنِينَ

65- "Ad kavminde de kardeşleri Hud'u peygamber olarak gönderdik. Hud onlara 'Ey soydaşlarım, Allah'a kulluk ediniz, O'ndan başka bir ilâhınız yoktur. O'ndan korkmuyor musunuz?' dedi."

66- "Soydaşlarının ileri gelen kâfirleri O'na 'Biz seni aptal olarak görüyoruz ve bir yalancı olduğunu sanıyoruz' dediler."

67- "Hud onlara dedi ki; 'Bende bir aptallık yoktur, tersine tüm varlıkların Rabbi tarafından gönderilen bir peygamberim.'"

68- "Siz Rabbimin mesajlarını iletiyorum, sizin için güvenilir bir öğüt vericiyim."

69- "Sizi uyarmak üzere içinizden biri aracılığı ile Rabbiniz tarafından size mesaj olması tuhafınıza mı gidiyor? Allah'ın sizi Nuh kavminin yerine geçirdiğini, sizi vücut yapısı bakımından onlardan daha güçlü yarattığını hatırlayınız. Allah'ın nimetlerini hatırlayınız ki kurtuluşa eresiniz."

70- "Soydaşları ona dedi ki, 'Sen bize tek Allah'a kulluk edelim, atalarımızın tapttıkları ilâhları bırakalım diye mi geldin. Eğer söylediklerin doğru ise ilerde çarpılacağımızı söylediğin azabı şimdi başımıza getir, bakalım.'"

71- "Hud onlara dedi ki, 'Rabbinizin azabı ve öfkesi hakkınızda kesinleşti. Allah'ın haklarında hiçbir kanıt indirmedik, kendiniz ve atalarınız tarafından takılmış birtakım adlar üzerine benimle tartışmaya mı girişiyorsunuz? O halde bekleyin bakalım, ben de sizin ile birlikte bekliyorum.'"

72- "Hud'u ve beraberindekileri rahmetimizin sonucu olarak kurtardık. Ayetlerimizi yalanlayarak inanmamış olanların ise kökünü kuruttuk."

İşte, aynı peygamberlik, aynı tartışma ve aynı netice... Bu aynı kanun, yürürlükteki yasa ve ilâhi adettir...

Ad kavmi, Nuh'un ve gemide, sayılarının 13 olduğu söylenen, yanında olup, kurtulanların torunlarıdır.. Şüphe yok ki, bunların ataları, gemide kurtulan müminler, Nuh'un dininde -ki islâmdır- idiler ve kendisinden başka ilâh olmayan biricik Allah'a tapınıyorlar ve O'nun alemlerin Rabbi olduğuna inanıyorlardı. Zaten Nuh da onlara 'Fakat ben alemlerin Rabbinin elçisiyim' demişti. Uzun bir süre geçti. Yeryüzüne dağıldılar. Şeytan her zamanki oyunlarını onlara da oynadı. Onları -öncelikle mülk ve mal sevgisi olmak üzere- Allah'ın şeriatına değil, kendi isteklerine göre arzuları doğrultusunda yöneltti. Hud'un kavmi peygamberlerinin tek olan Allah'a tekrar kulluğa çağırmasını hoş görmeme sapıklığına düşdüler.

"Ad kavmine de kardeşleri Hud'u peygamber olarak gönderdik. Hud onlara 'Ey soydaşlarım, Allah'a kulluk ediniz, O'ndan başka bir ilâhınız yoktur. O'ndan korkmuyor musunuz?' dedi."

Bu sözleri daha önce Nuh söylemiş, kavmi O'nu yalanlamış, bu nedenle başlarına gelen gelmişti. Allah onların ardından Ad kavmini gönderdi. Burada onların yurtları belirtilmiyor. Başka surelerden öğreniyoruz ki, onlar, Yemen sınırında Yemame ve Hadramut arasında yüksekçe yerler olan Ahka'f'lıdılar. -Bunlar da daha önce Nuh'un kavminin gittiği yolu izliyorlar. Bu yolu izleyenlerin başlarına gelenleri ne düşünüyorlar, ne de hatırlıyorlar. Bu yüzden Hud Allah'dan ve bu korkunç sonuçtan korkmamalarından endişe ederek, onlara seslenirken 'O'ndan korkmuyor musunuz?' sorusunu da, sözlerine ekledi.

Kavminin ileri gelenlerine, soydaşlarından birinin onları hidayete çağırması ve çok az sakınmalarını hoş görmemesi ağır geldi ve haddi aşarak, O'nu deli ve ahmak saydılar. Ne kötü değer takdiri! Utanmadan ve hayasızca, hep beraber peygamberlerini delilik ve yalancılıkla suçlamaya kalkıştılar:

"Soydaşlarının ileri gelen kâfirleri O'na 'Biz seni aptal olarak görüyoruz ve bir yalancı olduğuna sanıyoruz' dediler."

Araştırmadan, düşünmeden ve hiçbir delile dayanmadan, böyle ölçsüzce davrandılar.

"Hud onlara dedi ki: Bende bir aptallık yoktur, tersine tüm varlıkların Rabbi tarafından gönderilen bir peygamberim. Size Rabbimin mesajlarını iletiyorum, sizin için güvenilir bir öğüt vericiyim."

Kendisinden, -sapıklık iddiasını reddettiği gibi- aptal olduğu iddiasını da kesinlikle ve doğrulukla reddetti. -Daha önce Nuh'un ortaya koyduğu gibi- onlara, elçiliğinin kaynağını ve hedefini açıkladı, bu konuda onlara öğüt verdiğini ve tebliğinde doğru sözlü olduğunu da ortaya koydu. Tüm bunları, onlara bir davetçinin yumuşaklığı ve güvenilir bir kişinin doğruluğu ile söyledi.

Daha önce Nuh kavminin tuhaf karşıladığı gibi, onların da peygamberlikten kaynaklanan bu misyonun içeriğini garipsemiş olmaları ki, sanki her ikisi de aynı ruhu taşıyan bir kişilikmişçesine, Hud da onlara daha önce Nuh'un söylediği sözleri tekrarlıyor:

"Sizi uyarmak üzere içinizden biri aracılığı ile Rabbinizden size mesaj gelmesi tuhafınıza mı gidiyor?"

Sonra sözlerine, onlara sunulan bir gerçeği ekliyor... Nuh kavminden sonra yeryüzüne halef olmaları, dağlık bölgede türemeleri nedeniyle vücutça sağlam ve kuvvetli olmaları, yanısıra otorite ve saltanat verilmesi gerçeğini:

"Allah'ın sizi Nuh kavminin yerine geçirdiğini, sizi vücut yapısı bakımından onlardan daha güçlü yarattığını hatırlayınız. Allah'ın nimetlerini hatırlayınız ki kurtuluşa eresiniz."

Nimetlere şükürle karşılık verme, azgınlıktan kaçınma, geçmişlerin sonundan sakınma, bu halef olmanın, bu güç ve kuvvetin gereklerindendir. Onlar değişmeyen, şaşmaz ilâhi kanuna uygun olan ve belirli bir kadere göre işleyen yasaların işlemeyeceğine dair Allah'dan yemin mi aldılar? Nimetleri sayıp dök-

mek, insanlarda şükür doğurur. Nimete şükür ise, sebeplerin korunmasını ister. Bunun ardından da, dünya ve öte dünyada kurtuluş sağlanır.

Fakat fitrat değiştiği zaman, ne düşünüyor, ne uyarıları değerlendiriyor, ne de öğütleri dinliyor. İşte böylece kavmin ileri gelenleri günah içinde, gurura kapıldılar, tartışmayı kısa kestiler ve öğütleri ağır bulanın aceleciliği ile uyarıları alaya aldılar ve azabın çabuk gelmesini istediler:

Soydaşları ona dedi ki, 'Sen bize tek Allah'a kulluk edelim, atalarımızın tap-tıkları ilâhları bırakalım diye mi geldin. Eğer söylediklerin doğru ise, ilerde çarpılacağımızı söylediğin azabı şimdi başımıza getir, bakalım.'

Sanki bakmaya dayanamadıkları ve dinlemeye sabredemedikleri kötü bir işe çağırıyorlar!

Soydaşları ona dedi ki, 'Sen bize tek Allah'a kulluk edelim, atalarımızın tap-tıkları ilâhları bırakalım diye mi geldin.'

Gönüllerin ve akılların ülfet peydah ettiği realiteye tutsaklık duygusuna dair ne kötü bir manzara! Bu tutsaklık duygusu insanı, inceleme ve değerlendirme hürriyeti, düşünce ve inanç hürriyeti gibi insanlık özelliklerinden soyutluyor. Kişiyi gelenek ve göreneklerin, örf ve adetlerin kulu, kendisi ve kendi gibi diğer kölelerin arzularının kulu yapar ve bilgi ve aydınlığın tüm yollarını ona kapatır.

Böylece kavim, gerçekte yüzyüze gelmekten, daha doğrusu kulu oldukları batılın saçmalığını düşünmekten kaçınarak, azabın çabuk gelmesini istiyor ve güvenilir öğütçü peygamberlerine şöyle diyorlar:

"Eğer söylediklerin doğru ise, ilerde çarpılacağımızı söylediğin azabı şimdi başımıza getir, bakalım"

Daha sonra, Peygamberin kesin ve hızlı karşı cevabı geliyor:

"Hud onlara dedi ki, 'Rabbimizin azabı ve öfkesi hakkınızda kesinleşti. Allah'ın haklarında hiçbir kanıt indirmedigi, kendiniz ve atalarınız tarafından tartışmaya mı girişiyorsunuz? O halde bekleyin bakalım, ben de sizin ile birlikte bekliyorum.'

Rabbinin kendisine bildirdiği, hakettikleri ve kaçacak hiçbir sığınakları bulunmayan akibetlerini onlara ulaştırıyor... Bu beraberinde Allah'ın gazabı olan, defedilemez bir azab. Sonra azaba dair bu aceleleri peşisıra azap hızlandırılıyor. Düşünce ve inançlarının bayağılığı ortaya konuyor.

"Allah'ın haklarında hiçbir kanıt indirmedigi, kendiniz ve atalarınız tarafından takulmuş birtakım adlar üzerine benimle tartışmaya mı girişiyorsunuz?"

Allah'la birlikte kulluk ettiğiniz şeylerin hiçbir gerçekliği yoktur. Kendiniz ve atalarınız tarafından takulmuş birtakım adlardır. Allah onlar hakkında bir kanıt indirmemiş ve izin de vermemiştir. Bu durumda ne onların bir otoriteleri, ne de sizin buna dair bir kanıtınız vardır.

Kur'an'da tekrar edilen 'Allah'ın haklarında hiçbir kanıt indirmedigi' ifadesi, temel bir gerçeği düşündürüyor... Allah'ın indirmedigi her söz, kanun, örf

veya düşüncenin bir ağırlığı yoktur, etkisi azdır ve kayboluşu çabuk olur... Fitrat, tüm bunları hafife alır. Eğer sözler, Allah'dan geliyorsa, Allah'ın onlara yerleştirdiği bir yetki nedeniyle, bir ağırlığı vardır ve gönüllere işler, yerleşir.

Nice alımlı düşünce, nice süslü ve otorite destekli sosyal kurum ve uygulama vardır, ama Allah'ın otoritesinden kaynaklanan bir güç içeren sözleri karşısında eriyip gider. Huzurlu bir güven ve yetkinliğin verdiği sağlamlık içerisinde Hud soydaşlarına meydan okudu:

“O halde bekleyin bakalım, ben de sizin ile birlikte bekliyorum.”

Bu güven, Allah'a çağıranların hissettiği gücün kaynağıdır... Hud, getirdiği hakkın Allah'ın otoritesinden aldığı gücü ve kuvveti bildiği gibi, batılın -her ne kadar yaygın ve güçlü görünse de- gerçekte zayıf, etkisiz ve güçsüz olduğunu da yakinen bilir.

Bekleyiş pek uzun sürmüyor:

“Hud'u ve beraberindekileri rahmetimizin sonucu olarak kurtardık. Ayetlerimizi yalanlayarak inanmamış olanların ise kökünü kuruttuk.”

Bu, geriye bir kişi bile bırakılmadan gerçekleşen tam bir yokediştir. Bu olay hakkında, son ferdine kadar bütün kavim yok edildiği için, ‘kökleri kazındı’ ifadesi kullanılabilir.

Böylece yalanlayanların defterinden bir sayfa daha kapanmaktadır. Uyarı yarar sağlamadığı halde, başka bir uyarı daha yapılıyor... Başka surede bu azap hakkında ayrıntılı bilgi verildiği halde, burada ayrıntıya girilmiyor. Biz de, konuları hızlı geçmeyi amaçlayan bu ayetleri izleyerek, durmuyoruz ve bu ayetteki yerler hakkında fazla ayrıntıya girmiyoruz.

SEMUD KAVMİ VE HZ. SALİH

وَالِىٰ نَمُوْدَا اَنَا هُمْ سَابِقًا قَالَ يٰقَوْمِ
 اَعْبُدُوا اللّٰهَ مَا لَكُمْ مِنَ اللّٰهِ غَيْرُهُ قَدْ جَاءَتْكُمْ بَيِّنَةٌ
 مِنْ رَبِّكُمْ هَذِهِ نَاقَةُ اللّٰهِ لَكُمْ اٰيَةٌ فَذُرُّوْهَا تَاْكُلْ فِيْ اَرْضِ
 اللّٰهِ وَلَا تَمْسُوْهُمْ بِسُوءٍ فَاُخَذَ مِنْكُمْ عَذَابًا اَلِيْمًا ۝
 وَاذْكُرُوْا اِذْ جَعَلَكُمْ خُلَفَاءَ مِنْۢ بَعْدِ عَادٍ وَبَوَّأَكُمْ
 فِي الْاَرْضِ تَتَّخِذُوْنَ مِنْ سُهُوْلِهَا قُصُوْرًا وَتَنْحِتُ الرِّسَّ
 اِنِجَالٌ يُبْوِئُكُمْ اَذْكُرُوْا اِلَآهَ اللّٰهِ وَلَا تَقْسُوْا فِى الْاَرْضِ
 مُنْفِيْدِيْنَ ۝ قَالِىَّذٰلِكَ الَّذِىۡ نَسْتَعْبُدُ مِنْۢ بَعْدِ مَا مِنْ قَوْمِهِ

لَاذِينَ أَنْتُمْ مُعْتَقُونَ إِنَّمِنْهُمْ أَنْتُمْ لَنْ تَنْصُرُوهُمْ بِأَنْتُمْ كَافِرُونَ ۝
 رَسُولٌ مِنْ رَبِّهِمْ قَالَ أَلَا أَنَا بِأَرْسِلُكُمْ مُؤْمِنُونَ ۝
 قَالَ لَئِنْ أَنْتُمْ كُنْتُمْ نَارًا بَالِدَةً لَأَمْتُمْ بِهِ كَافِرُونَ ۝
 فَتَقَرُّوْا إِلَى أَمَّةٍ وَتَعْتَازُ فِي مَرِيبَتِهِمْ وَقَالُوا يَا مَعْشَرَ
 الْإِنْسَانِ إِنَّمَا كُنْتُمْ تَخْفَضُونَ وَتَعْزِزُونَ ۝ فَخَذَّ لَهُمُ
 الرَّجْفَةُ فَأَصْبَحُوا فِي دَارٍ مُنَافَيْنَ ۝ فَقَوْلِ عَنْهُمْ
 وَقَالَ يَا قَوْمِ لَقَدْ أَتَيْتُكُمْ بِرِسَالَةٍ تَنْصَحُكُمْ
 لَكُمْ وَلَكِنْ لَا تُحِبُّونَ النَّاصِحِينَ ۝

73- Semud kavmine de kardeşleri Salih'i peygamber olarak gönderdik. Salih onlara dedi ki, 'Ey soydaşlarım, Allah'a kulluk ediniz, O'ndan başka bir ilâhımız yoktur. Rabbinizden size bir belge geldi, Şu Allah'ın dışı devesi size bir delildir. Burakın onu, Allah'ın çayırında otlasın, sakın ona bir kötülük etmeyin, yoksa acı bir azaba çarptırılırsınız.

74- Allah'ın siz Ad kavminin yerine geçirdiğini ve ovalarında köşkler edinip dağlarında yontma evler yaptığınız bir bölgeye yerleştirdiğini hatırlayınız. Allah'ın nimetlerini hatırlayınız da yeryüzünde bozgunculuk yapmaktan kesinlikle kaçınınız.

75- Salih'in kendini beğenmiş soydaşları, işlerinden iman etmiş horlanmışlara, ezilenlere 'Salih'in Rabbi tarafından gönderildiğini biliyor musunuz?' dediler. Onlar da 'Evet, biz onun aracılığı ile gönderilen mesajı inanıyoruz' dediler.

76- Kendini beğenmişler de onlara 'Biz sizin inandığınızı inkâr ediyor, reddediyoruz' dediler.

77- Arkasından Rabblarının emrine başkaldırarak dışı deveyi boğazladılar ve 'Ey Salih, eğer gerçekten peygambersen, ilerde çarpılacağımız söylediğin azabı şimdi başımıza getir, bakalım' dediler.

78- Bu arada ani bir yer sarsıntısına tutuldular da oldukları yerde yatılıp kalıverdiler.

79- Bunun üzerine Salih, onlara sırt çevirdi ve 'Ey soydaşlarım, size Rabbinin mesajını ilettim, size öğüt verdim, fakat siz öğüt verenlerden hoşlanmıyorsunuz' dedi.

Bu, tarih boyunca süren, insanlık kitabının bir başka sayfası. İşte, cahiliye'ye tekrar dönülüyor, hak ile batılın ayrılış sahnesi sergileniyor, yalanlayanların sonu, yeniden gerçekleşiyor.

"Semud kavmine de kardeşleri Salih'i peygamber olarak gönderdik. Salih onlara dedi ki, 'Ey soydaşlarım, Allah'a kulluk ediniz, O'ndan başka bir ilâhı-

nız yoktur.”

Bunlar, mahlukatın yola kendisiyle başladıkları ve onunla bitirecekleri sözlerdir. İnanç, yöneliş, tavır alış ve tebliğ noktasında tek bir yöntem vardır.

Burada ek olarak bir de, Salih'in kavminden doğrulamasını istediği bir mucize yer almaktadır.

Rabbinizden size bir belge geldi. Şu Allah'ın dışı devesi size bir delildir.”

Burada ayetlerin amacı, ortak çağırışı ortaya koymak ve O'na inananlar ile O'nu yalanlayanların akibeti gerçeğini belirlemek olduğu için, mucize istekleri ayrıntıyla incelenmemiş, sadece bu mucizenin varlığını ilân etmiştir. Yanısıra deve hakkında da onun Rabblerinden gelen bir kanıt olduğu, Allah'ın devesi ve mucizesi olduğundan başka bir ayrıntıdan söz edilmemiştir. Allah'ın devesi olduğunun belirtilmesinden, Rabblerinin kanıtı olmasından, bizzat Allah'a nisbet edilmesinden ve peygamberliğini doğrulayan bir delil olmasından, onun sıradan bir deve olmadığını ve sıradan yollarla meydana çıkmadığını anlıyoruz... Devenin durumu hakkında, bu güvenilir kaynakla söz edilenlere başka hiçbir şey eklemiyoruz. -Kur'an'da ona dair bu işaret, başka bütün ayrıntılardan daha yeterlidir- Biz ayetleri izlemeyi ve gölgelerinde yaşamayı sürdürüyoruz:

“Bırakın onu, Allah'ın çayırında otlasın, sakın ona bir kötülük etmeyin, yoksa acı bir azaba çarptırılırsınız.

Çünkü o Allah'ın devesidir. Bırakın onu, Allah'ın çayırında otlasın, yoksa o kötü sonuç ile uyarıcıdır.

Ayet, kötü son ile uyardıktan sonra Salih kavmini, düşünmeye, ders almayaya, azgınların sonlarına bakmaya, bu azgınların ardından onlara verilen nimetlere şükre çağırmaya başlıyor:

“Allah'ın sizi Ad kavminin yerine geçirdiğini ve ovalarında köşkler edinip dağlarında yontma evler yaptığımız bir bölgeye yerleştirdiğini hatırlayınız. Allah'ın nimetlerini hatırlayınız da yeryüzünde bozgunculuk yapmaktan kesinlikle kaçınız.”

Burada ayetler, Semud yurdunun nerede olduğundan söz etmiyor. Fakat başka surede onların -Hicaz ile Şam arasında yer alan- Hicr'de yaşadıkları belirtilmiştir. Salih'in onlara yaptığı hatırlatmalardan, Semudlular'ın yaşadıkları yerin doğası hakkında kimi bilgiler edindiğimiz gibi, yerleşim şekilleri, onlara verilen nimetlerin etkileri hakkında da bilgi ediniyoruz. Burası hem ovalık, hem de dağlık bir arazidir. Ovalık arazide köşkler (villalar, yalılar) yapmışlar, dağda evler oymuşlardı. Bu kısa ayetlerdeki işaretlerden açıkça anlaşıldığına göre, bu bir medeniyet idi... Salih Allah'ın onları Ad kavmine halef kıldığını hatırlatıyor. Yerleşim yerleri onların yerleşim yerleri ile aynı olmasa bile, tarihi süreç içerisinde, Ad medeniyetini izleyen medeniyetin sahibi idiler. Otoriteleri Hicr dışına da taşmıştı. Bu nedenle, yeryüzünde yerleşenlerin halifeleri ve hakimleri oldular. Salih onları, önlerindeki Ad kavminin azgınlarının durumunu ibret alarak, güç ve medeniyetlerinden gurura kapılıp yeryüzünde bozgunculuk yapmaktan

kesin olarak sakındırdı.

Yine buradaki veciz ve özet ifadeli ayetlerden, şunları da anlıyoruz: Salih'in (Selâm üzerine olsun) kavminden bir grup insan iman etmiş, bir grup ise büyüklenmiştir.

İnanmayanların ileri gelenleri, yeryüzündeki otoritelerinden soyutlanmaları ve alemlerin Rabbi olan tek ilâha dönmeleri çağrısına iman edenleri, tek Allah'a kulluk ederek bu sayede kullara kulluktan kurtulan ve boyunlarından tağutun boyunduruğunu söküp atan müminlere işkence etmeye kalkışmaları gerekmektedir!

İşte tam böyle, Salih'in kendini beğenmiş ileri gelen soydaşlarının güçsüz, ezilen müminlere işkenceye ve tehditler savurmaya koyulduklarını görmekteyiz:

"Salih'in kendini beğenmiş soydaşları, içlerinden iman etmiş horlanmışlara, ezilenlere 'Salih'in Rabbi tarafından gönderildiğini biliyor musunuz? derler."

Açıktır ki bu soru, Salih'in Rabbinden getirdiğini iddia ettiği mesajı doğrulamalarından kaçınmaları ve imanlarından hoşlanmamaları nedeniyle tehdid ve küçümseme yüklüdür.

Fakat ezilenler artık bir daha ezilmeyeceklerdi. Allah'a iman, gönüllerine kuvvet, ruhlarına güve ve huzur doldurmuştu... Onlar, dinlerinden kesinlikle emin idiler. Kendini beğenmiş ileri gelenlerin tehdid ve korkutmalarının ne yararı var? Alaya almalar ve zorlamalarının ne faydası olur?

"Evet, biz onun aracılığı ile gönderilen mesaja inanıyoruz" dediler.

Bundan dolayı ileri gelenler, tehdide yorulacak şekilde açıkça konumlarını ilân ettiler:

"Biz sizin inandığınızı inkâr ediyor, reddediyoruz" dediler.

Salih'in getirdiği hiçbir kuşkuyla yer bırakmayacak şekildeki delile rağmen... İleri gelenlerin Salih'i doğrulamaktan alıkoyan delil yetersizliği değildir... Çünkü, tek ilâha kulluk, onların otoritelerini yıkmakla tehdid ediyordu... Çünkü insanda, hükümdar olma arzusu ve hakimiyet ve otorite kompleksi vardır. Şeytan sapkınları bu yulardan tutup, güdüyordu.

Sözlerini pratiğe geçirdiler. Kendilerine Allah katından, peygamberini çağrısında doğrulayan bir delil olarak gönderilen ve peygamberlerinin onları, saldırdıdan sakındırdığı Allah'ın devesine saldırdılar ve acı bir azaba çarptırıldılar.

Ardından Rabblerinin emrine başkaldırarak dişi deveyi boğazladılar ve 'Ey Salih, eğer gerçekten peygambersen, ilerde çarpılacağımızı söylediğin azabı şimdi başımıza getir, bakalım' dediler.

Bu, isyanın yanısıra bulunan bir küstahlıktır. Allah onların isyanlarını, bundaki küstahlıklarını ortaya koymak ve buna eşlik eden kişisel duygularını tasvir

etmek, yanısıra azabı çabuk isteme ve uyarı ile alay ettiklerini de ifade etmek amacıyla, 'başkaldırı' olarak isimlendiriyor.

Gelen ayetler, sonucu ilânda gecikmediği gibi, ayrıntıya da girmiyor:

"Bu arada ani bir yer sarsıntısına tutuldular da oldukları yerde yığılıp kalıverdiler."

Ani sarsıntı ve yığılıp kalma, isyan ve arsızlığın cezasıdır. Ani sarsıntıya bir dehşet de eşlik ediyor. Yeře yığılıp kalma, hareket etmekten acizliği sahnelemektedir. İsyankara ani sarsıntı ne de uygun! Saldırgana acizlik ne yakışır! Kötü sona uygun bir ceza. Ve bu kötü sonu uygun bir tasvir ile ifade.

Ayetler onları 'yığılıp kaldıkları' şekilde bırakıyor ve yalanlayıp, karşı çıktıkları Salih'in durumunu sahneliyor.

Bunun üzerine Salih onlara sırt çevirdi ve 'Ey soydaşlarım, size Rabbimin mesajını ilettilim, size öğüt verdim, fakat siz öğüt verenlerden hoşlanmıyorsunuz' dedi.

O, tebliğ ve öğüt verme emanetini yerine getirdiğine dair şahidlik ediyor ve isyan ve yalanlama ile kendi başlarına getirdikleri kötü sondan uzak olduğunu belirtiyor... Böylece, yalanlayanların kitabından başka bir sayfa daha kapanıyor. Alay edenler, hatırlatmadan sonra, kendilerine yapılan tehdide çarpılıyorlar.

HZ. LÛT VE KAVMİ

Tarihin akışı sürüyor. İbrahim (r.a)'in devrindeyiz. Fakat ayetler, burada İbrahim kıssasından sözetmiyor. Çünkü surenin başında geçen 'Biz pek çok kasabayı yok ettik. Onları gece ya da öğle uykularında iken bastırdık' ayetinde belirtilenlere uygun olarak, ayetler yalanlayanların sonlarını araştırıyor. Bu kıssalar, uyarıcıyı yalanlayan kasabaların yok edilşi hakkında bu genel ifadenin açıklamasıdır. İbrahim Rabbinden onların yokedilmesini istemediği için, İbrahim'in kavmi helâk edilmedi. İbrahim onlardan ve Allah dışında tapındıklarından uzaklaştı... Burada sırasıyla içediği uyarı, yalanlama ve yokedilişe birlikte İbrahim'in kardeşi oğlu ve çağdaşı- Lût'un kavmi hakkında kıssa, ayetlerin akışı içerisinde ve Kur'an yöntemine göre anlatılıyor:

وَلَوْ كَانُوا يَفْقَهُونَ

لَقَوْمِهِ أَتَانَهُنَّ الْفَاحِشَةُ مَا سَبَقَكُمْ بِهَا مِنْ أَحَدٍ
مِّنَ الْعَالَمِينَ • إِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ الزَّجَالَ شَهْوَةً
مِّنْ دُونِ النِّسَاءِ • بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ مُّسْرِفُونَ •
وَمَا كَانَ جَرَابَ قَوْمِهِ إِلَّا أَنْ قَالُوا أَخَذِمْ جُرُومَهُمْ

مِنْ قَرْنَيْكُمْ إِنَّهُ نَأْسِرَ يَطْهَرُونَ ﴿٥٠﴾ فَأَنْجَيْنَاهُ وَأَمَلَكَهُ
إِلَّا أَمْرًا كُنْتُمْ كَأَنْتُمْ مِنَ الْفَاسِقِينَ ﴿٥١﴾ وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ
مَطَرًا فَأَنْظَرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُجْرِمِينَ ﴿٥٢﴾

İği ilk kendilerinin çıkardığını anlatmaya çalışıyor:

“O soydaşlarına de ki; ‘Sizler daha önce dünyada hiç kimsenin işlemediği bir fuhuş türünü mü işliyorsunuz? Sizler kadınları bırakıp erkeklere şehvetle yaklaşıyorsunuz. Kuşkusuz siz her türlü ölçüyü çiğneyen, azgın bir toplumsunuz.”

Lût'un kavmini damgaladığı ölçü tanımaz azgınlık, normal fitratda somutlaşan Allah'ın sistemine tecavüzdeki azgınlıktır. Bu azgınlık, insanlığın yaşamını sürdürdürebilmesi ve hayatın gelişmesi için Allah'ın onlara verdiği cinsel güçtedir. Onlar bu gücü, özel amacına uygun olmayan yerlerde harcadılar. Hem de sırf kural dışı 'şehvet' uğruna. Allah salim fitri şehveti, Allah'ın doğal kanununun gerçekleşmesi için vermiştir. Eğer kişi kendisi nefsinde, bu kanuna aykırı amaçlar hissediyorsa, bu durumda o, ahlâkın bozulmasından önce, kural dışılık, sapma ve fitratın bozulması demektir. Zaten bunlar arasında da bir fark yoktur. İslâmi ahlâk sapmamış ve bozulmamış fitri ahlâktır.

Kadının -ruhî yapısı yanında- bedensel yapısı, erkeğe, sırf şehvet amaçlanmamış olan bu birleşmede bozulmamış fitrat zevkini hissettirir. Yanısıra olan bu zevk, Allah'ın rahmeti ve nimetidir. Hayatın devamı noktasındaki dileği ve kanunun gerçekleşmesini sağlamak için, teklifin güçlüğüne dengeleyen bir zevki de vermeyi ihmal etmemiştir. Fakat -erkeğe göre- erkeğin bedensel yapısı bu bozulmamış fitrat zevkini sağlamaya elverişli değildir. Bilakis, iğrenme hissi ağır basar ve bozulmamış fitrata sırf bu his bile engel olur.

İnanç kaynaklı düşüncenin doğası ve buna dayalı hayat sistemi, bu durumda kesin etkilidir...

İşte Avrupa ve Amerika'daki modern cahiliye, sırf doğru inançtan ve buna dayalı hayat sisteminden sapma nedeniyle, pek yaygın bir şekilde kural dışı cinsel sapkınlıkları barındırıyor.

Burada, yeryüzünde kendileri dışında tam insanlık hayatının dumura uğramasını isteyen yahudinin sahip olduğu propaganda araçlarından kaynaklanan, ahlâk ve inançtaki çözülmenin yaygınlaşması nedeni hakkında yaygın bir iddia vardır. Burada, yönlendirilen bu propaganda araçlarından kaynaklanan kadının örtünmesini, toplumlarda çarpık cinsi saplantıların yayılmasına neden olduğu yaygın iddiası ortaya atılıyor. Fakat, gerçeklerin tanıklığı gözlere saplanıyor. Avrupa ve Amerika'da -hayvanlar aleminde olduğu gibi- bir kadın ile bir erkek arasında cinsel ilişkiyi önleyecek tek bir engel kalmamıştır. Bu kadın-erkek arası, karma hayat biçiminin yaygınlaşmasına paralel olarak, kural dışı sapık ilişkiler de eksilmeksizin artmaktadır. Erkekler arasında sapık ilişkiler azalmadığı gibi, bu tür sapık ilişkiler kadınlar arasında da yaygınlaşmaya başlamıştır. Gözleri ile bu gerçeği göremeyenler, Amerikalı yazar Kenzi'nin “Erkekler Arasında Cinsel Yaşam” ve “Kadınlar Arasında Cinsel Yaşam” adlı kitaplarını okusunlar. Fakat bu güdümlü propaganda araçları, siyon protokolleri ve misyoner kongreleri kararlarına uygun olarak, cinsi sapıklık konusunda bu uydurmaları yaymaya ve onu kadının örtülü olmasına bağlamaya devam etmektedirler. ⁽⁴⁵⁾

(45) Bkz “Biz Müslüman mıyız?” ve “İnsan Yaşamındaki Değişim ve Süreklilik” Muhammed Kutup

Tekrar Lût kavmine dönüyoruz. Sapıklıkları peygamberlerine verdikleri şu cevapta bir kez daha görünmektedir:

“Soydaşlarının verdikleri tek cevap şu oldu; ‘Lût’u ve arkadaşlarını kenti-nizden sürünüz, çünkü onlar temizliğe pek meraklı kimselermiş’ dediler.

Ne tuhaf! Geriye pislik içindeki insanlar kalması için kentten temizliğe pek meraklı olanlar sürülecek?

Fakat tuhaf olan ne? Modern cahiliye ne yapıyor? Temizliğe düşkün olan-ları kovmuyor mu? Cahiliye toplumunun -ilericilik adı altında, kadın, erkek her-kesin bağlarını parçalayarak- yiyecek, can, mal, fikir ve düşünce alanlarında daldığı bataklığa düşmeyenleri baskı altına almıyor mu? O, temizliğe düşkün insanları görmek istemez. Çünkü o, buna tahammül edemez ve onları ancak ken-disi gibi pislığe batmış olarak görmek ister. Her dönemde cahiliye mantığı böy-lelidir!

Diğer ayetlerde olduğu gibi burada da, ayrıntıya girilmeden ve konu fazla uzatılmadan hızla sonuç bildiriliyor.

“Lût’u ve eşi dışındaki yakınlarını kurtardık. Eşi ise geride kalıp helâk olan-lardan oldu. Onların üzerine müthiş bir yağmur yağdırdık. Gör bakalım, gün-nahkârların sonu nasıl olur?”

Sonuç, asilerin tehdid ettiği kimseler lehinedir. Yanısıra bu, toplum ara-sında inanç ve sistem temelli bir ayrımdır da. Lût’un karısı -kendisine en yakın kimse olduğu halde- helâktan kurtulamamıştır. Çünkü o, inanç ve sistem bakı-mından toplumunun helâk olan azgınlarının işbirlikçisi idi.

Üzerlerine fırtınalarla yüklü helâk eden müthiş bir yağmur yağdırıldı. Bu müthiş yağmur ve sel suları dünyayı, işledikleri bu pislikten ve içinde yaşayıp öldükleri bataklıktan temizlemek için miydi?

Ne şekilde olursa olsun, yalanlayan günahkârların kitabından bir sahife daha kapanmaktadır!

HZ. ŞUAYB VE MEDYEN HALKI

Şimdi, karşımıza tarih süreci içerisinde yalanlayan toplumların kitapların-dan bir başka yaprak çıkmaktadır. Medyenlerin ve kardeşleri Şuayb’ın sayfası:

وَالَيْ

مَدْيَنَ أَخَاهُ شَيْبًا قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ
مِنْ إِلَهِ غَيْرِهِ قَدْ جَاءَكُمْ بَيِّنَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ
فَاَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ
أَشْيَاءَهُمْ وَلَا تَتَّبِعُوا فِي الْأَرْضِ مَسَلِحَةَ الْمُضِلِّينَ

ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿٥٠﴾
 وَلَا تَقْعُدُوا بِكُلِّ صِرَاطٍ تُوعِدُونَ وَتَصُدُّونَ
 عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ مِنْ أَمْنٍ بِهِ وَتَغْوُوا عِوَجًا وَادْكُرُوا
 إِذْ كُنتُمْ بِلِيلٍ مُّكْثَرُكُمْ وَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ
 عَاقِبَةُ الْمُفْسِدِينَ ﴿٥١﴾ وَإِنْ كَانَ طَائِفَةٌ مِنْكُمْ أَمَرُوا
 بِالْإِذْيَارِ سَلْتُ بِهِ وَطَائِفَةٌ لَّهُمْ نُورٌ مُّنِيرٌ فَاصْبِرُوا
 حَتَّى يَحْكُمَ اللَّهُ بَيْنَنَا وَهُوَ خَيْرُ الْحَاكِمِينَ ﴿٥٢﴾
 قَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا مِنْ قَوْمِهِ لَنُخْرِجَنَّكَ يَا شُعَيْبُ
 وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَكَ مِنْ قَرْيَتِنَا أَوْ لَنَعُوذَنَّ فِي مَلِئْنَا قَالُوا
 أَوَلَوْ كُنَّا كَارِهِينَ ﴿٥٣﴾ قَدْ افْتَرَيْنَا عَلَى اللَّهِ كَذِبًا إِنْ عُدْنَا
 فِي مِلَّتِكُمْ بَعْدَ إِذْ بَخَّيْنَا اللَّهُ مِنْهَا وَمَا يَكُونُ لَنَا أَنْ نَعُوذَ فِيهَا
 إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّنَا وَسِعَ رَبُّنَا كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا عَلَى اللَّهِ تَوَكَّلْنَا
 رَبَّنَا افْعَلْ بَيْنَنَا وَبَيْنَ قَوْمِنَا بِالْحَقِّ وَأَنْتَ خَيْرُ الْفَاعِلِينَ
 ﴿٥٤﴾ وَقَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ لَئِنْ اتَّبَعْتُمْ شُعَيْبًا
 انْكَرُوا إِذَا كَانُوا يَحْسِرُونَ ﴿٥٥﴾ قَاخَذْتُهُمُ الرِّجْعَةَ فَأَصْبَحُوا فِي دَارِهِمْ
 جَاثِلِينَ ﴿٥٦﴾ الَّذِينَ كَذَّبُوا شُعَيْبًا كَانُوا يَفْعَلُونَ أَمَّا الَّذِينَ كَذَّبُوا
 شُعَيْبًا كَانُوا هُمُ الْكَافِرِينَ ﴿٥٧﴾ فَقَوْلُوا لَهُمْ وَقَالَ يَأْقُورُ
 لَقَدْ أَتَيْتُكُمْ بِرِسَالَاتٍ مِنْ رَبِّي وَنَهَيْتُكُمْ عَنْ كَيْفَ أَنْتُمْ عَلَى

قَوْمِ كَافِرِينَ ﴿٥٨﴾

85- Medyen halkına da kardeşleri Şuayb'ı peygamber olarak gönderdik. Şuayb onlara dedi ki; 'Ey soydaşlarım, Allah'a kulluk ediniz, O'ndan başka bir ilâhınız yoktur. Rabbinizden size bir belge geldi. Öl-

çüde ve tartıda dürüst olunuz, insanların eşyalarını eksik vermeyiniz, yeryüzünde dirlik-düzen sağlandıktan sonra bozgunculuk çıkarmayınız. Eğer mümin iseniz, sizin için hayırlı olan tutum budur.

86- *Bütün yol başlarında pusu kurup inananları tehditle Allah yolundan alıkoymayınız, bu yolu eğri göstermeye yeltenmeyiniz. Sayıca azken, Allah'ın sizi çoğalttığını hatırlayınız. Görünüz, bozguncuların sonu nasıl oldu?*

87- *Eğer içinizden bir grup benim aracılığım ile gönderilen mesaja inanırken diğer bir grup buna inanmamış ise, Allah'ın aramızda hüküm vereceği güne kadar sabrediniz, o hüküm verenlerin en iyisidir.*

88- *O'nun kendini beğenmiş soydaşları dediler ki, 'Ya seni ve seninle birlikte inananları kentimizden süreriz, ya da dinimize dönersiniz' Şuayb onlara dedi ki; 'İstemsek de mi?'*

89- *Allah bizi sizin dininizden kurtardıktan sonra tekrar ona dönersek Allah'a yalan yere iftira atmış oluruz. Rabbimiz Allah dilemedikçe bir daha sizin dininize dönmemiz söz konusu değildir. Rabbimizin bilgisi her şeyi kapsamına almıştır. Sırf Allah'a dayanınız biz. Ey Rabbimiz, soydaşlarımız ile aramızdaki anlaşmazlığı sen hak uyarınca çözüme bağla. Çünkü anlaşmazlıkları en iyi çözüme bağlayan sensin!'*

90- *Soydaşlarının ileri gelenleri 'eğer Şuayb'a uyarırsanız, kesinlikle hüsrana uğrar, mahvolursunuz' dediler.*

91- *Bu arada ani bir yersarsıntısına tutuldular da oldukları yerde yığılıp kalverdiler.*

92- *Şuayb'ı yalanlayanlar, sanki yurtlarında hiç oturmamış gibi oldular. Şuayb'ı yalanlayanlar, asıl hüsrana uğrayanlar, asıl mahvolanlar oldular.*

93- *Bunun üzerine Şuayb onlara sırt çevirdi ve 'Ey soydaşlarım, size Rabbimin mesajlarını ilettim, öğüt verdim, şimdi kâfir bir topluma nasıl acıyabilirim?' dedi.*

Bu kıssada aynı konudaki benzerlerine kıyasla konunun daha uzatıldığını görmekteyiz. Bu uzatmanın sebebi, inanç konusunun yanısıra kimi insanlar arası ilişkileri de içermesidir. Bu suredeki diğer kıssalarda özet sunuş yöntemi izlenmiş olsa bile.

Medyen halkına da kardeşleri Şuayb'ı peygamber olarak gönderdik. Şuayb onlara dedi ki: 'Ey soydaşlarım, Allah'a kulluk ediniz, O'ndan başka bir ilâhınız yoktur.

Bu, ne değişen, ne de dönüşüme uğrayan bir çağrı kuralıdır... Daha sonra yeni peygamberin elçiliği konusunda kimi ayrıntılardan söz edilmektedir:

"Rabbinizden size bir belge geldi."

-Salih kıssasında bahsedildiği gibi- bu belgenin ne olduğundan söz edilmemiştir... Diğer surelerdeki kıssalarda da bunun belirtildiğini bilmiyoruz. Fakat ayet burada -Allah'ın katından gönderilme iddiasını isbat eden- getirdiği belgeye işaret etmektedir. Peygamberleri onlara ölçü ve tartıda doğruluğa dair emrini, yeryüzünde bozgunculuk yapmamalarına dair sakındırmasını ve halkın yolunu

kesmekten ve müminleri benimstedikleri dinden alıkoymaktan sakındırmasını hep bu belgeye dayandırmaktadır.

Ölçüde ve tartıda dürüst olunuz, insanların eşyalarını eksik vermeyiniz, yeryüzünde dirlik-düzen sağlandıktan sonra bozgunculuk çıkarmayınız. Eğer mümin iseniz, sizin için hayırlı olan tutum budur.

Bütün yol başlarında pusu kurup inananları tehditle Allah yolundan alıkoymayınız, bu yolu eğri göstermeye yeltenmeyiniz. Sayıca azken, Allah'ın sizi çoğalttığını hatırlayınız. Görünüz, bozguncuların sonu nasıl oldu?

Bu yasaklamadan Şuayb'ın kavminin yalnızca Allah'a kulluk etmeyen O'na ortak koşan bir toplum olduğunu anlıyoruz. Onlar özellikle otoritede O'na kullarını ortak koşuyorlardı. Sosyal ilişkilerini düzenlemede Allah'ın adil kanununa başvurmuyorlardı. Kendilerine kendilerinin uydurdukları kuralları ediniyorlardı. -Belki de ortak koşmaları sadece bu hususta idi- Onlar bu yüzden başkalarının yollarını kestikleri, yeryüzünde bozgunculuk yaptıkları gibi, alışverişte de hile yapıyorlardı. Doğru yolu bulan ve dinlerine inanan kişilere işkence eden ve Allah'ın dosdoğru yolundan alıkoymaya çalışan zalimler idiler. Yanısıra, Allah yolunda dosdoğru olmaktan hoşlanmıyorlar ve yolun Allah'ın sisteminde olduğu gibi dosdoğru sürüp gitmemesini, yanlış ve saptıran olmasını istiyorlardı.

Şuayb (selâm üzerine olsun), onları, yalnızca Allah'a kulluğa, O'nun ilâhlıkta biricik kabul edilmesine, sadece O'na tapınmaya ve özellikle hayatın tümüne ilişkin otoritede biricik olduğu gerçeğine çağırmakla işe başladı.

Şuayb'a onlara yaptığı çağrıyla, dünya görüşü, ahlâk ve sosyal ilişkileri düzenleyen kuralların kendisinden kaynaklandığı, yanısıra hayata ilişkin tüm kural ve sistemlerin kendisinden kaynaklandığını da bildiği bu prensip ile başlıyor. Tüm bunlar yalnızca şu prensibin uygulanması durumunda düzelebilir.

Tek olan Allah'a tapınmaya, yaşantısında Allah'ın dosdoğru sistemini uygulamaya ve Allah kendi şeriâtı ile yeryüzünde dirlik-düzen sağladıktan sonra arzularına uyarak bozgunculuk çıkarmayı bırakmalarını istiyor. Tüm bunların yanısıra çağrısına kimi uyarıcı gerçekleri de ekliyor... Onlara Allah'ın üzerlerindeki nimetini hatırlatıyor.

Sayıca azken Allah'ın sizi çoğalttığını hatırlayınız.

Onlar, kendilerinden önceki bozguncuların sonları ile korkutuyor.

Görünüz, bozguncuların sonu nasıl oldu?

Böylece onların birazcık adaletli ve insafılı davranmalarını, Allah'ın dinlerine ilettiği müminleri rahat bırakmamalarını, onlara her yol başında beklemelerini, kimi tehditler savurarak bütün yol başlarında pusu kurmamalarını ve eğer mümin olmayacaklar ise, Allah'ın iki grup hakkında vereceği hükmü beklemelerini istiyor.

Eğer içinizden bir grup benim aracığımı ile gönderilen mesaja inanırken

diğer bir grup buna inanmamış ise, Allah'ın aramızda hüküm vereceği güne kadar sabrediniz, o hüküm verenlerin en iyisidir.

Onları daha adil bir çizgiye çağırdı. Artık geriye bir adım dahi atmayacağı son noktada durdu. Hüküm verenlerin en hayırlısı olan Allah'ın hükmüne kadar, herkesi benimsediği dinde bırakmak ve bekleme, birbirlerine zarar vermeden yaşama noktasında.

Fakat tağutlar, yeryüzünde, imanın olmasına ve tağutun dinini benimsemeyen bir grubun somut varlığına... Yeryüzünde sadece Allah'ın dinini benimseyen, yalnızca O'nun otoritesini kabul eden, hayatında sırf O'nun kanunları ile muhakeme olunan ve hayatında sadece O'nun sistemini yol edinen müslüman bir toplumun varlığına... -eğer bu toplum kendi içine kapansa ve Allah'ın söz verdiği hükmü gelinceye değin tağutla uğraşmaktan vazgeçse bile- tağutun otoritesini böyle tehdit eden müslüman bir toplumun varlığına asla tahammül edemiyorlardı.

Tağut, -onlar kendileri ile çatışmaya girmeseler bile- müslüman toplum ile çatışmayı doğrulamaktadır. Çünkü hakkın sırf varlığı bile batılı çileden çıkarılmaktadır. Sırf bu varlık bile, batıl ile çatışmasını gerekli kılmaktadır... İşte bu, yasasında değişiklik bulunmayan Allah'ın kanunudur...

Onun kendini beğenmiş soydaşları dediler ki, 'Ya seni ve seninle birlikte inananları kentimizden süreriz, ya da dinimize dönersiniz.'

Görüldüğü gibi batıl, bencilliği ve çatışma arzusu nedeniyle barış ve birlikte yaşamayı kabul etmemektedir!

Ancak, inanç kuvveti, tehdit ve uyarılar karşısında ne gevşiyor, ne de sarılıyor... Şuayb bir adım bile gerileyemeyeceği bir noktada durmaktadır... Herkesi, Allah'ın zaferini ve iki grup arasındaki hükmünü bekleyerek, dilediği inancı edinme ve dilediği otoriteyi benimsemeye serbest bırakmak şartıyla- barış ve birlikte yaşama noktası... Davetçinin -batılın yönelttiği herhangi bir baskı veya tehdit altında- bu noktadan bir adım dahi geriye gitme yetkisi yoktur... Bunun dışında bir tavır, temsil ettiği haktan tamamen uzaklaşma ve ona ihanet anlamına gelir. O'nun kendini beğenmiş soydaşları, inananlara kentten sürme ya da dinlerine geri dönme tehdidini savurduğu zaman Şuayb, kendi dinine sarılarak ve Allah'ın onu kurtardığı hüsrana uğraticı dine tekrar dönmekten nefret ederek hakkı haykırdı. Dua ederek, yardım dileyerek ve hakka ve ailesine yardım sözünü tutmasını isteyerek, sığınağı ve efendisi olan Rabbine sığındı:

"Şuayb onlara dedi ki; 'İstemesek de mi? Allah bizi sizin dininizden kurtardıktan sonra tekrar ona dönersek Allah'a yalan yere iftira atmış oluruz. Rabbimiz Allah dilemedikçe bir daha sizin dininize dönmemiz sözkonusu değildir. Rabbimizin bilgisi her şeyi kapsamına almıştır.'"

Bu sözlerde imanın doğası ve iman edenlerin ruhlarındaki etkisi belirlemektedir. Yanısıra cahiliyenin doğası ve iğrenç etkisi ortaya konmaktadır. Böylece biz, bir peygamberin gönlündeki cesaret duygusunu... Bu gönlündeki ilâhî ger-

çeğin sahnesini ve nasıl ortaya çıktığını seyretmekteyiz.

Şuayb onlara dedi ki; 'İstemesek de mi?'

Onların 'Ya seni ve seninle birlikte inananları kentimizden süreriz, ya da dinimize dönersiniz' şeklindeki sözleri hoşgörmeyerek, onlara şöyle dedi: 'Bizi, Allah'ın kurtardığı, hoşlanmadığımız dininize zorla tekrar mı döndüreceksiniz?'

Allah bizi sizin dininizden kurtardıktan sonra tekrar ona dönersek Allah'a yalan yere iftira atmış oluruz.

İnsanların dini ve itaati tek olan Allah'a has kıldıkları ve Allah'ın hakkı olan otoriteyi onların hakkı kabul ederek, kimi insanları Allah'dan başka rabler sayan cahiliye ve tağutların dinine dönen kimse -Allah ona iyilik verdikten, doğru yolu ona gösterdikten, onu gerçeğe yönelttikten ve kullara kulluktan kurtardıktan sonra- bu dine dönen kimse, Allah ve dinine karşı yalan şahidlik etmiş olur. Bu şahidlik, Allah'ın dininde iyi bir yan bulamadığı için onu terkettiği ve dinine döndüğü veya tağutun dininin varlık hakkı bulunduğu, otoritesinin meşru olduğu ve onun varlığının Allah'a iman ile tezat oluşturmayacağı anlamına gelir. O, Allah'a iman ettikten sonra ona döner ve onu kabul eder... Bu şahadet, hidayeti bilmeyenin ve islâm bayrağını yüklenmemiş olanın şahadetinden daha tehlikeli bir şahitliktir. Tuğyan bayrağını kabullenme şahidliği. Hayatta Allah'ın otoritesinin gasbedilmesinden daha ötede bir tuğyan (azgınlık) şekli yoktur.

İşte Şuayb, tağutun, kendisi ve onunla birlikte inananları Allah'ın kurtardığı dine tekrar çevirme tehdidini, böyle tiksindirici bulmaktadır.

"Bir daha sizin dininize dönmemiz söz konusu değildir."

Bir daha ona dönmemiz kesinlikle tavrımız değil ve bu asla mümkün olmaz... Şuayb, tağutun, otoritelerinden çıktıklarını ve ortaksız olarak biricik Allah'ın dinine girdiklerini ilân eden müslüman toplum ile karşılaştıkları her yerde savurduğu tehdit karşısında bu cevabı vermektedir.

Tağutun dininden çıkarak, tek olan Allah'ın dinine girmenin getirdiği yükümlülükler -tüm güçlüğüne ve zorluğuna rağmen- tağutun dinine girmenin tehlikelerinden daha az ve daha önemsizdir. Tağutun dinine girmenin getirdiği zorluklar, aşırıdır- hayattaki doyumluk, makam ve rızık bakımından sağladığı güven ve refah ne kadar fazla olursa olsun bu yükümlülükler, aşırı derecede ağır, yavaş ve devamlı sürerler ve insanın bizzat insanlığına yüklenmiştir. Bu insanlık, insanın insana kul olması durumunda söz konusu olamaz. Hangi kulluk, insanın, başka insanlar tarafından belirlenmiş kanunlara boyun eğmesinden daha pespaye olabilir? İnsanın gönlünün, başka insanların iradesine, istek veya gazabına bağlı olmasından daha fena hangi kulluk vardır? İnsanın geleceğinin, kendisi gibi bir insanın arzu, istek ve ihtirasına bağlı olmasından daha kötü hangi kulluk olabilir? İnsanın, başka bir insanın dilediği yöne doğru gitmesi için yular veya boyunduruk takınmasından daha onur kırıcı ne olabilir?

Mesele, bu soyut kavramların sınırında da durmuyor... İnsan düşüyor, dü-

şüyor, sonunda -tağutun hükmü altında- hiçbir kanunun korumadığı ve hiçbir engelin himaye etmediği "mal güvenliğini" yitiriyor. Yanısıra, tağutun dilediği düşünce, fikir, anlayış, ahlâk, gelenek ve adetler ile eğittiği çocuklarının güvenliğini de kaybediyorlar. Daha ötesi bizzat kendi ruhlarına ve yaşamlarına hükmetmekte, onları arzusu uğruna kurban etmekte, kendi şan ve şerefi uğruna kafatasları ve iskeletlerinden abideler dikmektedir. Sonunda ırz güvenliğini de yitiriyorlar. Çünkü, bir baba kızının namusunu, gerek -tarih boyunca örnekleri pek çok gerçekleştiği gibi- tecavüz yoluyla olsun, gerekse, herhangi bir ülkü altında şehvetlere sunulmasını veya herhangi bir perde arkasına gizlenen fuhuş ve düşkünlüğe düşmesini sağlayan anlayış ve düşünceleri edindirme yoluyla olsun, tağutun istediği düşkünlüklerden koruyamaz... Kendisinin ve çocuklarının malını, namusunu ve hayatını Allah'ın dışında, tağutların hükmü altında koruyacağını düşünen kimse, kuruntu içerisinde yaşamaktadır ya da gerçekleri algılamama hissini yitirmiştir!

Tağuta kulluk, can, mal ve namusa büyük yükler yüklemektedir... Allah'a kulluğun yükümlülükleri ise, Allah'ın terazisinde ölçülmesinden öte, bu yaşamın ölçüleri ile değerlendirildiğinde bile daha kârlı ve daha sağlamdır.

Seyyid Ebu A'la el-Mevdudi 'İslâmi Hareketin Ahlâki Temelleri' adlı kitabında şöyle demektedir:

"İnsanlığın, ilerlemesini veya düşüşünü belirleyen faktörlerin, güç kaynaklarını kontrol eden ve toplumun işlerini yönlendirenlerin rolüne ve tabiatına büyük oranda bağlı olduğunu küçük bir çabayla dahi farketmek zor değildir.

Bir örnek verirsek: Tren, sürücüsünün istediği yönde hareket eder. Yolcular ona tabidir. Onlar tren ne yöne giderse, o yöne gitmek zorundadırlar. Eğer onlar başka bir yöne gitmek isterlerse, ya treni ya da sürücüyü değiştirmek zorundadırlar. Bu temsili örnekteki gibi, insan medeniyetinin yönü güç ve kudret merkezlerini kontrol edenler tarafından belirlenir.

Yöneticiler, bütün kaynakları kontrol ettikleri, iktidarın dizginlerini ellerinde tuttukları ve insan düşünce ve davranışlarını şekillendirip kalıba sokacak araçlara sahip oldukları için insanoğlunun bunların arkasından gitmeye çok zor direnç gösterebileceği açıktır. Bu yöneticiler tek tek kişileri olduğu kadar sosyal sistemleri ve ahlâki değerleri de etkileyebilecek güce sahiptirler.

Eğer iktidar ve idare Allah'tan korkan kimselere verilirse, toplum doğru yolda yürür ve hatta toplumun kötülük odakları dahi belirli kurallara tabi olmak zorunda kalırlar. İyilik hakim olur, kötülerin bütünüyle kökü kazınmasa da fonksiyonları tamamen sınırlandırılır.

Tersine, eğer yönetim Allah'tan yüz çevirenlerin eline geçerse, toplumun hayat tarzı Allah'a isyana, insanın insanı sömürüsüne ve ahlâki dejenerasyona ve kültürel koşumaya sürüklenir. Böylelikle bu olay, bilim ve sanatı, ekonomipolitigi, kültürü, ahlâk ve davranışları, kanun ve adaleti etkileyerek fikirlerde ve ideallerde genel bir çürümeye yolaçar.

İslâm, her şeyin üstünde, insanların kendilerini tamamen Allah'ın hakika-

tine adamlarını ve yalnızca O'na hizmet ve ibadet etmelerini arzu eder. Yanısıra islâm, Allah'ın kanununun insanlar tarafından uygulanan kanun olmasını ister. Aynı zamanda islâm, adaletsizliğin kökünün kazınmasını, Allah'ın gazasına uğramış kötülüklerin süpürülüp atılmasını, faziletler ve sosyal değerlerin Allah rızası ile beslenmesini talep eder.

Toplumda iktidar ve yönetim, yoldan sapmış inançsız yöneticilerin ellerinde olduğu sürece bu amaçlar idrak edilemez ve islâmın bağluları şu elit yöneticilerin keyfi destek ve himayesinde sürdürülen ibadet seramonileri ile yetinirler. Bu sebepten dolayı Allah rızasını arzu edenlerin ilk görevi bu gaye için hayatlarını ve mallarını boşa harcamaksızın örgütlü bir mücadeleye başlamaktır.

İktidar ve yönetimi iyi kimselere vermenin önemi o kadar büyüktür ki, bu mücadeleyi ihmal eden kişinin Allah'ı hoşnut edecek hiçbir şeyi kalmaz.

Kur'an ve sünnetin, ilâhi iradeye boyun eğmeye ve onun emir ve yasaklarını öğrenip uymaya dayalı bir toplum oluşturmanın gerekliliği ne kadar vurgulandığını düşünün -bu o kadar mühimdir ki, eğer bir kişi böyle bir cemaate karşı isyan ederse- Allah'ın birliğine inansa ve ibadetlerini yerine getirse bile- ona karşı savaşmak bütün müslümanlara farzdır.

Bunun nedeni, islâmın asıl amacı olan ilâhi nizama dayalı bir sistemi kurmak ve korumak, iyilik sahiplerinin ortak örgütlü güce sahip olmalarını gerektirmesidir; cemaatin birliğini zayıflatmaya kalkışan kişi böyle bir suçun müsebbibidir ki, Allah'ın birliğini tastik etmesi ve ibadetlerini yerine getirmesi onu cezadan kurtarmaz.

Tekrar düşünün. Kur'an neden cihada ondan kaçınanları münafıklığa mahkûm edecek derecede önem veriyor? Çünkü cihad, ilâhi nizamı kurmaya yönelik çabanın bir diğer adıdır; bu yüzden Kur'an onun imanın bir göstergesi olduğunu ilân etmektedir. Başka bir deyişle, kalplerinde imanı olan insanlar şeytani bir sistemle yönetilmeye ne tahammül edebilirler, ne de islâmı hakim kılmak için sağlıklarını ve hatta hayatlarını vermekten çekinirler. Böyle durumlarda zayıflık gösterenlerin imanlarının gerçekliği hakkında şüphe doğar.

Bu tesbitler meseleyi bütün boyutlarıyla ortaya koymasa da bu kadarlık açıklamam şunu göstermeye yeterlidir. Islâm açısından iyilik sahiplerinin yönetimi oluşturmasının merkezi ve temel bir önemi vardır. Bu dine inanmış olanlar sadece hayatlarının dış görünüşünü şekillendirmeye çalışmakla vazifelerini yapamazlar. Onların inançlarının doğası, yönetimi inançsız ve kokuşmuş kişilerden zorla alarak, Allah'ın rızasına uygun şekilde dünya işlerini idare edebilecekleri hayat biçimini kurmak ve yerleştirmek üzere hak yolda olanlara vermeyi gerektirir.

Bu sonuca en yüksek seviyede kolektif çaba olmaksızın ulaşamayacağı için, yeryüzünde Allah'ın hakimiyetini kurma amacına yönelmiş Allah'dan korkan bir cemaatin olması şarttır. (46)

(46) Bkz Mevdudî'nin "İslâm Hareketinin Ahlâki Yapısı" İnkılâp Yayınları, "İslâm Davetçilerine" Dünya Yayınları s. 71

İslâm insanları, otoriteyi onu gasbeden insanların elinden alıp, bütünüyle Allah'a teslim etmeye çağırdığı zaman, aslında onları kula kulluk boyundurduğundan kurtarıp, insanlıklarını korumaya çağırmış oluyor. Yanısıra ruhlarını ve mallarını tağutların ve zevklerinin yönlendirdiği isteklere göre yönlendirmekten kurtarmaya çağırıyor... Onlara, -kendi bayrağı altında- her türlü fedakârlığa katlanarak, tağutla mücadeleye koyulma sorumluluğunu yüklüyor. Fakat, onları daha düşkün ve daha küçültücü olduğu gibi, daha ağır ve daha uzun olan fedakârlıktan da kurtarıyor... İşte bu sayede, onları nimete ve kurtuluşa çağırıyor...

Bu sebeple Şuayb (selâm üzerine olsun) şöyle haykırıyor.

“Allah bizi sizin dininizden kurtardıktan sonra tekrar ona dönersek Allah'a yalan yere iftira atmış oluruz. Bir daha sizin dininize dönmemiz söz konusu değildir.”

Fakat Şuayb, kavminden büyüklük taslayan tağutlaşmış insanlara karşı başını dik tuttuğu ve sesini yükselttiği oranda, her şeyi ilmi ile kuşatan yüce Rabbi huzurunda boyun eğiyor ve teslim oluyor. Takdiri karşısında hiçbir şekilde direnmiyor ve karışmıyor. Yöntemini ve yönlendirilmesini O'na bırakıyor. Boyun eğişini ve teslimiyetini ilan ediyor:

Rabbimiz Allah dilemedikçe... Rabbimizin bilgisi her şeyi kapsamına almıştır...

Kendisinin ve onu destekleyen müslümanların geleceğe ilişkin tüm işlerini Rabbi olan Allah'a bırakıyor... O, sadece tağutların kendi dinlerine geri dönme önerisini reddedebilir, kendisinin ve yanındaki müminlerin dönmeme kararını bildirebilir, prensip olarak kendi somut hoşnutsuzluğuna ilân edebilir... Fakat, kendisi ve müminler hakkındaki Allah'ın dileği karşısında hiçbir şey yapamaz... İş, bu dileğe bağlıdır. O ve beraberinde bulunan müminler, bilemez, Rabbleri ise her şeyi bilir. İlmine ve dileğine boyun eğilir ve teslim olunur.

İşte, Allah dostlarının Allah'a karşı tavrı budur. Tavır, işlerini O'na bağlamaktır. Bunun ardından dileğine ve takdirine karşı koymazlar. Dilediği ve takdir ettiği herhangi bir şeye karşı hoşnutsuzluk göstermezler.

Burada Şuayb, kavminin tağutlarının tehdid ve uyarılarına aldırıyor ve tam bir güven ile dostuna yöneliyor, kendisi ile kavmi arasını hak ile ayırması için yakarıyor.

Sırf Allah'a dayanırız biz, Ey Rabbimiz, soydaşlarımız ile aramızdaki anlaşmazlığı sen hak uyarınca çözüme bağla. Çünkü anlaşmazlıkları en iyi çözüme bağlayan sensin!

Burada muhteşem bir sahne karşındayız. Allah'ın dostu ve peygamberinin nefesine 'ilâhlık' gerçeğinin yansımaları sahnesini.

O, kuvvetin kaynağını ve güvenli sığınağı anlıyor. Rabbinin iman ile isyan arasında hak ile hükmedeceğini biliyor. Kendisine ve müminlere kaçınılmaları mümkün olmayan bir gereklilik olarak mücadeleye koyulmada yalnızca Rabbinin güveniyor. Zafer ve başarı da ancak Rabbindendir.

Bu sırada kavminin kâfir önderleri müminlere dönüyorlar, dinlerinde fit-

neye düşürmek amacıyla onları tehdit ediyor ve korkutuyorlar.

Soydaşlarının ileri gelenleri "Eğer Şuayb'a uyarırsanız, kesinlikle hüsrana uğrar mahvolursunuz" dediler.

Mücadelenin niteliği değişmeksizin sürekli aynı kalıyor. Tağutlar davetten alıkoymak için önce davetçiye yöneliyor. O, imanına sarılıp, Rabbine, güvenince, tebliğ emanetini yerine getirmeye ve sürdürmeye ısrarlı olunca, tağutun çeşitli yollarla yaptığı tehditlere aldırmayınca, ona uyanlara yöneliyorlar ve onları önce tehdit ve uyarılarla sonra da işkence ve şiddetle dinlerinden döndürmeye çalışıyorlar... Onlar batıllarını destekliyecek hiçbir delile sahip değiller. Elleri-nde yalnızca işkence ve tehdit yöntemleri var. Cehaletleri ile gönülleri ikna olanağına sahip değiller. Özellikle daa önce hakkı tanıyan, bilen kimseler, yalanlara kanarak batılın küçültücülüğü geri dönmezler- Fakat onlar, dini sırf Allah'a has kılan, otoriteyi sadece O'nun hakkı sayan ve inancında ısrarlı olan kimsele-re karşı işkence olanaklarına sahiptirler.

Fakat Allah'ın yürürlükteki yasası... İşte, hak ve batıl somut olarak beliri-ncine ve tam bir kamplaşma ile birbirine karşı iki cephe olunca, geciktirilmeyen ilâhi yasa hükmünü uygular... Öyle de oldu.

Bu arada, ani bir yer sarsıntısına tutuldular da oldukları yerde yığılıp kalı-verdiler.

Sarsıntı ve yerinde yığılıp kalma, tehdit saldırının, işkence baskının cezasıdır.

Ayetler, onların "Eğer Şuayb'a uyarırsanız, kesinlikle hüsrana uğrar, mahvolursunuz" şeklindeki sözlerini reddediyor... Bu sözü müminleri kötü sonla tehdit eden ve uyarılar söylemiştir. Fakat ayetlerde -apaçık bir şekilde- kötü sonda Şuayb'a uyanların bir hissesi bulunmadığı, onun yalnızca diğer soydaşla-rının payı olduğu belirtiliyor.

Şuayb'ı yalanlayanlar sanki yurtlarında hiç oturmamış gibi oldular. Şuayb'ı yalanlayanlar asıl hüsrana uğrayanlar, asıl mahvolanlar oldular.

İşte biz onları bir anda, kasabalarında bir canlılık belirtisi göstermeksizin hareketsiz yığılıp kalmış halde görüyoruz. Sanki onlar bu kenti hiç kurmamış-lar ve sanki orada hiçbir iz bırakmamışlar gibi!

İlâhi irade onların da sayfasını dürüyor. Soydaşları olan peygamberlerin-den ayrılık ve gruplaşmaları, ihmal ve susturmaları nedeniyle. Sonra yollarının onun yolundan ayrılması, amaçlarının farklılaşması nedeniyle. Sonuçta acıklı sonlarına ve helâk olanlar arasına katılmalarına açımayarak...

Bunun üzerine Şuayb onlara sırt çevirdi ve "Ey soydaşlarım, size Rabble-rinin mesajlarını ilettim, öğüt verdim. Şimdi kâfir bir topluma nasıl acıyabili-rim?" dedi.

Çünkü o bir dinden, onlar başka bir dindendir. O bir ümmet, onlar farklı bir ümmettir. Akrabalık ve soy bağı ise, bu dinde bir değer taşımaz, Allah'ın mizanında bir ağırlığı olmaz. Geriye yalnızca bu dinin bağı kalıyor. İnsanlar arasındaki bağ (ilişki) ancak Allah'ın sağlam ipidir.

9. CÜZ BAŞLANGICI (47)

Dokuzuncu cüz iki bölümden meydana gelmektedir.

Birincisi: Kur'an-ı Kerim'in Mekke döneminde inen ve bu cüzün dörtte üçünü oluşturan "A'raf suresinin devamıdır.

İkincisi: Medine döneminde inen ve bu cüzün geriye kalan dörtte birini oluşturan "Enfal suresi"nin birinci çeyreğidir.

Biz burada Kur'an surelerinin tanıtılması hususunda izlediğimiz metoda uygun olarak birinci bölümün kısa bir özetini vermekle yetineceğiz. İkinci bölümün tanıtılmasını ise, Enfal suresinin girişinde yapmak üzere şimdilik erteleyeceğiz...

Sekizinci cüzde A'raf suresinin daha önce sunmaya çalıştığımız birinci bölümünün özetinde, Hz. Adem'den sonraki peygamberlerin, peygamberliklerin ve milletlerin kıssalarına yer verilmişti. Orada iman kfilesini oluşturan Hz. Nuh, Hud, Salih, Lût ve Şuayb peygamberlerin kıssalarını, bu peygamberlerin kavimlerinden iman edenlerin kurtuluşlarını ve onları yalanlayanların acı akibetlerini açıklamaya çalışmıştık.

Şimdi bu cüz, Şuayb peygamberin -selâm üzerine olsun- kıssasının geri kalan ikinci bölümü sekizinci cüz'ün sonuna almayı ve kıssayı orada tamamlamayı daha uygun görmüştük.

Bundan sonra surenin akışı kendi metoduna uygun olarak bu kıssaların değerlendirilmesi için bir nebze duruyor. İşte bu değerlendirme sırasında yüce Allah'ın yalanlayıcılara ilişkin kaderinin aşamalarını açıklıyor. Yüce Allah'ın onları, ola ki; kalpleri yumuşar ve uyanır, Allah'a sığınır ve O'na niyazda bulunurlar diye sıkıntılarla ve belalarla denediğini anlatıyor. Eğer onların kalpleri buna rağmen uyanmaz, açılmaz ve sınanmadan yararlanmayacak olursa, bu sefer yüce Allah'ın onları sınavların en çetini ile deneyeceğini açıklıyor. Böylece Allah'ın kaderlerinden daha da gafil kalmalarına, hayatı sırf oyun ve eğlenceden ibaret sanmalarına zemin hazırladığını belirtiyor. İşte bu sırada Allah'ın azabı onları ansızın yakalayıyor: "Peygamber gönderdiğimiz her ülkenin halkını, ola ki, bize yalvarırlar diye, mutlaka sıkıntılara ve belâlara uğrattık. Sonra kötü günleri iyi günlerle değiştirdik de sayıca çoğaldılar ve "Atalarımız da hem sıkıntılı, hem de sevinçli günler geçirmişlerdi!" dediler. Bunun üzerine onları hiç ummadıkları bir sırada ansızın yakalayiverdik."

Sure bu bağlamda imanı değerler ile, yüce Allah'ın insanları cezalandırma yasaları arasındaki bağı ele alıyor. Bu yasalar ile bu değerler arasında Allah'ın takdirinin aşamalarında hiçbir ayrılık, hiçbir kopukluk yoktur. Ne var ki, evrendeki bu yasalar ile imanî değerler arasındaki bu bağı gafil insanlar göremezler. Zira bu bağın etkileri yakın vadede göze ilişmemektedir. Fakat bunlar uzun vadede mutlaka gerçekleşmektedir: "Eğer o ülkelerin halkı iman edip kötülüklerden sakınsaydı, göğün ve yerin bereket kapılarını yüzlerine açardık. Fakat

(47) 9. cüzünün baş tarafında yer alan 88-93. ayetler Şuayb kıssasının devamı olduklarından 8. cüzün sonuna ilave edilmiştir.

yalanladılar, biz de onları işlediklerinin cezasına çarptırdık.”

Bu değerlendirmenin ardından yüce Allah'ın yalanlayıcılara ilişkin kaderinin ve yasasının aşamaları ve bunların insan hayatındaki imanî değerlerle ilgisini açıklıyor. Bunlar kalpleri tir tir titreten tehdit dokunuşlarıdır, yalanlayıcıların akibetlerine gafilleri uyandıracak biçimde dikkat çeken direktiflerdir: “Acaba o ülkelerin halkı geceleyin uyurken başına azabımızın gelmeyeceğinden emin midir? Acaba o ülkenin halkı, kuşluk vakti eğlenirken azabımızın başlarına gelmeyeceğinden emin midir? Onlar Allah'ın tuzağına yakalanmayacağından emin midir? Oysa hüsrana uğrayan toplum dışında hiç kimse kendini Allah'ın tuzağından emin sayamaz. Üzerinde yaşadıkları toprakları eski yerlilerinden miras alanlar, istesek kendilerini günahları yüzünden musibetlere çarptırabileceğimizi, kalplerini mühürleyebileceğimizi ve kulaklarının işitemez olabileceğini, bu tarihi sürecin ışığında halâ kavrayamadılar mı?

Bu değerlendirme Peygamberimize -salât ve selâm üzerine olsun- yöneltile bir direktifle sona eriyor. Bu kıssalardan çıkarılan sonuçlara, daha önce yalanlayan kavimlerin durumlarına, onların gerçek hallerine Allah'ın ilâhlığını ve birliğini kabul etmelerine rağmen Allah'a verdikleri sözü ve taahhüdü unutmalarına, fitratlarını bozduklarından ve kalpleri gafil olduğundan dolayı peygamberlerinin getirdikleri ayetlerin, belgelerin ve harikaların kendilerine etki etmediğine değinilmiştir: “İşte bu ülkeler var ya, hani sana onlara ilişkin bazı tarihi olayları anlatıyoruz. Bunlara peygamberleri açık belgeler, mucizeler getirmişti. Fakat mucizelerden sonra yalanladıkları mesajlara inanmaları söz konusu olmadı. İşte Allah kâfirlerin kalplerini böyle mühürler. Onların çoğunda söze bağlılık diye bir şey bulamadık, tersine çoğunu yoldan çıkmış bulduk.”

Hız. Nuh'un, Hud'un, Salih'in, Lût'un ve Şuayb peygamberin (Allah'ın selâmı hepsinin üzerine olsun) kavimlerinin akibetlerine değinen kısa açıklamadan sonra, Hız. Musa'nın kıssasına geçiliyor. Musa'nın önce Firavun ve kufmayları ile, sonra kavmi olan İsrailoğulları ile ilgili kıssasına bu surede geniş yer veriliyor. Zaten bütün Kur'an sureleri içinde, Hız. Musa'nın kıssasına en geniş yer verilen sure de budur. Kur'an-ı Kerimin pek çok yerinde İsrailoğulları kıssasının bazı bölümleri yer almıştır. Ayrıca Kur'an'ın diğer bazı yerlerinde kısa kısa işaretlerle de bu konuya temas edilmiştir. Nitekim bütün milletlerin içerisinde en çok İsrailoğulları kıssasına yer verilmiştir. Bu milletin kıssasına bunca geniş yer verilmesi herhalde daha önce Fı Zilâl-il Kur'an'da belirttiğimiz hikmetle açıklanabilir. ⁽⁴⁸⁾ Bu konudaki açıklamamıza burada da yer vermek istiyoruz:

Bu hikmetin bir yönü, yahudilerin Medine ve tüm Arap Yarımadası'nda islâm davetine karşı düşmanlık, tuzak ve savaşta öncü olmalarıdır. İlk günden itibaren müslüman topluma karşı savaş ilân ettiler. Medine'de münafıklığı ve münafıkları himaye ettiler ve hem bu inanç sistemine hem de müslümanlara karşı her vesile ile tuzak kurdular. Müşrikleri vaadlerle müslüman cemaate karşı teşvik ettiler ve onlara karşı ortak komplolar kurdular.

İnanç ve liderlik çevresinde şüphe, tereddüt ve tahrifler oluşturmaya yoldandıkları gibi, müslüman toplumun saflarında harb, hile ve casusluğa da kalkıştılar. Tüm bunları, apaçık ilân edilmiş bir harpte yüzyüze savaşmadan yapıyorlardı. Onların düşmanlıklarının öğrenilebilmesi için, tabiatlarının, tarihlerinin, mücadele yöntemlerinin ve kalkıştıkları hareketlerin gerçeğinin ne olduğunun bilinmesi ve müslüman topluma gösterilmesi gerekiyordu.

Allah, onların geçmişlerinde Allah'ın kılavuzluğuna karşı düşmanlık gösterdikleri gibi, bütün tarihleri boyunca bu ümmete de düşman olacaklarını bilmektedir. Bu gerekçe ile bu ümmete, onların tüm durumları ve her türlü düşmanlık yöntemlerini uygun gördü.

Bu hikmetin diğer bir yönü de yahudilerin, Allah'ın son dini gelmeden önce, başka bir dinin mensupları olmalarıdır. İslâm'dan önceki tarihleri, tarihin uzun bir dönemini kaplamaktadır. İnançlarından sapmalar olmuş, Allah'a yaptıkları "sözleşme"yi pek çok kez bozmuşlardı. Bu sapma ve bu sözde durmama- ların etkisi; ahlâk ve geleneklerine yerleştiği gibi, hayatlarına da yansımıştır. Geçmiş bütün peygamberlerin ve ilâhî inanç birikiminin varisleri olan müslüman ümmetin; bu kavmin tarihini, bu tarihin dönemlerini, bu yolun kaygan yerlerini ve yahudilerin yaşamlarında ve ahlâklarında somutlaşan tehlikeleri öğrenmesi gerekmektedir. İnanç ve hayat alanındaki bu tecrübeleri de tecrübelerine eklemesi, asırlar boyu süren bu sözleşmelerden faydalanması ve yoldaki tuzaklara düşmemesi, şeytanın müdahalelerine kapılmaması ve inançdaki sapmalara ve sürçmelere kapılmaması için, bu tecrübelerin kılavuzluğuna gerek duyulmaktadır.

Yahudilerin tecrübeleri uzun dönemler boyunca çeşitli sahneler arz ediyor. Allah, ümetlerin üzerinden uzun zaman geçtiğinde, kalplerinin katılaştığını ve nesillerin saptığını, müslüman ümmetin de tarihlerinin kıyamete dek süreceğini ve yahudilerin hayatlarında örnekleri olan dönemlerin müslümanların başına da gelebileceğini bilmektedir. Bu yüzden bu ümmetin nesiller boyu gelecek, imamlarının, önderlerinin ve davetçilerinin önüne diğer milletlerin başına gelen akıbetlerden örnekler koymakta ve teşhis ettikten sonra problemlerini nasıl çözeceklerini bunlardan öğrenmelerini sağlamaktadır. Şöyle ki, hidayet ve doğruluğa başkaldırmak isteyen kalplerin en şiddetlisi, doğruyu bilip de ondan sapan kalptir. Hem bu gerçekten habersiz kalpler, daveti kabule daha yakındır. Çünkü bu kalpler, kendilerini coşturan yeni bir davetle karşılaştıklarında, üzerinde ciddiyetle dururlar ve fitratlarına seslenen bu yeni davete hemen kulak verirler. Kendilerine daha önce de seslenilmiş kalpler ise, ikinci seslenişe ciddiye almazlar, onunla sarsılmazlar, büyüklük ve önemini hissetmezler. Bu yüzden daha fazla gayrete ve uzun boylu sabıra gerek vardır.

Hız. Musa'nın -selâm üzerine olsun- ve İsrailoğulları'nın kıssasına, nüzûl sırasına göre değil de surelerin Kur'an'daki dizilişine göre yazılan Fî Zılâl-il Kur'an'da daha önce Bakara, Ali İmran, Nisa, Maide ve En'am suresinde yer verilmişti. Şu var ki, surelerinin iniş sıralarını esas alırsak, Mekte'de inmiş olan A'raf

suresinin, bu kıssaya ilişkin bölümleri Medine'de inmiş bulunan surelerdeki bölümlerden önce gelmiş olacaktır. Zaten bu husus konunun buradaki ifade şekli ile oradaki ifade şekline rahatlıkla anlaşılmaktadır. Nitekim burada mevzu anlatılırken, kussa ve hikâye üslûbu esasına göre sunuluyor. Medine'de inen surelerde ise, konu İsrailoğulları'nı karşısına alarak, tarihlerinde yer alan olayları, gerçekleri ve oralarda takındıkları tutumları onlara hatırlatma şeklinde sunuluyor.

İsrailoğulları'nın kıssası gerek Mekke'de, gerekse Medine'de inmiş bulunan Kur'an'ın bütününde otuzdan fazla yerde geçmektedir. Kıssanın detaylı biçimde ele alınıp ise, on değişik yerde ve on surede yer almaktadır ki, bunlardan altısı özellikle daha ayrıntılıdır. İşte A'raf suresinde yer alan bu bölüm, detaylı olarak kıssayı ele alan altı yerden ilkidir. Hem de en geniş kapsamlı olanıdır. Ne varki, burada ele alınan bölümler Taha suresinde yer alan bölümlerden daha az sayıdadır.

Burada kısca Firavun ve kurmaylarının, peygamberlik misyonunu nasıl karşıladıklarını anlatarak başlıyor. Halbuki Taha suresindeki kısca, Tur Dağı tarafından Hz. Musa'ya gelen çağrı ile başlıyor. Kasas suresinde ise İsrailoğulları'nın başkî dönemini yaşadığı sırada Hz. Musa'nın doğuşu halkasından söze giriliyor. Kıssanın sunuluşu, Kur'an'ın bütün kıssaları sunuş metoduna bağlı olarak surenin hedefleri ve havasıyla tam bir uyum içinde; Firavun ve kurmaylarının peygamberlerini yalanlamalarının akibetine dikkatleri yöneltmekle başlıyor. Daha işin başında bütün dikkatler bu nokta üzerine çekiliyor: **"Sonra bu peygamberlerin arkasından Musa'yı ayetlerimiz ile Firavun'a ve yakın adamlarına gönderdik, fakat onlar ayetlerimize karşı zalimce bir tutum takındılar. Gör bakalım, bozguncuların sonu nice oldu?"**

Sonra kıssanın bölümleri ve sahneleri ardarda sıralanıyor. Öncelikle Firavun ve kurmaylarıyla mücadele sahnesine yer veriliyor. Sonra da İsrailoğulları'nın dönekliliği, kaypaklığı ve sapıklığını ortaya koyan sahneler geliyor.

Biz ilerde kıssayı detaylı olarak sunacağımıza göre burada sadece kıssanın en belirgin hatlarını ve genel olan mesajlarını vermekle yetineceğiz:

I- Hz. Musa -selâm üzerine olsun- Firavun'a ve kurmaylarına, alemlerin Rabbi tarafından gönderilen bir peygamber olduğunu dile getirmekle karşı koyuyor: **"Musa dedi ki; Ey Firavun, ben tüm varlıkların Rabbi tarafından gönderilmiş bir peygamberim. Bana Allah hakkında sadece doğruyu söylemek yaraşır. Size Rabbinizden açık bir belge, bir mucize getirdim. İsrailoğulları'nı benimle birlikte salıver."** Ayrıca bu davanın kendisine ait olmadığı, alemlerin Rabbi tarafından gönderildiği gerçeği, Hz. Musa ile Firavun'un büyücüleri arasında geçen mücadele, büyücülerin mağlûp düştüklerinde iman etmelerinde de ortaya çıkıyor. Çünkü onlar da alemlerin Rabbine iman ediyorlar: **"Bütün büyücüler secedeye kapandılar. Tüm varlıkların Rabbine inandık" dediler. Musa ile Harun'un Rabbine."** Aynı gerçek Firavun büyücüleri korkunç ceza ile tehdit ettiğinde de günyüzüne çıkıyor. Çünkü onlar Rabblerine yöneliyorlar. Hayatla-

rında, ölümlerinde, dirilişlerinde ve bütün işlerinde Rabblerine döneceklerini ilan ediyorlar: “Büyücüler dediler ki; biz zaten Rabbimize döneceğiz. Sırf Rabbimizin ayetleri bize gelince onlara inandık diye bizden öç alıyorsun. Ey Rabbimiz, üzerimize sabır yağıdır ve müslüman olarak al canımızı.”

Hız. Musa -selâm üzerine olsun- kendi kavmine gerçek Rabblerini öğretirken, pekçok yerde kullandığı sözlerle de bu gerçeği dile getirmektedir. Buna bağlı olarak Firavun, İsrailoğulları'na yaptığı zulmü tekrar yürürlüğe koyacağını ve erkeklerini öldürüp kadınlarını sağ bırakacağını söylediğinde, “Musa soydaşlarına dedi ki; “Allah'tan yardım isteyiniz ve sabrediniz. Yeryüzü Allah'ındır. Orayı dilediği kullarının hizmetine verir. Mutlu sonuç, günahlardan sakınanlarındır. Soydaşları dediler ki; sen gelmeden önce de geldikten sonra da işkence çekti. Musa dedi ki; Umulur ki, Allah düşmanlarınızı yok eder ve sizleri onların yerine getirir de nasıl hareket edeceğinize bakar.” Hız. Musa onları denizden geçirdikten sonra, kendi putlarına tapan bir topluluğa rastladıklarında, bu kavmin ilâhları gibi kendilerine de bir ilâh yapmalarını istedikleri zaman Musa'nın onlara verdiği cevapta da bu gerçek dile getiriliyor: “Musa da onlara: Siz gerçekten cahil bir toplumsunuz. Bunların uydukları sapık din yok olmaya mahkûmdur, işledikleri ameller de geçersizdir. Dedi ki, Allah sizi bütün varlıklara üstün kılmışken ben size Allah dışında bir ilâh mı arayayım?”

İşte kıssada yer alan bu Kur'an ayetleri, Hız. Musa'nın -selâm üzerine olsun- getirdiği dinin gerçek yüzünü ve bu gerçeğin ortaya koyduğu itikadi düşüncenin gerçek mahiyetini kesin biçimde belirlemektedir. Bu, aynı zamanda islâm dininin ve bütün peygamberlik misyonlarında yeralan ilâhi dinin içerdiği sağlıklı düşüncedir. Bu ayeti kerimeler aynı şekilde Batılı Dinler Tarihi araştırmacılarının bu konuda ileri sürdükleri teorilerin ve kehanetlerin asılsız olduklarını ortaya çıkartmakta ve onların metodlarına ve tesbitlerine bağlı olarak dinlerin tekmül ettiklerini kabul edenlerin tutarsızlığını da ortaya koymaktadır.

Yine bu ayeti kerimeler, Hız. Musa'nın kendilerine peygamber olarak gönderilmesinden sonra bile tarih boyunca sapıklıktan ayrılmayan İsrailoğulları'nın çeşitli çehrelerinin ve dönem karakterlerinin yapısını tesbit etmektedir. İşte bu sapıklıkları ve dönemlikleri onların; “Ey Musa, onların nasıl ilâhları varsa, bize de öyle bir ilâh yap” demelerinden, Hız. Musa'nın Rabbine verdiği söze bağlı olarak Tur'a çıktığında hemen buzağıya tapmalarından, Allah'ı apaçık olarak görmek istemelerinden, yoksa iman etmeyeceklerini söylemelerinden rahatlıkla ortaya çıkmaktadır. Şu kadar var ki, bu sapıklıklar Hız. Musa'nın Rabbinden alıp getirdiği inanç sisteminin gerçek yüzünü göstermiyordu. Bunlar ancak o inanç sisteminden sapmalardır. Buna bağlı olarak inanç sisteminden sapanların inançları, nasıl akidenin kendisine mal edilebilir. Bu sapık inançlar zamanla “Tevhid'e/tek ilâh inancına doğru gelişme gösterdi”, “tekamül etti” denilebilir mi?

2- Hız. Musa'nın Firavun'a ve kurmaylarına karşı koyması, ilâhi dinlerin tümü ile bütün cahiliye sistemleri arasındaki mücadelenin gerçek yüzünü de ortaya koymaktadır. Sapıklık ve kötülük önderi olan zorbalara zalimlerin bu di-

ne nasıl baktıklarını, bu dinin varlığını kendileri için nasıl büyük bir tehlike olarak gördüklerini açıklamaktadır. Ayrıca müminlerin kendileri ile bu zalim ve zorbalı arasındaki savaşın gerçek yüzünü nasıl anladıklarını da ortaya koymaktadır!

Sırf Hz. Musa'nın Firavun'a: "Ey Firavun, ben tüm varlıkların Rabbi tarafından gönderilmiş bir peygamberim. Bana Allah hakkında sadece doğruyu söylemek yaraşır. Size Rabbinizden açık bir belge, bir mucize getirdim. İsrailoğulları'nı benimle birlikte salıver" demiş olması bile; "Tüm alemlerin Rabbine" yapılan bu çağrının içeriğini açıklığa kavuşturmaktadır. Aslında bu ifade, bütün alemlerin Rabbine kul olduklarını ortaya koymakla hakimiyeti, egemenliği, bütünüyle Allah'a vermiş olmağdır! İşte bu realiteden hareketle Hz. Musa, İsrailoğulları'nı kendisiyle birlikte salmasını, serbest bırakılmalarını istemiştir. Madem ki, yüce Allah bütün alemlerin Rabbidir öyleyse, O'nun kullarından biri olan zorba ve diktatör Firavun'un, onları kendisine kul etme hakkı ve yetkisi yoktur. Çünkü insanların hepsi yalnızca alemlerin Rabbinin kullarıdır. Bu, ilâhlığın bütünü ile yüce Allah'a verilmesi demektir. Çünkü egemenlik, yüce Allah'ın, tüm varlıkların bir kesimini oluşturan insanların ilâhı olduğunun bir göstergesidir. Ve Allah'ın tüm varlıklara egemenliği, bütün insanların yalnız O'na boyun eğmesiyle gerçekleşir, ortaya çıkar. İnsanlar yalnız Allah'a boyun eğmedikleri, sadece bu ilâhlığa başka bir ifadeyle bu egemenliğe ibadet etmedikleri, ona bağlanmadıkları müddetçe, Allah'ın ilâhlığını kabul etmiş olamazlar. Yoksa, Allah'ın şeriatı ile kendilerine hükmetmeyen başka birinin egemenliğine, hakimiyetine boyun eğdiklerinde Allah'ın ilâhlığını inkâr etmiş olurlar.

Firavun ve kurmayları da "Alemlerin Rabbine" çağırmanın tehlikesini anlamışlardı. İlâhlığı (Rububiyeti) tek'e indirgemenin tehlikesini anlamışlardı. İlâhlığı (Rububiyeti) tek'e indirgemenin, gerek Firavun'un ve gerekse ona bel bağlayanların bütün yetki ve otoritelerinin ellerinden alınması anlamına geldiğini kavramışlardı. Bu nedenle sözkonusu tehlikeyi, Musa'nın kendilerini yurtlarından çıkarmak istediği şeklinde ifade etmişlerdi: "Firavun'un ileri gelen soydaşları dediler ki; bu adam bilgili bir büyüdü. Sizi yurdunuzdan çıkarmak istiyor. Peki ne buyurursunuz?" "soydaşlarının ileri gelenleri, Firavun'a dediler ki; Musa ile soydaşlarını toplumda kargaşalık çıkarsınlar, seni ve ilâhlarını boşlukta bıraksınlar diye mi serbest bırakacaksın?" Onlar bu sözleriyle, alemlerin Rabbine davet etmenin bir tek anlamı olduğunu, bunun da egemenlik ve hakimiyetin kulların, zorbaların ellerinden çekip alınması ve onların gerçek sahibi olan Allah'a verilmesi olduğunu dile getirmek istiyorlardı. Egemenliğin Allah'a verilmesi olduğunu dile getirmek istiyorlardı. Egemenliğin Allah'a verilmesi ise, onlara göre yeryüzünü bozguna vermek demektir! Veya bugünkü cahiliye kanunlarında belirtildiği gibi bu tür çağrılar, "devlet düzenini değiştirmeye ve kurulu rejimi devirmeye çalışmak" anlamına geliyordu! Dilleriyle söylemeseler bile, Allah'ın egemenlik ve hakimiyet hakkını yani ilâhlığını gasbenden ve O'nun özelliklerini kendilerine yakıştıran modern cahiliye zorbalarının ve diktatörlerinin bakış açısına göre, alemlerin Rabbine çağrı yapmak devlet düzenini değiştirmeye çalışmak demektir. Zira bütün cahiliye sistemlerinde devlet düzeni,

kulların birinin ilâhlığı diğer insanların da ona kulluk yapması ilkesine dayanır. Bunun yanında alemlerin Rabbine çağrı yapmak, ilâhlık hakkının kulların yaratıcısına verilmesini istemek anlamına gelir. İşte bu nedenle Firavun da, gerçek karşısında apışıp kaldığında, hemen alemlerin Rabbine iman ettiklerini açıklayan ve bu ilan ile O'na kul olmayı ve boyunduruğu altına girmeyi reddeden büyücülere aynı şeyleri söylemişti. Onların memleket halkını yurdundan çıkarmak için tuzak kurduklarını ileri sürmüştü. Onları cezanın ve işkencenin en büyüğü ile tehdit etmişti. **“Firavun onlara dedi ki; Ben izin vermeden O'na inanmışsınız, öyle mi? Bu, bu kentin halkını buradan çıkarabilmek için daha önceden burada tasarladığınız bir komplodur, ama yakında başınıza neler geleceğini öğreneceksiniz.”**

Andolsun ki, sağlı-sollu birer el ve ayağınızı kesecek ve arkasından tümünüzü asacağım!”

Öte yandan alemlerin Rabbine iman eden, yalnız Allah'a teslim olan, ilâhlığı ve ilâhlık özelliklerini gasbeden zorbanın sahte kulluğunu tanımadıklarını ilân eden büyücüler de kendileri ile zorba ve zalim statüko arasındaki savaşın gerçek mahiyetini biliyorlardı. Bu inanç sistemine (akideye) dayalı bir savaştı. Zira bu inanç sistemi, taraftarlarının sadece alemlerin Rabbine ibadet edeceklerini ilân etmeleriyle, hattâ sırf **“Alemlerin Rabbi Allah'tır”** diye ilân etmeleriyle zorbaların sultasını ve otoritesini sarsıyor, tehdit ediyordu! İşte bu nedenle büyücüler, Firavun'un kendilerini töhmet altında tutması ve: **“Bu sizin ülke halkını yurtlarından dışarı çıkarmak için tezgâhladığınız bir oyundur”** demesi üzerine; **“Sen ancak Rabbimizin ayetleri bize gelince onlara inandık diye bizden öc alıyorsun.”** Sonra kendisine iman ettikleri Rabblerine sığındılar ve: **“Ey Rabbimiz, üzerimize sabır yağdır ve müslüman olarak al canımızı”** diyerek O'ndan başkasına kulluk yapmayı ve O'ndan başkasına tapmayı reddettiler. Bugün de gerçek anlamı ile ilâhlığın alemlerin Rabbine ait olduğunu ilân edenler modern cahiliye sistemleri tarafından aynı şekilde itham edilmekte ve devletin düzenini değiştirmeye çalışmakla suçlanmaktadır! Onlar bütün içtenlikleriyle gerçek anlamda Allah'a teslim olduklarında, yüce Allah da onların kalplerine bu kesin tutumu bir Furkan olarak yerleştirdi.

3- Hz. Musa'nın Firavun'a ve kurmaylarına karşı ileri sürdüğü mucizelerden... Yüce Allah'ın onları felâketlerle, kıtlıklarla ve ürünleri azaltmakla cezalandırmasından.. Aşağıdaki ayetlerde belirtildiği gibi yüce Allah'ın onları yok etmesine kadar, onların bütün bu mucizelere ve musibetlere inatla, kurnazlıkla ve ısrarla sonuna kadar direnmelerinden... Evet bütün bunlardan zorbaların, zalimlerin hak ve gerçek karşısında batılda ne kadar direttikleri **“Alemlerin Rabbine”** yapılan çağrıya karşı ne ölçüde direndikleri ortaya çıkmaktadır. Çünkü onlar kesinlikle biliyorlar ki, bu çağrının bizzat kendisi onlara karşı bir savaştır. Çünkü bu çağrı temelde onların varlıklarını, meşruluklarını kabul etmez, reddetmeyi öngörür! **“Andolsun ki, biz Firavunoğulları'nı, ola ki akılları başlarına gelir diye, yıllarca süren kuraklığa ve ürün kıtlığına uğrattık. Onlar bir iyilikle karşılaşıncı: “Bu kendimizden kaynaklanıyor”, derler. Fakat eğer baş-**

larına bir kötülük gelecek olursa, bunu Musa ile arkadaşlarının uğursuzluğuna yorarlardı. Oysa onların kaderlerini belirleme yetkisi sırf Allah'ın tekelindedir. Fakat çoğu bunu bilmiyor. Musa'ya, 'Bizi büyülemek üzere ne kadar mucize gösterirsen göster, sana kesinlikle inanmayacağız' dediler. Biz de onlara, ayrı ayrı birer mucize olarak su baskını, çekirge sürüsü, zararlı böcek salgını, kurbağalar ve kan gönderdik. Yine de burun kıvrarak günahkâr bir toplum oldular. Azab başlarına çökünce, 'Ey Musa, sana verdiği peygamberlik payesine dayanarak bizim için Rabbine dua et. Eğer bu azabı başımızdan savarsak, andolsun ki, sana inanacak ve İsrailoğulları'nı seninle birlikte göndereceğiz' dediler. Fakat o azabı günün birinde dolduracakları belirli bir sürenin sonuna kadar başlarından savar savmaz hemen sözlerinden dönüverdiler. Sonunda onlardan öç aldık; ayetlerimizi yalanladıkları, onları umursamadıkları için kendilerini denizde boğduk." Bunların hepsinden beşeri otoritelere dayalı sistemlerin gerçek karşısında ne derece ısrar edecekleri ve "Alemlerin Rabbine yapılan çağrı" karşısında ne denli direnecekleri ortaya çıkıyor. Çünkü onlar bizzat bu çağrının onların varlığının meşruluğunu kabul etmemekle kendilerine karşı savaş açtığını kesin bir şekilde bilmektedirler. Beşeri sistemler "Allah'tan başka ilâh olmadığının" veya "Allah'ın alemlerin Rabbi olduğunun" ilân edilmesine asla izin vermezler.

Ancak bu sözler (ve ilkeler) gerçek anlamlarını yitirdiğinde ve hiçbir anlamı olmayan kuru laflara dönüştüğünde onlara izin verebilirler. Buna benzer durumlarda bu sözler onları rahatsız etmez! Çünkü onları ilgilendirmez, (onları hedef almaz)! Ama ne zaman ki insanlardan bir topluluk bu sözlerle gerçek anlamları ile sahiplenirse, Allah'ın yasalarına ve sistemine dayanmaksızın hakimiyeti ellerine geçiren ve bu hakimiyet ile insanları kendilerine kul yapan ve onların yalnız Allah'a teslim olmalarına fırsat vermeyen ve böylece ilâhlık özelliklerini kendinde görmüş olan beşeri otorite (tağut), gerçeğe sahip çıkan topluluğun varlığına dayanamaz, onlara tahammül edemez! Nitekim Firavun da Hz. Musa'nın alemlerin Rabbine çağrıda bulunmasına, iman eden büyücülerin, "Biz alemlerin Rabbine iman ettik" diye ilân etmelerine katlanamamış ve dayanmamıştı! Kendisi ve kavminin ileri gelenleri bu çağrıyı, ardarda kendilerine gönderilen ayetlere, arka arkaya gelen kıtlık, felâket, açlık ve musibetlere rağmen reddetmekte ısrar ettiler... Ne var ki, bütün bu felâketler ve musibetler onlara göre, alemlerin Rabbi olan Allah'a teslim olmaktan çok daha kolay ve daha basitti. Çünkü alemlerin Rabbine teslim olmaları, onların bu sahte otoritelerini ve hakimiyetlerin ellerinden alıyor, insanları alemlerin Rabbinden başkasına kul yaptıkları bu sultalarını resmen kaldırıyordu!

Ayrıca bu gerçek, yüce Allah'ın ayetlerini yalanlayanlara ilişkin takdirinin aşamalarında... Onların sıkıntı ve zorluklarla... bolluk ve rahatlıkla denenmeleri sırasında da ortaya çıkmaktadır.. Onların işin sonunda üstün kudret sahibi Allah tarafından cezalandırılmaları ve daha önceleri yoksul bırakılan, horlanan müminlerin ise yeryüzüne egemen kılınmasıyla da aynı gerçek gün yüzüne çıkmaktadır.

“O güne kadar horlanan, ezilen toplumu (İsrailoğulları’nı) bereketlerle donattığımız toprakların doğusuna ve batısına mirasçı kıldık. İsrailoğulları’nın sabbırlarına karşılık, Rabbinin onlara verdiği güzel söz gerçekleşti. Firavun’un ve soydaşlarının ortaya koydukları eserleri ve yükselttikleri yapıları yıkıp yok ettik.”

4- Ne var ki, İsrailoğulları’nın o dönem ve çirkin karakterleri yine baskın geldi. Kur’an-ı Kerim’in ifade tarzından rahatlıkla anlaşıldığı gibi, onlar Allah’ın emrinden saptılar, peygamberleri, liderleri, kurtarıcıları olan Hz. Musa’yı aldatıldılar ve karşı geldiler; nimetlere nankörlük ettiler. Düzelmediler ve nimetlere karşı şükranlarını ifade etmediler. Yüce Allah’ın defalarca onların tevbelerini kabul etmesine, onları bağışlamasına rağmen, yine de bu tutumlarından vazgeçemediler. Ve neticede Allah’ın cezasına müstehak oldular: “Hani Rabbin açıkça bildirdi ki, işkencelerin en ağırını tattıracak zorbaları kıyamet gününe kadar yahudilerin başlarına musallat edecektir. Hiç kuşkusuz Rabbin çabuk cezalandırandır ve yine O, hiç kuşkusuz bağışlayıcı ve merhametlidir.” Gerçekten de Allah’ın tehdidi doğru çıkmış, gerçekleşmiştir.

Gelecek zaman boyunca da doğru çıkması gerekir. Bu ancak onların tarih boyunca yaşadıkları birtakım dönemlerden ibarettir. Onlar büyüklük taslamaya, bozgunculuk yapmaya, zulmetmeye başladıklarında ve eziyetleri çekilmez duruma geldiğinde, yüce Allah kıyamet gününe kadar azabın en acısını tattıracak kimseleri onların başlarına musallat edecektir!

5- Son olarak da bu sure Mekke’de inmiştir. Bununla beraber yahudilerin (İsrailoğulları’nın) dönemliklerinden, günahkârlıklarından ve aşırı kötü karakterlerinin çoğundan söz edilmektedir. Halbuki gerek yahudi ve gerekse hristiyan müşteşrikler (oryantalistler) Hz. Muhammed’in Medine’de yahudilerin müslüman olmalarından umudunu kestikten sonra ancak Kur’an-ı Kerim’le onlara karşı saldırıya geçtiğini, Mekke’de ve Medine devrinin ilk dönemlerinde onlarla iyi geçindiğini, yahudilere saldırıyı içermeyen bir Kur’an okuduğunu, Araplarla yahudilerin ataları İbrahim peygamberin aynı soyda birleştiğinden söz ederek, onların müslüman olmasını arzu ettiğini, onların islâma girmesinden umudunu kesince böyle bir saldırıya geçtiğini, kendilerince ileri sürüyorlar! Pek tabii ki, yalan söylüyorlar... İşte bu Mekke’de inen bir suredir. Onlar hakkında gerçeği dile getiriyor. ‘Bu değişmeyen gerçek hususunda Medine’de inen Bakara suresi ile bu surenin ifade ettikleri arasında hiçbir farklılık yoktur. Surenin 163-170. ayetlerinin Medine’de inmiş olması ve yahudilerin başına kıyamete kadar onlara eziyet edecek kimselerin yüce Allah tarafından musallat kılınmasından söz etmeleri nedeniyle gözardı etsek bile, Mekke’de indiklerinden kuşku olmayan bu ayetlerden önceki ve sonraki ayetlere baktığımızda, onların da yahudilerin karakteri hakkında gerçeği dile getirdiklerini görürüz... Burada, onların buzağıya tapmalarından, bir olan Allah’ın adına Mısır’ı terketmelerine rağmen Hz. Musa’dan kendileri için somut bir put niteliğinde bir ilâh yapmasını talep etmelerinden, Allah’ı apaçık olarak görmedikleri sürece iman etmeyeceklerini söylemeleri üzerine sarsıntının-depremin kendilerini yakalamasından, şehre gi-

rerken Allah'ın sözünü değiştirmelerinden söz edilmektedir. Böylece anlaşıyor ki, bu tür yaklaşımlara sahip olan müşteşrikler, Allah'a ve peygamberine iftira ettikleri gibi, tarihe de iftira atmaktadırlar... İşte bu karaktere sahip müşteşrikler, islâm hakkında yazı yazan birtakım kimseler yazdıkları konularda onları üstad olarak kabul etmekte ve onların yaklaşımlarını esas almaktadır.

Kıssanın ana hatlarına ilişkin bu kadar açıklama yeter. Şimdi ayetleri teker teker açıklamaya geçebiliriz.

Bu kıssada iman kafilesinden söz edilirken Hz. Musa ve İsrailoğulları'nın kıssasına uzun uzadıya yer verilmesiyle; bir taraftan, Allah'ın mesajını yalanlayanların ilâhî takdir tarafından aşama aşama nasıl izlenoiklerini, imani değerler ile insan hayatında yer alan Allah'ın değişmez yasaları arasında ne tür bir bağ bulunduğunu ortaya koyarken öbür taraftan, imanın tabiatı (yapısı) ile küfrün tabiatını açıklamayı hedef almaktadır. Kıssanın tasvir edilen, somutlaştırılan kahramanlarında ve olaylarında, bu her iki çizgi netleşmektedir. İsrailoğulları'nın bu kıssası, Allah'ın son derece şiddetli azabının apaçık ortada olduğu bir sırada, onlardan alınan söz ve taahhüt ile sona eriyor:

"Hani o dağı (Tur Dağı'nı) başları üzerine çıkarmıştık, onlar dağın üzerlerine düşeceğini sanmışlardı. Bu durumda kendilerine, size verdiğimiz Kitab'a sınıksı sarılınz ve içindeki mesajları sürekli aklınızda tutunuz ki, kötülüklerden sakınabilesiniz. dedik."

İşte bu nedenle bu taahhüt ve sözleşme sahnesinden sonra bütün insanların fitratından alınan söze, taahhüde geçilmektedir: **"Hani Rabbin, Ademoğulları'ndan, onların bellerinden soylarını dışarı aldı ve: Ben sizin Rabbiniz değil miyim? diyerek kendilerini birbirlerine şahit tutmuştu da onlar da, 'Evet şahidiz' demişlerdi. Allah kıyamet günü şöyle diyemeyesiniz diye bunu böyle yaptı. Bizim bundan haberimiz yoktu.. Ya da şöyle diyemeyesiniz diye, Vaktiyle atalarımız müşrik olmuşlardı, biz onlardan sonra gelen kuşaklardık, bizi eğri yola sapanların yaptıklarından dolayı mı mahvedeceksiniz?"**

Bu sahneden sonra, bu taahhüd ve sözleşmeden sıyrılmak istediği gibi, Allah'ın ayetlerini apaçık olarak gördükten sonra onlardan, onların verdiği bilgilerden sıyrılmak isteyen adamın sahnesine geçmektedir. Bu gerçekten etkili bir sahnedir. Bu sahnede, söz konusu sıyrılıştan tiksindirici ve onun gözle görünen akibetinden sakındırıcı etkili dokunuşlar vardır: **"Onlara şu adamın olayını anlat: Adama ayetlerimizi sunduk, fakat o onların içinden sıyrılıp çıktı, arkasından onu şeytan peşine taktı da azgınlardan oldu. Eğer dileseydik bu ayetler aracılığı ile onun düzeyini yükseltirdik, fakat o yere saplandı kaldı. Onun durumu üstüne varsan da, kendi haline bıraksan da dilini sarkıtıp harlıyarak solu-yan köpeğin durumu gibidir. İşte ayetlerimizi yalanlayanların durumu budur. Bu hikâyeyi onlara anlat, ola ki, üzerinde düşünürler. Ayetlerimizi yalanlayan ve kendilerine zulmeden toplumun durumu ne kötü bir örnektir!"**

Sonra hidayet ve küfrün tabiatı (yapısı ve özellikleri) açıklanıyor. Buradan küfrün, fitratın alıcı-verici cihazlarını etkisiz hale getirdiği, Allah'a giden yolu

tıkadığı ve kesin bir hüsranla sona erdiği ortaya çıkıyor: "Allah kimi doğru yola iletirse o doğru yolda olur, kimleri sapıtırsa işte onlar hüsrana uğrayanlardır. Andolsun ki, birçok cini ve insanı cehennemlik olarak yarattık. Onların kalpleri var, fakat anlamazlar; gözleri var, fakat görmeyiz; kulakları var, fakat işitmezler. Onlar hayvanlar gibidir, hatta hayvanlardan daha sapıktırlar. Onlar gaflet içindedirler."

Bu açıklamadan sonra Mekke'de İslâmın mesajını yalanlayarak Allah'ın isimlerinde sapıklığa düşen ve bu isimlerden sahte ilâhlarına isimler türetmeye çalışarak karşı koyan müşriklere dikkat çekiliyor. Allah'ın kendilerine bir süre tanıdığı şeklinde onlara bir tehdit savruluyor. Kendilerini doğru yola çağıran arkadaşları Hz. Muhammed -salât ve selâm üzerine olsun- hakkında enine boyuna iyi düşünmeye davet edildikleri halde onlar bir çırpıda karar veriyor ve onun deli olduğunu söyleyerek işin içinden çıkıyorlar! Yerin ve göklerin işleyen harika sistemine bakmalarını, varlığın (kâinatın) sayfalarında yer alan hidayet imajlarını görmeye çalışmalarını istiyor. Onları kendisinden habersiz oldukları halde, kendilerini bekleyen ölümlerle karşı karşıya getirmeye çalışıyor: "En güzel isimler Allah'ın kıldıklarıdır. O'na o isimler ile dua ediniz. O'nun isimleri konusunda eğrilğe sapanları sapıklıkları ile başbaşa bırakınız. Onlar yaptıklarının cezasını ilerde çekeceklerdir. Yarattığımız insanlar içinde başkalarını hakka ileten ve hakka uygun, adil hükümler veren bir kesim vardır. Ayetlerimizi yalanlayanları hiç farkına varmayacakları biçimde yavaş yavaş kötü akıbetlerine yaklaştıracaktır. Onlara mühlet veririm. Çünkü benim tuzagım sağlamdır. Düşünmüyorlar mı ki, arkadaşları Muhammed'in deli olması söz konusu değildir, o sadece açık bir uyarıcıdır. Göklerin ve yerin görkemli egemenlik mekanizmasını, Allah'ın yaşattığı her şeyi ve ecellerinin gerçekten yaklaşıp olabileceğini düşünmüyorlar mı? Kur'an'dan sonra hangi söze inanacaklar? Allah'ın sapıttığı kulu hiç kimse doğru yola iletemez. O, sapıkları azgınlıkları içinde debelenmeye bırakır."

Yine burada bu müşrikler yalanlamakta oldukları ve zamanını ayırdıkları kıyamet sahnesiyle yüzyüze getiriliyorlar. Bu öyle dehşet verici bir sahnedir ki, onların bu konuyu basite alarak soru haline getirmelerine, küçümseyici, hafife alıcı bir tavırla onu ele almalarına gerçekten denk düşüyor. Bunun yanında peygamberliğin yapısı ve peygamber gerçeği de aydınlık kazanıyor. İlâhlığın gerçekliği ve yalnız Allah'ın ilâhlığın özelliklerine sahip olduğu, buna bağlı olarak gayb bilgisinin ve kıyametin ne zaman kopacağını açıklama yetkisinin sadece Allah'a mahsus olduğu belirtiliyor: "Sana kıyamet anı hakkında sorarlar ne zaman gelip çatacak diye. De ki, onun bilgisi Rabbinin tekelindedir, vakti gelince onu gerçekleştirip açığa çıkaracak olan O'dur, göklerin ve yerin ağırlığını kaldıramayacağı bu olay başınıza ansızın gelecektir. Sanki sen bu konuyu sürekli kurcalıyormuşsun gibi, sana onu soruyorlar. De ki: Onun bilgisi Allah'ın tekelindedir, fakat insanların çoğu bu gerçeği bilmezler. De ki: Ben kendime Allah'ın dilediğinden başka bir yarar ya da zarar dokunduracak güçte değilim. Eğer görünmeyi, gaybı bilseydim daha çok iyilik elde ederdim. Ve başıma hiçbir

kötülük gelmezdi. Ben sadece müminler toplumuna seslenen bir uyarıcı ve müjdeleyiciyim."

Müşriklerin birtakım gerçeklerle yüzyüze getirildiği bu sahnede, ayrıca şirkin tabiatına (karakteri ve özelliklerine), fıtratın Allah'ın birliğine dair vermiş olduğu sözden, taahhütten sapma serüvenine, bu sapmanın insanın benliğinde nasıl etki bıraktığına dair bir açıklama da yer alıyor. Ve bu sapma tasviri, sanki eski kuşakları Hz. İbrahim'in tertemiz dinine bağlı iken sonraları bu çizgiden sapan müşrik nesillerin sapmasının tasviridir.

"O ki, sizi tek bir kişiden türetti, o tek kişinin beraberliğinde huzura ereceği eşini de onun kendi özünden yarattı, eşini kucaklayıp sarınca hafif bir yük yüklendi, onu bir süre taşıdı, sonra yükü ağırlaşınca eşler birlikte: 'Eğer bize sağlıklı bir çocuk verirsən kesinlikle sana şükredenlerden oluruz, diye Allah'a dua ettiler. Fakat Allah onlara sağlıklı bir çocuk verince, kendilerine Allah tarafından verilen bu çocuk üzerinde Allah'a ortak koştular. Oysa Allah onların koştukları ortaklardan münezzehtir. Hiçbir şey yaratmayan, kendileri birer yaratık olan varlıkları mı Allah'a ortak koşuyorlar? Oysa bu düzmece ortaklar ne onlara yardım edebilirler ne de kendilerine yardım edebilirler..." Aslında burada birbirinin peşisıra gelen kuşakların birbirini izleyen durumları tek bir kişide temsil edilmektedir. Bu tasvirin hem güzelliği yönünden, hem de doğruluğu açısından kendisine has enteresan anlamları vardır...

Hem burada önemli olan şu Kur'an'la muhatap bulunan müşriklerin durumlarını somut örneklerle ortaya koymak olduğundan dolayı, ifade biçimi teslim yönteminden doğrudan hitab yöntemine geçiyor. Peygamberimizin -salât ve selâm üzerine olsun- hem onlara hem de ilâhlarına meydan okumasını istiyor: "Eğer onları doğru yola çağırırsanız size uymazlar, onları çağırırsanız da karşılarında suskun dursanız da sizin için birdir. Allah'ın dışındaki yalvardıklarınız tıpkı sizin gibi birer kul, birer yaratıktırlar. Eğer onlara ilişkin düşünceniz doğru ise, çağırın onları da size karşılık versinler bakalım. Onların yürüyecek ayakları mı var, tutacak elleri mi var, görececek gözleri mi var, yoksa işitecek kulakları mı var? De ki; Allah'a koştüğunuz ortakları çağırınız, sonra hiç göz açtırmaksızın bana karşı tuzak kurunuz. Benim dostum, koruyucum Kitab'ı (Kur'an-ı) indiren Allah'tır. O, iyileri dost edinir, koruması altında tutar. O'nun dışındaki yalvardıklarınız ne size yardım edebilirler ne de kendilerine yardım edebilirler. Eğer onları doğru yola çağırırsanız işitmezler, onları sana bakar gibi görürsün, fakat görmezler."

Surenin sonunda hitap peygamberimize -salât ve selâm üzerine olsun- ve müslüman ümmete yöneltilmektedir. İnsanları islâma çağırırken, kolay, yumuşak bir yol izlemeleri, onların itirazlarına ve kasıplarına karşı öfkelerine hakim olmaları, sabretmeleri, öfkeyi harekete geçiren ve insanın göğsünü daraltan şeytandan Allah'a sığınmaları gerektiğini hatırlatıyor: "Affı, kolaylaştırmayı prensip edin, iyi olanı emret ve cahillere aldırış etme! Eğer şeytandan gelen bir dürtmeye, bir kışkırtmaya uğrayacak olursan, Allah'a sığın. Çünkü O her şeyi

işiten ve her şeyi bilendir. Allah'dan korkanlar şeytandan gelen bir dürtmeye, bir kışkırtmaya uğradıklarında, Allah'ın uyarılarını hatırlarlar ve hemen gerçeği görürler. Şeytanların kardeşleri, dostları, azgınlıkta şeytanlara yarıdakçlık ederler, sonra da ellerinden geleni yapmaya devam ederler. Sen onlara bir ayet sunmadığın zaman, kendin bir ayet uydursaydın ya, derler. De ki; Ben ancak Rabbim tarafından bana indirilen vahye uyuyorum. Bu Kur'an'daki ayetler müminler topluluğu için Rabbinizin katından gelen uyarıcı kanıt, doğru yol kılavuzu ve rahmettir."

Bu direktif surenin baş tarafında yer alan ayeti bize hatırlatıyor: "Bu Kur'an, kendisi ile insanları uyarasın ve müminlere öğüt veresin diye sana indirilen bir kitaptır. O halde bu görevi yaparken sakın ruhun sıkılmasın." (A'raf, 2) Bu direktif peygamberin omuzuna yüklenen yükün, insanları islâma çağırma yükünün ağırlığını haber veriyor. İnsanların benliklerinde yer alan cahiliye tortularına, sis bulutlarına, kalıntılarına, dönekliklere, arzulara ve ihtiraslara; gaflete, ağırlığa ve kasılmaya karşı direnme... Sabır zarureti... kolaylık, yumuşaklık, zorunluluğu... Ve her şeye rağmen yoluna devam etme zaruretinin getirdiği yükün ağırlığını ifade ediyor!

Daha sonra yolun zorluklarına karşı destek sağlayacak azığa ilişkin bir direktif geliyor. Kur'an-a kulak vermeye ve sessizce onu dinlemeye, her zaman ve her yerde Allah'ı anmaya, gafletten sakınmaya, zikir ve ibadette Allah'a yakın meleklerin yolunu izlemeye ilişkin direktif:

"Kur'an okunduğu zaman onu dikkatle ve sessizce dinleyiniz ki, size rahmet edilsin. Rabbinin adını yalvararak, korkarak ve yüksek olmayan bir sesle sabah-akşam an ve gafillerden olma. Rabbinin yanındakiler, burun kıvrıp O'na kulluk etmekten geri durmazlar, O'nu noksanlıklardan tenzih ederler."

İşte bu, yol azığıdır... İbadetin edep kuralı budur. Aynı şekilde hedeflerine ulaşanların, yakınlaştırılmış meleklerin yolu da budur.

Şimdilik ana hatlara ilişkin bu kadarlık açıklama yeterlidir. Artık ayetleri detaylı olarak ele almaya geçebiliriz.

Okuyacağınız bu bölüm surenin akışı içerisinde geçen Nuh peygamberin, Hud peygamberin, Salih peygamberin, Lût peygamberin, Şuayb peygamberin, (Allah'ın selâmı hepsinin üzerine olsun) ve kavimlerinin kıssalarından sonra kısa bir duraklamadan ibarettir. Burada bir nebze durulmakta, her yerleşim birimindeki -burada yerleşim birimi, büyük şehir veya merkezi kasaba anlamına gelir- Peygamberi yalanlayanlara karşı ilâhi irade ile cereyan eden ve ilâhi takdir ile gerçekleşen Allah'ın yasaları açıklanmaktadır. Aslında bu yasa, Allah'ın yalanlayıcıları kendisiyle cezalandırdığı tek bir yasadır. İşte bu yasa, bir yünden de insanlık tarihini köklü biçimde etkileyen ve ona yön veren bir gerçektir. İşte bu gerçeğe göre yüce Allah, ilâhi mesajı yalanlayanları sıkıntı ve zorluklarla kısıvrak yakalayır. Onların başına musibetler verir ki, kalpleri yumuşasın, incelsin ve Allah'a yönelsinler. Gerçek ilâhlığın ve insanların gerçekten kulluk etmeleri gereken gücün Allah'ın ilâhlığına teslim olmak olduğunu anlasınlar.

Eğer insanlar bu sıkıntılar ve zorluklarla Allah'a yönelmezlerse, bu sefer onları nimetler ve bolluk ile dener. Onlara kapılarını açar. Malları üretmelerine, çoğaltmalarına ve onlardan yararlanmalarına (istedikleri gibi kullanmalarına) imkân sağlar. Ne var ki, bunların hepsi imtihan içindir. Onlar bu rahat ve kolaylıkla şımarıklık ve edepsizliğe kadar gittiklerinde, gaflete dalıp, hiçbir şeyi umursamaz bir hale geldiklerinde, bütün işlerin amaçsız ve gayesiz olarak, manasız ve başboş olarak kendi halinde akıp gittiğini, sıkıntıdan sonra hiçbir hikmete ve imtihan olayına yer vermeksizin bolluğun geldiğini zannettiklerinde, başlarına gelen musibetlerin atalarının başlarına gelen musibetlerin aynısı olduğunu, zira bu işin kuralının böyle olduğunu ve bu işlerin hiçbir plana bağlı olmadığını sandıklarında; onlar bu gaflet içinde dalıp giderken, Allah'ın cezası onları kısıp-rak yakalayır. Onlar istedikleri kadar: "Atalarımız da hem sıkıntılı hem sevinçli günler geçirmişlerdi" desinler. Onlar, bolluk ve sıkıntılarla denenmelerindeki Allah'ın hikmetini kavrayamadıklarından, Allah'ın kullarının işlerini değiştirmesindeki hikmeti üzerinde düşünmediklerinden, gaflet içinde yaşayıp şımaranların başına gelen Allah'ın gazabından sakınmadılar... Hayvanlar gibi yaşadılar. Hatta onlardan daha sapık bir yola girdiler. Sonuçta Allah'ın cezası kendilerini yakaladı... Eğer onlar iman etselerdi, O'nun cezasından sakınmış olsalardı durum değişecekti. Üzerlerine bereket yağacak, yüce Allah gökten ve yerden onlara bol bol rızık gönderecekti. Kendilerini hayat boyunca huzura kavuşturacak ve ardından hiçbir cezanın, hiçbir felâketin bulunmadığı kutlu nimetlerine mazhar edecekti...

Sonra yüce Allah yeryüzünün eski sahiplerine mirasçı olan yeni sahiplerini uyandırıyor. Onları gaflete düşmekten ve gurura kapılmaktan sakındırıyor. Uyanıklığa ve takvaya çağırıyor ve mirasçı oldukları eski milletlerin acı akibetlerinden (feci sonlarından) ibret almaları için dikkatlerini çekiyor. Çünkü onları da bekleyen Allah'ın değişmez yasalarıdır. Asırlar boyunca insanlık tarihine yön veren yasalar onları da beklemektedir.

Bu bölüm peygamberimize -salât ve selâm üzerine olsun- yöneltilen bir hitap ile sona eriyor: "İşte şu ülkeler var ya, hani sana onlara ilişkin bazı tarihi olayları anlatıyoruz." Böylece Allah'ın bu konudaki yasasını, bu kasabanın ve kasaba halkının gerçek durumunu ortaya koyuyor: "Onların çoğunda söze bağlılık diye bir şey bulamadık, tersine çoğunu yoldan çıkmış bulduk..." İşte son peygamber ve Allah'ın bütün ilâhi peygamberliklerinin özüne mirasçı olan ümmeti... Bu kıssaların haberlerinden ve öğütlerinden yararlanabilecekler de ancak onlardır...

وَمَا أَرْسَلْنَا فِي قَرْيَةٍ مِّنْ نَّبِيٍّ إِلَّا أَخَذْنَا أَهْلَهَا
بِالْبَأْسَاءِ وَالضَّرَاءِ لَعَلَّهُمْ يَضُرَّعُونَ ﴿٥﴾ ثُمَّ بَدَّلْنَا نَكَاتَ
الْوَيْتَةِ الْهَيْئَةَ حَتَّىٰ عَصَوْا وَقَالُوا مَا دَسَّسَ بَاءَنَا النَّبِيُّ
وَالضَّرَاءُ فَأَخَذْنَا مُمْسِكَ الْقُرَىٰ وَمِنْهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٦﴾

وَلَوْ أَنَّا أَهْلُ الْقُرَىٰ آمَنُوا وَقُتِلَ الْفِتْنَةُ عَلَيْهِمْ بَرَكَاتٍ
 مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ وَلَكِن كَذَّبُوا فَأَخَذْنَا مِنْهُم بِمَا كَانُوا
 يَكْسِبُونَ ﴿٥٦﴾

94- "Peygamber gönderdiğimiz her ülkenin halkını, ola ki, bize yalvarırlar diye, mutlaka sıkıntılara ve belalara uğrattık."

95- Sonra kötü günleri iyi günlerle değiştirdik de sayıca çoğaldılar ve: "Atalarımız da hem sıkıntılı hem de sevinçli günler geçirmişlerdi" dediler. Bunun üzerine onları hiç ummadıkları bir sırada ansızın yakalayıverdik."

96- "Eğer o ülkelerin halkları iman edip kötülüklerden sakınsalardı, göğün ve yerin bereket kapılarını yüzlerine açardık. Fakat yalanladılar, biz de onları işlediklerinin cezasına çarptırdık."

Burada Kur'an-ı Kerim herhangi bir olayı anlatmıyor. Bir yasaı ortaya koyuyor. Herhangi bir toplumun tarihinden sahneler sunmuyor. İlâhî kaderin aşamalarından söz ediyor... Böylece ortaya çıkıyor ki: İşlerin kendisine göre düzenlendiği, olayların kendisine göre meydana geldiği ve bu yeryüzünde "İnsanlık Tarihini" yönlendiren, hareketini etkileyen bir yasa vardır. Peygamberlik misyonu dahi önemine ve yüceliğine rağmen, bu yasanın gerçekleştirilmesini sağlayan vasıtalardan, etkenlerden ancak biridir. Bu yasa önemi açısından peygamberlik misyonundan daha büyük ve daha kapsamlıdır. İşlerin hiçbirisi başıboş seyretmiyor. İnsan bugün Allah'ın varlığını kabul etmeyen ateistlerin iddia ettiği gibi, bu yeryüzünde yalnız başına varlığını sürdüremez (kendi başına buyruk olamaz!) Bu evrende meydana gelen her şey, ancak plan ve program çerçevesinde meydana gelmekte, bir hikmete bağlı olarak ortaya çıkmakta ve bir hedefe (bir amaca) doğru yönelmektedir. İşin sonunda özgür iradeye uygun biçimde işleyen geçerli bir yasa vardır. Bu yasaı belirleyen ve değişmez ilkeyi ortaya koyan özgür ilâhî iradedir...

Her şey özgür ilâhî iradeye uygun ve Allah'ın yururlukteki yasasına bağlı olarak meydana gelir.

İşte o kasabaların durumları da Kur'an-ı Kerim tarafından ele alındığı gibi, özgür ilâhî iradeye uygun ve Allah'ın yururlukteki yasalarına bağlı olarak belirlenmiştir. Diğer milletlerin başlarına gelecekler de aynı kanunlara uygun biçimde işleyecektir!

İslâm düşüncesinde insanın iradesi ve hareketi, insanlık tarihinin hareketinde ve bu tarihin yorumlanmasında önemli bir etken olarak kabul edilir. Şu kadar var ki, insanın iradesi ve hareketi de ancak Allah'ın özgür iradesi ve etken olan kaderinin çerçevesi içinde meydana gelir ve gerçekleşebilir... Her şeyi kuşatan sadece Allah'tır... Allah'ın özgür iradesi ve etken olan kaderinin çevresini içinde insanın iradesi ve hareketi bütün bir varlık ile temasta bulunur, onların hepsiyle ilişkisi vardır. Bu varlık aleminde hem etki altında kalır hem de etki

eder. Bu varlıklar dünyasında insanlık tarihini harekete geçiren ve yönlendiren birçok etkenler ve faktörler vardır. Bu hareketin sahası hem geniş hem de derindir... Bu gerçekliğin yanında "Tarihin İktisadi Yorumu", "Tarihin Biyolojik Yorumu", "Tarihin Coğrafi Yorumu"... gibi çağrışımlar koca bir kıta yanında küçük bir ada niteliğindedir. Bu küçük insanın basit oyuncaklarından biri olmaktan öteye geçemez!

"Peygamber gönderdiğimiz her ülke halkını, ola ki, bize yalvarırlar diye, mutlaka sıkıntılara ve belâlara uğrattık..."

Yüce Allah, iş olsun diye, kullarının canlarını, bedenlerini, rızıklarını ve mallarını boşu boşuna sıkıntıya sokmaz. Putperest mitolojilerde boş işlerle uğraşan kindar ilâhlar gibi, kendi kinini dindirmek, öfkesini indirmek için onları cezalandırmaz! ⁽⁴⁹⁾ Allah bu tür işleri yapmaktan tamamen uzak ve münezzeh-tir. Allah Teala sadece peygamberlerini yalanlayanları sıkıntılarla ve belâlarla cezalandırır. Çünkü zorluklarla deneme ve sınamanın tabiatı; henüz iyi tarafları bulunan, hayır ümidi olan fıtratı uyarmak, birtakım iyilik kalıntılarını içinde taşıyan, fakat aradan geçen uzun zaman nedeniyle üzeri küllenmiş kalpleri inceltmek, yumuşatmak, zayıf olan insanları güçlü olan yaratıcısına yöneltmek, içtenlikle O'na yalvarmalarını sağlamak, merhametini ve bağışlamasını dilemelerini temin etmektir. İnsanlar bu niyazları ve yakarışları ile Allah'a taptıklarını ilân etmiş olurlar. Allah'a ibadet ise insanın varlığının amacıdır. Yoksa yüce Allah'ın ne insanların kendisine yalvarmalarına ne de O'na kulluk yaptıklarını ilân etmelerine ihtiyacı vardır! **"Ben cinleri ve insanları sırf bana ibadet etsinler diye yarattım. Onların hiçbirisinden bir rızık istemem ve doyurmalarını da arzu etmem. Muhakkak ki, Allah hâl bol rızık verendir ve sağlam kuvvet sahibidir."**

⁽⁵⁰⁾ Kutsi bir hadiste belirtildiği gibi, şayet bütün insanlar ve cinler tek bir yürek halinde birleşip Allah'a ibadet etseler Allah'ın mülkünde (hakimiyet ve otoritesinde) hiçbir şeyi arttırmış olmazlar. Yine şayet bütün insanlar ve cinler bir bütün olarak yüce Allah'a karşı gelseler de Allah'ın mülkünden hiçbir şeyi eksiltemezler... Şu kadar var ki, kulların Allah'a yönelmeleri, O'na niyazda bulunmaları, Allah'a kulluk yaptıklarını ilân etmeleri kendileri için, hayatları ve yaşayışları için yararlıdır. İnsanlar ne zaman Allah'ın kulu olduklarını ilân ederlerse, O'nun dışındakilere kulluk yapmaktan kurtulurlar. Surenin baş taraflarında belirtildiği gibi kendilerini saptırmak isteyen şeytana kulluk yapmaktan kurtulurlar. İhtiraslarının ve arzularının baskısından kurtulur özgürlüğe kavuşurlar. Kendileri gibi kullara kulluk yapmaktan kurtulurlar. Bundan böyle şeytanın izlerini sürmekten, onu adım adım takip etmekten haya ederler. Dara düştüklerinde kendisine yöneldikleri ve kendisine niyazda bulundukları Allah'ı herhangi bir hareket veya niyet ile öfkelenmekten çekinirler. Kendilerini özgür kılabacak, arındıracak ve tertemiz hale getirecek, kendilerini heva ve hevese kulluk yapmak, kullara kulluk etmek düzeyinden daha yüksek bir konuma getirecek dosdoğru yola sokarlar. Ondandır! **sapmazlar!**

(49) Bkz. İslâm Düşüncesi "Müsbet Bir Düşünce Sistemi" s. 199. C.1

(50) Zariyat: 56-58

İşte bu nedenle ilâhî irade, kendilerine bir peygamber gönderildiği halde onu yalanlayan her ülke ahalisini, canları ve ruhları ile sıkıntılara, bedenleri ve malları ile zorluklara düşürmeye hükmetmiştir. Böyle acılarla onların kalplerini diriltmeyi dilemiştir... Şüphesiz ki, acı en güzel eğiticidir. Bu öyle güzel bir hayır kaynağıdır ki, potansiyel enerji halindeki iyilik kaynaklarının kaynamasına neden olur. Diri olan vicdanlarda duyarlılığı bileyen ve keskinleştiren bir berekettir. Rahmetin gölgelerine yönelik bir berekettir. Bu rahmet ise, üzüntü ve kederle yoğrulmuş güçsüz insanların üzerine darlık ve sıkıntı anlarında rahat ve afiyet dolu, tatlı ve hafif meltemleri estirir.. “Ola ki, yalvarırlar...”

“Sonra kötü günleri iyi günlerle değiştirdik.”

Birden şiddetin yerini rahat, zorluğun yerini kolaylık, kıtlığın yerini nimet, sıkıntının yerini huzur, kısırlığın yerini nesil, kıtlığın yerini bolluk, korkunun yerini güven alıverir. Bir de bakarsınız ki, ortalığı eğlence, rahat, yumuşaklık, nimetler, bolluk ve bereket alıp yürümüştür... Ne var ki, bunların hepsi, aslında birer deneme ve birer imtihandır...

Sıkıntılarla denenmeye karşı insanların çoğu dayanır ve sabreder. İnsanların çoğu sıkıntıların zorluklarına katlanırlar. Çünkü sıkıntı direnme güçlerini de harekete geçirir. Eğer sıkıntı ile imtihan edilen kişide hayır varsa, bu imtihan ona Allah'ı hatırlatabilir, O'na yönelmesini, O'nun huzurunda niyazda bulunmasını, O'nun gölgesinde huzura kavuşmasını, O'nun himayesinde bir enginliğe kavuşmasını, O'nun vereceği ferahlığa umut bağlamasını ve vaadini, sözcüğünü bir müjde kabul etmesini sağlayabilir. Bolluk ile denenmeye gelince, bu konuda dayanabilen, sabreden insanlar çok azdır. Bolluk insana her şeyi unutturur. Eğlence insanı aldatır. Servet insanlığı azgınlığa götürür. Allah'ın pek az kulları dışında kimse bolluk ile imtihandan başarı ile çıkamaz.

“Sonra kötü günleri iyi günlerle değiştirdik de sayıca çoğaldılar ve: ‘Atalarımız da hem sıkıntılı hem de sevinçli günler geçirmişlerdi’ dediler.”

Yani onlar çoğalmışlar ve yeryüzüne yayılmışlardı. Kolay bir şekilde geçimlerini temin ediyorlar ve rahat bir hayat yaşıyorlardı. İşledikleri amellerden dolayı, içlerinde hiçbir sıkılma duymuyorlar ve yaptıklarından dolayı hiç kimseden korkmuyorlardı. Ayeti kerimde geçen “Afer” sözcüğü, çokluğa, bolluğa işaret etmesinin yanında, özel psikolojik bir hali de dile getirmektedir. Umursamanın azalması durumunu-küçümseme şumarma halini... Her şeyi basite alma halini... Hem bilinç olarak, hem de yaşam tarzı olarak vurdum duymazlığı esas alma halini ifade etmektedir. Bu durum uzun bir süre rahat, nimet ve bolluk içinde yaşayan bireylerin veya toplumların rahata, nimete ve bolluğa alışan insanların hayatında rahatlıkla gözlenebilmektedir. Bu tür insanlar sanki ruhlarındaki duyarlılığı yitirirler, artık hiçbir şeye aldırılmazlar. Hiçbir şeyi gözönünde bulundurmazlar. Rahat içinde harcamada bulunurlar, rahatça eğlenceye ve rahat bir şekilde zevke dalarlar. Aşırı bir düşkünlükle bu hayatlarına sımsıkı tutunurlar. İnsanın tüylerini diken diken yapan, vicdanlarını tir tir titreten büyük günahların hepsini rahatlıkla ve sıkılmadan işlerler! Allah'ın gazabından sakın-

mazlar, insanların kınamalarından çekinmezler. Her şeyi rahatlıkla, sıkılmadan ve aldırmandan yaparlar. Allah'ın evrendeki yasalarına dikkat etmezler. Yüce Allah'ın imtihanlarını ve sınamalarını düşünmezler! Ve işte bu yüzdendir ki, bütün olayların belli bir sebebe bağlı olmaksızın, belirlenmiş bir amacı bulunmaksızın başıboş olarak meydana geldiklerini zannederler:

“Atalarımız da hem sıkıntılı hem de sevinçli günler geçirmişlerdi, dediler...”

Yani biz sıkıntılı günlerimizi geçirdik. Şimdi artık sevinçli, bolluk günlerimize sıra geldi! İşte görüyorsunuz, ya her şey sonuçsuz bir şekilde geçip gidiyor. Bizim durumumuz da böylece şuurşuzca ve başıboş bir biçimde sürüp gidecektir!

İşte o zaman... Sürmekte olan gaflet anında, unutkanlık, eğlence ve azgınlığın bir ürünü ve yürürlükteki yasanın gereği olarak akibetleri geliveriyor:

“Bunun üzerine onları hiç ummadıkları bir sırada ansızın yakalayiverdik.”

Unutmalarının, gurura kapılmalarının, Allah'tan uzaklaşmalarının, şehvetlerinin, ihtiraslarının iplerini serbest bırakmalarının, yaptıklarından hiç sıkılmalarının Allah korkusunun hiç akıllarına gelmemiş olmasının cezası olarak akibetleri geliveriyor:

İşte bu şekilde Allah'ın yasası, insanlara yönelik iradesine uygun biçimde gerçekleşmeye devam edecek, yine bu şekilde insanın Allah'ın yasası ve iradesi çerçevesinde gerçekleşen iradesi ve eylemiyle insanlık tarihinin yönü ve hareketi belirlenecektir. İşte bu şekilde Kur'an-ı Kerim insanlara yasayı açıklıyor ve onları fitneden sakındırıyor. Sıkıntılar ve bolluklarla denenme ve imtihan edilme fitnesinden... İnsanların aşırı düşkünlük duygularını ve uyanıklığını sağlayan etkenlere dikkat çekiyor. Yönelişlerine ve davranışlarına gerçek anlamda denk bir cezayı içeren değişmez sonuçtan sakınmalarını istiyor. Buna rağmen kim gafletten uyanmaz, kendisini sakındırmaz ve Allah'tan korkmazsa, kendi kendisine zulmetmiş olur. Asla değiştirilmesi mümkün olmayan Allah'ın cezasına kendisini çarptırılmış olur. Ve hiç kimseye asla zulmedilmez:

“Eğer o ülkelerin halkları iman edip kötülüklerden sakınsalardı, göğün ve yerin bereket kapılarını yüzlerine açardık. Fakat yalanladılar, biz de onları işlediklerinin cezasına çarptırdık.”

İşte bu, Allah'ın yürürlükteki değişmez yasalarının (sünnetullahın) öbür yüzüdür. Şayet o memleketlerin halkları yalanlama yerine iman etselerdi, şımarma yerine Allah'tan korksalardı, yüce Allah da onlara yerin ve göğün bereket kapılarını açardı... İşte böyle... “Yerin ve göğün bereketlerini” sonsuz ve hesapsız bir şekilde, üstlerinden ve altlarından sunarak, onları bereketlere boğardık. Kur'an-ın ifadesi burada genelliği ve kapsamlılığı açısındanengin bir feyzin ışıklarını saçıyor. Öyle ki bu bereketleri insanların alışageldikleri rızıklar ve gıda maddeleri ile sınırlandırmak hiç de mümkün değildir.

Bu ayeti kerime ile ondan önceki ayeti kerime, hem akidenin (inanç sisteminin) gerçeklerinden, hem de insan hayatının ve evrenin gerçeklerinden biriyle

bizi yüzyüze getiriyor. İnsanlık tarihinde fonksiyoner bir rol oynayan etkenlerden birini gözlerimizin önüne getiriyor. Ne var ki, pozitivist (rasyonel) ekollerin hepsi, bu gerçekten habersiz tam anlamıyla gaflet içinde bulunmakta hatta onu bütünüyle reddetmektedirler!..

Hiç şüphesiz Allah'a iman ve Allah'tan korkma inancı, hayatın realitesinden ve insanlık tarihinin çizgisinden kopuk bir mesele değildir. Allah'a iman ve Allah'tan korkma, Allah'ın vaadine bağlı olarak insanı yerin ve göğün bereket kapılarının kendisine açılması için yeterli bir ehliyete kavuşturur. Ve hiç şüphesiz Allah kadar sözüne bağlı kimse yoktur!

Bizler Allah'a iman edenler olarak, Allah'ın verdiği bu sözü inanmış bir gönülle kabul ediyor ve hemen onu tasdik ediyoruz. Bunun nedenini, niçinini sorup araştırmıyoruz. Gerçekleşeceğinden bir an bile tereddüt etmiyoruz. Biz gaybe dayalı olarak (görmediğimiz halde) Allah'a iman ediyoruz. Ve bu imanın gereği olarak O'nun verdiği sözü tasdik ediyoruz, onaylıyoruz...

Daha sonra imanımızın da bize emrettiği şekilde, Allah'ın verdiği söze dikkatli bir düşünce ile yöneliyor ve nedenini, niçinini de öğreniyoruz!

Allah'a iman, insan fıtratının diri olduğunu, fıtri olan alıcı cihazlarının sağlıklı biçimde çalıştığını, insanın algılama sisteminin doğru çalıştığını gösterir. İnsanın bünyesinin canlı ve diri olduğunu, varlıklar alemindeki gerçeklere karşı geniş bir duyarlılık sahibi olduğunu ortaya koyar. İşte bunların hepsi realiteye dayalı, pratik hayatta insanın kurtuluşunu sağlayan faktörlerdir.

Allah'a iman, ileriye doğru fırlatıcı ve itici bir kuvvet kaynağıdır. İnsan bünyesinin bütün yönlerini, enerjilerini biraraya getirir. Ve onların hepsini bir hedefe yöneltir. Allah'ın desteğine dayanması için onları özgür bir konuma getirir.

Allah'a iman insanın, ilâhi iradeye uygun olarak yeryüzündeki halifeliliği ve uygarlığı gerçekleştirmesi, bozgunculuk ve fitneyi engellemesi, hayat düzeyinin yükselmesi ve ilerlemesi için çalışmasını sağlar. İşte bunların hepsi pratik hayatta insanın kurtuluşunu sağlayan faktörlerdir.

Allah'a iman insanları nefse kulluktan, kullara kulluktan kurtarır (özgür kılar). Hiç şüphesiz ki, yalnız Allah'a kulluk yapmakla özgürlüğüne kavuşmuş olan bir insan, yeryüzünde doğru yola iletmede ve sağlıklı bir halifelik görevini yerine getirmede kendi nefislerine kulluk eden ve birbirlerine kölelik yapan bir insandan daha lâyıktır!

Allah korkusu ise, bilinçli bir uyanıklık verir. onu hareketin fırtınasında ve hayatın seyri içinde tepkisellikten, hiddetlenmekten, zulmetmekten ve aldatmaktan korur. İnsanın çabasını, enerjisini, sınırlarını aşmayacak, hiddetlenmeyecek, faydalı çalışmanın alanı dışına taşmayacak bir şekilde dikkatli ve sağlıklı olarak yönlendirir.

İnsanın hayatında itici güçler ile frenleyici güçler arasında bir denge kurulduğunda, yeryüzünde çalışarak, göğe doğru tırmanarak, beşeri olan nefisten ve azgınlıktan kurtularak, Allah'a boyun eğip ibadet ederek seyrini sürdürdüğün-

de, hayatın bu gidişatı faydalı ve verimli olacak, Allah'ın rızasını elde edeceği gibi, O'nun desteğini de almaya hak kazanacaktır. İşte bu şartlarda hayatı bolluk ve bereket kuşatacak, iyilik yaygınlaşacak ve kurtuluş onu himayesine alacaktır. Meseleye bu açıdan bakıldığında Allah'ın gizli olan lütfunun yanında, onun gözle görülen bir realite olduğu anlaşılacaktır. Bu, apaçık sebepleri ve illetleri olan bir realitedir. Bunun yanında söz verilen, taahhüt edilen ve gözle görülmeyen Allah'ın takdiri de sözkonusudur.

Yüce Allah'ın iman edenlere ve takva sahiplerine kesin ve üzerine basa basa sözünü verdiği bereketlerin pekçok çeşitleri vardır. Ayeti kerime bunların detaylarına inmiyor ve onları sınırlandırmıyor. Kur'an-ı ifadenin verdiği imaj, bize her taraftan coşup gelen feyizleri, her yerden fışkıran kaynakları hatırlatmaktadır. Burada hiçbir sınırlama, detaya inme ve açıklama yapılmamaktadır. Demek ki, burada sözkonusu edilen bereketler, bereketin bütün şekillerini ve biçimlerini, bütün çeşitlerini ve renklerini kapsamına almaktadır. İnsanların bildikleri ve hayal edebildikleri bereketlerin hepsini kapsadıkları gibi, realite ve hayal dünyalarında görmedikleri, bilmedikleri bereketleri de içermektedirler!

Allah'a iman ve Allah korkusunu (Takva), sırf kuru bir ibadet meselesi olarak değerlendirenler, insanların yeryüzündeki realiteleri ile hiçbir ilgili (ilişkili) olmadığını düşünenler, hem imanı tanımıyorlar, hem de hayatı tanımıyorlar! Böyle düşünenlerin yüce Allah'ın tanıklık ettiği bu ayette sözkonusu bağa bakmaları ve bu ilişkiyi görmeleri ne güzel olurdu! Çünkü bir işte Allah'ın şahitlik etmesi gerçekten yeterlidir! İnsanların bildiği sebeplere dikkat çekmekle bu bazı gözler önüne seriyor:

“Eğer o ülkelerin halkları iman edip kötülüklerden sakınsalardı, göğün ve yerin bereket kapılarını yüzlerine açardık, fakat yalanladılar, biz de onları işlediklerinin cezasına çarptırdık.”

Bazı insanlar çevrelerine bakıp kendilerinin müslüman olduklarını söyleyen birtakım milletlerin rızık yönünden sıkıntıda olduklarını, kuraklık ve yoksulluğun yakalarını biraraya getirmediğini görebileceklerdir!.. Bunun yanında iman etmeyen ve Allah'tan korkmayan birtakım milletleri de göreceklerdir ki, bunlara rızık, kâvvet ve etkinlik açısından kapıların ardına kadar açılmıştır. O zaman da **“Öyleyse bu değişmez yasa nerede?”** diye soracaklardı.

Ne var ki, müminlerin sıkıntılı hali ile iman etmeyenlerin rahat hayatı bir yanılgıdır. Durumların dış görüşleri onları aldatmaktadır.

Bir kere kendilerinin müslüman olduklarını söyleyenler, ne mümindirler ne de takva sahibidirler! Onlar kulluklarını yalnız Allah'a yöneltmiyorlar. Pratik hayatlarında **“Allah'tan başka ilâh yoktur”** şahadetini (şahitliğini) gerçekleştirmiyorlar! Onlar kendileri gibi olan birtakım kullara boyunlarını teslim ediyorlar. Bunların kendileri için ilâhlık yapmalarını, ister hukukta (kanun ve yasalarda), isterse değerlerde ve geleneklerde onların kendileri adına yasamada bulunmalarını kabul ediyorlar. Bunlar müminler değildir. Çünkü mümin, herhangi bir kulun kendisine ilâhlık taslamasına yol vermez. Allah'ın kullarından

birini, yasası ve emirleriyle hayatına hükmedecek bir ilâh konumuna geçirmez. Bugün kendilerinin mümin olduklarını zannedenlerin ataları, gerçek anlamda müslüman oldukları günlerde, bütün dünya kendilerine boyun eğmişti. Yerin ve göğün bereketlerine boğulmuşlardı. Ve işte onlar için Allah'ın verdiği söz gerçekleşmişti.

Mümin ve takva sahibi olmadıkları halde kendilerine rızık kapıları açılanlara gelince; onlar için değişmez yasa şudur! “Sonra kötü günleri iyi günlerle değiştirdik de, sayıca çoğaldılar. Ve ‘Atalarımız da hem sıkıntılı hem de sevinçli günler geçirmişlerdi, dediler.’” Bu onlar için daha önce sözünü ettiğimiz gibi nimetlerle sınanmaktır. Bu sınav, zorluk ve sıkıntı ile denenmekten daha zordur. İman etmeyenlere imtihan amacıyla verilen bolluk ile müminlere ve takva sahiplerine Allah'ın sözünü verdiği bereketler arasında büyük fark vardır. Bereket, güzel bir şekilde kullanıldığında, iyilik, güven, huzur ve hoşnutlukla beraber bulunduğu az bir malda da söz konusu olabilir. Nice zengin ve güçlü milletler vardır ki, huzursuzluk içinde yaşamaktadırlar. Her an güvenleri tehdit altındadır. Bireyler arasındaki dostluk bağları kopmuştur. Bütün insanlar sıkıntı ve bunalım içindedirler. Ve bütün bir milleti büyük bir çözülme beklemektedir. İşte burada kuvvet var, fakat güven yoktur. Mal var, huzur yoktur. Bolluk var, yararı yoktur. Parlak bir hayat var, fakat kendisini karanlık bir istikbal beklemektedir. İşte bu, hemen ardından cezanın geleceği bir sınavdır.

İman ve Allah korkusu ile elde edilen bereketler ise, eşyanın tümünü, ruhların (nefislerin) tümünü, duyguların tümünü, hayatın bütün güzelliklerini kuşatan bereketlerdir... Bir anda hayatı geliştiren ve yüksek düzeye çıkaran bereketlerdir. Mutsuzluk, alçaklık ve çözülme ile birlikte gelen salt bir bolluk değildir. (51)

Kur'an-ı Kerim'in anlatım üslubu önceki milletlerin tarihlerinin tanıklık ettiği yürürlükteki bu yasayı açıkladıktan sonra... İman etmeyen ve Allah'tan korkmayan, içinde bulundukları bolluklara ve nimetlere aldanan ve Allah'ın sınava ilişkin hikmetinden habersiz olan, bu nedenle Allah'ın ayetlerini yalanlayanların insanın tüylerini ürperten ve vicdanını tir tir titreten acı akibetlerinin ortaya konduğu sırada... Evet işte tam bu sırada şaşkına dönmüş gafillere yönelmektedir. Onlarda bekleme, gözetleme duygularını harekete geçirmektedir. Onlar uykudayken, mal peşinde koşarken veya eğlenceye dalmışken, Allah'ın cezasının kendilerini gecenin ve gündüzün herhangi bir anında birden yakalayacağını bilincini yerleştirmeye çalışmaktadır.

أَفَأَمِّنَ أَهْلُ الْقُرَىٰ أَنْ يَأْتِيَهُمْ بَأْسُنَا بَعْدَ
وَعْدِنَا يُبْئُونَ ۖ وَأَوَّيْنَا أَهْلَ الْقُرَىٰ أَنْ يَأْتِيَهُمْ بَأْسُنَا
مَعَىٰ وَعْدِنَا فَلَا يَصُدُّونَ ۖ أَفَأَمِّنُوا مَعَكُمْ فَذَلِكُنَّ

(51) Bkz. Muhammed Kutub "Tekamül ve Soysuzlaşma" adlı kitabının "Tarihin Tanıklığı" "Yirminci Asrın Tanıklığı" bölümleri S. Kutub'un "Medeniyetin Problemleri ve İslâm" adlı kitabı.

مَكَرَ اللَّهُ إِلَّا الْقَوْمَ الْخَاسِرُونَ ﴿٩٧﴾ أَوَلَمْ يَهْدِ لِلَّذِينَ
يَرْتُونَ الْأَرْضَ مِنْ بَعْدِ أَهْلِهَا أَنْ لَوْ نَشَاءُ أَصْبَأْنَاكُمْ
بُذُوبُهُمْ وَنَمْلَحُ عَلَى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَتَسَمَعُونَ ﴿٩٨﴾

97- "Acaba o ülkelerin halkları geceleyin uyurlarken başlarına azabımızın gelmeyeceğinden emin midirler?"

98- "Acaba o ülkelerin halkları, kuşluk vakti eğlenirlerken, azabımızın gelmeyeceğinden emin midirler?"

99- "Onlar Allah'ın tuzağına yakalanmayacaklarından emin midirler? Oysa hüsrana uğrayan toplum dışında hiç kimse kendini Allah'ın tuzağından emin sayamaz."

100- "Üzerinde yaşadıkları toprakları eski yerlilerinden miras alanlar, istesek kendilerini günahları yüzünden musibetlere çarptırabileceğimizi, kalplerini mühürleyebileceğimizi ve kulaklarının işitemez olabileceğini, bu tarihi sürecin ışığında halâ kavrayamadılar mı?"

Yüce Allah'ın sıkıntılarla ve sevinçlerle, zorluklarla ve nimetlerle denemeye, ilişkin yasası (sünnetullah) ortada iken, kendilerinden önce bu ülkeleri onardıkları, imar ettikleri halde, onları yüzüstü bırakan ve kendilerine terk edip giden eski milletlerin, şaşkına dönen yalanlayıcıların acı akıbetleri gözlerinin önünde olduğu halde, yine de kasabaların halkı güven içinde miydi? Onlar gafletlerinin birine daldıkları bir sırada, dalgınlıklarının biri içinde debelendikleri bir sırada, Allah'ın cezasının kendilerini yakalayıp darmadağın hale getirmesinden yok etmesinden emin mi oldular? Uyku halinde insanın iradesi elinden alınır, gücü elinden alınır. Önlem alma imkânına sahip değildir. En küçük bir böcekten bile kendisini koruyamaz. Yüce kudret sahibi olan Allah'ın cezasına karşı kendisini nasıl koruyabilecektir? Çünkü bu, ulu kudretin karşısında değil uyurken, en fazla uyanık, güçlü ve önlemlerini aldığı anlarda bile karşı koyamaz!

Yoksa onlar Allah'ın cezasının kuşluk vaktinde oyuna daldıkları sırada kendilerini yakalamasından emin mi oldular? Oyuna dalmak insanın uyanıklığını ve tedbir almasını engeller. Hazırlık yapmasına ve ihtiyatlı bulunmasına fırsat vermez. İnsan oyuna, eğlenceye daldığı sırada bir saldırgan karşısında kendisini koruyamaz. Hal böyleyken, insanın en ciddi ve tedbirli sıralarda, savunma için gerekli bütün önlemlerini aldığı hallerde ile bir varlık gösteremediği Allah'ın saldırısı karşısında durumu ne olacaktır?

Allah'ın cezası o kadar şiddetlidir ki, insanların ona karşı ne uyku halinde, ne uyanık haldeyken, ne oyunda, ne hazırlıklı oldukları sıralarda karşı koymaları asla mümkün değildir. Fakat Kur'an-ı Kerim'in anlatım tarzı, insanın vicdanını derinden sarsmak, onun sakınma ve uyanma duygularını harekete geçirmek için onun en zayıf anlarını yakalıyor. Derinden sarsan büyük saldırıyı beklerken onu zaafın, gafletin ve beklenmedik bir zaman diliminin içinde uyandırıyor.

Bu durumda o ister uyanık olsun, ister gaflet içinde olsun asla kurtulamaz. Hem uyanık olmak, hem de gaflet içinde debelenmek Allah'ın cezası karşısında far-
ketmez. Aynıdır!

“Allah'ın cezasından emin mi oldular?”

Allah'ın insanlar tarafından bilinmeyen gizli planından emin mi oldular ki
Ondan korunsunlar ve sakınsınlar...

**“Oysa hüsrana uğrayan toplum dışında, hiç kimse kendini Allah'ın tuza-
ğından emin sayamaz.”**

Kendini güven içinde hissetmenin, gafletin ve vurdumduymazlığın ardında
hüsrandan başka bir şey yoktur. Bu hüsrana müstehak olanlardan başkası Al-
lah'ın cezasından bu derece güven içinde olamazlar! Yoksa onlar günahları yü-
zünden yok edilen, gafletlerinin cezasına çarptırılan tarihin derinliklerine
gömülmüş önceki toplumlardan bu yeryüzünün hakimiyetini devraldıkları hal-
de Allah'ın cezasından emin mi oldular? Kendilerinden önce gelip geçenlerin
acı akibetleri onlara yol göstermeli ve yollarını aydınlatmalı değil miydi?

**“Üzerinde yaşadıkları toprakları eski yerlilerinden miras alanlar, istesek
kendilerini günahları yüzünden musibetlere çarptırabileceğimizi, kalplerini mü-
hürleyebileceğimizi ve kulaklarının işitemez olabileceğini, bu tarihi sürecin ışı-
ğında halâ kavrayamadılar mı?”**

Allah'ın yasası (sünnetullah) kesinlikle değişmez. Allah'ın iradesi asla du-
raklamaz. Şu halde Cenab-ı Allah'ın önceki milletleri cezalandırdığı gibi, ken-
dilerini de günahları yüzünden cezalandırmayacağını garanti eden nedir? Kal-
plerine mühür vurmasına, bundan böyle doğru yolu bulamaz hale gelmele-
rine, hatta hidayete erdirecek belgelere kulak asmaz bir duruma düşmelerine,
neticede hem dünyada, hem de ahirette sapıklıklarının cezasına çarptırılmaları-
na engel olacak neleri vardır?.. Hiç şüphesiz önceki milletlerin acı akibetleri,
kendilerinin onların yerine geçmeleri ve Allah'ın yürürlükteki değişmez yasala-
rı... Evet bunların hepsi korunmaları ve sakınmaları, yalancı (sahte) güven ha-
vasından, şaşkına döndüren vurdumduymazlıktan, uçuruma götüren gafletten
kurtulmaları için bir uyarıcı olmalıydı. Kendilerinden önceki milletlerin akibet-
lerinden ders almalıydılar. Belki bu şekilde aynı akibete uğramazlardı! Keşke buna
kulak verselerdi!

Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de yer alan bu sakındırıcı direktifle, insanların
sürekli korku ve endişe içinde yaşamalarını, gecenin veya gündüzün herhangi
bir saatinde ölümün ve yok oluşun kendilerini yakalayacağını endişesiyle tir
tir titremelerini istememiştir. Bilinmeyen gizemli şeylerden sürekli korku, istik-
balden sürekli endişe içinde hareket etme, her an ölüm tehdidi ile yaşama, insa-
nın enerjisini sekteye uğratabilir, gücünü dağıtabilir. Hatta onun çalışma, üretim,
hayatı geliştirme ve yeryüzünü imar etme umudunu kırabilir. umutsuzluk içine
itebilir... Bu ayetlerle yüce Allah'ın insanlardan istediği tek şey uyanıklık, du-
yarlılık, Allah korkusu, otokontrol (nefis murakebesi), insanlığın deneyimlerinden

ibret almak, insanlık tarihini harekete geçiren dinamikleri görmek, Allah ile sürekli bir bağ içinde olmak, geçimin güzel şartlarında ve hayatın bolluk ve saadetine aldanmamaktır.

Yüce Allah, insanlar bütün duyarlılıklarıyla O'na yöneldiklerinde, kulluklarını, ibadetlerini yalnız O'na sunduklarında, onlara hem dünya, hem ahiret güvenliğini, huzurunu, mutluluğunu ve kurtuluşunu söz veriyor. İnsanlar Allah'tan korktuklarında hayatın tadını kaçıran her kirli şeyden kurtulacaklardır. Yani yüce Allah onları aldatıcı maddi nimetlerin himayesindeki güvene değil, Allah'ın himayesindeki güvene, emniyete çağırıyor. Geçici maddi kuvvetlerine değil, Allah'ın gücüne güvenmeye davet ediyor. Dünya mallarına değil, Allah'ın katındaki nimetlere dayanmaya dikkat çekiyor.

Müminlerin önünde Allah'a iman eden, Allah'tan korkan ve O'nun cezasından emin olmayan, O'ndan başkasına dayanmayan bir nesil vardır. Bu neslin sözü edilen sıfatları onların kalplerini imanla onarmış, Allah'ın zikri ile huzura kavuşmuş, şeytana, arzu ve isteklerine karşı güçlü bir konuma gelmiş, Allah'ın gösterdiği yol ile yeryüzünde iyiliği yaygınlaştırmış, insanlardan korkmamış, Allah'ı korkulmaya daha lâyık görmüş olmalarıdır.

İşte hiçbir şekilde karşı konulmayan Allah'ın cezasından ve asla farkına varılmayacak olan Allah'ın tuzağından, sürekli olarak korkulmasını aşılamanın ayetlerden anlamamız gereken budur. Çünkü yüce Allah bizi kararsızlığa çağırmaz, yalnızca uyanık olmaya çağırır. Bizi endişeye sürüklemez, sadece duyarlı olmamızı ister. Hayatı durdurmak istemez. Fakat onu umursamazlıktan ve azgınlıktan korumayı öngörür.

Kur'an-ı Kerim'in metodu bunun yanında değişmekte olan ruhların ve kalplerin gelişmelerini, değişik milletlerin ve toplulukların gelişme aşamalarını ele alır ve onları uygun bir zaman diliminde, uygun bir tedavi şekliyle tedavi eder. Buna bağlı olarak insanın, yeryüzünün güçlerinden ve hayatın cıvıltılarından korktuğu sıralarda Allah'ın himayesindeki güvenden, emniyetten ve huzurdan bir yudum verilir ona. Yeryüzünün güçlerine ve hayatın aldatıcı nimetlerine dayanmaya başladığında ise, ona bir yudum korku, sakınma ve Allah'ın cezasını bekleme duygusu verir. Ve şüphesiz Allah yarattıklarını en iyi bilendir. Yüce hikmet sahibidir ve her şeyden haberi olandır. (52)

Kur'an-ı Kerim'in ifade tarzı yürürlükteki yasayı belirledikten ve insanın vicdanına onca kuvvetli temaslara dokunduktan sonra, hitabını Peygamberimize -salât ve selâm üzerine olsun- yöneltiyor. Bütün bu kasabaların sınanmasına ilişkin evrensel sonucu kendisine açıklıyor. Bu sınanma ile ortaya çıkan küfrün yapısına, imanın yapısına, sonra bu milletlerde ortaya çıkan insanın genel karakterlerine ilişkin gerçeklere dikkatini çekiyor:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّبِعُوا هَذِهِ السُّبُلَ

(52) Muhammed Kutub'un "İslâm Eğitimi Metodu" adlı kitabının "İnsan Psikolojisinde Karşılıklı Çizgiler" ve "İnsan Psikolojisi" adlı kitabına bkz.

بِالْبَيِّنَاتِ فَكَانُوا يُؤْمِنُوا بِمَا كَذَّبُوا مِنْ قَبْلُ
كَذَلِكَ يَطْمَعُ اللَّهُ عَلَىٰ طُوبَىٰ الْكَافِرِينَ ۝ وَمَا وَجَدْنَا
لَاكُفْرِهِمْ مِنْ عَهْدٍ وَإِنْ وَجَدْنَا أَكْثَرَ مُمْلَأِينَ ۝

101- "İşte şu ülkeler var ya, hani sana onlara ilişkin bazı tarihi olayları anlatıyoruz. Bunlara peygamberleri açık belgeler, mucizeler getirmişlerdi. Fakat mucizelerden önce yalanladılar! Mesajlara inanmaları söz-konusu olmadı. İşte Allah kâfirlerin kalplerini böyle mühürler."

102- "Onların çoğunda söze bağlılık diye bir şey bulamadık, tersine çoğunu yoldan çıkmış bulduk."

İşte bunlar Allah'ın bildirdiği kıssalardır. Peygamberimiz de -salât ve selâm üzerine olsun- onları bilmiyordu. Bunlar ancak Allah'ın ona vahyetmesi ve öğretmesi ile öğrendiği tarihi olaylardı.

"Onlara peygamberleri açık belgeler, mucizeler getirmişlerdi."

Ne var ki, belgeler, mucizeler onlara fayda vermedi. Belgelerden sonra da daha önce yalanladıkları gibi yalanladılar. Açık belgelerin kendilerine gösterilmediği sırada yalanladıklarına belgeleri gördükten sonra da inanmadılar. Zaten açık belgeler yalanlayıcıları, inanmaya ve imana iletmez! Çünkü onların iman etmelerini engelleyen sebep, delil yetersizliği değildir. Onları imandan alıkoyan asıl neden, açık bir kalbe, keskin bir duyarlılığa ve doğru yola yönelme arzusu-na sahip olmalarıydı. Onların hoşgörü ile karşılayan, gerçeğe doğru devinen ve onu kabullenme arzusunda olan diri bir fıtrattan mahrum olmalarıdır. Her şeye rağmen onlar, kalplerini doğru yolun imajlarına ve imanın belgelerine yöneltemediklerinden, yüce Allah onların kalplerini mühürledi. Vicdanlarına kilit vurdu. Bundan böyle onlar ilâhi mesajı almaya, gerçeğe, doğru atılımında bulunmaya ve onu kabullenmeye yanaşmayacaklardı.

"İşte Allah kâfirlerin kalplerini böyle mühürler..."

İşte bu deneyimler insanın şu baskın karakterlerini de ortaya koydu.

"Onların çoğunda söze bağlılık diye bir şey bulamadık, tersine çoğunu yoldan çıkmış bulduk."

Burada işaret edilen söze, taahhüde gelince; bu, yüce Allah'ın insanların fıtratlarından almış olduğu söz olabilir. Nitekim surenin sonlarında buna değinilmiştir: "Hani Rabbin, Ademogulları'ndan, onların bellerinden soylarını dışarı aldı ve: Ben sizin Rabbiniz değil miyim? diyerek kendilerini birbirlerine şahit tutmuştu da onlar da "Evet şahidiz" demişlerdi." (53)

Bu verilen söz, İsrailogulları'nın peygamberlere iman eden ilk nesillerinin Allah'a vermiş oldukları söz de olabilir. Öncekilerin verdikleri bu söze sonrakilere bağlı kalmamış ve ondan sapmışlardı. Nitekim bütün cahiliyelerde meydana

gele' de budur. Bu sistemlerde insanlar yavaş yavaş hedeften saparlar. İmanın gerektirdiği taahhüdün dışına çıkarlar, cahiliyeye dönerler.

Burada, sözkonusu edilen taahhüt, bunların hangisi olursa olsun anlaşılıyor ki, insanların geneli sözlerine bağlı kalmaz ve verdikleri taahhüde bağlılık göstermez. Onlar her an değişen heva-hevese, uyarlar. Onların yapısı, karakteri, verilen sözün yükümlülüklerine sabredemez ve onların doğrultusunda yoluna devam edemez.

"Tersine onların çoğunu yoldan çıkmış bulduk."

Onlar Allah'ın dininden ve önceden Allah'a verdikleri sözün dışına çıkarlar. İşte dönekliğin, sözünde durmamanın, arzu ve isteklere uymamanın ürünü budur... Kim kendisine Allah'a verdiği söz doğrultusunda bir çeki düzen vermez, O'nun gösterdiği yolda dosdoğru yürümüz, O'nun hidayetiyle kendine doğru bir istikamet çizmezse, önünde yollar çatallaşacak, yoldan ayrılacak ve hedeften sapacaktır... İşte önceki kasabaların halkı da aynen böyle olmuştur. Eninde sonunda böyle bir akibete uğramışlardır.

Gelecek bölüm, Hz. Musa ile Firavun ve kurmayları arasında geçen kıssanın bir kısmını içermektedir. Burada Hz. Musa'nın onları alemlerin Rabbi olan Allah'a çağırmasından başlanmakta ve hepsinin denizde boğulması bölümüne kadar gelmektedir. Bu iki aşama arasında büyücülerle mücadelesine, hakkın batıla galip gelmesine, büyücülerin aynı zamanda Musa ve Harun'un da Rabbi olan alemlerin Rabbi Allah'a iman etmelerine, Firavun'un, iman etmeleri üzerine onlara karşı cezalandırma, işkence etme ve öldürme tehdidinde bulunmasına, büyücülerin kalplerine yerleşen hakkın, Firavun'un savurduğu bu tehdide üstün gelmesine, gönüllerinde yer eden akidenin (inanç sisteminin) hayata yaşama sevgisine üstün gelmesine de yer verilmektedir. Bunun ardından Mısırlılar'ın cezalandırılmasına geçilmektedir. Yüce Allah'ın Firavun'un ve ileri gelen destekçilerini kılıkla, ürünlerin azalmasıyla denemesine yer verilmektedir. Sonra, tufana, çekirge sürüsüne tahıl güvesine, kurbağa sürülerine ve kana hedef olmalarına değiniliyor. Onlar bu belaların herbiri sırasında Hz. Musa'ya koşuyorlar, ondan yardım diliyorlar. Azabı kaldırması için Rabbine niyazda bulunmasını istiyorlar. Ne var ki, yüce Allah, herbirini kaldırdığında, hemen eski hallerine dönüyorlar ve kendilerine ne kadar mucize gösterirse göstere, O'na iman etmeyeceklerini açıkça söylüyorlar. Sonuçta Allah'ın cezasına müstehak oluyorlar. Allah'ın ayetlerini yalanlamalarının, kullarını şınamasının hikmetinden habersiz olmalarının cezası olarak denizde boğulmalarından söz ediliyor. Yüce Allah'ın yürürlükteki değişmez yasasının bir gereği olarak, mesajını yalanlayan milletleri ölüm ve yok oluşla cezalandırmadan önce, onları darlık ve bollukla denediğinden dolayı gaffet içinde bulunmalarının cezası olarak boğduruldukları ifade ediliyor. Sonra halifelğin, sabretmelerini, şiddet, sıkıntı sınavını geçen ve ardından bollukla denenecek olan Hz. Musa'nın kavmine verilmesinden bahsediliyor.

İşte biz kıssanın bu bölümünü bir derste, Hz. Musa'nın bundan sonra kav-

miyle beraber geçen hayatından söz eden bölümünü de başka bir derste ele almayı uygun gördük. Çünkü her iki dersin karakteri farklı, sahası birbirinden tamamen ayrıdır.

Kıssanın bu bölümü, olayın baştan sona kadar neden burada anlatıldığını dile getiren özet bir açıklama ile başlıyor. ⁽⁵⁴⁾

“Sonra bu peygamberlerin arkasından Musa’yı ayetlerimiz ile Firavun’a ve yakın adamlarına gönderdik, fakat onlar ayetlerimize karşı zalimce bir tutum takındılar. Gör bakalım, bozguncuların sonu nice oldu?”

Ayeti kerime kıssanın bu bağlamda ele alınış amacını açıklıyor... Amaç bozguncuların akibetlerine bakıp ibret almaktır. Amacı açıklayan bu özetten sonra, amaca yönelik olayın halkalarını detaylı olarak sunmaya ve onları daha geniş biçimde tasvir etmeye geçiyor.

Kıssa canlı sahneler halinde geçip gidiyor: Hareketle ve karşılıklı diyalogla dalgalanıyor. Tepkilerle ve işaretlerle dolup taşıyor. Olayın dile getirilmesi bağlamında ibret verici direktiflere yer veriliyor. “Alemlerin Rabbi”ne çağrıda bulunma ile Allah’ın kullarına musallat olan ve Allah’ın dışında ilâhlık taslamaya çalışan azgınlara, zalimlerin arasındaki savaşın yapısını ortaya koyuyor. Bu arada açıkça ilân edildiğinde, zalimlerin azgınlara otoritesinden korkulmadığında, tehditlere ve şiddetli cezalandırmaya ilişkin savunmalara aldırış edilmediğinde, akindenin parlaklığı ve üstünlüğü de ortaya çıkacağına işaret ediliyor.

ثُمَّ بَعَثْنَا مِنْهُ مُوسَىٰ بِآيَاتِنَا إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِ
ظَلَمُوا بِهَا ۖ فَانظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُفْسِدِينَ ﴿٥٤﴾

103- “Sonra bu peygamberlerin arkasından Musa’yı ayetlerimiz ile Firavun’a ve yakın adamlarına gönderdik, fakat onlar ayetlerimize karşı zalimce bir tutum takındılar. Gör bakalım, bozguncuların sonu nice oldu?”

Bu kasabalardan, bu kasabaların ve ilâhi mesajları yalansayan ahalisinden sonra Musa’ya peygamberlik gelmişti... Kur’an’ın ifade tarzı, kıssayı Firavun’un ve kurmaylarının peygamberliği nasıl karşıladıklarını açıklayan bölümle başlatıyor. Sonra onların peygamberliği neden böyle karşıladığını belirten özet bir açıklama geliyor. Ve hemen onların vardıkları acı akibete işaret ediliyor. Onlar bu ayetlere, mucizelere zalimce davranmışlardır. Yani onları red ve inkâr etmişlerdir. Kur’an’ın ifade biçimi “zulüm” ve “fasıklık” kavramlarını “küfür” ve “şirk” yerine kullanmaktadır. İşte burada da bu kavramlar Kur’an’da kullanıldığı şekilde kullanılmıştır. Çünkü gerek şirk, gerekse küfür zulmün en iğrenç şeklidir. Aynı şekilde fasıklığın da en kötü biçimidir. İnkâr edenler veya ilâhlık gerçeğine, tevhid gerçeğine (ilâhları bir’e indirgeme gerçeğine) zalimce bir tutum izlemektedirler. Hem de kendilerini dünya ve ahirette uçuruma yuvarlatmakla, kendilerine haksızlık etmektedirler. Ayrıca insanları bir tek Allah’a

(54) Bakınız “Kur’an’da Edebi Taşvir” kitabının “Kur’an’da Kıssalar” bölümü.

kulluktan uzaklaştırıp dizilerle azgın zorbalara, değişik değişik ilâhlara kul yapmakla, insanlara da zulüm etmektedirler. Hiç şüphesiz, bundan öte büyük zulüm olamaz. Bu nedenle küfür aynı zamanda zulümdür de. Kur'an-ı Kerim'in de ifade ettiği gibi, **"Kâfirler zalimlerin kendileridir."** Aynı şekilde inkâr edenler veya Allah'a ortak koşanlar dinin emirlerini çiğnemiş (fasıklık yapmış) olurlar. Allah'ın yolundan, O'nun dosdoğru caddesinden çıkmış, Allah'a götürmeyen ancak cehenneme ileten yollara girmiş olurlar!

Firavun ve kurmayları da Allah'ın ayetlerine, mucizelerine zalimce karşı koymuşlardır. Yani onları red ve inkâr etmişlerdir.

"Gör bakalım, bozguncuların sonu nice oldu!"

Onların uğradıkları akibet kıssanın seyri içinde yakında gelecektir. Şimdi biz burada, **"kâfirler"** veya **"zalimler"** kavramlarının eş anlamlısı olan **"bozguncular"** kavramı üzerinde biraz duralım. Onlar Allah'ın ayetlerine zulmettiler. Yani onları red ve inkâr ettiler. Gör bakalım bu **"bozguncuların"** akibeti ne oldu!

Onlar bozguncudurlar. Çünkü **"zulmetmişler"** yani **"red ve inkâr"** etmişlerdir... Zira küfür, bozgunculuğun en iğrenç şeklidir. Bozmanın en tiksindirici biçimidir. Hayatın (insanlığın) doğru bir istikamete yönelmesi ve düzelmesi ancak tek bir Allah'a iman ve tek bir Allah'a kulluk esasına dayanması halinde mümkün olur. İnsanların hayatında kulluk sadece Allah'a yapılmadığı zaman, yeryüzü bozguna uğrar. Yalnız başına Allah'a kulluğun anlamı insanların, hem ibadetlerinde, hem de boyun eğişlerinde O'na yönelmeleridir. Yalnız O'nun hukuk sistemine, yasalarına boyun eğmeleridir. insanların sürekli değişen arzu ve isteklerine ve insanların basit ihtiraslarına boyun eğmekten hayatlarını kurtarmalarıdır! Allah'ın dışında insanların hayatlarına hükmeden değişik birtakım ilâhların ortaya çıkmasıyla insanların sosyal hayatları bozguna uğradığı gibi, düşünceleri de bozguna uğrar. İnsanların inanç sistemi, ibadet ve şariat (hukuk) olarak yalnız Allah'a kulluk yaptıkları dönemlerin dışında yeryüzü asla rahat yüzü görmemiş, düzelmemiş, insanların hayatı da sağlıklı, düzenli bir sisteme kavuşmamıştır! **"İnsanlar"** tek bir Allah'a kul olmanın gölgesi dışında hiçbir zaman özgürlük havasını teneffüs edememişlerdir!.. İşte bu nedenle yüce Allah, Firavun ve kurmayları için buyuruyor ki;

"Gör bakalım, bozguncuların sonu nice oldu!"

İnsanları kendisinin çıkardığı kanunlara, şeriata (hukuka) boyun eğdiren ve Allah'ın şariatını kaldırıp atan her merkezi otorite, (her zorba, her diktatör) yeryüzünde bozgunculuk çıkaran ve insanların yararı için çalışmayan **"bozguncular"**dan birisidir.

Kıssanın böyle bir giriş ile başlaması Kur'an'ın kıssaların sunuşunda kullandığı kendine özgü metodudur. Surenin diğer olayları bağlamında kullanılması gereken en uygun metod da budur. Bu yöntem surenin etrafında döndüp dolaştığı ana eksene (temel konuya) de uygun düşmektedir. Çünkü bu metod, ta baştan acı sonu hemen gözler önüne sermektedir. Böylece konuyu ele alması-

nın ana hedefini belirlemektedir. Bu özet açıklamadan sonra detaylara inmektedir. Böylece olayların sonuna kadar nasıl seyrettiklerini görmemiz daha da kolaylaşmaktadır.

Hız. Musa ile Firavun ve kurmayları arasında neler geçmişti?

İşte ikisi arasında meydana gelen olayların ilk sahnesi burada başlıyor:

وَقَالَ مُوسَىٰ يَا فِرْعَوْنُ إِنِّي رَسُولٌ مِّن رَّبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٠٤﴾
 حَقِّقْ عَلَىٰ أَن لَّا أَقُولُ عَلَى الْفَوَاحِشِ مَدِينَةً ﴿١٠٥﴾
 مِّن رَّبِّكَ قَارِئُ مِيقَاتِي ﴿١٠٦﴾ إِنَّكَ كُنتَ جَبَّارًا
 فَاتِيهًا ﴿١٠٧﴾ إِنَّكَ كُنتَ مِنَ الصَّادِقِينَ ﴿١٠٨﴾ قَالُوا نَحْنُ
 عُتْبَانٌ مُّبِينٌ ﴿١٠٩﴾ وَنَزَّاعِيًا مَّا ذَا هِيَ بِنِصَّاءِ لِلتَّاغُوتِ ﴿١١٠﴾
 قَالَ الْمَلَأُ مِن قَوْمِ فِرْعَوْنَ إِنَّ هَذَا لَسَاحِرٌ عَلِيمٌ ﴿١١١﴾
 يُرِيدُ أَن يُخْرِجَكُمْ مِّنْ أَرْضِكُمْ فَأَنَاسُوا بِأَعْيُنِهِمْ ﴿١١٢﴾
 قَالُوا لَا رَجَاءَ لَنَا وَلَا لَكُمْ إِلَّا الْيَوْمُ ﴿١١٣﴾

104- "Musa dedi ki; "Ey Firavun, ben tüm varlıkların Rabbi tarafından gönderilmiş bir peygamberim."

105- "bana Allah hakkında sadece doğruyu söylemek yarasır. Size Rabbinizden açık bir belge, bir mucize getirdim, İsrailoğulları'nu benimle gönder. (Şerbest bırak.)"

106- "Firavun: Eğer doğru söylüyorsan ve getirdiğin bir mucize varsa onu göster bakalım, dedi."

107- "bunun üzerine Musa, elindeki değneği yere attı, değnek o anda sahici bir yılan oluverdi."

108- "Ve elini yeninin altından çıkardı, bakanlar onun ak bir parıltı saçtığını gördüler."

109- "Firavun'un ileri gelen soydaşları dediler ki, "Bu adam bilgili böhbüdüdür."

110- "Sizi yurduvuzdan çıkarmak istiyor. Peki ne buyurursunuz?"

111- "Onu kardeşi ile birlikte oynat ve bütün kenellere adam toplayacak elçiler gönder."

112- "Bütün bilgili büyüücüleri sana getirinler."

Hak ile batıl, iman ile küfür arasında gerçekleşen ilk karşılaşma sahnesi-

dir... "Alemlerin Rabbine" çağrı ile, alemlerin Rabbi dışında ilâhlık taslayan ve ilâhlık hakkını bizzat kendisi kullanan azgın otorite arasındaki ilk karşılaşma sahnesidir!

"Musa dedi ki: "Ey Firavun, ben tüm varlıkların Rabbi tarafından gönderilmiş bir peygamberim. Bana Allah hakkında sadece doğrusu söylemek yarasır. Size Rabbinizden açık bir belge bir mucize getirdim. İsrailoğulları'nı benimle birlikte gönder. (Serbest bırak)

Hz. Musa "Ey Firavun" diye hitap ediyor ona. Gerçek etendimim kim olduğumu bilmeyenler gibi, "Etendim" diye hitab etmiyor! Edebini ve seretimi takınarak onu meşhur olan unvanıyla hitab ediyor. Hitab ediyor ki, kendi görevinin gerçek yüzünü ona açıklasın. Ayrıca varlık dünyasındaki gerçeklerin en önemlisini ona anlatsın:

"Ben tüm varlıkların Rabbi tarafından gönderilmiş bir peygamberim."

Hz. Musa da -selâm üzerine olsun- kendisinden önceki diğer peygamberlerin hepsi gibi bu gerçeğe, tüm alemlerin Rabbi olan bir tek Allâh'ın ilâhlığı gerçeğine, tek bir ilâhlık ve kapsamlı bir kulluk gerçeğine çağırarak tem gelmiştir. Yoksa mesele "Dinler Tarihi Uzmanlarının" ve onların iddialarını kabul edenlerin bilimsiz bir şekilde karanlıklara dalarak vardıkları hükümlerle, "Butun dinlerin" (inanç sistemlerinin) tekamül ettiğini" söylemeleri, tüm peygamberlerin Allah'tan aldıkları dinleri bu meselenin dışında tutmamaları gibi değildir!.. Bu iddianın tam tersine, bütün peygamberlerin kendisine çağırdıkları inanç sistemi (akide) tek ve değişmez bir akidedir!.. Butun varlıklar için tek bir ilâhlığı öngörür. Peygamberlerin dinlerinde ilâhlık gerçeğinin, önce çok ilâhlı, sonra bu ilâhların ikiye indirilmesi, sonuçta bu ilâhların bire indirgenmesi diye bir tekamülü söz konusu değildir. İnsanların ilâhi akideden saptıktan sonraki durumlarında ortaya çıkan, insanlar tarafından ortaya konan cahiliyenin inanç sistemlerine gelince, burada savısız bilimsizliklerden söz edilebilir. İnsanlık bu cahiliye sistemlerinde değişik totemler, ruhlar ve ilâhlar arasında bocalayıp durmuş, gün olmuş güneş tapmış, gün olmuş dualist bir ilâh inancına kapılmış, yine günü geldiğinde putperestliğin tortuları ile karışık bir tevhid (birleme) inancına yönelmiştir. Daha bir dizi cahiliye inanç sistemlerinin etkisinde kalmıştır. Pek tabii olarak bütün varlıklar için tek bir ilâh inancını öngören ve hepsi de gerçek tevhid inancına çağıran ilâhi inanç sistemleri ile, Allah'ın gerçek dininden sapan bu bilimsiz ve şüursuz yaklaşımları birbirine karıştırmak doğru olmaz.

İşte Hz. Musa'da Firavun'a ve kurmaylarına, kendisinden önceki ve sonraki tüm peygamberlerin cahiliyenin bozuk inanç sistemlerine karşı koyduğu bu bir tek gerçekle karşı koymuştur. Hz. Musa Firavun'a karşı bu gerçekle karşı koyarken; bunun Firavun'a, Firavun'un kurmaylarına, devletine ve idare mekanizmasına karşı bir inkılâb (devrim) anlamına geldiğini biliyordu. Çünkü Allâh'ın tüm varlıkların Rabbi, ilâhi olması; her şeyden önce Allah'ın emri ve şeriatına dayanmadan insanlar üzerinde otorite kuran bütün idare mekanizmalarının meşruluğunu iptal etme anlamına geliyordu. Allah'a dayanmadan, ken-

disinin emirlerine ve yasalarına insanların boyun eğmelerini istemek suretiyle insanları kendisine kul yapan bütün gayri meşru yönetimlerin (tağut) bertaraf edilmesi demektir bu. İşte Hz. Musa, tüm varlıkların Rabbinin bir elçisi olması sıfatıyla, onları bu dehşet verici gerçek ile yüzyüze getirmişti. Çünkü o, kendisini peygamber olarak gönderen Allah hakkındaki şu soze bağlı ve sadık olarak hareket ediyordu:

“Bana Allah hakkında sadece doğruyu söylemek yaraşır.”

Allah gerçeğini bilen, O'nun yuceliğini takdir eden ve O'nun yüce gerçekliğini vicdanının derinliklerinde duyan peygamber, elbetteki Allah hakkında doğrudan başka bir şey söylemezdi.

“Size Rabbinizden açık birbelge, bir mucize getirdim.”

Bu belge, bu mucize benim: **“Ben bütün varlıkların Rabbi tarafından gönderilmiş bir peygamberim”** sözümün doğru olduğunu göstermektedir.

İşte Hz. Musa, bu büyük gerçeğin, tüm varlıkları kapsayap ilâhlık gerçeğinin adına Firavun'un kendisiyle birlikte İsrailoğulları'nı salıvermesini istemiştir...

İsrailoğulları yalnız Allah'ın kullarıydı. Dolayısıyla Firavun'un onları kendisine kul yapmaya hakkı yoktu! Çünkü insan iki efendiye birden hizmet veremez. İki ilâha birden kulluk yapamaz. Allah'a kul olan bir insanın aynı zamanda başkasına da kul olması mümkün değildir. Firavun İsrailoğulları'nı kendi keyfi istediği için kul yapmıştı. Bu nedenle Hz. Musa, tüm varlıkların Rabbinin Allah olduğunu ilân etmişti. Bu gerçeğin ilân edilmesi, Firavun'un İsrailoğulları'nı kendisine kul olarak kullanmasının meşruiyetini çürütür!

Allah'ın tüm varlıkların Rabbi olduğunu ilân etmek, aynı zamanda insanın özgürlüğünü ilân etmek anlamına gelmektedir. İnsanın Allah'tan başkasına boyun eğmekten, itaat etmekten, bağlanmaktan ve kulluk yapmaktan kurtulması demektir. İnsanların yasalarından, insanların arzu ve isteklerinden, insanların geleneklerinden ve insanların egemenliğinden özgür hale gelmeleri anlamına gelir.

Allah'ın tüm varlıkların Rabbi olduğunu ilân etmek, tüm varlıklardan birinin dahi Allah'tan başkasına boyun eğmesiyle bağdaşmaz. Bir kişinin kendisi tarafından belirlenen biryasa (hukuk) ile insanlara hakimiyet kurmasıyla biraraya gelmez. Kendilerinin müslüman olduklarını sandıkları halde, insan yapısı yasalar sistemine yani Allah'ın ilâhlığı dışında başka bir ilâhlığa boyun eğenler bir an dahi olsa eğer müslüman olduklarını zannediyorlarsa, yanıhıyorlar! Egemenlik yetkisi Allah'tan başkasının elinde bulunduğu ve kanunları Allah'ın şeriatından başkası olduğu halde onlar, bir an dahi Allah'ın dininde olamazlar. Bu durumda onlar, ancak egemenlik yetkisini kullanan hakimiyet sahibinin dininde, kralın dininde olabilirler, Allah'ın dininde değil!

İşte bu nedenle Hz. Musa'nın -selâm üzerine olsun- Firavun'dan İsrailoğulları'nın kendisiyle birlikte serbest bırakılmasını isterken bu gerçeğe dayanması emredilmişti:

“Ey Firavun! Ben tüm varlıkların Rabbi tarafından gönderilmiş bir peygamberim... “Öyleyse İsrailoğulları’nı benimle birlikte gönder. (Serbest bırak)...

Bunların biri giriş diğeri sonuçtur... Bunlar birbirine bağlıdır. Asla ayrılmazlar...

Firavun ve kurmayları da bu ilânın (manifestonun) Allah’ın tüm alemlerin Rabbi olduğunun ilân edilmesinin anlamından habersiz değillerdi. Bu ilânın içerik bakımından Firavun’un hakimiyetini yıkmayı, idare mekanizmasını değiştirmeyi, bu mekanizmanın meşruiyetini reddetmeyi, düşmanlığını ve azgınlığını ortaya koymayı kapsamına aldığı onların da gözlerinden kaçmıyordu. Yalnız Firavun ve kurmaylarının önünde bir fırsat daha vardı. Onlar Hz. Musa’yı elinde alemlerin Rabbi tarafından gönderildiğine dair hiçbir delil, hiçbir belge bulunmayan bir yalancı konumunda gösterebilirlerdi!

“Firavun “Eğer doğru söylüyorsan ve getirdiğin bir mucize varsa onu göster bakalım” dedi.

Firavun’un bu isteği şu amaca yönelikti: Eğer alemlerin Rabbinin ilâhlığına çağıran bu davetçinin iddiasında yalancı olduğu ortaya çıkarsa, iddiası da temelden yıkılır, mesele basit bir şekilde çözüme kavuşurdu. İddia sahibinin elinde hiçbir belge, hiçbir delil olmadığı kesinlik kazanırsa, bu büyük çağrının hiçbir tehlikesi ve önemi kalmazdı.

Fakat Hz. Musa cevap veriyor:

“Bunun üzerine Musa, elindeki değneğini yere attı, değnek o anda sahici bir yılan oluverdi. Ve elini yeninin altından çıkardı, bakanlar onun ak bir parlıtı saçtığını gördüler.”

Bu sürpriz bir olaydı! Evet adamın elindeki sopa bir ejderha oluvermişti. Hem de kesin bir ejderha!.. “Apaçık” bir ejderha! Bu olay başka bir surede şöyle dile getirilmişti: “Bir de baktılar ki, sopa sağa sola koşuşan bir yılan oluvermiş! (Taha 20) Sonra Hz. Musa, “Adem”e yani esmere çalan bir tene sahipti, işte bu esmer tenli olan elini yenininden çıkarınca, onun hiçbir leke taşımayacak biçimde bembeyaz olduğunu gördüler. Elinin bu beyazlığı bir hastalıktan kaynaklanmıyordu. Bu bir mucizeydi. Onu tekrar yeninin içine soktuğunda eski esmer halini alıyordu!

İşte Hz. Musa’nın ileri sürdüğü iddiasının, “Ben tüm varlıkların Rabbi tarafından gönderilmiş bir peygamberim” belgeleri ve mucizeleri bunlardı...

Fakat Firavun ve kurmayları bu önemli ciddi çağrıya teslim olmak isterler mi? Alemlerin Rabbinin ilâhlığına teslim olmayı arzu ederler mi? Teslim oldukları zaman Firavun’un tahtı, tacı, hakimiyeti ve idare mekanizması hangi temele dayanarak ayakta duracaktı? Firavun’un kavminden seçilen kurmaylar ve onlara onun tarafından verilen makam ve mevkiler neye dayanacaktı? Onun tayini ve idaresi ile işleyen sistemin temeli neye dayandırılacaktı?

Allah, ‘Alemlerin Rabbi’ olduğunda bunların hepsi hangi esasa dayandırılarak ayakta durdurabilecekti?

Allah'ın kendisi "Alemlerin Rabbi" ise, bu durumda hakimiyet ve egemenlik ancak Allah'ın şeriatının olabilirdi. Allah'ın emirleri dışında başka emirlere itaat edilemezdi. O zaman Firavun'un şeriatı, yasası (hukuku) ve hakimiyeti nereye gidecekti? Çünkü Firavun Allah'ın şeriatına dayanmıyordu ve O'nun emrine sırtını dayamamıştı... Eğer insanların ilâhı Allah olursa, hükmüne, şeriatına ve emirlerine bağlı kalacakları bir başka "Rabbleri, ilâhları" olamazdı. İnsanların ilâhı ancak Firavun olduğu zaman, Firavun'un yasalarına ve emirlerine boyun eğebilirlerdi. Buna göre emirleri ve yasaları ile insanların hayatına hükmedenler aynı zamanda onların ilâhlarıdır. Bu adam kim olursa olsun, insanlar onun dininden olurlar!

Hayır! Zorba idareciler böyle kısa yoldan teslim olmazlar. Bu kadar kolay bir şekilde kendi hükümlerinin, hakimiyetlerin temelsiz, otoritelerinin gayri meşru olduğunu kabul etmezler!

Gerek Firavun, gerekse kurmayları, Hz. Musa'nın açıkladığı bu korkunç gerçeğin anlamını açıkça ilân ediyorlardı. Yalnız burada da bir kurnazlığa başvurarak olayın geniş kapsamlı anlamını dikkatlerden kaçırmaya çalışıyorlardı. Burada başvurdukları kurnazlık, Hz. Musa'yı bilgili bir büyücü olmakla suçlamalarıdır.

Firavun'un ileri gelen soydaşları dediler ki; Bu adam bilgili bir büyücüdür. Sizi yurdunuzdan çıkarmak istiyor. Peki ne buyurursunuz?..

Onlar bu gerçeğin açıklanmasıyla ortaya çıkacak korkunç sonucu açıkça ifade ediyorlar. Onlar bununla yurtlarından sürülecekler, hakimiyetleri ellerinden alınacak, idare mekanizmalarının meşruiyeti iptal edilecek... Veya bugünkü çağdaş ifadeyle söylersek: "Bu, devlet düzenini devirmeye çalışmaktan başka bir şey değildir!"

Yeryüzü Allah'ındır. İnsanlar Allah'ın kullarıdır. Herhangi bir ülkede hakimiyet Allah'a verildiğinde Allah'ın yasalarından başka kanunlarla hükmeden zalimler ve zorbalar oradan sürüleceklerdir! Veya insanları kendi şeriatlarına (hükümlerine, yasalarına, kanunlarına, hukuklarına) ve emirlerine boyun eğdirmek suretiyle ilâhlık özelliklerini kendilerine yakıştıranlar, Rabblik ve ilâhlık taslayanlar, o ülkeden sürgün edileceklerdir! İnsanları bu sahte ilâhlara boyun eğdiren, kulluk yapmalarını sağlayan yüksek makam ve mevkilerde, büyük ve önemli görevlerde bu sahte ilâhlar adına çalışan bürokratlar (teknokratlar ve kurmaylar) orayı terketmek zorunda kalacaklardır!

İşte Firavun ve kurmayları, Hz. Musa tarafından yapılan bu çağrının önemini ve tehlikesini aynı şekilde kavramışlardı. Yeryüzünde egemen olan bütün zalim ve zorbalar da bu çağrıyı aynı şekilde kavrarlar... Nitekim Araplar'dan biri, Peygamberimizin -salât ve selâm üzerine olsun- insanları "Allah'tan başka ilâh yoktur. Ve Muhammed, Allah tarafından gönderilmiş bir peygamberdir" şeklindeki tanıklığa, şehadete çağırıldığını duyduğunda, kendi fitratı ve güzel ifa yeteneğine dayanarak, "Bu kralların hoşuna gitmeyecek bir eylemdir!" demişti. Yine Araplar'dan biri kendi fitratı ve güzel ifade yeteneğinden hareketle Pey-

gamberimize: “Oyleyse hem Araplar ve hem diğer milletler seninle savaşacaklardır” demişti. İşte bu iki Arap da kendi dillerindeki ifadelerin ne anlama geldiğini biliyorlardı. Bunlar, “Allah’tan başka ilâh olmadığına şahadet etmenin” Arap olsun başka milletlerden olsun Allah’ın emirleri ile hükmetmeyen idari mekanizmalara karşı bir inkılâb (bir devrim) olduğunu anlıyorlardı! Bu Araplar “Allah’tan başka ilâh yoktur” şهادetinin ciddiyetini bütün duyguları ile kavriyorlardı. Çünkü kendi dillerindeki kavramları çok güzel anlıyorlardı. Hiçbir Arabin, “Allah’tan başka ilâh yoktur” şeklindeki şهادet kavramı ile Allah’ın şeriatından başka hukuk sistemleriyle hükmetmeyi bir tek gönülden birleştirecek, bir tek ülkede bağdaştıracak şekilde anladığından söz etmek mümkün değildir. Allah ile beraber başka ilâhların varlığına izin verilecek şekilde bu ilkeyi kavradığı düşünülemez! Araplar’ın hiçbir, “Allah’tan başka ilâh yoktur” ilkesini bugün kendilerinin “müslüman” olduklarını iddia edenlerin anladığı gibi anlamıyordu! Çünkü sözkonusu ilkeyi bu şekilde anlamak gerçekten tutarsız, gülünç ve yanlış bir anlayıştır!

İşte aynı şekilde Firavun’un kavminden ileri gelen bir topluluk Firavun’la olayı değerlendirirken şöyle demişti:

“Bu adam bilgili bir büyücüdür. Sizi yurdunuzdan çıkarmak istiyor. Peki ne buyursunuz?”

Ve onlar sonunda şu karara varmışlardı:

“Onu kardeşi ile birlikte oyalı ve bütün kentlere adam toplayacak elçiler sal; bütün büyücü bilgileri sana getirsinler.”

Bu sırada Mısır ülkesi, değişik tapınaklarda bulunan kâhinlerle dolup taşıyordu. Kâhinler aynı zamanda büyü işlerini de yapan kimselerdi. Zaten yaklaşık olarak putperest sistemlerin hepsinde din ile büyü birbirine yakındır. Büyü işlerini de bu tür dinlerin kâhinleri ve ilâhların hizmetçileri yaparlardı! İşte bu olayı, bu gerçeği gören “Dinler Tarihi uzmanları” büyüyü, akidenin (inanç sisteminin) gelişme ve tekamül etme aşamalarından biri olarak değerlendirirler. Bu uzmanların ateist olanları ise; büyü nasıl zamanını doldurduysa, dinin de aynı şekilde miadını dolduracağını, bilimin büyüye son verdiği gibi bir gün dine de son vereceğini iddia ederler! Bu uzmanlar bu tür şaşkınlıklarına “Bilim” adını vermektedirler.

Gerek Firavun, gerekse kavminin ileri gelenleri Musa’yı belli bir süreye kadar ertelemek, ülkenin dört bir yanına büyücülerin büyüklerini toplayacak elçiler göndermek konusunda fikir birliğine varmışlardı. Böylece kendi anlayışlarına göre, “Musa’nın buyusüne” aynen onunki gibi bir büyü ile karşılık vermiş olacaktı.

Firavun once zalimliğine ve bilinen zorbalığına rağmen, bu uygulamasında alemelerin Rabbinin ilâhlığına çağırın davetçilerin çağırısını karşılamada hiçbir haklı temele dayanmayan otoritesiyle, bu yüce mesajın sahiplerini tehdit etmede yirminci asrın azılı zorbalardan daha az zalimlik yapmıştır! (Bu konuda

yirminci asrın zalimleri ve zorba yöneticileri Firavun'u çok geride bırakmışlardır!)

Kur'an'ın anlatım tarzı Firavun'un ve ileri gelen yardımcılarının şehir şehir büyücüleri nasıl topladıklarına değinmeden es geçiyor. Burada birinci sahnenin perdesini kapatıyor. Hemen ardından ikinci perdeyi açıyor. Bu da Kur'an'ın, kıssaların sunuşunda kullandığı yöntemin üstün özelliklerinden biridir. Böylece anlatılan olaylar, gözle görülen bir realite şeklinde sunuluyor, hi-kâye şeklinde anlatılan bir olay gibi değil! ⁽⁵⁵⁾

وَجَاءَ السَّمْعُ فِرْعَوْنَ قَالُوا إِنَّ لَنَا لَأَجْرًا كُنتَا
نَحْنُ الْمُسْلِمِينَ ۝ قَالَ مَن وَمَا كُنْتُمْ الْمُسْلِمِينَ ۝

113- "Firavun'un büyücüleri geldiler, "Eğer biz yenecek olursak, bize bir ödül verilecek, değil miydi? dediler."

114- "Firavun: "Evet, yakın adamlarım arasına gireceksiniz, dedi."

Bunların hepsi sanatçıdırlar... Kâhinliği sanat haline getirdikleri gibi, büyüculüğü de sanat haline getirmişlerdir! Bu her iki sanatın amacı da para kazanmaktır! Hiçbir haklı temele dayanmayan otoriteye ve güç sahibi zorbalara, azgınlara hizmet etmek, dini bir sanat (bir geçim kaynağı) haline getiren din adamlarının başlıca görevlerindendir! Her nerede devlet düzeni Allah'a samimi kulluktan, yalnız yüce Allah'ın hakimiyeti ilkesinden sapar, Allah'ın şeriatı yerine azgın zorbaların otoritesi yürürlüğe girerse, orada zorba idareciler, dini bir geçim vasıtası haline getiren bu tür din adamlarına ihtiyaç duyarlar. Bu konudaki başarılarından dolayı onları ödüllendirirler. Onlarla elele verirler. Bu din adamları da onların otoritelerini (idarelerini, sistemlerini) din adına kabul ederler! Onlar da kendilerine hazinelerinin kapılarını açarlar ve bu din adamlarını (simşarlarını) kendilerine yakın adamları arasına koyarlar!

Firavun özellikle bu sanatlarına karşılık ödüllendirileceklerini, emeklerinin karşılıksız kalmayacağını ve büyücüleri kendi yakın adamları arasına alacağını söz-vermekle, onların daha fazla aldatmaya çalışmalarını ve ellerinden geleni ardlarına koymamalarını sağlamak istiyor. Ne Firavun, ne de büyücüler halâ sanatkârlığın, maharetin ve saptırmanın burada geçerli olmadığını, burada mucizenin, peygamberliğin, büyücülerin ve zorbaların asla karşı koyamayacağı üstün kudret sahibine dayandığının sözkonusu olduğunu bilmiyorlar!

Artık büyücüler ücret üzerinde anlaşmışlar. Firavun'a yakın olmak için boyunlari uzanıvermiş ve sağılmaya hazır hale gelmişlerdir... Sonra işte onlar şimdi Hz. Musa'ya -selâm üzerine olsun- yöneliyor ve ona meydan okuyorlar... Fakat sonra Allah'ın onlara ayırdığı ve ummadıkları hayır ve iyilik, beklemedikleri mükafat kendilerinin payına düşüyor:

قَالُوا يَا مُوسَى إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكَ وَإِنَّمَا أَنَا نَكُونُ نَحْنُ الْمُسْلِمِينَ ۝

مَا لَ الْقَوْمَ الْفَاسِقُونَ

أَعْيُنَ النَّاسِ وَاسْتَرْهَبُوهُمْ وَجَاءُوا بِخِطَابٍ عَظِيمٍ ﴿١١٥﴾

115- "Büyücüler: "Ya Musa, önce sen mi hünerini ortaya koyacaksın, yoksa biz mi önce hünerimizi ortaya atalım, dediler."

116- "Musa, "Önce siz atın" dedi." Büyücüler hünerlerini ortaya atınca, insanların gözlerini büyülediler, onları ürküttüler ve müthiş bir büyü gösterisi gerçekleştirdiler.

Bu meydan okuyuş, onların Hz. Musa'yı ilk seçenekten birini tercih etmede serbest bırakmasından açıkça anlaşılıyor. Yine anlaşılıyor ki, onlar kendi büyülerine ve üstün geleceklerine kesin gözüyle bakıyorlardı... Öte yandan Hz. Musa'nın da -selâm üzerine olsun- kendinden emin bir şekilde hareket ettiği ve onların meydan okuyuşlarını hafife aldığı ortaya çıkıyor. "Musa: "Önce siz atın" dedi." Bu bir tek söz bile, Hz. Musa'nın onların yaptıklarını umursamadığını ortaya koyuyor. Hz. Musa'nın gönlünde gizli olan güveni bütün parlaklığı ile gözler önüne seriyor. Bu, Kur'an-ı Kerim'in, çoğu zaman yaptığı gibi, bir tek kelimeyle olayları aydınlatma metoduna bağlı bir ifade yöntemidir. ⁽⁵⁶⁾

Yalnız Kur'an'ın anlatım üslûbu Hz. Musa'nın irkildiği şeyle ⁽⁵⁷⁾ birden dikkatlerimizi olayın üzerine çekiyor. Biz Hz. Musa'nın onların meydan okuyuşlarını hafife alması ve onları umursamaması atmosferindeyken birden kendimizi müthiş bir büyü manzarası karşısında görüyoruz. Bu korku ve dehşet saçan bir manzardır.

"Büyücüler hünerlerini ortaya atınca insanların gözlerini büyülediler, onları ürküttüler ve müthiş bir büyü gösterisi gerçekleştirdiler."

Bu büyüün nasıl bir büyü olduğunu kavramamız için Kur'an'ın onun için: Onların "İnsanların gözlerini" büyülediklerini, onların kalplerini ürperttiklerini "onları ürküttüler" denmiş olması yeterlidir. Zaten "ürküttüler" kavramı tek başına bile olayı canlandıran bir ifadedir. Büyücüler insanların korku duygusunu harekete geçirmek istemişler, onları habire zorlamışlardır. Kur'an'ın Taha suresinde yer alan bir ayetinde Hz. Musa'nın -selâm üzerine olsun- kendi içinde bir korku duymasından söz edildiğini bilmemiz de burada meydana gelen olayın gerçek yüzünü hayalimizde canlandırmamız için yeterlidir! ⁽⁵⁸⁾

Tam bu sırada aniden meydana gelen bir olay, hem Firavun ve kurmaylarının, hem büyücü kâhinlerin hem de büyük meydanda toplanmış halk kitlelerinin dikkatlerini çekiyor. Bu müthiş büyü gösterisini seyreden tüm insanları birden etkisi altına alıyor:

وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ أَنْ أَلْقِ عَصَاكَ فَإِذَا هِيَ تَلْقَفُ

(56) Bakınız "Kur'an'da Edebi Tasvir", "Edebi Ahenk" bölümüne.

(57) Bakınız Taha Suresi 67-68

(58) Bakınız Taha Suresi 67-68

مَا يَأْتِكُمْ مِّنَ الْحَقِّ وَقِيلَ مَا كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿١١٧﴾ فَلْيَبْشُرُوا
مُنَالِكَ وَأَنْتَلْبِسُوا صَاحِرِينَ ﴿١١٨﴾

117- "Biz de Musa'ya 'Elindeki değneği yere at'" diye vahyettik, değnek onların bütün göz boyayıcılıklarını yutuverdi."

118- "Böylece gerçek ortaya çıktı ve onların bütün marifetleri boşa çıktı."

119- "Orada yenilgiye uğradılar ve burunları (onurları) kırılıverdi."

Aslında büyü kendi kendisine şişen, gözleri boyayan, kalplere dehşet salan ve pek çok kimseye kendisinin üstün olduğunu, her şeyi süpürüp götürceğini ve yok edeceğini zihinlerde canlandıran boş bir çabadır! İşte batıl adı verilen bu boş çabalar doğru yolu gösteren ve kendisine güveni olan gerçekle karşılaşınca birden bire balon gibi iniverir, bir kirpi gibi büzülür, kuru yaprağın ateşi gibi sönüverir! Öyleyse gerçek daha ağır basar, kuralları değişmez, kökleri derindedir... Ve burada Kur'an'ın ifadesi niteliklere göndermelerde bulunuyor, gerçeği ağırlığı olan bir realite olarak canlandırıyor: "Böylece gerçek ortaya çıktı." Sağlamlaştı ve yerini buldu... gerçeğin dışında şeyler ise, dağılıp gittiler, silindiler... "Ve onların bütün marifetleri boşa çıktı." Gözleri kamaştıran yükselişten, parlayıştan sonra batıl mağlup oldu. Batıl yolunda olanlar da... Sefil oldular. Herkese rezil oldular. Büzülüp kaldılar:

"Orada yenilgiye uğradılar. Ve burunları (onurları) kırılıverdi."

Fakat ansızın karşılaşılan bu olay henüz sonuçlanmamışken sahnede hiç beklenmeyen bir başka olaya, büyük bir olaya yer verililiyordu:

HAKKIN ÜSTÜNLÜĞÜ

وَالَّذِينَ آمَنُوا بِآيَاتِنَا
قَالُوا آمَنَّا بِرَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٢٠﴾ رَبِّ مُوسَى وَهَارُونَ ﴿١٢١﴾

120- "Bütün büyücüler secdeye kapandılar."

121- "Tüm varlıkların Rabbine inandık" dediler.

122- "Musa ile Harun'un Rabbine."

İşte bu hakkın (gerçeğin) vicdanlardaki üstünlüğü, duygulardaki parlaklığı, aydınlığıdır. Hakkı, aydınlığı ve kesin imanı kabul etmeye hazır kalplere Hakkın bir dokunuşudur. Büyücüler yaptıkları sanatın içyüzünü ve hangi boyutlara kadar varabileceğini diğer insanlardan daha iyi biliyorlardı. Hz. Musa tarafından ortaya konan gerçeğin, bir insan ve büyü eseri mi yoksa insanın ve büyü'nün sınırlarını aşan bir güçten mi kaynaklandığı en iyi kavrayabilecek insanlarda yine büyücülerdi! Yaptığı sanatını bilen bir bilgin, kendi alanıyla ilgili bir gerçek ile yüzyüze geldiğinde, insanlar için O'na teslim olmaya en hazırlıklı kimse-dir. Çünkü bu gerçeği en iyi kavrayabilecek yine o insandır. Bu sanatla ilgili

bilgileri yüzeysel meseleleri aşmayanlardan çok ilerdedir. İşte bu nedenle büyü-cüler önceki meydan okuyuşlarından kesin bir teslimiyete dönüş yapıyorlar. Çün-kü onlar kendi içlerinde bu teslimiyetin kesin delilini buluyorlar...

Ne var ki, azgın zorbalar, aydınlığın insanların kalplerine nasıl aktığını, iman-ın verdiği mutluluğun onlarla nasıl kaynaştığını, kesin inancın verdiği sıcaklı-ğın bu kalplere nasıl dokunduğunu kavrayamazlar. Onlar uzun süre insanları kendilerine köle ettiklerinden, ruhlar üzerinde etki sahibi olduklarını, kalpleri değiştirebileceklerini sanırlar. Halbuki kalpler Allah'ın iki parmağı arasında-dırlar. Onları dilediği şekilde çevirir... İşte bu nedenle Firavun kalpleri etkisi altına alışı kavrayamadığı, gönüller üzerindeki izlerini süremediği, vicdanla-rın boyutları üzerindeki pencerelere nasıl ulaştığını öğrenemediği bu ansızın ge-len imanla birden irkilmişti... Sonra tahtını temelden sarsan bu büyük olay o'nu birden titretmişti. Bu önemli olay tapınakların kâhinlerinden oluşan büyücüle-rin alemlerin Rabbine, Musa ve Harun'un Rabbine ansızın teslim oluşlarıydı. Halbuki bunlar, daha önce Musa ve Harun'un alemlerin Rabbine yaptığı çağrı-yı geçersiz göstermek için toplatılmışlardı!.. Taht ve otorite azgınların (ve dik-tatörlerin) hayatında her şeydir. Onlar kendi otoritelerini korumak için, gözlerini kırpmadan her türlü cinayeti işleyebilirler:

FİRAVUN'UN ÇİĞLIĞI

قَالَ فِرْعَوْنُ اَمْسِكْهُمْ قَبْلَ اَنْ يَّزِدُوْا كُفْرًا ۚ اِنَّ هٰذَا لَكُم مَّكَرٌ مُّؤَمَّرٌ
الَّذِيْ لَكُمْ اَجْرًا مِّنْ اَمَلِكُمْ فَسَوْفَ تَعْلَمُوْنَ ۝ لَا طَعْنَ
اِيْذِكُمْ وَاَرْجُلُكُمْ مِنْ خِلَافٍ ثُمَّ لَا مَلِيَّةَ لَكُمْ اَجْمَعِينَ ۝

123- "Firavun onlara dedi ki; "Ben izin vermeden O'na inandınız, öy-le mi? Bu, bu kentlin halkını buradan çıkarabilmek için daha önceden burada tekrarladığınız bir komplodur, ama yakında başınıza neler ge-leceğini öğreneceksiniz!"

124- "Andolsun ki, sağlı-sollu birer el ve ayağınızı kesecek ve arkasın-dan tümünüzü asacağım."

İşte böyle... "Ben size izin vermeden O'na inandınız öyle mi?" Sanki hak-kı kabul etmek için, kalplerinin harekete geçmesi için ondan izin almak zorun-dalarmış gibi. Halbuki kendilerinin bile kalpleri üzerinde bir otoritesi yoktu... Veya kendilerinin daha üzerinde hiçbir etkinlikleri bulunmayan vicdanlarının harekete geçmesi için O'ndan izin almak mecburiyetindelermiş gibi... Yahut da kendilerinin bile giriş ve çıkış kapılarına sahip olmadıkları ruhlarının aydınlan-ması için o'ndan emir almakla yükümlüymüşler gibi... Veyahut da benlikleri-nin derinliklerinde yeşeren kesin inancı geri tepmek, öz fitratundan kopup gelen imanı bastırmak, kesin inancın boyutlarından fışkırıp gelen aydınlığın üstünü kapatmak zorundalarmış gibi!

Fakat o azgın bir zorbaydı. Barbar, bilgisiz, duygusuzdu. Aynı zamanda

katı ve kaba sözlü, kendini beğenmiş ve üstünlük taslayan biriydi!

Sonra bu sarsılmakta olan tahtın, sallanmakta olan otoritenin elden kaçırılması endişesiyle atılmış bir çığlıktır:

“Bu, bu kentün halkını buradan çıkarabilmek için daha önceden burada tasarladığınız bir komplodur.”

Başka bir ayeti kerimede deniyor ki: **“Musa, size büyüü öğretmiş olan büyüünüzdür.”**

Burada mesele bütün boyutları ile ortadadır. Hz. Musa'nın “Alemlerin Rabbine” yaptığı çağrıdır... Ve rahatsız eden de korkutan da yine bu çağrıdır. Alemlerin Rabbine çağrı ile birlikte azgınların, zorbaların hakimiyeti ve hükümlerliliği devam edemez ve yerinde kalamaz. Onların idareleri Allah'ın şeriatını yürürlükten kaldırmak suretiyle Allah'ın insanlara ilâhlık yapmasına son verme, kendilerini dilediklerini insanlar için hüküm haline getiren ve hüküm olarak çıkardıkları kanunlara insanları kul yapan Allah dışında ilâhlar konumunda görme ilkesine dayanır!.. Bunlar asla biraraya gelmeyecek olan iki yoldur... Veya hiçbir zaman birleşmeyecek olan iki dindir. Veyahut, bunlar birleşmeleri mümkün olmayan iki ilâhtır... Firavun bu gerçeği biliyordu, Firavun'un kurmayları da bunu biliyorlardı... Onlar daha önce Hz. Musa'nın ve Hz. Harun'un alemlerin Rabbine, çağrıda bulunmalarından dehşete kapılmışlardı... Şimdi elbetteki daha fazla endişeleneceklerdi. Çünkü şimdi büyücüler secdeye kapanmışlardı. **“Biz alemlerin Rabbine inandık. Musa ve Harun'un Rabbine”** demişlerdi. Halbuki bu büyücüler Firavun'u ilâh olarak kabul eden ve din adına O'nun insanlara hakim olmasına zemin hazırlayan putperest dinin (inancın) kâhinlerinden seçilmişlerdi!

İşte bu nedenle Firavun onlara korkunç ve barbar tehdidi şu şekilde savurmuştu:

“Andolsun ki, sağlı-sollu birer el ve ayağınızı kesecek ve arkasından tümünüzü astıracağım.”

Kuşkusuz hakkı delillerle, belgelerle engellemeye güçleri yetmeyen zorbaların azgınların elindeki en etkili silah işkencedir, sindirmedir, gözden düşürmektir. Apaçık gerçeğe karşı batılın en önemli techizatı bunlardır.

Şu kadar var ki, insanın benliğine iman gerçeği yerleştğinde, insan bütün yeryüzü güçlerini aşar, zorbaların zulümlerini basit görür, böyle bir insan benliğinde inanç sistemi hayata, üstün bir değer kazandırır, zaten geçici olan hayatı önemsemez, sürekli ve değişmez ebedi hayatı tercih eder. Böyle bir benlik sahibi olan insan ne alacağını, ne vereceğini, neyin eline geçeceğini, neyin cebinden çıkacağını, ne kadar zarar ne kadar kâr edeceğini, yol boyunca hangi zorluklarla, dikenlerle ve fedakârlıklarla karşı karşıya geleceğini hesaplamaz. Çünkü yol boyunca önünü aydınlatan parlak ve açık ufuk, işte oradadır! Dolayısıyla yolda hiçbir şeye dönüp bakmaz!

MÜSLÜMAN OLARAK CANIMIZI AL

مَا لَوْ أَنَّا لِرَبِّنَا مُقْتُلُونَ ﴿١٥﴾ وَمَا نَفْعُ مِنَّا إِلَّا أَلَمَاتْنَا
بِآيَاتِ رَبِّنَا لَمَّا جَاءَتْ تَارَبْنَا لِفِرْعَ عَلَى صَبْرٍ وَرَفَأْسَيْنَا ﴿١٦﴾

125- "Büyücüler de dediler ki, "Biz zaten Rabbimize döneceğiz."

126- "Sen ancak Rabbimizin ayetleri bize gelince onlara inandık diye bizden öç alıyorsun. "Ey Rabbimiz, üzerimize sabır yağdır ve müslüman olarak al canımızı."

İşte korku ve sarsılma nedir bilmeyen, Allah'tan başkasına karşı eğilmek, boyun eğmek nedir bilmeyen iman budur. Gönül huzuru içinde insanı sonuca götüren ve sonuca atlanmaya razı eden, Rabbine döneceğine kesin kanaat getiren ve huzur içinde O'na dönmesini sağlayan iman budur işte.

"Büyücüler de dediler ki: "Biz zaten Rabbimize döneceğiz."

Kendisi ile zorbalara ve azgınlara arasındaki mücadeleden özelliğini kavrayan ve bu savaşın bütün samimiyetiyle bir inanç savaşı olduğunu bilen asla yağcılık yapmaz. Asla manevralara girişmez... İncancı terketmedikten sonra kendisini tanımayacak olan bir düşmandan barış ve bağışlanma umuduna kapılmaz. Çünkü bu, düşmanın kendisiyle savaşmasının, sürütüşmesinin temeli akideye dayanmaktadır:

"Sen ancak Rabbimizin ayetleri bize gelince onlara inandık diye bizden öç alıyorsun."

Savaşta kime ve hangi tarafa yöneleceğini kavrayan insan kendi düşmanından barış ve güven talep etmez. Onun tek arzusu imtihan anlarından Rabbinden sabır dilemesi ve islâm dini üzerine ölmesini arzu etmesidir.

"Ey Rabbimiz, üzerimize sabır yağdır ve müslüman olarak al canımızı."

İman karşısında, bilinçli hareket karşısında ve gönül huzuru karşısında zorbalık, diktatörlük aciz kalır. Görünüşte olarak insanları kendilerine boyun eğdiren, onlara egemen olan ve dolayısıyla kalplere de hakim olduğunu sanan zorbalara, kesin karar sahibi kalpler karşısında aciz düşerler! İnsanların bedenlerine hakim oldukları gibi, onların gönülleri üzerinde de hakim olduklarını sanan diktatörler, iman sahibi kalplere mağlûp olurlar! Fakat bir de bakarlar ki, onlar kendilerine baş kaldırmışlardır. Çünkü kalplerin tasarrufu Allah'ın elindedir. Allah'tan başkası onlara hakim olamaz... Kalpler Allah'ın elindedir. Allah'tan başkası onlara hakim olamaz... Kalpler Allah'ın himayesini arzuladıkları sonra zorbalara ne yapabilirler? Kalpler Allah'a bağlandıktan sonra diktatörler nasıl engel olabilirler? Kalpler otoritenin sahip olduklarına rağbet etmeyince, ondan yüz çevirince, otorite onlara ne yapabilir ki?

Bu, insanlık tarihinde gerçekten önemli olan kesin tavirlardan biridir. Firavun ve kurmayları ile daha önceden büyü olan müminler arasında gerçek-

leşen bu olay, gerçekten tarihte ciddi bir olaydır.

İnancın hayata galip gelmesi, azimli iradenin bütün acılara üstün gelmesi ve “insanın”, “şeytana” galebe çalması açısından insanlık tarihinde gerçekten önemli bir olaydır!

Ayrıca bu gerçek özgürlüğün doğuşunun ilanı olması nedeniyle de insanlık tarihinde önemli bir olaydır. Zaten özgürlük akideyle zorbarların, zulümlerine, diktatörlerin diktasına karşı üstün gelmekten başka nedir ki? Bedenleri ve boyunları egemenliği altına alan, fakat kalpleri ve ruhları kendisine boyun eğdirmekten aciz kalan kaba kuvveti basite indirmekten başka nedir ki özgürlük! Ne zaman ki, kaba kuvvet kalpleri kendisine boyun eğmekten aciz düşerse, işte bu kalplerde gerçek özgürlük o zaman doğmaya başlar.

Bu olay insanlık tarihinde materyalizmin iflas ettiğini ortaya koyan kesin bir realitedir! Az önce başardıkları takdirde Firavun’dan ücret isteyen, idari mekanizmaya yakın olmaya arzu eden bu bir avuçluk insan topluluğu kendisini Firavun’un üstünde gören, tehditleri ve cezalandırmaları küçümseyen, cezalandırmayı ve asılmayı mükafatını Allah’tan dileyerek, direnerek karşılayan topluluğa dönüşmüştür. Madde dünyasında, onların etrafını kuşatan eşyada ve hayatlarında hiçbir şey değişmemiştir. Meydana gelen olay, kendi başına hareket eden gezegeni koca bir sistem içine sokan, başıboş bir atom tanesini sabit bir eksen etrafında toplayan, fani olan bireyi ezeli ve ebedi olan güce (kuvvete) bağlayan gizli bir dokunuştur... İbreyi değiştiren bir dokunuş meydana geldi. Böylece insanın kalbi kudretin temaslarından etkilendi, vicdanı hidayetin seslerini işitir hale geldi. Basireti aydınlığın parıltılarını algılayacak düzeye geldi. Maddi realitede herhangi bir değişimi beklemeyen bizzat kendisi maddi realiteyi değiştiren realiteler dünyasında insanı hayal bile edemediği ufuklara ulaştıran dokunuş meydana geldi!

Tehdit gelip geçer... Cezalandırmaya ilişkin savrulan sözler yok olup gider... İman yine yoluna devam eder. Sağa-sola bakmaz. Tereddüte kapılmaz. Geri dönmez!

İşte bu sırada Kur’an-ı Kerim’in anlatım üslubu sahneyi kapatıyor ve bundan fazla bilgi vermiyor. Zaten burada sahnenin parlaklığı zirveye ulaşıyor ve amacına varmış oluyor. İşte bu esnada Kur’an’ın sunuş metodundaki sanat güzelliği kıssanın sunulduğu manevi hedefle bütünleşiyor. Bu, Kur’an’ın inanmış vicdanlara sanatın güzelliği diliyle tam bir ahenk içinde hitab etmesidir. Böyle bir ahenge Kur’an’dan başka bir ifade tarzında rastlamak mümkün değildir. (59)

FİRAVUNLAR VE İNANANLAR

Fakat biz bu Fî Zılâl kitabında bu etkili ve üstün manzara karşısında kısa bir süre daha durmak istiyoruz...

1- Başta Firavun ve kurmaylarının büyücülerin alemlerin Rabbine, Musa’nın ve Harun’un Rabbine iman etmelerinin kendi devlet düzenleri ve saltanatla-

(59) Bakınız yazarın “Kur’an’da Edebi Tasvir” kitabına

rına karşı büyük bir tehlikeyi oluşturduğunu kavramaları üzerinde durmalıyız... fakat biz bu konuyu daha önce ele almıştık... Şimdi bu gerçeğe bir kere daha parmak basıyor ve onu vurguluyoruz... Bir tek kalpte, bir tek ülkede ve bir tek devlet düzeninde Allah'ın alemlerin Rabbi oluşu ile insanların pratik hayatlarındaki otoritenin kullardan birinin elinde olması insanlara kendisinin çıkardığı kanunlar ve yasalarla hükmetmesi asla birleşemez... Çünkü bu ayrı bir dindir, o ayrı bir din!..

2- İkinci olarak büyücülerin, kalplerinde imanın nuru parlamadıkten ve düşüncelerinde tam bir netlik meydana getirdikten sonra, kendileri ile Firavun ve kurmayları arasındaki savaşın inanç savaşı olduğunu ve Firavun'un kendilerinden sırf alemlerin Rabbine iman etmelerinden dolayı öç almaya kalktığını kavramış olmaları üzerinde bir nebze durmalıyız. İşte bu niteliklere sahip bir iman Firavun'un tahtını ve saltanatını tehdit eder. Firavun'un otoritesinden, saltanatından başka ve aynı anlamdaki bir ifade ile Firavun'un ilâhlığından destek alan makamlarını, mevkilerini ve otoritelerini tehdit altında bırakır. Puta tapıcı toplumun bütün değerlerinin hepsini tehdit etmeye başlar. Savaşın bu özellik ve karakterini böylece kavramak, yalnız Allah'ın ilâhlığına çağırmaya kalkışan, bunun için ortaya çıkan herkes için zorunludur. İşte tek başına savaşın karakterini bu şekilde kavrayış, önceleri büyücü olan o müminlerin Allah'a davet yolunda karşılaştıkları bütün engellemeleri basit görmelerini sağlamıştır.

3- Üçüncü olarak inanç sisteminin hayata karşı galip gelişi, azim ve iradenin tüm acılara üstün gelişi "insanın "şeytana" karşı zafer kazanması ile ilgili ilginç ve parlak manzara üzerinde durmalıyız... Gerçekten çok etkili ve üstün bir sahnedir.. Biz bu konuda söz söylemekten, onu tasvir etmekten aciz olduğumuzu kabul ediyor ve onu Kur'an-ı Kerim'in tasvir ettiği biçimde bırakmayı daha uygun görüyoruz.

DİKTATÖRLERİN TUZAKLARI

Şimdi tekrar Kur'an-ı Kerim'in kıssasına dönüyoruz. Burada Kur'an-ı Kerim'in anlatım tarzı dördüncü bir sahenin perdesini açıyor. Bu komplolar, gizli olarak bakışma, fısıldaşma ve teşvik etme sahnesidir. İman ile zulüm arasındaki savaşta mağlûbiyet ve hüsrandan sonraki sahnedir. Firavun'un kavminden, ileri gelen topluluğun Hz. Musa'nın ve onunla birlikte iman edenlerin bu sınavdan başarı ile çıkmalarına tahammül edemeyenlerin sahnesi. Halbuki Hz. Musa'ya iman edenler ancak küçük bir topluluktur. Bunlar da Firavun'un ve ileri gelen kurmaylarının başlarına getireceği belaların korkularına rağmen iman etmişlerdir. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de bu konuya başka bir yerde değinilmiştir. Birden Firavun'un kurmayları kötülük ve günah şebekesi için biraraya geliyorlar. Firavun'u, Hz. Musa'ya ve onunla birlikte olanlara karşı kışkırtmaya çalışıyorlar. Bu konuda gevşek, davranmasının kötü sonuçlar doğuracağı, elindeki kuvvetin ve hakimiyetin kayıp olacağı konusunda endişelere kapılmasını körükliyorlar. Alemlerin Rabbi olarak Allah'ın kabul edilmesini öngören bu yeni akitenin yaygınlık kazanmasıyla hükümdarlığının elinden alınacağını ifade ediyorlar.

Ve bir de bakıyorsunuz ki Firavun köpürmüş, kükreymiş tehditler savuruyor. Et-rafına korku savuruyor. Elindeki büyük kuvvetle, kendisine dayandığı maddi güç ile övünüyor!

وَقَالَ الْمَلَأُ مِن قَوْمِ فِرْعَوْنَ أَتَدْرُمُونِى وَقَوْمَهُ
يُغْنِيهِ وَالْأَرْضِ وَيَذَرُكَ وَالْمَلَكُ قَالُ سَقَتِلْ
أَبْنَاءَهُمْ وَنَسَجَئِىَاءَهُمْ وَأَنَا فَوْقَهُمْ قَاهِرُونَ ﴿١٢٧﴾

127- "Soydaşlarının ileri gelenleri Firavun'a dediler ki, "Musa ile soydaşlarını toplumda kargaşalık çıkarsınlar, seni ve ilâhlarını boşlukta bıraksınlar diye mi bırakacaksın? Firavun dedi ki; Hayır onların erkeklerini öldürecek, kadınlarını sağ bırakacağız. Onları ezici baskımız altında tutacağız."

Firavun bu evrenin yaratıcısı ve idaresini elinde bulunduran ilâh anlamıyla veya evrensel sebepler dünyasında bir güç sahibi olduğu iddiasıyla ortaya çıkmıyordu! O sadece kendisine boyun eğen millete karşı ilâhlık iddia ediyordu! Kendi kanunları ve yasasıyla bu millete hakim olması, kendi emri ve iradesiyle işlerin idare edilmesi, hükümlerin ona göre verilmesi anlamıyla bir ilâhlık iddia ediyordu. Zaten bu kanunu ve yasasıyla hükmeden, emri ve iradesiyle işleri idare eden, hukuku yasağı yönlendiren her iktidarın iddiasıdır. İşte ilâhlığın sözlük ve realiteye dayalı anlamı da budur. Aynı şekilde insanlar Mısır'da Firavun'a ibadet etmiyorlardı. Ona ibadet niteliği taşıyan birtakım hareketler sunmuyorlardı. Çünkü onların bu tür hareketlerini kendisine takdim ettikleri başka ilâhları vardı. Firavun'un da kendisine ibadet ettiği birtakım ilâhları bulunuyordu. Nitekim Firavun'un ileri gelen soydaşları tarafından kullanılan "Seni ve ilâhlarını boşlukta bıraksınlar diye mi?" cümlesinden bu gerçek açıkça anlaşılmaktadır. Bu ayrıca Firavun tarafından idare edilen Mısır tarihinden de rahatlıkla tespit edilebilecek bir realitedir. Demek ki, onların Firavun'a ibadet etmeleri, onların Firavun'un her istediğine boyun eğmeleri, hiçbir şeyde ona karşı gelmemeleri ve onun yasalarını çiğnememeleri anlamında bir ibadetti... İşte ibadetin sözlük, pratik ve literatürdeki anlamı da zaten budur. Nerede olursa olsun, insanlar herhangi bir insandan yasalar alıp ona itaat ederlerse, ona ibadet etmiş olurlar. Bu aynı zamanda Peygamberimizin -salât ve selâm üzerine olsun- yüce Allah'ın yahudiler ve hristiyanlara ilişkin "Onlar hahamlarını ve papazlarını Allah'tan başka ilâhlar edindiler..." (60) ayetine getirdiği yorumla da uyum arz etmektedir. Adiy bin Hatem bu ayetin okunduğu sırada müslüman olmak için Resulullah'ın huzuruna gelen bir hristiyandı. Ayeti duyduğunda, "Ey Allah'ın peygamberi, onlar hahamlarına ve papazlarına tapmıyorlardı" demişti. Peygamberimiz -salât ve selâm üzerine olsun- "Evet, ama, onlara tapınıyorlardı; onlar haram olan şeyleri helâl kılıyor, helâl olan şeyleri de haram kılıyorlar, onlar da bunu kabul ediyor ve kendilerine tabi oluyorlardı. İşte bu onların hahamlara ve papazlara

ibadeti demekti" buyurdu. (61)

Firavun'un kendi kavmine "Ben sizin benden başka bir ilâhınız olduğunu bilmiyorum" (62) sözüne gelince; Bu sözü Kur'an-ı Kerim'in şu ifadesi açıklamaktadır. Firavun diyor ki; "Ey milletim, Mısır hükümdarlığı ve memleketinde akan bu ırmaklar benim değil mi? Görmüyor musunuz yahut, ben zavallı neredeyse konuşamayan bu kimseden daha üstün değil miyim? Ona altın bilezikler verilmeli veya yanında ona yardım edecek melekler gelmeli değil miydi? (63) Açıktır ki, Firavun burada kendisinin hakimiyeti altında bulunan saltanat ve kralların takınımış oldukları altın bilezikler ile Hz. Musa'nın saltanat ve zinet eşyasından mahrum oluşu arasında bir karşılaştırma yapmaktadır! Onun "Ben sizin benden başka bir ilâhınız olduğunu bilmiyorum" sözü ile ifade etmek istediği onların üzerinde egemen olan ve dilediği gibi hüküm vermesine imkân sağlayan saltanatı ve halkın onun sözlerine kesin bir şekilde boyun eğmesidir. Bu anlamdaki bir hakimiyet, bir egemenlik ise sözlük anlamından da anlaşıldığı gibi ilâhlık anlamına gelir! Bu ayrıca realite olarak da ilâhlıktır. Çünkü ilâh insanlara hüküm belirleyen, yasa koyan ve hükümleri insanlara uygulanan kimsedir! İster kendisinin ilâh olduğunu söylesin, isterse söylemesin farketmez! (64) İşte bu açıklamanın ışığı altında Firavun'un ileri gelen adamlarının sözlerinin anlamlarını daha rahat anlayabiliriz: "Musa ile soydaşlarının toplum da kargaşalık çıkarsınlar, seni ve ilâhlarını boşlukta bıraksınlar diye mi serbest bırakacaksn."

Onların bakış açılarına göre yeryüzünde fesat çıkarmak insanları Allah'ın ilâhlığını kabul etmeye çağırmaktır. Çünkü böyle bir çağrı Firavun'un devlet düzenini ve yönetim mekanizmasını doğrudan iptal etmek anlamına gelir. Çünkü bu sistem Firavun'un kendi hakimiyeti ilkesine dayanır. Başka bir ifadeyle Firavun'un kendi kavmine ilâhlık etmesi esasına dayanır. Dolayısıyla onların anlayışında böyle bir hareket yeryüzündé fesat çıkarmaktır. Devlet düzenini değiştirmek insanın insana kulluğu ilkesine dayanan mevcut yönetim şeklini değiştirmeye çalışmaktır. Bu yönetim şekline tamamen aykırı olan bir sistem kurmaya ilâhlığın insana değil, Allah'a ait olduğu ilkesine dayalı bir düzen inşa etmeye çalışmaktır. İşte bu nedenle onlar Hz. Musa'nın ve İbrahim'in Firavun'u ve ilâhlarını terketmesiyle yeryüzünde fesat çıkarma arasında bir bağ kurmuşlardır. Firavun'un ve kavminin taptığı ilâhları bırakmayı bozgunculuk olarak görmüşlerdir.

Hiç şüphesiz Firavun kendi otoritesini ve hakimiyetini bu ilâhlara ibadet edilen dinden alıyor, onlardan destek alıyordu. Çünkü o bu ilâhların sevgili oğlu olduğunu ileri sürüyordu! Aslında bu doğrudan ilâhların oğlu olma anlamına gelmiyordu! Çünkü insanlar Firavun'un hem annesinin hem de babasının birer insan olduğunu biliyorlardı. Firavun'un tanrıların oğlu oluşu sembolikti

(61) Tirmizi

(62) Kasas 38

(63) Zuhuruf: 51-53

(64) Mevdudi'nin "Dört Terim" adlı kitabına bkz.

ve o gücünü, otoritesini ve hakimiyeti buradan alıyordu. Hz. Musa ve onunla birlikte olanlar alemlerin Rabbine ibadet ettiklerinde Mısırlılar'ın tapmış oldukları bu ilâhları bıraktıklarında Firavun'un otoritesini ve gücünü dayandırdığı temel kaynak yerle bir edilmiş olurdu. Kendisine boyun eğen millete karşı manevi desteğini yitirmiş olurdu. Çünkü bu millet de Firavun'a ancak Allah'ın gerçek dininden saptığından dolayı itaat ediyor, bağlı kalıyordu. Nitekim Cenab-ı Al-lah buyuruyor ki; **“Firavun kavmini korkuttu. Onlar da bunun üzerine kendisine itaat ettiler. Gerçekten de onlar fasık bir topluluktur.”** İşte tarihin gerçek yorumu budur. Eğer Firavun'un kavmi Allah'ın dininden ayrılmış (fasık olmuş) olmasaydı Firavun onları emri altına alamaz ve kendisine boyun eğdiremezdi. Allah'a iman eden birini tağut asla kendisine boyun eğdiremez. Onların kendisine itaat etmesini sağlayamaz. Çünkü imanlı insan bu emrin Allah'ın yasasından kaynaklanmadığını bilmektedir. İşte bu nedenle Hz. Musa'nın **“Alemlerin Rabbi”** ne çağrıda bulunması, büyücülerin bu dine iman etmeleri, Musa'nın soydaşlarından bir grubunda ona iman edip alemlerin Rabbine kul olmayı benimsemeleri Firavun'un devlet düzeni için bütün bütün bir tehdit oluşturmaktaydı... Aynı şekilde kulların kulluğuna dayalı bütün devlet düzenleri için yalnız Allah'ın ilâhlığına veya Allah'tan başka ilâh olmadığına şahitlik etmeye çağırarak çok ciddi bir tehdit niteliği kazanmaktadır! Yeter ki, bu olgulara islâmın öngördüğü şekilde bakılsın, insanların kendisiyle islâma girdiği anlamları kastedilsin. Bu zamanda yaygınlık kazanan ciddiyetsiz ve basit anlamları ile ele alınmasın!

İşte bu nedenle bu birkaç kelime Firavun'u galeyana getirmiş ve bütün devlet düzenini sarsabilecek ciddi bir tehlike ile karşı karşıya bulunduğunu hissetmesine neden olmuştur. Buradan hareketle barbarca ve vahşice tavır koymasına bu tavrını ilân etmesine sebep olmuştur.

“Firavun dedi ki, “Hayır onların erkeklerini öldürecek, kadınlarını sağ bırakacağız. Onları ezici baskımız altında tutacağız.”

İsrailoğulları Hz. Musa'nın doğduğu sıralarda Firavun ve kurmaylarının bu tür vahşi ve barbar işkencelerine, zulümlerine uğramışlar ve önceden bunlara göğüs germişlerdi. Nitekim yüce Allah Kasas suresinde buyuruyor ki, **“Gerçekten de Firavun yeryüzünde üstünlük tasladı. Ve halkı bölük bölük yaptı. Onlardan bir bölümü zayıf bıraktı. Çocuklarını kesiyor, kadınlarını diri bırakıyordu. Gerçekten de o bozgunculardandı.”** (65) Bu her yerde ve her zaman görülen zulmün, zorbalığın kendisidir. Zulmün bugünkü yöntemleri ve metodları ile yüzlerce, binlerce yıl önceki yöntemleri ve metodları arasında hiçbir fark yoktur!

Kur'an-ı Kerim'in anlatım üslubu Firavun ve kurmaylarını kendi komplo-ları ile başbaşa bırakıyor. Bu komploların ve tehditlerin perdesini de indiriyor. Kışsanın beşinci perdesini açıyor. Bu sahneden anlıyoruz ki, Firavun, bu tehditlerini hiçbir uygulamaya koymuştur. Bu sahnede Hz. Musa -selâm üzerine olsun- bir peygamber olarak kavmi ile birlikte yer alıyor.

Hız. Musa bir peygamberin kalbi ve diliyle onlara hitap ediyor. Yüce Allah'ın gerçekliği, yasalar ve kaderine ilişkin doğru bilgisiyle onlara yöneliyor. Büyük bir ihtimalle deneneceklerini, belalara karşı direnmelerini, dayanmalarını bu musibetlere karşı Allah'tan yardım dilemelerini öğütüyor. Ayrıca evren realitesinin gerçek yüzünü onlara öğretiyor. Buna göre yeryüzü Allah'ındır. Onu dilediği kullarının emrine verir. İşin sonunda başarı elde edecek, kazanacak olanlar, Allah'tan korkanlar ve ondan başka hiç kimseden korkmayanlardır. İsrailoğulları Hz. Musa'ya kendilerinin başlarına gelen bu belâların, bu işkencenin kendisi gelmeden önce de kendisi geldikten sonra da gelmeye devam ettiğini bu zulmün ne bir sonunun ne de bitmesinin hiçbir işaretine rastlamadıklarını şikayet ettiklerinde! Hz. Musa Rabbinin düşmanlarını yokedeceğini, bu konuda umutlu olduğunu, kendilerini halifelik emaneti konusunda denemek amacıyla yeryüzüne hakim kılacağını açıkça ilân etmiştir:

قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ اسْمِعُوا يَا اللَّهُ وَأَصِبرُوا إِنَّ الْأَرْضَ
لِلَّهِ يَوْمَئِذٍ مَن يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ ﴿١٢٨﴾
قَالُوا لَوْ دُرِّيْنَا مِنْ قَبْلُ لَأَن تَأْتِيَنَا وَمِنْ بَعْدِ مَا جِئْنَا فَأَكَ
عَسَى رَبُّكُمْ أَن يُهْلِكَ عُدُوَّكُمْ وَيَسْتَخْلِفَ كُمْ فِي الْأَرْضِ
فَنَنْظُرَ كَيْفَ تَقُولُونَ ﴿١٢٩﴾

128- "Musa soydaşlarına dedi ki; "Allah'tan yardım isteyiniz ve sabrediniz. Yeryüzü Allah'ındır. Orayı dilediği kullarına miras kılar. Mutlu sonuç, günahlardan sakınanlarındır."

129- "Soydaşları dediler ki; "Sen gelmezden önce de geldikten sonra da işkence çekti. Musa dedi ki, "Umulur ki, Allah düşmanınızı yok eder ve sizleri onların yerine geçirir de nasıl hareket edeceğinize bakar."

İşte bu "peygamberin" ilâhlık gerçeğine ilişkin bakış açısıdır. Ve bu gerçeğin onun kalbinde parlamasıdır. Evren gerçeğinin ve evrende işleyen güçlerin gerçeğine bakış açısıdır. İlâhi yasaların (sünnetullah) gerçeğine ve direnen, sabreden insanların bu yasaya nasıl baktığını ortaya koymaktadır.

Hiç şüphesiz ki, alemlerin Rabbine çağıran dava erlerinin bir tek sığınağı vardır, bu gerçekten güvenli ve sağlam bir sığınaktır. Bir tek dostları vardır. Bu dost gerçekten dayanıklı ve kuvvetlidir. Dava erlerinin Allah'ın hikmeti ve ilmiyle belirlediği zamana, dostun zafere, desteğe izin verdiği ana kadar sabretmeleri, direnmeleri gerekir. Acele etmemeleri lâzımdır. Çünkü onlar gaybı göremezler ve kendileri için neyin daha iyi olduğunu bilemezler.

Kuşkusuz yeryüzü Allah'ındır. Firavun da soydaşları da geçici birer konuktan başka bir şey değildir. Allah yeryüzünü, yasasına ve hikmetine uygun biçimde, dilediği kullarının emrine verir. Alemlerin Rabbine davet edenler eşyanın, olayların dış yüzeylerine takılmasınlar. Zorbaların, azgınlara yeryüzüne sağ-

İlam biçimde yerleştiklerini, orada sökülüp atılmayacaklarını sanmasınlar. Çünkü onları yeryüzünden sökülüp atmaya karar verecek olan yeryüzünün sahibi ve maliki olan Allah'tır.

Hiç şüphesiz eninde sonunda zafer takva sahiplerinindir. Zaman uzasın, kısalsın farketmez... Öyleyse alemlerin Rabbine çağıran davetçilerin kalplerine işin sonuna ilişkin hiçbir endişe gelmemelidir. Kâfirlerin yeryüzünde sürekli kalacaklarını, orada diledikleri gibi iş yapacaklarını asla düşünmemelidirler...

İşte bu "peygamberin" koca evrendeki gerçeklere bakış açısıdır...

Ne var ki, İsrailoğulları yine o İsrailoğulları'dır!

"Soydaşları dediler ki, "Sen gelmeden önce de geldikten sonra da işkence çektik."

Bunlar derin anlamlara geçen sözlerdir. Bu sözler arkasında yatan burukluğa ışık tutan sözlerdir! Biz senden önce işkence çektik. Senin gelişinle de bir şey değişmedi. Bu zulüm o kadar sürüp gitti ki, sonu da görülür gibi değil!

Buna rağmen onurlandırılan peygamber kendi yoluna devam ediyor. Onlara Allah'ı hatırlatıyor. Umutlarını O'na bağlıyor. Düşmanların yok olması, ve kendilerinin yeryüzüne hakim olmaları konusunda onları umutlandırıyor. Bununla beraber halife tayin edilme sınavına karşı onları uyarıyor.

"Musa dedi ki; "Umulur ki, Allah düşmanınızı yok eder ve sizleri onların yerine geçirir de nasıl hareket edeceğinize bakar."

Hız. Musa bir peygamberin kalbiyle bakıyor ve Allah'ın yasasının (sünnetullah) sabredenlere, direnenlere ve inkâr edenlere söz verdiği biçimde akıp gittiğini görmektedir! Allah'ın bu yasaları aracılığıyla zorbaların ve onların emrinde olanların yok olduğunu, yalnız Allah'tan destek ve yardım dileyen sabredenlerin ise yeryüzünün halifeleri kıldıklarını seyretmektedir. Ve kendi taraftarlarını asıl doğru yola itmeye çalışıyor ki, Allah'ın yasası onları dilediği tarafa çekip götürsün... Yine ta baştan Allah'ın kendilerini halife kılmasının sırf bir sınav olduğunu öğretiyor. Kendilerinin sandıkları gibi, Allah'ın oğulları ve dostları olduklarından, kendilerine ceza veremeyeceğinden dolayı değil.

Halife kılınmalarının hiçbir amacı olmayan boş bir hareket olmadığını, hiçbir zamanla sınırlandırılmamış sonsuz bir iktidar olmadığını, bunun sadece sınav amacıyla gerçekleştirilen bir halife tayin etme olacağını bildiriyor. "Sizin nasıl hareket edeceğinize bakar"... Yüce Allah, her şeyin olmadan önce de neyin olacağını bilir. Yalnız Allah'ın yasası ve adaleti gereği olarak insanların hareketleri pratik hayatta görülmeden onları cezalandırmaz. Bu konuda yüce Allah ezeli bilgisinden dolayı kendisince bilinen gayba göre hüküm vermez.

KAHREDİLENLER

İşte burada Kur'an'ın anlatım üslûbu Hız. Musa ve kendisiyle birlikte olanları orada bırakıyor ve sahnenin perdelerini kapatıyor. Öbür taraftan altıncı sahnenin perdeleri açılıyor. Bu Firavun ve ailesinin yer aldığı sahnedir. Bu sahnede

yüce Allah onları zulümlerinin ve zorbalıklarının karşılığında cezalandırıyor. Hz. Musa'nın kavmine sözünü verdiği olay gerçekleşiyor. Rabbi hakkındaki düşüncesi gerçekleşiyor. Surenin havasını etkileyen ve kıssanın tümü onu doğrulamak amacıyla anlatılan uyarıcı olayı tasdik ediyor.

Sahne yumuşak bir halde meseleye giriyor. Fakat yavaş yavaş hızlanan hava zamanla fırtınaya dönüşüyor. Perdenin indirilişine kısa bir zaman kala fırtına kopuyor. Her şeyi yerle bir ediyor. Her şeyi darmadağın ediyor. Böylece, yeryüzü zorbalardan ve zorbaların yordakçılarından temizleniyor. Olayların seyrinden anlıyoruz ki, İsrailoğulları sabrettiler, direndiler ve güzel sabırlarının mükâfatına kavuştular. Firavun ve ailesi ise kötülük yaptılar. Kötülüklerinin cezası olarak yok edildiler. Allah'ın hem ceza hem mükâfata ilişkin sözü gerçekleşti. Yüce Allah'ın yalanlayıcıları önce sıkıntı ve bollukla denedikten sonra yok etmesine ilişkin yasası gerçekleşti.

وَلَقَدْ أَخَذْنَا آلَ فِرْعَوْنَ

بِالْبَيْتَيْنِ وَنَقِصَ مِنَ الثَّمَرَاتِ لَعْنَهُمْ يَدْعُونَ ۝
فَإِذَا جَاءَهُمْ الْحَسَنَةُ قَالُوا لَئِنْ هَذِهِ إِلَّا نَجْعَلُهَا
يَعْتِرُ وَابْسُوسًا وَمَنْ مَعَهُ إِلَّا آتَا بِمِثْلِهِمْ عِنْدَ رَبِّهِ وَلَكِنْ
أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ۝ وَقَالُوا مَهْأَتَيْنَا مِنْ آيَةِ لَعْنَتِنَا بِهَا
فَاتَّخَذُوكَ مُؤْمِنِينَ ۝ كَاذِبُونَ ۝ مَا رَأَيْنَا عَلَيْكَ آيَاتٍ
وَالْجُرَادَ وَالْقُحْلَ وَالضَّفَادِعَ وَالذَّمَارِ آيَاتٍ مُفَصَّلَاتٍ
فَأَنْتَكِبُوا أَقْوَكَ أَنْتُمْ مَا يُجِيرُكُمْ ۝ وَلَمَّا وَقَعَ عَلَيْهِمُ
الرِّجْزُ قَالُوا يَا مُوسَى ادْعُ لَنَا رَبَّكَ بِمَا عَهِدَ عِنْدَكَ
لَئِنْ كَشَفْتَ عَنَّا الرِّجْزَ لَنُؤْمِنَنَّ لَكَ وَلَنُرْسِلَنَّ مَعَكَ
بَنِي إِسْرَءِيلَ ۝ لَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُمْ الرِّجْزَ إِلَى آجَلٍ مِنْهُمُ ابْتِغَاؤُ
إِذَا هُمْ يَنْتَكِبُونَ ۝ فَانْقَضَتْ مِنْهُمْ مَا عَزَّوْنَا لَهُمْ فِي
الْيَمِّ بِأَنَّهُمْ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَكَانُوا عَنْهَا غَافِلِينَ ۝
وَأَوْرَثْنَا الْقَوْمَ الَّذِينَ كَانُوا يُسْتَضَعُونَ مِثْرَاقَ

الْأَرْضِ وَمَعَارِبِهَا الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا وَتَمَتَّتْ ذُرِّيَّتَكَ
الْحَمْدُ عَلَى بَنِي إِسْرَءِيلَ بِمَا صَبَرُوا وَدَمَرْنَا مَا كَانُوا
يَصْنَعُونَ فِرْعَوْنَ وَقَوْمَهُ وَمَا كَانُوا يَعْرِشُونَ ﴿٥﴾

130- "Andolsun ki, biz Firavunoğulları'nı ola ki, akılları başlarına gelir diye yıllarca süren kuraklığa ve ürün kıtlığına uğrattık."

131- "Onlar bir iyilikle karşılaşınca "Bu kendimizden kaynaklanıyor" derler. Fakat eğer başlarına bir kötülük gelecek olursa, bunu Musa ile arkadaşlarının uğursuzluğuna yorarlar. Oysa onların kaderlerini belirleme yetkisi sırf Allah'ın tekelindedir, fakat çoğu bunu bilmiyor.

132- "Musa'ya bizi büyülemek üzere ne kadar mucize gösterirsen göster, sana kesinlikle inanmayacağız" dediler.

133- "Biz de onlara, ayrı ayrı birer mucize olarak su baskını, çekirge sürüsü, zararlı böcek salgını, kurbağalar ve kan gönderdik. Yine de burun kıvrarak günahkâr bir toplum oldular."

134- "Azap başlarına çökünce, "Ey Musa sana verdiği peygamberlik payesine dayanarak, bizim için Rabbine dua et. Eğer bu azabı başımızdan savarsan, andolsun ki, sana inancak ve İsrailoğulları'nı seninle birlikte göndereceğiz" dediler."

135- "Fakat o azabı günün birinde dolduracakları belirli bir sürenin sonuna kadar başlarından savar-savmaz hemen sözlerinden dönüverdiler."

136- "Sonunda onlardan öğ aldık. Ayetlerimizi yalanladıkları, onları umursamadıkları için kendilerini denizde boğduk."

137- "O güne kadar horlanan, ezilen toplumu (yahudileri) bereketlerde donattığımız toprakların doğusuna ve batısına mirasçı kıldık. İsrailoğulları'nın sabırlarına karşılık, Rabbinin onlara verdiği güzel söz gerçekleşti. Firavun'un ve soydaşlarının ortaya koydukları eserleri ve yükselttikleri yapıları yıkıp yok ettik."

Demek ki, Firavun ve kurmayları kendi zorbalıklarına devam ettiler: Firavun cezaya ilişkin sözünü ve tehdidini uyguladı. İsrailoğulları'nın erkeklerini öldürdü, kadınlarını da sağ bıraktı. Hz. Musa ve onunla birlikte olanlar işkenceye katlanmaya devam ettiler. Allah'ın bu musibete bir çıkış yol vereceğini ümit ediyorlardı. Sınava karşı diremiyorlar, sabrediyorlardı. İşte o zaman... Tavrı ve tutum net olarak ortaya çıktığı zaman... İmanın karşısında küfür, azgınlığın karşısında sabır, yeryüzünün basit kuvveti Allah'a meydan okuduğu an... Evet büyük kudret işe el attı. Zorbalar ile direnenler arasındaki meseleye el koydu.

"Andolsun ki, biz Firavunoğulları'nı, ola ki, akılları başlarına gelir diye, yıllarca sürececek kuraklığa ve ürün kıtlığına uğrattık."

Bu ilk tehlike işaretiydi... Kuraklık ve ürün kıtlığı... Ayeti kerimede geçen "Sinin" kavramı, Arapça'da kuraklık, kıtlık ve zorluk seneleri için kullanılır. Böyle bir olayın Mısır arazisi gibi, verimli, bereketli, bol ürün veren bir yerde

meydana gelmesi, daha çok dikkatleri çeker, kalpleri titretir, sarsıntı meydana getirir, uyanmaya ve düşünmeye sevkeder. Ne var ki, zorbalar ve zorbaların Allah'ın dininden saptırarak kendilerine boyun eğdirdikleri, emirlerine itaat ettirdikleri bir kesim insanların düşünmelerini, olayları değerlendirmelerini istemezler. Yerin kuraklığında, ürünlerin azalmasında Allah'ın eli olduğunu görmelerini istemezler. Allah'ın yasalarını, cezaya ve mükâfata ilişkin sözlerini hatırlamalarını istemezler. İmani değerler ile pratik hayatın gerçekleri arasında köklü bir bağ bulunduğunu kabul etmelerini istemezler. Çünkü bu bağ, gayb alemindedir... Halbuki onlar gözle görülen realitenin ötesindeki gerçeği göremeyecek kadar kaba duygulara, cahil kalplere sahiptirler. Bu realiteleri ancak hayvanlar görebilir ve duyabilirler. Ki hayvanlar ancak bu somut gerçekleri görebilir ve de duyabilir! Onlardan başkasını görüp algılayamazlar: Bu zorbalar ve onların yardımcıları gayb aleminden bir şey gördüklerinde Allah'ın özgür iradesine uygun biçimde işleyen yasalarını (sünnetullah) anlayamazlar. Bunları gelip geçici tesadüflerle açıklamaya çalışırlar. Halbuki tesadüfün evrende işleyen yasaları hiçbir ilgisi yoktur. ⁽⁶⁶⁾

Aynı şekilde Firavun ailesi de bu uyarıcı ile Allah'ın kullarına merhamet sahibi olduğunu gösteren dokunuşla uyanmamıştır. Allah'ın merhameti kâfirlere ve günahkârlara bile uzanmaktadır. Putperestlik ve putperestliğin saçma inançları onların fitratını bozmuştu. Bu evrende işlediği gibi, insanların hayatlarına da hükmeden sağlıklı-şaşmaz yasaları kavramı ile onlar arasında bir engel oluşturmuştu. Bu yasaları ancak Allah'a sağlıklı bir şekilde iman eden müminler görebilir ve onları gerçek anlamda kavrayabilirlerdi. Çünkü müminler bu kâinatın boşuna yaratılmadığını, rastgele akıp gitmediğini, bu evrene kesin ve şaşmaz kanunların hükmettiklerini anlamışlardır. İşte gerçek "bilimsel akılcılık" budur. Bu akılcılık "Allah'ın gaybını" inkâr etmez. Çünkü gerçek "bilimsellik" ile, "gaybılık" arasında hiçbir çelişki yoktur. Yine bu akılcılık imanî değerler ile hayatın realiteleri arasında bir bağ bulunduğunu reddetmez. Çünkü bunların hepsinin ardında Allah'ın dilediğini yapan iradesi vardır. Allah'ın iradesi kendi kullarından iman etmelerini ister, yeryüzünde halifelik yapmalarını ister. Yine bu irade kendi hukukunda evrenin yasaları ile uyum sağlayan kanunlar koyar ki, insanların kalplerinin hareketi ile yeryüzündeki hareketleri arasında bir ahenk meydana gelsin...

Firavun ailesi kendi kâfirlikleri ve Allah'ın dininden dışarı çıkmaları, Allah'ın kullarına karşı azgınlık ve zulüm yapmaları ile kuraklık ve ürünlerin azalması şeklinde cezalandırılmaları arasındaki ilişkinin farkına varamadı... Halbuki Mısır bolluk ve verimlilik kaynayan bir ülkedir. Mısır'ın tarım ürünlerinin halkını besleyecek düzeyin altında kalmasının kaynağı, Mısır halkının Allah'ın dininden dışarı çıkmış olması ve onların kendilerine gelebilmeleri amacıyla sınanmaları, denenmeleridir!

(66) Komünist Rusya'da ve Komünist blokun hepsinde tarım ürünleri rekoltesi düştüğünde Kuruşçef, "Tabiat bizimle çatışıyor" demekten başka çare bulamamıştı. Halbuki o, "Bilimsel sosyalizm"i iddia ediyor ve "Gaybı" reddediyordu. Aslında bu Allah'ın güçlü elini görmekten kaynaklanan bir körlüktür. Yoksa irade sahibi "Bu tabiatın" kendi iradesini kullanarak insanla "çatışması" ne demektir!

Onlar Allah'ın kendi merhametinin eseri olarak kullarının gözleri önüne sermek istediği bu gerçek olayları göremediler, uyanamadılar. Yalnız bir bolluk ve iyilikle karşılaştıklarında, bunu kendilerinin en normal hakları olarak görmekteydiler! Başlarına bir kötülük veya kılık çullanınca da bunu Hz. Musa'nın ve O'nunla birlikte olanların uğursuzluğuna yorarlardı.

“Onlar bir iyilikle karşılaşınca: “Bu kendimizden kaynaklanıyor” derler. Fakat eğer başlarına bir kötülük gelecek olursa bunu Musa ile arkadaşlarının uğursuzluğuna yorarlar.”

İnsanın fıtratı Allah'a imandan saptığında yüce Allah'ın bu evrende işleyen yüce elini göremez. Eşyayı ve olayları yaratan ilâhi kaderi farkedemez. İşte bu esnada fıtrat evrenin pratikte uygulanan değişmez yasalarını kavrayamaz ve onları algılayamaz. Dolayısıyla olayları birbirinden ayrı ve kopuk bir biçimde açıklamaya, yorumlamaya kalkar. Aralarında hiçbir bağ, hiçbir kural, hiçbir ilişki bulunmadığını iddia eder. Birbirinden ayrı, eğri-büğrü yollara dalarak saçma yaklaşımlarda bulunur. Hiçbir kurala bağlı kalmaz. Ve hiçbir düzene uygun biçimde bir bütünlüğe ulaşamaz. Bu durumda o insan ürünlerin ve gelirlerin azalması halinde “Bilimsel Sosyalizm Kuramı”nın teorisyenlerinden olan Kruchev (Kruşçev)'in “Tabiat bizimle çatışıyor!” görüşüne paralel düşer! Bu sözde “bilimsellik” yolunun temsilcileri gibi bu tür olayları o şekilde yorumlar, Allah'ın kaderini reddeder... Bunların arasında “Allah'ın Gaybı”nı ve “Allah'ın Kaderini” reddettiği, Allah'a imanının ilkelerini kabule yanaşmadığı halde, “Müslüman” olduklarını ileri sürenler de vardır!

İşte Firavun ve hanedanı olayları bu şekilde değerlendiriyorlardı. Elde ettikleri güzel şeyler kendi güzel paylarındandı! Ve onlar bunu hak etmişlerdi. Onların başlarına gelen kötü şeyler ise, Hz. Musa'nın ve O'nunla beraber olanların uğursuzluklarından, onların başlarının altından çıkıyordu!

Ayeti kerimenin metninde geçen “tetayyür” kavramı kök olarak Arap dilinde cahiliye devrinde yaşayan insanların putperestliklerinden. Allah'a ortak koşmalarından, Allah'ın yasalarını ve kaderini kavramaktan uzak oluşlarından dolayı başvurdukları gayb perdesini aralamanın bir yöntemiymiş! Cahiliye döneminde herhangi bir iş yapmak isteyen biri bir kuşun yuvası yanına gelir ve onu ürküttü. Eğer kuş sağ tarafa uçarsa buna “nâsih” adını verir ve onu bir müjde olarak kabul eder yapmak istediği işe girişirdi. Eğer kuş sol tarafından uçacak olursa, buna da “barih” adını verir, onu uğursuz kabul eder ve yapmak istediği işten vazgeçerdi. İslâm bu saçma düşüncüyü iptal etti. Onun yerine “bilimsel” “evet gerçekten bilimsel” düşüncüyü koydu. İşleri Allah'ın evrende işleyen değişmez yasalarına havale etti. Ve her defasında bu yasalarda gerçekleşen ve bu yasalarda işlerlik kazandıran Allah'ın kaderine havale etti. İşleri “bilimsel”, ilkelerin temeline dayandırdı. Meseleyi insanın niyetinin, eyleminin, hareketinin ve çalışmasının tamamen hesaba katıldığı ve bunların hepsinin özgür ilâhi irade ve kuşatıcı, etkin ilâhi takdir çerçevesinde en sağlıklı yere oturtulduğu bilimsel anlayışı getirdi:

“Oysa onların kaderlerini belirleme yetkisi sırf Allah’ın tekelindedir, fakat çoğu bunu bilmiyor.”

Onların başına gelen şeylerin hepsinin kaynağı birdir! Hepsi de Allah’ın emriyle gerçekleşmektedir. İşte bu kaynağın takdiri ile imtihan için başlarına iyilik gelmektedir... Başlarına gelen kötülük de sınanmaları içindir: **“Sizi bir sınav olarak hem iyilik hem de kötülükle deneriz.” Dönüşünüz bizedir.**” Onların başlarına gelen felâketler de ceza içindir. Fakat onların çoğu bunu bilmiyorlar. Nitekim bazı çevreler bugün de **“Bilimsel Akılcılık”** adıyla **“Allah’ın Gaybı”**nı ve **“Kader”**ini reddetmektedirler! Kendileriyle çatışan tabiatı **“Bilimsel Sosyalizm”** diye adlandıranların durumu da aynıdır! Bunların hepsi de cahildir... Ve onların hepsi de bilmiyorlar!

Firavun hanedanı kendi zorbalığını sürdürüyor. Günahkâr oldukları halde onur meselesi yapıyorlar. Sınanmaları, denenmeleri onların direnmelerini ve inatlarını daha da arttırıyor:

“Musa’ya “Bizi büyülemek üzere ne mucize gösterirsen göster, sana kesinlikle inanmayacağız” dediler.”

Bu hatırlatmakla tedavi edilmesi, delillerle, belgelerle bertaraf edilmesi mümkün olmayan bir karşı koyuştur. Bu bakmayı ve düşünmeyi istememektir. Çünkü adam delile bakmadan yalanlamakta, ısrar edeceğini ilân etmektedir. Böylece delilin, belgenin yolunu kesmektedir! Bu psikolojik bir rahatsızlıktır. Zorbalar hak kendilerine galip gelince, apaçık karşılırlarına konunca, delil kendilerini etkisiz hale getirince. Bunun yanında ihtirasları, menfaatleri, mülkleri ve saltanatları... Bütünü ile karşı tarafta yer alınca, hakkın, belgenin ve delilin yanında yer almayınca bu hastalığa yakalanır!

İşte tam bu sırada büyük kuvvet güçlü yöntemleriyle olaya el koyar:

“Biz de onlara, ayrı ayrı birer mucize olarak su baskını, çekirge sürüsü, zararlı böcek salgını, kurbagalar ve kan gönderdik.”

Uyarmak ve sınamak için... ayrı ayrı birer mucize olarak... anlamı açık, uygun adımlarla ilerleyen, biri diğerinin arkasından uygun adımlarla gelen, sonrakisi öncekisini destekleyen, doğrulayan mucizeler...

Burada Kur’an’ın akışı herbiri ayrı ayrı ve teker teker kendilerine gönderilen bu farklı mucizeleri hep birlikte vermektedir. Onlar başlarına bu musibetlerden biri geldikçe, baskıya uğradıkça Hz. Musa’ya koşuyorlar. Kendilerini kurtarması için Rabbine dua etmesini talebediyorlar. Kendilerini bu musibetten kurtardığında İsrailoğulları’nı kendisiyle birlikte salıvereceklerine söz veriyorlar. Başlarından bu musibet yani karşı koyamadıkları ceza kaldırılınca:

“Azab başlarına çökünce: ‘Ey Musa, sana verdiği peygamberlik payesine dayanarak bizim için Rabbine dua et. Eğer bu azabı başımızdan savarsan andolsun ki, sana inanacak ve İsrailoğulları’nı seninle birlikte göndereceğiz dediler.”

Fakat her defasında sözlerine bağlı kalmıyorlar, sonra tekrar tekrar azabın

kaldırıldığı dönemin öncesine dönüyorlar. Allah'ın kendileri için belirlediği zaman gelinceye kadar Allah'ın takdirine bağlı olarak bu şekilde yaşıyorlar:

“Fakat o azabı günün birinde dolduracakları belirli bir sürenin sonuna kadar başlarından savar-savmaz hemen sözlerinden dönüverdiler.”

Kur'an'ın akışı mucizelerin hepsini birarada veriyor. Sanki hepsi birden başlarına musallat edilmiş gibi sanki onlar sadece bir kere verdikleri sözü bozmuşlar gibi. Çünkü bütün deneyimlerin hepsi aynı olmuştur. Hepsinin sonucu da bir olmuştur. Bu yöntem Kur'an-ı Kerim'in kıssaları sunuşunda kullandığı bir metoddur. Bu metoda göre, Kur'an birbirine benzer girişleri birleştirir, aynı şekilde birbirine benzer sonuçları da birarada verir... Böyle yapar, çünkü kapalı ve paslanmış bir kalp değişik deneyimleri sanki bir masalmış gibi algılar, onlardan hiçbir şekilde yararlanmaz ve onlardan hiçbir ibret almaz...

Fakat bu mucizelerin hepsi nasıl meydana gelmiştir? Bu konuda Kur'an'ın ayetlerinden başka bir kaynak yok elimizde. Aynı şekilde Peygamberimizden -salât ve selâm üzerine olsun- gelen sağlıklı hadislerde de bu konuda hiçbir açıklamaya rastlayamadık. Biz Fî Zilâl-il Kur'an'da izlediğimiz metoda bağlı olarak bu tür konularda Kur'an-ı Kerim'in ayetlerinin sınırlarında duruyoruz. Zira bu tür konularda Kitap ve Sahih sünnet dışında bize doğru bilgi verecek bir kaynak yoktur. Bu metodu izlememizin nedeni israiliyata (yahudi kültürü) ve aslı olmayan görüşlere ve rivayetlere dalmamaktır. Ne yazık ki, bu yahudi kültürü bütün klasik tefsirlerin hepsine girmiştir. Öyle ki, hiçbir tefsir bu kültürden yakasını kurtaramamıştır. İmam İbn-i Cerir Taberi'nin tefsiri, büyük değer taşımasına rağmen, aynı şekilde İbn-i Kesir'in tefsiri de üstün değerine rağmen bu tehlikeli eğilimden kurtulamamışlardır.

Bu ayetlerin tefsiri konusunda gerek İbn-i Abbas'tan, gerek Said b. Cübeyr'den, gerek Katade'den, gerekse İbn-i İshak'tan birçok rivayetler aktarılmıştır. Ebu Ca'fer Taberi, tarihinde ve tefsirinde bunlara yer vermiştir. İşte onlardan birisi:

“İbn-i Humeyd, Ya'kup Kumi, Ca'fer b. Muğire, Said b. Cübeyr kanalıyla gelen bir rivayette deniyor ki: Hz. Musa, Firavun'a geldiğinde ona: “İsrailoğulları'nı benimle birlikte serbest bırak” dedi. Firavun bu teklifini reddetti. Yüce Allah onlara tufanı yani yağmuru gönderdi: “Rabbine dua et de üzerimizden şu yağmuru kaldırsın. Biz de sana iman edelim. Ve İsrailoğulları'nı seninle birlikte serbest bırakalım” dediler. Musa Rabbine dua etti. Fakat onlar inanmadılar. İsrailoğulları'nı da onunla birlikte salmadılar. Bunun üzerine o sene İsrailoğulları'nda daha önceki senelerde hiç rastlanmayan bir bereket oldu. Ekinleri meyveleri ve meraları son derece verimli oldu. Bunun üzerine onlar: “İşte bizim arzu ettiğimiz buydu” dediler. Yüce Allah bu sefer onların üzerine çekirge sürülerini gönderdi. Onları, ekinlerinin üzerine saldı. Çekirgenin izlerini ekinlerde görünce bunun hiçbir ekini bırakmayacağını anladılar. Musa'ya gidip; “Ey Musa Rabbine dua et, bu çekirge sürülerini ortadan kaldırsın. Biz de sana iman eder, İsrailoğulları'nı seninle birlikte serbest bırakırız”... dediler. Musa Rabbi-

ne dua etti ve Allah çekirge sürüsü belâsını başlarından savdı. Onlar ise, ne iman ettiler ne de İsrailoğulları'nı onunla birlikte serbest bıraktılar. Ekinlerini topladılar ve evlerde stok ettiler. "Artık ekinlerimizi ganariye aldık!" dediler.

Bu sefer de Allah üzerlerine zararlı böcek salgını yolladı. Bu tahılların kendilerinden üreyen güvelerdi. Öyle ki, onlardan biri, on carib (tulum) buğdayı değirmene götürür ancak üç kafiz (bin kafiz yaklaşık 19 kg'dır) un geri getirirdi. (67) Yine Musa'ya geldiler ve "Ey Musa Rabbine dua et bu güve salgınına kaldırsın o zaman iman edecek ve İsrailoğulları'nı seninle birlikte serbest bırakacağız!" dediler. Musa Rabbine dua etti. Allah da bu musibeti kaldırdı. Fakat yine de İsrailoğulları'nı onunla birlikte serbest bırakmadılar. Bir ara o Firavun'un yanında otururken bir kurbağa sesi duymaya başladı. Firavun'a, "Sen ve kavmin bundan ne anlıyorsunuz?" dedi. "Mühim bir şey değildir herhalde" karşılığını verdi. Akşam oluncaya kadar kurbağalar o kadar çoğaldı ki, oturan adamın çenesine kadar yükselmeye başladılar. Adam konuşmaya başlayınca, kurbağalar onun ağzına sıçramaya başladılar. Musa'ya dediler ki, "Rabbine dua et de bu kurbağalar belâsından bizi kurtarsın. Biz de sana iman edelim ve İsrailoğulları'nı seninle birlikte serbest bırakalım." Allah onları bu belâdan kurtardı. Fakat onlar iman etmediler. Allah da onlara kan gönderdi. Nehirlerden, kuyulardan aldıkları suları, kaplarında sakladıkları suları içmek istediklerinde onun taptaze bir kan olduğunu görürlerdi. Önce Firavun'a koşular. Şikayetlerini ilettiler. Kan başımıza bir belâ olarak indi. İçecek su bulamıyoruz" dediler. Firavun "Musa sizi büyülemiş!" dedi. Nasıl bizi büyülemiş olabilir? Kaplarımıza doldurduğumuz suların ağzını açtığımızda onların taptaze kana dönüştüklerini görüyoruz" dediler. Bu sefer Musa'ya gittiler. "Ey Musa, Rabbine dua et de bu kan musibetini başımızdan kaldırsın. Biz de sana iman edelim ve İsrailoğulları'nı seninle birlikte serbest bırakalım" dediler. Hz. Musa Rabbine dua etti ve Allah bu musibeti üzerlerinden kaldırdı. Fakat onlar yine de iman etmediler ve İsrailoğulları'nı O'nunla birlikte serbest bırakmadılar."

Allah bu olayların hangisinin nasıl meydana geldiğini daha iyi bilmektedir. Bu mucizelerin gerçekleşmesindeki farklılık onların tabiatını (yapısını, etkisini) değiştirmez. Yüce Allah bu mucizeleri belli bir zaman diliminde, belli bir toplumu sınamak amacıyla kendi yüce takdirine bağlı olarak göndermiştir. Kendi mesajını yalanlayanları, belki dönüş yaparlar diye sıkıntılarla, zorluklarla uyarmak istemiştir.

Firavun'un milleti putperest, olmalarına, cahiliye dinine bağlı olmalarına, Allah'ın dininden sapmaları nedeniyle Firavun'un boyunduruğu altına düşmelerine itaat ettirilmelerine rağmen gelip Hz. Musa'ya -selâm üzerine olsun- sığınıyor. Kendisine yönelik Allah'ın vaadine dayanarak Rabbine dua etmesini ve bu belayı başlarından savmasını rica ediyorlar... Fakat bundan sonra egemen olan güçler ve otoriteler döneklilik yapıyor ve imana yönelmiyorlar... Çünkü bu güç ve otoritelerin dayanağı Firavun'un insanlara ilâhlığına dayanıyor. Allah'ın insanlara ilâhlık yapmasından ürküyorlar. Çünkü Allah'ın insanlara ilâhlık

(67) Cerib ve Kafiz tahıl ölçüleridir. Bir cerib, dört kafize denktir.

yapması Allah'ın hakimiyetine değil de Firavun'un hakimiyetine dayanan devlet düzeninin yıkılması demektir... Modern cahili sisteme gelince yüce Allah onların ekinlerine belâlar, afetler gönderir, fakat onlar asla Allah'a dönmek istemezler! Ekin sahipleri olan çiftçiler yüce Allah'ın bu afetlerdeki yüce elini algıladıklarında (hissettiklerinde) Allah'a yönelip bu belayı başlarından savmasını dilediklerinde yalancı "bilimsellik" taraftarları onlara derler ki, "Bu yönelik 'gaybilig'in' saçma yaklaşımlarından biridir." Sonra onları bu yönelişlerinden dolayı yadırgar ve onlarla alay ederler! Onları putperestlik kâfirliğinden daha katı ve çirkin bir kâfirliğe geri çevirmeye çalışırlar! Halbuki çiftçilerin hissettikleri bu duygular tehlike ve zor anlarında kâfir ruhlarda bile ortaya çıkan doğuştan gelen fitri bilinçtir!

Sonra bu gelişmelerin Allah'ın yasalarına göre gerçekleşen, Allah'ın kendi mesajını yalan sayanları, önce sıkıntılar ve bolluklarla denedikten sonra cezalandırmasını açıklayan sonuç geliyor ve olay gerçekleşiyor. Yüce Allah, Firavun'u ve kurmaylarını eninde sonunda varıp dayanacakları belli zamana kadar erteledikten ve onlara bir süre tanıdıktan sonra cezalandırıyor. Sabreden ezilenlere (mustazaflara) verdiği sözü gerçekleşiyor. Azgınlığın ve zorbalığın dönemi kapandıktan sonra onlar sahneye çıkıyor:

"Sonunda onlardan öğ aldık, ayetlerimizi yalanladıkları, onları umursamadıkları için kendilerini denizde boğduk. O güne kadar horlanan, ezilen toplumu (yahudileri) bereketlerle donattığımız toprakların doğusuna ve batısına mirasçı kıldık. İsrailoğulları'nın sabırlarına karşılık, Rabbinin onlara verdiği güzel söz gerçekleşti. Firavun'un ve soydaşlarının ortaya koydukları eserleri ve yükselettikleri yapıları yakıp yok ettik."

Kur'an'ın anlatım üslubu, burada boğulma olayını kısa geçiriyor. Diğer surelerde değişik yerlerde geçtiği gibi, bu esnada meydana gelen olayların detayına inmiyor. Çünkü burada hava gergindir. Uzun süre mühlet verdikten sonra kesin bir şekilde cezalandırma atmosferine benzemektedir. Dolayısıyla detaylara inmeye gerek yoktur. Zira burada ani ve kesin bir yakalayış insanın ruhu üzerinde daha etkili ve duygularını daha fazla harekete geçirici olur:

"Sonunda onlardan öğ aldık, kendilerini denizde boğduk."

Bir tek darbe indirilmiştir. Bir de bakmışsın ki onlar yok oluvermişlerdir. Üstünlük taslamalarının, büyülenmelerinin ve kendilerini güçlü görmelerinin tam uygun bir cezası olarak derinliklere, çukurlara gömülmüşlerdir!

"Ayetlerimizi yalanladıkları, onları umursamadıkları için."

Ayeti kerime ayetleri yalanlama ve onlardan gafil olma ile bu takdir edilen son arasında bir bağ kuruyor. Olayların rastgele meydana gelmediğini gafilin sandıkları gibi dolu dizgin gelip-geçmediğini belirtiyor!

Bu gergin havada Kur'an'ın anlatım tarzı hemen bir aşama daha ileri gidiyor. Bu aşama ezilmişlerin (mustazaf) halife tayin edilmeleri aşamasıdır. Yani İsrailoğulları'nın halifeliği Mısır'da gerçekleşmedi. Firavun ve ailesinin memle-

ketinde kurulmadı. Onların halifelîği ancak Filistin'de gerçekleşti. Firavun'un boğulmasından, onlarca sene sonra Hz. Musa'nın vefatından, başka bir surede belirtildiği gibi, kırk yıl çölde dolaştıktan sonra gerçekleşmişti. Çünkü bu dönemde onların adaleti gerçekleştirmeye en yakın oldukları dönemdi. Bu sırada daha yoldan sapmadıkları için zillet ve tartaklanma süreci de başlamamıştı. Ne var ki, Kur'an'ın üslubu zamanı ve olayları katlamakta ve hemen halifelik dönemini sunmaya geçmektedir. Böylece sahnenin karşılıklı olan iki aşaması arasında bir uyum sağlamaktadır: "O güne kadar horlanan, ezilen toplumu (yahudileri) bereketlerle donattığımız toprakların doğusuna ve batısına mirasçı kıldık."

"İsrailoğulları'nın sabırlarına karşılık, Rabbinin onlara verdiği güzel söz gerçekleşti. Firavun'un ve soydaşlarının ortaya koydukları eserleri ve yükselttikleri yapıları yıkıp yok ettik." (68)

Biz insanlar geçici (fani) ve zamanla sınırlı olduklarımız için "önce" ve "sonra" kavramlarını kullanıyoruz. Zira biz olayların zamanını belirlerken, olayın bizimle temasa geçiş vaktini ve bizim olayı algılayış zamanımızı esas alıyoruz. Onun için yeryüzünde ezilmiş olanların halife tayin edilmesi, boğulma olayından daha sonra meydana gelmiştir, diyoruz. Bu bizim insan olarak algılamamızdır. Özgür varlık ve özgür bilgi sahibi Allah'a göre ise ne "önce" vardır ne de "sonra." Bütün aşamalar aynı şekilde O'nun önündedir. Apaçıktır, hiçbir zaman ve hiçbir yer ona gölge düşüremez... En güzel anlatım şekli Allah'ındır... Size ilimden ancak çok az bir şey verilmiştir.

Böylece hem yokoluş ve ölüm sahnesi, hem de halife tayini ve uygarlık sahnesi kapanıyor. Bir de bakıyoruz ki, zorba ve diktatör Firavun ve milleti boğuluyor. Bir de bakıyorsun ki, onların hayat için işlediği sanatlar, direklerle ve sütunlara dayalı olarak inşa ettikleri, muhteşem mimari eserler, yetiştirmiş oldukları asmalar ve meyveler... Evet bunların hepsi birden, bir göz açıp kapatınca veya birkaç kısa söz söyleyinceye kadar yerle bir ediliyor!

Bu, yüce Allah'ın Mekke'de şirkten ve müşrikler tarafından dışlanan mümin azınlık için verdiği bir misaldir. Ayrıca Firavun ve baskısından zulüm gören müslüman topluluklara bir ufuk açmaktadır. Firavun döneminde yeryüzünde ezilen insanların karşılaştıkları baskıyı dile getiriyor. Sabrettiklerinden Allah'ın, yeryüzünün bereketlerle donatılan topraklarının doğusunu ve batısını kendilerinin hizmetine verdiğini ve böylece bu sefer nasıl hareket edeceklerini sinadığını gözler önüne sermektedir!

KÂFİRLERLE SAVAŞ

Şimdi ele alacağımız ders, Musa peygamberin kıssasından, başka bir kesit sunuyor. Hz. Musa'nın kendi kavmi olan İsrailoğulları ile beraberliğini yansıtıyor. Yüce Allah'ın onları düşmanlarından kurtarıp Firavun ve ileri gelen taraf-

(68) Yani inşa ettikleri binaları. Burada onların ettikleri bahçelerde kastedilmiş olabilir. Bu kavram genellikle özüm ağaçlarını asmaya şeklinde dikmek için kullanılır.

tarlarını boğduktan, onların yaptıklarını ve kurduklarını yokettikten sonra, Musa'nın onlarla beraber geçen hayatını aydınlatıyor. Şimdi artık Hz. Musa, Firavun'un ve onun ileri gelen kabinesinin zorbalığına karşı koymuyor. Zalimlerle savaş sona ermiştir artık. Fakat şimdi O daha şiddetli, daha acımasız ve daha uzun vadeli bir savaşla karşı karşıyadır. O, şimdi "insanın nefsi" ile mücadele ediyor. Cahiliyenin insanın bu nefsi üzerinde bıraktığı kalıntılarla mücadele ediyor. İsrailoğulları'nın karakterini bozan onu bir taraftan kaypaklık, bir taraftan katıllıkla, bir taraftan korkaklıkla, bir taraftan da görevleri yüklenme konusundaki zaaf ile dolduran tüm bu duygulara karşı ürkek bir tavır göstermeye iten zilletin tortuları ile uğraşıyor. Uzun bir süre zillete mahkûm olmak ve zulme boyun eğmek, baskı ve korku altında yaşamak, tehlikelerden ve işkencelerden kurtulmak için gizlenmek ve kaypak bir tavır takınmak, sürekli bir endişe ve her an beklenen bir felâket kaygısıyla karanlıklarda hareket etmek kadar, insanın karakterini bozan şey yoktur!

İsrailoğulları uzun bir süre bu azabın içinde yaşadılar. Baskı içinde ve Firavun'un putperest düzeni altında hayatlarını sürdürdüler. Onlar bu hayatı yaşarken, Firavun onların erkek çocuklarını öldürüyor, kız çocuklarını sağ bırakıyordu. Bu barbarca ve çirkince baskı dönemi sona erdiğinde onlar birden zillet, horlanmışlık ve dışlanmışlık hayatından kurtulamadılar.

Bu nedenle nefisleri bozuldu, karakterleri değişti, fitratları kaypaklaştı, düşünceleri yozlaştı, yürekleri bir taraftan korku ve zillet ile, diğer taraftan kin ve katıllıkla dolup taşı. Uzun zaman baskı ve zulme uğrayan insanın nefsinde bu iki yönlü tahribat her zaman karşılaşılabilecek bir insanî olgudur.

Hız. Ömer -Allah ondan razı olsun- Allah'ın nuruyla bakıyordu. Bu nedenle insan nefsinin kompleksini ve karakterini bütün gerçekleriyle görebiliyordu. Vilayetlere tayin ettiği valilerine insanlar hakkında şu tavsiyelerde bulunuyordu: "Onları dövmeyiniz, yoksa onları zillete düşürürsünüz." Çünkü Hız. Ömer insanları dövmenin, onları zillete düşüreceğini biliyordu. Gönünde yerleşen islâm ise, islâm hükümetinde ve Allah'ın egemenliği altında insanların zillete düşürülmesini istemiyordu. Allah'ın egemenliğinde insanlar onurlu idiler. Zaten onurlu olmaları da gerekiyordu. İdareciler onları döverek zillete düşürmeme liydi. Çünkü insanlar, idarecilerin köleleri değillerdi. Onlar ancak Allah'ın kullarıydı. Allah'ın dışındaki varlıklara karşı onurlu idiler.

Firavun'un diktasında İsrailoğulları baskıya uğramış ve sonunda zillete düşürülmüşlerdi. Hatta en rahat zamanlarda bile İsrailoğulları'nın uğradığı zulümlerin en basiti, dayak yemekti. Aynı şekilde Mısırlılar da zulme uğramış, onlar da zillete düşmüş ve Firavun onları sindirmişti. Mısırlılar Firavun'un dikta rejimi dönemlerinde baskı altında tutulmuş, Roma despotluğu dönemlerinde de dikta ile idare edilmişlerdi. Onları bu zilletten ancak islâm kurtarabilmiştir. İslâm onlara özgürlük getirmiş, onları kullara kulluktan kurtararak, yalnız insanların Rab-bına kul etmiştir. Mısır'ın fatihi ve valisi olan Amr b. As'ın oğlu, Mısırlılar'dan bir Kıptı'nın oğlunu dövdüğünde, belki de halâ Roma despotluğunun kırbaçla-

rının izlerini sırtında taşıyan Kıpti, oğlunun Mısır'ın fatihi ve mülk amirinin oğlundan bir tek kamçı yemesine öfkelenmiş devesinin sırtında bir aylık bir yolculuğa çıkarak, müslüman halife Ömer b. Hattab'a oğlunun haksız yere yediği bir tek kamçıyı şikayet etmeye gitmiştir! Halbuki aynı adam birkaç sene önce Roma devrinde senelerce bu kamçılar altında ezilmiş ve bunlara katlanmıştır. İşte bu islâmi dirilişin, Mısırlı Kıptiler'in vicdanlarında ve her yerdeki vicdanlarda, hatta islâmı kabul etmemiş bulunan insanların vicdanlarında dahi meydana getirdiği diriliş mucizesiydi. İşte bu diriliş mucizesi insanların ruhlarını binlerce seneden beri akıp gelen zilletin tortularından kurtarmıştır. İslâmın ruhlarına bahşettiği onur ile kendilerini silkelemiştir. Hiç kuşkusuz islâmdan başkası insanlara böyle bir ruh veremezdi.

Kıssanın bu halkasında, Musa peygamberin İsrailoğulları'nı Mısır'dan çıkarıp denizi geçtikten sonra, İsrailoğulları'nın Firavun'un diktası nedeniyle ruhlarına işleyen zilletin tortularıyla uğraşırken giriştiği vicdanları ıslah çalışmalarına ışık tutulmaktadır. Biz Kur'an'ın bu kıssaları sayesinde bu vicdanların özgürlüğe, zilletin bütün kalıntılarıyla reaksiyon gösterdiğini, cahiliyenin tüm tortularıyla peygamberliğe karşı direndiğini, uzun zamandan beri kendisinde yer eden cahillikleri, yıkılmışlıkları, kaypaklıkları ve sapkınlıklarıyla Hz. Musa'ya karşı durduklarını göreceğiz.

Hız. Musa'nın bu geniş çaplı çalışmasıyla ne kadar yorulduğunu, İsrailoğulları'nın uzun süre içinde debelenip durdukları çirkeften kurtulmayı istemez hale geldiklerini, bu zillet ve çirkefi başka alternatif bulunmayan normal bir hayat gibi değerlendirmeye başladıklarını göreceğiz!

Biz Hız. Musa'nın karşılaştığı zorluklar aracılığıyla, her dava adamının karşılaşıacağı zorlukları görebiliyoruz... Uzun bir süre bir dikta rejiminin baskısı altında, zillet hayatı yaşayan vicdanlarla karşı karşıya kalan dava adamının... Özellikle eğer bu vicdanlar dava adamını kendilerini seslendirdiği inanç sistemini tanıyıp, aradan geçen uzun zaman nedeniyle şekil değiştirmişse, canlılığını ve diriliğini yitirmiş, ruhsuz bir kalıba dönüşmüşse, dava adamını bu durumda bekleyen zorluklar daha fazladır!

Bu gibi durumlarda dava adamının gayret ve çabası, kat kat daha artmalıdır. Bu nedenle aynı şekilde sabrının da kat kat olması gereklidir. Dava adamı hem kaypaklıklara ve sapıklıklara karşı sabredebcek, hem de karakterlerin vurdumduymazlığına, kof ideallere karşı direnecektir. Her aşamadan sonra bu vicdanlarda ansızın karşılaşılan dönemliklere ve ilk patlağı veren, cahiliyeye yönelme arzusuna karşı sabretmesi gerekecektir.

Herhalde İsrailoğulları'nın kıssasına bu kadar detaylı olarak yer verilmesinin ve olayın yer yer tekrar edilmesinin hikmetlerinden biri de budur. Daha önce de belirttiğimiz gibi, bu kıssadan amaç, islâm ümmetine bu deneyimi detaylı olarak göstermektir. Bu kıssada, her nesilden gelen ve kendisini Allah'ın davasına adanmış insanlara, manevi bir ilham kaynağı bulunduğunu söyleyebiliriz.

SAPIK KARAKTERLİ İNSANLAR

وَجَاوَزْنَا بِبَنِي إِسْرَءِيلَ الْبَحْرَ فَأَوْعَىٰ قَوْمٌ يُفَكُّونَ
 عَلَىٰ أَسْنَانٍ لَّمْ يَكُن لَّهُم مَّوْصِي أَجَلِنَا لَهَا كَامِلَةٌ
 إِلَهِةٌ فَلَا يُكْرَفُونَ إِلَّا هُوَ ۖ إِنَّمَا يُؤَلِّهُم مَّا مَرُّ
 فِيهِ وَبِاطِلٌ مَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ ۝ قَالَ آغِزْ لَهُمْ أُنْجُوتَكُمْ
 أَلْمَا هُمْ فَضَلُّكُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ ۝ وَإِذْ أَخَيْنَاكُمْ
 مِنْ آلِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكُمْ سُوءَ الْعَذَابِ يَمْتَلِكُونَ
 إِنَّا نَأْتِيكُمْ بِسَحَابٍ مِّمَّا تَرَ فِي ذَلِكَ بُرْهَانٌ
 مِنْ رَبِّكُمْ عَظِيمٌ ۝

138- İsrailoğulları'nı denizden karşıya geçirdik. Yolda putlarına tapan bir topluma rastladılar, bunun üzerine "Ey Musa, bu insanların nasıl ilâhları varsa bize de öyle ilâhlar yap" dediler. Musa da onlara "Siz gerçekten cahil bir toplumsunuz."

139- "Bunların uydukları sapık dîn yokolmaya mahkûmdur, işledikleri ameller de geçersizdir."

140- Dedi ki; "Allah sızi bütün varlıklara üstün kılmışken ben size Allah dışında bir ilâh mı arayayım?"

141- Hani sizi Firavun hanedanından kurtardık. Onlar size ağır eziyetler çektiriyor, erkeklerinizi öldürüp kadınlarınızı sağ bırakıyorlardı. Bu olaylar Rabbinizin size yönelik büyük bir sınavıdır.

Bu kıssanın yedinci sahnesidir. İsrailoğulları'nın denizi geçtikten sonraki durumunu canlandıran sahnedir. Biz bu sahnede, sağlıklı bir çizgi izlemeye karşı gelmiş sapık bir milletin karakteri ile yüzyüze geliyoruz. Onların bu karakteri, eskiye dayalı tarihlerinden kaynaklanıp gelmektedir. Bu sırada onların, Firavun ve onun destekçileri tarafından putperest cahiliyenin baskısı altında uğradıkları zilletin üzerinden uzun zaman geçmemişti. Peygamberleri ve liderleri Musa'nın, alemlerin Rabbi olan tek Allah adına, onları kurtarmasının üzerinden de çok zaman geçmiş değildi. Yüce Allah onların düşmanlarını yok etmiş, önlerinde denizi ikiye ayırmış ve onları karşı karşıya bulundukları korkunç ve barbarca azaptan kurtarmıştı. Onlar henüz yeni Mısır'ın putperestliğinden kurtulmuşlardı. Fakat şimdi onlar daha denizi geçer geçmez putperest bir topluluğa rastlıyorlar, kendi putlarına yönelen ve putperest ibadetlerinde kendinden geçen bu topluluk onları etkiliyor ve alemlerin Rabbi tarafından elçi olarak görevlendirilenden kendileri için yeniden ibadet edecekleri bir yurt yapmasını istiyorlar:

-İsrailoğulları'nı denizden karşıya geçirdik. Yolda putlarına tapan bir topluma rastladılar, bunun üzerine "Ey Musa, bu adamların nasıl ilâhları varsa bize de öyle ilâhlar yap" dediler. Musa da onlara "Siz gerçekten cahil bir toplumsunuz."

Bu bedenlere sirayet eden mikroplar gibi, ruhlara da sirayet eden bulaşıcı bir hastalıktır. Yalnız bu mikropların ruhlara sirayet etmesi için orada mikrobu almaya müsait bir zemin, hazır bir ortam ve yetenek olmalıdır. Kur'an-ı Kerim'in de detaylarına varıncaya kadar gerçekçi, doğru ve güvenilir bir şekilde çeşitli vesilelerle ortaya koyduğu gibi İsrailoğulları'nın karakteri kararsız, azimsiz, zayıf ruhlı bir karakterdir. Hidayete erer ermez hemen sapıklığa düşen, henüz yükselmeye başlamışken birden alçalıveren, doğru yola girer girmez hemen dönüş yapan, gerisin geriye dönen karakterdir. Bunun yanında yüreklerinde bir katıllık, hakka karşı bir duyarsızlık, duygu ve bilinç alanında kabalık yer almaktadır. Şimdi onlar halâ kendi karakterlerini değiştirmemişlerdir. Kendi putlarına tapınan bir kavimle karşılaşır-karşılaşmaz, peygamberlerinin kendilerine tevhit ile gönderildiğini ve yirmi seneyi aşkın direktiflerini unutuyorlar. Hatta kendilerini Firavun ve tayfasından kurtaran, düşmanların hepsini yokeden mucizenin gerçekleştiği anı da hatırlamıyorlar. Bazı rivayetlere göre, Hz. Musa, Firavun'a ve onunla birlikte olanlara mesajını iletip İsrailoğulları'nı Mısır'dan çıkarıp, denizden geçirinceye kadar yirmiüç sene geçmişti. Firavun ve etrafındakiler putperest kimselerdi. Bu putperestliğin adına, onları kendilerine boyun eğdirmişlerdi. Nitekim Firavun'un kavminden ileri gelenler O'nu Musa ve Musa ile birlikte olanlara karşı: **"Ey Musa, bu adamların nasıl ilâhları varsa, bize de öyle ilâhlar yap."** cümlesiyle kışkırtıyorlardı. İsrailoğulları bunların hepsini unutuyor ve peygamberlerine, alemlerin Rabbi tarafından gönderilen elçilerinden bizzat kendi elleriyle birtakım ilâhlar yapmasını istiyorlar. Eğer onlar kendi elleriyle birtakım ilâhlar edinmiş olsalardı, bu durum, alemlerin Rabbi tarafından görevlendirilen bir peygamberden kendilerine ilâhlar yapmasını istemelerinden daha mantıklı olurdu. Ne var ki onlar İsrailoğulları'ydı!..

Bu teklif karşısında Hz. Musa, alemlerin Rabbi tarafından görevlendirilen bir peygambere yakışır biçimde, alemlerin Rabbi adına öfkeleniyor. Yüce olan Rabbi için kızıyor. Kavminin O'na, başka bir ilâh ortak koşmasını reddediyor. Bu tuhaf isteğe uygun düşen sözlerini yüzlerine haykırıyor:

"Siz gerçekten cahil bir toplumsunuz."

Hz. Musa neyi bilmediklerini söylemiyor. Böylece kelimenin tam anlamıyla cahil olduklarını ifade etmek istiyor. Bilgi eksikliğinden kaynaklanan cahillik ve cehalet bilginin zıddıdır. Ahmaklıktan kaynaklanan cehalet ise, aklın zıddıdır. Bu tür sözler, en geniş boyutlarıyla ancak cahillikten ve aptallıktan kaynaklanabilir. Ayrıca Hz. Musa, tevhitte sapıp şirke dalmanın ancak bilgisizlik ve ahmaklıktan gelebileceğine, bilgiyi ve aklı kullanmak, imanı tek bir Allah'a götürüleceğine hiçbir ilmin ve hiçbir aklın insanı bu yoldan başka yollara sürüklemeyeceğine dikkat çekmek istiyor. İlim ve akıl bu evreni yasalarıyla inceler.

Evrenin yasaları ise, yaratıcı ve düzene koyucu bir zatın varlığına, bu yaratıcı ve idare edici zatın tek olduğuna tanıklık ederler. Evrenin bu yasalarında her şeyin bir düzene göre yaratıldığı ve güzelce idare edildiği apaçık bir gerçek olarak göze çarpmaktadır. Yine bu yasalarda, bu yasaların araştırma ve değerlendirmeye ile tesbit edilen etkilerinde, birlik damgası açıkça gözlenebilmektedir. Sağlıklı bir metod ile ortaya konan bu inceleme ve değerlendirmelerden bütünüyle habersiz kalmak veya bunlarda yüz çevirmek, ancak aptalların ve cahillerin işi olabilir. Bu aptal ve cahil kimselerin çoğunlukla iddia ettiği gibi, "bilimsellik" iddiasında bulunmaları bu hükmü değiştirmez.

Hız. Musa kavminin istediği şeyin çirkin taraflarını ortaya koymaya devam ediyor. Taklit etmek istedikleri putlara tapan topluluğun ne kadar kötü bir akiye uğrayacağını açıklıyor.

"Bunların uydukları sapık din, yokolmaya mahkûmdur, işledikleri amel-ler de geçersizdir."

Demek ki bu topluluk, şirk bataklığında çeşitli ilâhlara yönelmekte ve bu şirke dayalı bir hayat sistemini benimsemektedir. Pek çok ilâhlar edinmekte ve bu ilâhların gerisinde mabud bekçilerini ve kâhinleri kabul etmekte, bu korumadan destek alan hükümdarların idaresine boyun eğmektedir. Tek olan ilâh düşüncesinden sapmanın sonucu olarak düşünce sisteminde ve hayat tarzında bir dizi bozukluklarla karşı karşıyadırlar. Bunların hepsi ise geçici ve boş şeylerdir. Sonuçta her çeşit boş şeyi bekleyen felâketler ve yok olup gitme, onları da beklemektedir.

Sonra Hız. Musa'nın sözlerinde yüce Rabbine karşı girişilen bu hareketten duyduğu üzüntü ve öfke nağmesi yükseliyor. Hız. Musa kavminin apaçık gözle-ri önünde bulunan Allah'ın nimetlerini unutmalarına hayret ediyor.

-Dedi ki; "Allah sizi bütün varlıklara üstün kılmışken, ben size Allah dışında bir ilâh mı arayayım?"

İsrailoğulları'nın kendi zamanlarında alemlere üstün kılınışı, müşrikler arasında tevhidin mesajı için seçilmiş olmalarıyla ortaya çıkmaktadır. Bunun ötesinde hiçbir fazilet ve üstünlük tasavvur edilemez. Bu, hiçbir dengi bulunmayan bir fazilet ve üstünlüktür. Bu Cenab-ı Allah'ın o sırada müşriklerin elinde bulunan kutsal topraklara mirasçı kılmak için onları seçmiş olmasıdır. Onlar Allah'ın nimeti ve fazileti içinde yüzdükleri halde, bütün bunlara rağmen nasıl olur da peyamberlerinden kendileri için Allah'tan başka bir ilâh bulma isteğinde bulunabilirler. Kur'an-ı Kerim bir anlatım tarzı olarak Allah'ın dostlarının sözlerini aktarırken, hemen bunlara bitişik olarak Allah'ın sözlerini de aktarır. Bu metoda bağlı olarak burada, Musa peygamberin sözlerine bitişik halde, Allah'ın kitabına yer verilmekte ve bu kitaptaki sözler Musa'nın kavmine yöneltilmektedir.

"Hani sizi Firavun hanedanından kurtardık. Onlar size ağır eziyetler çek-tiriyor, erkeklerinizi öldürüp kadınlarınızı sağ bırakıyorlardı. Bu olaylar Rab-

binizin söze yönelik bir sınavıdır.

Kur'an-ı Kerim'de yüce Allah'ın sözleriyle, dostlarının sözlerinin bitişik halde verilmesi, hiç kuşkusuz Allah dostları için bir şeref ve ikramdır.

Burada yüce Allah'ın İsrailoğulları'na bahsettiği nimet, onların zihinlerinde ve damarlarında henüz hatırası taze olarak yaşayan bir ihsandır. Aslında tek başına bu nimet bile, onların ibret alıp şükretmeleri için yeterli idi. İşte bu nedenle yüce Allah, onların kalplerini bu sınavdaki ibret noktasına yöneltiyor. Azap ile sınanmaya, kurtuluş ile sınanmaya; sıkıntı ile imtihana, bollukla imtihana dikkat çekiyor.

Öyleyse bunların hiçbirisi plansız, programsız, rastgele bir şey değildi. Hepsini öğüt almak, ibret almak içindi. Sinama ve eğitime amacına yönelikti. Eğer bu sınamalar, onların gönüllerini düzeltmeyecek olursa, şiddetli cezaya çarptırılmadan önce mazeretlerini geçersiz kılma amacını güdüyordu.

BÜYÜK BULUŞMAYA HAZIRLIK

وَوَعَدْنَا مُوسَى ثَلَاثِينَ لَيْلَةً
وَأَتَيْنَاهَا بِسَبْعَةِ مِائَاتٍ رَّبِّهِ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً وَقَالَ
مُوسَى لَا جِدَّةَ لِمُرُونِ أَخْلَقْتَنِي فِي قَوْمٍ وَأَصْلِحْ وَلَا تَتَّبِعْ
سَبِيلَ الْمُفْسِدِينَ ﴿١٤٢﴾

142- Musa ile otuz geceliğine sözleştik, buna on gece daha ekledik, böylece Rabbinin belirlediği buluşma süresi kırk geceye ulaştı. Musa kardeşi Harun'a dedi ki; "Soydaşlarım arasında benim yerimi tut, kötülükleri düzelt, bozguncuların yoluna girme."

Hz. Musa ile kavmi arasında geçen bu sahne sona eriyor ve peşinden sekizinci sahne geliyor. Bu sahne, Hz. Musa'nın yüce olan Rabbi ile buluşmaya hazırlandığı sahnedir. Bu dünya hayatında yüce ilahının huzurundaki büyük buluşmasına hazırlık yaptığı sahnedir. Bu, muazzam buluşma öncesinde kardeşi Harun'a vasiyetlerde bulunduğu sahnedir.

Hz. Musa'nın gönderilişindeki görevinin birinci aşaması böylece sona ermiş oluyor. İsrailoğulları'nı zillet, horlama, cezalandırılma, Firavun ve yandaşlarından gördükleri işkence hayatından kurtuluş aşaması son buluyor. Onları zillet ve zulmün yurdundan çıkarıp alabildiğince özgür çöllere, oradan kutsal yurda doğru yola koyma merhalesi bitiyor. Fakat bu sırada İsrailoğulları, bu yüce göreve; Allah'ın dini için yeryüzünde hilafet görevini üstlenebilecek bir hazırlığa henüz sahip değillerdi. Daha önce İsrailoğulları'nın, sırf putlara tapan bir topluluk görmekle, nasıl şirke ve putperestliğe içlerinde bir eğilim duyduklarını, Hz. Musa'nın getirdiği tevhid akidesinden nasıl kuşkuya düştüklerini ve bu tevhidi çizgi üzerinde ancak çok kısa bir süre yürütebildiklerini görmüştük. Bu toplu-

luğun eğitilmesi ve yöneldikleri büyük göreve hazırlanmaları için detaylarına varıncaya kadar her şeyi ortaya koyan bir peygamberlik müessesesine ihtiyaç vardı. İşte bu detaylı risalet misyonu için yüce Allah, kendi kullarından biri olan Musa ile buluşmayı vadediyor. Bu buluşma sırasında direktiflerini ona ulaştıracağını bildiriyordu. Bu sözleşme, Hz. Musa'nın kendisi için bir hazırlıktı. Hz. Musa, bu günlerde o büyük görevi üstlenmek için hazırlanacak ve bu görevi üstlenmek için kendisini konsantre edecekti.

Bu hazırlık dönemi otuz gündü. Sonra buna on gün daha ilave edildi. Böylece hazırlık devresi kırk güne çıktı. Bu kırk gün boyunca Hz. Musa, kendisine söz verilen buluşmaya hazırlanıyordu. Bu süre zarfında göklerin direktiflerinde kendisinden geçmesi için, dünyanın meşgalelerinden uzaklaşıyordu. Yüce yaratıcının rahmetiyle donanmak, ruhunu temizlemek, aydınlatmak ve şeffaflaştırmak, kendisini bekleyen görevi üstlenmek ve kendisine söz verilen risalet misyonunu kaldırabilmek amacı ile azmini bilmek için insanlardan uzak bir hayat yaşıyordu.

Hz. Musa, kavminden ayrılıp bir kenara çekilmeden, itilafa girmeden önce, kardeşi Harun'a şu şekilde vasiyet ediyordu.

Musa kardeşi Harun'a dedi ki; "Soydaşlarım arasında benim yerimi tut, kötülükleri düzelt, bozguncuların yoluna girme."

Hz. Musa, Harun'un kendisi gibi yüce Allah tarafından gönderilen bir peygamber olduğunu bildiği halde, bu şekilde ona nasihat ediyor. Çünkü müslüman, müslümana nasihat eder ve nasihat müslümanın müslüman üzerindeki hakkı ve görevidir. Hz. Musa kendi kavmi olan İsrailoğulları'nın karakterini bildiğinden dolayı, bu sorumluluğun ağırlığını takdir ediyor. Hz. Harun da, bu nasihatı güzel karşılıyor ve nefesine ağır gelmiyordu. Çünkü nasihat, ancak kötü ruhlu insanlara ağır gelebilir. Zira nasihat, onların yapmak istedikleri birtakım şeyleri sınırlandırır. Bir de kendisini büyük göstermeye çalışan basit ruhlu insanların nefesine, nasihat ağır gelir. Çünkü bunlar, nasihat ile kendilerinin değer kaybına uğradıklarını zannederler. Asıl küçük odur ki, kendisine destek olmak amacıyla uzatılan eli, büyük olduğunu ispatlamak amacıyla geri çevirir!

Bu otuz gün ve buna on günün daha ilave edilmesi kıssasına gelince; Bu konuda İbn-i Kesir tefsirinde diyor ki: "Yüce Allah, Musa'ya otuz gün vaadettiğini belirtiyor. Tefsir bilginleri derler ki, Hz. Musa bu süre boyunca gündüzleri oruç tutmuş ve o günleri bitirmişti. Belirlenen süre tamamlanınca bir ağacın yaprağıyla dişlerini temizlemişti. Yüce Allah da bunun üzerine, on gün daha ilave edip, kırka tamamlanmasını emretmişti.

KARŞILIKLI KONUŞMA

Sonra dokuzuncu sahne geliyor. Bu yüce Allah'ın peygamberi Musa'ya ayırdığı eşsiz bir sahnedir. Yüce Allah ile kullarından biri arasında gerçekleşen doğrudan hitap sahnesidir bu. Geçici, sınırlı, atomun ezeli ve ebedi varlık ile vasıtasız olarak ilişki kurduğu, daha yeryüzünde iken beşer varlığının ebedi yaratıcı ile

143- Musa belirlediğimiz vakitte gelip de Rabbi O'nunla konuşunca "Ey Rabbim, kendini göster de seni gözlerimle göreyim" dedi. Allah O'na "Sen beni göremezsın, ama şu dağa bak, eğer o yerinde kalırsa beni görebileceksin" dedi.

Rabbi dağa tecelli edince onu yerle bir etti, Musa da bayılarak yere düştü. Ayılınca "Sen her türlü noksanlıktan uzaksın, tevbe edip sana yöneldim, ben müminlerin ilkiyim" dedi.

144- Allah dedi ki; "Ey Musa, mesajlarımı ve aracısız konuşmamla sana diğer insanlar üzerinde seçkin bir konum başışladım. Sana verdiklerimi al ve şükredenlerden ol."

145- Bu levhalarda, Musa'ya her konuya ilişkin öğüt, her konuda ayrintılı açıklama yazdık. "Bunlara sımsıkı sarıl ve soydaşlarına da onlara en güzel biçimde uymalarını emret. Yoldan çıkmışların yurtlarının ne hale geldiğini yakında size göstereceğim.

146- Dünyadaki haksız yere büyüklük aslayanları ayetlerimden uzak düşürecekim. Onlar görecekləri hiçbir ayete inanmazlar, eğer doğru yolu görsele de o yola girmezler, fakat sapık yolu görünce hemen ona koyulurlar. Bunun sebebi onların ayetlerimizi yalanlamaları, umursamamalarıdır.

147- Ayetlerimizi ve ahiret karşılaşmasını, hesaplaşmasını yalanlayanların tüm amelleri boşa gitmiştir. Görecekləri ceza işlediklerinin karşılığında başka bir şey mi olacak ki.

Biz bu eşsiz olayı hayalimizde, ruhlarımızda ve bünyemizde bütünüyle canlandırmaya muhtacız. Olayı bütünüyle canlandırabilmeliyiz ki, onu düşünmeye çalışabilelim ve Hz. Musa'nın bu sıradaki duygularına bir ölçüde biz de vakıf olabilelim:

"Musa belirlediğimiz vakitte gelip de Rabbi O'nunla konuşunca, 'Ey Rabbim, kendini göster de seni gözlerimle göreyim' dedi."

Bu, Hz. Musa'nın yüce Allah'ın sözlerini algıladığı, ruhen arzu ettiğı manzaraya duyduğu aşk ve heyecanın doruk noktaya çıktığı sırada düştüğü gafletin bir ifadesidir. O, bu atmosferde kendisinin kim olduğunu unuttuğı gibi, ne olduğunu da unutmuş bulunmaktadır. Bu, yeryüzünde insanın elde edemeyeceğı, güç yetiremeyeceğı bir şeyi istemektedir. O, arzusun zorluklarına, umudun etkilerine, sevginin heyecanına, görmenin isteğine katlanmadan, "Büyük Görüşmeyi" arzu etmektedir. Nitekim şu kesin apaçık söz, onu anında uyarır:

"Allah O'na "Sen beni göremezsın..."

Sonra onun yüce ve ulu olan ilahı, ona merhamet ediyor, kendisini neden göremeyeceğini bildiriyor: Çünkü onun, buna gücü yetmez.

"Ama şu dağa bak, eğer o yerinde kalırsa beni görebileceksin" dedi.

Elbetteki dağ daha dayanıklı ve sağlamdır. Dayanıklılığı ve sağlamlığıyla dağ, elbetteki insanın bünyesinden daha az bir etkilenme ve karşılık vermeye yeteneğine sahiptir. Öyleyse bu ne demekti?

"Rabbi dağa tecelli edince onu yerle bir etti."

Peki bu tecelli nasıl olmuştu? Biz onu anlatamayız ve onu kavrayamayız da. Biz bu tecelli, bizi Allah'a ulaştıran, ruhlarımızı seffalaştırıp aydınlatan ve onu bütünüyle ana kaynağa yönelten, bize verilen ince duyguyla ancak izleyebiliriz. Soyut sözcüklere geline, bu konuda onlar bir şeyi aktarma gücüne sahip değildir. İşte bu nedenle biz de bu tecelli sözlerle tasvir etmeye, anlatmaya çalışmıyoruz. Ve ben şahsen bu konuda, tefsir niteliğini taşıyan bütün rivayetlerin bir tarafa itilmesi gerektiği kanısındayım. Çünkü bu konuda Hz. Peygamberden herhangi bir rivayet yoktur. Kur'an-ı Kerim de bu konuda herhangi bir açıklama yapmış değildir.

"Rabbi dağa tecelli edince onu yerle bir etti."

Dağın katlıkları eridi yerle bir oldu, düzlük haline geldi. İşte o anda Musa, durumun dehşetini kavradı ve bu dehşet, onun zayıf olan beşeri yapısına siyaset etti.

"Musa da bayılarak yere düştü."

Bayılıverdi birden, şuurunu kaybetti.

"Aylınca."

Kendisine gelince, gücünün sınırlılığını kavrayınca, bu sorusu ile haddini aştığını anladı.

"Sen her türlü noksanlıktan uzaksın."

Ya Rabbi, sen gözle görülebilecek, duygularla kavranabilecek bir varlık olmaktan münezzehsin, yücesin, dedi.

"Tevbe edip sana yöneldim..."

Görmeye ilişkin sorum ile haddimi aştığımdan dolayı sana sığındım, dedi.

"Ben müminlerin ilkiyim" dedi.

Peygamberler sürekli olarak ilâhlarının ululuğuna, yüceliğine ve kendilerini gönderdiği vahye ilk iman eden kimselerdir. Onların ilâhlarını bunu açıklamalarında onlara emreder. Nitekim Kur'an-ı Kerim değişik yerlerde peygamberlerin bu açıklamalarını vermektedir.

Hız. Musa, müjdeyi, peygamber seçilmesi müjdesini aldığı anda, Allah'ın rahmetini bir kere daha idrak ediyor. Bu müjde ile beraber o, kurtuluştan sonra kavmine peygamber olmakla görevlendiriliyor. Aslında Musa'nın Firavun ve tayfasına bir peygamber olarak görevlendirilmesinin amacı da, bu kurtuluştan başka bir şey değildi.

-Allah dedi ki; "Ey Musa, mesajlarım ve aracısız konuşmamla sana diğer insanlar üzerinde seçkin bir konum başışladım. Sana verdiklerimi al ve şükredenlerden ol."

Yüce Allah'ın Hız. Musa'ya söylediği:

"Seni diğer insanlar üzerinde seçkin bir konum başışladım" sözünden an-

hıyoz ki, Allah'ın Musa'yı üstün kıldığı insanlar, onun zamanındaki insanlardı. İşte bu işaretin hükmü ile, bu üstün kılmanın insanların bir nesline üstün kılma olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü Hz. Musa'dan önce de peygamberler vardı, sonra da. Yüce Allah ile konuşan başka bir peygamber yoktur. Yüce Allah'ın, Musa'ya kendisine verdiğini almasını, nimetlerine ve peygamber olarak seçilmesine karşılık olarak şükretmesini emretmesi ise, Allah'ın nimetlerinin nasıl karşılanacağını belirten direktifler ve yönlendirmeler niteliğindedir. Peygamberler -salât ve selâm üzerlerine olsun- insanların önderleridir, insanlar onları örnek alırlar. Allah'ın kendilerine verdiklerini; insanlar, nimetin arttırılması, kalbin düzelmesi, şırmarmadan uzaklaşması ve Allah ile bir bağın kurulması amacı ile kabul etmeli ve şükretmelidirler.

Daha sonra ayeti kerimeler bu risaletin içeriğini ve Musa'ya nasıl verildiğini açıklıyor:

“Bu levhalarda, Musa'ya her konuya ilişkin öğüt, her konu ayrıntılı açıklama yazdık.

Hz. Musa'ya verilen bu levhalar konusunda değişik rivayetler ve müfessirler tarafından ileri sürülen farklı görüşler vardır. Bazıları bu levhaları detaylı biçimde anlatmaktadır. Biz bu tür açıklamaların, yahudi kaynaklarından tefsirlere aktarılan israiliyat kaynaklı olduğunu sanıyoruz. Biz bu konuların hiçbirinde, Peygamberimizden -salât ve selâm üzerine olsun- gelen bir gerçeikle karşılaşmıyoruz. Onun için bu konuda, Kur'an'ın metninde verilen bilgiyle yetiniyor ve sınırları aşmıyoruz.

Rivayetlerde sözkonusu edilen bu vasıflar, levhaların değerini ne azaltıyor, ne de arttırıyor. Bunlar nasıl bir şeydi ve nasıl yazıldı, soruları ise bizi ilgilendirmez. Çünkü bu konuda sağlıklı bir bilgi bize verilmemiştir. Aslında önemli olan, bu levhalarda risalet ve risaletin amacı konularıyla ilgili her şeyin var olmasıdır. Uzun bir müddet Allah'ın dininden uzaklaşmış ve zillet tarafından karakteri değiştirilmiş bu ümmetin düzeltilmesi için gereken her çeşit açıklama, yasa ve direktif bu levhalarda bulunuyordu.

“Bunlara sımsıkı sarıl ve soydaşlarına da onlara en güzel biçimde uymalarını emret.”

Hz. Musa'nın bu levhaları sıkıca, kuvvetlice tutmasını ve kendi kavmine, bu levhalardaki zor yükümlülükleri kendileri için en iyi ve durumlarını düzeltmek tek çare olmaları nedeniyle yapışmaları gerektiğini bildiren yüce ilâhi emir, risalet ve hilafetle ilgili yükümlülüklerin sıkıca, ciddiyetle yerine getirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Yüce ilâhi emirlerin bu konudaki üslubu, zorunlu olarak zillet ve uzun bir süreyi kapsayan kopukluğun bozduğu İsrailoğulları'nın karakterine karşı nasıl tavır alınacağını gösterdiği gibi, her milletin kendisine gönderilen inanç sistemini nasıl karşılaması gerektiğini de ortaya koymaktadır.

Akide konusu yüce Allah'ın katında çok önemli bir meseledir. Bu evrenin ölçülerine göre de gayet önemlidir. Allah'ın ona hükmeden kaderidir. Akide ko-

nusu, “insan” tarihinde ve onun bu yeryüzünde ve ahiret yurdundaki hayatında son derece önemlidir. Yüce Allah’ın birliği ve insanların yalnız Allah’ın ilâhlığına kulluk yapması konusunda akidenin belirlediği metod, insanın yaşam tarzını bütünüyle değiştiren bir metoddur. Bu metod, insanın hayatını cahiliye-deki yaşam tarzından apayrı bir şekilde düzenler. Zira cahiliye sistemi, yüce Allah’ın ilâhlığından başka ilâhlıkları esas almaktadır. Burada akideden kaynaklanan Allah’ın metodundan başka bir metod, hayatın tamamına hükmetmektedir.

Hem Allah katında, hem evrenin değerlerinde, hem de hayatın yapısında ve “insan” tarihinde bu kadar önemli olan bir meseleye elbette sınıksız sarılmak gerekecek, insanın içinde onun bir ciddiyeti, açıklığı ve kesinliği bulunacaktır. Böyle bir meselenin, gayet yumuşak, kaypak ve müsamaha ile ele alınması doğru olmaz. Sonra bu konu ortaya koyduğu ağır yükümlülükler bir tarafa, bizzat kendisi önemli bir meseledir. Karakteri itibarıyla yumuşaklığı, kaypaklığı ve müsamahayı kaldıramaz. Meseleyi bu tür ciddi olmayan duygularla algılamaya çalışanlara izin vermez.

Doğal olarak biz bu yaklaşımla meselenin zor kullanarak, baskı yaparak, komplekse kapılarak ve içine kapanarak çözülmesi gerektiğini söylemek istemiyoruz. Böyle bir uygulama, Allah’ın dininin karakteri ile bağdaşmaz. Biz burada konunun ciddiyetini, önemini, kesinliğini ve açıklığını ortaya koymaya çalışıyoruz. Bunlar ise ayrı vasıflar, başka duygulardır. Bunun zor kullanmakla, baskıyla, komplekse kapılmakla ve içine kapanmakla hiçbir ilgisi yoktur.

Özellikle İsrailoğulları’nın karakteri, Mısır’daki uzun süreli kölelik ve zillet hayatı ile bozulduktan sonra, bu tür direktiflere daha çok muhtaçtı. Onun içindir ki, İsrailoğulları’nın doğru yoldan sapmış, koflaşmış, yülgünlüğe kapılmış ve kaypaklaşmış karakterini dürüstlük, ciddiyet, açıklık ve özgürlük üzerine eğitmek amacını güden bütün emirler; kesin bir ifade ile pekiştirilmiş bir tonla gönderilmiştir.

İsrailoğulları gibi uzun süreli olarak zillet ve kölelik hayatını yaşayan, dikta rejimlerine boyun eğen, zalim idarelere kölelik yapan ve bunun sonucunda kaypaklık ve düzenbazlığı huy haline getiren, zorluklarla karşılaşmamak için işin kolayına kaçan her toplumun karakteri de İsrailoğulları’nın karakteri gibidir. Aynı şey günümüzde yaşayan birçok insan topluluğu için de geçerlidir. Bu topluluklar akidenin yükümlülüklerinden kurtulmak için akidenin kendisinden kaçmakta, kalabalığa uymaktadırlar. Zira kalabalığa uymak, onlara fazla bir yükümlülük yüklememektedir!

Yüce Allah, bu ilâhi emre sınıksız sarılmalarının karşılığı olarak Hz. Musa’ya ve kavmine, Allah’ın dininden sapanların yurdunu kendilerine miras olarak devretmeyi ve yeryüzünde onları hakım kılmayı vaadediyor:

“Yoldan çıkmışların yurtlarının ne hale geldiğini yakında size göstereceğim.”

Doğruya en yakın görüş bu ifade ile, o sırada puta tapıcıların ellerine düşmüş olan kutsal topraklara işaret edildiğidir. Ve bu, aynı zamanda onların oraya gireceklerine dair bir müjde niteliğindedir. Ne var ki, İsrailoğulları, Hz. Musa -selâm ve selâm üzerine olsun- döneminde eğitim aşamaları tamamlanmadığından ve karakterleri henüz düzelmediğinden, oraya girmemişler ve bu kutsal yurdun önünde durarak peygamberlerine şöyle demişlerdi:

“Dediler ki, “Ya Musa, orada zorba bir kavim var. Onlar oradan çıkmadıkça biz oraya kesinlikle girmeyiz. Eğer çıkarlarsa o zaman oraya gireriz.” (69)

Ayrıca içlerinde bulunan ve Allah'tan korkan iki mümin şahsiyetin, onların kutsal yurda girmeleri ve bu göreve atılmaları konusundaki ısrarları karşısında, tıpkı sahibine çifte atan hayvan gibi korkakların utanmazlığını sergileyen bir tavırla, Hz. Musa'ya cevap vermişlerdi:

“Dediler ki; “Ey Musa, onlar orada olduğu sürece, biz oraya kesinlikle girmeyiz. Git sen Rabbin ile savaş, biz burada kalıyoruz. (70)

Bu ifade İsrailoğulları'nın zayıflamış, parçalanmış, kaypaklaşmış karakterini gerçekten güzel tasvir etmektedir. Hz. Musa'ya gönderilen inanç sistemi ve hukuk düzeni işte bu karakterleri tedavi ediyordu. Bu yüce ilâhi emir, Musa'nın getirdiği akide ve şeriata sınıksız sarılmasını öngördüğü gibi, kavmine bu yasaların ağır yükümlülükleri altına girmelerini söylemeyi de emrediyordu.

Bu sahne ve konuşmanın sonunda yeryüzünde haksız yere büyüklük taslayanların, yüce Allah'ın ayetlerinden ve direktiflerinden yüz çevirenlerin sonlarına ilişkin bir açıklama yer alıyor. Söz konusu açıklama, bu tip insanların karakterini en ince boyutlarına varıncaya kadar ortaya koyuyor, insan karakterlerini tiplerini ve ruhsal portrelerini Kur'an'ın eşsiz tasvir gücünün güzelliği ve üstünlüğü ile gözler önüne seriyor:

-Dünyada haksız yere büyüklük taslayanları ayetlerimden uzak düşürecekim. Onlar görecekları hiçbir ayete inanmazlar, eğer doğru yolu görseler de o yola girmezler, fakat sapık yolu görünce hemen ona koyulurlar. Bunun sebebi, onların ayetlerimizi yalanlamaları, umursamamalarıdır.

-Ayetlerimizi ve ahiret karşılaşmasını, hesaplaşmasını yalanlayanların tüm amelleri boşa gitmiştir. Görecekları ceza, işlediklerinin karşılığından başka bir şey mi olacak ki?

Yüce Allah, yeryüzünde haksız yere büyüklük taslayanlar, ne kadar delil gösterilse de inanmayacak olanlar, doğru yolu gördükleri halde, onu yol edinmeyenler, sapık yolu görür görmez hemen o yola koyulanlar hakkındaki dileğini açıklıyor... Allah onları kendi ayetlerinden yüz çevirtecektir. Dolayısı ile onlardan ne yararlanabilecekler, ne de onları kabul edebileceklerdir. Gözler önüne serili bulunan kâinat kitabındaki ayetlerini ve peygamberlerine gönderdiği kitaplarındaki ayetlerini, onlara açmayacaktır. Zira onlar, yüce Allah'ın ayetleri-

(69) Maide: 22

(70) Maide: 24

nî yalanlamışlar ve onları bilerek dikkate almamışlardır.

Kur'an'ın sözleri ile tasvir edilen bu insan tipi, yavaş yavaş zihnimizde canlanmakta ve biz onları çehreleriyle, hareketleriyle görür gibi olmaktayız!

"Dünyada haksız yere büyüklük taslayanları ayetlerimden uzak düşüreceğim.

Allah'ın kullarından hiçbirisi asla haklı olarak yeryüzünde büyüklük taslayamaz. Çünkü büyüklük yalnız Allah'ın sıfatıdır. Allah, büyüklükte hiçbir ortak kabul etmez. Ne zaman olursâ olsun, yeryüzünde bir insanın büyüklük taslaması, haksız yere büyüklük taslamaktan başka bir şey olamaz! Büyüklük taslamanın en çirkin şekli de yeryüzünde Allah'ın kullarına karşı ilâhlık hakkını iddia etmektir. Bu hakkı Allah'ın direktiflerini gözönünde bulundurmaksızın insanlara hukuk belirlemekle kendinde görmektedir. İşte büyüklük taslamanın her çeşidi, büyüklük taslamadan kaynaklanmaktadır. Bu, bütün kötülüklerin anasıdır, başlıca kaynağıdır. Geri kalan boyutları da buradan gelmektedir:

"Onlar görecekları hiçbir ayete inanmazlar, eğer doğru yolu görseler de o yola girmezler, fakat sapık yolu görünce hemen ona koyulurlar."

Bu, doğru yolu gördüğü yerde ondan uzaklaşan, sapıklık yolunu gördüğünde ise ona entegre olmaya meyleden ve ondan geri duramayan bir karakter tipidir. İşte ifadenin canlandırmaya çalıştığı ve onu büyüklük taslayan bir tip olarak damgaladığı çehre de budur. Bu tip, ilâhî iradenin, Allah'ın ayetlerini yalanlamaları ve onları bilerek ciddiye almamaları yüzünden, sonsuza dek bu ayetlerden yararlanma yeteneğini ellerinden almakla cezalandırdığı bir tiptir!

Bugün de bu nitelikleri, bu çevreleri ve bu işaretleri taşıyan insanlara rahatlıkla rastlanmaktadır. Bu tip insanlar doğru yoldan kaçmakla, hiçbir çaba harcamadan, hiç düşünmeden ve hiç hesabını kitabını yapmadan sapıklık yoluna uymaktadırlar! Bu tip insanlar doğru yolu görmemek için gözlerini kapamakta ve ondan uzaklaşmaktadırlar. Sapıklık yoluna içleri açılmakta ve ona uymaktadırlar! Ve bunlar aynı zamanda Allah'ın ayetlerinden sıyrılmakta, onları görmemekte ve düşünmemektedirler! Onların duyu organları ayetlerin uyarılarını ve mesajlarını algılayamaz hale gelmektedir!

Allah'ın yüceliğine bak! Kur'an'ın eşsiz ifade gücünde, bu tip insanlar çarçabuk canlanmaya başlar. Öyle ki, okuyucunun bu tasvir karşısında hemen: Evet, evet, ben bu insan tipini tanıyorum... Bu ayetler falandan söz ediyor! Bu sözlerle tasvir edilip kastedilen odur mutlaka, diyesi geliyor!

Yüce Allah, bu tip insanları hem dünyada, hem de ahirette yıkıma sürükleyen böyle alçaltıcı bir ceza vermekle, elbetteki zulmetmiş olmaz. Tam tersine, Allah'ın ayetlerini yalanlayan ve onları kasıtlı olarak ciddiye almayan, yeryüzünde haksız yere büyüklük taslayan, her gördüğü yerde doğru yoldan uzaklaşan, işaret alır almaz sapıklık yoluna koşan bu tipe en uygun ceza budur. Çünkü o, sırf kendi karakteri yüzünden cezalandırılmıştır. Kendisinin işlediği yolla felâkete sürüklenmiştir.

“Bunun sebebi onların ayetlerimizi yalanlamaları, umursamamalarıdır.”

-Ayetlerimizi ve ahiret karşılaşmasını, hesaplaşmasını yalanlayanların tüm amelleri boşa gitmiştir. Görecekləri ceza işlediklerinin karşılığundan başka bir şey mi olacak ki?

Amellerin boşa gidişine ilişkin ayeti kerimenin metninde geçen “hubut” kavramı, “Habatatın-Nakatu” deyiminden alınmıştır. Hayvan zehirli bir ot yediğinde, önce karnı şişer, sonra da ölürse, böyle deniyordu. Bu nitelik aynı zamanda, Allah’ın ayetlerini ve ahiretteki buluşmayı yalanlayanların işlediği boş hareketin karakteri ile de bağdaşmaktadır. Böyle saçma bir iş yapan kişi, insanların onu güçlü ve büyük zannetmesine yolaçacak tarzda şişmekte, kabarmakta, daha sonra zehirli otu yemiş hayvanın öldüğü gibi ölmektedir!

Ayrıca bu ceza, Allah’ın ayetlerini ve ahiretteki buluşmayı yalanlayanların amellerini boşa çıkarması ve yok etmesi açısından da gerçekten doğru olan bir cezadır. Yalnız sözkonusu olan, bu amelleri nasıl yok etmektedir?

İnanç sistemi açısından bu kesin sonuca aykırı düşen olaylar, ne olursa olsun, biz Allah’ın azabının varlığına ve buna ilişkin haberlerin doğru olduğuna inanıyoruz. Nerede olursa olsun bir kişi, Allah’ın ayetlerini ve ahiret buluşmasını inkâr ettiğinde, bütün yaptıkları boşa gider, yok olur. Sonuçta helâk olur ve kaybolup gider.

Teorik açıdan biz, insanın hayatındaki sebepleri apaçık olarak görüyoruz. İnsanın gözleri önüne serilmiş olan kâinatın sayfalarına serpiştirilen Allah’ın ayetlerini veya peygamberlik misyonu ile birlikte gönderilen ayetlerini (mucizelerini) veyahut peygamberlerin insanlara ulaştırdığı ayetlerini yalan sayanlar ve buna bağlı olarak, ahiret gününde Allah’la buluşmayı inkâr edenler, evet bu tür fitratı bozulmuş yaratıklar, iman ve teslimiyet sahibi olan bu evrenin ve evrende geçerli olan ilâhi yasaların çizgisinden sapan anormal bir ruhi yapıya sahip tiplerdir. Onları bu kâinata bağlayan hiçbir bağ yoktur. Bunlar varoluşun amacı ve hedefine ilişkin sağlıklı bir hareketle tüm bağlarını koparan kimşelerdir. Böyle fitratı bozulmuş ve evrenle ilişkileri keşilmiş yaratıkların bütün çabaları boşa giden, zayi olan çabalardır. İsterse görünüşte bu çabaların başarıya ulaştığı, sonuç verdiği kabul edilsin, farketmez. Çünkü bu tür çabalar, bu varlığın bünyesinde köklü ve engin biçimde yer eden nedenlerden kaynaklanmamaktadır. Bütün bu evrenin kendisine yöneldiği büyük hedefe yönelmemektedir. Onların durumu ana kaynağı kuruyan bir pınar gibidir. Er veya geç bir gün, o da kuruyacak ve yok olacaktır.

Bu imanî değerler ile insanlık tarihinin seyri arasında sağlam bağı görmeyenler, bu değerleri kabul etmeyenlerin sonlarına ilişkin Allah’ın kaderinden habersiz olanlar, evet işte bunlar, yüce Allah’ın kendilerine ilişkin dilemesinde açıkladığı kimselerdir. İşte Allah’ın ayetlerini göremeyecek ve yasalarını düşünüp değerlendiremeyecekler onlardır. Allah’ın kaderi onları çepeçevre kuşatmışken, onlar bundan habersizdirler.

Bu imanî değerlerden habersiz olan birtakım kimseler, başarıya ulaştığını ve sonuca vardığını görüp aldananlar, kısa süreli geçici şeylere aldananlardır. Bunlar zehirli bir bitki yiyen hayvanın şişmesine aldananlardır. Bunlar o şişmanlığın semizlik, gürbüzlük, sağlık ve yağ olduğunu sanmaktadırlar. Halbuki bu hayvan, az sonra alabildiğine şişecek ve yok olup gidecektir!

Tarihte daha önce yaşamış olan milletler bu konuda canlı örneklerdir. Fakat onlardan ibret almıyorlar. Yüce Allah'ın bir saniye geri kalmayan sürekli işleyen yasalarını, asla duraklamayan sürekli biçimde akıp giden Allah'ın kaderini göremiyorlar. Halbuki Allah, onları ta ötelere göndermiştir.

Hız. Musa (salât ve selâm üzerine olsun) yüce Allah'ın huzurunda iken; gözlerinin onu görmekten aciz düştüğünü, ruhu tarafından algılandığı halde, düşüncelerinin hayrete düştüğü o eşsiz makamda iken... Musa'nın kavmi kendisinden sonra davadan vazgeçiyor, geriye dönüş yapıyor. Hayat izi taşımayan, yalnız böğürmesi bulunan bir buzağıya yöneliyorlar. Allah'ı bırakıp ona tapmaya başlıyorlar!

DÖNEKLER

Kur'an-ı Kerim'in akışı, bizi ansızın dokuzuncu sahneden onuncu sahneye atıyor. Bu, geniş duaları, arzuları, niyazları ve sözleri ile gayet üstün, apaydınlık yüce bir atmosferden, saplantıları, hurafeleri, döneklikleri ve kaypaklıkları ile alabildiğine düşük ve alçak bir atmosfere yapılan korkunç bir geçiştir:

وَاتَّخَذُوا مَوْسَىٰ مِنْ بَدَنِهِ عِجْلًا
حِجَالًا خُورًا لَّا يَذَرُوا أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ
سَبِيلًا يَتَّخِذُونَ وَكَانُوا ظَالِمِينَ ﴿١٤٨﴾
فَإِذْ يَدِيعُهُ وَاذْأَنَّهُمْ قَدْ جَعَلُوا قُلُوبَهُمْ
دُجًى وَكَانَ كُفْرًا كَبِيرًا ﴿١٤٩﴾

148- Soydaşları, Musa'nın ardından, ziynet eşyalarından yapılmış, böğürme sesi verebilen bir buzağı heykelini ilâh edindiler. Oysa görmüyorlar mıydı ki, O onlarla ne konuşabiliyor ve ne de kendilerine bir yol gösterebiliyor? Onlar bu heykeli ilâh edinerek, zalimlerden oldular.

149- Fakat başları ellerinin arasında düştüğünde (yaptıklarına pişman olduklarında), sapıtmış olduklarını gördüklerinde "Eğer Rabbimiz bize acımaz, bizi bağışlamaz ise, kesinlikle hüsrana uğrayanlardan, mahvolanlardan oluruz" dediler.

İşte İsrailoğulları'nın karakteri budur. Doğru yolda bir adım atar atmaz, hemencek yoldan sapıveren, düşünce ve inanç sistemi alanında; henüz somut görme alanının dışına taşmayan, düzeltme ve yönlendirmeye ilişkin direktiflerin boşluğundan yararlanıp gerisin geriye dönüş yapan bir karakter.

İsrailoğulları daha önce, sırf kendi putları etrafında toplanıp onlara kul-

luk yapan puta tapıcı bir topluluk gördüklerinde, peygamberlerine baş vurmuş ve kendilerine onların gibi bir ilâh yapmasını istemişlerdi! Yalnız peygamberleri onların bu düşüncesine karşı çıkmış ve bu tekliflerini sert biçimde reddetmişti. Kendi başlarına kaldıklarında, ceset kavramının da ifade ettiği gibi hayat izi taşımayan altından ceset halindeki bir buzağıyı gördüklerinde... Evet bu ceset halindeki buzağıyı gördüklerinde, ona uçarcasına koşmuşlardı. Taha suretindeki kıssanın detaylarında göreceğimiz gibi bu buzağıyı onlara, Samira'dan biri olan Samiri yapmış ve onu öküzlerin böğürmesine benzer bir ses çıkarabilecek bir şekilde kalıba dökmüştü. Samiri onlara, **"İşte bu sizin ve Musa'nın kendisiyle sözleştiği, buluşmaya gittiği ilâhtır. Musa onunla olan randevusunu unutmıştır"** dediğinde, putun üzerine üşüştiler. Hz. Musa'nın kavminin bilmediği son on günün arttırılması da bu işe bir ölçüde zemin hazırlamış olabilir. Otuz gün geçip de Musa geri dönmeyince, Samiri onlara, **"Musa ilâhına verdiği randevuyu unuttu. Onun ilâhı budur!"** dedi. İsrailoğulları bu sırada, peygamberlerinin daha önce kendilerine yaptığı nasihatı hatırlamadılar. Halbuki Musa onlara, gözle görülmeyen alemlerin Rabbi olan Allah'tan başkasına tapmalarını öğütlemişti. Sonra kendilerinden birinin yaptığı bu buzağının niteliği ve gerçekliği üzerinde de düşünmediler! Aslında bu, İsrailoğulları'nın temsil ettiği beşeriyet için gerçekten aşağılık bir tablodur. Kur'an-ı Kerim bu tabloyu Mekke'de putlara tapan müşriklere arz ederken bile, hayretle karşılıyor!

"Oysa görmüyorlar mıydı ki, o onlarla ne konuşabiliyor ve ne de kendilerine bir yol gösterebiliyor? Onlar bu heykeli ilâh edinerek zalimlerden oldular."

İnsanın bizzat elleriyle yaptığı bir yaratığa tapandan, daha zalim kim olabilir? Halbuki onları da, onların yaptıklarını da yaratan Allah'tır!

Onların buzağıya taptığı sırada Hz. Harun -salât ve selâm üzerine olsun- da onların arasındaydı, fakat onların bu çirkin sapıklığa düşmelerine engel olmadı. Yine onların içinde, akıllı bazı kimseler de vardı. Yalnız bunlar da, ceset halindeki buzağıya doğru atılan sapık kitlelerin dizginlerine hakim olamadılar. Özellikle buzağının İsrail'in asıl ilâhı konumundaki altından yapılması da bu işin cazibesini arttırıyordu!

Neticede heyecanlar dindi. Gerçekler gün yüzüne çıktı. Beyinsizlik ortaya çıktı. Sapıklık aydınlık kazandı, pişmanlık ve gerçekleri kabul etmenin sırası geldi:

-Fakat başları ellerinin arasında düştüğünde (yaptıklarına pişman olduklarında), sapıtmış olduklarını gördüklerinde "Eğer Rabbimiz bize acımaz, bizi bağışlamaz ise kesinlikle hüsrana uğrayanlardan, mahvolanlardan oluruz" dediler.

Herhangi bir konuda tezgâhlanan oyun sonuç vermeyince, **"elleri böğründe kaldı"** denir. İsrailoğulları'nın bu dönüşle, olup biten ve engelleyemeyecekleri bir konuma düştüklerini anladıklarında, elleri böğürlerinde kaldı. Ve şöyle söylediler:

"Eğer Rabbimiz bize acımaz, bizi bağışlamaz ise, kesinlikle hüsrana uğrayanlardan, mahvolanlardan oluruz" dediler.

Bu söz, o zamana kadar onların içinde bozulmuş bazı duygular, yeteneğin kalıntıları bulunduğunu göstermektedir. Yani onların kalpleri, onları en iyi bilen Allah'ın belirttiği gibi taş gibi veya daha sert biçimde katılaşmamıştı! Sapıklık içine yuvarlandıkları kendilerine açıklandığı zaman, pişman oldular. Yaptıklarının cezasından kurtulmanın tek çaresi olarak, Allah'ın rahmetinin ve bağışlamasının kendilerine ulaşması olduğunu anladılar. Bu da, onların fitratlarında halâ düzelme yeteneği kalıntısının kaldığını gösteren güzel bir işarettir.

HZ. MUSA'NIN DÖNÜŞÜ

Tüm bunlar olurken Hz. Musa-salât ve selâm üzerine olsun- yüce Rabb'in huzurunda, O'na niyazda bulunuyor ve O'nunla konuşuyordu. Kavminin kendisinden sonra neler yaptığını bilmiyordu. Rabbinin bildirdikleri dışında hiçbir şeyden haberi yoktu... İşte burada onbirinci sahnenin perdesi açılıyor:

وَلَمَّا رَجَعَ مُوسَىٰ إِلَىٰ قَوْمِهِ غَضْبَانَ أَيْفًا قَالَ إِنَّمَا أَخَفْتُمُونَنِي
مِنْ هَذِهِ آيَاتِهِ أَمَرَ بِكُمْ وَأَلْقَى الْأَوْاحِ وَأَخَذَ بِرَأْسِ
أَخِيهِ بِحَصْرَةِ الْإِنْفِ قَالَ إِنِّي أَنَا الْقَوْمُ أَنْتُمْ تَقْتُلُونَنِي
وَكَاذِبُونَ قَاتِلُوا نَفْسِي فَلَا تُشْفِي الْأَعْدَاءَ وَلَا تَجْعَلُنِي
مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿١٥٠﴾ قَالَ رَبِّ اغْنِرْنِي وَارْحَمْنِي
وَادْخُلْنِي رَحْمَتَكَ وَأَنْتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ ﴿١٥١﴾

150- Musa kızgın ve üzgün olarak soydaşlarının yanına dönünce "Benim arkamdan yokluğumda ne kötü işler yapmışsınız? Yoksa Rabbinin hükmünü öne almaya mı kalkıştınız?" dedi, levhaları yere attı ve kardeşinin başını tutup kendine doğru çekti. Kardeşi ise, "Ey anamış, soydaşlarım beni saymadılar, horladılar, neredeyse beni öldüreceklerdi, beni düşmanları güldürecek biçimde hırpalama, zalimlerle bir tutma" dedi.

151- Musa dedi ki; "Ey Rabbim, beni ve kardeşimi bağışla, bizi rahmetinin kapsamına al, sen merhametlilerin en merhametlisin."

Musa peygamber büyük bir öfke ile kavmine dönmüştü. Sözlerinde ve hareketlerinde bu öfkenin tepkileri görülüyordu. Kavmine söylediği şu sözlerinde, bu öfke rahatlıkla gözlemlenebiliyordu:

"Benim arkamdan yokluğumda ne kötü işler yapmışsınız? Yoksa Rabbinin hükmünü öne almaya mı kalkıştınız? dedi."

Kardeşi Harun'un saçından tutup çekmesi ve ona karşı sert davranması da Hz. Musa'nın öfkesini ortaya koyan hareketlerdendir:

"Kardeşinin başını tutup kendine doğru çekti."

Burada Hz. Musa -salât ve selâm üzerine olsun- kızmakta haklıydı. Çünkü beklenmedik acı bir olayla, köklü bir değişiklikle karşılaşmıştı.

“Benim arkamdan yokluğumda ne kötü işler yapmışsınız?

Ben sizden ayrılıp gittiğimde hidayet üzere bulunuyordunuz. Benden sonra sapıklığa düştünüz. Ben sizden ayrıldığım zaman Allah’a tapıyordunuz. Benden sonra, sadece bir böğürmesi bulunan ceset halindeki buzağıya taptınız!

“Yoksa Rabbinizin hükmünü öne almaya mı kalkıştınız?”

Yani siz Rabbinizin hükmünü ve cezasını acele istediniz! Şöyle de olabilir: Siz Allah’ın sözünde ve buluşma vaadinde acele ettiniz!

“Levhaları yere attı ve kardeşinin başını tutup kendine doğru çekti.”

Hz. Musa’nın bu hareketi, sert tepkisinin ifadesidir. Bu levhalar onun yüce Rabbinin sözlerini taşıyorlardı. Musa peygamberin öfkesi, aklını başından almadığı müddetçe, onları asla atacak değildi. Kardeşinin saçından tutup çekmesi de bu sert tepkisinin bir ifadesiydi. Musa peygamberin kardeşi ise, temiz kalpli iyi bir insan olan Harun’dur.

Tam bu sırada Hz. Harun, öfkesini dindirmek amacıyla Musa’nın gönlünde kardeşliğin şefkat duygularını harekete geçirmeye ve kendi konumunun tabiatını ona göstermeye çalışıyor. İsrailoğulları’na öğüt vermede ve onları doğru yola getirmeye çalışmada kusur etmediğini anlatmaya çalışıyor:

“Kardeşi ise, “Ey anamoglu, soydaşlarım beni saymadılar, horladılar, neredeyse beni öldüreceklerdi.”

İşte burada biz, İsrailoğulları’nın altın buzağıya ne denli bir coşku ve heyecanla yöneldiklerini kavrayabiliyoruz. Bu öyle bir coşku ve heyecandır ki, Hz. Harun onların bu dönüş ve düşüşlerine engel olmak istediğinde, onun canına kıymayı bile göze almışlardı.

“Annemin oğlu”... Bu ince ruhlu çağrı ile ve bu şefkate dayalı kardeşlik bağı ile ona sesleniyor:

“Soydaşlarım beni saymadılar, horladılar, neredeyse beni öldüreceklerdi.”

Konumunu gerçek biçimde tasvir eden bu açıklama ile,

“Beni düşmanları güldürecek biçimde hırpalama.”

Bu ifade, Harun peygamberin yardımcı olan ve destek veren kardeşlik vicdanını harekete geçirmek için başvurduğu başka bir yöntemdir. Hz. Harun, Musa’nın kendisiyle matrak geçecek düşmanların yanında böyle davranmamasını hatırlatıyor!

“Zalimlerle bir tutma.”

Beni sapıklığa düşen ve gerçek ilâhlarını reddeden birtoplulıkla bir tutma. Ben onlarla beraber sapıklığa düşmedim. inkâra kalkışmadım. Ben onlardan uzayım!

İşte bu nezaket ve açıklama karşısında Musa peygamberin öfkesi yatışıyor. Bu esnada yüce Rabbine yöneliyor. Kendisini ve kardeşini bağışlaması için Rabbine yalvarıyor. Merhamet sahiplerinin en merhametlisinden rahmet diliyor:

“Musa dedi ki; “Ey Rabbim, beni ve kardeşimi bağışla bizi rahmetinin kapısına al, sen merhametlilerin en merhametlisisin.”

İşte bu sırada her şeyin dizginini elinde bulunduran yüce Allah'ın kesin hükmü geliyor! Yüce Allah'ın sözleri, Kur'an'ın ifade tarzında çoğu zaman tekrar edildiği gibi, yüce Allah'ın kulu Musa'nın sözlerine bitişik olarak veriliyor:

إِنَّا لَذِينَ نَأْخُذُ الْبِغْلَ
سَيِّئًا لَهُمْ غَضَبٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَذَلَّةٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَكَذَلِكَ
نَجْزِي الْمُفْسِدِينَ ﴿١٥٣﴾ وَالَّذِينَ عَمِلُوا السَّيِّئَاتِ ثُمَّ تَابُوا
مِنْ بَعْدِهَا وَآمَنُوا إِنَّ رَبَّكَ مِنْ بَعْدِهَا لَغَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٥٤﴾

152- Buzağıyı ilâh edinenler ise kesinlikle Rabblarının öfkesine ve dünyaya hayatında alçaklığa uğrayacaklardır. Biz Allah hakkında asılsız iddialar ileri sürenleri, işte böyle cezalandırırız.

153- Çeşitli kötülükler işledikten sonra, arkasından tevbe edip, iman edenlere gelince, kuşku yok ki, Rabbi o aşamadan sonra bağışlayıcı ve merhametlidir.

Bu ayeti kerimeler, bir hükmün yanında verilen bir sözü de ifade ediyorlar. Buzağıya tapanlar Allah'ın gazabına uğrayacak ve dünya hayatında zillete düşeceklerdir... Bunun yanında sürekli geçerli olan bir kurala yer veriliyor: Önce kötülük yapıp sonra dönüş yapanları yüce Allah, rahmeti ile bağışlayacaktır. Öyleyse yüce Allah, buzağıya tapanların sağlıklı biçimde dönüş yapamayacaklarını, eninde sonunda tevbenin kuralı dışına çıkacaklarını biliyordu. Zaten öyle de oldu. İsrailoğulları sürekli olarak hatadan hataya sürüklenmiş, yüce Allah da onları ardarda, defalarca hoşgörü ile karşılamıştır. Bu tutumlarından vazgeçmeyen İsrailoğulları, neticede Allah'ın sürekli gazabına ve sonsuz lanetine uğramışlardır:

“Biz Allah hakkında asılsız iddialar ileri sürenleri, işte böyle cezalandırırız.”

Kıyamet gününe kadar bütün iftiracıları böyle cezalandırırız. Allah'a iftira suçunun işlendiği her zaman, bu ceza da devreye girecektir. İster bu iftiracılar İsrailoğulları'ndan olsun, isterse başka topluluklardan olsun, farketmez!

Hiç kuşkusuz, Allah'ın verdiği söz doğrudur. Buzağıya tapanlar Allah'ın gazabına ve zillete uğradılar. Yüce Allah'ın onlara ilişkin son cezası, kendilerine kıyamete kadar baskı ve zulüm edecek birilerini göndermesidir. Eğer tarihin herhangi bir döneminde yahudilerin yeryüzünde azgınlık yaptıkları, Ümmilere veya Talmut'taki ifadesiyle Cuim'e nüfuzları ile egemen oldukları, kapital diz-

ginini ellerinde bulundurdıkları, basın yayın (propaganda ve reklam) organlarını ellerine geçirdikleri, tüm istediklerini yerine getiren hakim sistemleri ve idare mekanizmalarını kurdukları, Allah'ın bazı kullarını ezdikleri ve onları barbar bir yöntemle evlerinden, yurtlarından dışarı attıkları, sapık olan devletlerin buna rağmen onları destekledikleri ve yanlarında yer aldıkları...

Eğer günümüzde yahudilerin daha sayılamayacak birçok alanda egemenlik kurdukları gözlemleniyorsa, bu realite, yüce Allah'ın onlara ilişkin bu sözüne ve onların aleyhine yazdığı bu hükmüne aykırı düşmez. Yahudiler bu sıfatları ve hareketleri ile insanların kalplerinde intikam duygularını çöreklemektedirler. Onlar kendilerini yokedecek beşeriyetin kin ve öfkesini stok etmektedirler. Yahudilerin, örneğin Filistin halkına üstünlük sağlamaları, karşılarında yer alan insanların artık sağlıklı bir dine sahip bulunmamaları ve müslüman olmamaları ile açıklanabilir. Filistin'deki halklar darmadağın olmuşlar, ırkçı-ulusal bayraklar peşine düşmüşlerdir. İslâmi olan bir inanç sisteminin bayrağı altında birleşmiyorlar! İşte onlar bu yüzden hayal kırıklığına uğruyor ve başarısız oluyorlar. Yine bu yüzden İsrail, onları yenmeye devam ediyor. Yalnız bu hal böyle sürmeyecek! Bu, biricik silahın, eşsiz sistemin ve tek olan bayrağın boşluğundan yararlanmasıdır İsrail'in. Filistinliler bu eşsiz silahla, binsene boyunca hep üstün geldiler. Tekrar onları galibiyete götürecek yol da budur. Onlar bu olmadan her zaman mağlûb olacaklardır! Bu yıkım dönemi, yahudiliğin ve hristiyanlığın islâm ümmetinin bünyesine enjekte ettiği zehirlerin etkisiyle meydana gelen bir sarhoşluk devresidir! Yahudiler "islâm" olan bu memleketlerde kurdukları siyasal kurumlarla ve devletlerle bu sarhoşluğu sürdürmeye çalışmaktadır. Fakat bunların hepsi, asla böyle devam etmeyecektir. Bu sarhoşluk devresinden kurtuluş için, bir uyanış hareketi başlayacaktır. Bu müslümanlardan sonra gelen müslümanlar, önceki müslümanların silahının hakkını vereceklerdir... Kimbilir belki de bir gün bütün insanlık yahudilerin zulmüne karşı bir direnişe geçecektir! Böylece yüce Allah'ın onları bekleyen cezası da gerçekleşmiş olacak ve Allah'ın alınlarına yazdığı zillet de gelip kendilerini bulacaktır. Eğer insanların tamamı uyanmaz-direnmezse, müslümanların takipçileri direnişe geçeceklerdir... Bu bize göre kesin bir olgudur...

Bu, sahnenin ortasında buzağıya tapanların ve Allah'a iftira edenlerin sonlarının ne olduğuna ilişkin bir değerlendirme için kısa bir kesittir. Sonra ayetlerin akışı aynı tonda ilerliyor ve sahne tamamlanıyor:

وَلَمَّا سَكَ عَزْ مُوسَى الْقَصْبَ أَخَذَ الْاَلْوَاخَ وَفِي نُحُجِّهَا هُدًى
وَرَحْمَةً لِّلَّذِينَ هُمْ رَحِيمٌ مَّرْهُونٌ ﴿٧﴾

154- Musa'nın öfkesi yatışınca attığı levhaları yerden aldı. Bu levhalarda Rabblerinden korkanlar için doğru yolu gösteren, rahmet niteliğinde yazılar vardı.

Kur'an-ı Kerim'in ifade tarzı öfkeyi canlı bir varlık gibi somutlaştırıyor. Bu öfke Musa üzerine çullanan ve onu harekete iten canlı bir varlık gibi tasvir

ediliyor. Bu canlı varlık, ondan "el çekip" onu kendi haline terkettiğinde, Musa kendine geliyor. Öfkesinin dürtüsü ve kendisine hakim olması nedeniyle attığı levhaları tekrar alıyor... Sonra ayeti kerime, bu levhalarda Rabblerinden korkan ve O'ndan sakınanlar için bir hidayet ve rahmet bulunduğunu, onların kalplerini doğru yola ilettiğini, onunla rahmete kavuştuklarını bir kere daha belirtiyor. Zaten hidayetin kendisi rahmettir. Nuru bulunmayan sapık kalpten daha bedbahtı yoktur. Hidayete ermeyen ve kesin inanca kavuşmayan başıboş ve şaşkın ruhtan daha bedbahtı düşünülemez. Allah'ın korkusu ve heybeti kalpleri hidayete açar, onları gafletten uyarır, kabul etmeye ve doğru yola hazırlar. İşte bu kalpleri yaratan Allah, bu gerçeği ifade ediyor. Kalpleri, kalplerin yaratıcısından daha iyi bilen kim olabilir?

ALLAH İLE BULUŞMA

Ayetlerin akışı kıssayı anlatmaya devam ederken bir de bakıyoruz ki, yepyeni bir sahne ile karşı karşıyayız. Bu, on ikinci sahnedir. Musa ve onun kavminden seçilmiş yetmiş kişinin Musa'nın Rabbi ile buluşma sahnesidir.

وَاٰخَرُ مُوسٰى قَوْمَهُ

سَبْعِينَ رَجُلًا مِّمَّنَّا فَلَمَّا اخَذْتَهُمُ الرَّجْعَةُ قَالَتْ رَبِّ لَوِ شِئْتَ
اَهْلَكْتَهُمْ مِنْ قَبْلُ وَاِيَا اِيَّاهُمْ كَمَا فَعَلْتَ السَّفَهَاءُ مِنْنَا
اِنْ هُوَ اِلَّا فِتْنَةٌ فَصَلِّ بَيْنَهُمَا مِنْ شَاءَ وَتَهْدِيْ مِنْ شَاءَ اَنْتَ
وَلَيْسَ بِنَا مُغْفِرٌ لَّنَا وَاَرْحَمُ وَاَنْتَ خَيْرُ الْمُنَافِقِيْنَ ۝
وَكَتَبْنَا فِيْ هٰذِهِ الْكِتَابِ وَمَا فِي الْاٰخِرَةِ وَاَمَّا هٰذَا
اِلَيْكَ مَّا لَ عَذَابِيْ اُصِيبُ بِهِ مِنْ شَاءَ وَرَحْمَتِيْ وَسِعَتْ
كُلَّ شَيْءٍ فَسَاجِدْ لِّلَّذِيْنَ يَتَّقُوْنَ وَاِيُوْنُوْنَ
اَزْكُوْةَ وَالَّذِيْنَ هُمْ بِاٰيَاتِنَا يُؤْمِنُوْنَ ۝ الَّذِيْنَ يَتَّبِعُوْنَ
الرَّسُوْلَ النَّبِيَّ الَّذِيْ يَدْعُوْنَهُمْ مِّنْ عِنْدِ رَبِّهِمْ
فِي الْوَرٰثَةِ وَالْاِنْجِيْلِ بِاَمْرٍ مِّنْهُ يَلْمِزُوْنَهُمْ وَيَنْهٰهُمْ
عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُحْمِلُهُمُ الْعِلٰیٰتِ وَيُخْرِجُهُمْ مِّنْ ظُلُمٍ
الْخَبَاثٰتِ وَيَضَعُ عَنْهُمْ اَصْرَهُمْ وَالْاَغْلَالَ الْاَثْقٰلِ

كَانَتْ عَلَيْهِمْ أَكْذِبُ أَمْوَالِهِمْ وَعَزَّوْهُ وَنَضَرُوا
وَاتَّبَعُوا النَّوَارَ الَّذِي أَنْزَلَ مَعَهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفٰلِقُونَ ﴿٥٥﴾

155- Musa belirlediğimiz buluşma için soydaşlarından yetmiş kişi seçti. Bunlar bir sarsıntıya tutulunca Musa dedi ki; "Ey Rabbim, eğer dileyeydin onları da beni de daha önce yokederdin. Aramızdaki beyinsizlerin yaptıklarından dolayı bizi yok eder misin? Bu senin bir sınavından başka bir şey değildir. Bu sınav aracılığı ile dilediğini saptırır, dilediğini de doğru yola iletirsin. Sen bizim dostumuz, efendimizsin. O halde bizi bağışla, bize merhamet et, sen bağışlayıcıların en hayırlısısn."

156- Bize bu dünyada da ahirette de iyi olanı yaz. Biz sana yöneldik." Allah dedi ki, "Azabıma dilediğimi çarptırırım. Fakat rahmetim her şeyi kapsamına almıştır. Onu günahlardan sakınanlara, zekâtı verenlere ve ayetlerimize inananlara yazacağım."

157- "Onlar adını ellerindeki Tevrat'ta ve İncil'de yazılı buldukları şu okuma-yazmasız (ümmi) Peygamber'e uyarlar. O onlara iyiliği emreder, kötülüğü yasaklar, temiz şeyleri helâl eder, murdar şeyleri haram kılar, omuzlarındaki ağır yükümlülükleri boyunlarındaki zincirleri kaldırır."

"O'na inananlar, O'nu tutanlar, O'nu destekleyenler, O'nunla birlikte indirilen nur'a (Kur'an'a) uyanlar var ya, işte kurtuluşa erenler onlardır."

Bu buluşmanın nedenine ilişkin çelişkili rivayetler vardır. Belki de düşüklükleri küfür ve hatadan kurtulmaları için İsrailoğulları'nın tevbe etmeleri ve Allah'tan bağışlanma talebinde bulunmaları gerektiğini açıklıyorlar. Bakara suresindeki açıklamaya göre, İsrailoğulları'nın bu küfürden kurtuluş kefareti, onların birbirlerini öldürmeleri şeklinde gerçekleşti. Buna göre, itaat eden, isyan edeni öldürecek. Zaten Allah onları bu işten el çektirinceye kadar birbirlerini öldürmüşler ve bu kefaretləri kabul de edilmişti. Bu yetmiş kişi, İsrailoğulları'nın ileri gelenlerinden ve seçkinlerindendi. Veya bunlar, onları her bakımdan temsil edebilecek seçkin bir topluluktu.

"Musa belirlediğimiz buluşma için soydaşlarından yetmiş kişi seçti." ayetinin ifade biçimi, bu hayatı seçim yapmada tüm İsrailoğulları'nın temsilcisi olarak gösteriyor.

Bununla birlikte bu seçkinlerin yaptığı neydi? Kendilerini bir titreme tutmuş ve bayılmışlardı. Çünkü onlar, başka biri surede belirtildiği gibi Musa'nın levhalarla getirdiği farzları tasdik etmek için Allah'ı apaçık görmeyi talep etmişlerdi. (71) Bu istek, İsrailoğulları'nın hem iyilerinin hem de kötülerinin ka-

(71) Sözü edilen titremenin nedeni burada belirtilmemiştir. Bakara suresinde (55-56) kıssanın ilgili yerinde şöyle deniyordu: "Hani Ey Musa, biz Allah'ı açıkça görmedikçe sana kesinlikle iman etmeyiz, dediniz de hemen arkasından bakıp dururken sizi yıldırım çarptı. Sonra şükredesiniz diye sizi öldükten sonra yeniden dirilttik." Öyle anlaşıyor ki, bu iki yerde sözü edilen olay aynıdır. Her biri İsrailoğulları'nın Musa ile beraber geçen tarihinde aynı olaylar değildir.

rakterini ortaya koyan bir belgedir. Onların iyileri ve kötöleri bu açıdan çok farklı değillerdir. İşin daha tuhaf olanı ise, onların tevbe ve bağışlanmayı dileme makamında iken, böyle bir istekte bulunmalarıdır!

Musa peygambere -salât ve selâm üzerine olsun- gelince, o Rabbine yöneliyor, O'ndan meded umuyor, rahmet ve mağfiret diliyor, O'nun kudretini tanıdığını ve boyun eğdiğini açıklıyor:

“Bunlar bir sarsıntıya tutulunca Musa dedi ki, “Ey Rabbim, eğer dileseydin, onları da beni de daha önce yok ederdin.”

Bu baştan sona, sonsuz kudrete kesin teslim oluşun ifadesidir. Musa peygamber Rabbine niyazda bulunurken, bu kesin teslimiyetini de O'na takdim ediyor. Öfkesini topluluğun üzerinden kaldırmasını, şu anda onları denemeden geçirmemesini ve içlerindeki beyinsizler yüzünden onları helâk etmemesini niyaz ediyor:

“Aramızdaki beyinsizlerin yaptıklarından dolayı bizi yok eder misin?”

Burada rica, soru şeklinde ifade ediliyor. Bu da onların helâk edilmemesi arzusunun şiddetini ortaya koyuyor. Yani şöyle demek istiyor: Allah'ım içimizdeki beyinsizlerin yaptıklarından ötürü bizi helâk etmen senin rahmetine yakışmaz.

“Bu senin bir sınavından başka bir şey değildir. Bu sınav aracılığı ile dilediğini saptırır, dilediğini de doğru yola iletirsin.”

Böylece Hz. Musa meydana gelen olayın esprisini kavradığını açıklıyor. Bunun bir sınama ve deneme olduğunu biliyor. O Rabbinin dilemesinden ve yaptığı işten gafil değildir! Zaten bütün sınamalarda esas olan budur. Sinamanın karakterini kavrayan ve onu Rabbinin bir sınaması, bir imtihanı olarak görenleri yüce Allah, bu sınama ile sağlıklı ve bilinçli bir biçimde hidayete erdirir. Bu gerçeği kavramayanları, ondan habersiz halde hareket edenleri ve bu sınamadan sapık olarak çıkanları da yüce Allah sapıklığa iter. İşte Hz. Musa -selâm üzerine olsun- bu sınavı geçmek için Allah'ın desteğini istemeyi ve bu ilkeyi giriş olarak dile getiriyor:

“Sen bizim dostumuz, efendimizsin.”

Bu sınavı başarı ile geçebilmemiz, senin rahmet ve bağışlamana ulaşabilmemiz için yardımını ve desteğini eksik etme.

“O halde bizl bağışla, bize merhamet et, sen bağışlayıcıların en hayırlısı-sın.”

“Bize bu dünyada da ahirette de iyi olanı yaz. Biz sana yöneldik.”

Sana döndük, senin himayene sığındık. Senin desteğini talep ediyoruz.

Böylece Musa peygamber -salât ve selâm üzerine olsun- Allah'a kesin teslimiyeti ve sinanmasının hikmetini dile getirmeye, rahmet ve bağışlanmayı talep etmeye giriş yapıyor ve sözlerini her şeyin Allah'a döneceğini ve O'nun kapısı-

na sığınacağını açıklayarak bağlıyor. Böylelikle onun bu duası, salih olan kulların cömert olan yüce Rabblerine karşı takınmaları gereken edebin bir numunesi olmuştur. Duanın nasıl başlayacağı ve nasıl biteceğine ilişkin edebin de bir örneği niteliğindedir.

Hemen ardından cevap yetişiyor:

“Allah dedi ki; “Azabıma dilediğimi çarptırırım. Fakat rahmetim her şeyi kapsamına almıştır.”

Bu ifade isteyerek yasayı koyan ve onu isteğe bağlı olarak uygulayan ilâhi iradenin özgürlüğünü ortaya koyuyor. Bununla beraber ilâhi irade, bu yasaları hak ve adalet ölçülerine göre ve seçim esasına dayalı biçimde uygulamaya koyuyor. Çünkü adalet, Allah'ın yüce olan sıfatlarından biridir. Allah'ın iradesiyle ortaya konan hiçbir şeyden uzak kalmaz.

Çünkü O, böyle dilemiştir. Buna göre azabı hak edenlere dokunur ve bununla Allah'ın iradesi yürürlüğe girmiş olur. Rahmetine gelince o her şeyi kuşatmıştır. Allah'ın rahmeti de yine Allah katında rahmete müstehak görülenlere ulaşır. Ve bununla Allah'ın iradesi yürürlüğe girmiş olur. Yüce Allah'ın iradesi hiçbir zaman rastgele ve başıboş olarak seyretmez. Azabı da rahmeti de koyduğu yasalara göre gerçekleşir. Allah rastgele iş yapmaktan, münezzeh ve yücedir.

Yüce Allah bu ana ilkeyi belirledikten sonra, peygamberi olan Musa'ya gelecekle ilgili gaybın bir yönünü gösteriyor. Cenab-ı Allah her şeyi kuşatan rahmetini kendilerine bahşedeceği son milletin haberini Musa'ya bildiriyor. Hem de Allah'ın rahmetinin, Allah'ın yarattığı şu koca evrenden daha geniş olduğunu ve insanın bu rahmetin genişliğini kavrayamayacağını gösteren ifadeler... Bu öyle bir rahmettir ki, enginliğini Allah'tan başkası idrak edemez!

Onu günahlardan, sakınanlara, zekâtı verenlere ve ayetlerimize inananlara yazacağım.”

“Onlar adını ellerindeki Tevrat'ta ve İncil'de yazılı buldukları şu okumayazmasız (ümmi) Peygamber'e uyarlar. O onlara iyiliği emreder, kötülüğü yasaklar, temiz şeyleri helâl eder, murdar şeyleri haram kılar, omuzlarındaki ağır yükümlülükleri, boyunlarındaki zincirleri kaldırır.”

O'na inananlar, O'nu tutanlar, O'nu destekleyenler, O'nunla birlikte indirilen ışığa (Kur'an'a) uyanlar var ya, işte kurtuluşa erenler onlardır.”

Bu büyük bir haberdir. Peygamberleri olan Hz. Musa ve Hz. İsa'nın İsrailoğulları'na Hz. Muhammed'in peygamberliğine ilişkin haberleri daha önceden getirdiklerini gösteren bir belgedir. Bu peygamberin gönderilişi, sıfatları, ümmetinin özellikleri, peygamberliğinin sistemine ilişkin kesin haberleri, peygamberleri onlara getirmiştir. Geleceği bildirilen bu peygamber, “ümmi bir peygamberdi.” İyiliği yaygınlaştırmaya, kötülüğü engellemeye çalışacaktı. Temiz şeyleri helâl kılacak, pis şeyleri haram sayacaktı. İsrailoğulları'ndan kendisine iman edenlerin omuzlarındaki ağır yükü ve zincirleri kaldıracaktı. Yüce

Allah'ın İsrailoğulları'na günahları yüzünden yüklediği yükümlülükleri kendisine inandıkları zaman, bu ümmi peygamber iptal edecekti. Peygamberin izcilerine gelince, bunlar Rabblerinden korkan, mallarının zekâtını veren ve Allah'ın ayetlerine iman edenlerdi. Onlar, bu ümmi peygambere iman edenlerin, hürmet edip saygı gösterenlerin, yardımcı olup destek çıkanların, onunla beraber ona ve yol gösterici Nur'a tabi olanların kurtuluşa erenlerin ta kendileri olduğunu daha önceden öğrenmişlerdi.

Peygamberleri Hz. Musa -salât ve selâm üzerine olsun- aracılığı ile İsrailoğulları'na ulaştırılan bu ön bildirim ile yüce Allah, dininin geleceğini, bu dinin sancaktarını, bu dine uyanların yolunu ve rahmetinin nerede olduğunu aydınlatmış oluyordu. Öyle ise, daha önceki dinlere bağlananların kesin haberlerle kendilerine ulaştırılan bu ön uyarıya rağmen hiçbir mazeretleri kalmamıştı.

Kendisi kavminin seçkin yetmiş kişisi ile birlikte Rabbinin huzurunda iken Musa'ya -selâm üzerine olsun- alemlerin Rabbi tarafından verilen bu kesin haber, aynı zamanda İsrailoğulları'nın bu ümmi peygamberi ve onun getirdiği dini karşılamada ne büyük bir cinayet işlediklerini de ortaya koymaktadır. Ayrıca bu haber, müminlerin kurtuluşunu müjdelemek ile, İsrailoğulları'nın yüklerini hafifletmekte ve kolaylaştırmaktadır!

Bu bilgiye ve belgeye rağmen işlenen bir suçtur!

Tarih kesin bildiriyor ki; İsrailoğulları, bu peygambere ve onun getirdiği dine karşı en fazla zarar veren topluluktur. Öncelikle yahudiler ve bunun hemen ardından Haçlılar. Bunların peygamberimize, onun dinine ve bu dine bağlı olanlara karşı başlattıkları savaş, oyunları ve tuzakları ile en iğrenç, en çirkin ve en alçakça bir savaştır. Ve onlar bu savaşta ısrar etmiş ve onu sürdürmüşlerdir. Halâ da ısrar ediyor ve onu sürdürüyorlar!

Ehl-i Kitab'ın islâma ve müslümanlara karşı giriştikleri savaşlarla ilgili olarak yalnız Kur'an-ı Kerim'in anlattıklarına başvuranlar, onların bu dine karşı nasıl alçakça bir inadla direndiklerini, ona karşı ne denli geniş çaplı savaşlara giriştiklerini göreceklerdir. Bakara, Al-i İmran, Nisa ve Maide surelerinde bu savaşlara ilişkin birtakım açıklamalar yapılmıştı.

Öte yandan, islâmın Medine'de ortaya çıkmasından ve orada bir devlet kurulmasından günümüze kadarki tarih çizgisine bir göz atanlar da Ehl-i Kitab'ın bu dine karşı nasıl inatçı bir ısrara ve nasıl onu yok etmek ihtirasına sahip olduklarını görebileceklerdir!

Siyonizm ve Haçlılar bu asırda tarih boyunca kullandıkları savaş, oyun ve hile çeşitlerinin kat kat fazlasını kullandılar. Onlar bu zaman diliminde bile, bu dini kökten yok etmenin planlarını yapmakta ve onunla girişecekleri son ve kesin savaşın tezgâhını kurmaktadırlar. Bu savaş için daha önceki asırlarda denedikleri bütün yöntemleri kullandıkları gibi, bu asırda icad ettiklerini de onlara ilave edip hepsinden bir bütün elde etmektedirler!

Onlar bu planlarını kurarken, kendilerinin müslüman olduklarını söyleyen

birtakım insanlar, apaçık bir gaflet içinde; ateizm ve materyalizm akımlarına karşı müslümanlarla diğer din mensuplarının dayanışma içine girmeleri için müslümanlara çağrıda bulunmaktadır! O diğer dinlerin mensupları kendilerini islâma nisbet edenleri her yerde kesmekte, onlara karşı bütün çirkinliğiyle Haçlı savaşlarını, İspanya'daki engizisyon mahkemelerini hatırlatan bir şekilde diğer dinlerin mensuplarıyla devam ettirmektedirler. Bu diğer dinlerin mensupları Asya ve Afrika'daki sömürgelerinde bu savaşları ellerindeki imkânlarla bizzat kendileri sürdürmektedirler. Bağımsızlığına (!) kavuşan ülkelerde ise kendilerinin kurdurdukları ve destekledikleri uydu devletler aracılığıyla bu savaşlarını devam ettirmektedirler ki; islâm, yerini lâik birtakım inanç ve görüşlere terketsin! "Bilimsel" (!) olmak bahanesiyle gaybe inanmaya, insanların tam bir başıboşluk içinde birbirleriyle ilişkide bulunması için ahlâkî evrimleştirerek (!) hayvani bir ahlâka dönüştüren, aynı şekilde islâm fıkıhını da "evrimleştiren" ve bu evrimleştirmeyi daha geniş boyutlara ulaştırma amacıyla Fıkıh için oryantalistlerin çalışmalarına dayalı kongreler düzenleyen böylece faizi, kadın ve erkeğin tahrik edici beraberliğini ve diğer islâmî yasakları silip süpürmeye çalışan bir dinsizleşmedir!..

Bu Ehl-i Kitab'ın, islâm dinine karşı giriştikleri barbarca ve amansız savaştır. Halbuki Ehl-i Kitap çok eskiden beri islâm ile ve O'nun peygamberiyle müjdelenmişlerdi. Ne var ki, onlar bu dini çirkin ve alçak bir inatla karşılamışlardı!

SON MESAJ

Ayetlerin akış seyri devam ederken, kıssanın yeni bir sahnesine geçilmeden bir ön bildiri üzerine bir nebze duruluyor. Burada hitap, bizim peygamberimize (ümmi peygambere) daha önceki vadinin gereği olarak mesajını bütün insanlara duyurmayı üstleniyor:

قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ يُحْيِي وَيُمِيتُ فَأَمِّنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ إِنِّي إِلَٰهٌ دُونُكُمْ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَاتَّقُوا اللَّهَ ۚ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ۝

158- De ki; "Ey insanlar, ben Allah'ın hepinize gönderilmiş elçisiyim. O ki, göklerin ve yerin egemenliği tekelindedir, O kendisinden başka ilâh yoktur, diriltir ve öldürür. Geliniz Allah'a ve O'nun okumayazması olmayan (ümmi) peygamberine, Allah'a ve O'nun sözlerine inanarak Peygamberine inanınız, O'na uyunuz ki, doğru yolu bulasınız."

Bu insanlara iletilen son mesajdır. Doğal olarak da evrensel bir çağrıdır. Bir ulusa, coğrafi bir bölgeye ve insanların herhangi bir kısmına mahsus değildir. Bu risaletten önceki tüm peygamberlikler, yeryüzünün belli bir bölgesine, belli bir zaman diliminde -iki peygamber arasındaki zaman- belli bir ulusa gönderilmiştir. Böylece beşeriyet, bu ilâhî mesajların doğrultusunda sınırlı bir ge-

işme göstermiştir. Arka arkaya gelen her peygamberlik, beşeriyetin gelişmesine uygun düşecek şekilde hukukta birtakım değişiklikler ve düzeltmeler yapmıştır. Nihayet son peygamberlik gönderilmiştir. Bu peygamberliğin ana ilkeleri mükemmeldir, uygulanmaya müsaittir. Detaylara ilişkin yenilikleri kapsamına alabilecek yapıdadır. Bütün insanlık için gelmiştir. Çünkü ondan sonra dünyanın neresinde olursa olsun hiçbir ulusa ve hiçbir kuşağa herhangi bir peygamberlik mesajı gelecek değildir. Bu peygamberlik bütün insanlarda hiçbir değişiklik göstermeyen insanın fıtratına uygun biçimde gelmiştir. İşte bu nedenle söz konusu peygamberlik fıtratı Allah'ın elinden çıktığı gibi, tertemiz kalan ve Allah'ın direktifleri dışında hiçbir şeyden etkilenmeyen ümmi peygambere verilmiştir. Peygamberin bu temiz fıtratı yeryüzünün direktifleri ve insanların düşünceleriyle lekelenmemiştir ki, fıtratın mesajını tüm insanların fıtratına sunabilsin: “De ki; “Ey insanlar, ben Allah'ın hepinize gönderilmiş elçisiyim.”

Peygamberimizden -salât ve selâm üzerine olsun- kendi mesajını tüm insanlara yöneltmesini isteyen bu ayet, Mekke'de indirilen bir surede yer alan bir ayettir. Bu ayet Ehl-i Kitab'ın yalancılarını hedef almaktadır. Ehl-i Kitab'ın bu yalancı kesimine göre Hz. Muhammed -salât ve selâm üzerine olsun- Mekke'de iken peygamberliğinin Mekkeliler'in dışındakilere varıncaya kadar genişleyeceğini aklından bile geçirmiyordu. Ehl-i Kitap, şartların Hz. Peygamber'e hazırladığı başarılarından sonra mesajının Kureyş'i aşacağını, tüm Araplar'ı ve Ehl-i Kitab'ı kapsayacağını bütün Arap Yarımadası'nı kuşattıktan sonra onun dışına taşıcağını düşünmeye başlamıştır!.. Evet bu yaklaşım apaçık bir iftiradır ve Ehl-i Kitab'ın islâma ve müslümanlara karşı giriştikleri ve halâ sürdürdükleri savaşın bir uzantısından başka bir şey değildir!

Aslında Ehl-i Kitab'ın islâma ve müslümanlara karşı bütün enerjilerini kullanmaları, islâma ve müslümanlara karşı sürdürülen savaşın saldırı birliklerini oluşturan “oryantalistlerin” bu tür yalanları düzmeleri o kadar önemli belâ değildir. Asıl önemli belâ, kendilerine müslüman adını veren apaçık bir gaflet içindeki pek çok kimsenin dinleri ve peygamberleri aleyhine onca iftira düzen, sistemleriyle savaş halinde bulunan ve iftiracıardan üstadlar edinmeleri, bizzat islâm konusunda onlardan bilgi almaları, islâm dininin tarihi ve gerçekleri konusunda onların yazdıklarını delil olarak kullanmalarındır! Ne yazık ki, bu derin gaflet içindeki insanlar kendilerini, bu çalışmaları ile “Aydın” (!) sanmaktadırlar.

Peygamberimizin -salât ve selâm üzerine olsun- kendi peygamberliğini bütün insanlara açıklamasına ilişkin yükümlülüğünden sonra, tekrar Kur'an'ın akış seyrine dönüyoruz. Ve geri kalan yükümlülüğünün insanlara her çeşit eksiklikten münezze olan gerçek ilâhların tanıtma yükümlülüğü olduğunu görüyoruz:

“O ki, göklerin ve yerin egemenliği tekelindedir, kendisinden başka ilâh yoktur, diriltir ve öldürür.”

Bizim Peygamberimiz -salât ve selâm üzerine olsun- bu evrenin tümüne hakim olan Allah tarafından bütün insanlara gönderilmiştir. Zaten insanlar da bu ev-

renin bir parçasıdır. Yüce Allah tek başına uluhiyet sıfatına sahiptir. İnsanların tamamı O'nun kullarıdır. Yüce Allah'ın kudreti ve ilâhlığı, öldüren ve diriltene olmasıyla ortaya çıkmaktadır.

Yüce Allah bütün varlıklara egemendir. Yalnız başına tüm yaratıkların ilâhıdır. Tüm insanların hayatına ve ölümüne sahiptir. İnsanların dinine bağlanmaları gereken tek varlık Allah'tır. Zaten Allah'ın dininin, O'nun peygamberi insanlara ulaştırmaktadır. Öyleyse peygamberin insanlara bildirileri onlara gerçek ilâhlarını tanıtmaktır. İşte insanların Allah'a kulluk yapmaları ve peygamberine itaat etmeleri bu ana bilgiye dayanacaktır:

“Geliniz Allah’a ve O’nun o okuma-yazmasız (ümmi) peygamberine, Allah’a ve O’nun sözlerine inanan Peygamberine inanınız, O’na uyunuz ki, doğru yolu bulasınız.”

Bu değerlendirmede yer alan son çağrı, üzerinde biraz durulması gereken önemli birkaç uyarıya yer vermektedir:

1- Bu emir her şeyden önce, Allah’a ve peygamberine iman etmeye yer veriyor. Allah’tan başka ilah olmadığına ve Hz. Muhammed’in O’nun peygamberi olduğuna tanıklık etmenin anlamı da budur. Sadece her iki ifadenin kalıpları değişiktir. Bu öz olmadan, ne imandan, ne de islâmdan sözedilebilir. Burada, Allah’a imandan önce yüce Allah’ın sıfatları ayette belirtilmiştir. Buna göre O: **“Ola ki, göklerin ve yerin egemenliği tek elindedir, kendisinden başka ilâh yoktur, diriltir ve öldürür”**’dur. Demek ki, burada kendisine iman edilmesi istenen Allah, bu gerçek sıfatlara sahip olan Allah’tır. Ayrıca bütün insanlara gönderilen peygamberin mesajı da daha önce açıklanmıştır.

2- İkinci olarak, bu ümmi Peygamberin -salât ve selâm üzerine olsun- Allah’a ve O’nun sözlerine inandığına yer vermektedir. Bu apaçık bir realite olmasına rağmen, bu noktaya dikkat çekilmesinin kendine göre bir yeri ve önemi vardır. Zira davet yapılmadan önce, davetçinin davet ettiği mesajın gerçek olduğuna inanması, çağrısının kendi içinde netleşmiş olması ve ona kesin kanaat getirmesi gerekmektedir. Bu nedenle tüm insanlara gönderilen peygamberin vasıfları: **“Allah’a ve O’nun sözlerine iman eden”** biri şeklinde belirlenmektedir. İşte Peygamberin insanları çağırdığı mesaj da bundan başka bir şey değildir.

3- Son olarak Peygamberin benimsemeye çağırdığı imanun gereklerine dikkat çekmektedir. Buna göre imanın gereği, peygamberin emrettiği ve hüküm olarak belirlediği şeylere bağlılık göstermektir. Peygamberin izlediği yolu ve yaptığı işleri sahiplenmek ve O’nu izlemektir. Yüce Allah’ın şu sözü bunu ortaya koymaktadır:

“Ona uyunuz ki, doğru yolu bulasınız” Öyleyse, insanların hidayete kavuşmalarının tek yolu, Peygamberin -salât ve selâm üzerine olsun- kendilerini çağırdığı yola bizzat girmeleri ve bu yolda O’na uymalarıdır. İmanın hemen ardından pratik bağlılığın adı olan islâm gelmediği müddetçe, yalnız kalp ile O’na iman etmek yetmez.

Gerçekten bu din, yeri geldikçe kendi karakterini ve gerçekliğini apaçık olarak ortaya koymaktadır. İslâm, vicdanlarda hapsedilen kuru bir inançtan ibaret değildir. Aynı şekilde İslâm, zaman zaman getirilen sembolik ibadetler ve ayinlerle de sınırlandırılmaz. İslâm, Peygamberimizin -salât ve selâm üzerine olsun- yüce Rabbinden açıkladığı bildirimlere, yasalara ve izlediği yola tam anlamı ile bağlılık göstermektedir. Peygamber, insanların yalnız Allah'a ve Peygamberine iman etmelerini istememiştir. Aynı şekilde onların sırf ibadete ilişkin sembolik ayinlere yönelmelerini de söylememiştir. Peygamberin yaptığı, sözleri ve eylemleri ile Allah'ın yasasını insanlara bildirmektir. Peygamberin insanlara bildirdiği ilâhi yasaların tümüne bağlanmadan, hidayete kavuşmak mümkün değildir. İşte Allah'ın dini budur. Ve bu dinin "O'na uyunuz ki, doğru yolu bulasınız" ayetinde belirtilen şekilden başka bir şekli yoktur. Allah'a ve Peygamberine iman emrinden sonra bu bağlılık gelir. Şayet bu din, sırf inanç sistemiyle bitmiş olsaydı, "Allah'a ve Peygamberine inanın" emri yeterli olurdu!

Sonra kıssanın seyri, İsrailoğulları'nın seçkin yetmiş kişisini saran titremeden itibaren devam ediyor. Burada kıssa Hz. Musa'nın dualarından ve niyazlarından sonra onların ne olduğuna değinmiyor. Yalnız biz kıssanın başka surelerde geçen varyantlarından, yüce Allah'ın onları bu bayağılıktan sonra kendilerine getirdiği ve onların iman etmiş olarak İsrailoğulları arasına döndüklerini anlıyoruz.

Kıssanın akış seyri, yeni bir bölüme geçmeden önce Musa peygamberin kavmine ilişkin bir gerçeğe yer veriyor. Buna göre onların hepsi sapıklığa düşmüş değildi!

SEÇKİN YAHUDİLER

وَمِنْ قَوْمٍ مُّؤْتَمِنَاتٍ يَّهْدُونَ بِالْحَقِّ وَبِهِ مَقْدُونٌ ۝

159- Musa'nın soydaşlarından insanları hakka ileten ve hakka uygun, adil hükümler veren bir grup vardı.

Hz. Musa döneminde onlar böyle idiler. Musa'dan sonra da aynı şekilde doğru yolu izleyen ve adalet ile hükmeden bir kesim vardır. Bu kesimden olan bir grup, ellerinde bulunan Tevrat'tan Resulullah'ın -salât ve selâm üzerine olsun- gönderileceğini öğrendikleri için, son olarak gönderilen ümmi peygamberin mesajını kabul ve teslimiyet ile karşılamıştır. Bu iman edenlerin başında değerli sahabe Abdullah b. Selam (Allah ondan razı olsun) gelmektedir. Abdullah b. Selam çağdışı bulunan yahudilerle mücadele ediyor, ellerindeki Tevrat'ın ümmi peygambere ilişkin haberlerini ve İslâmın yasaları tarafından doğrulanan Tevrat'ın yasalarını delil olarak kendilerine takdim ediyordu.

Bu gerçeği de belirttikten sonra, İsrailoğulları'nın seçkin adamlarını saran sarsıntı olayından itibaren, kıssanın geri kalan olaylarına geçiyor:

وَقَطَعْنَا مِنْهُ اثْنَيْ عَشَرَ نَبِإً لِّمَا كُفَرُوا بِوَعْدِنَا آلِ
 مُوسَى إِذِ اسْتَسْقَى قَوْمَهُ إِذَا ضَرَبَ بِعَصَاكَ الْحَجْدَ
 فَانْبَجَتْ مِنْهُ اثْنَا عَشَرَ نَبِإً مَّا عَلِمَ كُلُّ نَأْسٍ
 مِّنْهُمْ وَظَلَّلْنَا عَلَيْهِمُ الْغَمَامَ وَأَنزَلْنَا عَلَيْهِمُ الْمَنَّ
 وَالْتَلَوُا مِن طَبَإَاتٍ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَمَا ظَلَمُونَا
 وَلَكِن كَانُوا أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿١٦٠﴾

160- Biz İsrailoğulları'nı oymaklar halinde oniki gruba ayırdık. Soy-
 daşları Musa'dan su isteyince, kendisine "Değneğinle şu taşla vur" di-
 ye vahyettik. Bunun üzerine o taştan oniki tane pınar fışkırdı, her grubun
 hangi pınardan su içeceği belirlenmişti.

Ayrıca üzerlerine buluttan gölgelik çektik, kendilerine kudret helvası
 ve bıldırcın eti gönderdik; "Size başlattığımız helâl yiyeceklerden İs-
 tediginizi yiyiniz" dedik. Onlar emirlerimizi çiğnemekle bize değil, ken-
 dilerine zulmediyorlardı.

Küfre düşmüş ve buzağıya tapmış olan İsrailoğulları, Allah'ın kendilerine
 gösterdiği şekilde günahlarının kefaretinin ödedikten ve tevbe ettikten sonra, Al-
 lah'ın rahmeti Musa'yı ve kavmini tekrar kuşatmış ve tevbealarını kabul etmişti.
 Önce seçkin olan grup Allah'ı apaçık görmek istemiş, bunun üzerine kendileri-
 ni sarsıntı yakalamış sonra yüce Allah, Hz. Musa'nın duasını kabul etmiş ve
 onlar tekrar kendilerine gelmişlerdi. Yüce Allah'ın bu rahmeti İsrailoğulları'nı
 büyük topluluklar halinde oniki ümmete -yani büyük cemaate- ayrılmasında da
 gözlemlenebilmektedir. İsrailoğulları'nın her cemaati İsrail'in -yani Yakup
 peygamberin- bir torununa dayanıyordu. Bunlar kabile halinde kendi soylarını
 muhafaza etmiş oymaklardı.

"Biz İsrailoğulları'nı oymaklar halinde oniki gruba ayırdık."

Her bir cemaate su içecekleri pınarın belirlenip gösterilmesi, birbirlerinin
 haklarına tecavüz etmemeleri içindi ve bu Allah'ın rahmetinin eseri idi. "Soy-
 daşları Musa'dan su isteyince, kendisine "Değneğinle şu taşla vur" diye vahyet-
 tik. Bunun üzerine o taştan oniki tane pınar fışkırdı, her grubun hangi pınardan
 su içeceği belirlenmişti."

Çölün yakıcı güneşinden korunmaları için bulutların onlara gölge yapma-
 sı, kır ballarının bir çeşidi olan Menni'yi eti ve yağı bol bıldırcın kuşu olan Sel-
 va'yı göndermesi, içeceklerini garanti altına aldıktan sonra yiyeceklerini kolaylıkla
 garanti etmesi de Allah'ın rahmetinin tezahürüdür.

**"Ayrıca üzerlerine buluttan gölgelik çektik, kendilerine kudret helvası ve
 bıldırcın eti gönderdik."**

Tüm bu yiyeceklerin onlara helâl kılınması da Allah'ın bir rahmetiydi. O zaman henüz günahları yüzünden kendilerine hiçbir şey haram kılınmış da değildi.

“Size bağışladığımız helâl yiyeceklerden istediğinizi yiyiniz” dedik.

Bu nimetlerin hepsinde Allah'ın rahmeti açıktı. Ne var ki, İsrailoğulları'nın bu karakteri halâ düzelmiş değildi. Hidayet ve dürüstlüğe karşı isyankâr bir ruha sahiptiler. Onların böyle bir ruha sahip oldukları bu ayetin son bölümünden rahatlıkla anlaşılmaktadır: Hz. Musa'nın, esasını kayaya vurmasıyla pınarların fışkırmasını, yakıcı çölde bulutların onlara gölge yapmasını, Menn ve Selva'dan oluşan seçkin yemeklerin kendilerine verilmesini ayeti kerime, onlara, bunlar gibi bütün nimetleri ve olağanüstü olayları hatırlattıktan sonra şu ifadelerle sona eriyor:

“Onlar emirlerimizi çiğnemekle bize değil, kendilerine zulmediyorlardı.

Ayetlerin akış seyri ilerde, onların Allah'ın emirlerine karşı gelmek ve O'nun yolunda kaypaklık yapmakla nasıl kendilerine zulmettiklerine örnekler verecektir. Onlar bu kaypaklıkları ve Allah'ın emirlerine karşı gelişleri ile yüce Allah'a zulmetmiş olamazlardı. Çünkü yüce Allah onlara ve bütün cihana muhtaç değildir. Onların ve bütün varlıkların Allah'a isyan üzere birleşmeleri, Allah'ın mülkünden hiçbir şeyi eksiltmez. Aynı şekilde onların ve bütün varlıkların Allah'a bağlılık üzerinde birleşmeleri, Allah'ın mülkünde hiçbir şeyi arttırmaz. Onlar günah ve döneklikle hem bu dünyada, hem de ahiret gününde yalnız kendilerine zarar veriyor, kendilerine yazık ediyorlardı.

YAHUDİ KAYPAKLIĞI

Şimdi İsrailoğulları'nın yüce Allah'ın bu rahmetini nasıl karşıladıklarına ve bu uzun yol boyunca kaypak adımlarla nasıl yol aldıklarına bakalım.”

وَإِذْ قِيلَ
لَهُمْ أَنْ كُونُوا هَذِهِ الْقَدَمِ وَكُلُوا مِنْهَا حَيْثُ
شِئْتُمْ وَقُولُوا حِطَّةً وَادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا
قَبُولًا لَكُمْ حَبْلًا إِنَّكُمْ سَتَرِدُ الْخَبِيرِينَ ﴿٧﴾
فَبَدَّلَ الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ قَوْلًا غَيْرَ الَّذِي قِيلَ لَهُمْ
فَارْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِجْدًا مِنْ السَّمَاءِ يَمَسُّكُمُ
يَطْلُونُ ﴿٨﴾

161- Hani onlara denmişti ki: “Şu kısıyada oturunuz, orada ne ister-

seniz yiyiniz, kasabanın kapısından girerken, başlarınızı eğerek 'Bağışla bizi' deyiniz ki, günahlarınızı affedelim ve iyilik edenlerin mükâfatını arttıralım."

162- Fakat yahudilerin zalimleri o sözü kendilerine söylenmeyen başka bir sözle değiştirdiler. Biz de zalimliklerinden ötürü o zalimlere gökten ağır bir azap indirdik.

Yüce Allah, buzağıya taptıktan sonrada onları bağışlamıştı. Dağdaki titremeden sonra da. Onlara bu nimetlerin hepsini bahşetmişti. Sonra işte onları, kendi karakterleri yolun istikametinden saptırıyor! İşte onlar, emre karşı geliyor ve sözü değiştiriyorlar! İşte onlar, belli bir kasabaya -yani büyük bir şehire- girmekle emredildikleri ve o kasabanın bütün nimetleri kendilerine helâl kılındığı halde, bu şehire girerken okumaları gereken duayı ve oraya kapıdan girerken eğilerek girmeleri, zafer ve üstünlük anında yüce Allah'ın huzurunda eğilmenin bir ifadesi olarak oranın kapısından içeri girerken secdeye kapanmaları istendiğinde, onlardan bir grup kendilerine bildirilen duanın şeklini ve şehre girmeleri sırasında emredildikleri tavrı değiştiriyorlar. Niçin? Gönüllerini doğru yoldan saptıran, saptırıcı arzulara uydukları için Kur'an-ı Kerim, İsrailoğulları'ndan girmeleri istenen bu şehrin adını vermez. Zira bu şehrin adı kıssaya ayrı bir anlam katmayacaktır. İsrailoğulları'nın şehre girme anında emredildiği tutumu Peygamberimiz -salât ve selâm üzerine olsun- Mekke'nin fethi sırasında bizzat sergilemiş, bineğinin sırtında başını yere eğerek şehre girmiştir. Yüce Allah, İsrailoğulları'nın emre itaat etmelerine karşılık onların günahlarını bağışlamaya ve iyilik edenlerin iyiliklerini arttırmaya söz vermiştir:

"Fakat yahudilerin zalimleri o sözü kendilerine söylenmeyen başka bir sözle değiştirdiler.

İşte bu sırada yüce Allah, onların üzerine gökten azabı gönderiyor. Bir süre önce kendisinden Menn ve Selva'nın gönderildiği ve orada bulutların İsrailoğulları'na gölge yaptığı gökten!..

"Biz de zalimliklerinden ötürü o zalimlere gökten ağır bir azap indirdik."

İşte böylece İsrailoğulları'ndan bir kesimin zulümleri -yani küfürleri- kendilerine zulüm etmeye dönüşmüştü. Zira onların bu zulümleri, Allah'ın azabını başlarına getirmişti.

Kur'an-ı Kerim bu sefer de kendilerine gönderilen azabın türünü açıklamıyor. Zira kıssanın hedefi, bu azabın türünü belirtmeden de gerçekleşiyor. Bu kıssadan amaç, Allah'ın emirlerine karşı gelmenin sonunu açıklamak, uyarı fonksiyonunu yerine getirmek ve karşı çıkanların asla kurtulamayacakları adil cezanın kesin olduğunu ortaya koymaktadır.

İsrailoğulları bir kere daha karşı çıkıyorlar ve günah işliyorlar. Fakat onlar bu defa ilâhi emre açıkça karşı koymuyorlar. Birtakım düzenbazlıklarla hükümlerini metinlere el atıyor ve onlardan sıyrılmak istiyorlar! Sınavdan geçiriliyorlar. Fakat ona karşı sabredemiyorlar. Zira imtihanlara karşı sabretmek, arzuların ve isteklerin üstesinden gelebilecek sağlam bir karaktere sahip

olmayı gerektirir:

وَسَأَلَهُمْ عَنِ الْقَدَرِ الَّتِي كَانَتْ
حَاصِرَةَ الْيَحْيَى إِذْ يَسُدُّونَ فِي السَّبْتِ إِذْ تَأْتِيهِمْ
حَيَاتُهُمْ يَوْمَ سَبْتِهِمْ شُرَّعًا وَيَوْمَ لَا يَسْبِتُونَ
لَا تَأْتِيهِمْ كَذَلِكَ نَبْلُوهُمْ بِمَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ﴿١٦٣﴾
وَإِذْ قَالَتْ آتَتْهُنَّ لَهُنَّ فِطْرَتٌ قَوْمًا إِلَهُ مَلِكُهُمْ أَوْ مُعَذِّبُهُمْ
عَذَابًا شَدِيدًا قَالُوا مَعِذْرَةٌ إِلَى رَبِّكَ وَعَلَّاهُمْ يَقُولُونَ ﴿١٦٤﴾
فَلَمَّا نَسُوا مَا دُكِّرُوا لِيَخْبَأُوا الَّذِينَ فِيهِمْ مِنْ الشُّرَرِ
وَآخِذْنَا الَّذِينَ ظَلَمُوا بِعِصْيَانِهِمْ كَمَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ﴿١٦٥﴾ فَلَمَّا
عَتَوْا عَنْ مَا نُهُوا عَنْهُ قُلْنَا لَهُمْ كُونُوا قَوْمَ فَاسِقِينَ ﴿١٦٦﴾
وَإِذْ تَأَذَّنَ رَبُّكَ لَيَبْعَثَنَّ عَلَيْهِمْ إِلَى يَوْمِ الْفِتْنَةِ مَنْ يَكُونُ مِنْهُمْ
سُوءَ الْعَذَابِ إِنَّ رَبَّكَ لَسَرِيعُ الْعِقَابِ وَإِنَّهُ لَغَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٦٧﴾

163- Onlara deniz kıyısındaki kasabanın halkının yaptığını sor. Hani onlar cumartesi yasağını çiğniyorlardı. Çünkü cumartesi yasağına uydukları gün onlara akın akın balık geliyordu, fakat cumartesi yasağını çiğnedikleri gün onlara hiç balık gelmiyordu. Öreden beri fasık oldukları için, biz onları böylece sınavdan geçiriyorduk.

164- Hani o kasabalılardan bir grup "Allah'a yokedeceği ya da ağır bir azaba çarptıracağı bir topluma ne diye öğüt veriyorsunuz" dedi de öğüt verenler "Rabbimize karşı haklı bir mazeretimiz olsun ve olaki kötülüktən sakınırlar" dediler.

165- Onlar kendilerine yapılan hatırlatmaları unutunca kötülüktən sakındıranları kurtardık ve zalimleri, yoldan çıkmışlıkları yüzünden ağır bir azaba uğrattık.

166- Sakındırıldıkları kötülüğü ısrarla ve küstahça işlemeye devam edince kendilerine "bîrer aşağılık maymun olunuz" dedik.

167- Hani Rabbin açıkça bildirdi ki, işkencelerin en ağırını tattıracak zorbaları kıyamet gününe kadar yahudilerin başlarına musallat edecek- tir. Hiç kuşkusuz Rabbi çabuk cezalandırandır ve yine O, hiç kuşkusuz bağışlayıcı ve merhametlidir.

Burada Kur'an-ı Kerim'in anlatım tarzı; İsrailoğulları'nın geçmişini anlatma yöntemini bırakıyor. Medine'de Peygamberimize -salât ve selâm üzerine olsun-

karşı koyan, yahudi tortularına yönelen bir uslûba geçiyor. Surenin buradan 171. ayetine kadar ki bölümü Medine'de inmiştir ki, orada bulunan yahudilere karşı koysun. Mekke'de indirilen bu surenin şurasına ilave edilmiştir ki İsrailoğulları'nın peygamberleri olan Musa ile beraber geçen kıssasını tamamlasın.

Yüce Allah, Peygamberimize -salât ve selâm üzerine olsun- yahudilerin kendi atalarının tarihinde bildikleri bu olayı, onlara sormasını istiyor. Onlar birbirine bağlı nesiller olduklarından yüce Allah, onları bu tarihleriyle muhatap tutuyor. onların çok eskiden işledikleri günahlarını hatırlatıyor. Onlardan bir kesimin daha dünyada iken hayvan şekline büründüklerini, bütün bir millet olarak sonsuz bir zillete ve Allah'ın gazabına uğradıklarını sözkonusu ediyor... Onlardan yalnız ümmi peygambere uyanların bu cezanın dışında tutulduğunu, bu kesimin üzerinden ağır yüklerin ve zincirlerin kaldırıldığını ifade ediyor.

Kur'an-ı Kerim deniz sahilindeki kasabanın adını vermiyor. Çünkü oranın neresi olduğunu, muhatap olanlar biliyor! Olayın kendisine gelince bu, kahramanları deniz sahilindeki bir şehirde ikamet eden İsrailoğulları'ndan bir cemaattir. Daha önceleri İsrailoğulları, ibadet için tatil günü kabul edecekleri, dünya işleri ile uğraşmayıp, kendilerini ibadete verecekleri bir istirahat günü belirlemesini istemişlerdi. İstek üzerine kendilerine cumartesi günü tayin edilmişti... Bundan sonra yüce Allah onları eğitmek, kıskırtıcı, ayartıcı arzu ve isteklerin baskılarına karşı iradelerini nasıl güçlendireceklerini, bu aldatıcı arzu ve istekleri ile verdikleri söz çatıştığında nasıl harekete geçeceklerini hatırlatmak amacıyla denemiştir. Böyle bir deneme içinde yaşadıkları uzun zillet süreci boyunca şahsiyetleri ve karakterleri bozulan İsrailoğulları için bir sınama lâzımdı. Zillet ve kölelikten sonra onur ve sebata hazırlanmaları için her şeyden önce iradenin özgür olması gerekiyordu. Ayrıca böyle bir sınama, Allah'ın mesajını yüklenen ve yeryüzünde emanetine ehliyet kazanan herkes için zorunludur. İradenin denenmesi ve nefsi ayartmanın üstesinden gelinmesi daha önce Hz. Adem ve Havva'nın geçirildiği ilk sınav olmuştur. Onlar bu sınavda direnememiş, ölümsüzlük ağacı ve eskimeyen mülk şeklindeki şeytanın aldatmasına yenik düşmüşlerdi. Sonra bu sınav, yüce Allah'ın yeryüzünde hilafet görevine izin vermesinden önce bütün cemaatlerin kendisinden geçirilmesi gereken bir sınav olarak önemini korumaktaydı. Sınama şekli değişebilir yalnız sınavın içeriği değişmezdi!

İsrailoğulları'ndan bir grup, bu sefer de Allah'ın kendilerine zorunlu kıldığı sınava daha önceki sebeplerden; fasıklık ve sapıklık yüzünden direnemedi. Cumartesi günleri deniz kıyısında balıklar onların gözleri önünde kaynaşıyorlardı. Rahat tutulabilecek, kolay avlanabilecek biçimde geziyorlardı. Kendi kendilerine yükledikleri Cumartesi yasağı yüzünden bu balıkları kaçırıyor ve onlara dokunmuyorlardı! Cumartesi günü geçtiğinde, normal avlanma günleri geldiğinde ise, balıkları, avlamanın yasak olduğu gün gibi çok yakın ve apaçık görmiyorlardı!.. İşte bu, Peygamberimizin -salât ve selâm üzerine olsun- kendilerine hatırlatması emredilen şeydi. Peygamberin o zaman ne yaptıklarını, ne ile karşılaştıklarını onlara hatırlatması isteniyordu:

-Onlara deniz kıyısındaki kasabanın halkının yaptığını sor. Hani onlar Cumartesi yaşağını çığnıyorlardı. Çünkü Cumartesi yaşağına uydukları gün, onlara akın akın balık geliyordu, fakat Cumartesi yaşağını çığnedikleri gün onlara hiç balık gelmiyordu. Öteden beri fasık oldukları için biz onları böylece sınavdan geçiriyorduk.

Peki bu nasıl gerçekleşti? Balıklar onlarla bu şekilde yüzyüze geliyor ve onları bu şekilde peşlerinde dolaştırıyor, onlarla oyun oynuyorlardı?.. Bu, Allah'ın dilediğinde gerçekleşen, olağanüstü bir olaydır. İşin gerçeğini kavramayanlar, Allah'ın iradesinin "Tabiat kanunları" adını verdikleri yasaların dışına çıkmasını kabul etmiyorlar! İslâm düşüncesinde ve realitede mesele hiç de öyle değildir.. Çünkü bu evreni yaratan Allah'tır. Bu evrenin bağımlı kalacağı kanunları özgür iradesiyle ortaya koyan da O'dur. Fakat Allah'ın iradesi bu yasalara bağımlı değildir. Allah'ın iradesi, doğa kanunları dışında hiçbir şeye gücü yetmeyen bir irade değildir. Daha önce özgür olduğu gibi bu kanunlardan sonra da özgürlüğü devam etmektedir. İşte, bu, bu olguyu bilmeyenlerin yenilgiye düştüğü bir noktadır... Eğer yüce Allah'ın lâıyk olan kullarına rahmeti ve hikmeti bu kanunların değişmemesini gerektirmişse bu demek değildir ki, Allah'ın iradesi bu kanunlarla sınırlıdır, onların içine hapsedilmiştir. Her ne zaman hikmet gereği bu değişmez kanunlara aykırı işlerden biri gelecekse, özgür olan Allah'ın iradesi, bu işi özgür bir şekilde gerçekleştirir. Sonra bu değişmez kanunların her seferinde harekete geçirilişi, bu sefere mahsus Allah'ın özel kaderi ile meydana gelir. Bu değişmez kanunlar da Allah'ın kaderinin hiçbir etkisi yokmuş gibi otomatik olarak hareket etmez. Bununla beraber yüce Allah, bir başkasını uygulamaya koymadığı müddetçe bu evrensel yasalar değişmeden devam eder. İster değişmez yasaların işleyişinde olsun, ister diğerlerinin işleyişinde olsun meydana gelen her şey ancak yüce Allah'ın takdiri ile gerçekleşmektedir. Yüce Allah'ın kaderinde değişmez yasalar ile olağanüstü olaylar birdir. Bilmeyenlerin sandığı gibi evrenin düzeninde otomatikman işleyen tek bir olay yoktur. Şimdi onlar son asrın ikinci çeyreğinde bu realiteyi kavramaya başlamışlardır. (72)

Her neyse bu olay gerçekleşmişti. İsrailoğulları'ndan deniz sahilindeki kasaba halkının başına böyle bir olay gelmişti. O sırada onlardan bir kesimin arzu ve istekleri bu aldatıcı olay karşısında harekete geçmiş, azimleri kırılmış, Rabblerine verdikleri söz ve yaptıkları antlaşmayı unutmuşlar, Cumartesi günü avlanmak için yahudilerin kendi metodlarına uygun bir biçimde hilelere başvurmaya başlamışlardır! İnsanın kalbi kaypaklaşıp, takvası azaldığında; sırf hükümleri kalbına uydurulmak ve hükümlerden kaçıp anlamlarından kurtulmak istendiğinde hileler o kadar çoğalır ki, değme gitsin! Bu durumda kanunu, hükümler koruyamadığı gibi, silâhlı güçler de koruyamaz. Kanunu koruyacak olan, ancak Allah korkusu ve heybetinin içinde yer ettiği takva dolu kalplerdir. Ancak bu kalpler kanunu korur ve muhafaza eder. İnsanların hilelerine maruz kalan bir kanunu korumak mümkün değildir! Bir kanun maddi güçlerle ve polis kuvvetleri ile korunamaz. Devlet ne kadar diktacı bir rejime dayansa da herkesi kont-

(72) Daha geniş bilgi için En'am suresinin 156. ayetinin tefsirine bkz.

rol edecek, kanunları uygulamasını ve korumasını sağlayacak bir bekçi koyamaz. İnsanların kalplerinde Allah korkusu ve O'nun gizli-açık gözetlemesi olmadan kanunları korumak imkân dışıdır.

İşte Allah'tan korkan kalplerin bekçiliğine dayanmayan düzenler ve sistemler, bu yüzden başarısızlığa uğramaktadırlar. Allah'ın otoritesine yer vermeyen teoriler ve görüşler bu sebepten iflâs etmektedir. İşte devletin kanunları koruması ve uygulaması için ileri sürdüğü beşeri mekanizmaların başarısız olmasının nedeni budur. Olayları yüzeysel olarak izleyen ve kontrol eden emniyet mekanizması bu nedenle aciz düşmektedir!

Aynen bunun gibi deniz sahilindeki kasabanın ahalisinden bir kesim, avlanmaları yasak olan Cumartesi gününde avlanmanın bir yolunu bulmuşlardı. Rivayete göre, onlar bu plânları gereği olarak Cumartesi günü balıkların önüne setler çekiyor ve onların çıkış noktalarını kapatıyorlardı. Pazar günü olunca erkenden onları toplamaya gidiyorlardı. Ve onlar buna rağmen, Cumartesi günü avlanmadıklarını söylüyorlardı. Çünkü Cumartesi günü balıklar setlerin berisinde kalıyor ve avlanmıyorlardı!

İsrailoğulları'ndan bir kesim de onların böylece Allah'ı kandırmaya kalkıştıklarını görüyor ve bu oyunlara başvuran isyancı kesimi uyarmaya çalışıyordu. Onların bu yaptıkları oyunları reddediyorlardı!

Üçüncü grup ise, iyiliği emretmeye ve kötülüğü önlemeye çalışanlara şöyle diyordu: Allah onları helâk edip cezalandırdıktan sonra sizin bu uyarılarınızın ne yararı olacaktır? Zaten onlar vazgeçmeyeceklerdir?

“Hani o kasabalılardan bir grup ‘Allah'ın yok edeceği ya da ağır bir azaba çarptıracağı bir topluma ne diye öğüt veriyorsunuz’ dedi.”

Onlar Allah'ın haram kıldıklarını çiğnemekle Allah'ın ağır cezasına çarptırıldıktan sonra, onlara öğüt vermenin hiçbir yararı yoktur. Bu öğüt onların tavırlarını da değiştirmeyecektir!

Öğüt verenler “Rabbimize karşı haklı bir mazeretimiz olsun ve olaki kötülükten sakınırlar” dediler.

Bu bizim yaptığımız Allah'ın yapmamızı istediği bir görevdir. İyiliği emretmek, kötülüğü engellemek, Allah'ın haram kıldıklarını işlemekten caydırmak görevi. Biz böylece mazeretimizi Allah'a iletmış oluruz ve yüce Allah da görevimizi yaptığımızı açıkça görmüş olur. Ayrıca bu isyankâr kalplere öğüdün fayda vermesi ve orada takva bilincini harekete geçirmesi de mümkündür.

Böylece kasaba halkı, üç gruba veya üç ümmete ayrılıyor. İslâmi terminolojide ümmet, belirli bir inanç sistemine boyun eğen, belirli bir düşünce sistemine gönül veren ve bir tek comuta merkezinden idare edilen insan topluluğudur. Yoksa klâsik ya da modern cahiliye terminolojisinde olduğu gibi, yeryüzünün herhangi bir bölgesinde yerleşen ve bir devlet tarafından idare edilen insan topluluğu demek değildir. İslâm böyle bir ümmet anlayışını tanımaz. Böyle bir an-

layış ancak klasik veya modern cahiliyenin bir kavramı olabilir! ⁽⁷³⁾

“Ümmet” kavramı, “Medyen suyunun başına geldiğinde insanlardan bir grubun hayvanlarını suladığını gördü.” (Kasas, 2,3) ayetindeki gibi insanlardan herhangi bir grup anlamına gelir. Bazan da liderlik ve önderlik anlamına gelir. Nitekim ayeti kerime: “İbrahim Allah’a itaat eden, O’nu birleyen bir ümmet (her iyiliği kendinde toplayan bir önder) idi.” (Nahl, 120) Ayet, burada O’nun tek başına belirli bir grup olduğunu içermektedir. Fakat bu ümmet kavramının islâmi literatürdeki anlamına etki etmez. İslâmi ümmet, belirli inanç sistemi ve belirli düşüncesi olan insan topluluğu demektir.”

Böylece bu kasabanın halkı, bu dar anlamda üç ümmete ayrılmış oldu. Bu ümmetlerden biri isyankâr ve düzenbaz bir ümmetti. Bir ümmet de karşı koyuşu, yönlendirmesi ve öğütleri ile isyankârlığa ve düzenbazlığa karşı aktif bir tavır takınmıştı. Bir ümmet de kötülerini kötülüklerle başbaşa bırakmış, pasif bir tavır yolunu seçmiş, kötülüğe karşı aktif bir eyleme girişmemişti. Bunlar birbirinden ayrı düşünce ve hareket metodlarıdır. Ve bu düşünce ve hareket ayrılığı onları üç ayrı ümmet haline getirmiştir.

Ne nasihat, ne öğüt fayda vermeyip şaşkınlık azgınlıklarını sürdürürce Allah’ın hükmü onlara hak oldu ve sakındırdığı şey gerçekleşti. Buna bağlı olarak kötülüğü engellemeye çalışan ümmet felâketten kurtuldu. İsyankâr olan ümmeti, ilerde açıklanacağı gibi ağır ceza yakalayiverdi. Üçüncü gruba veya ümmete gelince, ayeti kerime buna ilişkin hiçbir haber vermiyor. Belki de bu, cezaya çarptırılmasalar da onlara önem verilmediği için böyledir. Çünkü onlar aktif anlamda bir karşı koymaya yanaşmamışlar. Yalnız pasif anlamda reddetme sınırları ile yetinmişlerdir. Dolayısıyla cezaya çarptırılmasalar da ciddiye alınmamayı hak ettiler:

-Onlar kendilerine yapılan hatırlatmaları unutup da kötülükten sakındırılanları kurtardık ve zalimleri, yoldan çıkmışlıkları yüzünden ağır bir azaba uğrattık.

-Sakındırıldıkları kötülüğü ısrarla ve küstahça işlemeye devam edince kendilerine “BİRER AŞAĞILIK MAYMUN OLUNUZ” dedik.

Çetin yani ağır ceza, hilelere başvuran isyankâr grubu günaha alabildiğine daldığından yakalayivermişti. Kur’an-ı Kerim, bu tür günahları küfür olarak kabul eder. Bazan bunu zulüm, bazan da fasıklıkla ifade eder. Nitekim genel olarak Kur’an-ı Kerim’in ifade tarzı şirk ve küfür; fasıklık ve zalimlik şeklinde dile getirmektedir. Kur’an’ın bu kavramlara yüklediği anlam, sonraları gelişen fıkhi kavramların anlamlarından farklıdır. Yani Kur’an’ın bu kavramlarla ifa-

(73) “Ümmet” kavramı, “Medyen suyunun başına geldiğinde insanlardan bir grubun hayvanlarını suladığını gördü.” (Kasas, 2,3) ayetindeki gibi insanlardan herhangi bir grup anlamına gelir. Bazan da liderlik ve önderlik anlamına gelir. Nitekim ayeti kerime: “İbrahim Allah’a itaat eden, O’nu birleyen bir ümmet (her iyiliği kendinde toplayan bir önder) idi.” (Nahl, 120) Ayet, burada O’nun tek başına belirli bir grup olduğunu içermektedir. Fakat bu ümmet kavramının islâmi literatürdeki anlamına etki etmez. İslâmi ümmet, belirli inanç sistemi ve belirli düşüncesi olan insan topluluğu demektir.”

de etmek istediği şey ile sonraları gelişen fıkhi kavramların ifade ettiği şey aynı değildir. İsyan-kâr ümmete verilen bu ağır ceza, onların insan şeklinden çıkarılıp maymunlar şekline dönüştürülmesiydi. Onlar bu önemli özelliklerini, arzu ve isteklere egemen olan iradelerini kaybettikleri de insanlıklarından kendileri vazgeçmiş, "insani" özelliklerinden soyunmaları ile "hayvanlar" alemine doğru geriye gitmişlerdi. Bu geriye dönüş ve alçalış, hayvanlarınkine benzer bir hayatı kendileri istediklerinden dolayı olmuştur ve böylece hayvanlaştırılmışlardır! Peki onlar nasıl maymun oldular? Maymun olduktan sonraki durumları ne oldu? Türü dışına çıkan her şekil değiştiren varlık gibi, nesilleri tükendi mi? Yoksa soyları maymun olarak mı devam etti? Buna benzer birçok soruya ilişkin pek çok tefsir rivayetleri vardır... Yalnız bunların hepsi için Kur'an-ı Kerim'de ayrıntılı bilgiye rastlanmaz. Peygamberimizden de -salât ve selâm üzerine olsun- bu konuda hiçbir rivayet gelmiş değildir. Öyleyse buna ilişkin süpekülasyona dalmamız gereksizdir.

Döndürme ve değişmenin kendisiyle meydana geldiği gibi başta yaratma ve oluşturma'nın da kendisiyle meydana geldiği Allah'ın sözü; yani, "Ol" sözü burada da gerçekleşmiştir.

"Kendilerine "BİRER AŞAĞILIK MAYMUN OLUNUZ" dedik.

Onlar da bayağı maymunlar oldular. Yüce Allah'ın yaratmaya ilişkin "Ol" emri nasıl meydana gelmişse, hiç kimse tarafından asla karşı konulmayan Allah'ın hükmü nasıl yürürlüğe girmişse, bu olay da öyle olmuştur.

Ardı arkası gelmeyen günahlardan bir süre sonra onların bu tutumları tüm yahudilerin sonsuza dek lânetlenmelerine yolaçtı. İlahi iradenin onlar hakkındaki asla karşı konulmayı engellenemeyen fermanı çıktı. Pek tabii olarak onların, Ümmi Peygamber'e iman edenleri ve onun izinde gidenleri bu hükmün dışında tutulmuştu:

-Hani Rabbin açıkça bildirdi ki, işkencelerin en ağırını tattıracak zorbaları kıyamet gününe kadar yahudilerin başlarına musallat edecektir. Hiç kuşkusuz Rabbi çabuk cezalandırandır ve yine O, hiç kuşkusuz bağışlayıcı ve merhametlidir.

Bu çıktığı andan itibaren gerçekleşen ve sonsuza kadar geçerli olan bir izindir. Buna bağlı olarak yüce Allah, çeşitli zaman dilimlerinde yahudileri en fena şekilde cezalandıracak kimseler göndermiştir. Onlar ne zaman toparlanmış, palazlanmış, yeryüzünde azgınlığa ve isyankârlığa kalkmışlarsa, yüce Allah, bu zalim, bedbaht, dönecek ve isyankâr yahudilere ağır bir darbe indirecek kullarından bir grubu göndermiştir. Çünkü bunlar, bir günahattan ancak başka bir günaha girmek için vazgeçerler. Bir sapıklıktan ancak diğer bir sapıklığa saplanmak amacıyla dönüş yapabilirler.

Bazan bu lânetin durakladığı, yahudilerin üstünlük kazandıkları ve yükseldikleri gözlemlenebilir! Ne var ki, tarihin gelip-geçici devrelerinden başka bir şey değildir bu. Gelecek devrede Allah'ın, bunların başına kimi musallat edece-

ğini ve kıyamete kadar onların başlarına nelerin geleceğini kimse bilemez.

Yüce Allah kıyamete kadar sürecek olan bu emrini ilân etmiştir. Nitekim yüce Allah, Kur'an'ında Peygamberine de bunu haber vermiştir. Yüce Allah bu emrini, kendisinin rahmet ve azaba ilişkin sıfatlarını bildirmekle noktılıyor:

“Hiç kuşkusuz Rabbin çabuk cezalandırandır ve yine O, hiç kuşkusuz bağışlayıcı ve merhametlidir.”

Yüce Allah, süratli cezalandırma sıfatıyla çarptırılmayı hakedenleri anında yakalayabilir. Nitekim deniz sahilindeki kasaba halkını da bu şekilde yakalayivermişti. Yine aynı şekilde rahmeti ve bağışlaması ile İsrailoğulları'ndan iyilik yapanların ellerindeki Tevrat ve İncil'de yazılı bulunan sıfatların üzerinde gördükleri Ümmi Peygamber'e bağlananların tevbelerini kabul eder. Allah'ın cezası kin ve intikam duygusuna dayanmaz. Allah'ın cezası hak edenlere verilen en adil cezadır. Bunun ötesinde bağışlama ve rahmet vardır.

Kıssanın seyri tarihin seyrine paralel olarak ilerliyor: Musa'dan ve onun takipçilerinden başlayıp İsrailoğulları'nın birbirinin ardınca gelen resullerini izleyerek peygamberimizin -salât ve selâm üzerine olsun- ve Medine'deki islâm toplumunun karşısında yer alan yahudilere kadar varıyor.

MEDİNE YAHUDİLERİ

وَقَطَعْنَا لَهُ فِي الْأَرْضِ مَسَاجِدَ مِنْهُ الْأَصْنَانُ
وَمِنْهُمْ دُونِ ذَلِكَ وَلَوْ نَاهَاهُمْ بِالْحَسَنَاتِ وَالسَّيِّئَاتِ لَنُكَلِّمُ
بِرَجْعَتِهِ ۝ فَخَلَفَ مِنْ بَعدِهِمْ خَلْفٌ وَرِثُوا الْكِتَابَ يَأْخُذُونَ
عَرَضَ هَذَا الْأَدْنَى وَيَقُولُونَ سَيُغْفَرُ لَنَا وَإِنْ يَأْتِهِمْ عَرَضٌ
مِثْلُ الَّذِي أَخَذُوا وَالَهُ يُؤْخَذُ عَلَيْهِمْ مِيثَاقُ الْكِتَابِ أَنْ لَا يَقُولُوا
عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقَّ وَدَرَسُوا مَا فِيهِ وَالِدَارُ الْأُخْرَى خَيْرٌ
لِلَّذِينَ يَشْقُونَ أَفَلَا يَعْقِلُونَ ۝ وَالَّذِينَ يَتَّبِعُونَ
بِالْكِتَابِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ إِنَّا لَا نَضِيعُ أَجْرَ الْمُصَلِّينَ ۝
وَإِذْ نُنَقِئُ الْجِبْلَ فَرَقْنَاهُمْ كَانَتْ طَلَّةٌ وَقُلْنَا لَهُمْ وَاقِعْ يَهُدْيُكُمْ
خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ وَادْكُرُوا مَا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ۝

168- Biz yahudileri yeryüzünde çeşitli gruplara ayırdık. Kimileri iyi kim-selerdir, kimileri öyle değildir. Olan ki doğru yola dönerler diye onları

iyilikler ile ve kötülükler ile sınavdan geçirdik.

169- Onların arkasından yerlerine Kitab'a (Tevrat'a) varis olan başka bir kuşak geçti. Bunlar bu alçak dünyanın menfaatini alıyorlar ve "Nasıl olsa affedileceğiz" diyorlar. Kendilerine o menfaatin bir katı daha verilse onu da kaparlar.

Peki Allah hakkında yalnız doğruyu söyleyecekler diye bir kitapta onlardan söz alınmamış mıydı? Bu kitabın içerdiği mesajları okumamışlar mıydı? Günahlardan sakınanlar için ahiret yurdu kesinlikle daha hayırlıdır. Buna akıl erdiremiyor musunuz?

170- Onlar ki, Kitab'a sımsıkı sarılırlar ve namusunu kılar! Hiç kuşkusuz biz iyi amel işleyenlerin mükâfatını kayba uğratmaksızın tam olarak veririz.

171- Hanl o dağı (Tur Dağı'nı) başları üzerine çıkarmıştık, onlar dağın üzerlerine düşeceğini sanmışlardı. Bu durumda kendilerine "Size verdiğimiz Kitab'a sımsıkı sarılınız ve içindeki mesajları sürekli aklınızda tutunuz.

Bunlar, İsrailoğulları'nın Musa'dan sonraki kıssasını tamamlama bağlamında gelmiş bulunan Medeni ayetlerin bir devamıdır. Musa'dan sonra yahudiler yeryüzüne dağıldılar. Mezhepleri ve düşünceleri, ekolleri ve davranış biçimleri (meşreb ve meslek) birbirinden ayrı gruplara ayrıldılar. Bu grupların bir kısmı iyi, bir kısmı iyi değildi. Yalnız Allah'ın rahmeti halâ onları muhafaza ediyor, bazan nimetlerle, bazan da sıkıntılarla arka arkaya onları sınavlardan geçiriyordu. Belki tekrar Rabblerine dönerler, olgunluğa kavuşurlar ve doğru yola gelirlerdi:

"Ola ki doğru yola dönerler diye onları iyilikler ile ve kötülükler ile sınavdan geçerdik."

Arka arkaya sınavlardan geçirilmek Allah'ın kullarına bir rahmetidir. Onlar için sürekli bir uyarı niteliğindedir. İnsanı gayrete ve vurdumduymazlığa iten unutkanlığa karşı koruyucu bir önlemdir...

-Onların arkasından yerlerine Kitab'a (Tevrat'a) varis olan başka bir kuşak geçti. Bunlar bu alçak dünyanın menfaatini alıyorlar ve "Nasıl olsa affedileceğiz" diyorlar. Kendilerine o menfaatin bir katı daha verilse onu da kaparlar.

Musa peygamberin peşisıra gelen nesillerden sonraki bu nesillerin ana vasıfları şudur: Onlar, Kitab'ı miras almışlar ve onu incelemişlerdir. Yalnız onun direktifleri doğrultusunda şekillenmiş, kalpleri ve davranış biçimleri de ondan etkilenmemiştir. Nitekim etüdlere tabi tutulan bir kültüre, ezberlenen bir bilgiye dönüşen her inans sisteminin durumu budur. Bunun yanında onlar, dünya hayatının mallarından birini gördüklerinde, hemen üzerine üşüşmüşlerdir. Sonra da dönmüşler, bu yaptıklarını te'vile kalkışmışlar ve: "Nasıl olsa affedileceğiz" demişlerdir. İşte bu mantıkla onlar, her ne zaman yeni bir dünya malı ile karşılaşmışlarsa yeniden onun üzerine atılmışlardır!

Yüce Allah onların bu tutumlarını olumsuz bir soru ile ortaya koyuyor:

“Peki Allah hakkında yalnız doğruyu söyleyecekler” diye bu Kitap’ta onlardan söz alınmamış mıydı? Bu kitabın içirdiği mesajları okumamışlar mıydı?

Tevrat’ta onlardan söz alınmış değil miydi? Onu te’vil etmemek ve hükümlerini hilelerle saptırmamak, Allah adına gerçeğin dışında hiçbir şeyi söylememek üzere söz vermemişler miydi? Öyleyse nasıl oluyor da, “Nasıl olsa affedileceğiz” deyip dünya hayatının malları üzerine atılıyorlar? Allah adına yalan sözlerle kendilerini temize çıkarıyorlar. O’nun kendilerini bağışlayacağını kesin söylüyorlar: Halbuki onlar, yüce Allah’ın ancak gerçekten tevbe edenleri, fiili olarak günahlardan dönüş yapanları bağışlayacağını biliyorlar. Kendilerinin böyle bir durumları olmadıklarını, dünya hayatının mallarından herhangi biri ile karşılaştıklarında hemen ona sarıldıklarını görüyorlar. Ve onlar bu Kitap’ı inceleyip içindekilerini öğrendikten sonra, böyle bir tavır takınıyorlar!

Evet! Onlar Kitap’ı incelemişler, ancak inceleme kalplerini harekete geçirmemiş, hiçbir fayda sağlamaz. Dini incelemiş-öğrenmiş nice bilginler vardır ki, kalpleri ondan tamamen uzaktır. Onların incelemeleri sırf onu te’vil etmek, açık bir kapısını bulmak ve hükümlerini saptırmak içindir. Niyetleri, kendilerini dünya hayatının nimetlerine kavuşturabilecek fetvalar çıkarmaya yöneliktir. Dinin karşısındaki en büyük felâket; dini bir bilim dalı olarak incelediği halde, bir inanç sistemi şeklinde ona sahiplenmeyen ve Allah’tan korkup sakınmayan bilginlerden başka nedir ki!

“Günahlardan sakınanlar için ahiret yurdu kesinlikle daha hayırlıdır. Bu-na akıl erdiremiyor musunuz?

Evet. Orası ahiret yurdu! Allah’tan korkup sakınanların kalplerinde ahiretin önemi, terazinin kefesinde ağır basan biricik değerdir. İnsanı, bu dünyanın geçici ve imtihan için verilen nimetlerine kapılmaktan koruyacak en önemli değer kaynağıdır. Ahiret hayatını hesaba katmadan hiçbir ruh ve hiçbir canlı doğru yolda ilerleyemez. Ahiret yurdu olmadan, insanın içindeki şiddetli arzuları, yeryüzünün nimetlerine duyulan eğilimleri hangi şey dengeleyebilir? Hangi güç insanın ümit ve arzuları önüne geçebilir ve onu kötülükten alıkoyabilir? İnsanın içindeki bu arzuların taşkınlığını, şehvetlerin ateşini, ümitlerin sarhoşluğunu hangi kuvvet dindirebilir? Dünya hayatının sona ermesiyle kaybedilen ve insanın uğrunda mücadele verdiği dünyalık nasibine karşılık onu ne huzura kavuşturabilir? Hak ile batıl, iyilik ve kötülük arasındaki savaşta onun direnmesini hangi güç sağlayabilir? Dünyanın nimetlerinin birbir ellerinden kaçıp gitmesi, kötülüğün, sınırlılığın ve batılın azgınlığı karşısında insanın şiddetli arzularını frenleyecek ne vardır?

Bu korkunç hengâmede ve bu büyük savaş meydanında kesin bir ahiret inancı olmadan taş taş üstünde kalmaz. Gelişen olaylara ve değişen durumlara karşı direnemez. Ahiret yurdu; Allah’tan korkan, bağışlayan, kendisini arındıran, sarıntılara, kasırgalara ve fitnelere karşı hak ve iyilik üzerinde direnen, etrafına bakmadan güvenle, gönül huzuru ile, kalpleri kesin inançla dolu olarak yürü-

yenler için, gerçekten daha güzeldir. (74)

Bu ahiret yurdu, “Bilimsel Sosyalizm” in propagandacılarının kalplerimizden, inanç sistemimizden ve hayatımızdan söküp atmaya çalıştığı gayblerden biridir. Onlar bu gayb inancı yerine, “Bilimsellik” adını verdikleri kâfir, cahil ve kör bir düşünceyi yerleştirmeye çalışıyorlar.

İşte ortaya konmaya çalışılan bu uğursuz çabalar hayatın düzenini bozduğu gibi, insanın iç huzurunu da zedelemektedir. Kesin bir inanç dışında hiçbir şekilde frenlenemeyecek çılgın ihtirasları harekete geçirmektedir. Rüşvetin, bozgunculuğun, arzu ve isteklerin, taşkınlıkların alevlerini serbest bırakmaktadır. İhmalkârlığı, vurdumduymazlığı ve hainliği hayatın her alanına yaymaktadır...

“Gaybılık” ile çelişen “Bilimsellik” onsekizinci ve ondokuzuncu asrın yobazlıklarından biridir. “Beşeri Bilimler” bile bu yobazlıktan sıyrılmıştır. Artık yirminci asırda cahillerden başka bu tür yobazlıklara takılan kimse kalmamıştır! (75) “İnsan” ın fıtratı ile çelişen üstelik “hayat” ı da beşeriyeti yok edecek, tehdit edecek biçimde felâkete sürükleyen bir cehalettir bu! Bütün beşeriyetin elinden hayatının ve güzelliklerinin ana maddelerini soyup almak isteyen ve böylelikle bütün insanlığın sonunda siyonizmin otoritesine boyun eğmesini kolaylaştıran siyonist bir plândır bu. Belki plânsız olarak işinin bilincinde olmayan bazı kimseler, şurada burada papağan gibi bilimsellik naraları atmaktadırlar. Yalnız siyonizmin dünyanın değişik ülkelerinde kurduğu ve kendilerini beslediği rejimler şurada burada bu korkunç planı bilinçli olarak uygulamaya çalışmaktadırlar!

Hem ahiret meselesi hem de takva meselesi inanç sisteminde ve insanın hayatında iki ana meseleyi oluşturduğundan Kur'an-ı Kerim'in anlatım tarzı, bu basit hayatın, dünya hayatının mallarına üşüşen muhataplarının düşünmelerini sağlamaya çalışıyor:

“Günahlardan sakınanlar için ahiret yurdu kesinlikle daha hayırlıdır. Buna akıl erdiremiyor musunuz?

Eğer insanın arzu ve istekleri değil de aklı hüküm verseydi, bilim diye adlandırılan cehalet değil de gerçek bilimin sözü geçseydi, ahiret yurdu şu fani dünyanın bir kesin kaynağı olurdu:

“Onlar ki, Kitab'a sımsıkı sarılırlar ve namazı kılarlar. Hiç kuşkusuz, biz iyi amel işleyenlerin mükâatını kayba uğratmaksızın tam olarak veririz.”

Burada kendilerinden söz alınan ve kitabın muhtevasını incelediği halde incelediği kitaba sarılmayan, onu uygulamaya koymayan, düşüncelerinde, hareketlerinde, davranış tarzlarında ve hayatlarında ona başvurmayan ve bağlanmayanlara üstü kapalı olarak değinilmektedir. Yalnız ayeti kerime bu özel dokunuşun ötesinde genel bir hüküm niteliğindedir. Bütün şartlarda her kuşağa mesajını eksiksiz olarak vermektedir.

(74) Fı Zılâ-il Kur'an'ın 7. Cüz'üne bakınız.

(75) Fı Zılâ-il Kur'an'ın 7. Cüz, En'am, 59. ayetinin tefsirine bkz.

"Sarılırlar" sözcüğünün ifade tarzı, rahatlıkla algılanabilecek ve görülebi-
lecek bir manayı tasvir eder gibidir. Kitaba, kuvvet, ciddiyet ve kesinlikle sarıl-
manın tablosudur. Yüce Allah kendi kitabına ve hükümlerine bu şekilde
sarılmalarını ister. Gerçeği kabul etmekten kaçmadan, baskı yapmadan ve ta-
assuba koşmadan... Ciddiyet, kuvvet ve kesinlik başkadır, gerçeği kabule ya-
naşmamak, baskı yapmak ve taassub göstermek daha başkadır. Ciddiyet, kuvvet
ve kesinlik meseleye yumuşak bakmakla çelişmez. Yalnızca kaypaklıklar çeli-
şir. Geniş ufuklu olmayı engellemez, yalnızca umursamazlıkla çelişir. Realitele-
rin de Allah'ın şeriatının hükmüne boyun eğmesi gerektiği anlamına gelir.

Kitab'a ciddiyet, kuvvet ve kesin biçimde bağlılık ve namazın -yani ibadetin-
ikame edilmesi, Rabbani yolun insanın hayatını düzeltmek için gerekli olan iki
tarafı niteliğindedir. Bu ayette Kitab'a sarılmanın ibadetlerle beraber verilmesi
özel bir anlam ifade etmektedir. Buradan anlaşıyor ki, bu hayatın düzelmesi
için Kitab'ın insanın hayatında uygulanması gerektiği gibi, insanların kalpleri-
nin düzelmesi için de ibadet amaçlı davranışların yerine getirilmesi gerekmektedir.
Bu iki unsur, insanın hayatını, iç dünyasını düzeltecek ilâhi sistemin iki
kesimini oluşturmaktadır. Bu iki ana unsur olmadan hayatı ve insanın iç dün-
yasını düzeltmek mümkün değildir. Ayetin son kısmı bu düzeltmeye işaret et-
mektedir:

**"Hiç kuşkusuz biz iyi amel işleyenlerin mükâfatını kayba uğramaksızın tam
olarak veririz."**

İşte ayetin bu cümlesi, sözkonusu gerçeğe işaret etmektedir. Kitab'a pratik
olarak ciddi biçimde sarılmak ve birer ibadet olarak bu şiarları yerine getirmek
adı geçen düzelmenin iki ana unsurudur.

Bu düzelme, Allah'ın bu yolda çalışanların mükâfatını zayi etmeyeceği bir
düzelmedir.

Bu ilâhi sistemin iki tarafından biri ihmal edilmedikçe, hayat bozulmaya
yüz tutmaz. Ciddi biçimde Kitab'a sarılma ve onu insanların hayatına hakim
kılmanın terkedilmesi, kalpleri düzelten ve Kitab'ın hükümlerini hilelere baş-
vurmadan uygulamayı sağlayan ibadetin terkedilmesi ile hayat fesada uğrar. Kitap
ve ibadete sarılma olmayınca ehli kitabın konumuna düşülür. Nitekim kalpleri
ibadetten usanan, dolayısıyla Allah korkusu duygusu körelen bütün kitap sa-
hipleri bu konumdadır.

İslâmın yolu, unsurları birbirini tamamlayan mükemmel bir yoldur. Oto-
riteyi Kitab'ın ana ilişkilerine dayandırdığı gibi, kalbi de Allah'a kulluk temeli-
ne dayandırır. Bu nedenle kalpler Kitap'la bir uyum içine girer. Kalpler de düzelir,
hayat ta düzelir.

İşte bu Allah'ın yoludur. Allah'ın cezasına müstehak olan ve bedbaht ol-
maya mahkûm olanlardan başkası bu yoldan sapmaz ve onu başka bir yolla de-
ğiştirmeye kalkmaz!

Bu surede yer alan kıssanın halkalarının sonunda, yüce Allah'ın İsrailoğulları'ndan nasıl söz aldığı açıklanıyor:

“Hani o dağı (Tur Dağı'nı) başları üzerine çıkarmıştır, onlar dağın üzerlerine düşeceğini sanmışlardı. Bu durumda kendilerine “Size verdiğimiz kitaba sımsıkı sarılınız ve içindeki mesajları sürekli aklınızda tutunuz ki, kötülüklerden sakınabilesiniz” dedik.”

Bu unutulmayacak bir sözleşme, unutulmayacak şartlarda alınmıştı. Bu sözü aldığı anda yüce Allah, dağı bir gölgelik gibi üzerlerine kaldırmıştı. Onlar dağın tepelerine ineceğini sanmışlardı! Önceden bu sözü vermekten geri durmuşlardı. Ne var ki, korkunç bir harikanın gölgesinde bu sözü vermekten baş çare bulamamışlardı. Ve bu korku onları bir daha döneklik yapmaktan alıkoymalıydı. Bu güçlü harikanın altında, bu sözlerine kuvvet ve ciddiyetle sarılmaları istenmişti. Var güçleriyle ve kesinlikle ona bağlı kalmaları emredilmişti. Bu sağlamlaşmış sözleşmelerinden geri dönmemeleri, onu basite indirgememeleri ve hafife almamaları, bu sözleşmeyi bütün muhtevasıyla hatırdan tutmaları istenmişti. Belki böylece kalpleri kendilerine gelir ve Allah'tan korkarlardı. Sürekli Allah'a bağlı kalır, O'nu unutmazlardı!

Ne var ki, yahudi bildiğimiz yahudidir, sözleşmeyi bozdu. Allah'ı unuttu. Günahlara daldı. Neticede Allah'ın gazabına ve lânetine müstehak oldu. Allah'ın cezasını haketti. Halbuki Allah onları o zamanlar tüm insanlar arasından seçmişti. Onları bol bol nimetleri ile donatmıştı. Yine de yahudi nimetlere şükretmedi, sözleşmeye bağlı kalmadı, verdiği kesin sözü hatırlamadı... İşte böylece Allah'ın kurallarına asla zulmetmediğini daha net olarak kavrayabiliyoruz...

TEVHİD VE ŞİRK

Şimdi ele alacağımız ders tamamıyla Tevhid ve Şirk konusu etrafında yoğunlaşıyor. Nitekim daha önce surede yer alan bütün kıssalar da bu konuyu ana eksen olarak almışlardı. Her peygamberin sürekli olarak insanlara Tevhid gerçeğini hatırlattığı, şirke bulaşmanın akibetinden onları sakındırdığı, bu hatırlatma ve sakındırmalardan sonra yapılan uyarıların teker teker gerçekleştiği surede yer alan kıssalarla işlenmiştir.

Şimdi ele alacağımız bölüm Tevhid konusuna yeni bir açıdan, köklü bir perspektiften bakmaktadır. Allah'ın insanlara sunduğu fitrat açısından Tevhid'e bakmaktadır. Allah, daha zerrecikler aleminde iken onların ruhlarından ve oluşumlarından Tevhid'e ilişkin söz almıştır! Allah'ın ortaksız ilâhlığını kabul etmek, insanın oluşumunda yer alan fitratın gereğidir. Bu yüce yaratıcının insanın yapısına yerleştirdiği ve insanı öz varlığının yargısı ile kendi üzerine tanık tuttuğu fitratıdır. Yaratılışının derinliklerinde bu gerçeğin bilincinde oluşunun yargısı da ayrıca bu hükmün pekiştiricisi niteliğindedir. Allah tarafından insanlara iletilen mesajlara -peygamberliklere gelince, bunlar ancak birer hatırlatma ve ilk fitratın doğrultusundan sapıp hatırlatmaya ve uyarıya muhtaç konuma düşenlere birer uyarıdır. Tevhid, ilk yaradılışında insanın, fitratı ile yaratıcısı arasında gerçekleşen sarsılmaz bir sözleşmedir. Kendilerine hatırlatmada ve uyarıda bulunacak peygamberler gönderilmese bile, onlar için bu sözleşmenin bozulmasında haklı bir gerekçe olamaz. Yalnız yüce Allah'ın rahmeti insanları icabında yolunu şaşırabilecek fitratları ile başbaşa bırakmamayı, aynı şekilde sapıklığa sürüklenebilecek olan akıllarına da onları havale etmeyi uygun görmüştür. Yüce Allah'ın bu konuda uygun gördüğü yöntem, insanlara müjdeleyici ve uyarıcı olarak peygamberler göndermek ve peygamberlerin gönderilişinden sonra insanlara, sapıklığa düşmeleri için ellerinde hiçbir bahane bırakmamaktır!

Şimdi ele alacağımız derste Tevhid konusu bu açıdan işlenirken, Kur'an'ın anlatım tarzı bu önemli meseleyi değişik çizgilerden ele almaktadır:

1- Hikaye ile ifade edilen çizgi: Bazı rivayetlere göre İsrailoğulları'nın tarihinde böyle bir durumun söz konusu olduğu dile getirilirse de tercihe şayan görüğe göre, bu hiçbir yer ve zamanla sınırlı olmayan bir örnektir. Bu insanların iç dünyasında ve tarihte her zaman tekrarlanan bir durumun tasviridir. Her ne zaman insanlardan bazısına ilimden bir pay verilmişse bu ilmin onları gerçeğe ve doğru yola iletmesi beklenmiştir. Fakat insan kendisine verilen bu ilimden sıyrılabilir, ondan hiçbir şekilde yararlanmayabilir. Kendilerine ilimden hiçbir şey verilmeyenler gibi sapıklık yolunda yürümeye devam edebilir. Hatta yolun karanlıklarında aydınlatıcı bir fener olan iman zevkiyle kaynaşmamış olan bu ilim, insanı daha uğursuz, daha sapık ve daha bedbaht bir yola çekebilir!

2- Başka bir hikâye ile ifade edilen çizgi: Bu kıssadan fitratın Tevhid'den

adım adım şirke doğru nasıl kaydığı tasvir edilmektedir. Burada yüce Allah'ın kendilerine vereceği çocuktan hayır bekleme umudu ile yaşayan bir insan çifti örnek gösterilmektedir. Her ikisinin de fitratı Rabpleri olan Allah'a yönelmektedir. Eğer kendilerine iyi bir halef verecek olursa, şükredenlerden olacaklarına dair kesin olarak Allah'a söz vermektedirler. Allah'ın onların dileklerini yerine getirmesinden sonra kalpleri sapmakta, Allah'ın kendilerine verdiğini O'na ortak koşmaya başlamaktadırlar!

3- Bu kıssada tasvir ile ifade edilen unsur: Burada insanın öz yapısında var olan alıcı cihazlarının nasıl köreldiği ve insanları insanlık derecesinden aşağıya yuvarlatıp hayvanların seviyesine indiren, gerçekten ve haklı olarak onları cehennemden yakıtı haline getiren sapıklığa nasıl vardığı tasvir edilmektedir. Bu duruma düşen insanların kalpleri vardır, fakat onlarla bir şey duyamazlar. Gözleri vardır onlarla bir şeyi göremezler. Kulakları vardır onlarla bir şeyi işitemezler. Ve bunların hepsinin ötesinde onlar dönüşü ve kurtuluşu olmayan bir sapıklığa düşmüşlerdir!

4- Mesaj unsurunu ifade eden çizgi: Bu direktifler, körden bu alıcı cihazları harekete geçirmek, düşüncelerini ve değerlendirmelerini sağlamak, onları göklerin ve yerin harika sistemine yöneltmek ve bu cihazları ardında ölümün gizlendiği geliş zamanı belli olmayan ecele ilişkiye geçirmek, onları doğru yola açtığı halde sapıkların kendisini delilikle ihtiar ettiği bu onurla peygamberin durumunu değerlendirmeye davet etmekle ilgilidir.

5- Onların sözde ilâhları etrafında yoğunlaşan, tartışma ile ifade edilen çizgi: Halbuki onların ilâhları, ilâh olmanın özelliklerinden, hatta hayatın özelliklerinden bile yoksundur!

Bu direktiflerin hepsi Peygamberimizin -salât ve selâm üzerine olsun- onlara ve onların ilâhlarına meydan okumaya yönlendirilmesi, hem onlardan, hem ilâhlarından hem de ibadetlerinden tamamen ayrı ve uzak olduğunu ilan etmesi, kendisinden başka hiçbir dostun bulunmadığı yegâne dosta sığınması ile sona ermektedir;

"Benim dostum, koruyucum Kitab'ı (Kur'an'ı) indiren Allah'dır. O, iyileri dost edinir, koruması altında tutar." (76)

Geçen dersin, sonu İsrailoğulları kıssasının son bölümünde yer alan yüce Allah'ın onlardan havaya kaldırılmış dağın gölgesi altında söz alması sahnesiydi. Bu yeni ders ise onu izlemektedir. Yüce Allah'ın insanın fitratından aldığı söz ile büyük sözleşme ile başlamaktadır. Bu sahne üstünlüğü ve şaheserliği ile havaya kaldırılmış dağ sahnesinin bile kendisine yetişemeyeceği bir sahnedir!

TEVHİD FITRATI

وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِن بَنِي آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَأَشْهَدَهُمْ

عَلَىٰ أَنْفُسِهِمُ السَّعِيرُ يَوْمَ قَالُوا بَلَىٰ شَهِدْنَا أَنَّا نَقُولُوا أَوَلَمْ نَكُنْ مِنْكُمْ قَوْمًا مَّا أَشْرَكُوا
أَبَاؤُنَا مِنْ قَبْلُ وَكُنَّا ذُرِّيَّةً مِنْ بَعْدِهِمْ أَفَتُهْلِكُنَا بِمَا فَعَلَ
الْمُبْطِلُونَ ﴿٧﴾ وَكَذَٰلِكَ نَقُصُّ الْأَيَّاتِ وَلَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ

172- "Hani Rabbin, Ademoğulları'ndan onların bellerinden soylarını dışarı aldı ve "Ben sizin Rabbiniz değil miyim? diyerek kendilerini birbirine şahit tutmuştu da onlar da "Evet şahidiz" demişlerdi. Allah kıyamet günü şöyle diyemeyesiniz diye bunu böyle yaptı; "bizim bundan haberimiz yoktu."

173- "Ya da şöyle diyemeyesiniz diye; "Vaktiyle atalarımız müşrik olmuşlardı, biz onlardan sonra gelen kuşaklardık, bizi eğri yola sapanların yaptıklarından dolayı mı mahvedeceksin?"

174- "İşte ayetlerimizi böyle ayrıntılı biçimde anlatıyoruz ki, ola ki, doğru yola dönerler."

Bu fitrat ve akide meselesidir. Kur'an'ın ifade tarzı, Kur'an'ın genel olarak izlediği metoda bağlı olarak bu meseleyi canlı bir sahne biçiminde sunmaktadır. (77) Bu gerçekten eşsiz bir manzaradır. Gayb aleminin derinliklerinde gizli bulunan şu gözle görülen dünyaya gelmeden önce Ademoğulları'nın bellerine yerleştirilen canlı zerreciklerin (zürriyetin) oluşturduğu manzara, yaratıcı olan yüce eğitici onları yarattıktan hemen sonra: "Ben sizin Rabbiniz değil miyim?" diye soruyor. O da yüce Allah'ın ilâh olduğunu kabul ediyor. Her çeşit noksan sıfattan münezzeğ olan Allah'a kulluk yapacağını belirtiyor. Yüce Allah'ın birliğine şahidlik ediyor. Evet, canlı zerre organizma atom gibi dağılmış olarak yüce yaratıcının elinde biraraya gelirken bunları kabul ediyor.

Bu gerçekten son derece parlak ve üstün bir yaradılış sahnesidir. Dil yönünden alışlagelen düşüncelerde bunun bir başka örneği yoktur! İnsan bütün hayal gücü ve enerjisiyle ona yöneldiğinde, biraraya toplanan, bir nokta etrafında kümelenen sayılamayacak derecedeki hücreleri düşündüğünde eşsiz yaratıcı ve yoktan var edici olan Allah'ın kendi bünyelerine yerleştirdiği özelliklerden dolayı onlara akıllı varlıklarmış gibi cevap verdiklerini, daha atalarının sulbünde iken, Allah'ın ilâhlığını, O'na tapacaklarını ve O'nun birliğine tanıklık ettiklerini ve bu ilkelere bağlılık üzere kendisinden söz alındığını gözönünde bulundurduğunda, bu sahnenin eşsizliğini ve şaşılabilecek bir üstünlüğe sahip olduğunu daha iyi kavrayacaktır!

İnsanın bünyesi bu son derece üstün, parlak ve eşsiz manzarayı kavramaya çalışırken derinden sarsılıyor. Bu sahnede her şeyden bağımsız olan zerrecikler canlandırılıyor. Herbir hücrede bir hayat var. Herbir hücrede gizli bir yetenek var. Herbir hücrede tüm sıfatlarına sahip bir insan bünyesi var. Hücrede var

(77) Yazarm, "Kur'an'da Edebi Tasvir" kitabına bakınız.

olan bu insan bünyesi, karanlık varlığın kalbinde gizli bulunan şeklini alması için gelişme ve ortaya çıkma izni beklemektedir. Bilinen varlık sahnesine çıkmadan önce kesin söz veriyor, antlaşma yapıyor!

Kur'an-ı Kerim varlık aleminin derinliklerinde ve insan fitratının derinliklerinde yerleştirilen korkunç ve engin hakikati bu bütün, parlak, eşsiz ve insanın aklını durduran sahnede güzele sunuyor. Hem de bunu yaklaşık on dört asır önce bu sahnede gözler önüne seriyor. Halbuki bu dönemlerde insanın yaradılışı, tabiatı ve buna ilişkin gerçekler hakkında birtakım kuruntulardan başka bir şey kimse tarafında bilinmiyordu! Kur'an'ın bu gerçeği dile getirişi üzerinden bunca asır geçtikten sonra, şimdi insanlar bu gerçeklerin ve bu tabiatın bir ucunu ancak açıklığa kavuşturabiliyorlar! İşte şimdi "bilim", daha insanın sulbünde birer hücre iken, bireylerin tüm özelliklerini içinde gizleyen ve "insan"ın hayatını kuşatan bir şifre niteliğindeki kalıtım hücrelerinin yani genlerin, evet işte bu genlerin üç milyar insanın ayrı sicilleri olduklarını ve bütün insanların özelliklerini içinde gizlediklerini belirtmektedir. Halbuki bu genler hacimleri itibarıyla bir santimetre küpü aşmaz. Bir dikiş iğnesinin açtığı deliği ancak doldurabilir. Bu öyle bir hükümdür ki, eğer Kur'an'ın çizdiği sırada verilmiş olsaydı o gün bunu söyleyenler aklını kaçırmakla ve delilikle itham edilirdi! Yüce Allah ne kadar doğru söylüyor: **"Biz onlara dış dünyada ve iç alemlerinde ayetlerimizi göstereceğiz ki, onun (Kur'an'ın) gerçek olduğu onlara iyice belli olsun."** (78)

İbn-i Abbas diyor ki, "Yüce Allah Adem'in belini sıvazladı. Bunun sonunda kıyamete kadar yaratacağı ruhlar ortaya çıktı. Onlardan söz aldı. Ve onları kendilerine şahit tuttu: Ben sizin Rabbiniz değil miyim? diye sordu. Onlar da "Evet" dediler. (79)

Bu sahne nasıl gerçekleşti? Yüce Allah Ademogulları'nın bellerinden zürriyetlerini nasıl aldı ve onları nasıl kendilerine şahit tuttu? Onlar nasıl: "Evet, biz buna şahidiz" dediler gibi sorulara gelince, verilecek cevap şudur: Yüce Allah'ın işlerinin şekli kendi zatı gibi gayb konularına girer, bilinmez. İnsanın kavrayış gücü, yüce Allah'ın zatını idrak edemediği müddetçe Allah'ın işlerinin de nasıl meydana geldiğine akıl erdiremez. Zira bir şeyin nasıl olduğunu düşünmek ne olduğunu düşünmenin ayrıntılı bir uzantısıdır. Yüce Allah'a izafe edilen bütün işlerin nasıl olduğunu düşünmeye çalışmadan onların birer realite olduğunu kabul etmekten başka çıkar yol yoktur. Yüce Allah'ın işlerine ve fiillerine değinen aşağıdaki metinleri ancak bu yöntemle anlayabiliriz. "Sonra duman halinde bulunan göğe yöneldi..." (Fussilit, II) "Sonra Arş'a" (A'raf, 54, Yunus 3, Ra'd, 2, Furkan, 59, Secde, 4, Hadid, 4); "Allah dilediğini siler, dilediğini bırakır" (Ra'd, 39), "Göklerde sağ elinde dürülmüştür." (Zümer 60), "Melekler sıra sıra dizildiği halde Rabbin gelince.." (Fecr, 22) "Üç kişinin fısıldaştığı yerde mutlaka dördüncüleri O'dur." (Mücadele, 7) Çünkü daha önce

(78) Fussilet Suresi, 53

(79) Bu rivayeti İbn-i Cerir ve başkaları Ravi zinciri ile beraber olarak verirler. Bu hadis Peygamber sözü olarak da İbn-i Abbas'ın sözü olarak da rivayet edilmiştir. İbn-i Kesir der ki: İbn-i Abbas'ın sözü olduğuna söyleyen rivayetler daha çok ve daha sağlamdır.

belirttiğimiz gibi bir şeyin nasıl olduğunu düşünmek, ne olduğunu düşünmenin bir ayrıntısıdır. Halbuki Allah'ın eşi ve benzeri yoktur. Bu nedenle Allah'ın zatını idrak etmenin yolu olmadığı gibi, işlerinin nasıl meydana geldiğini kavramanın yolu da yoktur. Yüce Allah hiçbir şeye benzemediği müddetçe O'nun işini de herhangi bir kimsenin işine benzetmenin yolu olmayacaktır. Yüce Allah'ın işlerinin nasıl meydana geldiğini öğrenmek için, yarattıklarının işlerini buna baz olarak alıp düşünmek tamamen yanıltıcı girişimlerdir. Çünkü, yüce Allah'ın mahiyeti diğer varlıkların mahiyetinden tamamen farklıdır. Buna bağlı olarak Allah'ın işlerinin nasıl meydana geldiği, diğer varlıkların işlerinin nasıl meydana geldiğinden farklı olacaktır. Aynı şekilde yüce Allah'ın işlerinin nasıl meydana geldiklerini açıklamaya çalışan bütün filozoflar ve kelâmcılar cahillik yapmış, sapıklığa düşmüş ve büyük yanlışlıklara yolaçmışlardır! ⁽⁸⁰⁾

Bununla beraber bu ayetlerin şöyle bir yorumu da vardır: Buna göre yüce Allah'ın Ademoğulları'nın zürriyetinden almış olduğu bu söz, fitrat sözüdür. Yani yüce Allah, insanları Allah'ın ilâhlığını ve birliğini kabul etmeye müsait ve eğilimli yaratmıştır. Onların fitratlarına bu duyguyu yerleştirmiş ve insanın bu fitrata bağlı olarak gelişmesine yolaçmıştır. İnsan fitratının temizliğini bozan ve onu fitratının doğrultusundan saptıran bozucu etkenle karşılaşmadığı sürece, bu istikametten sapmaz.

İbn-i Kesir tefsirinde diyor ki, gerek eski kuşağın bilginleri (Selef) gerekse daha sonraki nesillerin bilginlerinden (Halef) bazıları derler ki, buradaki "şahit tutma"dan amaç, onların Tevhid üzere yaratılmış olmalarından ibarettir. Nitekim Ebu Hureyre ve Eyad b. Surey'den aldığı rivayette böyle deniyordu. Hasan-ı Basri de ayeti bu şekilde yorumlamıştır. Yukarıda sözü edilen bilginler diyorlar ki; işte bu nedenle ayette yüce Allah: "Rabbin Ademoğulları'ndan.... aldı" diyor. "Adem'den.... aldı" demiyor.

"Onların bellerinden" diyor. "O'nun belinden" demiyor. "Zürriyetlerini" kavramı, "onların soylarını nesilden nesile, asırdan asıra sürüp giden bir zincirleme şeklinde devam ettirdik" demektir. Nitekim başka ayetlerde deniyor ki, "Sizi yeryüzünde halifeler (yönetici-egemen) yapan O'dur. ⁽⁸¹⁾ "Sizi yeryüzünün halifeleri yapıyor" ⁽⁸²⁾ "Tıpkı sizi başka bir kavmin soyundan türettiği gibi" ⁽⁸³⁾ Sonra buyuruyor ki: "Ben sizin Rabbiniz değil miyim?" dedi. Ve buna kendilerini şahit tuttu. Yani yüce Allah onları yarattığında, onlar buna şahitlik ettiler ve bunu hal dili ile ifade ettiler... Bu bilginler diyorlar ki; şahitlik bazan söz ile olur. Nitekim şu ayetteki şahitlik bu anlamdadır: "Kendi aleyhinize şahitlik ederiz derler. Dünya hayatı onları aldattı da kâfir olduklarına kendi aleyhlerine şahitlik ettiler." ⁽⁸⁴⁾ Bazan da hal dili ile olur: "Müşrikler, kendilerinin kâfir olduklarına şahitlik ettikleri halde, Allah'ın camilerini onaramazlar ⁽⁸⁵⁾

(80) Daha geniş bilgi için "İslâm Düşüncesinin İlkeleri ve Özellikleri" kitabının ikinci cildinde yer alan "Ululhiyet Gerçeği" bölümüne bakınız."

(81) Fâtır Suresi, 39

(82) Neml Suresi, 62

(83) En'am Suresi, 133

(84) En'am Suresi, 130

(85) Tevbe Suresi, 17

ayetindeki şahitlik bu türden bir şahitliktir. Yani onlar dilleriyle kâfir olduklarını söylemiyorlar, fakat halleri onların kâfir olduklarına şahitlik etmektedir. “Ve kendisi de buna şahittir” (86) ayeti de bunun gibidir. Aynı şekilde istemek de bazan söz ile bazan da hal dili ile dile getirilir. Hal ile istemeye, “ve size istediğiniz her şeyi verdi” (87) ayeti delil olmaktadır. Bu alimler diyorlar ki; bu ayetten amacın hal ile şahitlik etmek olduğuna delil, bu şahitliklerinin onların şirk koşmalarına karşı bir hüccet olarak ileri sürülmesidir. Eğer bu bazılarının dediği gibi bir realite olarak gerçekleşmiş olsaydı, herkes bunu hatırlar ve bu onun aleyhine kesin bir delil olurdu. Eğer Peygamberimizin -salât ve selâm üzerine olsun- bunu haber vermiş olması varlığı için yeterli bir delildir denilecek olursa, buna verilecek cevap şudur: “Müşriklerin yalanlayıcıları peygamberlerin kendilerine ilettiği bu ve benzeri haberlerin hepsini yalan sayarlar. Bu tutumları da onların aleyhine kesin delil olur. Bu da gösteriyor ki; sözkonusu edilen sözleşme insanların üzerinde yaratıldığı fitrattır. Yani onlar, Tevhid’i rahat kabul edebilecek bir yeteneğe sahip olarak yaratılmışlardır. Bu nedenle yüce Allah, “dememeniz için” yani; “Kıyamet gününde biz bundan” yani “Tevhit’ten habersizdik” veya “Bizim atalarımız şirk koştuklarından biz de onlara uyduk” dememeniz için buyuruyor...

İbn-i Kesir’in bu bölümün başında aktardığı hadisler ise şunlardır:

Ebu Hureyre (Allah ondan razı olsun) Peygamberimizin -salât ve selâm üzerine olsun- öyle buyurduğunu anlatıyor:

“Her doğan çocuk, fitrat üzere doğar.” Başka rivayete göre ise, “Bu din üzere doğar. Sonra annesi ve babası onu ya yahudileştirir ya da hristiyanlaştırır ya da mecusileştirir. Tıpkı her yönü ile mükemmel doğan hayvan yavrusu gibi... Siz onda bir sakatlık görür müsünüz” (88)

İyad b. Hımar Peygamberimizin -salât ve selâm üzerine olsun- şöyle buyurduğunu aktarıyor: “Allah buyuruyor ki: Ben kullarımı tek ilâh inancına yatkın yarattım. Sonra şeytanlar kendilerine geldiler ve onları dinlerinden saptırdılar. Kendilerine helâl kıldıklarını haram kıldılar.” (89)

Beni Sa’d kabilesinden Esved b. Surey diyor ki: Ben Peygamberimizle -salât ve selâm üzerine olsun- birlikte dört savaşa katıldım. Bir ara müslümanlar düşman askerlerinin hepsini öldürdükten sonra, çocuklara da uzandılar. Peygamberimiz -salât ve selâm üzerine olsun- bu olayın haberini alınca çok üzüldü ve hemen şöyle buyurdu: “bazılarına ne oluyor ki çocuklara da uzanıyorlar?” Bir adam: “Ey Allah’ın Peygamberi! Onlar müşriklerin çocukları değil mi? diye sorunca, Peygamberimiz: “Hiç kuşkusuz sizin en seçkinleriniz de müşriklerin çocuklarıdır. Şunu iyi bilin ki; can taşıyan her çocuk, fitrat üzere doğar. Dili açılıncaya kadar bu fitrat üzere kalır. Sonra annesi ve babası onu ya yahudileştirir ya da hristiyanlaştırır.” Hasan diyor ki; yüce Allah Kur’an-ı Kerim’de bu

(86) Adiyat Suresi, 7

(87) İbrahim Suresi, 37

(88) Buhari, Müslim

(89) Müslim

bağlamda “Hani Rabbin, Ademoğulları’ndan, onların bellerinden soylarını dışarı aldı” buyuruyor.” (90)

Biz yüce Allah’ın: “Hani Rabbin Ademoğulları’ndan, onların bellerinden soylarını dışarı aldı ve kendilerini birbirinin üzerine şahit tutmuştu” ayetindeki sözünün hal dili ile gerçekleşen bir şey olarak değil de, olduğu gibi gerçekleşmiş olmasını uzak bir ihtimal olarak görmüyoruz. Bizim düşüncemize göre bu olay, Allah’ın haber verdiği biçimde gerçekleşebilir. Allah diledikten sonra bunun meydana gelişini engelleyecek hiçbir şey de olamaz... Fakat biz aynı şekilde İbn-i Kesir’in tercih ettiği ve Hasan-ı Basri’nin aktarıp ayeti kendisine delil gösterdiği bu yaklaşımın da uzak bir ihtimal olduğunu söylemiyoruz. Bunlardan hangisinin daha doğru olduğunu en iyi bilen Allah’tır.

Her iki durumda da öz olarak bize anlatılmak istenen, yüce Allah fitrattan kendisini birlemesi için kesin bir söz almıştır. Tevhid gerçeği bu fitratin önüne yerleştirilmiştir. Varlık dünyasına gelen her çocuk onunla birlikte ortaya çıkar. Dışardan herhangi bir etken onun fitratını bozmadığı müddetçe insanın ondan saptması söz konusu olmaz! İnsanın hem doğru yola, hem de sapıklığa yönelme yeteneğini kötüye kullanan bir etken. Burada söz konusu olan zeminin ve şartların durumlarına göre su yüzüne çıkan potansiyel bir yetenektir. (91)

Tevhid gerçeği yalnız “insan”ın fitratına yerleştirilmiş değildir. İnsanın etrafını kuşatan varlığın fitratına da yerleştirilen bir gerçekliktir. Beşerin fitratı bütün varlığın fitratının bir parçasından başka bir şey değildir. Ona bağlıdır. Ondan kopuk bir halde değildir. Varlığın tümüne hükmeden yasalar sistemine beşerin fitratı da bağlıdır. Bununla beraber insanın fitratı, yankılarını ve dokunuşlarını büyük evrenin sözü edilen gerçeğinden etkilenecek, onun gerçekliğini kabul ederek algılamaya çalışır.

Bu varlık dünyasına hükmeden Tevhid yasasının içi evrenin şeklinde, ahenğinde, bölümlerinin birbirine uygunluğunda, hareketinin düzeninde, kanunlarının sürekliliğinde, bu kanunlara bağlı olarak gerçekleşen sürekli uygulamasında rahathlıkla gözlenebilmektedir. Sonra insanların şu anda ulaşabildiği bütünü ile az bir yekûn tutan bilime göre, bütün maddelerin atomlarının kendisinden meydana geldiği özün (cevherin) birliği de bu Tevhid ilkesinin geçerliliğini göstermektedir. Maddelerin atomları parçalanıp, protonlarının ve nötronlarının dağılmasıyla evrende bulunan bütün maddelerin sonuçta radyasyon haline dönuştüğü, tesbit edilen bilimsel keşifler arasında yer almaktadır.

Gün geçtikçe insanlar bu evrenin tabiatına yerleştirilen birlik ilkesine ve tabiat olaylarına hükmeden yasaların yapısına ışık tutan birtakım keşifler yapıyorlar. Evrenin bu yasaları kesin ve otomatik bir şekilde işlemez. Sürekli olarak Allah’ın özgür iradesine göre yenilenen Allah’ın kaderine uygun biçimde işlerler. Yalnız biz bu ilkeyi belirlerken, beşeri vasıtalarla elde edildiğinden dolayı

(90) İmam Ebu Ca’fer İbn-i Cerir (Allah ona rahmet eylesin), Yunus b. Abdil-A’la İbn-i Vehb-Seriy b. Yahya-Hasan b. Ebi Hasan ismâdî ile rivayet eder:

(91) “İslâm Düşüncesi” kitabının “İnsan Gerçeği” bölümüne bakınız. Dünya Yayınları C. III s. 291

hiçbir zama.. kesin bir hüküm ifade etmesi mümkün olmayan zanna dayalı beşer bilgisine dayanmıyoruz. Biz beşer bilgisinin bu keşiflerini sırf sevindirici bir gelişme olarak gördüğümüz için onlara da burada işaret ediyoruz. Evrenin herhangi kesin bir gerçeğini tesbit ederken başlıca dayanağımız, yarattığı her şeyi en iyi bilen yüce yaratıcı olan Allah'ın bize verdiği mesajdır. Kur'an-ı Kerim bu evrene hükmeden yasal sistemin tek bir irade ve tek bir yüce yaratıcı tarafından belirlenen birlik anayasası olduğu konusunda hiçbir şüpheye yer vermeyecek kesin bilgiler veriyor. Yine Kur'an-ı Kerim bu evrenin yüce Allah'a boyun eğdiğini, birliğini kabul ettiğini, Allah'ın kendisine bildirdiği şekilde O'na ibadet ettiği konusunda da herhangi bir kuşkuyla yer bırakmamaktadır. Biz evrenin Allah'a boyun eğmesi, O'na kulluk etmesi konusunda Allah'ın bize haber verdiklerinden başka bir şey bilemiyoruz. Biz evrenin düzeninde, hareketinde ve süresinde bu kulluğun ancak etkilerini görebiliyoruz. ⁽⁹²⁾

Allah'ın özgür iradesine uygun biçimde sürekli olarak yenilenen Allah'ın kaderi ile evrenin tümüne hükmeden bu yasal sistem, bu evrenin içinde yer alan varlıklardan biri olan insanın yapısında da geçerlidir. Onun fitratına yerleştirilmiş bulunmaktadır. Onu algılayabilmek için ayrıca rasyonel bir kavrayışa ve duygusal algılamaya ihtiyaç yoktur. Normal bir fitrat ile algılanabilir ve fitratın temeline yerleştirilmiştir. İnsanın fitratı onu dolaysız olarak algılayabilir, ona uygun biçimde hareket eder. İnsanın fitratı herhangi bir bozukluk ve sapıklığa düşmemişse, bu yasaya rahatlıkla uyum sağlayacaktır. Böyle bir sapıklık ve bozukluğa düştüğünde ise, kendi öz algılamasından sapar, öze yönelik sağlam yasasına göre hareket edeceğine, kendisini gelip-geçici arzu ve isteklerin akışına bırakır.

Bizzat bu yasalar sisteminin kendisi de, fitrat ile yaratıcısı olan Allah arasında gerçekleşen bir anlaşmadır. Bu anlaşma insanın yapısına yerleştirilmiştir. Yaradılışından itibaren insanın her canlı hücrelerine yerleştirilmiştir. Bu anlaşma peygamberlerden ve peygamberlerin misyonlarından çok eskilere dayanmaktadır. Bu anlaşmada, insanın her hücresi tek bir iradeye sahip olan, kendisine hükmeden ve onu tasarrufu altında bulunduran tek yasal sistemi belirleyen Allah'ın ilâhlığına şahitlik etmiştir. Fitratın bu anlaşması ve şahitliğinden sonra delil getirmeye gerek yoktur. -O ister bu anlaşma ve şahitlik hal dili ile gerçekleşmiş olsun, isterse bazı rivayetlerde belirtildiği gibi sözlü olarak gerçekleşmiş olsun farketmez- Hiç kimse kalkıp Allah'ın insanı Tevhid'e ileten kitabından habersiz olduğunu, bu Tevhid'e çağıran Allah'ın peygamberlik misyonlarından haber alamadığını söyleyemez. Yahutta, ben varlık alemine geldiğimde atalarımın Allah'a ortak koştuklarını gördüm. Tevhid'i tanıyabilmem için ölümden hiçbir yol yoktu. Ben atalarımın sapıklığa düşmeleri nedeniyle sapıklığa düştüm. Bu işten yalnız onlar sorumludur. Ben sorumlu değilim demesi asla tutarlı olmaz. İşte bu nedenle sözü edilen şahitlikten sonra şu açıklama geliyor:

“Allah, kıyamet gününde şöyle diyemeyesiniz diye bunu böyle yaptı. Bundan haberimiz yoktu, ya da şöyle diyemeyesiniz diye, vaktiyle atalarımız müş-

rik olmuşlardı, biz onlardan sonra gelen kuşaklardık, bizi eğri yola sapanların yaptıklarından dolayı mı mahvedeceksiniz?"

Fakat yüce Allah kullarına merhametinden dolayı... Kullarının saptırıldıkları zaman sapıtabileceklerini ve onların bu sağlam fitratlarının saptırıcı faktörlere maruz kalabileceklerini çok iyi bildiğinden... Nitekim Peygamberimiz de -salât ve selâm üzerine olsun- cinlerden ve insanlardan olan şeytanların insanın bünyesinde yer alan zaaf noktalarına dayanarak onu saptırmak istediğini belirtmiştir!

Evet yüce Allah kullarına merhametinden dolayı onları bu fitrat anlaşmasına göre hesaba çekmemeyi takdir etmiştir. Aynı şekilde onları kendilerine vermiş olduğu iyilik ve kötülüğü birbirinden ayırıcı akıllarına göre de hesaba çekmek istememiştir. İnsanların fitratlarını dıştan gelen sis tabakasının etkisinden, yozlaşmışlıktan ve sapıklıktan kurtarmak, aklını arzu ve isteklerin, zaafların ve şehvi ihtirasların baskısından kurtarmak amacıyla onlara peygamberler göndermeden, ayetlerini kendilerine açıklamadan onları sorumlu tutmayı dilememiştir. ⁽⁹³⁾ Eğer yüce Allah insanların fitratlarının ve akıllarının peygamberler ve peygamberlikler olmadan, ayetlerin hatırlatmaları ve ayrıntılı bilgilerine ihtiyaç duymayacak biçimde yalnız başına doğru yolu bulmaları için yeterli olacağını bilseydi onları bu iki yetenekle hesaba çekerti. Fakat yüce Allah ilmiyle onlara merhamet etmiş, kendilerine karşı delil olarak peygamberlik misyonunu esas almıştır:

"İşte ayetlerimizi böyle ayrıntılı biçimde anlatıyoruz ki, ola ki, doğru yola dönerler."

Belki böylece fitratlarına, bu fitratın Allah ile yaptığı anlaşmaya yüce Allah'ın kendi bünyelerine yerleştirdiği basiret ve idrak güçlerini kullanmaya yönelip dönüş yaparlar. İnsanın bünyesine yerleştirilen bu gizli yeteneklere dönüş yapmak, kalplerde Tevhid gerçeğini harekete geçirmeye ve onu Tevhid akidesi üzerinde yaratan, sonra ona merhamet ederek hatırlatmak ve uyarmak için mucizelerle desteklenen peygamberler gönderen biricik yaratıcısına dönmelerinin teminatıdır. ⁽⁹⁴⁾

FİTRATTAN UZAKLAŞMA

Fitratın doğru yolundan sapmanın ve Allah tarafından fitrattan alınan söz aykırı düşmenin, Allah'ın ayetlerini gördükten ve öğrendikten sonra onlardan yüz çevirmenin tasviri budur. Burada Allah'ın, ayetlerini kendisine verdiği gözleriyle ve düşüncesiyle onları algılayabilecek hale getirdiği halde bu ayetlerden sıyrılan, onlardan soyutlanan, yeryüzüne bağlanan arzu ve isteklerinin peşine düşen, ilk taahhüde-anlaşmaya ve doğru yolu gösteren ayetlere sarılmayan, dolayısıyla şeytanın emrine giren, Allah'ın himayesinden dışarı atılan, bundan böyle rahat yüzü görmeyen, huzur nedir bilmeyen ve belli bir çizgi tutturama-

(93) Nisa Suresi, 165. ayetin tefsirine bakınız. C. 3 s. 287

(94) "İslâm Düşüncesi" kitabının "Uluhiyet ve Ubudiyyet" ile "İnsan Gerçeği" bölümlerine bakınız.

yan bir insan tipinin durumuna dikkat çekiliyor.

Yalnız Kur'an-ı Kerim'in icazlı ifade metodu olayı basit bir şekilde sunmuyor. Onu canlı, hareketli bir manzara halinde tasvir ediyor. Bu manzarada kıs-kıvrak bir hareket, belirgin işaretleri, apaçık izleri, gözler önüne serilen tepkileri rahatlıkla gözlemleyebiliyoruz. Bu manzara yaşanan gerçek hayatın bütün duygularını kapsadığı gibi, ilham dolu ifadeleri yansıtan duygulara da yer vermektedir. (95)

وَأَنذَرُ عَلَيْهِمُ نَبَأَ الَّذِي آتَيْنَاهُ إِيَّاكُمْ فَأَنسَخْ مِنْهَا
فَاتَّخَذُوا لَهَا حَصَنًا فَكَأَنَّمَا لَهَا أَبْوَابُ ۖ وَلَوْ شَاءَ
رَبُّنَا لَوَهَّأْنَا بِهَا لَكِنَّا أَلَمَّا إِلَى الْأَرْضِ فَأَتَتْهُ مُوبِ
ثُ فَتَنَّا ۖ وَلَهُمَا الْحَكْمُ أَنْ يُحْلِلَ عَلَيْهِ يَلْهَثُ أَلَّا تُرْكُهُ
يَلْهَثُ ۖ ذَلِكَ مَثَلُ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَبُوا بِآيَاتِنَا فَاقْصِرْ
الْقَصَصَ لَهُمْ يَتَفَكَّرُونَ ۖ سَاءَ مَثَلًا الْقَوْمُ الَّذِينَ
كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَأَنفُسُهُمْ كَانُوا بِظُلْمٍ ۖ

175- "Onlara şu adamın olayını anlat: Adama ayetlerimizi sunduk, fakat o onların içinden sıyrılıp çıktı. Arkasından onu şeytan peşine taktı da azgınlardan oldu."

176- "Eğer dileseydik bu ayetler aracılığı ile onun düzeyini yükseltirdik, fakat o yere saplandı kaldı. Onun durumu üstüne varsan da, kendi haline bıraksan da dilini sarkıtp horlayarak soluyan köpeğin durumu gibidir. İşte ayetlerimizi yalanlayanların durumu budur. Bu hikâyeyi onlara anlat, ola ki, üzerinde düşünürler."

177- "Ayetlerimizi yalanlayan ve kendilerine zulmeden toplumun durumu ne kötü bir örnektir."

Bu sahne gerçekten hayret verici bir sahnedir. Bu dilin düşünce ve tasvir yönünden zenginliğine dayalı, son derece yeni bir manzara tasvir etmektedir. Burada yüce Allah bir insana ayetlerini veriyor, üstün nimetleriyle onu donatıyor, ilminden ona bir pay veriyor. Doğru yolu seçmesi, kendisi ile bağ kurması ve yükselmesi için gereken en güzel fırsatı sağlıyor. Fakat o, bunların hepsine rağmen, görüyorsunuz ya, bu işten sıyrılmak istiyor. Sanki o, etine yapışık bulunan deriden sıyrılır gibi bu ayetlerden sıyrılıyor. Çırpınarak, zorlanarak ve büyük bir çabayla ancak bunu üzerinden atabiliyor. Bedenine yapışık halde bulunan derisinden bir canlının yüzölçümü gibi bir sıyrılıştır bu. İnsanın bünyesi derinin bedeni sarması gibi Allah'a iman duygusuyla sarılmış değil miydi? İşte o, buna rağmen gördüğünüz gibi Allah'ın ayetlerinden sıyrılıyor, kendisini koruyan ör-

tüyü, bedenini muhafaza eden zırhı atıyor, arzu ve isteklere uymak için doğru yoldan sapıyor, aydınlık ufuklardan yuvarlanıyor, kapkaranlık çamura gömülüyor. Ve artık şeytanın bir oyuncacı durumuna düşüyor. Şimdi artık hiçbir koruyucu onu korumuyor. Kimse şeytandan onu muhafaza etmiyor. Ve o, şeytana uyuyor. Şeytana bağlanıyor. Şeytan ona egemen oluyor. Sonra bir de bakıyoruz ki, biz uğursuz, çirkin ve korkunç bir sahne ile karşı karşıyayız. İşte şimdi biz bu tuhaf yaratık ile karşı karşıyayız. Yeryüzüne çakılıp kalmış, çamura batmış bir yaratıktır bu. Bir de bakıyoruz ki, bu yaratık köpek şekline girmiş, kovulsa da kovulmasa da solumasını sürdüren bir köpek şekline. Bu hareketli manzaraların hepsi birbirini izliyor, arka arkaya geliyor. İnsanın hayatı burada olayı somut bir şekilde izliyor. Zaman zaman tepki gösteriyor, hayret ediyor, heyecana kapılıyor. Bu sahnelerin sonuna yani ardı arkası gelmeyen solumalar sahnesine gelindiğinde, sahnenin tamamını kuşatan gizli direktiflerle dolu bulunan yorum geliyor:

“İşte ayetlerimizi yalanlayanların durumu budur. Bu hikâyeyi onlara anlat, ola ki, üzerinde düşünürler. Ayetlerimizi yalanlayan ve kendilerine zulmeden toplumun durumu ne kötü bir örnektir!”

İşte onların örneği budur. İnsanı doğru yola ileten ayetler, imanı aşıl原因an direktifler onların fitratlarına ve bünyelerine ayrıca çevrelerini kuşatan bütün varlıkların yapılarına da yerleştirilmiştir. Buna rağmen onlar bunların hepsinden sıyrılmışlar. Sonra onların şekilleri değişmiş, hayvanlaşmışlar. Bünyeleri çirkinleşmiş “insan”lık konumundan hayvanların düzeyine düşmüşler... Çamurda debelenen köpeğin seviyesine inmişler. Halbuki onların imandan kanatları vardı. Bunlarla yüce alemlere açılabilirlerdi. Ne var ki, onlar bu güzel makamdan alçakların alçağı bir dereceye yuvarlanıyorlar!

“Ayetlerimizi yalanlayan ve kendilerine zulmeden toplumun durumu ne kötü bir örnektir.”

Bu örnekten daha kötü bir durum düşünebilir mi? Doğru yoldan ayrılıp haktan uzaklaşmaktan daha çirkin bir şey var mıdır? Yeryüzüne çakılıp kalmaktan, arzu ve isteklere bağlanmaktan daha kötü ne olabilir? Bu hareketleriyle kendi nefislerine zulmeden insandan daha fazla nefesine zulmeden birisi düşünebilir mi? Kendisini koruyan örtüyü çıkarıp atan, bedenini muhafaza eden zırhtan sıyrılan, böylece kendisini şeytanın oyuncacı haline getiren ve ona bağlayan, şeytana binek yapan, onu yeryüzüne çakılıp kalan şaşkınlık ve kararsızlık içindeki hayvanlar alemine sürükleyen ve sürekli köpeklerin soluyuşu gibi soluyan bir hayvan haline getiren kişiden daha zalim kim vardır?

Bu durumun nitelendirilmesi ve tasviri konusunda Kur'an-ı Kerim'in eşsiz, hayret verici ifade tarzından başka hangi söz bu kadar eşsiz ve hayret verici ifade gücüne sahip olabilir?

Sonra... Bu sadece okunan bir haber midir? Yoksa çoğu zaman bir realite olarak gerçekleştiğinden dolayı haber şeklinde verilen bir örnek midir? Bu açıdan aktarılan bir haber midir?

Bazı rivayetlerin kayıtlarına göre bu İsrailoğulları'nın Filistin'e girmelerinden önce orada yaşayan iyi bir insanın haberidir. Rivayetler, bu adamın şaşkınlığa ve sapıklığa düşüşünü detaylarına varıncaya kadar verirler. Bu rivayetlerde olay öyle bir üslubla dile getirilmiştir ki, onun yahudi kültürünün birparçası olmadığını söylemek çok zordur. En azından olayın tüm detaylarının kesinliği söz konusu değildir. Ayrıca bu rivayetlerde birtakım farklılıklar ve çelişkiler de vardır ki, bunlar aynı konuda daha fazla dikkatli olmamızı gerektirmektedir. Rivayete göre bu kişi İsrailoğulları'ndan biri olan Bel'am b. Bâûrâ'dır. O'nun Filistin'in zorba yerlilerinden biri olduğu da rivayet edilmiştir. Araplar'dan Umeyye b. Sait olduğu da gelen rivayetler arasındadır. Bu rivayete göre ise, bu adam Peygamberimizin -salât ve selâm üzerine olsun- çağdaşı olan, fasık olan Ebu Amir idi. Musa'nın -selâm üzerine olsun- çağdaşı olduğu da rivayet edilmiştir. Bir rivayete göre ise İsrailoğulları'nın şehre girmeyi reddetmelere üzerine, kırk yıllık çöl hayatından sonra İsrailoğulları'nın zalimleriyle savaşan Yuşa b. Nûn zamanında yaşayan bir adamdı. Hatırlanacağı gibi Kur'an-ı Kerim'de bildirildiğine göre, onlar peygamberleri Hz. Musa'ya -selâm üzerine olsun- şöyle demişlerdi: "Git sen Rabbin ile birlikte savaş, biz burada kalıyoruz." (96)

Ona verilen bu ayetlerin tefsirinde, onların kendisiyle dua edildiğinde kabul edilen "Allah'ın İsmi A'zamı (en yüce adı) olduğu da rivayet edildiği gibi, Allah tarafından gönderilen bir kitap olduğu ve onun da bir peygamber olduğu bildirilmiştir... Bundan sonra haberin detayları birçok açıdan farklılık göstererek uzayıp gider.

Bu nedenle biz "Fî Zılâl'il Kur'an'da" izlediğimiz metoda bağlı olarak bu rivayetlerin hiçbirine dalmayı uygun görmedik. Ayrıca Kur'an'ın metninde bunların hiçbirisi yer almıyor. Bu konuda Peygamber'e -salât ve selâm üzerine olsun- kadar varan sağlıklı bir hadiseye rastlayabilmiş değiliz. Dolayısıyla biz bu haberin ötesini araştırmaya gerek görmedik. Burada Allah'ın ayetlerini apaçık olarak gördükleri halde, bu ayetlerin gösterdiği yolda yürümeyip onları yalan sayanların durumu gözler önüne serilmektedir. Bu olay insanın hayatında ne de çok gerçekleşiyor. Allah'ın dininin bilgisi kendilerine bağışlandığı halde bu bilgiler doğrultusunda hareket etmeyenler ne de çoktur! Onlar bu dini bilgiyi, hükümlerin yerini değiştirmek ve onunla arzu ve isteklerine uymayı sağlamak için vasıta kılıyorlar. Onlar bu bilgilerini kendi heva ve hevesleri ve dünya hayatının nimetlerine sahip olduklarını zannettikleri efendilerinin arzu ve istekleri doğrultusunda kullanırlar.

Nice din bilgini tanıyoruz ki, Allah'ın dinini gerçek anlamda öğrendiği halde ondan sapar. Onu olduğundan başka türlü açıklar. Bu bilgisini bilinçli tahrifler, veryüzünün geçici hükümdarlarının keyfine göre fetvalar için kullanır! Bu tahrifler ve fetvalarla Allah'ın hakimiyetini ve O'nun yeryüzündeki bütün mukaddeslerini çiğneyenlerin saltanatını sağlama almaya çalışır!

Biz bu bilginler içinden; yasama Allah'ın haklarından biridir, bu hakka ken-

disinin sahip olduğunu iddia edenlerin ilâhlık iddiasında bulunmuş olacaklarını, ilâhlık iddiasında bulunanların ise kâfir olduklarını, ayrıca o kişilere bu hakkı verenlerin ve onların peşinden gidenlerin de kâfir sayılacaklarını bilen ve söyleyen kimseler gördük. Bununla beraber bu gerçeği bilmelerine ve dinde bu gerçeği bir zaruret olarak öğrenmelerine rağmen bu din bilginleri, yasama hakkını kendinde gören ve bu hakkı iddia etmekle ilâhlık iddiasında bulunan zalim idarecilere dua ederler. Bizzat kendilerinin küfürlerine hüküm verdikleri bu insanlara dua ederler ve onlara “müslüman” adını yakıştırırlar!.. Onların bu yaptıklarını, en ideal islâm olarak gösteriyorlar. Yine bunların bazılarını gördük ki; bir sene faizin bütün çeşitlerinin haram olduğunu yazdıkları halde, başka bir sene onun helâl olduğunu yazmaya başlarlar. Yine bunların öylelerine rastladık ki, insanlar arasında fuhuşun ve ahlâksızlığın yayılmasına ön ayak oldukları gibi, bu çirkefin üzerine din örtüsünü, dini ünvanları ve alâmetleri çekmeye çalışırlar.

Bu ise: “On ayetlerimizi sunduk, fakat o onların içinden sıyrılıp çıktı. Arkasından şeytan onu peşine taktı da, azgınlardan oldu.” ayetini doğrulayan bir delilden başka bir şey değildir. Bu yüce Allah’ın kendisinden söz ettiği haber sahibinin hayvanlaşmasından başka nedir ki?: “Eğer dileseydik, bu ayetler aracılığı ile onun düzeyini yükseltirdik, fakat o, yere saplandı kaldı. Onun durumu üstüne varsan da, kendi haline bıraksan da dilini sarkıtıp horlayarak soluyan köpeğin durumu gibidir.”

Eğer Allah dileseydi, kendisine verdiği ayetlerin bilgisiyle onu yükseltirdi. Ne var ki, yüce Allah bunu istememiştir. Çünkü ayetleri bilen bu adam, dünya hayatının rahatını tercih etmiş, ayetlere değil de arzu ve isteklerine uymuştur.”

Bu, Allah’ın kendi bilgisinden bir miktarını verdiği halde, bu bilgiden yararlanmayan, iman yolu üzerinde doğru bir istikamete yönelmeyen, horlanmış bir biçimde şeytanın peşine düşmek ve sonuçta şekil değiştirerek hayvanların mertebesine inmek için Allah’ın nimetinden sıyrılan herkesi kapsamına alan bir örnektir!

Sonra ardı arkası kesilmeyen köpek solumaları nedir acaba?

Kur’an’ın arzettiği manzaranın tasvir gücünden ve haberin vurgularından da anlaşıldığı gibi, bu solumalar dünya hayatının geçici güzellikleri peşinde koşarken yaşanan solumalardır... İşte dünyanın bu geçici zevklerine takılanlar, Allah’ın kendilerine verdiği ayetlerden sıyrılmak isteyenlerdir. Dünya malının peşinde düşen bu insanlara öğüt verilse de verilmese de, onlar bu solumalarından vazgeçmeyecekler ve onlar sürekli olarak bu hal üzere devam edip gidecekler.

Dünya hayatı her yerde, her zaman ve her toplumda bu örneği sürekli olarak gözlerimizin önüne getirir. Hatta birçok zaman geçmesine rağmen insanın gözleri hangi bilgene takılsa, onun durumunun da aynı olduğunu görür. Allah’ın ayetlerinden sıyrılmayan, dünya hayatının rahatına dalmayan, arzu ve isteklerin peşinde sürüklenmeyen, şeytanın boyunduruğuna razı olmayan, egemenliği ellerinde bulunduranların sahip oldukları dünya malının peşinden habire solu-

mayan, Allah'ın kendilerini koruduğu çok az bir kesim hariç!

Bu varlığı ve meydana gelişi hiçbir zaman kopukluğa uğramayan bir örnektir. Belli bir kuşakta meydana gelen bir olayla asla sınırlı değildir!

Yüce Allah, Peygamberimize -salât ve selâm üzerine olsun- bu örneği Allah'ın ayetlerinin kendilerine gönderildiği kavmine okumasını istiyordu ki, onlarda bu ayetler kendilerine verildikten sonra ondan sıyrılmasınlar. Sonrakiler için de ders olsunlar. Ardarda gelen nesiller tarafından okunsunlar. Allah'ın ilminden bir şey öğrenenler bu çirkin akibete uğramaktan sakınsınlar. Ardı arkası kesilmeyen bir soluyuş içine girmesinler. Hiçbir düşmanın düşmanına dahi reva görmediği biçimde kendi kendilerine zulüm etmesinler. Çünkü bu uğursuz akibet ile kendi kendilerinden başka kimseye zulmetmiş olmazlar!

Günümüzde bu tip alimlerden öylelerini gördük ki, Allah korusun kendi kendilerine zulmetmek için büyük bir ihtirasla ortaya atılıyorlar veya cehennem çukurundaki yerlerini kendileriyle beraber yarış halindekiilerden birinin almasından korkan adamın hali gibi, bu işe dört elle sarılıyorlar! Cehennem'deki bu yerini garantiye almak için her sabah biraz daha ilerliyorlar! Bu dünya hayatının sonuna kadar bitmek tükenmek nedir bilmeyen salyalı solumaları ile bu emellerinin peşinde koşup duruyorlar!

Allah'ım sen bizleri koru! Ayaklarımızı kaydırma! Üzerimize sabır yağdır! Ve müslüman olarak canımızı al!

İMAN VE HAYAT DÜZENİ

Bu ilahi haberin ve bu haberi bildiren Kur'an'ın ifade tarzı üzerinde bir başka açıdan durmak istiyoruz.

Bu örnek sahibini şehvi arzu ve isteklerin ağırlığından korumayan, dünya hayatının ağırlığından ve cazibesinden onu kurtarmayan, heva ve hevesine uymaktan şeytana bağlanmaktan, onun yolunu izlemekten, bu heva-heves yolları ile onun peşinde sürüklenmekten alıkoymayan bilginin örneğidir.

İşte ilim insanı korumadığından dolayı, Kur'an'ın yolu, müslüman nefisleri ve islâmi hayatı oluşturmak için kendisine has bir metod izler. Bu metod, ilmi sırf bilmek şeklinde ele almaz. Aksine, ilmi vicdan aleminde ve pratik hayatta hedefini gerçekleştirmek için hareketli, itici ve sıcak bir inanç sistemi olarak ele alır.

Kur'an'ın hayat sistemi akideyi, ilmi araştırmalar şeklinde hazırlanmış bir "teori" olarak ele almaz. Böyle bir inanç sistemi sırf bilgiden ibarettir. Vicdan dünyasında ve hayat alanında etkili olamaz. Bu kuru bir ilimdir. Sahibini keyfi arzularının peşine düşmekten korumaz. Şehvi arzuların baskısından hiçbir şeyi hafifletmez. Şeytanı da kovmaz. Aksine onun yolunu açar ve insanı ona köle haline getirir!

Aynı şekilde Kur'an'ın hayat yolu bu dini, "İslâm Nizamı", "İslâm Fıkıhı", "İslâm İktisadı", "Tabiat Bilimleri", "Psikolojik Bilimler" alanında ya-

plan etüdler şeklinde sunmuyor. Bu dini kültürel etüdlerin hiçbiri şeklinde takdim etmiyor!

Kur'an'ın hayat sistemi dini, itici, harekete geçirici, diriltici, yükseltici bir inanç sistemi şeklinde sunuyor. Kalbe ve akla yerleştikten sonra pratik uygulamasını gerçekleştirmek için harekete iten bir güç kaynağı olarak görür akideyi. Bu akide ölü kalpleri diriltiyor, canlandırıyor, harekete geçiriyor ve ilerletiyor. İnsanın fıtratındaki alıcı-verici cihazları uyarıyor. İnsanı Allah'a verdiği ilk söze döndürüyor. İnsanın hedeflerini ve değerlerini yüceltıyor. Artık çamurun cazibesi onu üzerine bindirmiyor ve onu asla dünya malına bağlamıyor.

Kur'an'ın hayat yolu, bu akideyi teori ve düşünce için bir metod olarak takdim ediyor. Bu insanların düşüncelerinden apayrı ve tamamen farklı bir metottur. Çünkü bu metod insanları, arzu ve isteklerin oyuncağı ve bedenlerin ağırlığı ve şeytanın aldatmaları altında oluşturdukları metodların kusurlarından, yanlışlıklarından, sapıklıklarından kurtarmak için gönderilmiştir!

Kur'an'ın hayat yolu, bu akideyi gerçeğin bir ölçüsü olarak sunuyor. İnsanların akıllarını ve duygularını bununla bir sisteme bağlıyor. İnsanların yönelişlerini, hareketlerini ve düşüncelerini bununla kontrol ediyor ve ölçüye vuruyor. Artık buna göre, bu ölçünün kabul ettiği şeyler doğrudur. Onları sürdürmek gerekir. Yine bu ölçünün reddettiği şeyler yanlıştır. Onlardan vazgeçmek gerekir.

Kur'an'ın hayat yolu, bu akideyi bir hareket metodu olarak takdim eder. Bu metod, insanları kendi programına ve kendi ölçülerine göre adım adım yücelerin yücüne doğru yükseltir, ilerletir. Realiteye dayalı bu hareket esnasında insanların hayat sistemini ve hukuklarının temellerini, iktisadlarının, sosyal yapılarının ve siyasetlerinin ilkelerini belirler. Bu ilkelere göre şekillenmiş akılları ile kanuni ve fıkhi yasalarını tesbit eder. Fizik ve psikolojik bilimlerine bu ölçülere göre biçim verir. Realiteye dayalı pratik hayatları neyi gerektiriyorsa onları düzene koyar. Onlar, detaylara ilişkin kanunları ve hükümleri belirlerken içlerinde akidenin sıcaklığını ve itici gücünü, şeriatin ciddiyetini ve realitesini, hayatın gerçek ihtiyaçlarını ve direktiflerini derinden hisseder!

İşte Kur'an'ın hayat yolu, müslüman nefisleri ve islami hayatı bu metod ile şekillendiriyor. Sırf etüd etme amacına yönelik teorik araştırmalara gelince bu ilim, sahibini yeryüzünün ağırlıklarından arzu ve isteklerin itici gücünden ve şeytanın aldatmasından koruyamaz. Beşer hayatı için yararlı bir şey takdim edemez! (97)

Burada ayetin akış seyri, bu manzarada tasvir edilen örnek üzerinde bir değerlendirmede bulunmak için kısaca duruyor. Allah'ın kendisine ayetlerini verdiği halde, onlardan sıyrılan adamın hareketi üzerine hidayet Allah'ın hidayeti olduğunu, Allah'ın kendisini hidayete ilettiği kimsenin gerçekten hidayet üzere bulunduğunu, Allah'ın saptırdığı kimsenin ise hüsrana uğradığını ve hiçbir şey kazanmadığını belirtiyor.

مَنْ يَهْدِ اللَّهُ فَمَا لَهْدَى وَمَنْ يُضِلْ فَأُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿١٧٨﴾

178- "Allah kimi doğru yola iletirse o doğru yolda olur, kimleri saptırsa işte onlar, hüsrana uğrayanlardır."

Yüce Allah aşağıdaki ayetlerde belirttiği gibi doğru yolu bulmak için çalışanları hidayete erdirir: "Bizim uğrumuzda çaba sarfedenleri biz, elbette yollarımıza iletiriz." (98) "Bir millet kendi durumunu değiştirmedikçe, Allah onların durumlarını değiştirmez." (99) "Nefse ve onu şekillendirene, ona kötülüğünü ve korunmasını ilham edene andolsun ki; nefsinı temizleyen kurtulmuş, onu kirlenip örten ziyana uğramıştır." (100)

Aynı şekilde kendisi için sapıklık yolunu seçen, doğru yolun delillerinden ve imanın direktiflerinden yüz çeviren, kalbini, kulaklarını ve gözlerini onlara karşı kapayanları da yüce Allah sapıklığa iter. Ayetlerin devamında bu noktaya ışık tutan bir ayet vardır: "Andolsun ki, birçok cini ve insanı cehennemlik olarak yarattık. Onların kalpleri vardır, fakat anlamazlar, gözleri var, fakat görmezler, kulakları var, fakat işitmezler. Onlar hayvanlar gibidirler, hatta hayvanlardan da daha sapıktırlar. Onlar gaflet içindedirler." (101)

Ayrıca: "Onların kalplerinde hastalık vardır, Allān da bu hastalıklarını artırmıştır." (102) "Allah kâfirleri ve zalimleri ne bağışlayacak, ne de doğru yola iletacaktır. Onların iletilecekleri tek yol cehennem yoludur. Orada ebedi olarak kalacaklardır..." (103) ayetleri de bununla ilgilidir.

Hidayet ve sapıklığa değinen bütün ayetleri göz önünde bulundurup bunların anlamları arasındaki ahenge dikkat edersek, önümüzde tek bir yol netleşir. Hiç şüphesiz önümüzde netleşen bu yol, hem İslâmı fırkaların kelâmcıları, hem hristiyan teolojisi, hem de bir dizi felsefi akımlar tarafından genel olarak kaza ve kader konusunda körükledikleri tartışma ortamından tamamen uzaktır.

Yüce Allah'ın insan denen varlığın kaderini sürüklenmeyi dilemesi, yüce Allah'ın bu insanı hem hidayeti hem de sapıklığı kabul edebilecek iki yönlü bir yetenek üzere yaratmasıdır. Bununla beraber insanın fitratına, tek olan ilâhlık gerçeğini kavrayabilme ve ona yönelebile yeteneği yerleştirmiştir. Sapıklığı ve hidayeti birbirinden ayırıcı nitelikteki aklı ona vermiştir. Buna ilave olarak bozulduğunda fitratını uyarmak, sapıtığında aklına doğru yolu göstermek için, apaçık delillerle peygamberler göndermiştir. Şu kadar var ki, tüm bunlardan sonra insanın kendisi ile yaratıldığı hem hidayet hem sapıklık niteliğine sahip olan bu iki yönlülük, bu iki yetenek, Allah'ın dilemesine uygun biçimde işler.

Aynı şekilde yüce Allah'ın dilemesi O'nun takdirine hükmeder. Buna bağlı olarak doğru yola ulaşmak isteyen ve bu yolda çaba sarfedenleri hidayete erdi-

(98) Ankebut Suresi, 65

(99) Ra'd Suresi, 11

(100) Şems Suresi, 7-10

(101) A'raf Suresi, 179

(102) Bakara Suresi, 10

(103) Nisa Suresi, 168-169

rir. Kendilerine verilen akıllarını, peygamberin mesajlarına serpiştirilen hidayete iletilici ayetleri kavramayan, görme ve işitme cihazlarının aktif bir biçimde kullanmayanları da sapıklığa iter, saptırır.

Her halukârda Allah'ın dilediği olur, ondan başkası olmaz. Meydana gelen her olay, O'nun takdiri ile olur. Başkasının kuvveti ile değil. İşlerin bu şekilde düzenlenmesi Allah'ın böyle olmasını dilemiş olmasındandır. Allah'ın takdiri bir şeyin olmasını gerektirmedikçe, hiçbir şey olmaz. Buna göre varlık aleminde, işlerin kendisine uygun olarak meydana geldiği başka bir irade yoktur. Olayları meydana getiren Allah'ın takdirinden başka bir kuvvet yoktur ortada. İşte bu gerçeğin çerçevesinde insan kendi isteğine göre hareket eder. Doğru yola ulaşması veya sapıklığa düşmesi de bu çerçevede meydana gelir.

İşte Kur'an-ı Kerim'in bütün ayetlerini karşılaştırarak ve onların arasında-ki ahengi göz önünde bulundurarak elde edilen islâmi düşünce budur. Pek tabii olarak bu düşünceye varabilmek için, ayetleri ayrı ayrı ekollerin ve akımların isteklerine uygun biçimde ele almamalı, onların bir kısmını diğer bir kısmına karşı delil olarak ileri sürmemeli ve onları çarpıtırma yolu bırakılmamalıdır.¹⁰⁴

Şimdi incelediğimiz ayeti kerimede deniyor ki:

“Allah, kimi doğru yola iletirse o doğru yolda olur, kimleri saptırırsa, işte onlar hüsrana uğrayanlardır.”

Bu ayete ve Allah'ın az önce açıkladığımız yasasına göre, hidayete erdirdiği kimse gerçekten hidayete kesin bir şekilde erişmiş, yolu bilen, yol üzerinde yürüten ve ahiret gününde kurtuluşa eren biri olmuştur. Allah'ın yine bu yasalara göre saptırdığı kimse de hüsrana uğramıştır. Her şeyi kaybetmiştir. Hiçbir şey kazanmamıştır. Ne kadar mala, mülke sahip olsa da, ne kadar imkân elde etse de bunların hepsi boşa gidecek veya bunların hepsi boştur! Bu sapık yola giren adamın, özünü kaybetmiş olması açısından meseleye baktığımızda da durumun böyle olduğunu görürüz. Kendi kendisini kaybeden adam ne elde edebilir, neyi kazanabilir!

KADER

Bundan önceki ayeti ve benzerlerini anlamada ileri sürdüğümüz yorumu aşağıda ayeti kerime desteklemektedir:

وَلَقَدْ ذَرَأْنَا الْجِنَّةَ كَثِيرًا مِّنَ الْجِنِّ وَالْإِنسَآءِ لَمَّا طَوَّبَ لَآلِفَهُنَّ
بِهَآؤِهِمْ أَفَلَا يَعْلَمُونَ هَآؤُلَآئِكَ لَا تَسْمَعُونَ هَآؤُلَآئِكَ
كَآلِفَآءِ مِثْلُ هَآؤُلَآئِكَ هُمُ الْفَآطِنُونَ ﴿١٧٩﴾

179- “Andolsun ki, birçok cini ve insanı cehennemlik olarak yarattık. Onların kalpleri var. Fakat anlamazlar, gözleri var, fakat görmezler,

(104) Bkz; “İslâm Düşüncesi” C. 1 s. 155 “Dengeli Bir Düşünce Sistemi”; C. 1, s. 135 “Evrensel Bir Düşünce Sistemi”; C.3, s. 7 “Uluhiyet Gerçeği”; C.1 s. 291 “İnsan Gerçeği”

kulakları var, fakat işitmezler. Onlar hayvanlar gibidirler. Hatta hayvanlardan da sapıktırlar. Onlar gaflet içindedirler.”

Çoğu cehennem için yaratılan insanların ve cinlerin bu dünyaya gönderilmelerinin hikmeti nedir? Nasılsa cehennemlik olan bu yaratıkların fonksiyonu nedir?

Burada iki yaklaşım sözkonusu edilebilir:

Birinci yaklaşım: Allah'ın ezeli olan ilminde, bu yaratıkların cehenneme gidecekleri biliniyordu. Yalnız bu bilgi onların yaşadıkları pratik hayatta cehennemi hakedecek eylemler yapmalarının açığa çıkmasını zorunlu kılmaz. Yüce Allah'ın ilmi alabildiğine geniş kapsamlıdır. Her şeyi kuşatmış durumdadır. Herhangi bir zaman ve kulların sonradan yaratılan dünyasında kendisinden sonra eylemin gerçekleştiği hiçbir harekete bağlı değildir.

İkinci yaklaşım: Hiçbir zamana ve kulların sonradan yaratılan dünyasında meydana gelen herhangi bir harekete bağlı olmayan bu ezeli ilim, insanların cehenneme gitmelerine müstehak olacak biçimde sapmalarına neden olan itici güçlerden biri değildir. Cehenneme gitmelerinin asıl nedeni kendileridir. Nitekim ayette deniyor ki:

“Onların kalpleri var, fakat anlamazlar; gözleri var, fakat görmezler; kulakları var, fakat işitmezler.”

Onlar kendilerine verilmiş bulunan kalplerini, peygamberlerin misyonlarında hazır bulunan ve açık tutulan kalplerin aydınlanmış sağduyularını kavrayabilecekleri delillerine açmış değillerdir. Allah'ın bu evrendeki ayetlerini görmek için gözlerini açmamışlardır. Yüce Allah'ın okunan ayetlerini dinlemek için onlara kulak vermemişlerdir. Onlar kendilerine verilmiş bulunan bu cihazları boş vermişler ve onları gereği gibi kullanmamışlardır. Gaflet içinde ve düşünmeden yaşamışlardır.

“Onlar hayvanlar gibidirler. Hatta hayvanlardan da daha sapıktırlar. Onlar gaflet içindedirler.”

Bunlar etraflarını kuşatan Allah'ın evrendeki ve hayattaki ayetlerini umursamamışlardır. Kendilerinin ve başkalarının başından geçen olaylardan habersiz yaşamışlar ve bu olaylardaki Allah'ın elini görmemişlerdir. İşte bunlar hayvan gibidirler. Hatta onlardan da daha sapıktırlar. Çünkü hayvanların doğuştan gelen yol gösterici içgüdüleri vardır. Cinler ve insanlar ise, anlayışlı bir kalple, görebilen bir gözle ve derleyebilen bir kulak ile donatılmışlardır. Onlar gereği kavramak için kalplerini, gözlerini ve kulaklarını açmadıklarından, hayatın önünden aldırmadan geçip kalplerini onun asıl anlamını ve amacını kavramak için kullanmadıklarından, gözleri hayatın manzaralarını ve gerçeklerini görmediğinden, kulakları hayatın duygularını ve mesajlarını derleyip toplamadığından, değerlendirmediklerinden... Evet bu durumda onlar, sadece yönlendirici fitratlarından kaynaklanan içgüdüleri ile başbaşa bırakılan hayvanlardan daha sapıktırlar! Sonra da onlar cehennemin yakıtı olurlar! Allah'ın takdiri, dilemesine uygun olarak

onları cehenneme sürükler. Zira Allah'ın dilemesi, onları bu yeteneklere uygun biçimde yaratmış ve onların ceza yasasını bu şekilde belirlemiştir. Dolayısıyla onlar Allah'ın ezeli ilminde olduğu gibi varoldukları zamandan itibaren cehennemin yakıtı olurlar!

Kâinattaki Tevhid anlaşmasına ilişkin manzara arzedildikten ve bu anlaşmadan Allah'ın kendisine verdiği ayetlerden yüz çevirip sapan adam bir örnek olarak sunulduktan sonra, islâm çağrısına Allah'a ortak koşarak karşılık veren müşriklerin tutumları ile somutlaşan sapıklara aldırmaı öngören yönlendirme-ye yer veriliyor. Bunlar Allah'ın isimlerinde ilhada kalkışan ve onları tahrif eden, Allah'ın isimlerini sahte tanrılara yakıştıran bir topluluktur:

وَلِلّٰهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ فَادْعُوهُ بِهَا وَذَرُوا الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِي أَسْمَائِهِ
سُجُودًا مَّا كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿٥٠﴾

180- "En güzel isimler Allah'ınkilirdir. O'na o isimler ile dua ediniz. O'nun isimleri konusunda eğriliğe sapanları sapıklıkları ile başbaşa bırakınız. Onlar yaptıklarının cezasını ilerde çekeceklerdir."

Ayeti kerimenin metninde geçen "İlhâd" kavramı sapmak veya tahrif etmek anlamına gelir. Arap Yarımadası'nda yaşayan müşrikler Allah'ın güzel isimlerini tahrif etmişler ve onları sahte ilâhlarına yakıştırmışlardı. "Allah" ismini değiştirerek bu ismi "Lat" a vermişlerdi. "Aziz" ismini değiştirip onu "Uzza" ya takmışlardı. Ayeti kerime bu isimlerin yalnız Allah'a ait olduğunu belirtmektedir. Ve yalnız müminlerin hiçbir tahrife ve sapmaya yer vermeden bunlarla kendisine çağrılarını, bu konuda sapmış ve saptırılmış bulunanları kendi hallerine bırakmalarını, onlara aldırmaı, onların içinde bulundukları sapıklığa iltifat etmemelerini emretmektedir. Çünkü onların işleri Allah'a havale edilmiştir. Bu hareketlerinden dolayı kendilerini bekleyen cezaya mutlaka çarptırılacaklardır.. Aman Allah'ım, bu ne korkunç bir tehdit...

Allah'ın isimlerinden eğriliğe sapanların kendi hallerine bırakılmasına ilişkin bu emir, sırf bu tarihi olayla ve Allah'ın isimlerini lafzi olarak değiştirip onları sahte ilâhlara yakıştırmakla sınırlı değildir. Bu emir bütün şekilleriyle her türlü yanlış adlandırmayı kapsamına alır. Uluhiyet gerçeği konusundaki düşüncelerinde, ilhada kalkışan, yani tahrif eden veya sapan herkesi kapsamına alır. Allah'ın çocuğu olduğunu iddia edenler, Allah'ın dilemesinin evrendeki tabiat kanunlarına bağlı olduğunu ileri sürenler, yüce Allah hiçbir şeye benzemediği halde O'nun işlerinin insanların işlerine benzer şekilde meydana geldiğini ileri sürenler, yüce Allah'ın gökte yani evrenin düzenini idarede, insanları ahirette hesaba çekmede ilâh olduğunu kabul-edip, O'nun yeryüzünde, yani insanların hayatlarında yasa koyamayacağını, hayatla ilgili konularda insanların ancak kendi akıllarıyla, deneyimleriyle ve menfaatleriyle bağdaşacak şekilde uygun gördüklerini yasa olarak belirleyeceklerini, bu konularda insanların kendi kendilerinin ilâhları olduklarını veya bir kısmının diğer bir kısmının ilâhları konumunda bulunduğunu söyleyenler ve buna (dilleriyle ifade etmeseler de pratikleriyle) şahit-

lik yapanlar!.. Evet bunların hepsi, Allah'ın sıfatları ve ilâflılığının özellikleri konularında birer sapmadır. Bunların hepsini aynı çerçevede görmek gerekir. Müslümanlar ise, bunların hepsinden yüz çevirmek ve onlara aldırmamakla yükümlüdürler. Bu sapık yakıştırmalara kalkışanlara gelince, onlar zaten yaptıklarına karşılık olarak Allah'ın cezasıyla tehdit edilmiş bulunmaktadır!

KARŞIT GRUPLAR

Kur'an-ı Kerim'in akış seyri insanların bir kısmını oluşturan cehennemin yakıtı olan ve şu ayette: "Onların kalpleri var, fakat anlamazlar; gözleri var, fakat görmezler; kulakları var, fakat işitmezler"... sözü edilen kesimi açıkladıktan sonra, insan gruplarını açıklamaya geçiyor. İnsanların bir grubu bunlardır. Bir grup da, Allah'ın isimlerinde eğriliğe sapanlar ve onları tahrif edenlerdir. Sonra insanların içinden hakka sarılan, insanları gerçeğe çağıran, hak ile hükmeden ve ondan sapmayan bir kesim de vardır. Bunların tam karşısında yer alan, gerçeği inkâr eden ve Allah'ın ayetlerini yalan sayan bir grup da bulunmaktadır. Kur'an-ı Kerim birinci grubun varlıklarını kabul eder ve onların varlığını kuşku götürmeyen değişmez bir realite olarak gösterir. Bunlar, sapıklar hakdan saptıklarında, insanlar gerçeği yalan saydıklarında hakkın bekçiliğini yapanlar ve ona bağlılıkta direnen kimselerdir. Diğerlerine gelince, Kur'an onların korkunç akibetlerini açığa çıkarıyor ve Allah'ın onlara karşı çok çetin bir tuzak hazırladığını belirtiyor:

وَمِنْ خَلْقًا أُمَّةٌ مِّمَّنْ
بِالْقَوْلِ يَكْفُرُونَ ۝ وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا كُفِّرْنَا عَنْهُمْ
مِنْ حَبْثٍ لَا يَصْلَحُونَ ۝ وَأَمَّا لِمُنَافِقٍ إِنْ كَذَّبَ مَتِّينٌ ۝

181- "Yaratığımız insanlar içinde başkalarını hakka ileten ve hakka uygun, adil hükümler veren bir kesim vardır."

182- Ayetlerimizi yalanlayanları hiç farkına varmayacakları biçimde yavaş yavaş körü akibetlerine yaklaştıracaktır."

183- "Onlara mühlet veririm. Çünkü benim tuzakım sağlamdır."

Eğer insanların içinde en kötü şartlarda bile, yüce Allah'ın islâmi anlamıyla "Ümmet" diye adlandırdığı bu cemaat olmasaydı, beşeriyet asla onurlandırılmaya hak kazanmazdı. İslâm literatüründe ümmet kavramı bir tek akideye bağlanan, bu akide bağına göre biraraya toplanan ve bu akideye dayalı olarak hareket eden cemaat demektir. İşte sürekli olarak hakka bağlanan ve her zaman ona göre hareket eden bu ümmet, yüce Allah'ın yeryüzündeki emanetinin bekçisidir. Allah'ın insanlardan aldığı sözün şahididir. Bu ümmet aracılığıyla yüce Allah'a verilen sözü inkâr eden sapıklara karşı Allah'ın delili üstün gelmiş olmaktadır.

Şimdi de bu ümmetin sıfatları üzerinde biraz durmak istiyoruz:

"Başkalarını hakka ileten ve hakka uygun, adil hükümler veren bir kesim

vardır."

Sayıları ne olursa olsun varlıkları yeryüzünden silinmeyen bu ümmetin sıfatlarından birkaçını şöyle özetleyebiliriz. Onlar hakka çağırırlar, hiçbir zaman hakka hak ile davet etmekten geri durmazlar. Aleyhlerine de olsa hakkı savsaklamazlar. Bildikleri gerçeklerden asla yüz çevirmezler. Onlar yalnızca hak ile başkalarını doğru yola iletirler. Bu haktan ayrılan sapıkların ve bu anlaymayı inkâr edenlerin üzerinde egemenlik hakları vardır. Onların hakkı tanımaktan ibaret olmayan, bu merhaleyi aşan hak ile hidayete ulaşan, ona çağrıda bulunan ve onun adıyla egemenliği elinde bulunduran aktif bir eylemi vardır.

"Hakka uygun, adil hükümler veren."

Onlar hakkı tanımayı ve onunla hidayete ermeyi aşarak, bu hakkı insanların hayatlarında gerçekleştirmeye ve onlar arasında hak ile hükmetmeye çalışırlar. Bu hakkı uygulamaktan başka hiçbir şekilde gerçekleştirilmesi mümkün olmayan adaleti uygulamak için çalışırlar...

Çünkü bu hak sırf okunan bir bilgi, incelenen bir bilim dalı olsun diye gönderilmediği gibi, kendisi vasıtasıyla doğru yola erişilen ve tanınan kuru bir vazadan da ibaret değildir! Bu hak ancak insanların bütün işlerine hükmetmek için gelmiştir. İnsanların ibadet niteliği taşıyan eylemlerine-uygulamalarına hükmeder ve onları insanların Rabpleriyle bir bağ kurmalarına vasıta kılar. Toplumun pratik hayatına hükmeder onun sistemini ve kurumlarını kendi ilkelerine ve metoduna göre düzenler. Topluma hükmederken bu şeriatın alınma hukuğu ve kanunları ile hükmeder. Toplumun alışkanlıklarına, geleneklerine, ahlâkına ve yaşam tarzına hükmeder. Ve onların hepsini bu hakikatten kaynaklanan sağlıklı düşüncelere uygun biçimde düzene koyar. Onların düşünce, bilim ve kültür metodlarına kısacası hepsine hükmeder ve bunların tümünü kendi ölçülerine göre kontrol altına alır. İşte ancak insan hayatındaki bu yönlerin tümü ile, sözkonusu hakikat varlığını ortaya koymuş olabilir. Ancak bu hakikatin uygulamasıyla gerçekleşebilen adalet yürürlüğe konmuş olur. İşte bu ümmetin hakkı tanıdıktan ve onunla hidayete kavuştuktan hemen sonra yürürlüğe koyduğu da budur.

Bu dinin tabiatı apaçıktır, karışıklığa meydan vermez! Sağlamdır, kaypaklığı kabul etmez! Bu dini saptırmaya çalışanlar onun bu apaçık ve sağlam olan karakterini değiştirmede hayli zorluk çekerler. Bu nedenle ona yorulmak bilmeyen çabalar, ardı arkası kesilmeyen saldırılar yöneltirler. Onun istikametini bozmak, karakterini cıvıklaştırmak için her türlü vasıtayı her çeşit cihazı ve bütün deneyimleri kullanırlar. İslami anlamdaki sağlıklı, sağlam ve dinamik uyumu ve diriliş hareketlerini yeryüzünün her yerinde kendilerinin kurmuş oldukları ve destekledikleri rejimler ve devletler aracılığıyla tam bir barbarlık içinde yoketmeye, ezip geçmeye çalışırlar! Ayrıca bu dinin bilginlerinden din adamı olmayı meslek edenleri onun aleyhine ustalıkla kullanırlar. Bunlar Allah'ın hükümlerini tahrif eden, Allah'ın haram kıldıklarını helâl sayan, şeriatın hüküm olarak belirlediğini cıvıklaştırmaya çalışan, fuhuş ve kötülükleri yaygınlaştırmakla kalmayıp, üstelik bunların üzerine dini armalar ve etiketler yapıştıran kimselerdir! Materyalist medeniyetler tarafından aldatılmışları, onların teori

rinin, sistemlerinin etkisine girenleri peşlerinde sürüklüyorlar ki, islâmın da bu teorilere ve bu sistemlere benzediğini onlara kabul ettirebilsinler. Onların sloganlarını alsınlar. Veya onların teorilerini, hukuklarını ve metodlarını kopye edebilsinler! Bunlar hayatın tümüne hükmeden islâmı, miadını doldurmuş tarihi bir olay olarak değerlendiriyorlar. Onun bir daha geri dönemeyeceğine inanıyorlar. Müslümanların duygularını yatıştırmak için de bu mazinin büyüklüğünü takdirle yadederler ki, bu uyuşturucu atmosfer içinde şöyle desinler: Bugün islâmın, bir hukuk ve sistem olarak değil de, müslümanların bireysel hayatlarında bir inanç sistemi ve ibadet biçimi olarak yaşaması zorunludur. İslâma ve müslümanlara geçmişin şerefli tarihi iftihar kaynağı olarak yeterlidir! Yani bunu böyle kabul etmeliyiz veya bu dinin bir “evrim” geçirmesi beşerin realitesine ayak uydurabilmesi için, bu realiteye bağımlı olması, onların kendisine uygun gördükleri bütün düşüncelere ve kanunlara açık olması zorunludur. Böylece dünyada daha önce islâmî olan rejimlerde, devletlerde zamanla inanç sistemi ve din haline dönüşen birtakım teoriler yürürlüğe koyarlar ki, o eski dinin yerini tutsun! O eski Kur'an'ın yerini tutması için, okunan ve tedkik edilen bir Kur'an indirirler. Yine onlar başka bir yöntem olarak bu dinin karakterini değiştirmeye çalıştıkları gibi, toplumların karakterlerini de değiştirmeye uğraşırlar ki, bu din, kendisiyle doğru yola gelebilecek elverişli kalplerle karşılaşsın. Onlar bu son taktikleri gereği olarak toplumları, cinsellik, fuhuş ve kötülüklerin bataklığında boğulan, geçim derdi ile meşgul; peşinde koşmadan, zorlamadan ve alın teri dökmeden geçimini temin edemeyecek konuma düşen grupçuklara dönüştürürler ki, karnını doyurduktan ve cinsel duygularını tatmin ettikten sonra ayrılmasınlar, hidayete kulak vermesinler veya dine yönelmesinler!

İşte bu, islâma ve islâmla doğru yola ileten ve onunla adaleti gerçekleştirmek isteyen islâm ümmetine karşı başlatılan korkunç bir savaştır. Hiç çekinilmeden her tür silâhın, haddi hesabı olmayan vasıtaların kullanıldığı bir savaş... Bu savaşta uluslararası süper güçler, kerteller, holdingler ve basın-yayın organları bütün güçleriyle çalışmakta, devletlerarası bütün teşkilâtlar ve kurumlar onların emrine sunulmakta ve bu uluslararası dayanışma olmadan bir tek gün ayakta durma şansı olmayan kukla rejimler hep birlikte hareket etmektedirler!

Her şeye rağmen, bu dinin apaçık ve sağlam tabiatı halâ bu korkunç savaş karşı bütün direnci ile ayaktadır. Bu hal üzere bulunan müslüman ümmet de sayısının azlığına ve hazırlığının yetersizliğine rağmen kendisine karşı girişilen barbarca yoketme operasyonlarına karşı dimdik durmaktadır... “Hiç şüphesiz Allah içinde üstün olandır.”

“Ayetlerimizi yalanlayanları hiç farkına varmayacakları biçimde yavaş yavaş kötü akıbetlerine yaklaştıracız.”

“Onlara mühlet veririm. Çünkü benim tuzagım sağlamdır.”

İşte bu dine sarılan, onun üzerinde buluşan ve onun bağları üzerinde biraraya gelen ümmete karşı düşmanların başlattıkları bu korkunç savaşta, onların gereği gibi hesaba katmadığı asıl kuvvet kaynağı budur... İşte Allah'ın ayetleri-

nî yalan sayanların hesaba katmayı ihmal ettikleri asıl kuvvet budur. Onlar asla düşünemiyorlar ki, bu, farkında olmadan Allah'ın onları yavaş yavaş cezaya yaklaştırmasıdır. Bunun belli bir süreye kadar Allah tarafından verilen bir mühlet olduğunu düşünemiyorlar. Onlar Allah'ın tuzağının çetin olduğuna inanmıyorlar! Birbirlerine destek oluyorlar ve yeryüzünde kendi dostlarının gücünü ege-men görüyorlar ve en büyük kuvveti unutuyorlar! Bu Allah'ın ayetlerini yalan sayanlara karşı izlediği değişmez yasaasıdır... Onları yavaş yavaş felâkete sürüklemek ve kendilerine karşı hazırlanan tuzak ve önlemin içine itmek için onların dizginlerini serbest bırakır böylece de karşı gelmelerine ve zulüm yapmalarına zaman tanır. Burada tuzak kuran kimdir? Karşı konulmaz kuvvet sahibi Cabbar olan Allah'tır. Fakat onlar bundan habersizdirler! Ve mutlaka son zafer, hak ile doğru yola ileten ve onu uygulamakta adaleti gerçekleştiren takva sahiplerininindir:

DÜŞÜNEMİYENLER

Kur'an-ı Kerim, bu korkunç tehditleri, Mekke'de Allah'ın ayetlerini yalan sayan bir topluma yöneltiyordu. Şu kadar var ki, Kur'an'ın hükümleri sürekli olarak belli bir olayla sınırlı olmaktan tamamen uzaktır. Yüce Allah bu kâfirleri, islâmi anlamda ümmet diye adlandırdığı müslüman cemaate karşı tavırlarından dolayı tehdit etmiş ve onlara zaman tanıdığını, yavaş yavaş onları cezaya ve sağlam tuzağa doğru sürüklediğini bildiriyor. Bu tehditten sonra onları, kalplerini, gözlerini ve kulaklarını kullanmaya çağırıyor. Dolayısıyla onlara, cehen-nem yakıtı olmamalarını, gafiller arasına girmemelerini söylüyor. Yine onları, kendilerini hakka çağırın ve bu hak ile doğru yola ileten peygamberlerinin hak-kında iyice düşünmeye çağırıyor. Yerin ve göklerin işleyen düzenine bakmalarını, bu işleyen görkemli düzen içine serpiştirilen Allah'ın ayetlerini görmeye davet ediyor onları. Zamanın geçtiğini, gizli olan ecel vaktinin gelip çatıldığını ancak kendilerinin halâ gaffet içinde olduklarını belirterek uyanmalarını istiyor:

أَوَلَيْسَ فِكْرُؤَامَايَصَاجِهْمِمِنْجَنَادِإِنْهُوَإِلَّايَذَرُؤَمُتِينَ
 ۞ أَوَلَيْسَإِنْرَأَافِيْمَلَكُوتِالسَّمَوَاتِوَالْأَرْضِوَمَاخَلَقَ
 مِنْشَيْءٍوَأَنْعَسَىإِنْكُنْ مَدَاقِرَبَإَجَلُهُمْفَإِيْحَدِيثِغَدٍ
 يُؤْمِنُونَ ۞

184- "Düşünmüyorlar mı ki, arkadaşları Muhammed'in deli olması söz-konusu değildir. O sadece açık bir uyarıcıdır."

185- "Göklerin ve yerin görkemli mekanizmasını; Allah'ın yaşattığı her şeyi ve ecellerinin gerçekten yaklaşmış olabileceğini düşünmüyorlar mı? Kur'an'dan sonra hangi söze inanacaklar?"

Kur'an onları dalgınlıklarından kurtarıyor, gaffetlerinden uyarıyor, sis tabakası altında kalan fitratlarını, akıllarını ve duygularını harekete geçiriyor. Kur'an onların beşeri olan bütün bünyelerine hitab ediyor. Bu bünyede yer alan alıcı-

verici cihazların hepsine yöneliyor. Onları kuru zihinsel bir tartışmaya yöneltmiyor. Onların varlıklarını tutup derinden sarsıyor:

“Düşünmüyorlar mı ki, arkadaşları Muhammed'in deli olması söz konusu değildir. O sadece açık bir uyarıcıdır.”

Kitleleri aldatmak amacıyla peygamberler için normal insanların kullandığı alışılmış ifadelerle uymayan, Kureys'in ileri gelenleri tarafından peygamberimize karşı başlatılan soğuk savaşta (propaganda) 'Muhammed cinlerin etkisine girmiştir' şeklindeki acıip sözleri söylüyorlardı.

Kureys'in ileri gelenleri yalancı olduklarını biliyorlardı! Peygamberin -salât ve selâm üzerine olsun- çağrısı hususunda onların gerçeği bildiklerini, bu Kur'an'a kulak vermeme ve ondan en derin biçimde etkilenmeme konusunda kendilerini alamadıklarını belirten pekçok rivayetler vardır. Ahnes b. Şurayk, Ebu Sufyan b. Harb ve Amr b. Hışam'ın (Ebu Cehil) üç gece üstüste gizlice Kur'an dinlemeye gelişlerinin kıssası ve onların bundan ne kadar etkilendikleri bilinmektedir. Peygamberden -salât ve selâm üzerine olsun- insanın bünyesini sarsan Fussilet suresini dinleyip etkileyici tesirleri karşısında sarsılan Utbe b. Rebia'nın olayı da meşhurdur. Kureys'in Hac mevsimi gelmeden önce Peygamberimiz -salât ve selâm üzerine olsun- ve Peygamberimizle beraber bulunan Kur'an hakkındaki görüşlerini belirlemek için yaptıkları toplantı olayı da bunun gibidir. Velid b. Muğire'nin bu toplantı sonunda en tutarlı görüşün, Kur'an'ın insanı etkileyin bir büyü olduğunu söyleyenlerin görüşü olduğu kararına varması da ilginçtir. Bütün bu rivayetler gösteriyor ki, onlar peygamberliğin gerçek durumundan habersiz değillerdi. Ona karşı büyüklük taşıyorlardı. “Allah'tan başka ilâh yoktur ve Muhammed Allah'ın elçisidir. Onaylanmasının saltanatlarını kökten tehdit ettiğini, insanların Allah'ın dışında başka ilâhlara kul olmalarını engellediğini ve genel olarak islâmın bütün beşeri putları, ilâhları sarstığını gayet iyi biliyorlardı!

İşte bu nedenle herkesin karşısında apışıp kaldığı Kur'an'ın insanların alışageldiği sözlerden apayrı ve onların söylediklerinden tamamen farklı üslubunu istismar ediyorlardı. Bu toplumda ve önceki toplumlarda alışagelen şekli yapıyı da sömürmeye çalışıyorlardı. Gaybten haber verme ve cinlerle ilişki kurma ile peygamberlik arasında bir bağ kurma çabası içinde bulunuyorlardı! Birtakım delilerin saçma, tutarsız sözlerini istedikleri şekilde yorumlayan ve onların bu sözlerinin ve işaretlerinin onlara görülmeyen gayb aleminden geldiklerini ileri sürmeye çalışıyorlardı! Müşrikler bu toplantıların tortularını kullanarak Hz. Muhammed'in söylediklerinin cinlerin etkisinde kalmasından kaynaklandığını, bu ilginç ve hayat verici sözleri deli olduğundan dolayı söylediğini kitlelere kabul ettirmeye gayret ediyorlardı! ⁽¹⁰⁵⁾

Kur'an-ı Kerim onları daha önceden tanıdıkları ve bildikleri Peygamberimizin mesajı hakkında muhakeme etmeye ve düşünmeye çağırmaktadır. Onlar

daha önce onun dürüstlüğüne gölge düşürecek bir açığını tesbit etmiş değillerdi. Onun güvenilir ve doğru sözlü olduğuna kendileri de şahitlik etmişlerdi. Ayrıca onun hikmet sahibi biri olduğuna tanıklık etmişler, onu Haceri Esved'i yerine koyma konusunda çıkan anlaşmazlıkla hakem tayin etmişler, onun hükmünü gönülden benimsemişler ve bu hükümle aralarında patlak vermek üzere bulunan bir fitneden kurtulmuş ve değerli mallarını ona emanet etmişlerdi. Bu mallar Mekke'den hicret edinceye kadar onun yanında kalmış, hicretinden sonra amcasının oğlu Ali (Kerremellahu vechehu) onları sahiplerine iade etmiştir!

Kur'an-ı Kerim bütün geçmişi, kendileri tarafından bilinen ve davası açık biçimde gözler önünde olan bu peygamberin durumunu güzelce muhakeme etmelerini ve düşünmelerini istemektedir... Bu mu deliydi? Bu mu delilerin sözü, delilerin işiydi?.. Asla!..

“Arkadaşları Muhammed'in bir deliliği yoktur. O sadece apaçık bir uyarıcıdır?”

Ne onun aklında ne de sözlerinde hiçbir karışıklık yoktur. O sadece bir uyarıcı, bir açıklayıcı ve bir bildiriciydi. Onun sözleri delilerin sözleriyle karıştırılacak nitelikte değildi. Onun durumu da delilerin durumuna benzemiyordu.

Sonra...

“Göklerin ve yerin görkemli egemenlik mekanizmasını, Allah'ın yarattığı herşeyi düşünüyorlar mı?

Bu hayret edilecek olaylarla dolup taştan evren önünde başka bir sarsılıştır. Açık bir kalb ve görebilen bir göz ile bu korkunç ölçüde büyük ve geniş evrene yönelmek, fitratın sis katmanlarından kurtulması için silkinmesine tek başına yeterli olacaktır. Evrendeki gizli gerçeği, ona tanıklık eden üstün sanatı ve kudret sahibi bir yaratıcısını gösteren icazını kavraması için insanın yeteneklerini ve organizmasını harekete geçirecektir. Yerin ve göklerin sisteminde insanın kalbini ürperten, düşüncesini hayrete düşüren öyle eşya var ki... Allah'ın yarattığı herhangi bir şeye bakan insanın kalbi dehşete kapılır, düşüncesi şaşırıp kalır, aklı bunların hepsinin kaynağını araştırmaya yönelir. Bu yaratıkları gözler önündeki amaçlı sisteme göre yaratan iradeyi incelemeye başlar.

Yaratıklar niçin bugünkü şekilde olmuşlardır da haddi hesabı olmayan imkân dahilindeki başka bir şekilde olmamışlardır? Neden imkân dahilinde bulunan başka yollardan birine girmemişlerdir de bu yolda yürümüşlerdir? Neden bu yolda bu istikameti tutturmuşlardır? Onların bu şekilde varlıklarını sürdürmelerini sağlayan kimdir? Eğer bu, tek bir iradeden kaynaklanan sürekli ve planlı bir takdirin direktiflerine göre işleyen aynı yasal sistem değilse, onların tabiatında egemen olan bu vahdetin sırrı nedir?

Canlı zerrecikler, hatta canlı hücre insanı hayretten hayrete sevkeiden bir mucizedir. Hücrenin varlığı... Bünyesini oluşturan sistem... Hücrenin hareketleri... Her an varlığını korumakla beraber, içerisinde meydana gelen sürekli değişme operasyonları... Kendi neslini sürdürmek için kapsadığı yenilenme

vasıtaları. Kendi görevini bilmesi... Nesiller boyunca bu görevini aksatmadan sürdürmesi! İşte bu özelliklere sahip bulunan bu canlı hücreye bakıp inceledikten sonra kimin aklı, hatta fıtratı ve vicdanı bu evrenin bir ilâhı olmadığına veya burada Allah'tan başka ilâhların da bulunabileceğine kanaat getirebilir?

Hayatın evlilik ve nesil yolu ile varlığını sürdürmesi her kalbe ve her akla tek bir yaratıcının plan ve idaresini haykıran bir tanık durumundadır. Yoksa kim nesiller boyunca bu evliliği mükemmel biçimde karşılayacak ölçüde erkekleri ve kadınları hayatta dengede tutabilir. Neden hayatın herhangi bir döneminde sadece erkekler veya sadece kadınlar dünyaya gelmemektedir? Eğer böyle bir şey meydana gelse insanlığın nesli hemen o nesilde tükeniverir. Öyleyse bütün nesiller boyunca kadın-erkek arasındaki bu dengenin direksiyonunu elinde bulunduran kimdir?

Denge yalnız bu canlı olayda değil, yerin ve göklerin her alanında ve bütün olaylarda gözetilmiştir. Bir atomun yapısında bu denge ilkesi gözönünde bulundurulduğu gibi, galaksilerin kuruluşunda da denge ilkesine riayet edilmiştir! Bu denge ilkesi canlılar arasında şaşmaz bir ölçü olduğu gibi, cansız varlıkların arasında da değişmez bir yasadır. Eğer bu denge ilkesi kılpayı kadar sarsılacak olursa, bu evren bir an bile ayakta duramaz! Öyleyse yerdeki ve gökdeki tüm büyük dengelerin dizginini elinde bulunduran kimdir? ⁽¹⁰⁶⁾

Bu Kur'an'ın ilk muhatabı olan Arabistan Yarımadası'nın Arapları o zamanki bilimleri bilgileriyle yerde gökde ve Allah'ın yarattığı herşeyde, bu denge ve ahengin boyutlarını tam anlamıyla kavrayacak durumda değillerdi. Şu var ki, insanın fıtratı, bu evrenle engin bir uyum içindedir. İnsanın fıtratı, bu enginliklerde seslerle ifade edilemeyen dilini kullanarak evrenle diyaloga geçer. Kâinatın etkileyici ve yol gösterici mesajlarını, ilhamlarını alabilmesi için insanın açık bir kalp ve gören bir gözle bu evrene bakması yeterlidir.

Nitekim insan, bu varlık alminin duygularına verdiği mesajları alarak kendi fıtratı ile kendisinin bir ilâhı olduğunu bulmuş ve bu gerçek onun duygularında hiçbir zaman saklı kalmamıştır. Ancak insan bu gerçek ilâhın sıfatlarını belirlemede hataya düşebilmiştir. Neticede peygamberlerle gelen mesajlar onu bu konuda doğru olan görüşe iletmıştır.

"Bilimsel Sosyalizm" in taraftarları olan modern inkârcılara-ateistlere gelince, bunlar fıtratları bozulmuş hayvanlaşmış yaratıklardır! Hatta onlar ancak kendi fıtratlarını inkâr ediyorlar. Onlar içlerinden gelen telkinlere karşı direnmiyorlar, inat ediyorlar. Onlardan birinin feza boşluğuna çıktığında, harika manzarayı ve yerküresinin boşlukta asılı duran manzarasını gördüğünde fıtratı haykırıyor: "Dünyayı bu şekilde boşlukta durduran kimdir?" Fakat yeryüzüne indiğinde ve devletin baskısını hatırladığında: Orada Allah'ı görmediğini söylüyor. Ve yerin ve göklerin cüzi bir bölümü karşısında fıtratının özünden gelen duyguları ve vicdanının derinliklerinden gelen haykırışları gizliyor!

(106) Bkz. "İslâm Düşüncesi", "Kainat Gerçeği" ve "Hayat Gerçeği" bölümlerine. 3. Cilt, s. 228-285.

Bu Kur'an ile insana hitab eden yüce Allah, insanı yaratan ve onun fitratını en iyi bilendir.

Son olarak onların kalplerine bir ölüm teması ile dokunuyor. Bu ölüm, onlar kendilerinden habersiz oldukları bir sırada bilinmeyen gayb aleminden gelip pek yakında kendilerini yakalayabilir:

“Eccellerinin gerçekten yaklaşmış olabileceğini düşünmüyorlar mı?”

Onlar eccellerinin yakın olduğunu nerden bileceklerdir? Onlar Allah'ın gaybından habersiz oldukları ve Allah'ın pençesinden kurtulamayacak bir durumda oldukları halde, onları gaflet içinde orada bırakan sebep nedir?

Yaklaşmış olma ihtimali de bulunan gizli ecel ile teması gerçekleştiren bu dokunuşlar insanın kalbini derin bir şekilde sarsar! Belki böylece uyanır, gözlemlerini açar ve görmeye başlar. Bu Kur'an-ı indiren ve bu insanı yaratan yüce Allah, bu dokunuşun hiçbir kalbi gafil bırakmayacağını çok iyi bilmektedir. Yalnız bazı kalpler buna inad edebilecek ve büyüklük taslayabileceklerdir!

Bu sözden daha etkili bir şekilde kalpleri sarsacak veya onları yumuşatacak başka bir söz yoktur...

Bir ayeti kerime içerisinde yeralan bu dokunuşlar, Kur'an'ın bu insanın bünyesine hitab eden metodunu ortaya koymaktadırlar. Kur'an'ın bu metodu, insanın tüm duygularına hitab eder. Hitab etmediği bir taraf, dokunmadığı hiçbir çizgi bırakmaz. Kur'an metodu sırf insanın aklına hitab etmez. Yalnız onu, tamamı ile boş da vermez.

İnsanın bütün bünyesini sarsarken, ona da dokunur ve harekete geçirir. İnsan zihnine dokunurken kuru tartışma metodu ile ona yanaşmaz. Hayatın sıcaklığı içine sirayet etmişken, cereyanı içinde hareket ederken onu diriltmek ve görüp düşünmesini sağlamak ister. Allah yoluna davetin metodu sürekli olarak böyle olmalıdır. Çünkü insan yine o insandır. İlim yönünden ne kadar “tekamül ederse” etsin, bünyesinde bir değişiklik olmayan insana Allah'ın hitabı ve değişmez kelâmı olan Kur'an da yine o Kur'an'dır.

HİDAYET VE SAPIKLIK

Burada ayeti kerimelerin akış seyri bir değerlendirme yapmak için kısaca duruyor... Burada Allah'ın hidayet ve sapıklığa ilişkin değişmez yasası belirtiliyor. Bu yasa Allah'ın iradesine uygun olarak hidayeti isteyen ve bu konuda çaba sarfedenleri hidayete erdirmeyi, hidayetin delillerinden ve imanın mesajlarından yüz çevirenleri sapıklığa itmeyi gerektirmektedir. Bu değişmez yasa Kur'an'la muhatap olan topluluğun haline uygun düşecek biçimde arzedilmiştir. Çünkü Kur'an-ı Kerim, bir tek örnek vasıtasıyla genel bir ilkeyi metod olarak arzeder. İbret verici bir olay vesilesiyle değişmez bir yasayı açıklar:

مَنْ يُضِلِلْهُ اللَّهُ فَلَا هَادِيَ لَهُ وَيَذَرُهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿٥٠﴾

186- “Allah'ın sapıttığı kulu hiç kimse doğru yola iletmez. O sapıklıkla-

rı, azgınlıklar içinde debelenmeye bırakır."

Sapıklığa düşenler, ancak görmek ve düşünmekten habersiz olan kimselerdir. Allah'ın ayetlerini görmek ve onları düşünmekten gafil olanları Allah sapıklığa iter. Allah'ın sapıklığa ittiği kimseyi bundan sonra kimse doğru yola iletemez:

"Allah'ın saptırdığı kulu, hiç kimse doğru yola iletemez."

Allah'ın bu yasaya uygun olarak kendisine sapıklık yazdığı kimse, sonuna kadar haktan sapmaya ve onu görmezlikten gelmeye devam eder:

"O sapıkları, azgınlıkları içinde debelenmeye bırakır."

Onların bu hallerine terkedilmeleri bir zulüm değildir. Çünkü basiretlerini ve gözlerini kapatanlar, onların kendileridir. Kalplerinin ve diğer organlarının işlemelerine engel olanlar, onların kendileridir. Varlığın sırlarından, yaratmanın üstünlüklerinden ve önceki ayette kendisine dikkat çekilen eşyanın şahitliğinden habersiz olanlar, onların kendileridir. Bu evrende insanın gözü nereye uzansa, orada hayret edilecek şeylerle karşılaşır. İnsan nerede gözünü açsa, orada bir ayet görür. Bunların hepsini görmediğinde, görmezlikten geldiğinde, bu şaşkınlığı ile yüzüstü bırakılır. Bunların hepsinde sonra sapıklığı tercih eder ve hakkı çiğnerse, kendisini yokluğa teslim edecek olan sapıklığa terkedilir:

"O sapıkları, azgınlıkları içinde debelenmeye bırakır."

AHİRET İNANCI

İşte çevrelerini kuşatan gerçeklerden habersiz olanlar... kendilerini çepeçevre saran gerçekleri görmezlikten gelenler... kalkıyorlar, Peygamberimize -salât ve selâm üzerine olsun- bilinmez gayb aleminde onlardan tamamen uzakta bulunan kıyamet hakkında soru soruyorlar. Tıpkı ayaklarının altındakini görmedikleri halde, engin ufuklardakileri görmeye çalışanlar gibi!

يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْتَّاعُونَ آيَانَ مَرْسِيهَا قُلْ إِنَّمَا عَلَّمْتُ
عَنْ رَبِّي لَا يَجْلِيهَا لَوْفَتَهَا إِلَّا مَوْثِقَاتُ فِي السَّمَوَاتِ
وَأَلَّا رِضْرًا نَائِبَتِكُمْ إِلَّا بَقَّةً يَسْأَلُونَكَ كَأَنَّكَ حَيٌّ عَنْهَا قُلْ
إِنَّمَا عَلَّمْتُ عِنْدَ اللَّهِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ٥

187- "Sana kıyamet anı hakkında sorarlar, ne zaman gelip çatacak diye. De ki, onun bilgisi rabbimin tekelindedir. Vakti gelince, onu gerçekleştirip açığa çıkaracak olan O'dur. Göklerin ve yerin ağırlığını kaldıramayacağı bu olay başınıza anınsız gelecektir. Sanki sen bu konuyu sürekli kurcalıyormuşsun gibi, sana onu soruyorlar. De ki; onun bilgisi Allah'ın tekelindedir, fakat insanların çoğu bu gerçeği bilmezler."

188- "De ki; ben kendime, Allah'ın dilediğinden başka bir yarar ya da zarar dokunduracak güçte değilim. Eğer görünmeyi, gaybı bilseydim,

daha çok iyilik elde ederdim. Ve başıma hiçbir kötülük gelmezdi. Ben sadece müminler toplumuna seslenen bir uyarıcı ve müjdeciyim."

Ahîret inancı ve ahîret gününde hesaba çekilme, cezalandırılma Arap Ya-rımadası'nda yaşayan Araplar için sürprizdi. Halbuki bu inanç, hem müşrikle-rin atası Hz. İbrahim'in -selâm üzerine olsun- dininde hem de onurlu babaları İsmail'in dininde köklü bir inançtı. Ne var ki, bu inancın üzerinden uzun bir zaman geçmişti. Onlar uzun bir süre bu inançtan uzak yaşamışlardı. Hz. İbra-him ve Hz. İsmail'in dini olan islâmın ilkeleri ile araları açılmıştı. Bu nedenle ahîret inancı tamamen düşüncelerinden silinmişti. Dolayısıyla onu gerçekten hay-ret edilecek bir inanç olarak algılıyorlar ve düşüncelerinden çok uzakta görü-yorlardı. Müşrikler, bu inanca ve ölümden sonraki hayattan, dirilişten, toplanmaktan, hesaba çekilmekten ve cezalandırılmaktan söz ettiği için Peygam-berimize -salât ve selâm üzerine olsun- şaşıyorlardı. Nitekim başka bir surede Kur-an-ı Kerim bu noktaya açıklık getirmiştir: **"Kâfirler (birbirlerine) dediler ki: Siz tamamen dağılıp parçalandıktan sonra, mutlaka yeni bir yaradılış içinde olacağınızı size haber veren bir adam size gösterelim mi? Allah'a yalan mı uy-durdu, yoksa kendisine delilik mi var? Hayır, ahirete inanmayanlar hem azap, hem de derin sapıklık içindedirler."** (107)

Yüce Allah biliyordu ki, herhangi bir ümmetin insanlığa önderlik yapması ve onun üzerine şahit olması -ki islâm ümmetinin de görevi budur- apaçık bir ahîret inancı olmadan ve bu inanç, bu ümmetin vicdanında köklü bir biçimde yer etmeden gerçekleşemez. Hayatın, bu kısa zaman diliminden kısacık dünya hayatından ve küçücük yeryüzünün sınırlarından öteye geçmediğini düşünen bir ümmetin, bu sıfatları taşıyan ve bu görevi üstlenecek olan bir ümmeti meydana getirmesi mümkün değildir!

Ahîret inancı, düşüncenin derinlik kazanması, insanın iç dünyasının geniş-lemesi ve hayatın geniş bir boyut kazanmasıdır. Bu inanç, insanın kendisini bek-leyen görevi üstlenmeye elverişli bir nitelik kazanması için, bizzat iç aleminin oluşması için de zorunludur. Aynı şekilde nefsin basit arzularını kısa görüşlü ihtiraslarını kontrol altına almak için de ahîret inancı zaruridir. Basit sonuçla-rın umutsuzluğa neden olmamaları, büyük fedakârlıkların insanı yolundan alı-koymamaları, hayır yolunu müjdeleme, hayır yolunda çalışma ve hayra rehberlik etme açılarından yoluna devam etmesi, 'kısa vadeli sonuçlara ve acı fedakârlık-lara rağmen, hareketin alanını genişletmesi için de ahîret inancı şarttır. Ayrıca bu büyük görevi üstlenmek için de bu sıfatlar ve duygular zaruridir.

Ahîret inancı, 'insan'ın içinde yer alan düşünce ve görüş enginliği ile dar görüşlülük ve 'hayvan'ın idrakinde yer alan duyguların alanında hapsolma ara-sında bir yol ayrımıdır! Hayvanların kavrayışları gibi değerlendirme, insanlığın liderliği için dosdoğru halifelik çizgisinde Allah'ın emanetini yerine getirmeye yetmez.

İşte tüm bu nedenlerden dolayı Allah tarafından gönderilen bütün dinler-de ahîret inancı üzerinde önemle durulmuştur. İlâhî dinlerin sonuncusu olan is-(107) Sebe Suresi: 7-8

lâm dininde ise ahiret inancı, genişliği, derinliği ve aydınlığı ile en ideal şekline kavuşmuştur... Öyle ki, müslüman ümmetin duygularında ahiret hayatı bizzat içinde yaşadıkları dünya hayatından daha köklü, daha açık ve daha engin bir şekilde yer almıştır. İşte bu özelliğiyle islâm ümmeti, beşeriyeti kumanda etme konumuna gelmiş ve insanlık tarihi tarafından en güzel biçimde bellenen ve tarihte eşine rastlanmayan kumanda mevkiine ulaşmıştır. ⁽¹⁰⁸⁾

Biz burada A'raf suresinin bu bölümünde müşriklerin ahiret inancını nasıl bir şaşkınlık ve tepkiyle karşıladıklarını gösteren bir manzara önündeyiz. Onların bu halleri alaycı, inkarcı ve vurdumduymaz bir ifade tarzı ile kıyamet hakkında soru sormalarından anlaşılmaktadır:

“Sana kıyamet anı hakkında sorarlar, ne zaman gelip çatacak diye?”

Hiç kuşkusuz kıyamet yalnız Allah'ın bildiği ve kendi yaratıklarından hiçbirine bilgisini vermediği gayb konularından biridir. Fakat buna rağmen onlar, Peygamberimize kıyameti soruyorlar. Bu, ya deneme ve sınama sorusudur, ya da garipsenen, tuhaf karşılanan bir meseleye ilişkin bir sorudur! Yahut da hafife alan, küçümseyen bir sorudur! **“Ne zaman gelip çatacak diye?”**, yani kesinleşecek ve gelip çatacak vakit ne zamandır?

Halbuki Peygamberimiz -salât ve selâm üzerine olsun- de bir insandı. Gaybı bildiğini iddia etmiyordu. Gaybı sahibine havale etmek, gaybı bilme işinin ilâhlığın özelliklerinden biri olduğunu, kendisinin bir insan olduğunu, insan olması dışında, başka bir iddiası olmadığını, bu sınırları aşmadığını, kendisine öğretenin Allah olduğunu ve istediği şeyi kendisine vahiy ile bildirdiğini onlara öğretmekle emredilmişti:

“De ki; onun bilgisi Rabbimin tekelindedir. Ondan başka kimse onun vaktini bilemez.”

Kıyametin zamanını bilen yalnızca yüce Allah'tır. Kıyamet gelmeden önce onu kimseye bildirmez. Ve Allah'tan başkası bu zamanı açıklayamaz.

Ayeti Kerime onların, bu şekilde kıyametin ne zaman kopacağına ilişkin sorularından vazgeçip, onun tabiatına ve gerçekliğine yönelmelerini, dehşetini ve büyüklüğünü hissetmeye çalışmalarını istemektedir. Dikkat edin, kıyamet günü gerçekten büyük bir olaydır! Dikkat edin, o günün yükü çok ağırdır! Dikkat edin, kıyametin ağırlığını, gökler ve yerler taşıyamaz! Bütün bunların yanında kıyamet ansızın gelip çatar. Kendisinden habersiz olanları birden yakalayır:

“Göklerin ve yerin ağırlığını kaldıramayacağı bu olay, başınıza ansızın gelecektir.”

Şu halde, insan tüm gücünü kıyamet gelmeden önce ona hazırlanmak ve önlem almak için harcamalıdır. Çünkü gelip çattıktan sonra sakınmanın bir yararı olmaz. Daha vakit varken, ömür vefa ederken, eger gereken önlem alınmamışsa, ona göre bir hazırlık yapılmamışsa, gelip çattıktan sonra dikkatli olmanın, ihtiyatlı hareket etmenin hiçbir faydasından söz edilemez. Sonra hiç kimse O'-

(108) Bkz. “Fî Zilâ-il Kur'an 7. cüz” ve “Kur'an'da Kıyamet Sahneleri” adlı kitap.

nun ne zaman geleceğini bilemez. Öyleyse bu andan tezi yok harekete geçmeli, çok çalışmalı, bundan böyle bir ânı bile boşa harcamamalıdır. Çünkü ölüm bundan sonraki saniyede ansızın gelip çatabilir!

Sonra Peygamberimize -salât ve selâm üzerine olsun- kıyamet hakkında soru soran bu insanların hallerini hayretle dile getiriyor. Onlar peygamberliğin tabiatını, peygamberin gerçek mahiyetini, ilâhlık gerçeğini ve peygamberin yüce Rab-bine karşı takındığı edebini gerektiği biçimde kavrayamıyorlar:

“Sanki sen bunu sürekli kurcalıyormuşsun gibi, sana onu soruyorlar!”

Yani sanki sen sürekli bu konuları araştıran ve soran bir meraklısın gibi! Onun zamanını açıklamakla yükümlüymüşün gibi sana kıyametin ne zaman kopacağını soruyorlar! Halbuki Allah'ın Peygamberi -salât ve selâm üzerine olsun- bilgisinin yalnız Allah'a mahsus olduğunu bildiği konularda Rabbine soru sormaz:

“De ki; onun bilgisi Allah'ın tekelindedir.”

Kıyametin bilgisi yalnız Allah'a aittir. Ve onu yaratıklarından hiç kimseye bildirmemiştir.

“Fakat insanların çoğu, bu gerçeği bilmezler.”

Böyle olan, yalnız kıyamet meselesi değildir. Gayb konularının tamamı böyledir. İşte bu gaybın bilgisi yalnız Allah'a mahsustur. Dilediği kimseyi dilediği kadarıyla, dilediği zamanda bu gaybdan haberdar ettiğinde, başkası onu bilemez. İşte bu nedenle insanlar kendileri için, ne bir fayda ne de bir zarar verebilirler. Onlar bazan kendileri için fayda getirir umudu ile bir iş yaparlar, fakat işin sonunda büsbütün zararlı da çıkabilirler. Aynı şekilde zararı önlemek için bir iş yaparlar, fakat işin kendilerine görünmeyen sonu onları zarara doğru çeker! Zaman olur hoşlanmadıkları bir iş yaparlar, fakat bir de bakarlar ki, sonunda yararlı çıkmışlardı: **“Bazan hoşunuza gitmeyen bir şey hakkınızda hayırlı olabilir, buna karşılık hoşunuza giden bir şey de hakkınızda kötü olabilir...”** (109)

Nitekim şair diyor ki;

Dikkat edin, kim bana gideceğim yeri gitmeden gösterebilir? Kim gösterebilecek ki, gidilecek yere ancak gidişten sonra varılabilir? (110)

Şair burada gizli olan gayb karşısında insanlığın konumunu tesbit etmektedir. İnsan ne kadar bilirse bilsin, ne kadar öğrenirse öğrensin, onun gayb kapısı karşısındaki konumunu değiştiremez. Gözlerinin önüne geçirilmiş olan gayb perdesini kaldıramaz. Gizli olan gayb alemi karşısında gözü kapalı olan insanın beşeriliği ona sürekli olarak konumunu hatırlatacaktır.

Peygamber efendimiz -salât ve selâm üzerine olsun- kim olduğu, herkes tarafından bilinmesine ve yüce Allah'ın yanında gayb konusunda diğer insanlar gibi bir beşer olduğunu, kendisi için ne faydalı ne de zararlı olmaya gücü yet-

(109) Bakara Suresi: 216.

(110) İbn-i Rumi'nin kasidesinden alınmıştır.

mediğini tüm insanlara açıklamakla yükümlüdür. Çünkü o, gaybı bilmemektedir. Yolları aşmadan hangi hedeflere varılacağını kestirememektedir. Hareketlerinin sonuçlarını nereye varacağını görememektedir. İşte bu nedenle, hareketlerini sonuçlarına göre tercih etme gücüne sahip değildir. Yani gizli olan akibetin iyi olduğunu görüp, vazgeçme imkânına sahip değildir. O ancak amel etmekle yükümlüdür. Netice ise, Allah'ın gizli gaybında, Allah'ın takdir ettiği biçimde gelecektir. ⁽¹¹¹⁾

“De ki; Ben kendime, Allah'ın dilediğinden başka bir yarar ya da zarar dokunduracak güce değilim. Eğer görünmeyi, gaybı bilseydim daha çok iyilik elde ederdim ve başıma hiçbir kötülük gelmezdi.”

Bu ilân ile islâmdaki Tevhid akidesi, bütün özellikleri ile şirkin her çeşidinden ve her türlüşünden kesin bir şekilde soyutlanıyor. Yüce Allah da hiçbir insanın kendisine ortak olmadığı ilâhi özelliklerle ortaya çıkıyor. İsterse bu beşer Allah'ın elçisi, sevgilisi, seçkin kulu Muhammed -salât ve selâm üzerine olsun- olsun farketmez. Gaybın eşiğinde beşerin bütün enerjisi tükenir ve beşerin bütün ilimleri durmak zorunda kahr. Peygamberimiz -salât ve selâm üzerine olsun- İnsan oluşunun beşeriyetin sınırlarında durur. Vazifesi de hudut ile sınırlıdır. ⁽¹¹²⁾

“Ben sadece müminler toplumuna seslenen bir uyarıcı ve müjdeciyim.”

Peygamberimiz -salât ve selâm üzerine olsun- insanların hepsine bir uyarıcı ve müjdecidir. Yalnız onun uyarılarından ve müjdelemelerinden yararlanacak olanlar sadece “müminler”dir. Peygamberin sunduğu hakikati anlayacaklar onlardır. Onun getirdiklerinin gerisindekileri kavrayabilenler yine onlardır. Bunun da ötesinde, onlar insanlığın yüz akıdır. Ayrıca onlar, peygamberin kendileri aracılığıyla bütün insanların şerrinden kurtulduğu kimselerdir.

Muhakkak ki, söz gerçek anlamını ancak kendisine açılan kalpleri, onu kabul edip kendisiyle aydınlanan akıllara kavratabilir. Bu Kur'an'da ancak mümin bir topluluğa hazinelerini açar, sırlarını açıklar, meyvelerini verir. Peygamberin -salât ve selâm üzerine olsun- ashabından bazıları; “Bize Kur'an verilmeden önce iman verildi” demişlerdi. İşte onların Kur'an'dan bunca zevk almaları imana bağlı bir durumdur. Ancak bu imanla, onun anlamlarını ve amaçlarını üstün bir şekilde kavıyorlardı. Bu iman sayesinde çok kısa bir zamanda büyük harikalar meydana getirmişlerdir.

Gerçekten de bu eşsiz nesil, Kur'an'ın tadından, nurundan ve sarsılmaz delilinden öyle bir tad almışlardı ki, bu nesil gibi iman eden bir nesilden başkası asla onun tadına varamaz. Onların ruhlarını imana ileten Kur'an olmuşsa da iman onlara, Kur'an'da imandan başkasını asla açamayacağı ufuklar açmıştır!

Sahabe nesli Kur'an ile beraber ve bu Kur'an için yaşamışlardır. İşte bu nedenle, bu eşsiz nesil bu düzeyde bu çokluğu ve yetkinliğiyle bütün tarih boyunca bir daha günyüzüne çıkmamıştır. Tarih boyunca bu onurlu ve takdirdi

(111) Bkz. “Fî Zilâ'il-Kur'an 7. cüz En'am Suresinin 59. ayeti'nin tefsiri.

(112) Bkz. “Fî Zilâ'il-Kur'an 7. cüz Risale ve Peygamberin Hakikati” ile ilgili bölümler.

189- "O ki, sizi bir tek kişiden türetti, o tek kişinin beraberliğinde huzura ereceği eşini de kendi özünden yarattı, eşini kucaklayıp sarınca, hafif bir yük yüklendi, Onu bir süre taşıdı, sonra yükü ağırlaşınca, eşler birlikte "Eğer bize sağlıklı bir çocuk verirsən, kesinlikle sana şükredenlerden oluruz" diye Allah'a dua ettiler."

190- "Fakat Allah onlara sağlıklı bir çocuk verince, kendilerine Allah tarafından verilen bu çocuk üzerinde Allah'a ortak koştular. Oysa Allah onların koştığı ortaklardan münezzehtir."

191- "Hiçbir şey yaratmayan, kendileri birer yaratık olan varlıklarını Allah'a ortak koşuyorlar?"

192- "Oysa bu düzmece ortaklar, ne onlara yardım edebilirler, ne de kendilerine yardım edebilirler."

Bu cahiliyenin düşünceleri açısından bir değerlendirilmesidir. Yani cahiliye tek olan Allah'a tapmayı bırakıp başka taraflara saptığında hiçbir basitliğin ve sapıklığın önünde durmaz, düşünmeye ve değerlendirmeye bir daha dönüş yapamaz! Burada sapmanın ilk zamanlarda nasıl bir aşama takip ettiği ve sonunda nasıl bu kadar derin boyutlara ulaştığı tasvir ediliyor.

"O ki, sizi tek bir kişiden türetti, o tek kişinin beraberliğinde huzura ereceği eşini de kendi özünden yarattı, eşini kucaklayıp sarınca, hafif bir yük yüklendi, onu bir süre taşıdı, sonra yükü ağırlaşınca eşler birlikte "Eğer bize sağlıklı bir çocuk verirsən, kesinlikle sana şükredenlerden oluruz" diye Allah'a dua ettiler."

Aslında bu, yüce Allah'ın insanları kendisine göre yarattığı fıtratın ifadesidir. Fıtrat itibarıyla insanların korku ve ümit anında Rabpleri olan Allah'a yönelmeleri, O'nun ilâhlığını net olarak kabul etmeleridir. Burada fıtrat için verilen örnek yaratılışın temelinden, evliliğin oluşturulmasından ve tabiatın oluşmasından söze başlamaktadır:

"O ki, sizi tek bir kişiden yarattı. O tek kişinin beraberliğinde huzura ereceği eşini de yarattı."

Oluşumunun tabiatında insan tek bir nefistir. Kadın ile erkek arasında görüşler açısından bir farklılık görülse de onlar nefistir. Bu farklılık eşlerin birbiriyle huzura kavuşması ve rahat etmeleri içindir. İşte islâmın insan gerçeğine bakış açısı budur. Oluşumundaki evlilik görevine ilişkin görüşü de budur. Bu görüş, islâm dininin ondört asırdan beri ortaya koyduğu gerçekçi ve eksiksiz bir bakış açısıdır. İslâm o gün bu görüşleri ileri sürerken tahfife uğramış dinler, kadını insanın başbelası olarak gösteriyor, onu lanetlik, pis ve özellikle sakınılması gereken saptırıcı bir tuzak olarak gösteriyorlardı. O gün -gerçi bugün de öyle ya- putperest inanç sistemleri, kadını aşağılık bir meta olarak veya erkeğin yanında sözü bile edilemeyecek, tek başına hiçbir değeri olmayan bir hizmetçi olarak kabul ediyorlardı.

Eşlerin buluşmasında ana hedefi, sükûnet, güven, yakınlık ve istikrar oluşturur. Bu yuva, güven ve huzur ortamı olmalıdır ki, orada insanın minik yavruları gelişsin, orada insanlığın değerli ürünleri üreyebilsin, yeni yetişen genç nesil

insanlık medeniyetinin mirasını taşıyabilecek ehliyetle kavuşsun, ona yeni hizmetlerde bulunsun. İslâm dini eşlerin, buluşmasını sırf geçici bir zevk ve temelsiz gönül eğlencesi olarak kabul etmez. Aynı şekilde evliliği ihtisaslar ve görevler arasında bir çelişki, bir çatışma ve ayrılık konusu yapmaz. Klasik ve modern cahiliye sistemlerinin düşükleri bataklıklar gibi bunu ihtirasların ve görevlerin müdahalesi şeklinde de ele almaz. ⁽¹¹⁴⁾

İşte kıssa bundan sonra başlıyor... Ve meseleyi ilk aşamada ele alıyor:

“Eşini kucaklayıp sarınca hafif bir yük yüklendi. Onu bir süre taşıdı.”

Kur'an'ın ifade tarzı iki eş arasındaki ilk ilişkiyi tasvir ederken, tatlı, ince ve temiz bir dil kullanıyor: **“Eşini kucaklayıp sarınca”** deymi bu huzur ortamı ile yaklaşma şekli arasında bir ahenk olduğunu, yapılan işin bir hassasiyeti olduğunu, böylece ortaya koyuyor. Öyle ki, insan burada iki beden buluştuğunu değil de iki parçanın kaynaştığını zannediyor. Aynı zamanda insana insanca ilişkiye geçmenin şeklini de aşılama çalışıyor. Kaba hayvani şekilden ayrılması gerektiği tekin ediliyor... Hamileliğin ilk aşaması tasvir edilirken de aynı yöntem kullanılıyor. **“Hafif bir yük”**... Anne onu hiçbir ağırlık duymadan, sanki onu hissetmiyormuş gibi taşıyor.

Sonra ikinci aşama geliyor:

“Yükü ağırlaşınca eşler birlikte: “Eğer bize sağlıklı bir çocuk verirsən, kesinlikle sana şükredenlerden oluruz” diye Allah’a dua ettiler.”

Artık hamilelik belli olmuştu. Her iki eşin de kalbi onun üstünde atıyordu. Şimdi doğacak çocuğun kusursuz, sağlıklı ve güzel olmasını temenni etme dönemi başlamıştı. Anne ve babaların çocukları daha cenin halinde rahimlerin karanlıklarında ve gayblerinin kuytularında iken, nesiller için arzu ettikleri başka sıfatları da istiyorlardı. İşte bu arzular sırasında fitrat uyanarak ve Allah’a yöneliyor ve yalnız O’nun ilâhlığı kabul ediyor. Sadece O’nun faziletine umut bağlıyor. Çünkü bu varlık aleminde biricik kuvvet, nimet ve fazilet kaynağının O olduğunu kendiliğinden kavrar. Bu nedenle buyuruluyor ki;

“Eğer bize sağlıklı bir çocuk verirsən, kesinlikle sana şükredenlerden oluruz” diye Allah’a söz verdiler.”

“Fakat Allah onlara sağlıklı bir çocuk verince, kendilerine Allah tarafından verilen bu çocuk üzerinde Allah’a ortaklar koştular. Oysa Allah onların koştukları ortaklardan münezzehtir.”

Tefsirlerde yer alan birtakım rivayetlerde deniyor ki; bu kıssa gerçek bir olaydır ve Hz. Adem ile Havva’nın başından geçmiştir... Çünkü onların çocukları hep sakat olarak doğuyordu. Bunun üzerine şeytan onlara gelmiş, Havva’yı aldatmış ve karnındaki çocuğuna **“Abdulhâris”** adını vermesini söylemişti... Haris ise şeytanın bu dediklerini yaptığı gibi Hz. Adem’i de birlikte kandırmıştı! Bu rivayetin yahudi mitolojisinden kaynaklandığı açıktır. Çünkü yahudi mit-
⁽¹¹⁴⁾ “İslâm ve Medeniyetin Problemleri” adlı kitabın **“Karışıklık ve Çarpıklık”** ve **“Kadın ve İki Cins İlişkileri”** bölümleri **“İslâm Düşüncesi İnsan Gerçeği”**. C.3

tolojisine dayalı dinlerini, tahrif etmiş bulunan hristiyan düşüncesine göre sapıklığın bütün günahı Havva'nın boynundadır. Bu anlayış pek tabii olarak sağlıklı islâm düşüncesine tamamen aykırıdır.

Kur'an'ın bu ayetini açıklamak için yahudilerin bu efsanesine ihtiyacımız yoktur. Peygamberimiz -salât ve selâm üzerine olsun- dönemindeki ve ondan önceki müşrikler, çocuklarından bazılarını ilâhlarına veya tapınakların hizmetine adıyorlardı! Bununla yüce Allah'a yakın olmak ve O'nun katında yüksek derece elde etmek istiyorlardı! Bunlar işin başında Allah'a yönelmelerine rağmen daha sonra Tevhid'in zirvesinden putperestlik seviyesine yuvarlandıktan sonra, çocuklarının yaşamaları, sağlıklı olmaları ve tehlikelerden korunmaları için onları bu ilâhlara adıyorlardı! Nitekim günümüzde de bazı kimseler çocuklarının saçlarını uzatıp kesmemeleri, saçlarını ilk olarak bir velinin veya azizin kabri başında kesmeleri, çocuklarını sünnetsiz bırakıp, onları bir türbenin başında sünnet ettirmeleri bu türden yaklaşımların devamıdır. Halbuki bugünkü insanlar tek olan Allah'ı kabul etmektedirler. Ardından kalkıyorlar Allah'ı kabul edişlerinden sonra şirke dayalı bu yönelişlere bulaşıyorlar. Demek ki insanlar yine o insanlardır!

“Oysa Allah onların koştıkları ortaklardan münezzehtir.”

Yüce Allah onların inandıkları ve yaşadıkları şirkten tamamen uzaktır.

Günümüzdede bu ayetlerin tasvir ettiği şirk çeşitlerine, şekillerine rasthyoruz ki, bunlar, Allah'ın birliğine inandıklarını ve O'na teslim olduklarını sanmaktadırlar.

Bugün insanlar “halk”, “vatan” ve “millet” adını verdikleri birtakım ilâhlar edinmektedirler. Bu ve benzeri ilâhlar putperest milletlerin diktikleri basit somut putlardan hiç de farklı olmayan soyut putlardır. Bunların hepsi Allah'ın yarattığı evrende, O'na ortak koşulan ilâhlardan başka bir şey değildir. Aynen eski ilâhlara adaklar adandığı gibi, bu ilâhlara da çocuklar adanmaktadır! Daha önceki devirlerde tapınaklara kurbanlar adandığı gibi bugün bunlara da geniş ölçüde kurbanlar sunulmaktadır.

Bugün insanlar Rabb olarak Allah'ı kabul ediyorlar, ne var ki, onlar Allah'ın emirlerine ve hükümlerine kulak asmıyor, onları unutmuş, hatırdan silmiş gibi bırakıyorlar. Bununla beraber bu ilâhların emirlerini ve isteklerini “mukaddes/kutsal” kabul ediyorlar. Halbuki bu ilâhların emirleri ve istekleri yüce Allah'ın emirlerine ve hükümlerine terstir. Hatta onları, büsbütün kaldırıp atmaktadır. Eğer modern cahiliyenin bu uygulaması ilâhlık taslama ve şirk değilse, ilâhlık nasıl olur? Allah'a ortak koşmak nedir? Allah'a ortak koşulan varlıklara çocuklardan bir pay ayırma ne anlama gelebilir?

Klasik cahiliye Allah'a karşı bugünkü cahiliyeden daha edepliymiş. Klasik cahiliye sisteminde insanlar Allah'ın dışında birtakım ilâhlar kabul ediyorlar ve onlara çocuklarından, hayvanlarından ve mahsullerinden bir pay ayırıyorlar ve bunları onlara sunuyorlardı. Yalnız tüm bunları, ilâhlarının kendilerini Allah'a

yaklaştırmaları için yapıyorlardı. Bu nedenle onların duygularında Allah'ın gerçekten yüce bir yeri vardı. Modern cahiliyede ise, diğer ilâhlar Allah'tan daha yüce bir konuma çıkartılmıştır. Bu nedenledir ki, modern cahiliye bu ilâhların emrettiklerini kutsamakta, Allah'ın emirlerini ise tamamen bir kenara itmektedir!

Eğer biz puta tapıcılığı, basit putçulukla, eski ilâhlarla ve insanların Allah katında şefaathı (kurtarıcı) olarak kabul ettikleri varlıklara ibadet niteliği taşıyan davranışlara yönelmeleri şeklinde sınırlandırır ve putperestliği bu şekilde dondurursak, sadece kendimizi aldatmış oluruz. Çünkü burada değişen sadece putların ve putperestliğin şeklidir. Bunun yanında ibadet niteliği taşıyan hareketler biraz daha giriftleşmiş ve yeni yeni isimler almışlardır. Fakat şirkin tabiatı ve gerçekliği değişen şekillere ve hareket biçimlerine rağmen halâ dimdik ayakta durmaktadır.

Biz şekillere ve hareketlere aldanıp gerçeği unutmamalıyız!

Yüce Allah namuslu, görkemli ve erdemli olmayı ister. Fakat “vatan” veya “üretim” kadının evinden dışarı çıkmasını, açılıp-satılmasını, erkekleri tahrik etmesini, putperest Japonya'daki “Geyşa” kızları gibi otellerde müşteri ayarlayıcı olarak çalışmasını gerektirir! Şimdi bu durumda emrine uyulan ilâh kimdir? Bu ilâh yüce Allah mıdır, yoksa sahte ilâhlar mıdır?

Yüce Allah kendi yasalarının egemen olmasını emreder. Fakat insanlardan biri veya “milletin” bir kesimi kalkıp; “Hayır”, yasalarını belirleyecek olanlar insanlardır. Egemen olması gereken yasalar da insanların belirledikleri yasalar” diyebiliyor. Şimdi burada emirlerine uyulan ilâh kimdir? Bu ilâh yüce Allah mıdır, yoksa sahte ilâhlar mıdır?

Bunlar bugün yeryüzünün her tarafında yürürlükte olan fakat halâ sapık olan insanlığın gelenek haline getirdiği uygulamadan örneklerdir. Yürürlükte olan putperestliğin gerçekliğini, tapılan putların gerçekliğini ortaya koyan örnekler... Dünkü apaçık putperestliği, gözle görünen somut putların yerine geçen bugünkü putperestliğin ve putların gerçekliğinin örnekleri, şirkin ve putperestliğin şekil değiştirmesi, bizi aldatmamalıdır. Çünkü şekil değişse de gerçekler değişmemektedir!

Kur'an-ı Kerim o basit ve ilkel putperestlerle ve apaçık cahiliye taraftarları ile diyaloga giriyor. Onların, çocukluk döneminde bile olsa, insan aklına yakışmayan bu gafletten uyarmak için, beşeri olan akıllarına hitab ediyor. Zihinlerindeki şirkin aşamalarını tasvir eden bu örnekten sonra onlara şöyle sesleniyor:

“Hiçbir şeyi yaratmayan, kendileri birer yaratık olan varlıkları mı Allah'a ortak koşuyorlar? Oysa bu düzmece ortaklar, ne onlara bir yardım edebilirler, ne de kendilerine yardım edebilirler?”

Yaratan kim ise, şüphesiz tapılmaya en layık olan da odur! Onların sözde ilâhlarının hepsi hiçbir şey yaratamazlar. Çünkü kendileri de yaratılmışlardır! Şu halde onları nasıl Allah'a ortak koşuyorlar? Kendi canları ve çocukları husu-

sunda onları nasıl Allah ile beraber ortak görebiliyorlar?

Kudreti ile kullarına yardım edebilen ve onları koruyabilen zat, ancak tapılmaya layık olur. Kuvvet, üstünlük ve egemenlik ilâhlığın özelliklerinden, ibadet ve kulluğun gerçeklerindendir. Onların sahte ilâhlarının hepsi, hiçbir kuvvete ve hiçbir egemenliğe sahip değildir. Bu sözde ilâhlar onlara yardım edemedikleri gibi, kendilerine de yardım edemezler! Öyleyse nasıl oluyor da onlar bu ilâhları kendi çocukları hususunda Allah'a ortak kabul edebiliyorlar?

Yaratma ve kudret, her ne kadar o zamanki basit ve ilkel cahiliye taraftarlarına yöneltilen bir delil ise de, aynı delil, çağdaş cahiliye taraftarlarına hitab etmekte ve onları da muhatab almaktadır! Bugünkü modern cahiliye taraftarları tapındıkları, emirlerine bağlandıkları, kendileri, malları ve çocukları üzerine onları Allah'a ortak koştukları başka putlar dikmişlerdir kendilerine. Peki bu putlardan hangisi yerde ve göklerde var olan yaratıklardan birini yaratabilir? Bu putların hangisi onlara veya kendilerine yardım etme gücüne sahiptir?

İnsanın aklı eğer engelleri aşabilir ve bu gerçek ile arasındaki engeli kaldırabilirse, böyle saçma bir düşüncüyü kabul etmez ve onu benimsemmez. Ne var ki, ihtirasları, arzu ve saptırmalar, aldatmalar Kur'an'ın gönderilişinden ondört asır sonra bile beşeriyeti, modern şekliyle aynı cahiliyeye döndürebiliyor. Bütün bunlar, hiçbir şeyi yaratamadığı gibi kendileri birer yaratık olan ve insanlara yardım edemeyen düzmece yaratıkları Allah'a ortak koşmalarına neden oluyor!

Dün olduğu gibi, bugünkü insanlık da Kur'an-ı Kerim'le tekrar muhatab olmaya şiddetle muhtaçtır. Bugün beşeriyet kendisini cahiliyeden kurtarıp islâma iletecek, karanlıklardan aydınlığa çıkaracak, aklını ve kalbini modern putperestlikten, içinde bocalayıp durduğu modern ilkelikten ve bataklıktan çıkarıp kurtuluşa götürecektir bir kurtarıcı beklemektedir. Daha önceleri islâmın kendisini kurtardığı gibi birkurtuluş beklemektedir!

Kur'an'ın ifade tarzında kullandığı kalıptan da anlaşılıyor ki, burada insanlar, özellikle insanlar içinden birtakım ilâhlar edinmekten sakındırılmaktadır:

“Hiçbir şeyi yaratmayan, kendileri birer yaratık olan varlıkları mı Allah'a ortak koşuyorlar? Oysa bu düzmece ortaklar ne onlara yardım edebilir, ne de kendilerine yardım edebilirler.”

İşte ayeti kerimelerin metinlerinde yer alan bu “vav” ve “nun” harfleri sözkonusu ilâhlar arasında en azından “akıllı varlıklar”dan bir insan da olduğunu göstermektedir! Çünkü burada kullanılan zamirler “akıllı varlıklar” için kullanılan zamirlerdir. Biz Araplar'ın putperestlik dönemlerinde insanları ilâh olarak Allah'a ortak koştuklarını, onların ilâhlıklarına inandıklarını ve ibadet niteliği taşıyan birtakım hareketleri onlara karşı yaptıklarını bilmiyoruz. Ne var ki, onlar buna benzer şekillerde putperestlik yapıyorlardı. Onların sosyal alanlarla ilgili yasalarını kabul ediyorlar ve sürtüşmeler sırasında onların hükümlerini esas alıyorlardı. Yani onlara yeryüzünün egemenliğini veriyorlardı. Kur'an

onların bu yaptıklarını şirk olarak gösteriyor ve onların bu şirkleri ile putlar ve heykellerle ilgili şirkleri arasında bir fark görmüyor. İşte islâmın bu şirk çeşidini değerlendirme tarzı da budur. Bu da, akidedeki ve ibadet niteliği taşıyan hareketlerdeki şirk gibi bir şirktir. İkisi arasında hiçbir fark yoktur. Nitekim Kur'an, din bilginlerinin ve rahiplerin yasalarını ve hükümlerini kabul edenleri de şirkin içinde görmüştür. Halbuki bunlar din bilginlerinin ve rahiplerin ilâh olduklarına inanmıyorlar ve onlara ibadet niteliği taşıyan davranışlar takdim etmiyorlardı... Bunların hepsi şirktir ve Allah'tan başka ilâh olmadığına şahitlik etmekle ifade edilen Tevhid esasına dayalı Allah'ın dini olan islâmın dışına çıkmaktadır... ⁽¹¹⁵⁾ İşte bunların hepsi, ifade etmeye çalıştığımız modern cahiliye şirkine tamamen uygun düşmektedir.

Bu iki eşin kıssasıyla somutlaşan içteki sapma olayı aslında her çeşit şirki kapsamına almaktadır. Amacı da ilk olarak Kur'an ile muhatab olan müşrikleri uyarmak, içinde bulundukları şirk bataklığına dikkat çekmek, hiçbir şeyi yaratmayan, aksine kendileri yaratılan, tapıcılarına yardım etmeyen hatta kendilerine bile yardım etmekten aciz olan, insanlardan olsun, başka yaratıklardan olsun bu tür ilâhların hiçbir şeyi yaratamayacağını ve hiçbir yardımı olmayacağını kendilerine kavrattırmaktır. Kur'an iki eşin kıssasını bu bağlamda ele alıp ortaya koyduktan sonra, geçmişi ilgilendiren hikâye üslûbundan ve kıssanın dile getirilişinden müşrik Araplar'a yöneliyor. Doğrudan doğruya hitab üslûbuna geçiyor: Sanki sözü edilen ilâhların önceki geçmiş olayların bir devamı olarak yeni bir konuya giriyor:

MÜŞRİKLERİN ACIZLIĞI

وَإِنْ تَدْعُوهُمْ إِلَى الْهُدَى لَا يَتَّبِعُكُمْ سَوَاءٌ عَلَيْكُمْ أَدْعُوهُمْ
أَمْ أَنْتُمْ صَادِقُونَ ﴿٧٠﴾ إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ
عِبَادٌ أَشْكِرُكُمْ فَأَدْعُوهُمْ فَلْيَسْمِعُوا أَلْعَمَّ أَنْ كُنْتُمْ
صَادِقِينَ ﴿٧١﴾ أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يُمْشِكُ سَحَابَ الْبَرْقِ
يَهْبِطُ الْبَرْقُ فِي الْبَحْرِ يَمْشِي فِي الْبَحْرِ يَمْشِي فِي الْبَحْرِ
يَهْبِطُ الْبَرْقُ فِي الْبَحْرِ يَمْشِي فِي الْبَحْرِ يَمْشِي فِي الْبَحْرِ
فَلَا تَدْعُوا شُرَكَاءَ اللَّهِ تَكْفُرًا ﴿٧٢﴾ وَلَا تَنْظُرُوا
إِلَى الْفُلِ وَالَّذِي زَلَّ الْكِتَابَ وَهُوَ يَدْعُو إِلَى الصَّالِحِينَ ﴿٧٣﴾
وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَا يَسْمَعُونَ نَصْرَكُمْ

وَلَا أَنْفُسُهُمْ يَنْصُرُونَ ﴿١٩٣﴾ وَإِنْ تَدْعُوهُمْ إِلَى الْهُدَى
لَا يَسْمَعُوا وَتَرَاهُمْ يَنْظُرُونَ إِلَيْكَ وَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ ﴿١٩٤﴾

193- "Eğer onları doğru yola çağırırsanız size uymazlar; onları çağırırsanız da karşılarında suskun dursanız da sizin için birdir."

194- "Allah'ın dışındaki yalvardıklarınız tıpkı sizin gibi birer kul, birer yaratıkdır. Eğer onlara ilişkin düşünceniz doğru ise, çağırın onları da, size karşılık versinler bakalım."

195- "Onların yürüyecek ayakları mı var, tutacak elleri mi var, görebilecek gözleri mi var, yoksa işitecek kulakları mı var? De ki, Allah'a koştuğunuz ortakları çağırınız, sonra hiç göz açtırmaksızın bana karşı tuzak kurunuz."

196- "Benim dostum, koruyucum Kitab'ı (Kur'an-ı) indiren Allah'tır. O iyileri dost edinir, koruması altında tutar."

197- "O'nun dışındaki yalvardıklarınız ne size yardım edebilirler, ne de kendilerine yardım edebilirler."

198- "Eğer onları doğru yola çağırırsanız işitmezler, onları sana bakar gibi görürsün, fakat görmezler."

Daha önce de belirttiğimiz gibi, müşrik Araplar'ın putperestlikleri basit ve ilkel bir putperestlikti. Bütün aşamalarında beşeri aklın ölçülerine göre gerçekten basit bir anlayıştı. Bu nedenle Kur'an-ı Kerim onların akıllarını harekete geçirmeye çalışmış, bu tür ilâhlara taptıklarından, bunları Allah'a ortak koştuklarından onları basitlikle nitelemiştir.

Onların bu basit putları dış görünüşleri ile yürümelerinde kendilerini taşıyacak ayaklara, tutabilecek ellere, görebilecek gözlere, işitebilecek kulaklara sahip değillerdir. Onlara bu organları sağlayanlar, onlara tapanların kendileridir. Onlar nasıl olur da kendilerinden daha aşağı bir seviyede bulunan bu cansız taşlara tapabilirler?

Bazan meleklerin sembolü, bazan da atalarının, ecdadının sembolü olarak kabul ettikleri putlara gelince, bunlar da Allah tarafından yaratılan kullardır. Onlar hiçbir şeyi yaratamazlar. Aksine kendileri de birer yaratıktırlar. Onlara yardım edemedikleri gibi, kendilerine bile yardım edemezler!

Bizce müşrik Araplar'ın akidelerinde somut putlar ile soyut sembollerin kaynaştırılması, bu ayette onlara bu şekilde hitab edilmesine neden olmuştur. Bazan bu sembollerin gerisindeki varlıklar kastedilerek akıllı varlıklar için kullanılan zamirlerle, bazan da bizzat bu putların kendilerine işaret edilerek onların hayattan ve hareketten yoksun oldukları dile getirilmiştir. Aslında bunların tümü Kur'an tarafından uyandırılan ve bu gullünc gafletten kurtarılan insan aklının, mantığının kurallarına göre de apaçık bir sapıklıktan başka bir anlam ifade etmez!

Bu karşılıklı delil getirmeden sonra yüce Allah Peygamberimizi -salât ve

selâm üzerine olsun- hem onlara hem de onların güçsüz olan tanrılarına meydan okumaya sevk ediyor. Yalnız Allah'ı dost edindiğini ortaya koyan saf ve yalın akidesini açıkça ilân etmesini istiyor:

MÜŞRİKLERE MEYDAN OKUMA

“De ki, Allah'a koştuğunuz ortakları çağırınız sonra hiç göz açtırmaksızın bana karşı tuzak kurunuz. Benim dostum koruyucum Kitab'ı (Kur'an'ı) indiren Allah'tır. O, iyileri dost edinir, koruması altında tutar. O'nun dışındaki yalvardıklarınız ne size ne de kendilerine yardım edebilirler. Eğer onları doğru yola çağırırsanız işitmezler, onları sana bakar gibi görürsün, fakat görmezler.”

Bunlar mesaj sahibinin, cahiliyenin yüzüne haykırdığı sözlerdir. Gerçekten de Peygamberimiz -salât ve selâm üzerine olsun- bu sözleri Rabbinin emrettiği şekilde onlara karşı söylemiş, müşriklere ve onların sahte ilâhlarına karşı meydan okumuştur:

“De ki, Allah'a koştuğunuz ortakları çağırınız, sonra hiç göz açtırmaksızın bana karşı tuzak kurunuz...”

Gerçekten de peygamberimiz onlara ve onların sahte ilâhlarına karşı bu meydan okuyuşla ortaya atılmış ve onlara şöyle demiştir: Hiç göz açtırmadan ve hiç bekletmeden sizin ne kadar gücünüz varsa, ilâhlarınızın ne kadar gücü varsa hepsini toplayın ve bana tuzak kurun!.. Bu sözleri tam bir güven içinde sırtını dayadığı desteğe gönül huzuru içinde yaslanarak ve bu destekleyici gücün, kendisini onların hepsinin tuzaklarına karşı koruyacağına inanarak söylemiştir:

“Benim dostum, koruyucum Kitab'ı (Kur'an'ı) indiren Allah'tır. O iyileri dost edinir, koruması altında tutar.”

Böylece yüce Allah, peygamberin bu işte kime dayandığını açıkça ortaya koymuştur. Buna göre, yüce Allah'a dayanmıştır. Allah, Kitab'ı kendi yüce iradesine uygun olarak indirmesi, Peygamberin bu kitabın içerdiği gerçekle insanların karşısına çıkması gerektiğini göstermiştir. Bunun yanı sıra, bu gerçeği bozguncuların boş çabalarına karşı üstün kılmayı da takdir eylemiştir. Ayrıca bu gerçeği insanlara ulaştırmak, onlara götürmek ve Peygamberine güvenlerini sağlamak için çalışan iyi kullarını korumayı da üstlenmiştir.

Aslında bu sözler Peygamberimizin -salât ve selâm üzerine olsun- hayatından sonra insanları Allah'a çağırان her dava sahibinin her yerde ve her zaman söyleyeceği sözler olmalıdır.

“De ki, Allah'a koştuğunuz ortakları çağırınız, sonra hiç göz açtırmaksızın bana karşı tuzak kurunuz...” Benim dostum, koruyucum Kitab'ı (Kur'an'ı) indiren Allah'tır. O, iyileri dost edinir, koruması altında tutar.”

Hiç şüphesiz Allah yoluna davet edenlerin yeryüzünün her çeşit dayanaklarından soyutlanmaları gerekiyor. Aynı şekilde yeryüzünün dayanaklarını basit ve önemsiz görmeleri icab ediyor.

Yeryüzünün dayanakları ne kadar güçlü ve sağlam görünseler de aslında basit ve zayıftırlar.

“Ey insanlar: Size bir örnek verilmişti. Şimdi ona iyi kulak verin. Sizin Allah’tan başka taptıklarınız bir sinek bile yaratamazlar, hepsi bu iş için yardımlaşsalar dahi. Eğer sinek o putlardan bir şey koparsa, putlar onu sinekten kurtaramazlar. Put da zayıf ve aciz, sinek de.” (116)

“Allah’tan başka dost edilenlerin hali, kendine bir yuva yapan örümceğin durumu gibidir. Keşke bunu bilselerdi!.. (117)

Allah yolunda davet edenler Allah’a dayanırlar. Öyleyse, Allah’ın dışında ki bu dostlar ve dayanaklar neci oluyorlar? Dava adamına eziyet yapacak güçte olsalar bile, onun gözünde kaç paralık değerleri vardır? Onların Peygambere eziyet yapmaları da, ancak Peygamberin dostu olan Allah’ın izni ile gerçekleşebilmektedir. Allah’ın diğer varlıkların ona yaptıkları eziyete izin vermesi, onu başkalarının eziyetinden korumaktan aciz olduğundan veya dostlarına destek vermediğinden değildir. Yüce Allah bu tür noksanlıklardan münezzehtir. Başkalarının eziyetlerine izin vermesinin nedeni eğitime, arındırma ve alıştırma gibi nedenlerle iyi kullarını denemek istemesindendir. Zalim kullarına zaman tanıması, bu zalimlerin günahlarının çoğalmasa ve sağlam bir tuzağa düşmeleri için imkân tanınmasıdır!

Müşrikler Ebu Bekir’e eziyet yaparken, mübarek yüzüne pençeli ayakka-bılarla vururken; yüzüne gözüne, darbeler indirirken, ağzını ve gözünü tanı-nmaz hale getirirken... Peygamberimizden -salât ve selâm üzerine olsun- sonra yeryüzünün en erdemli insanı Ebu Bekir bütün bu çirkin ve azgın saldırılar bo-yunca hep şöyle diyordu: “Allah’ım sen ne kadar sabırlısın!.. Allah’ım sen ne kadar sabırlısın! Allah’ım, sen ne kadar sabırlısın!..” Çünkü o kendi iç dünyasında, bu eziyetlerin ötesindeki Rabbinin sabrını gayet iyi biliyordu. O Rabbinin düşmanlarını yoketmekten aciz olmadığına kesin güveniyordu. Aynı şekilde Rabbinin dostlarını yalnız bırakmayacağına güveni tamdı! Abdullah b. Mesud -Allah ondan razı olsun- müşriklerin Kâbe avlusunda yaptıkları toplantıda on-lara Kur’an okuduğu için, müşrikler tarafından yolda doğru yürüyemeyecek ve belini doğrultamayacak kadar dövülmüş, eziyet edilmişti!.. Fakat bunca çirkin ve azgın eziyetlere rağmen o şöyle demişti. “Vallahi onlar o günkü kadar hiç gözümde basitleşmemişlerdi!” Çünkü o, müşriklerin bu hareketleriyle aslında Allah’a karşı geldiklerini biliyordu. Allah’a karşı gelenin ise kesin yenilgiye uğ-rayacağına, Allah karşısında basitleşeceğine kuşkusuz inanıyordu. Bu nedenle onların Allah’ın dostları gözünde de basitleşmeleri gerekiyordu.

Abdullah b. Ma’zun -Allah ondan razı olsun- kendi kardeşleri Allah yo-lunda eziyetlere, zulümlere maruz kalırken, bir müşrikin himayesine girip ezi-yetlerden, saldırılardan kurtulmayı onuruna yediremediğinden, müşrik Utbe b. Rebia’nın himayesinden çıkmış, Utbe’nin himayesinden çıktıktan sonra müş-

rikler başına üşüşmüşler, gözünü çıkarıncaya kadar ona zulmetmişlerdi!.. Utbe onun bu haline acımış ve tekrar himayesine girmeye çağırmıştı. Abdullah ise, ona şöyle demişti: “Şüphesiz ki, ben senden daha güçlü birinin himayesindeyim.” Utbe ona: “Ey kardeşimin oğlu, sen himayemde olduğun sırada gözüne böyle bir darbe inmemiştii” dediğinde, şu karşılığı vermişti. “Hayır, Allah’a yemin ederim ki, diğerini de Allah yolunda feda etmekten çekinmem.” Çünkü Abdullah, Allah’a sığınmanın kulların himayesine girmekten çok daha onurlu bir iş olduğunu biliyordu. Ayrıca Rabbinin kendisini yalnız bırakmayacağına kesin inanıyordu. Eğer yüce Allah, kendi yolunda bu eziyetlere katlanmaya izin veriyorsa, bu mazlumların ruhen engin ufuklara yükselmesi içindir: “Hayır, Allah’a yemin olsun ki, diğerini de Allah yolunda feda etmekten çekinmem.”

İşte bunlar yüce Rabbanî direktiflerin atmosferinde Peygamberimiz Hz. Muhammed’in -salât ve selâm üzerine olsun- dizi dibinde eğitim gören, Kur’an ile eğitilen altın nesilden birkaç örnektir.

“De ki, Allah’a koştuğunuz ortakları çağırınız, sonra hiç göz açtırmaksızın bana karşı tuzak kurunuz.

Benim dostum, koruyucum Kitab’ı (Kur’an’ı) indiren Allah’tır. O, iyileri dost edinir, koruması altına alır.”

Müşriklerin kendilerine karşı yaptıkları bu işkencelere katlandıktan, Kitab’ı indiren ve iyileri dost edinip koruması altına alan Allah’a bu şekilde bağlılık gösterdikten sonra ne oldu?

Tarihin bildiği olaylar meydana geldi! Allah’ın dostları zafere, üstünlüğe ve egemenliğe kavuştu. Hezimet, basitlik ve harab olma ancak ve ancak Allah’ın iyi kullarını öldüren azgınların payına düştü. Allah’ın gönüllerini islâma açtığı kimseler de, Allah’a karşı asla sarsılmayan tam bir güvenle, Allah yolunda gevşeklik göstermeyen bir azimle, onca eziyetlere, zulümlere katlanacak o güne çıkmış olan öncülerini her alanda izlemeye koyuldular!

Allah yoluna davet eden insanlar nerede ve ne zaman olursa olsunlar, böyle bir güven olmadan, böyle bir azim olmadan, böyle kesin bir inanç olmadan hiçbir yere ulaşamazlar, hiçbir başarı elde edemezler.

“Benim dostum, koruyucum Kitab’ı (Kur’an’ı) indiren Allah’tır. O, iyileri dost edinir, koruması altında tutar.”

Peygamberimiz -salât ve selâm üzerine olsun- müşriklere meydan okumakla emrolunmuştu. Ve onlara meydan okudu. Müşriklere ilâhlarının acizliğini, şirklerinin saçmalığını açıklamakla emrolunmuştu. O da bu görevi yerine getirdi.

“O’nun dışındaki yalvardıklarınız ne size yardım edebilirler, ne de kendilerine yardım edebilirler.”

Eğer onları doğru yola çağırırsanız size uymazlar, onları çağırırsanız da karışlarında suskun durursanız da sizin için birdir.”

Madem ki, bu tesbitler klasik Arap cahiliyesindeki basit putperestliğin ilâhları için uygun düşmektedir, öyleyse aynı tesbitler modern cahiliyenin sahte ilâhlarının hepsine de uygun düşecektir.

Bu modern müşrikler, Allah'ı bırakıp yeryüzünün egemenliğini ellerinde bulunduran çevrelerden dostlar edinmekte ve onları yardımına çağırmaktadırlar! Ne var ki, onların bu dostları ne kendilerine, ne de başkalarına yardım etme gücüne sahip değildir. Yüce Allah'ın takdiri, kulları için planlanan zaman dahilinde dilediği şekilde cereyan ettiğinde, onların gücü hiçbir şeye yetmeyecektir.

Madem ki, Araplar'ın ilkel ilâhları işitmiyordu, boncuklardan veya kıymetli taşlardan yapılan gözleri bakmıyor ve görmüyordu... Öyleyse bugünün modern ilâhları olan vatan, ulus, üretim, makina ve tarihi determinizm de işitemez ve göremez!.. Modern cahiliyenin buna benzer sahte ilâhlarının hepsi de aynıdır. Gören ve işiten insanlardan edindikleri ilâhlar da aslında işitemezler ve göremezler! İnsanlar arasında seçilen, kendilerine ilâhlık özellikleri yakıştırılan, kendilerinin emriyle hukukun ve yargının belirlendiği bu sahte ilâhların durumu da farklı değildir. Bunlar hakkında yüce Allah şöyle buyuruyor: “Andolsun ki, birçok cini ve insanı cehennemlik olarak yarattık. Onların kalpleri var, fakat anlamazlar; gözleri var, fakat göremezler, kulakları var, fakat işitmezler. Onlar hayvanlar gibidirler, hatta hayvanlardan da daha sapıktırlar. Onlar gaflet içindedirler. (118)

Allah yoluna davet eden insanlar, değişik cahiliye sistemleri tarafından aynı tepkiyle karşılaşırlar... Onlar da, yüce Allah'ın Peygamberimize -salât ve selâm üzerine olsun- söylemesini emrettiği sözleri bunların yüzüne haykırmaları gerekir:

“De ki, Allah'a koştuğunuz ortakları çağırınız, sonra hiç göz açtırmaksızın bana karşı tuzak kurunuz.

Benim dostum, koruyucum Kitab'ı (Kur'an'ı) indiren Allah'tır. O, iyileri dost edinir, koruması altında tutar.

O'nun dışındaki yalvardıklarınız ne size yardım edebilirler, ne kendilerine yardım edebilirler. Eğer onları doğru yola çağırırsanız işitmezler, onları sana bakar gibi görürsün, fakat görmezler.” Müşrikler her yerde ve her zaman aynıdır.

RABBANİ DİREKTİFLER

Surenin bundan sonraki bölümünde, yüce Allah'tan dostlarına yöneltilmiş birtakım Rabbani direktiflere yer verilmektedir. Bunlar Peygamberimiz -salât ve selâm üzerine olsun- ve onunla birlikte iman edenlerdir. Onlar yüce Allah'tan bu direktifleri alırken daha Mekke'de bulunuyorlardı. Arap Yarımadası'nda ve dünyanın her tarafında egemen olan o zamanki cahiliyeye karşı koyuyorlardı. Bu rabbani direktifler, sözkonusu azgın cahiliyeye karşı koyuyorlardı. Bu Rabbani direktifler, sözkonusu azgın cahiliyeye ve şu yolunu şaşırmış

insanlara karşı mesaj sahibi olan Peygamberimizi -salât ve selâm üzerine olsun- tölörensli davranmaya, kolaylıkla muamele etmeye, beşer fitratının rahatlıkla kabul edip tanıdığı iyiliği açıklıkla emretmeye, işi çıkmaza ve yokuşa sürmemeye, cahiliyeden yüz çevirmeyenlerin cahilliklerine aldırmamaya, onlarla tartışmamaya, onlarla içli-dışlı oturumlara katılmamaya çağırıyor. Onlar haddi aştuklarında, inatları ve engellemeleri ile onun öfkesini harekete geçirdiklerinde ve şeytan bu öfkeyi körüklemeye kalkıştığında sakinleşmesi, huzura kavuşması ve sabretmesi için Allah'a sığınmalıdır: "**Affi, kolaylaştırmayı prensip edin, iyi olanı emret ve cahillere aldırış etme.**" Eğer şeytandan gelen bir dürtmeye, bir kışkırtmaya uğrayacak olursan, Allah'a sığın. Çünkü o her şeyi işiten ve her şeyi bilendir. Allah'tan korkanlar şeytandan gelen bir dürtüye, bir kışkırtmaya uğradıklarında Allah'ın uyarılarını hatırlarlar. Ve hemen gerçeği görürler.

Sonra ona, o cahillerin tabiatını, ardlarındaki gizli telkinleri, azgınlık ve sapıklıkla direnmelerini sağlayan vesveseleri tanıtıyor. Onların peygamberimize -salât ve selâm üzerine olsun- karşı takındıkları tavırlara ve mucizeler istemelerine bir ölçüde değiniyor. Peygamberliğin tabiatı ve peygamberin gerçekliğini onlara tanıtmak için kendilerine nasıl hitap edeceğini bildiriyor. Cahillerin peygamberlik, peygamber ve peygamberin yüce Rabbi ile nasıl bir bağı olduğu konularındaki yanlış düşüncelerini düzeltmeye çalışıyor ve şeytanların kardeşleri-dostları azgınlıkla şeytanlara yardımcılık ettiğini anlatıyor. Sonra da onlar ellerinden geleni yapmaya devam ederler. Sen onlara bir ayet sunmadığın zaman, kendin bir ayet uydursaydın ya derler. De ki, ben ancak Rabbim tarafından bana indirilen vahye uyuyorum. Bu Kur'an'daki ayetler müminler topluluğu için Rabbinizden gelen kanıtlar, doğruyol kılavuzu ve rahmettir."

Yüce Allah'ın Peygamberimize Kur'an-ı vahyetmesine işaret etmesi nedeniyle müminlerin Kur'an-ı tam bir edeple dinlemelerine ve Allah'ı anmanın edebine ilişkin bir direktif veriyor. Bunun yanı sıra bu zikre devam etmeleri ve ondan gafil olmamalarına dikkat çekiyor. Çünkü günah işlemeyen melekler Allah'ı zikretmekte, O'nu kutsamakta ve O'na secde etmektedirler. Öyleyse günahkâr olan insanların O'nu anmaktan, kutsamaktan ve O'na secde etmekten hiç gafil olmamaları gerekmektedir: "**Kur'an okunduğu zaman onu dikkatle ve sessizce dinleyiniz ki, size rahmet edilsin. Rabbinin adını yalvararak, korkarak ve yüksek olmayan bir sesle sabah, akşam an ve gafillerden olma. Rabbinin yanındakiler, burun kıvrıp O'na kulluk etmekten geri durmazlar, O'nu noksanlıklardan tenzih ederler ve yalnız O'na secde ederler.**"

KOLAYLIK VE BAĞIŞLAMA

خُذِ الْعَفْوَ وَأْمُرْ بِالْعُرْفِ وَأَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ ﴿٥٠﴾ وَإِنَّا
نَبِّئُكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْغٌ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ
﴿٥١﴾ إِنْ أَلْقَى الْقَوْلُ لَمَهْلِكْهُمْ طُغْيَانُ الشَّيْطَانِ فَذَكِّرُوا

فَاذْكُوهُ مُبْصِرُونَ

199- "Affı, kolaylaştırmayı prensip edin, iyi olanı emret ve cahillere aldırış etme!"

200- "Eğer şeytandan gelen bir dürtmeye, bir kışkırtmaya uğrayacak olursan Allah'a sığın. Çünkü O, her şeyi işiten ve her şeyi bilendir."

201- "Allah'tan korkanlar şeytandan gelen bir dürtmeye bir kışkırtmaya uğradıklarında, Allah'ın uyarılarını hatırlar ve hemen gerçeği görürler."

Sohbetlerinde, normal ilişkilerinde mümkün olduğu kadar insanların bağışlama ve kolaylaştırma ahlâkını esas al. Onlardan tam olgunluk isteme. Onları ahlâkın zor olan yükümlülüklerinden sorumlu tutma. Yanlışlıklarını, noksanlıklarını ve zaafalarını bağışla. Bütün bunlar kişisel ilişkilerde böyledir. Dini akide ve şer'i görevlerde böyle değildir. İslâm akidesinde ve Allah'ın şeriatında görmezlikten gelmek ve toleranslı davranmak yoktur. Yalnız bir şey alırken, bir şey verirken, sohbette ve komşuluk ilişkilerinde tolerans söz konusu olabilir. Böylece hayat kolay ve rahat bir şekilde seyrine devam eder. Beşeri zaafıları görmezlikten gelmek, onlara şefkatle muamele etmek, toleranslı davranmak güçlü erdemli kişilerin zayıf ve zavallı kişilere karşı görevidir... Peygamberimiz -salât ve selâm üzerine olsun- koruyan, gözeten, doğru yolu gösteren, eğiten ve öğreten bir şahsiyetti. Öyleyse insanların en fazla toleranslısı, kolaylaştırıcısı ve beşeri zaafıları görmezlikten gelicisi de olmalıydı... Aynı şekilde Peygamberimiz -salât ve selâm üzerine olsun- kendisine yapılan bir hareketten dolayı asla öfkelenmemiştir. Allah'ın dini konusunda ise hiçbir şey onun öfkesini engelleyemezdi. İslâma davet ile uğraşan herkes de yüce Allah'ın Peygamberimize -salât ve selâm üzerine olsun- emrettiği bu direktiflere bağlı kalmak durumundadır. İnsanları doğru yola iletmek için onlarla ilişki içine girmek hiç kuşkusuz geniş bir gönül, toleranslı bir karakter, Allah'ın dininde küçümseme ve hafife almaya meydan vermeyecek bir kolaylığı ve kolaylaştırmayı ister.

"İyi olanı emret"... İyi olan şey, hiçbir münakaşa ve tartışmaya yer bırakmayacak şekilde açıkça kabul edilen güzel işlerdir. Bozulmamış fıtratların ve sağduyu sahiplerinin güzel olduğunda anlaşmaları konulardır. İnsanın nefsi bu iyi şeyleri alışkanlık haline getirdiğinde onları kumanda etmek kolaylaşır. Bundan sonra hiç zorlanmadan iyi yolun renkleri kendiliğinden belirir. Giriftlik, zorluk ve daha işin başındayken bir dizi yükümlülükler getirmenin insanları iyi yoldan alıkoyduğu gibi hiçbir şey alıkoymaz! İnsanları eğitmenin yolu, işin başında onları herkesce kabul edilen bu tür kolay yükümlülüklerle alıştırmayı gerektirmektedir. Alışana ve kumandayı eline geçirene kadar onlara tolerans tanımayı öngörür. Bundan sonra zaten insanın kendisi, kolaylıkla, rahatça ve seve seve daha büyük ve ağır yükümlülüklerin altına girmek için harekete geçer.

"Cahillere aldırış etme..." Gerek olgunluğun zıddı olan cahilliğe, gerekse bilginin zıddı olan cahilliğe aldırış etme... Bu iki cahillik türü birbirine yakındır... Aldırış etmemek, onları kendi haline bırakmak, önemsememek, cahillik-

lerine dayalı olarak yaptıkları işleri, söyledikleri sözleri basit görmek, onların bu hareketlerini olgunlukla karşılamak; onlarla, bağlılıklarını ve cezibelerini arttırmaktan, zamanın ve enerjinin boşa gitmesinden başka hiçbir sonuç getirmeyecek olan tartışmalara dalmamak şeklinde gerçekleşir. Onlar karşısında susmak, cahilliklerine aldırış etmemek, bazan onların nefislerini küçültür ve terbiye eder. Aşırı tepkilerini ve tartışmadaki inatlarını engeller. Eğer onları bu şekilde eğitme bile kalplerinde iyilik bulunan diğer insanlardan ayrılmalarını sağlar. Çünkü insanlar, mesaj sahibinin zorluklara katlandığını ve boş sözlerden yüz çevirdiğini görecekları gibi, bu cahillerin ukalâlık yaptıklarını, cahillik ettiklerini gözleyecekler, böylece onların gözünden düşecekler ve dışlanacaklardır!

Mesaj sahiplerinin insanın bütün iç alemini bilen bu ilahi direktiflere bağlılık göstermeleri, onlara göre hareket etmeleri ne güzel olacaktır!

Ne var ki, Peygamberimiz -salât ve selâm üzerine olsun- de bir insandı. Cahillerin cahillikleri, beyinsizlerin beyinsizlikleri ve ahmakların ahmaklıkları karşısında öfkelenmesi mümkündü... Peygamberimiz -salât ve selâm üzerine olsun- bu konuda başarılı olsa da ondan sonraki islâm davetçileri bundan aciz kalabilirlerdi... Öfke halinde şeytan nefsin ayağını kaydırır. Çünkü bu sırada nefis hareket halinde, heyecanlı ve hakimiyetini elinden kaçırmış durumdadır! İşte bu nedenle yüce Allah kızgınlığının yatışması ve şeytana rağmen yoluna devam etmesi için Allah'a sığınmasını emretmektedir:

“Eğer şeytandan gelen bir dürtmeye, bir kışkırtmaya uğrayacak olursan, Allah'a sığın. Çünkü O, her şeyi işiten ve bilendir.”

“O her şeyi işiten ve her şeyi bilendir.” Yorum cümlesi gösteriyor ki, yüce Allah cahillerin ve hafif meşreb insanların cahilliklerini işitmektedir. Senin onların eziyetlerine katlandığını bilmektedir. Bu ise, insanın gönlünü ferahlatmakta ve onu sevindirmektedir. Yüce ve ulu Allah'ın bu olayları bilmesi ve işitmesi ona yeter! Cahilleri Allah'ın yoluna çağırırken, onlardan gördüğü cahillik ve basitliklerin Allah tarafından işitildiği ve bilindiğini öğrendikten sonra bir insan daha ne isteyebilir?

Daha sonra Kur'an-ı Kerim, dava adamının gönlünde kabul ve hoşnutluk duyularını yerleştirmesi, şeytanın ve çirkin dürtmelerinin önüne geçmesi bağlamında başka bir yöntemle başvuruyor:

“Allah'tan korkanlar şeytandan gelen bir dürtmeye, bir kışkırtmaya uğradıklarında Allah'ın uyarılarını hatırlar ve hemen gerçeği görürler.”

Bu kısa ayeti kerime hayrete düşüren direktifleri ve son derece engin gerçekleri, Kur'an-ı Kerim'in güzel ve veciz ifade gücü ile ortaya koymaktadır. Ayeti kerimenin: **“Hemen gerçeği görürler”** cümlesiyle bitmiş olması ayetin baş tarafına son derece büyük anlamlar katmaktadır. Baş tarafta bunları karşılayabilecek sözcükler bulmak çok zordur. Böylece anlaşılıyor ki, şeytanın dokunması insanı kör eder, gözlerini, basiretini bağlar ve kapatır. Yalnız, Allah'tan korkma, Allah'ın gözetiminde olduğunun bilincinde olma, öfkesinden ve azabından

endişe etme gibi bağlar, kalpleri Allah'a bağlar ve onları gafletten kurtarıp doğru yola iletir. Takva sahiplerine hatırlatır. Onları da hatırladıklarında basiretleri açılır, gözlerinin önündeki perde kalkar. "Ve hemen gerçeği görürler." Şüphesiz ki, şeytanın dokunuşu insanı kör etmektedir. Allah'ı hatırlamak ise, gözlerin açılmasını sağlamaktadır. Şeytanın dokunuşu karanlıktır. Allah'a yönelmek ise, aydınlıktır. Şeytanın dokunuşunu takva söküp atabilir, şeytanın takva sahipleri üzerinde hiçbir nüfuzu yoktur...

KUR'AN VE CAHİLİYYE

İşte takva sahiplerinin durumu budur: "Şeytandan gelen bir dürtmeye, bir kışkırtmaya uğradıklarında Allah'ın uyarılarını hatırlarlar ve hemen gerçeği görürler." Takva sahiplerine ilişkin bu açıklama, yüce Allah'ın cahillere aldırış edilmemesi şeklindeki emri ile bu cahilleri günlük hayatlarında yaşadıkları cahilliğe, ahmaklığa ve hafif meşreblige itenlerin kimler ve neler olduğu hakkındaki açıklaması arasında parantez içinde verilmiştir. Bu kısa açıklama yapıldıktan sonra tekrar cahillerin durumlarına dönülmüştür:

وَإِخْرَاجَهُمْ مِنْ دُونِهِمْ فِي النَّارِ ثُمَّ
لَا يُقْبِرُونَ ﴿٢٠﴾ وَإِذْ لَمْ يَأْتِهِمْ بِآيَةٍ قَالُوا لَوْلَا آجَبْتُمَنَا
قُلْ إِنَّمَا أُنْزِلَ إِلَيَّ مِنَ رَبِّي هَذَا بَصَافُ مَا فِي رُؤْيَاكُمْ وَهَذَا
وَرَحْمَةُ رَبِّكُمْ لَوْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿٢١﴾

202- "Şeytanın kardeşleri, dostları azgınlıkta şeytanlara yardımcılık ederler, sonra da ellerinden geleni yapmaya devam ederler."

203- "Sen onlara bir ayet sunmadığın zaman "kendin bir ayet uydur saydın ya" derler. De ki; "Ben ancak Rabbim tarafından bana indirilen vahye uyuyorum. Bu Kur'an'daki ayetler müminler topluluğu için uyarıcı kanıtlar, doğru yol kılavuzu ve rahmettir."

Onlara azgınlıkta yardımcılık yapan kardeşleri cinlerden olan şeytanlardır... Bunlar aynı zamanda insanlardan olan şeytanlar da olabilirler. Bunlar onların sapıklıklarını arttırırlar. Onları kendi hallerine bırakmazlar, bıkmaz, usanmazlar ve asla susmazlar! İşte onlar bu nedenle ahmaklaşıyor, cahilleşiyorlar! İçinde bulundukları şaşkınlığı sürdürüyorlar.

Müşrikler Peyamberimizden -salât ve selâm üzerine olsun- olağanüstü olayları meydana getirmesi için sürekli ısrar ediyor ve bu isteklerinden vazgeçmiyorlardı. İşte bu bağlamda Kur'an-ı Kerim onların peygamberlik gerçeği ve peygamberin özellikleri konularında cahilliklerini gösteren bazı sözlerini aktarmaktadır:

"Sen onlara bir ayet (mucize) sunmadığın zaman, "Kendin bir ayet (mucize) getirseydin ya" derler."

Yani, bir mucize indirene kadar Rabbine ısrar etseydin ya! Ve sen bir pey-

gamber değil misin? Kendin bir mucize meydana getirseydin ya!

Onlar peygamberin özelliklerini ve görevini bilmiyor, anlamıyorlardı. Bunu bilmedikleri gibi, bir peygamberin Rabbine karşı nasıl edebini takındığını da anlamıyorlardı. Peygamberin, Rabbinin verdiklerini aldığını, Rabbinin önüne geçemeyeceğini ve ona hiçbir öneride bulunamayacağını, kendi isteğiyle bir şey yapamayacağını kavrayamıyorlardı... Şimdi yüce Allah peygamberin onlara açıklama yapmasını emrediyor:

“De ki; Ben ancak Rabbin tarafından bana indirilen vahye uyuyorum.”

Ben kendiliğimden bir görüş ileri sürmem. Yeni bir şey icad etmem. Rabbin bana vahyettiğinden başka bir şeye gücüm yetmez. O'nun bana emrettiğinden başkasını getiremem...

Cahiliye dönemindeki Araplar, peygamber deyince çeşitli cahiliyelerde gün-yüzüne çıkan gayb haberleriyle uğraşan sahte peygamberleri zihinlerinde canlandırıyorlardı. Peygamberlik gerçeği ve peygamberin özellikleri hakkında hiçbir bilgileri ve sağlıklı bir anlayışları yoktu.

Aynı şekilde Peygamberimiz -salât ve selâm üzerine olsun- kendisiyle peygamber olarak görevlendirildiği bu Kur'an'da neler olduğunu, kendisinden habersiz oldukları Kur'an'ın gerçeğini, önlerinde kendisinden habersiz oldukları bu doğru yol olduğu halde, onu bırakıp maddi/somut harikalar istemelerinin anlamsızlığını açıklamakla emrolunuyor:

“Bu Kur'an'daki ayetler, müminler topluluğu için uyarıcı kanıtlar, doğru yol kılavuzu ve rahmettir.”

Gerçekten de bu Kur'an kendisine iman eden ve bu engin bereket kaynağını ganimet olarak kabul edenler için doğru yolu gösteren uyarıcı kanıtlar ve coşup gelen bir rahmet kaynağıdır.

Bu, cahiliyeyi yaşayan cahil Araplar'ın kendisinden yüz çevirip daha önceki peygamberlerin eliyle gerçekleşen maddi/somut harikalar gibi bir harika istedikleri Kur'an'dır. Halbuki daha önceki mucizeler insanlığın çocukluk devresinde, evrensel olmayan bölgesel peygamberliklerde gerçekleşiyorlardı. Ayrıca bu harikalar her yerde ve her zaman için uygun düşmezlerdi. Ancak kendisini gördü gözlemleyenleri etkileyebilir, onlara yöneltilebilirlerdi. Ya onlardan sonra gelen nesiller ne yapacaklardı? Bu harikaları görmeyen daha sonraki dönemlerin ulusları onlardan nasıl yararlanabileceklerdi?

Bu hiçbir maddi/somut harikanın mucizevi niteliğine (aciz bırakıcı, bağlayıcı) asla kavuşamayacağı Kur'an'dır. Hangi yönden bakılırsa bakılsın, nerede ve ne zaman olursa olsun, insanların onun gibi bir mucizeye ulaşmaları mümkün değildir. Bu meydan okuyuş ve mucize şimdiye kadar var olan insanlar için sözkonusu olduğu gibi kıyamete kadar var olacak insanlar için de geçerlidir!

Bu sadece Kur'an'ın ifade tarzıdır. Diğer milletlere oranla edebi üslûb ve ifade gücü yönünden gelişmiş ve panayırlarında bu özellikleriyle övünen cahili-

ye Araplar'ı ile bir karşılaştırma yaptığımızda Kur'an'ın edebi üslûbunun o günden bugüne mucize niteliğini koruduğunu ve buna hiçbir beşer elinin ulaşmadığını rahatlıkla gözlemleyebiliriz. Yüce Allah edebiyatta bunca ileri Araplar'a meydan okumuş ve O'nun bu meydan okuyuşu halâ yürürlükten kaldırılmamıştır! İnsanların ifade sanatı ile uğraşanlar ve bu konuda insanların ne kadarlık bir güce sahip olduklarını anlayanlar, Kur'an'ın ifade tarzının mucizenin mucizesi olduğunu daha iyi kavrarlar. Bunlar ister inanç yönünden bu dine iman etmiş olsun, ister iman etmemiş olsun farketmez. Bu konudaki meydan okuyuş bilimsel, rasyonal ilkelere dayandırılmıştır. Bu konuda iman edenlerle, inkâr edenler arasında bir fark gözetilmesine gerek yoktu. Nasıl ki cahiliye döneminde Kureyş'in ileri gelenleri bu Kur'an-ı inkâr etseler de, etmeseler de zevk alıyorlar, karşı koyamayacakları şekilde ondan etkileniyorlardı ise, bugün de yarın da cahiliye mantığı taşıyan her inkârcı istemese de cahiliye Araplarının etkilendiği gibi Kur'an'dan etkilenecektir!

Bu eşsiz Kitap'ta yer alan, mucize sırrının ötesinde kalan bir özellik daha var. Bir an dahi fitratla yüzyüze geldiğinde Kur'an'ın fitrat üzerindeki büyük etkisine değinmek gerekir. Bu Kur'an'da kulak verdiklerinde kalplerinin üzerleri perdelerle örtülmüş, sis bulutları ile üzerleri ağır şekilde kaplanmış olan insanların kalplerini bu etkisinin baskısı altında bazan harekete geçiren, bazan onların kalplerini kıvrandıran manevi güç vardır.

Söz eden insanlar pek çoktur... İnsanların söyledikleri bu sözler birtakım ilkeleri, görüşleri, düşünceleri ve yönelişleri de kapsayabilirler. Ne var ki, bu sözler ile Kur'an'ın söyledikleri arasında büyük fark vardır. Kur'an'ın ifade ettiği sözler insanın fatratı ve kalbi üzerinde etki bırakması açısından gerçekten eşsizdirler! Bu üstün etkisiyle Kur'an sürekli egemen ve üstün bir niteliğe sahiptir!.. Kureyş'in önde gelen liderleri de egemenlikleri altında bulundurdıkları insanlara: **"Bu Kur'an-ı dinlemeyin ve onun etki gücünü kırmaya çalışın, belki böylece O'na üstün gelirsiniz"** (119) diyorlardı. İşin gerçeğine bakılırsa, onlar bu sözleri kendilerine söylemiş oluyorlardı. Çünkü onlar bizzat kendi içlerinde bu Kur'an'ın etkisini ve karşı konulmaz ağırlığını duyuyorlardı! Bugünün ileri gelenleri de insanların kalplerini hazırladıkları kütüphanelerle bu Kur'an'dan uzaklaştırmaya çalışıyorlar! Ama bütün bu çabalara rağmen Kur'an yine de üstünlüğünü sürdürüyor... İnsanların sözleri arasında bir ayete veya birkaç ayete rastladığımızda bu ayetlerin etkileriyle öne çıktıklarını ve farklı bir yapı arz ettiklerini görüyoruz. Bu ayetler dinleyenlerin iç duygularına egemen oluyorlar. Kur'an'ın sözleri söyleyenlerin ifade ederken onca yoruldukları, beşerin en etkili sözlerinden bile kolaylıkla ayrıyorlar!

Bütün bunların ötesinde bir de bu Kur'an'ın hammaddesi ve konusu vardır... Fî Zılâl-il Kur'an'ın sınırlı sayfaları Kur'an'ın hammaddesi ve konusundan söz etmeye yetmez. Bu konuda sayılacak sözler tükenmez ve bu alanın sınırı yoktur!

Sayıli sayfada ne söylenebilir ki?

Bir kere Kur'an'ın varlığın gerçekleriyle beşerin yapısına fitratına hitap edeken kullandığı metod gerçekten hayret vericidir. Kur'an'ın bu hitab şekli insanın bünyesini bir bütün olarak karşısına almakta hiçbir tarafını ihmal etmeden hepsine yönelir. Sadece bir bağlamda ona hitap etmez. Kendisine ulaşmak için açık olan hiçbir pencereyi boş vermez. Orada yer alan hiçbir duyguyu karşılıksız, hiçbir sesleniş cevapsız bırakmaz!

Kur'an'ın bu evrenle ilgili olayları ele alırken kullandığı metod da gerçekten hayret edilecek kadar üstündür. Kur'an bu metoda bağlı olarak kâinatla ilgili olayları ele alırken, insanın fitratı, kalbi ve aklı tarafından tam bir teslimiyet, canlı bir karşılama ve net bir görüşle karşılanacak, aynı şekilde bu fitratın ihtiyaçlarına uygun düşecek, onda depolanmış halde duran potansiyel enerjileri harekete geçirecek ve ona sağlıklı bir yön verecek olayları ustalıklı seçer.

Kur'an'ın insan fitratının elinden tutarak adım adım, aşama aşama yumuşaklıkla, kolaylıkla, canlılık ve aynı zamanda sıcaklıkla, açıklıkla ve bilinçli bir şekilde onu merdivenin basamaklarından çıkarırken tepeye doğru tırmandırırken kullandığı metod da gerçekten hayret edilecek niteliktedir... İnsanı bilgide ve görüşte, tepki gösterme ve kabul etmede, şekillendirmede ve doğru yolu seçmede, kesin inançta ve güvende, rahat ve huzur içinde bu evrenin büyük-küçük gerçeklerine iletirken, onu bu konuda zirveye ulaştırırken, gerçekten ulaşılmaz bir yöntem kullanmıştır.

Kur'an'ın hiçbir beşer tarafından dokunulması gerektiği veya insanın kabullenmesine kapı aralayabileceği hesaba katılmayan açılardan insanın fitratına dokunmada kullandığı metod da gerçekten hayret vericidir! Bu metodla bir de bakarsınız ki, fitrat silkinmiş, karşılık vermiş ve dili çözülmüştür. Çünkü bu Kur'an yarattıklarını çok iyi bilen insanın yaratıcısı olan Allah tarafından gönderilmiştir. Ve o insana şah damarından daha yakındır!

Bu sadece metod mudur?.. Yoksa Kur'an'ın bu metod ile sunmaya çalıştığı hammaddenin kendisi midir?.. Burada saha o kadar genişliyor ki, sözün onun engin ufkuna ulaşması asla mümkün olmuyor: "De ki, Rabbimin kelimelerini yazmak için deniz mürekkep olsaydı, Rabbimin kelimeleri bitmeden önce o tükenirdi. Birkaç kere daha mürekkep haline getirseydik, yine tükenirdi." (120) "Şayet yeryüzünde bulunan ağaçların hepsi kalem, denizler de mürekkep olsaydı ve arkasından da yeşil deniz daha gelseydi, Allah'ın sözleri yine de tükenmezdi." (121)

Bu satırların yazarı Allah'a binlerce hamd ve şükürler olsun ki, yirmibeş senesini bu kitabın bilinçli diyaloguna, birlikteliğine, sohbetine, onu inceleme ve vermiştir Bu kitabın bilimsel, rasyonel çeşitli yönleri üzerinde çalışmıştır. İnsan bilgisinin çeşitli dallarında insanlar tarafından tesbit edilen ve edilmeyen bilimlere ilişkin alanlar üzerinde çalışmıştır. Bu çalışmanın yanı sıra bu yönlerin herbiriyle ilgili beşeri çalışmaların ürünlerini de zaman zaman gözden geçirmiş-

tir... Neticede görmüştür ki, bu Kur'an son derece engin, ardı arkası kesilmeyen bol ve bereketli bir deniz ise, insanlar tarafından ortaya konan çalışmalar kaynakla arası kesilmiş göletler, küçük oyuklara dolmuş sular ve bataklıkta birikmiş birikintiler olmaktan öteye geçemez!

Bu varlıklar alemine, özelliklerine, gerçekliliğine, değişik yönlerine, aslına ve yaratılışına, onların gerisindeki gizli sırlara, yapısında var olan gizli kapalı şeylere, içinde yer alan canlılara ve cansız varlıklara... Kısacası beşerin "felsefe" adını verdiği konuların hepsine kapsamlı ve dikkatli bir göz atalım!

"İnsana, insanın ruhuna, nefesine, aslına, yaratılışına, potansiyel enerjilerine, çalışma, gelişme alanlarına, oluşum özelliklerine tepkilerine, ihtiyaçlarına, isteklerine, durumlarına ve sırlarına... Hasılı insanların biyoloji, pedagoji, sosyoloji, biyoloji bilimleri tarafından ayrıca dinler ve inançlarla ilgili bilimler tarafından incelenen meselelerine köklü bir bakışla ⁽¹²²⁾ bakalım.

İnsan hayatının düzenine, realiteye dayalı hareket alanlarına, iletişim ve sürüşme alanlarına, sürekli değişen ihtiyaçlarına ve bu ihtiyaçların düzenlenmesi-ne... Yani siyasal, sosyal ve ekonomik teorilerin, görüşlerin kapsamına giren konulara bir göz atalım. ⁽¹²³⁾

Evet bunlar ve diğer bütün konularda bu Kur'an'a yönelen, bilinçli bir şekilde onu inceleyen herkes, o kadar çok hükümlerle, direktiflerle karşılaşır ki, çokluğunda ve bolluğunda hayretten hayrete düşer! Bu bolluğun da ötesinde muhtevasında gerçek bir orijinallik asalet, doğruluk, enginlik, kapsamlılık ve kaliteli bir bilgi hazinesi ile karşılaşacaktır!

Ben bu tür temel konular karşısında bir kere olsun bu Kur'an'ın dışında başka kaynaklara başvurma ihtiyacı duymadım. Sadece bu Kur'an'ın etkilerinden oluşan Peygamberimizin -salât ve selâm üzerine olsun- sözleri hariç. Bu hayret verici Kur'an'ın araştırmacı karşısında başkalarının sözleri doğru dahi olsa, çok basit ve gülünç kalmaktadır...

Bunlar, bu açıklamalarla, bu konularda görme, araştırma ve incelemenin ihtiyacı gölgesinde gerçekleşen senelerce süren uzun boylu beraberlik ile tam bir uyum sağlayan denenmiş gerçeklerdir... Yoksa ben bu Kitab'a övgüler dizecek değilim. Ben kim oluyorum ki, bu insanların hepsi kim oluyordur ki, kendi övgü yetenekleri ile Allah'ın kitabını övebilsinler!

Bu kitap insanların eşsiz bir neslinin biricik bilgi, eğitim, yönlendirme ve oluşum kaynağı olmuştu. Bu nesil ne kendilerinden önce ne de kendilerinden sonra beşer tarihinde eşine rastlanmayan Sahabe-i Kiram neslidir. Bu nesil beşer tarihinde öyle dehşet verici, engin boyutlara uzanan bir olay meydana getirmiştir ki, onların tarihte gerçekleştirdiği olay (inkılâb) şu ana kadar gerçekçi ve lâ-yık olduğu biçimde incelenmemiştir bile...

(122) Bkz. "İslâm Toplumuna Doğru" adlı kitabı.

(123) Bkz. "İslâm Düşüncesi", "Din Budur" adlı kitapları, Muhammed Kutub'un "İslâm ve Materyalizme Göre İnsan", "İnsan Psikolojisi Üzerine Etüdlar", "İnsan Hayatında Tekamül ve Değişme" "İslâm Eğitim Metodu", "İslâm Sanatının Metodu" adlı kitapları.

Allah'ın dilemesi ve kaderi ile beşer dünyasında bu somut mucizeyi yaratan bizzat bu kaynağın kendisiydi. Bu öyle bir mucizedir ki, diğer bütün peygamberliklere eşlik yapmış bulunan mucizelerin ve harikaların hepsi asla ona ulaşamaz. Bu gözler önünde bulunan gerçek bir mucizedir. Çünkü bu eşsiz nesil beşer tarihinde gerçekten benzeri bulunmayan bir nesildir. (124)

Birinci olarak, bu nesilden meydana gelen ve bin seneden fazla varlığını sürdürebilen topluma bu kitabın getirmiş olduğu şeriat hükmediyor, onun ortaya koyduğu değerler, ölçüler, yönlendirmeler ve direktiflerin esası üzerinde duruyordu. İşte bu toplumda, insanlık tarihinde başka bir mucizedir. Bu toplum ile madde dünyasında beşeriyetin elde ettiği deneyimlerin geliştirilmesi ve ilerletilmesi yardımıyla büyük maddi imkânlarla sahip bulunan diğer beşer toplumlarını karşılaştırdığımızda, bunların insanî medeniyette o topluma ulaşamadığını rahatlıkla görebiliyor, ve bu mucizeyi daha iyi anlayabiliyoruz! (125)

Bugünkü modern cahiliyede insanlar kendi kişisel, toplumsal ihtiyaçlarını ve hayata ilişkin gereksinimlerini bu Kur'an'ın dışında aramaktadırlar! Nitekim Arap cahiliyesinde yaşayan insanlarda bu Kur'an'ın dışında birtakım harikalar istiyorlardı! Arap cahiliyesinde yaşayan bu insanların basit cahiliyeleri ve derin cehaletleri onları bu hayret verici kitapta ifadesini bulan korkunç kâinat harikasını görmekten alıkoyduğu gibi arzu ve istekleri de, kişisel menfaatleri de onları bu gerçeği görmekten alıkoyuyordu! Şu anki modern cahiliyede yaşayan insanlara gelince, bunları da Kur'an'dan alıkoyan Allah'ın madde aleminde insanlara açmış olduğu beşeri bilimlerin gururudur. Bugünkü beşer hayatının girift hale gelmesiyle komplekslerin, sistemlerin ve organizelerin vermiş olduğu aldatıcı şımarıklıktır. Bu sistemlerin ve organizelerin düzenleme ve organize planı açısından daha da gelişmesi ve olgunlaşmasıdır. Aslında hayatın gelişmesi, deneyimlerin birikimi, ihtiyaçların yenilenmesi ve bu konularda hayatın gittikçe giriftleşmesi çok normaldir! Bütün bunların yanı sıra modern cahiliye insanıyla Kur'an arasına gerilen en büyük engellerden biri de yahudilerin, hristiyanların ve haçlıların bu dine ve sağlam kitabına karşı başlatmış oldukları savaşın on dört asır boyunca bir an dahi dinmeyen kinleridir. Müslümanları bu kitaptan alıkoyma ve onu insanları doğrudan yönlendirmekten uzaklaştırmaya yönelik çabalarıdır. Çünkü yahudiler ve haçlılar uzun bir zaman alan deneyimleri boyunca şu gerçeği öğrenmişlerdir. Bu dine sarılan müslümanları ilk neslin bu kitaba sarıldığı gibi ona sarıldıkları müddetçe mağlûp etmek mümkün değildir. Fakat Kur'an'ın ayetlerine sırf musiki ve teganni yönünden yönelirken hayatları bütünüyle onun direktiflerinden uzak durduğu müddetçe onlara egemen olmak kolay olacaktır!.. Aslında bu ısrarla yürütülen iğrenç, çirkin, pis ve alçakça bir hile bir tuzaktır. Ve bu hilenin en son ürünü bugün kendisine müslüman diyen insanların yaşadıkları sosyal hayattır. Aslında onlar sosyal hayatlarında bu dinin şeriatını uygulamadıkları müddetçe müslüman olamazlar. Bu dinin etkilerini azaltmak bu dinin Kur'an-ı dışında başka Kur'an-ı tatbik etmek için her yerde

(124) Bkz. "Yoldaki İşaretler", "İslâm Düşüncesi" adlı kitaplara.

(125) Bkz. "Yoldaki İşaretler" adlı kitabın Lailâhe illallah Bir Hayat Nizamıdır" ve "İslâm Toplumu-nun Yapısı" bölümlerine.

başvurulan diğer çalışma yöntemleri de bu alçakça oyunun ürünleridir. Hayatın bütün düzenlemelerinde esas alınan, her türlü ayrılıhta hakem olarak kabul edilen bu hayatı hukukî ve kanunî bütün sürtüşmelerinde esas alınan bu Kur'an'ın mesajını kırmak, önceki müslümanların bütün bu konularda Allah'ın kitabını esas almaları gibi bir düşüncenin önüne geçmeye yönelik bütün çalışmalar da bu kapsama girer!..

Bu Kur'an bugün ona iman edenler tarafından bilinmemektedir. Çünkü onlar Kur'an-ı sadece güzel sesle okunan, terennüm edilen dua ve tesbihlerden ibaret olarak bilmektedirler. Bu alçakça oyunun, katmerli cehaletin, aldatıcı direktiflerin düşünceyi, kalbi, ve realiteyi kapsamlı biçimde bozan iğrenç ve uğursuz bozgunculuğun üzerinden asırların geçmesiyle Kur'an taraftarları bu hale düşmüşlerdir!

Bu, önceki klasik cahillerin kitleleri, maddi harikalar talebiyle kendisinden uzaklaştırmaya çalıştıkları Kur'an'dır. Aynı şekilde bugünkü modern cahiller de kitleleri kendilerinin uydurdukları ile yani, Kur'an'larla ondan uzaklaştırmaya çalışmaktadırlar. Bunlar çeşitli basın ve yönlendirme vasıtalarıyla insanları ondan uzaklaştırıyorlar! Bu her şeyi bilen ve her şeyden haberi olan Allah'tan gelen ve kendisi hakkında şöyle buyurduğu Kur'an'dır.

“Bu müminler topluluğu için Rabbinizin katından gelen uyarıcı kanıtlar doğru yol kılavuzu ve rahmettir.”

Ortaya çıkaran ve aydınlatan uyarıcı kanıtlar, yol gösteren, doğru yolu gösteren bir hidayet kaynağı, coşan ve kaynayan bir rahmettir. **“Müminler topluluğu için”** işte Kur'an-ı Kerim'de bu özelliklerin hepsini bulacak olanlar sadece müminlerdir!

MÜMİNLERE SESLENİŞ

Bu Kur'an böyle doğrudan bir hidayet rehberi olduğundan, müminlerin yönlendirilmesi bağlamında şu direktife yer vermektedir:

وَإِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ فَاسْتَمِعُوا لَهُ وَأَنْصِتُوا لَكُمْ تَرْحَمُونَ ﴿٢٠٤﴾

204- “Kur'an okunduğu zaman onu dikkatle ve sessizce dinleyiniz ki, size rahmet edilsin.”

İşte baş tarafında bu Kur'an-a işaret edilen sure, bu cümlelerle sona ermektedir.

“Bu Kur'an kendisiyle insanları uyarasın ve müminlere öğüt veresin diye sana indirilen bir kitaptır. O halde bu görevi yaparken sakın ruhun sıkılmasın.” (126)

Kuran'ın okunduğu sırada dinlemeyi ve susmayı emreden bu ayetin yorumuyla ilgili değişik rivayetler vardır: Bazılarına göre bu susma ve dinleme emri imamın Kur'an-ı açık olarak okuduğu farz namazlarla ilgilidir. Bu durumda cemaatin susması ve dinlemesi gerekir. İmam açık okuduğu sırada onunla beraber okuyamaz. İmam ile Kur'an yarışı yapamaz! İmam Ahmet ve diğer “Şünen”

yazarları bununla ilgili bir hadis rivayet etmişlerdir. Tirmizi bu hadis hakkında "Bu hasen bir hadistir" hükmünü vermiştir. Ebu Hatim er-Razi de bu hadisin zühri, Ebu Ekseme Elleysi, Ebu Hureyre kanalıyla gelen rivayetini sahih saymıştır. Buna göre Peygamberimiz -salât ve selâm üzerine olsun- açık okuduğu bir namazı bitirince: "Az önce benimle birlikte, Kur'an okuyan kimse var mıydı?" diye sormuş. Bir adam! "Evet ya Rasulullah" dedi. Peygamberimiz, "Ben de diyordum ki, kim, ne oluyor ki böyle Kur'an-ı benimle yarıştıyorlar" buyurdu. Peygamberin ashabı ondan bu sözleri duyduklarında O'nun namazda açık okuduğu yerlerde Peygamberle beraber okumaktan vazgeçtiler.

Aynı şekilde İbn-i Cerir de tefsirinde Ebu Kureyb, El Muharibi, Davut b. Ebi Hint, Beşir b. Cabir kanalıyla gelen haberde şöyle dendiğini aktarır. İbn-i Mesut bir ara namaz kıldırması, birtakım insanların imamlarla birlikte Kur'an okuduklarını işitmiş, namazı bitirince şöyle demişti: "Halâ anlayacak zamanınız gelmedi mi? Halâ düşünecek vaktiniz gelmedi mi? Kur'an okunduğu zaman onu dikkatle ve sessizce dinleyiniz" Allah'ın size emrettiği şekilde. (127)

Bazı rivayetlere göre ise, bu ayet müslümanlar için bir direktif niteliğindedir. Müslümanların Peygamberimiz -salât ve selâm üzerine olsun- Mekke döneminde, namaz kıldığında, O'nun yanına gelip birbirlerine "Bu Kur'an-ı dinlemeyin. Onun etkisini kırmaya çalışın. Belki bu şekilde üstün gelirsiniz" (128) diyen müşrikler gibi olmamalarını istiyordu. Müşriklerin o hareketleri üzerine bu ayet inmişti: "Kur'an okunduğu zaman onu dikkatle ve sessizce dinleyiniz..." Kurtubi bunları ifade ettikten sonra, "Bu namaz hakkındadır" diye ilave eder. İbn-i Mesut, Ebu Hureyre, Cabir, Zühri, Ubeydullah b. Umeyr, Ata b. Ebi Rebah ve Said b. Müseyyib ayetin namaz hakkında olduğunu rivayet etmişlerdir.

İbn-i Cerir de ayetin nüzul sebebi hakkında şöyle der: Ebu Kureyb, Ebu Bekir b. İyâş, Asım, Musayib b. Rafi kanalıyla gelen rivayete göre İbn-i Mesut şöyle demiştir. "Biz daha önceleri namazda birbirimize selâm verirdik. Bunun üzerine şu ayet inmişti: "Kur'an okunduğu zaman onu dikkatle ve sessizce dinleyiniz ki, size rahmet edilsin."

Kurtubi, tefsirinde diyor ki: Muhammed b. Ka'b el-Karzi şöyle demiştir: Peygamberimiz -salât ve selâm üzerine olsun- namazda Kur'an okunduğunda kendisine uyan cemaat de onunla birlikte okuyordu. "Rahman ve rahim olan Allah'ın adıyla" dediğinde, onlar da aynıını tekrar ediyorlardı. Fatiha ve O'nun arkasından okunan sure sona erinceye kadar böyle hepsini O'nun ardından okuyorlardı. Bu uygulama bir süre böyle devam etti. Sonra: "Kur'an okunduğu zaman onu dikkatle ve sessizce dinleyiniz ki, size rahmet edilsin" ayeti indi. Bu da gösteriyor ki, sessizce dinlemenin anlamı, onların peygamberin sözünü tekrar eder gibi açıkça Kur'an okumaktan vazgeçmektir.

(127) İman'a uyan cemaatin Kur'an okuyuşu hakkında değişik görüşler vardır. Kimine göre hem gizli, hem açık okunan namazlarda imamin okuyuşu onunkinin yerine geçer. Kimine göre açık okunan namazlarda imamlarla beraber okunmaz. Fatiha ile bir sure arasındaki duruşta okur. Bir diğerlerine göre ise, açık okumalarda okunmaz, gizli okunanlarda okur.

(128) Fussilet Suresi: 26

Yine Kurtubi der ki: Katade bu ayetle ilgili olarak diyor ki, Arkadaşlarımızdan biri cemaate gelir. Onları namazda bulur. Onlara: Kaç rekât kıldınız? Kaç rekât kaldı? diye sorardı. Bunun üzerine yüce Allah: **"Kur'an okunduğu zaman onu dikkatle ve sessizce dinleyiniz"** ayetini indirdi. Mücahit der ki: "O zaman müslümanlar namazda normal ihtiyaçları hakkında konuşuyorlardı. Bunun üzerine **"Kur'an okunduğu zaman onu dikkatle ve sessizce dinleyiniz ki, size rahmet edilsin"** ayeti indi.

Bu ayetin namazda okunan Kur'an'la ilgili olduğu görüşünde olanlar İbn-i Cerir'in rivayetini delil olarak gösterirler: Hamit (veya Humeyd) b. Mesade, Bişr b. Müfaddal, Ceriri, Talha b. Ubeydullah b. Kureyz Ubeyd b. Umeyr ve Ata b. Ebi Rebah kanalıyla gelen rivayette deniyorki, "Ubeyd b. Umeyr ve Ata b. Ebi Rebah konuşuyorlardı. Anlatan da anlatıyordu. (Yani Kur'an okuyan da okuyordu) Talha der ki, "Ben, siz Kur'an-a kulak vermiyor musunuz? Size vadileni kabul etmiyor musunuz? diye sordum. (Talha burada onu dikkatle ve sessizce dinleyiniz ki, size rahmet edilsin ayetini kastediyor) "İkisi de dönüp bana baktılar, sonra tekrar konuşmalarına daldılar. Ben tekrar sorumu yönelttim, onlar yine dönüp bana baktılar sonra tekrar konuşmalarına döndüler! Ben üçüncü kere sorumu tekrar edince dönüp bana baktılar ve **"O ancak namazdadır"** dediler. **"Kur'an okunduğu zaman onu dikkatle ve sessizce dinleyiniz."** İbn-i Kesir bu haberi aktardıktan sonra diyor ki, "Sufyan-ı Sevrî, Ebu Haşim İsmail, İsmail İbn-i Kesir, mücahidin **"Kur'an okunduğu zaman onu dikkatle ve sessizce dinleyiniz"** ayetinin namaza mahsus olduğu şeklindeki görüşünü aktarırlar. Bundan ayrı olarak pek çokları mücahidin bu görüşünü rivayet etmişlerdir. Abdurrezzak da Sevrî ve Deys kanalıyla gelen rivayette mücahidin şöyle dediğini aktarır. **"Namazın dışında Kur'an okunurken konuşmanın bir sakıncası yoktur."**

Bazıları da bu ayetin hem namaz hem de Cuma ve Bayram hutbeleri hakkında olduğunu söylemişlerdi. Said b. Cübeyr, Mücahit, Ata, Amr b. Dinar, Yezid b. Eslem, Kasım b. Muhaymere, Müslim b. Yesar, Şehr b. Havşeb ve Abdullah b. Mübarek bu görüştedir. Yalnız Kurtubi der ki; "Bu görüş zayıftır. Çünkü Cuma ve Bayram hutbelerinde okunan Kur'an azdır. Halbuki hutbenin hepsini sessizce dinlemek şarttır. Bu görüşü İbn-i Arabî ve Nakkaş ileri sürmüş ve şunu eklemişlerdir. **"Bu ayet Mekke'de inmiştir. Mekke'de ise ne hutbe ne de Cuma namazı vardır."**

Kurtubi tefsirinde diyor ki; Nakkaş: "Bütün tefsir bilginleri bu dinlemenin hem farz namazlarda hem de nafil namazlarda geçerli olduğu konusunda fikir birliğine varmışlardır" demektedir. Nahhas ise: "Dil bilgisi yönünden bu dinleme her zaman için geçerlilik ifade eder. Ancak onun belli bir alanı olduğunu bildiren bir delil varsa, kapsam daraltılabilir" demektedir.

Biz bu konuya ilişkin nuzul sebeplerinden hareketle ayetin ne farz ne de nafil namazlara mahsus olduğunu söyleyemeyiz. Çünkü genel bir hüküm, özel bir sebeple sınırlandırılmaz. Burada doğruya en yakın olan görüş ayetin hük-

münün hiçbir şeyle sınırlı olmamasıdır. Bu Kur'an'ın okunduğu her yerde onu dikkatle ve sessizce dinlemek bu sözün yuceliğine ve onu indiren yüce Allah'ın şanına en uygun hareket tarzıdır! Yüce Allah buyurur da insanlar susmaz ve onun sözlerine kulak asmaz mı? Sonra onlar için rahmet umudu söz konusudur. **"Ki size rahmet edilsin."** Bu hükmü nasıl namazla sınırlandırabiliriz. Kur'an'ın okunduğu insanların onu dikkatle ve sessizce dinlediği, her yerde onu anlamak kendisinden etkilenmek ve direktiflerin kabul etmek mümkündür. Aynı şekilde onların bu hareketleri hem dünyada hem de ahirette merhamet edilmelerine neden olabilir.

İnsanlar bu Kur'an'dan yüz çevirmekle karşı konulmaz bir hüsrana uğramaktadırlar. Öyle zamanlar olur ki, dikkatlice ve sessizce bir tek ayete kulak vermek, insanın vicdanında gerçekten ilginç tepkilere, etkilenmelere, kabullenmelere, şekillenmelere, görüşlere, kavrayışlara, rahat ve huzura neden olabilir. Bilinçli ve aydın bir bilgi alanında büyük adımlar atmasına neden olabilir. Kur'an'ın bu etkilerini onu bilen ve tadanlardan başkalarının anlamaları mümkün değildir. Sırf bir okuyuş ve terennümden ibaret olarak değil, bilerek, anlayarak ve düşünerek bu Kur'an'a yönelmek insanın kalbinde ve aklında son derece ileri boyutlara varan açık görüşler, huzura kavuşturan detaylı bilgiler, sıcaklık, canlılık ve hareket bahşeder. Aktif bir hareket, umut ve direnç verir. Başka hiçbir bilginin, deneyimin veya ruh eğitiminin kazandıramayacağı özellikler kazandırır!

Kur'an'ın tasvir ettiği şekilde evrenin gerçeklerini, hayatın gerçeklerini görmek, Kur'an'ın tesbitleriyle beşer hayatını, tabiatını ve ihtiyaçlarını görmek gerçekten üstün, açık, ince ve derin bir görüştür. Bu görüş bütün bunlara bambaşka bir ruhla tedavi yollarını gösterir, onları bambaşka bir ruhla ele almayı sağlar. Beşeri düşüncelerin ve tesbitlerin ötesinde, onu başka şekilde yönlendirir.

Bütün bunlar insanı rahmete ulaştırmaya daha elverişlidir, bu rahmet atmosferi hem namazda hem de namazın dışında gerçekleşebilir. Kurtubi'nin Nahhas'tan rivayet ettiği gibi Kur'an'ın bu genel direktifini namazla sınırlandırmak için hiçbir sebep yoktur.

ZİKİR

Sure gerek namaz esnasında, gerekse namaz dışında genel olarak Allah'ı anmaya yönelik bir direktifle sona ermektedir:

وَاذْكُرْ رَبَّكَ فِي نَفْسِكَ
تَضَعُوا وَخِيفَةً وَدُونَ الْجَهْرِ مِنَ الْقَوْلِ بِالْعُدُوِّ وَالْأَسَالِ
وَلَا تَكُنْ مِنَ الْفَاسِقِينَ ۝ إِنَّ الَّذِينَ عِنْدَ رَبِّكَ
لَا يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِهِ وَيُسَبِّحُونَهُ وَلَهُ يَسْجُدُونَ ۝

205- “Rabbini adını yalvararak korkarak ve yüksek olmayan bir sesle sabah-akşam an ve gafillerden olma.”

206- “Rabbini yanındakiler, burun kıvrıp O'na kulluk etmekten geri durmazlar, O'nu noksanlıklardan tenzih ederler ve O'na secde ederler.”

İbn-i Kesir tefsirinde diyor ki; “Yüce Allah gündüzün başında ve sonunda kendisini çokca anmayı emrediyor. Nitekim “Gün doğmadan önce ve gün batmadan önce Rabbine hamd ve tesbit et” ⁽¹²⁹⁾ ayetinde de bu iki vakitte kendisine ibadet edilmesini emretmiştir. “Bu ayet Mekke’de inmiştir ve bu Peygamberimizin Miraç gecesinde namazın farz kılınmasından önce meydana gelmiştir. Buradaki ayette günün ilk saatleri anlamında “Guduv” kavramı kullanılmıştır. “Asal” kelimesi ise asilin (günün son saatleri) çoğuludur. Eyman kelimesinin yemin sözcüğünün çoğulu olduğu gibi... “Yalvararak ve korkarak” sözüne gelince, bu Rabbin korku ve ümit arasında bir duygu ile içinden hafif bir sesle zikret, apaçık olarak değil demektir. Bu nedenle “yüksek olmayan bir sesle” demiştir. Zikrin böyle olması bağırma ve aşırı yüksek sesle olmasından güzel olur. Bunun içindir ki, Peygamberimize -salât ve selâm üzerine olsun- bizim Rabbimiz yakın mıdır? Yoksa uzak mıdır? O’na gizlice mi söyleyelim yoksa kendisine çağıralım mı? diye sorulduğunda yüce Allah bu ayeti göndermişti: “Eğer kullarım sana benden sorarlarsa onlara de ki, “Ben kendilerine yakınım, bana dua ettiğinde dua edenin duasını kabul ederim.” ⁽¹³⁰⁾ Buhari ve Müslim’de Ebu Dua El Aş’ari’den gelen rivayette deniyor ki, bir yolculukta insanlar yüksek sesle dua etmeye başladılar. Peygamberimiz -salât ve selâm üzerine olsun-: “Ey insanlar, kendinize hakim olun, siz uzakta olan ve sağır birisine çağırıyor sunuz. Kendisini çağırdığınız Allah her şeyi işiten size en yakın olandır. O herbirinize binek hayvanının boynundan daha yakındır.” Burada İbn-i Kesir, İbn-i Cerir’in ve ondan önceki Abdurrahman b. Zeyd b. Eslem’in şu görüşünü kabul etmemiştir. “Bu ayetten maksat, Kur’an-ı dinleyicilerinin Kur’an-ı bu ayette belirtildiği şekilde onu dinlemeleridir. “İbn-i Kesir devamla şöyle demektedir. “İbn-i Cerir ve Abdurrahman’ın bu görüşleri başkaları tarafından kabul edilmemiştir. Aksine burada ayet kulların sabah ve akşam çok zikretmelerini teşvik etmekte, gafillerden olmamalarını telkin dikkat etmektedir. Bu nedenledir ki, bıkmadan gece gündüz Allah’ı zikreden melekler övülmüştür: Rabbini yanındakiler burun kıvrıp O’na kulluk etmekten geri durmazlar.

Meleklerin burada gündeme getirilmesi itaat ve ibadet konularındaki çok gayretlerinin örnek almalarını sağlamak içindir.”

İbn- Kesir’in bu vesileyle aktardığı rivayetlere ve peygamberin hadislerine bakarak bu Kur’an’ın ve peygamber eğitiminin Araplar’ın ruhlarında ilâhlarının gerçeğini ve etraflarını kuşatan kâinat gerçeğini kavratmada nedenli büyük bir iş başardığını görebiliyoruz. Onların sorularından ve bu soruya verilen cevapta bu dinin Kur’an-ı Kerim ve peygamber aracılığıyla büyük bir değişim ger-

(129) Taha Suresi: 130

(130) Bakara Suresi: 186

çekleştirdiğini kavrayabiliyoruz. Gerçekten onlar bu dinle büyük bir mesafe katetmişlerdir. Eğer insanlar bilmiş olsalar, burada Allah'ın nimetinin ve rahmetinin tecelli ettiğini görebileceklerdir.

Hem burada ayetlerin kendisine doğru yönlendirmede bulunduğu Allah'ın zikir sırf dudak ve dil ile yapılan zikir değildir. Burada asıl üzerinde durulan, kalp ve gönülden gerçekleştirilen zikirdir. Şayet Allah'ı zikrederken vicdanda bir ürperti meydana gelmiyor, kalp titremiyor, ruh harekete geçmiyorsa, eğer onunla birlikte korku, endişe, alçakgönüllülük ve niyaz gibi duygular ve tepkiler bulunmuyorsa bu zikir asla zikir olamaz. Tam tersine yüce Allah'a karşı edepsizlik olur. Çünkü zikir, korku ve takva ile ürperti ve niyaz ile Allah'a yönelmektir. Allah'ın yüceliğini ve büyüklüğünü gözlerin önüne getirmektir. Onun gazabından ve cezasından çekinmeyi gönlüne yerleştirmektir. Sürekli olarak ona sığınmak ve umudunu ona bağlamaktır. Ancak böylece insan ruhunun cevherini arındırabilir. Ancak bununla, insanın, özü şeffaf ve aydınlatıcı ledünni, kaynağıyla temasa geçebilir.

Dil, kalp ile beraber hareket ettiğinde, dudak ruha eşlik ettiğinde zikir huşu havasını bozmayacak ve niyazla çelişmeyecek bir şekle bürünür. Alkışlarla çığlıklarla, bağırma ve çağırmakla musiki ve teganni ile değil, alçak bir sesle meydana gelir.

"Rabbini adını yalvararak, korkarak ve yüksek olmayan bir sesle an."
"Sabah, akşam."

Gün doğarken ve batarken... Böylece kalp günün her iki tarafında Allah'a bağlı kalacaktır. Elbetteki Allah'ı anmak sadece bu anlarla sınırlı değildir. Allah'ın zikrinin her an kalpte bulunması gerekir. Allah'ın her şeyi kontrol ettiği, sürekli olarak kalbe yerleştirilmelidir. Fakat özellikle bu iki zaman diliminde insan evren sayfasında apaçık bir değişiklik görür... Geceden gündüze... Gündüzden geceye... Bu sırada insanın kalbi varlıklarla temasa geçer. Bu esnada insan yüce Allah'ın geceyi gündüze çeviren olayları ve durumları değiştiren elini görür. Yüce Allah beşer kalbinin özellikle bu iki zaman diliminde daha fazla etkilendiğini ve kabullenmeye daha müsait olduğunu çok iyi bilmektedir. Kur'an-ı Kerim'de özellikle bazı zaman dilimlerinde Allah'ı anmaya ve onu kutsamaya yönelik pek çok direktifler vardır. Şimdi bu direktiflerle insanın kalbinde etkili olmak, onu inceltmek, yumuşatmak ve Allah'la temasa geçirmeye teşvik etmek amacıyla bütün evrenin harekete geçtiği zamanlardaki zikre dikkat çekilmektedir: "Söylediklerine nabret, gün doğmadan önce ve batmadan önce Rabbine hamd ile tesbîh et. Geceleyin de ona tesbîh et. Secdelerin ardından da." (131) "Gecenin ardından ve gündüzün başında ve sonunda onu tesbîh eyle ki, senden razı olsun." (132) "Sabah akşam Rabbini adını an. Gecenin bir kısmında O'na secde et. Uzun gece boyunca onu tesbîh et." (133)

(131) Ka'f Suresi: 39-40

(132) Taha Suresi: 130

(133) İnsan Suresi: 25-26

Zikrin bu zaman dilimlerinde emredilmesi beş vakit namazın daha farz olmadığı zamanlarla ilgilidir diye bir iddiada bulunmaya da gerek yoktur. Zira böyle bir yaklaşım farz namazların bu anlardaki zikirden gereksiz kıldığı imajını verebilir. Halbuki burada sözkonusu edilen zikir namazdan daha geniş kapsamlıdır. Bu zikrin vakitleri de farz namazların vakitleriyle sınırlı değildir. Ayrıca bu zikir farz ve nafil namazların şekillerinden başka bir şekilde de yapılabilir. Kalp ile zikir, kalp ve dil ile zikir şeklinde, namazın diğer hareketlerine başvurulmadan da bu zikir şekli gerçekleşebilir. Hatta zikrin kapsamı bundan da geniştir. Burada sözkonusu edilen zikir sürekli olarak yüce Allah'ın büyüklüğünü hatırlamak, sürekli halde uyanık bulunmak, gizli açık, büyük küçük her işte kendisini kontrol altında tuttuğunu hesaplamak, hareketinde, duruşunda, eyleminde ve niyetinde Allah'ın kendisini gözetlediği bilinciyle hareket etmektedir. Burada özellikle sabah-akşam ve gece zikrine dikkat çekilmesi yüce Allah'ın bu zamanların insanın kalbi üzerindeki özel etkilerini bilmesindendir. Çünkü Allah insanın yaratıcısı ve fitratını, oluşumunun tabiatını en iyi bilendir.

“Ve gafillerden olma.”

Allah'ın zikrinden gafil olmak, dil ve dudak ile değil, kalp ve vicdan ile onu anmaktan habersiz olmaktır. İnsanın kalbini ürperten ve Allah ile karşılaş-tığında mahcup düşecek bir yola sahibini girmekten alıkoyar zikirden... Büyük küçük her hareketinde Allah'ın kendisini gözetlediği bilinci veren ve yaptığı her harekette Allah'ın onu görmesinden sakındıracak bir zikirden... İşte burada yapılması istenen zikir budur. Yoksa insanı itaata, amele, yürüyüşe ve bağlılığa götürmeyecek bir şekilde Allah'ı anmak değildir.

Rabbini an ve onu anmaktan gafil olma. Kalbin de onun kontrolünden habersiz olmasın. İnsan, şeytanın dürtmelerine karşı direnebilmesi için sürekli olarak Allah ile ilişki halinde olmaya muhtaçtır. “Eğer şeytandan gelen bir dürtmeye, bir kışkırtmaya, uğrayacak olursan, Allah'a sığın. Çünkü her şeyi işiten ve her şeyi bilendir.” (134)

Bu surede daha önceleri insan ile şeytan arasındaki savaşa değinilmişti. Şimdi surenin bu akışı boyunca, iman kervanı ile onların yolunu kesmeye çalışan cinlerden ve insanlardan oluşan şeytanlar arasındaki mücadeleye yer vermek suretiyle devam etmektedir. Ayrıca Allah'ın ayetleri kendisine verildiği halde onlardan sıyrılıp şeytana uyan ve böylece azgınlardan olan adamın hikâyesini vermekle de şeytana değinilmişti. Surenin sonlarına doğru şeytanın dürtmelerine ve kışkırtmalarına karşı her şeyi işiten ve her şeyi bilen Allah'a sığınmayı ifade eden bir ayete yer vermiştir. Bunların hepsini gözönünde bulunduran, olayın zincirleme bir bağlamda devam ettiğini, işin sonunda korkarak ve yalvararak Allah'ı anmaya dikkat çektiğini ve zikirden habersiz olmayı yasakladığını görebilecektir. Bu emir ve bu yasak da Peygambere yönelik bir direktif bağlamında verilmektedir. “Affı, kolaylaştırmayı prensip edin. İyi olamı emret ve cabillere aldırış etme.” Demek ki bu da, yol işaretlerini tamamlayıcı nitelikte bir direktiftir. Dava

sahiplerini yolun sıkıntılarına karşı dayanıklı yapacak azıkla donatmaktadır.

Daha sonra yüce Allah, hiçbir şeytanın kendilerini kışkırtmadığı, Allah'ın kendisine yakın melekleri örnek olarak vermektedir. Meleklerin yapısı şeytanın etkilerine kapalıdır. Onların üzerinde şeytanın bir nüfuzu yoktur. Şehevi arzuları da onlara galebe çalmaz. Buna rağmen onlar sürekli olarak Allah'ı zikrederler ve onu noksan sıfatlardan tenzih ederler. Burun kıvrımadan ona ibadet ederler ve bu ibadetlerinde kusur etmezler. İnsan ise, onlardan daha çok zikre, ibadete ve Allah'ı noksan sıfatlardan tenzih etmeye muhtaçtır. İnsanın yolu zordur. Yapısı ve tabiatı, şeytanın dürtmelerine açıktır. Aldatıcı gaflete elverişlidir. Çabası da sınırlıdır. Bu zorluklarla dolu yolda bu azığı da olmazsa insan bütün bunların üstesinden nasıl gelebilir?

“Rabbinin yanındakiler burun kıvrıp ona kulluk etmekten geri durmazlar. O'nu noksanlıklardan tenzih ederler ve yalnız O'na secde ederler.”

İbadet ve zikir bu dinin metodunda iki temel unsurdur. Çünkü o teorik bilgilere, teolojik (metafizik) tartışmalara müsait bir metod değildir. Bu din beşerin hayatını değiştirmek için, realiteye dayalı bir hareket metodudur. Beşer realitesinin ise insanın gönlünde ve günlük hayatında yereden çok derin ve köklü tesirleri vardır. Bu cahili realiteyi yüce Allah'ın metoduna uygun bir şekilde insanlardan istediği ilâhi bir realiteyle değiştirme gerçekten zor ve meşakkatli bir meseledir. Uzun bir çalışmaya, geniş bir sabra ihtiyaç duyar. Dava adamlarının enerjileri ile sınırlıdır. Bütün bu zorluklara Rabblerinin destekli bir azık olmadan karşı koymaları mümkün değildir. Çünkü bu din sırf bir ilim değildir. Yalnız başına bir kültür meselesi hiç değildir. O sadece Allah'a ibadet ve ondan yardım dilemektir. İşte bu meşakkatle dolu uzun yol boyunca azık, gerçek dayanak ve gerçek yardım budur. İşte Allah'ın Peygamberimize **“Bu Kur'an kendisiyle insanları uyarasın ve müminleri uyarasın diye sana indirilen bir kitaptır. O halde bu görevi yaparken ruhun sıkılmasın.”** ⁽¹³⁵⁾ sözleriyle başlayan sure, bu direktifle sona ermektedir. Bu surede iman kafilesi Allah'ın peygamberleri önderliğinde yoluna devam etmiş bu kervanın yolunu kesen kovulmuş, şeytanın tuzaklarına, insanlardan ve cinlerden oluşan şeytanların oyunlarına yeryüzünde azgınlık yapanların karşı çıkışlarına, kulların başlarına çöreklenen tağutların müminlere karşı savaşlarına yer verilmiştir.

Gerçekten de bu bir yol azığıdır. Bu yolda yürüyen onurlu kafilenin yol boyu kendisine muhtaç olduğu kumanyasıdır.

A'RAF SURESİNİN SONU

Enfal Suresi

8

Medine Döneminde İndi
Ayet Sayısı: 75

Bismillahirrahmanirrahim

Mekke'de nazil olan En'am ve A'raf surelerinden sonra yeniden Kur'an'ın Medine'de nazil olan kısmına dönüyoruz. Nüzul sıralamasından ziyade mushaf-daki sıralamayı takip ettiğimiz bu tefsirde Kur'an'ın Medine'de indirilen kısmından olan Bakara, Al-i İmran, Nisa ve Maide sureleri daha önce geçmişti. Çünkü bu konuda az da olsa bazı ihtilâfların olmasına rağmen genel anlamda, şu Kur'an'ın Mekke'de inen kısmı, şu da Medine'de inen kısmdır demekten başka şu anda nüzul sıralaması hakkında bir şey söylemek mümkün değildir. Bunun yanında nüzul zamanına göre her ayeti, ya da her ayet grubunu yahut her sureyi zaman bakımından sıralamak, hakkında birçok rivayetler olan, ya da bazı rivayetleri kesinleşen sayılı birkaç ayetin dışında bugün için imkân dahilinde değildir... Her şeye rağmen Kur'an ayetlerinin ya da surelerinin nüzul zamanına göre sıralanışının ayrı bir değeri vardır. Bu sıralanış islâmi hareketin metodunun, aşamalarının ve adımlarının kavranmasında büyük yarar sağlayacaktır. Bu sıralanış hakkında yeterli bilginin olmayışı sorunu zorlaştırmaktadır. Nitekim varılan sonuçlar, kesinleşmiş nihai sonuçlar olmaktan çok zanna dayalı yaklaşık sonuçlar olmaktadır. Doğal olarak zanna dayalı yaklaşık sonuçlar, daha tehlikeli sonuçların doğmasına neden olmaktadır Bu yüzden bu tefsirde, Kur'an surelerini Osman (r.a.) mushafındaki sıralanışına göre sunmayı tercih ettim. Bunun yanı sıra -ana hatlarıyla ve tercih edilen görüşlere göre- her surenin indiği tarihsel koşullara da değinmeye çalıştım. Aynı şekilde -yine ana hatlarıyla ve tercih edilen görüşlere göre- ayeti kuşatan koşullardan o anki atmosferin izahını yapmak açısından yararlandım. Ele aldığımız geçen surelerin tanıtımında, bu yönüme başvurdum. Şu surede de aynı yönüme başvuracağız Allah'ın yardımıyla.⁽¹⁾

Burada sunacağımız Enfal suresi Bakara suresinden sonra inmiştir. Büyük

(1) "Kur'an'da Kıyamet Sahneleri" kitabında bu sahneleri her surenin nüzul sırasına göre sunmaya çalıştım. Fakat Fî Zilâl-il Kur'an'da başka bir yönüme uymayı tercih ettim.

Bedir savaşından sonra, Hicrî ikinci senenin Ramazan ayında tercih edilen görüğe göre hicretten on dokuz ay sonra inmiştir. Ancak, “bu sure Bakara sure-sinden sonra inmiştir” sözü, nihai gerçeğin ifadesi değildir. Çünkü Bakara suresi bir defada nazil olmamıştır. Tersine, bu surenin bazı bölümleri Medine döneminin başlarında, bazı bölümleri de sonlarında inmiştir. Bu başlangıçla son arasında ise dokuz senelik bir süre vardır. Enfal suresinin bu iki dönem arasında indiği kesinleşmiştir. Bakara suresi ise bundan önce de sonra da inmeye devam ediyordu. Bu iki dönem arasında bazı ayetler nazil oluyor, Peygamberimizin uygun gördüğü şekilde sureye ekleniyordu. Ancak “şu sure şu sureden sonra inmiştir” sözleriyle surelerin baş tarafları kastedilmektedir. Bakara suresinin taktımında buna değinmiştik.⁽²⁾

Hani kâfirler seni tutuklamak, öldürmek ya da Mekke'den sürmek amacı ile aleyhinde tuzak kurmuşlardı. Onlar tuzak kurarken Allah da tuzak kuruyordu. Hiç kuşkusuz Allah en etkili tuzak kurucudur.

Onlara ayetlerimiz okununca “İşittik, istesek biz de bunlar gibisini söyleyebiliriz, bunlar eskilerin masallarından başka bir şey değildir” dediler.

Hani onlar “Ey Rabbimiz eğer bu Kur'an senin tarafından gönderilmiş gerçek bir kitap ise, başımıza gökten taş yağdır ya da bizi acıklı bir azaba çarptır” dediler.

Oysa sen aralarında bulundukça Allah onları azaba çarptırmaz. Ayrıca bağışlanma dilerlerken de Allah onları azaba çarptırmaz.

Yoksa onlar insanların Mescid-i Haram'a girmelerine engel oldukları halde Allah onları niye azaba çarptırmasın ki? Onlar oranın korucuları değildiler. Oranın korucuları ancak Allah'ın yasaklarından sakınanlardır. Fakat çoğu bunu bilmezler.

Onların Kâbe karşısındaki tapınmaları nâradan ve alkıştan ibaretti. “Süregelen inkârcılığınızın karşılığı olarak şimdi tadın azabı bakalım.”

Kâfirler insanları Allah yolundan alıkoymak için mallarını harcarlar. Onlar mallarını bu uğurda harcayacaklar, sonra da bu harcama onlar için yürek acısı olacak, arkasından da yenilgiye uğrayacaklardır. Kâfirler Cehennem'de bir araya getirileceklerdir.⁽³⁾

Belki de bu rivayetlerin sahiplerini şu ayetlerin Mekke'de indiği sonucuna götüren etken, ayetlerin hicretten önce Mekke'de geçen olaylardan söz etme dir. Ancak bu yeterli bir sebep değildir. Çünkü Medine'de indiği halde hicretten önce Mekke'de geçen olaylardan söz eden 26. ayet benzeri olaylara değinmektedir:

“Hatırlayınız ki, bir zamanlar siz yeryüzünde ezilen, sayıca az bir gruptunuz, insanlar sizi kapıp götürcekler diye korkuyordunuz. Fakat şükrediniz diye Allah size sığınak sağladı, helâl besinler sundu, sizi yardımı ile destekledi.”⁽⁴⁾

(2) Ft Zilâl-il Kur'an C.1 Sh. 31 Dünya Yayınları.

(3) Enfal Suresi, 30-36

(4) Enfal Suresi, 26

Nitekim bu ayetlerin sonuncusu olan 36. ayet, Bedir savaşından sonra olmuş bir olaydan söz etmektedir. Müşriklerin Uhut savaşı hazırlıkları için mallarını harcamalarına değinmektedir.

“Kâfirler insanları Allah yolundan alıkoymak için mallarını harcarlar. Onlar mallarını bu uğurda harcayacaklar, sonra da bu harcama onlar için yürek acısı olacak, arkasından da yenilgiye uğrayacaklardır. Kâfirler Cehennem’de biraraya getirileceklerdir.”⁽⁵⁾

Bu ayetlerin Mekke’de nazil olduğunu anlatan rivayetler, itiraz edilebilecek bir nüzül sebebinden söz etmektedir. Buna göre Ebu Talib Peygamberimize, “Kavmin senin hakkında neler tasarlıyor?” diye sordu. Peygamberimiz “Beni büyülemek, öldürmek ve Mekke’den çıkartmak istiyorlar” diye cevap verdi. Bunun üzerine Ebu Talib, “Bunları kim sana haber verdi?” dedi. Peygamberimiz, “Rabbim” dedi. Ebu Talib, “Ne güzel, Rab senin Rabbin. Ondan iyilik dile” dedi. Peygamberimiz -salât ve selâm üzerine olsun- “Ben O’ndan iyilik dilerim hatta O bana iyilik diliyor” buyurdu. Bunun üzerine şu ayet indi:

“Hani kâfirler seni tutuklamak, öldürmek ya da Mekke’den sürmek amacı ile aleyhinde tuzak kurmuşlardı. Onlar tuzak kurarken Allah da tuzak kuruyordu. Hiç kuşkusuz Allah en etkili tuzak kurucudur.”⁽⁶⁾

İbn-i Kesir bu rivayeti anlatır ve şu şekilde itiraz eder: Bu konuda Ebu Talib’den söz edilmesi şaşılacak bir şeydir. Hatta kabul edilmez bir şeydir. Çünkü bu ayet Medine’de nazil olmuştur. Sonra bu hikâye, Kureys’in bu tasar etrafında toplanması, peygamberi hapsetmek, sürgün etmek ya da öldürmek konusunda istişarede bulunması hep hicret gecesi meydana gelmiştir. Bu da Ebu Talib’in ölümünden yaklaşık olarak üç sene sonra olmuştur. Zaten peygamberi koruyan, ona yardım eden ve gerektiğinde destek olan amcası Ebu Talib’in ölümünden sonra böyle bir şeye yeltenebilmiş, ona saldırma cesaretini bulabilmişlerdi.”

İbn-i İshak Abdullah b. Ebu Nuceyh’den, o da Mücahid’den, o da İbn-i Abbas’dan -bir başka kanaldan yine İbn-i Abbas’dan- Kureys’in Peygamberimize yönelik komplolarına ve şu tuzaklarına ilişkin olarak uzun bir hadis rivayet eder. Sonunda da şöyle der: “Bunun üzerine yüce Allah peygambere Mekke’den çıkma izni verdi. Medine’ye varır varmaz da ona Enfal suresini indirdi. Yüce Allah, bu surede kendisine yönelik nimetlerini ve bu arada sınıdığını da hatırlatmaktadır.”

“Hani kâfirler seni tutuklamak, öldürmek ya da Mekke’den sürmek amacı ile aleyhinde tuzak kurmuşlardı. Onlar tuzak kurarken Allah da tuzak kuruyordu. Hiç kuşkusuz Allah en etkili tuzak kurucudur.”

İbn-i Abbas’tan -Allah ondan ve babasından razı olsun- gelen bu rivayet, hem bu ayetlerin öncesi için, hem de sonrası için Kur’an’ın akışına uymaktadır. Ayetlerin akışında yüce Allah, Allah uğrunda cihad etmeye teşvik etmek, çağ-

(5) Enfal Suresi, 36

(6) Enfal Suresi, 30

rıdıkları şeylere karşılık vermek, hareket günü zorluklara katlanmak gibi ilerde açıklayacağımız konulara ilişkin olarak hem Peygamberine -salât ve selâm üzerine olsun- hem de mü'minlere yönelik lütfunu hatırlatmaktadır. Dolayısıyla surenin tümü gibi bu ayetlerin de Medine'de indiğine ilişkin görüş daha doğrudur.

Bunun benzeri koşullardan ve nüzül sebeplerine ilişkin rivayetlerden dolayı, Kur'an-ı, surelerin Hz. Osman (r.a.) mushafındaki dizilişlerine göre sunma yöntemini tercih ettik; nüzül sırasına göre değil. Çünkü surelerin nüzül sırasına ilişkin olarak bugün kesin bir şey söylemek mümkün değildir. Bunun yanında yapabildiğimiz kadarıyla surelerin iniş sebeplerine ve indikleri koşullara değinmeyi de ihmal etmedik.

Hiç kuşkusuz yardım Allah'dan istenir.

Bu sure büyük Bedir savaşında inmiştir... Bedir savaşı -meydana geldiği şartlar ve islâmi hareket tarihinde ve bir bütün olarak insanlık tarihinde doğurduğu sonuçlar bakımından- hem islâmi hareketin yolunda, hem de tarihte önemli bir işaret konumundadır.

Yüce Allah bu günü, "Furkan günü -Hak ile Batılın ayrıldığı gün, iki topluluğun karşılaştığı gün" olarak nitelendirmiştir. Ayrıca bu günü Ahiret'te insanlar arasında bir yol ayrımı konumuna getirmiştir, sadece yeryüzünde değil ve surf insanlığın dünya hayatındaki tarihi içinde değil. Nitekim yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"İşte Rableri hakkında tartışmaya giren iki taraf: Kâfir olanlara ateşten elbiseler kesilmiştir, başlarına da kaynar su dökülür."

"Bununla karındakiler ve deriler eritilir."

"Onlar için demir topuzlar vardır."

"Orada, uğradıkları gamdan ne zaman çıkmak isteseler her defasında oraya geri çevrilirler: "Yakıcı azabı tadın" denir."

"Doğrusu Allah, inanıp yararlı iş işleyenleri, içlerinden ırmaklar akan cennetlere koyar. Orada altın bilezikler ve inciler takınırlar. Oradaki elbiseleri de ipektendir."

"Bu kimseler, sözün güzelini işitecek duruma ulaştırılmışlar, övülmeye lâyık olan Allah'ın yoluna eriştirilmişlerdir." (7)

Bu ayetlerin Bedir günü karşılaştıran iki topluluk hakkında indiği rivayet edilir. Furkan günü, -Hak ile Batılın ayrıldığı gün-... Sadece dünyada değil, sırf insanlığın dünya üzerindeki tarihinde değil, Ahiret'te, upuzun ebediyette de geçerlidir bu ayrılık. Bu günün anlamını ve değerini kavramak için yüce Allah'ın bu şahitliği yeterlidir elbette. Olayı, meydana geldiği koşulları ve doğurduğu sonuçları ele alacağımız zaman, bugünün değerini kavrayacağız kuşkusuz.

Tüm büyüklüğüne rağmen, bu savaşın tabiatını iyice öğrenmedikçe, onu

“İslâm'da Cihad'ın bir aşaması olarak görmedikçe, bu cihadın nedenlerini ve hedeflerini kavramadıkça, onun değerinin gerçek boyutları açığa kavuşmaz. Aynı şekilde bizzat bu dinin tabiatını öğrenmedikçe, “İslâm'da Cihad'ın” tabiatını, nedenlerini ve sonuçlarını kavramamız mümkün değildir.

İSLÂM'DA CİHAD

İmam İbn-i Kayyim el-Cevzî “Zad-ul Mead” adlı eserinin “Gönderilişinden ulu Rabbine kavuştuğu zamana kadar Peygamberimizin kâfir ve münafıklarla olan ilişkileri” bölümünde İslâm'da Cihad'ın aşamalarını şu şekilde özetlemektedir: “İlk defa yüce Rabbi ona, “**Yaratan Rabbinin adıyla oku**” ayetini vahyetti. Bu, peygamberliğin başlangıcıydı. O zaman sadece kendisinin okumasını emretmişti. İnsanlara duyurmasını henüz emretmemişti. Sonra “**Ey örtüsüne bürünen, kalk ve korkut**” ayetini indirdi. Yüce Allah “**Oku**” sözüyle onu peygamber tayin etmiş, “**Ey örtüsüne bürünen...**” sözüyle de Resûl yapmıştı. Sonra yakın akrabalarını, ardından kavmini, daha sonra çevresindeki Araplar'ı, peşinden tüm Araplar'ı, en sonunda da bütün insanları korkutmasını emretti. Peygamber olarak görevlendirilmesinden sonra on sene gibi bir süre savaşız ve cizyesiz (İslâmın egemenliğine boyun eğmeyi kabul eden kâfirlerden alınan vergi) bir şekilde yalnızca sözlü davetle yerine getirdi uyarı görevini. Savaştan kaçınması, zorluklara katlanması ve iyilikle muamele etmesi emrediliyordu. Sonra hicret izni verildi, ardından savaş izni verildi; önce kendisiyle savaşa tutuşanla savaşması, kendisiyle savaşmaktan kaçınıp bir kenara çekilenle savaşması emredildi. Peşinden egemenlik bütünüyle Allah'ın olana kadar müşriklerle savaşması emredildi. Cihad emrinden sonra ona göre kâfirlerin durumu üç kısımda beliriyordu: a) Barış ve anlaşma ehli b) Savaş ehli c) Zimmet ehli... Barış ve anlaşma yapılanlarla belirlenen süreyi doldurması, sözlerine bağlı kaldıkları sürece O'nun da bağlı kalması emredildi. Şayet ihanet edeceklerinden korkacak olursa anlaşmayı bozması, ancak anlaşmayı bozduğunu onlara bildirmeden savaşması emredildi. Aynı şekilde verdikleri sözde durmayanlarla da savaşması emredildi. Tevbe suresi indiği zaman bu kısımlara ilişkin hükümlerin açıklanmasını da içeriyordu. Peygamberden -salât ve selâm üzerine olsun- kitap ehlinde olan düşmanları ile cizye verene, ya da İslâma girene kadar savaşması emredildi. Yine Tevbe suresinde kâfir ve münafıklarla cihad etmesi, onlara karşı sert davranması emredildi. Kâfirlerle cihad, kılıç ve ok ile, münafıklarla da kanıt ve söz şeklinde olacaktı. Tevbe suresinde kâfirlerle yapılan anlaşmalardan uzak olduğunu, anlaşmaları bozduğunu bildirmesi emredildi. Böylece barış ve anlaşma ehli üç kısma ayrılmış oluyordu: a) Yüce Allah peygamberine bir kısmıyla savaşmasını emretti. Bunlar anlaşmayı bozan, sözlerinde durmayan kimselerdi. Hz. Peygamber onlara savaş açtı ve onları yendi. b) Bir kısmıyla belli bir süre için anlaşma yapılmıştı. Bunlar anlaşmalarını bozmadıkları gibi, ona karşı bir saldırıda da bulunmamışlardı. Yüce Allah peygamberine süresi dolana kadar onlarla vardıgı anlaşmaya bağlı kalmasını emretti. c) Bir diğer kısım da Hz. Peygamberle anlaşma yapmamış, bunun yanında onunla savaşmamış kimselerdi. Ya da süresiz bir anlaşmaları vardı. Yüce Allah peygamberine, onlara dört ay-

lık bir süre tanımasını, süre dolunca da onlarla savaşmasını emretti. Peygamberimiz onlardan anlaşmayı bozanı öldürdü. Kendisiyle anlaşma yapılmamış, ya da süresiz anlaşma yapılmış kimselere dört ay süre tanıdı. Yüce Allah peygamberine anlaşmasına bağlı kalanlara karşı, anlaşmanın sonuna kadar kendisinin de bağlı kalmasını emretti. Bunların hepsi de müslüman oldular, anlaşma süresinin bitimine kadar hiç kimse küfürde kalmadı. Zimmet ehli olanlara cizye vergisini verme zorunluluğu getirildi. Tevbe suresinin inişinden sonra kâfirler konumları itibariyle üç kısma ayrılmış oluyorlardı. a) Peygamberimize karşı savaşanlar. b) Barış yapanlar. c) Zimmet ehli... Barış ve anlaşma yapılanlar müslüman olduktan sonra ise kâfirler iki kısma ayrılmış oldular: Kendisiyle savaşanlar ve zimmet ehli... Kendisiyle savaş halinde olanlar ondan korkan kimselerdi. Bundan sonra tüm yeryüzündeki insanlar üç gruba ayrılmış oluyordu: a) Peygamber (S.A.V.) inanan müslümanlar b) Kendilerine sığınma hakkı tanınarak barış yapılmış kimseler. c) Korktuklarından dolayı peygamberimizle savaşmayı sürdüren kimseler. Münafıklara karşı tutumuna gelince; dış görünüşlerine itibar edip gizli yönlerini Allah'a bırakmakla emrolundu. Bilgiyle, delille mücadele etmesi, aldırış etmemesi, tavizsiz davranması, ruhlarını harekete geçirecek etkin sözler söylemesi emredildi. Cenaze namazlarını kılması, kabirlerine gitmesi yasaklandı. Son olarak, onlar için bağışlanma dileğinde bulunsa da, yüce Allah, onları bağışlamayacağını kendisine bildirdi. Kâfir ve münafık düşmanlarına karşı takip ettiği hareket tarzı bundan ibaretti.”

İSLÂM'IN HAREKET METODU

İslâm'da Cihad'ın aşamalarına ilişkin bu güzel özetle, bu dinin hareket metodunda yeralan derin ve temel özellikler belirginleşmektedir. Bu karakteristik özellikler üzerinde uzun uzadıya durup düşünmek gerekir, ancak biz bu tefsirimizde sadece ana hatlarıyla değinebiliyoruz buna.

Birinci özellik: Bu dinin hareket metodundaki ciddilik ve realistliktir. Çünkü bu din, insanlığın realitesini karşılayan bir harekettir. Fiili varlığına denk araçlarla karşılar bu realiteyi. Bu din, maddi güç sahibi iktidarların dayandığı pratik ve otoriter düzenlerin temelini oluşturan cahiliye inanç ve düşüncelerini karşılar. Bu yüzden islâmi hareket, bu realiteye denk düşecek bir güçle karşı koyar. İnanç ve düşünceleri düzeltmek için davet ve etkin açıklamalarla karşılar cahiliyeyi. Bu inanç ve düşüncelere dayanan düzen ve iktidarları ortadan kaldırmak için de güç kullanır, cihad eder. Çünkü bu düzen ve iktidarlar, halk kitleleriyle inanç ve düşüncelere yönelik düzeltme ve açıklamalar arasında engel oluşturmakta, zorlama ve saptırma sonucu insanları ulu Rabblerinin dışındaki sahte tanrılara kul yapmaktadır. Bu dinin hareket metodu maddi güce dayanan iktidarlara karşı sözlü açıklamalarla yetinmez. Aynı şekilde fertlerin vicdanlarına karşı maddi zorlamaya başvurmaz. Her ikisi de bu dinin hareket metodunda aynı değere sahiptir. İlerde açıklayacağımız gibi bu din, insanları kulların kulluğundan kurtarıp sadece Allah'a kul olmalarını sağlamak için hareket eder...

Bu dinin hareket metodunda yer eden ikinci özellik; hareketlilik ve pratik-

liktir. Bu din, aşamalı bir harekettir. Her aşamanın gereklerine ve pratik ihtiyaçlarına cevap verecek kendine özgü yöntemleri vardır. Her aşamada bir sonraki aşamayı gerekli kılmaktadır. Çünkü islâm, pratik hayatı soyut teorilerle karşılamaz. Aynı şekilde bu pratik hayatın aşamalarına karşı denk yöntemlere başvurmaz. Cihad konusunda bu dinin başvurduğu hareket metodunu belirlemek için Kur'an ayetlerini inceleyenler, bu dinin hareket metodundaki yereden bu özelliklerini gözardı ediyorlar, bu metodun katettiği aşamaların tabiatını ve değişik ayetlerin her aşamayla olan ilgisini kavrayamıyorlar. Böyle yapanlar, büyük bir kavram kargaşasına neden oluyorlar. Bu dinin hareket metodunu yanıltıcı kılıklara sokuyorlar. Ayetlerden kapsamadıkları nihaî ilkeler ve kurallar çıkarmaya kalkıyorlar. Çünkü bunlar her ayeti, bu dinin nihaî kurallarını temsil eden nihaî hükümler olarak değerlendiriyorlar. Bunlar, -isimlerinden başka islâmî hiçbir özellik taşımayan nesillerin karamsar görünümünün etkisiyle ruhen ve aklın bozguna uğramış bu kimseler- "İslâm sadece savunma amacıyla cihad eder" diyorlar. Bunlar islâmı, hareket metodundan uzaklaştırmakla, şirin göstermekle ona iyilik yaptıklarını sanıyorlar. İslâmın cihad metodu, tağutları bütünüyle her yerden silmektir. İnsanların sadece Allah'a kul olmalarını sağlamaktır. Onları kulların kulu olmaktan kurtarıp kulların Rabbine kul yapmaktır. İnsanları inanmaya zorlamakla değil elbette, onlarla bu inancın arasındaki engelleri ortadan kaldırmakla, egemen siyasal düzenleri yerle bir etmekle, ya da bu düzenleri cizye vermeye ve teslim olmaya zorlamakla, bu inançla halkları arasında engel oluşturmamalarını bildirmelerini sağlamakla. Bundan sonra halklar, inanç açısından islâmı kabul etmek, ya da kabul etmemek konusunda tam bir özgürlüğe sahiptirler.

Üçüncü özellik; İslâmın hareket metodunda yer eden sürekli hareket halinde olma özelliği ile devamlı yenilenen yöntemler bu dini, belirlenmiş kuralların ve çizilmiş hedeflerinin dışına çıkarmaz. İslâm daha ilk günden itibaren uygar yakın akrabalara hitap ederken, ya da Kureys'e hitap ederken, yahut tüm Araplar'a hitap ederken veya bütün dünyaya hitap ederken tek bir kuralla hitap ediyordu. Bir tek hedefe yönelmelerini istiyordu. O da, yalnız ve yalnız Allah'a kul olmak, kullara kul olmaktan kurtulmaktır. Bu kuralı, pazarlık konusu yapmak ya da yumuşatmak söz konusu değildir. Geçen paragrafta değindiğimiz gibi islâm bu hedefine ulaşmak için belirli bir plan dahilinde hareket eder. Bu planın önceden belirlenmiş aşamaları vardır. Bu aşamalar için de sürekli yenilenen yöntemlere başvurur.

Dördüncü özellik; "Zad-ul Mead"dan alıntı yaptığımız özetten anlaşıldığı gibi, müslüman toplum ile diğer toplumlar arasındaki ilişkiler konusunda yer alan yasal düzenlemedir. Bu düzenlemeye göre tüm insanlığın yerine getirmek zorunda olduğu evrensel görev, tek başına Allah'a teslim olma görevidir. Ya da islâmî barış yapıp, herhangi bir siyasî düzen veya maddî güç aracılığı ile çağrısına engel oluşturmamaktır. Bireylerle Onun arasından çekilmelidir. Bundan sonra bireyler islâmı seçmek, ya da seçmemek konusunda mutlak bir serbestlik hakkına sahiptir. Ancak islâma karşı çıkamazlar, onunla savaşırlar.

Herhangi bir kimse böyle bir şey yapmaya yeltenecek olursa, islâmın görevi öldürüne, ya da teslim olana kadar onunla savaşmaktır.

CİHAD HAREKETİ

İslâmı bu tür ithamlardan kurtarmak (!) için, “İslâm'da Cihad” konusunda kitaplar yazan ruhen ve aklen bozguna uğramış birtakım kimseler, insanları inanmaya zorlamanın yasaklığına ilişkin hükümdeki yöntemle, insanlarla islâm arasında engel oluşturan, insanları insanlara kul yapan ve onları Allah'a kul olmaktan alıkoyan siyasi ve maddi güçleri yok etme yöntemini birbirine karıştırıyorlar. Oysa bu ikisi birbiriyle ilgisi bulunmayan, birbirlerine karıştırılmaması gereken iki ayrı yöntemdir. İşte bu kavram kargaşası yüzünden -bundan önce de bu ruhsal hezimet yüzünden- “İslâm'da Cihadı” günümüzün “savunma savaşlarıyla” sınırlandırmaya çalışıyorlar. Halbuki islâm'da cihad farklı bir olaydır. Günümüzde insanların başvurdukları savaşlarla bir ilgisi yoktur. Bu savaşların meydana geliş sebepleri ve biçimleriyle, cihadın sebepleri ve şekli arasında bir benzerlik yoktur. Cihadın sebeplerini, bizzat islâmın tabiatında, islâmın yeryüzünde üstlendiği rolde ve yüce Allah'ın onun için belirlediği yüce hedeflerde aramak gerekir. Yüce Allah, peygamberleriyle birlikte gönderdiği mesajını bu hedef için gönderdiğini, bu yüzden peygamberini son peygamber, onun peygamberliğini de son peygamberlik yaptığını bildirmektedir.

Kuşkusuz bu din, yeryüzünde “insanı” kulların kulluğundan -aynı zaman da kendi arzusunun da kulluğundan, çünkü bu da kula kulluğun bir türüdür- kurtarma bildirisiidir. Bunu da tek başına yüce Allah'ın ilahlığını, O'nun alemler üzerindeki Rabblığını ilan etmekle sağlamaktadır. Yüce Allah'ın alemler üzerindeki tek ve ortaksız Rabblığının ilanı, bütün şekilleri ve görünümleriyle, tüm düzen ve rejimleriyle insanın egemenliğine karşı evrensel bir devrim anlamına gelmektedir. Her ne şekilde olursa olsun, hakimiyetin insanlara ait olduğu, ya da benzer bir ifadeyle, her ne şekilde olursa olsun ilahlığın insanlara ait olduğu, yeryüzünün her köşesindeki rejimlere karşı imha hareketine girişmek demektir. Çünkü emretme yetkisini insanlara vermek, iktidar mercii olarak insanları öngörmek, insanları ilahlaştırmaq demektir. Allah'ı bir yana bırakıp bazısını bazısına kul yapmaktır. Allah'ın alemler üzerindeki Rabblığının ilanı, Allah'ın gaspedilmiş otoritesini tekrar Allah'a vermek, insanların hayatına kendi kafalarından uydurdıkları yasalarla hükmeden, böylece insanlara karşı kendilerini Rabb konumuna getiren, insanları da kendilerine karşı kul pozisyonuna getiren gaspçıları kovmak anlamına gelmektedir. Bu ilanın anlamı, yeryüzünde Allah'ın devletini kurmak için insanın krallığını yerle bir etmektir. Ya da Kur'an-ı Kerim'in deyimiyle;

“O gökte de ilahdır yerde de ilahdır.”⁽⁸⁾

“Hüküm ancak Allah'ındır. O, sadece kendisine kulluk yapmanızı emretti... İşte gerçek din budur.”⁽⁹⁾

“De ki: “Ey kitap ehli, sizinle aramızda ortak olan şu söze geliniz; Sırf

Allah'a kulluk edelim, hiçbir şeyi O'na ortak koşmayalım ve Allah'ı bırakıp bir-birimizi ilah edinmiyelim." Eğer sırt çevirirlerse deyiniz ki, **"Bizim müslüman olduğumuzu tanıklık ediniz."** (10)

Allah'ın yeryüzündeki devleti, ne kilisenin egemen olduğu dönemlerde din adamlarının, ne de teokrasi veya kutsal ilahî hakimiyet döneminde ilâh adına konuşan kimi adamların oluşturduğu elit zümrenin egemenliği üstlenmesiyle kurulur. Allah'ın devleti, O'nun şeriatının egemen olduğu, apaçık şeriatında belirlediği şekliyle hayata ilişkin meselelerde başvuru mercii ancak O'nun dini olduğu durumlarda kurulur.

Yeryüzünde Allah'ın egemenliğini kurmak, insanın krallığını yerle bir etmek, otoriteyi gaspçı kulların elinden alıp tek başına Allah'a özgü kılmak, yalnızca ilahî şeriatı geçerli kılmak, insanların kendi kafalarından uydurdukları kanunları geçersiz saymak... bütün bunlar, sadece tebliğ ve açıklamayla gerçekleşmez. Çünkü kulları boyunduruk altında tutanlar, Allah'ın yeryüzündeki otoritesini gaspedenler, sırf tebliğ ve açıklamayla ellerindeki otoriteyi bırakmazlar. Yoksa Allah'ın dinini yeryüzüne yerleştirmek hususunda peygamberlerin görevleri son derece kolay olurdu. Halbuki peygamberler -salât ve selâm üzerlerine olsun-tarihi ile bu dinin nesiller boyu süregelen tarihi bunun aksine tanıklık etmektedir.

Yüce Allah'ın alemler üzerindeki tek ve ortaksız ilahlığını ve Rabblığını ilan etmek suretiyle insanları yeryüzünde Allah'ın otoritesinin dışındaki tüm otoritelerden kurtarmaya ilişkin bu evrensel özgürlük bildirisi, teorik, felsefi ve fonksiyonsuz bir bildiri değildir. Pratik, realist ve fonksiyoner bir bildiridir. Bununla Allah'ın şeriatı ile hükmedilen bir düzen şeklinde gerçekleşmesi, insanları pratik olarak kulların kulluğundan kurtarıp, O'na hiçbir şeyi ortak koşmaksızın tek başına Allah'a kul olmalarını sağlamasını istemektedir. Bu yüzden islâmın "açıklama" yönteminin yanında "hareket" yöntemine de başvurması kaçınılmazdır. İnsanların pratik hayatlarını her yönüne denk araçlarla bütünüyle karşılamak için başka seçenek yoktur çünkü.

İnsanların pratik hayatları -insanları yeryüzünde Allah'ın otoritesinin dışındaki tüm otoritelerden kurtaran evrensel özgürlük bildirisi olması bakımından-islâma, dün olduğu gibi bugün de, yarın da, inanç ve düşünce engelleriyle, maddi ve pratik engellerle, siyasi, toplumsal, ekonomik, ulusal ve sınıfsal engellerle, bunun yanında sapık inançlardan ve batıl düşüncelerden kaynaklanan engellerle karşı koyar. Bunları birbirine karıştırıp bunlarla çok sıkı bir işbirliğine gider.

İslâm'da yer alan "açıklama" ilkesi inanç ve düşünceleri karşılama amacına yönelik olunca, "hareketlilik" ilkesi de diğer maddi engelleri karşılama amacına yönelik oluyor. Bu engellerin başında da itikadî, düşünsel, ulusal, sınıfsal, toplumsal ve ekonomik gibi birbirine girmiş, kenetlenmiş etkenlere dayanan siyasi otorite yeralmaktadır. Açıklama ve hareketlilik yöntemleri varoluşlarına denk araçlarla, bütün yönleriyle insanlığın pratik hayatını karşılamaktadır. Yer-

yüzünde “insan”ın kurtuluş hareketi için... Evet tüm yeryüzündeki bütün insanların kurtuluşu için her iki yönetim birden başvurmak kaçınılmazdır. Bu nokta son derece önemlidir. Bu yüzden bir daha açıklanması gerekmektedir.

Bu din sırf Arap insanının kurtuluş bildirisi değildir. Sadece Araplar’a özgü bir mesaj değildir İslâm. Bu dinin konusu “insan”dır. “İnsan” türü: Alanı da “yeryüzüdür.” Tüm yeryüzü... Yüce Allah sadece Araplar’ın Rabbi değildir. Hatta sırf İslâm inancını kabul edenlerin de Rabbi değildir. Allah “**âlemlerin Rabbidir.**” İslâm insanları gerçek Rabbine döndürmek, onları Allah’dan başkasına kul olmaktan kurtarmak istemektedir. İslâma göre en büyük kölelik, insanların yine birtakım insanlar tarafından konulan hükümlere boyun eğmeleridir. İşte İslâmın sadece Allah’a özgü olması gerektiğini bildirdiği “kulluk” budur. Yine İslâma göre kim bu kulluğu Allah’tan başkasına yöneltirse, her ne kadar müslüman olduğunu iddia etse de o, Allah’ın dininden çıkmıştır. Peygamberimiz -salât ve selâm üzerine olsun- şeriat ve hüküm noktasında birine “uymanın”, “kulluk” olduğunu, bu yüzden sadece Allah’a kulluk yapmalarına ilişkin emre karşı çıkıp, Allah’dan başkasına uyan yahudi ve hristiyanların “müşrik” olduklarını belirtmiştir.

Tirmizi Adiy b. Hatem’e dayanarak şöyle rivayet eder: Peygamberimizin çağrısı Adiy b. Hateme ulaşınca Şam’a kaçmıştı. Adiy b. Hatem cahiliye döneminde hristiyanlığı kabul etmişti. Bir savaşta Adiy b. Hatem’in kızkardeşi ile birlikte kabilesinden bir grup müslümanlara esir düşer. Peygamberimiz (s.a.s.) Adiy’in kızkardeşine iyilikte bulunur, onu serbest bırakır. O da kardeşinin yanına dönüp onu İslâma girmeye teşvik eder. Bunun üzerine Adiy Peygamberimizin yanına gelir, onun geldiğini Peygamberimize haber verirler. Bu arada Adiy b. Hatem’in boynunda gümüş bir haç vardır. O sırada Peygamberimiz şu ayeti okuyordu: “Onlar Allah’ın dışında hahamlarını, rahiplerini ve meryemoğlu İsâ’yı Rabb edindiler.” (11)

Adiy diyor ki; “Onlar hahamlarına ve papazlarına kulluk etmiyorlar” dedim. Peygamberimiz “Evet kulluk ediyorlar. Çünkü hahamlar ve papazlar onlara helalleri haram, haramları da helal kılıyorlar. Onlar da bunlara uyuyorlar. İşte bu onlara kulluk etmeleridir” buyurdu.

Peygamberimizin -salât ve selâm üzerine olsun- yüce Allah’ın bu sözüne ilişkin yorumu, şeriat ve hüküm noktasında birine uymanın insanı Allah’ın dininden çıkaran kulluk olduğuna, insanlardan bazısının bazısını Rabb edinmesi anlamına geldiğine ilişkin kesin bir hükümdür. Kuşkusuz İslâm bu durumu ortadan kaldırmak, yeryüzünde insanları Allah’dan başkasına kul olmaktan kurtarıp özgürlüklerini ilan etmek için gelmiştir.

Bu yüzden İslâmın, yeryüzünde bu evrensel bildiriye karşıt “realiteyi” ortadan kaldırmak için, hem açıklama, hem de hareket yöntemine başvurması zorunludur. İnsanları Allah’dan başkasına kul yapan, yani Allah’ın şeriatından ve otoritesinden başka bir şeyle hükmeden, insanları Allah’ın dinine ilişkin

“açıklamaları” dinlemekten, O’nun “inanç sistemine özgürce başvurmaktan ve boyun eğmekten alıkoyan siyasi güçlere öldürücü darbeler indirmesi kaçınılmazdır. Ayrıca ister salt siyasi olsun, ister ırkçı olsun. İster bir ırkın bünyesindeki sınıfçı otoriteler olsun, egemen güçleri bertaraf ettikten sonra fiili serbestlik havası içinde özgürce hareket etmeye uygun sosyal, ekonomik ve siyasi bir düzenin kurulması için İslâmın, hem açıklama, hem de hareket yöntemine başvurması zorunludur.

İslâmın amacı, hiçbir zaman insanları zorlayarak kendi inanç sistemine bağlamak değildir. Ama İslâm sırf bir inanç sistemi değildir. Daha önce de söylediğimiz gibi İslâm, insanı kula kulluktan kurtaran özgürlük bildirisi. İslâm ilk başta, insanın insana egemenliği, insanın insana kulluğu esasına dayanan rejimleri ve hükümetleri ortadan kaldırmayı hedef alır. Bundan sonra fertleri fiilen serbest bırakır. Diledikleri gibi, diledikleri inanç sistemini benimseyebilirler. Ancak üzerlerindeki siyasi baskı kaldırıldıktan, ruhlarına ve akıllarına yönelik aydınlatıcı bir açıklama yapıldıktan sonra. Fakat bu özgürlüğün anlamı kendi arzularını ilâhlaştırmaları, ya da kendi istekleriyle kula kul olmayı tercih etmeleri, Allah’ı bir yana bırakıp birbirlerini Rabb edinmeleri değildir. Yeryüzünde insanlara hükmeden düzenin temeli, tek başına Allah’a kulluk yapma ilkesi olmalıdır. Bu da hüküm ve yasaları yalnızca ondan almakla mümkündür. Bundan sonra her ferd -bu evrensel düzenin gölgesinde- dilediği inanç sistemini benimseyebilir. Ancak bu şekilde “din” bütünüyle Allah’a özgü kılınmış olur. Yani itaat, boyun eğme, uyma ve ibadet bütünüyle Allah’a özgü kılınmış olur. Kuşkusuz “dinin” anlamı “inanç sisteminden” daha kapsamlıdır. Din, hayata hükmeden hareket metodudur, hayat düzenidir. Ve din İslâmı inanç sistemine dayanmaktadır. Fakat genel anlamda din, “inanç sisteminden” daha kapsamlıdır. İslâma göre, birbirlerinden farklı özelliklere sahip değişik toplumların (bu toplumların bazıları İslâm inancını benimsemeseler bile) tek başına Allah’a kulluk ilkesine dayanan hayat sistemine boyun eğmeleri mümkündür.

Belirttiğimiz şekilde bu dinin tabiatını kavrayanlar, İslâmın hareket tarzında; sözlü cihadın yanında kılıçla cihadın da zorunlu olduğunu kavrarlar. Cihadın, günümüzde “savunma savaşı” kavramından anlaşılan dar anlamda bir savunma hareketi olmadığını kavrarlar. Nitekim çağdaş realitenin baskısı ve düzenbaz oryantalistlerin saldırısı karşısında ruhsal bozguna uğramış bazı kimşeler İslâm’da cihad hareketini savunma savaşı olarak nitelendirmek istemektedirler. Oysa cihad, yeryüzünde insanın kurtuluşu için başlatılan bir atılım; bir girişimdir. İnsanlığın pratik hayatının her yönüne cevap verecek araçlarla yürütülen bir harekettir. Bu hareket belirli aşamalarla yürütülür. Her aşaması içinde yenilenen araçları vardır.

Şayet İslâm’da cihad hareketini bir savunma hareketi olarak nitelendirmemiz zorunluysa, o zaman “savunma” kelimesinin anlamını değiştirmemiz gerekecektir. O zaman cihadı, insanın özgürlüğünü kısıtlayan, onun kurtuluşuna engel olan tüm etkenlere karşı “insanı savunma hareketi” diye nitelendirmemiz gerekir. Bu etkenler inanç ve düşüncelerde somutlaştığı gibi, siyasal düzenlerin var-

lığında da somutlaşmaktadır. Bu düzenler ekonomik, sınıfsal ve milliyet engellerine dayanırlar. Nitekim islâmın geldiği gün, bu düzenler tüm yeryüzünü kaplamış durumdaydılar. Bu zamandaki çağdaş cahiliyede de, bu düzenlerin çeşitli biçimlerde yürürlükte oldukları bir gerçektir.

“Savunma” kavramının anlamında meydana getirilen bu kapsayıcılıkla birlikte, islâmın yeryüzünde cihad yoluyla yayılmasının gerçek nedenlerini kavrayabiliriz. Bu arada bizzat islâmın tabiatını kavramış oluruz. Buna göre islâm, insanın kula kulluktan kurtuluşunun evrensel bildirisi, yüce Allah’ın tüm insanlık üzerindeki tek ve ortak ilahlığının ve Rabblığının ilan edilmesidir. Yeryüzünde insanın ihtirasının, arzusunun krallığını yerle bir edip, insanlık aleminde ilahî şeriatın egemen olduğu devleti kurmaktır.

Çağdaş (savunma savaşı) kavramının dar kalıpları içinde islâmda cihad hareketini şirin göstermeye çalışmak, islâmda cihad olayının sırf “islâm vatanına”-ki bazılarına göre burası Arap Yarımadası’dır- karşı komşu güçlerden gelecek saldırıları önleme amacına yönelik olduğunu ispatlamak için çeşitli kanıtlar bulmaya çabalamak... Evet tüm bu girişimler, bu dinin tabiatını ve yeryüzünde yerine getirmek için üstlendiği rolün tabiatını yeterince kavrayamamaktan kaynaklanmaktadır. Aynı zamanda bu durum, çağdaş realitenin baskısı ve düzenbaz oryantalistlerin islâmda cihad hareketine yönelik saldırılarının karşısında içine düşülen ruhsal bozgunu da göstermektedir.

Görmüyor musun? Şayet Ebubekir, Ömer ve Osman -Allah onlardan razı olsun- Roma ve İranlılar’ın yarımadaya yönelik saldırılarından emin olsalardı acaba islâm davasının yeryüzünün her tarafına yayılmasından vaz mı geçeceklerdi? İslâm çağrısının önünde devletlerin siyasal rejimlerinden, ırk ve sınıf esasına dayalı, aynı zamanda ırkçı ve sınıfçı değerlerden kaynaklanan ekonomik sistemden beslenen, ayrıca devletin maddi güçleri tarafından korunan sosyal düzenlerden oluşan bunca maddi engel varken, islâm davasını nasıl yeryüzüne yayacaklardı?

İnsanın özgürlüğünü... insan türünün... yeryüzünde... tüm yeryüzünde ilan eden bir hareketin bunca maddi engele karşı söz ve açıklamayla cihad etmesini düşünmek saflıktır. İslâm, kendisiyle fertler arasında hiçbir engel bulunmadığı, fertlere özgürce hitap edebildiği, onların da her türlü etkiden uzak, serbestçe hareket edebildiği zaman söz ve açıklama yoluyla cihad eder. İşte o zaman “Dinde zorlama yoktur”... Ama bu engeller ve maddi etkenler bulunduğu zaman, bunları öncelikle güç kullanarak ortadan kaldırmak zorunludur. İslâmın, her türlü bağdan kurtulmuş özgür insanın kalbine ve aklına hitap edebilmesi için bu gereklidir.

Davet için cihad bir zorunluluktur. Hedefi insanın özgürlüğünü gerçek anlamda ilan etmek olduktan sonra, pratik durumu tüm yönleriyle cevap verecek araçlarla karşılaşması gerekir. Bu yüzden felsefî, teorik ve fonksiyonsuz bir açıklamayla yetinmesi beklenemez. İslâm vatani, ya da daha doğru bir islâmî ifadeyle “dar-ul islâm” güvenlikte de olsa, komşularının tehdidi altında da olsa,

durum değişmeyecektir. Çünkü islâm barış için çaba sarfediorsa da, bununla ucuz bir barışı amaçlamaz. Yani sırf mensuplarının islâm inancını benimsediği belirli bir bölgede güvenlik içinde kalmayı hedeflemez. İslâm “dinin” bütünüyle Allah’a özgü kılındığı bir barışı istemektedir. Yani insanların tüm ibadetlerinin Allah’a yönelik olduğu, insanların Allah’ı bir yana bırakarak birbirlerini Rabb edinmediği bir ortamda barışın gerçekleşmesini ister. İslâm’da cihad hareketi ulaştığı son aşamasıyla bundan ibarettir. Bu durum davanın ilk günleri veya ortaları için değildir. Allah’ın emri gereği tüm zamanları kapsamaktadır. İmam İbn-i Kayyım el-cevzi’nin ifade ettiği gibi bu aşamalar şu şekilde gerçekleşmiştir: “Tevbe suresinin inişinden sonra kâfirler konumları itibarıyla üç kısma ayrılmış oluyordu. a) Peygamberimize karşı savaşanlar. b) Barış yapanlar. c) Zimmet ehli... Barış ve anlaşma yapılanlar da müslüman olduktan sonra kâfirler iki kısma ayrılmış oldular. Kendisiyle savaşanlar ve zimmet ehli... Kendisiyle savaş halinde olanlar ondan korkan kimselerdi. Bundan sonra tüm yeryüzündeki insanlar üç gruba ayrılmış oluyordu. a) Peygambere inanan müslümanlar. b) Kendilerine sığınma hakkı tanınarak barış yapılmış kimseler (cümleden de anlaşıldığı gibi bunlar zimmilerdir) c) Korktuklarından dolayı peygamberimizle savaşmayı sürdürenler.”

Bu dinin tabiatına ve hedeflerine uygun mantıksal anlayış budur. Realitenin baskısı ve düzenbaz oryantalistlerin saldırıları karşısında ruhsal bozguna uğramış kimselerin anladıkları değil.

Yüce Allah Mekke döneminde ve Medine’ye hicretin ilk dönemlerinde müslümanlara savaş izni vermedi. O zamanlar müslümanlara şöyle denilmiştii:

“Savaştan uzak durun, namazı kılın ve zekâtı verin.” ⁽¹²⁾ Sonra bu konuda onlara izin verildi ve şöyle denildi:

“Haksızlığa uğratılarak kendilerine savaş açılan kimselerin karşı koyup savaşmasına izin verilmiştir. Allah onlara yardım etmeye elbette kadirdir.”

“Onlar haksız yere ve “Rabbimiz Allah”dır dediler diye yurtlarından çıkarılmışlardır. Allah insanların bir kısmını diğerleri aracılığıyla savmasaydı, manastırlar, kiliseler, havralar ve içinde Allah’ın adı çokça anılan mescidler yıkılıp giderdi. Andolsun ki, Allah’a yardım edenlere O da yardım eder. Doğrusu Allah kuvvetlidir, güçlüdür.”

“Onları biz yeryüzüne yerleştirirsek namaz kılabilirler, zekât verirler, iyiliği emrederler, kötülüğü yasak ederler, işlerin sonucu Allah’a aittir.” ⁽¹³⁾

Bundan sonra, kendileriyle savaşanlarla savaşmaları, ancak savaşmayanlara dokunmamaları farz kılındı. Şöyle denildi onlara; “Sizinle savaşanlar ile siz de Allah yolunda savaşın.” ⁽¹⁴⁾ Sonra bütün müşriklerle savaşmaları farz kılındı.

“Allah’a ortak koşanlar nasıl size karşı topyekün savaşıyorlarsa siz de onlarla topyekün savaşın.” ⁽¹⁵⁾ Yine onlara şöyle denildi:”

(12) Nisa, 77

(13) Hac 39-41

(14) Bakara Suresi, 190

(15) Tevbe Suresi, 36

“Allah’a ve Ahiret gününe inanmayan, Allah’ın ve peygamberin haram kıldığı şeyleri haram saymayan ve gerçek dini benimsemeyen yahudi ve hristiyanlar ile, bunlar size boyun eğip kendi elleri ile cizye verene dek savaşınız.”⁽¹⁶⁾

İmam İbn-i Kayyım El-Cevzi’nin de ifade ettiği gibi savaş, önce yasaktı, sonra izin verildi, ardından kendilerine savaş ilan edenlerle savaşmaları emredildi. Sonra bütün müşriklerle savaşmalarına izin verildi.

Cihada ilişkin Kur’an’da yeralan ayetlerin, cihada teşvik eden Peygamberimiz hadisinin, ayrıca islâmın ilk yıllarında ve uzun tarihi boyunca sürdürülen cihad hareketinin ciddiliği... evet bu açık seçik ciddilik, yaşanan realitenin baskısı, düzenbaz oryantalistlerin islâmda cihad hareketine yönelik saldırılarının karşısında hezimete uğramış kimselerin yorumlarına benzer bir düşüncenin gönüllerde yer etmesine engel oluşturmaktadır.

Yüce Allah’ın ve O’nun Peygamberinin -salât ve selâm üzerine olsun- bu konudaki sözlerini dinlediği, tarih boyunca meydana gelen cihad hareketlerini incelediği halde islâmda cihad hareketinin gelip geçen koşulların ortaya çıkarıldığı geçici ve sınırlı bir durum olduğunu kim iddia edebilir? Sınırların güvenliği için başvurulmuş bir savunma hareketi olduğunu kim iddia edebilir?

Savaşa izin verilen ayetlerin ilkinde yüce Allah, şu dünya hayatının tabiatındaki değişmez durumun; yeryüzünden bozgunculuğu uzaklaştırmak için insanların bazısının bazısı tarafından bertaraf edilmesi olduğunu mü’minlere açıklamaktadır:

Haksızlığa uğratılarak kendilerine savaş açılan kimselerin karşı koyup savaşmasına izin verilmiştir. Allah onlara yardım etmeye elbette kadirdir”... “Onlar haksız yere ve “Rabbimiz Allah’dır” dediler diye yurtlarından çıkarılmışlardır. Allah insanların bir kısmını diğerleriyle savmasaydı, manastırlar, havralar ve içinde Allah’ın adı çokça anılan mescidler yıkılıp giderdi. Andolsun ki, Allah’a yardım edenlere O da yardım eder. Doğrusu Allah kuvvetlidir, güçlüdür.”⁽¹⁷⁾

O halde bu sürekli bir durumdur, gelip geçici bir olgu değildir. Sürekli olan, yeryüzünde hakla batılın barış içinde birlikte yaşaması gerçeğidir. Ne zamanki islâm, yüce Allah’ın âlemler üzerindeki ortaksız Rabblığını gerçekleştirmek ve insanları kula kulluktan kurtarmak için evrensel mesajını duyurmuş o zaman, yeryüzünde Allah’ın otoritesini gaspedenlerin saldırısına uğramıştır. Gaspçılar hiçbir zaman islâmı barış yapmamışlardır. Aynı şekilde islâm da, insanları onların egemenliğinden kurtarmak, şu gaspçı otoritelere karşı “tüm yeryüzünde” “insanı” savunmak için, onlara karşı harekete geçmiştir. Din bütünüyle Allah’a özgü kılınana kadar sürecek bir durumdur. Ve kurtuluş için cihad hareketi hiçbir zaman kesintiye uğramayacaktır.

MEKKE DEVRİNDE CİHAD

Mekke döneminde savaşa izin verilmemiş olması yalnızca uzun bir planın bir aşamasıydı. Aynı şekilde hicretin ilk dönemlerinde de bu durum geçerliydi.

Hicretin ilk dönemlerinden sonra müslüman kitlenin harekete geçmesine neden olan etken sırf Medine şehrinin güvenliğini sağlamak değildi elbette. Bu, vazgeçilmesi mümkün olmayan ilk hedefti ancak, son hedef değildi. Bu hedef, harekete geçmeye aracı oluyordu, aynı zamanda hareketin temelini oluşturuyordu. “İnsanın” kurtuluş hareketinin... “insanı” bizzat bu harekete katılmaktan alıkoymayan engellerin bertaraf edilmesi hareketinin...

Mekke döneminde müslümanlara kılıçla cihad etme izninin verilmemesi anlamlı bir şeydir. Çünkü bu yasak, Mekke döneminde islâmın özgürce tebliğ edilmesinin garantisiydi. Bu çağırının önderi, Haşimoğulları'nın kılıçlarının koruyuculuğu altında davasını yürütebiliyordu. Kulaklara, akıllara ve gönüllere hitap edebiliyordu. Fertleri islâm çağrısıyla yüzyüze getirebiliyordu. Dinini duyurmaktan alıkoyacak, ya da fertlerin onu dinlemelerine engel olacak örgütlü siyasi bir iktidarın varlığı söz konusu değildi. Bu aşamada güç kullanma zorunluluğu yoktu. Aynı zamanda bu aşamada var olan diğer birtakım nedenlerden ötürü de cihad izni verilmemiş olabilir. Bu nedenlerden bazılarını Nisa suresinde yeralan, “**Daha önce kendilerine savaşta uzak durun, namazı kılın ve zekâtı verin direktifi verilmiş olanları görmüyor musun**” ayetinin tefsirinde özetlemiştik. O özetin bir kısmını burada yeniden aktarmakta bir sakınca görmüyoruz:

1) “Bunun nedeni Mekke döneminin belli bir ortamda, belli bir toplumu, belli koşullarda eğitip hazırlama dönemi olması olabilir. Böyle bir ortamda yapılacak eğitim ve hazırlığın hedeflerinden biri; Arap insanını, kendi şahsına veya kendisine sığınan birine karşı işlenen haksızlıklar gibi geleneksel olarak tahammül edemeyecekleri şeylerde sabırlı olmalarını sağlamaktır. Ancak bu şekilde benliklerinden kurtulup nefislerinden arınabilirlerdi. Şahıslarına ve kendilerine sığınanları hayata bakışlarına bir eksen edinmeyecek, hayattaki hareketlerinde bunların bir etkisi olmayacaktı. Aynı şekilde sınırlarını kontrol etmeleri için de eğitiliyorlardı. Böylece -tabiatlarında olduğu gibi- ilk gördükleri tepki karşısında parlamayacak, heyecanlandırıcı bir şey görür görmez heycana kapılmıyacaklardı. Bu şekilde karakterlerinde ve davranışlarında denge sağlanmış olacaktı. Bir de düzenli bir toplum hayatına uymaları için eğitiliyorlardı. Hayatlarına ilişkin herhangi bir konuda müracaat ettikleri bir önderleri vardı artık. Her ne kadar alışkanlıklarına ve geleneklerine aykırı da olsa. Bu önderin emrinin dışında bir tutum takınmayacaklardı. Bu nokta, düzensiz kabile hayatından farklı, ileri, uygar ve yönlendirici önderlik makamına boyun eğen “İslâm Toplumu”nu inşa edecek Arap insanının hazırlanmasının temel taşı oluşturulmaktadır.”

2) “Bir başka nedeni, Kureyş gibi gurur ve onuruna düşkün ortamlarda barışçı davetin daha etkili ve daha kolay olması da olabilir. Böyle bir dönemde savaşla birlikte davayı sunmak, onları daha çok inatlaşmaya ve Dahis, Gabra ve Besus gibi uzun yıllar süren ve birçok kabilenin yok olmasına neden olan savaşlar gibi meşhur Arap ayaklanmalarına benzer yeni kanlı ayaklanmalara neden olabilir.

Artık islâm zihinlerde ve hatıralarında bu yeni ihtilâllerle birlikte anılır olacaktı. Bu yüzden hiçbir zaman hidayete yanaşmayacaklardı. Islâm bir dava olmaktan çıkıp bir isyana, bir intikam hareketine dönüşecekti. Daha işin başında islâm düşüncesi bir daha hatırlanmamak üzere unutulup gidecekti.

3) “Bir başka nedeni, her evde bir çarpışma ve bir savaş alanı oluşturmak-tan kaçınmak da olabilir. Çünkü orada mü'minleri cezalandıran, işkenceye uğ-ratan genel ve düzenli bir otorite söz konusu değildi. Her kişinin velisi bu işi üstlenmişti. Onları cezalandıran, işkence eden ve “terbiye eden” (!) bu efendi-lerdi. Böyle bir ortamda savaş iznini vermek, her evde bir çarpışma ve savaş alanı meydana getirmek olacaktı... Sonra da “İşte islâm budur” diyeceklerdi. Islâm “Savaştan uzak durun” emrini verdiği halde bile bunu söylemişlerdi. Ni-tekim Kureyş propagandacıları kalabalık arasında, hac veya ticaret için gelen çevre Arapları arasında, “Muhammed kavmini ve aşiretini böldüğü yetmezmiş gibi, baba ile oğlan arasını açıyor” diyorlardı. Ya bir de her evde ve her mahal-lede oğulların babalarını, kölelerin efendilerini öldürmelerini emretmiş olsaydı durum ne olacaktı?

4) “Bir başka neden de, yüce Allah'ın ilk müslümanları dinlerinden dolayı işkenceye uğratan, onları cezalandıran ve onlara eziyet edenlerden birçoğunun islâmın samimi birer askeri hatta komutanı olacağını bilmesi de olabilir. Nite-kim Ömer b. Hattab bunlardan biri değil miydi?

5) “Başka bir neden ise, Araplar'ın kabile ortamında işkencelere direnen ve çekinmeyen mazlumlara yardım etmeyi övünç vesilesi kabul etmeleri ola-bilir. Özellikle bu eziyet, aralarındaki şerefli kişilere karşı olursa... Bu husustaki görüşü destekleyen birçok olay meydana gelmiştir. Nitekim İbn-i Duğne -eşraftan bir insan olan- Ebu Bekir'in (Allah ondan razı olsun) Mekke'den çıkıp hicret etmesine gönlü razı olmamış, bunu Araplar için bir utanç kabul etmişti. Ebu Bekir'e komşusu olmasını ve himayesini önermişti. Bu örneklerden bir başkası da, uzun süre aç kaldıktan ve zorlu sıkıntılar çektikten sonra Haşimoğulları'n-dan Ebu Talip mahallesine karşı başlatılan boykot kararının kaldırılmasıdır. Oysa köklü uygarlıklara sahip başka toplumlarda, eziyetlere karşı sessiz kalmak, ala-ya alınmak, maskara olmak ve toplum tarafından hor görülme bunları ger-çekleştiren işkenceci zalimin saygınlık kazanmasına neden olurdu.”

6) Bir başka neden, o zaman müslümanların sayısının az olması ve Mek-ke'de kuşatılmış durumda olmaları da olabilir. Islâm çağrısı henüz yarımada-nın geri kalan bölgelerine ulaşmamıştı, sadece bazı dağınık bilgiler yayılmıştı etrafa. Diğer kabileler, Kureyş'le bazı mensupları arasında başgösterecek çar-pışmada tarafsız kalmayı yeğliyordu. Böylece sonuca göre tavır takınmayı dü-şünüyorlardı. Böyle bir durumda meydana gelen bir savaş -kendisiyle savaşımlardan kat kat fazlasını öldürmüş olsalar bile- azınlık durumdaki müs-lüman kitlenin toptan öldürülmesiyle sonuçlanırdı. Şirk yine devam edecek ve müslümanlar yok olacaktı. Yeryüzünde islâm düzeni kurulmayacak ve pratik varlığı söz konusu olmayacaktı. Oysa islâm bir hayat metodu, pratik ve gerçek

bir hayat düzeni olmak için gelmiş bir dindir.

7) Ayrıca o sıralarda bütün bu endişeleri bir yana bırakıp, savaş emrini ve savaş iznini vermeyi gerektirecek zorlayıcı ve kaçınılmaz bir zorunluluk da söz-konusu değildi. Çünkü bu davada -o zaman- esas olan unsur, "Davetin varlığıydı." Evet davet Resulullah'ın şahsında varlığını sürdürüyordu. O'nun şahsı da Haşimoğulları'nın kılıçlarının gölgesindeydi. Ona uzanmaya yeltenen her el, kesilme tehdidiyle karşı karşıya kalırdı. Yürürlükte olan kabile düzeni, Hz. Muhammed'e -salât ve selâm üzerine olsun- el uzatmak isteyen kabilelerin Haşimoğulları'yla savaşmalarını gerektirirdi. Böylece davetçinin şahsiyeti yeterince korunuyordu. Dolayısıyla davetçi kabileci düzenin gereği olarak, davetini Haşimoğulları'nın kılıçlarının gölgesinin altında sürdürüyordu. Davasını saklama veya gizleme gereğini duymuyordu. Kâbe'deki Kureyş toplantılarında, Safâ tepesinde ve genel toplantılarda davetini yürütmesine engel olmaya kimse cesaret edemezdi. Ağzını kapatmaya, kaçırmaya, hapsetmeye veya öldürmeye kalkışamazdı. Kimse dininin bazı gerçeklerini söylememesi veya bazısından vazgeçmesi konusunda zorlayıcı bir söz sarfedemezdi. Nitekim, Tanrılarına dil uzatmaktan vazgeçmesini istemelerine rağmen vazgeçmemiş, babalarının atalarının dinlerini kınamaktan ve onların Cehennem'de olduklarını söylemekten vazgeçmesini istemelerine rağmen susmamıştır. Bazı geleneklerine uyması, kendilerinin de islâmın bazı ibadetlerine uymaları şeklinde karşılıklı taviz, yani karşılıklı hoşgörülülük olmayı önermelerine rağmen Resulullah böyle bir yumuşamaya yanaşmamıştır. Kısacası islâm çağrışı, Haşimoğulları'nın kılıçlarıyla korunan Resulullah'ın şahsında eksiksiz olarak varlığını sürdürüyordu. Dilediği yerde, dilediği şekilde Rabbinin çağrısını tam manasıyla duyurabiliyordu.

MEDİNE DÖNEMİ

Medine'de Hicretin ilk dönemlerinde -Peygamberimizin -salât ve selâm üzerine olsun- Medine halkından olan yahudilerle ve Medine ve çevresinde kalan müşriklerle yaptığı anlaşma da bu aşamanın tabiatının gereği ortaya çıkan koşulların bir sonucuydu.

a) Bir kere burada sözlü açıklama ve tebliğ imkânı vardı. İnsanlarla islâm çağrısı arasında engel oluşturacak siyasal bir otorite yoktu. Herkes yeni islâm devletini ve onun önderi Peygamberimizin -salât ve selâm üzerine olsun- siyasi konulardaki uygulamalarını tanıyordu. Anlaşma, hiç kimsenin Peygamberimizin izni dışında başkalarıyla barış ya da savaş yapmamasını, dışarıyla bir ilişki kurmamasını öngörüyordu. Medine'de gerçek iktidarın müslüman kadronun elinde olduğu gayet açıktı. Davetin önü açıktı. İnsanların önündeki engel kaldırılmış, herkesin dilediği gibi inanma özgürlüğü vardı.

b) İkincisi, Peygamberimiz -salât ve selâm üzerine olsun- Kureyş'le hesaplaşmak istiyordu. Çünkü Kureyş'in yeni dine karşı çıkışı diğer kabilelerin önünde bir engel oluşturuyordu. Bu kabileler, Kureyş ile bazı mensuplarının arasında baş gösteren bu olayın sonucunu bekliyorlardı. Bu yüzden Peygamberimiz -salât ve selâm üzerine olsun- Kureyş'in hedeflerine karşı küçük müfrezeler (seriyye)

göndermek suretiyle gerilla savaşını başlattı. İlk defa Hicretin yedinci ayının başında Ramazan ayında Hamza b. Abdulmuttalip -Allah ondan razı olsun- öncülüğünde bir birlik hazırladı.

Bundan sonra müfrezelerin gönderilişi devam etti. Hicretin dokuzuncu ayının başında, onüçüncü ayının başında, ardından onaltıncı ayının başında birer müfreze daha çıkarıldı. Sonra Recep ayında Hicretten sonra onyedinci ayın başlarında Abdullah b. Cahş komutasında bir seriyye (müfreze) çıkarıldı. İlk defa öldürme ve çarpışma olayı bu harekatta meydana geldi. Aynı zamanda bu olay Haram ayın (savaşmanın yasak olduğu ayın) içinde meydana geliyordu. Nitekim Bakara suresindeki şu ayetler bu olay üzerine inmiştir: “Sana yasak aydan, bu ayda savaşmaktan sorarlar. De ki; “O ayda savaşmak büyük bir günahtır. Fakat insanları Allah yolundan alıkoymak, Allah’ı ve Mescid-i Haram’ın saygınlığını inkâr etmek, buranın halkını yurtlarından çıkarmak da Allah katında büyük günahtır. Fitne (kargaşa) çıkarmak ise, adam öldürmekten de büyük bir günahtır. Onlar yapabilseler sizi dininizden döndürünceye kadar sizinle savaşmaya devam ederler...”⁽¹⁰⁾

Sonra büyük Bedir Savaşı aynı senenin Ramazan ayında meydana geldi. İşte ele aldığımız Enfal suresi bu savaş hakkında inmiştir.

Meydana gelen olayların ortaya çıkardığı durum, islâmî hareketin temelinin dar anlamda “savunma” olduğuna ilişkin görüşün dayanıksızlığını gözler önüne sermektedir. Nitekim günümüzde meydana gelen olayların ve düzenbaz oryantalistlerin saldırılarının karşısında yenik düşen bazı kimseler bu görüşü ileri sürmektedirler.

İslâmî yayılma hareketini mutlak anlamda savunma amaçlı koşullarla örtbas etmeye çabalayanlar, müslümanların güçsüz oldukları, daha doğrusu -dini, bütünüyle Allah’a özgü kılınması için “yeryüzünde” “insanın” Allah’ın otoritesinin dışındaki her türlü otoriteden kurtulmasını amaçlayan islâmın evrensel özgürlük bildirisinin gerçekleşmesi için çalışan, Allah’ın koruduğu kimselerin dışında -islâmsız oldukları bir dönemde oryantalist saldırılardan etkilenen kimselerdir. Bu yüzden islâmda cihad hareketi için edebi birtakım gerekçeler bulmaya çalışıyorlar.

İslâmî yayılma hareketinin edebi gerekçelere ihtiyacı yoktur. Kur’an ayetlerinin içerdiği gerekçeler yeterlidir bunun için:

Öyleyse, dünya hayatını Ahiret karşılığında satanlar, Allah yolunda savaşsınlar. Kim Allah yolunda öldürür veya galip gelirse biz ona ilerde büyük bir ödül vereceğiz.

Niye Allah yolunda ve “Ey Rabblimiz, bizi şu zalimlerin yaşadığı beldeden çıkar, bize katından bir kurtarıcı, kendi katından bir destekçi gönder” diye yalvaran ezilmiş erkekler, kadınlar ve çocuklar uğrunda savaşmıyorsunuz.”

Mü’minler Allah yolunda kâfirlerse tağut (şeytan) uğrunda savaşsınlar. O

halde şeytanın dostlarıyla savaşınız. Çünkü şeytanın hilesi-düzeni zayıftır. ⁽¹⁹⁾

“Kâfirlere de ki; “Eğer saldırganlıklarından vazgeçerlerse geçmişteki suçları bağışlanır. Yok eğer eski tutumlarına dönerlerse daha öncekiler için geçerli olan kurallar onlar için de işler.”

Fitnenin kökü kazınıp Allah'ın kesinlikle egemen oluncaya kadar onlarla savaşınız. Eğer yaptıklarından vazgeçerlerse hiç şüphesiz Allah onların ne yaptıklarını görür.

Eğer yüz çevirirlerse biliniz ki, Allah sizin dostunuz ve dayanağınızdır. O ne güzel bir dost ve dayanak, ne güzel bir yardım edicidir. ⁽²⁰⁾

“Allah'a ve Ahiret gününe inanmayan Allah'ın ve Peygamber'in haram kıldığı şeyleri haram saymayan ve gerçek dini benimsemeyen yahudi ve hristiyanlar ile boyun eğip kendi elleri ile cizye verene dek savaşınız.

Yahudiler “Üzeyir, Allah'ın oğludur” dediler. Hristiyanlar da “Mesih (İsa) Allah'ın oğludur” dediler. Bunlar, onların ağızları ile geveledikleri dayanaksız sözlerdir. Böyle demekle daha önceki kâfirlerin sözlerine özeniyorlar. Allah kahretsin onları. Nasıl gerçeklerden sapıyorlar?

Onlar Allah'ın dışında bahamlarını, rahiplerini ve Meryemoğlu İsa'yı ilah edindiler. Oysa onlara tek ilaha, kendisinden başka ilah olmayan ve onların yakıştırma ortaklarından uzak olan Allah'a kulluk etmeleri emredilmişti.

Onlar Allah'ın nurunu ağızları ile söndürmek istiyorlar. Oysa Allah, kâfirlerin hoşuna gitmese de nurunu kesinlikle tamama erdirmek ister. ⁽²¹⁾

Gerekçe, yeryüzünde Allah'ın ilahlığını ilan etmek, O'nun hayat sistemini insanların hayatında gerçekleştirmek, şeytanları ve şeytanların sistemlerini hayattan uzaklaştırmak, insanları kendisine kulluk ettiren insanın otoritesini yerle bir etmektir. İnsanlar sadece Allah'ın kullarıdır. Herhangi bir kimsenin kendisinden kaynaklanan bir otoriteyle, kendi arzusu ve görüşüne göre belirlediği bir yasayla insanlara hükmetmesi doğru değildir. İşte bu, islâmda cihad hareketi için yeterli bir gerekçedir. Bunun yanında “Dinde zorlama yoktur” ilkesi de cihadın önemli kurallarından biridir. Yani kulların egemenliğinden kurtulduktan ve otoritenin Allah'a ait olduğu ilkesini yerleştirdikten, ya da bu şekilde din bütünüyle Allah'a özgü kılındıktan sonra hiç kimse islâmın inanç sistemini kabul etmeye zorlanamaz.

CİHAD NEDİR?

Gerekçe, insanları kula kulluktan kurtarıp tek ve ortaksız Allah'a kul yapmak suretiyle tüm yeryüzünde insanın evrensel özgürlüğünü duyurmaktır. Bu tek başına cihad için yeterli bir gerekçedir. Bu gerekçeler müslüman savaşçıların ruhlarında etkin bir şekilde yer etmişti. Bu yüzden “niçin cihada çıkıyorsunuz?” diye sorulduğunda hiçbiri “tehdit altındaki vatanımızı savunmak için çıkıyoruz” ya da “İranlılar'ın ve Bizanslılar'ın biz müslümanlara yönelik saldırı-

rılarını önlemek için cihad ediyoruz" veya "toprağımız genişletmek, bol ganimet elde etmek için savaşıyoruz" dememiştir.

Rebi b. Amr, Huzeyfe b. Muhsin ve Muğire b. Şu'be'nin Kadisiye Savaşı öncesinde üç gün ardarda teker teker kendilerinden, "neden buralara kadar geldiklerini" soran İran ordu komutanı Rüstem'e verdikleri cevabın aynısını söylüyorlardı: **"Dileyeni, kula kulluktan kurtarıp tek ve ortaksız Allah'a kul yapmamız, dünyanın sıkıntısından kurtarıp genişliğine ulaştırmamız, sahte dinlerin baskısından çıkarıp İslâmın adaletine yükseltmemiz için Allah gönderdi bizi. Yüce Allah, peygamberiyle birlikte insanlara dinini göndermiştir. Kim bunu kabul ederse biz de onu kabul eder geri döneriz, onu ve yurdunu terkederiz. Kim de bu çağrımızdan yüz çevirirse cennete ya da zaferç ulaşana kadar onunla savaşıyoruz."**

Bizzat bu dinin tabiatında, evrensel bildirisinde, insanların pratik hayatlarını, her türlü ihtiyaçlarına cevap verecek araçlarla, belirlenmiş aşamalarda ve yenilenen araçlarla karşılayan pratik hayat metodunda yer eden bir gerekçe vardır. İslâm yurduna ve müslümanlara yönelik bir saldırı bulunmasa bile bu gerekçe her zaman için vardır. İslâm hareket metodunun tabiatında ve realistliğinden ayrıca insan topluluklarında yer alan pratik engellerin tabiatından kaynaklanmaktadır bu gerekçe. Sırf belirli ve geçici savunma ortamından kaynaklanmaz.

Bir müslümanın canıyla, malıyla Allah yolunda şu değerler uğruna cihada çıkması için bu gerekçe yeterlidir. Bunun ötesinde müslüman birtakım ganimetler de elde eder. Ancak O hiçbir zaman ganimet için cihada çıkmaz.

Müslüman, savaş alanındaki cihada çıkmadan önce kendi içinde şeytana karşı, kendi arzularına ve ihtirkaşlarına karşı eğilimlerine ve isteklerine karşı, kendi çıkarlarına, kavminin ve aşiretinin çıkarlarına karşı, İslâm dışı her türlü duyguya karşı Allah'a kul olmanın, O'nun hakimiyetini yeryüzüne yerleştirmenin, Allah'ın egemenliğini gaspeden tağutların egemenliğini hayattan uzaklaştırmanın dışında her türlü etkene karşı büyük cihada girişmiştir.

İslâmda cihad hareketini izah etmek için İslâm vatanını savunmak gibi gerekçelerden söz edenler, İslâmın hareket metodunu adeta yontuyorlar ve ona bir "vatan"dan daha az bir değer vermiş oluyorlar. Bu görüş, İslâmın bu değerlere bakışını ifade etmemektedir. İslâm anlayışına yabancı, sonradan ortaya atılmış bir görüştür bu. İslâm anlayışında geçerli olan değerler, inanç, inançtan kaynaklanan hayat sistemi ve bu sistemin egemen olduğu toplumdur. Ancak -kendi başına- toprağın hiçbir değeri ve ağırlığı yoktur. İslâm düşüncesinde toprağın tüm değeri, üzerinde Allah'ın hayat sisteminin egemen olmasından, O'nun otoritesinin geçerli olmasından kaynaklanmaktadır. Ancak bu şekilde İslâm inancının ocağı, İslâm sisteminin beşiği olabilir. Sadece bu durumda "İslâm ülkesi-Dar-ul İslâm" ismini alabilir. Sırf bu şekilde insanlığın evrensel boyutta kurtuluşunun başlangıç noktası niteliğini hakedebilir.

İslâm yurdunu -Dar-ul İslâm'ı korumanın İslâm inancını, İslâm hayat sistemini ve bu hayat sisteminin egemen olduğu toplumu korumak anlamına gel-

diği bir gerçektir. Ama nihaî hedef bu değildir. İslâmî cihad hareketinin son hedefi burayı korumak değildir. Burayı korumak Allah'ın egemenliğini kurmak için bir araçtır sadece. Tüm yeryüzüne ve bütünüyle insan türüne yönelik islâm yayılmasının atlama taşıdır yalnızca. Çünkü bu dinin konusu insan türüdür, tüm yeryüzü de onun hareket alanıdır.

Daha önce de söylediğimiz gibi Allah'ın hayat için belirlediği sistemle hareket etmek, devlet otoritesinden, toplumsal düzenden, siyasal rejimlerden oluşan bir yığın maddi engelle karşılaşmak demektir. Bütün bunlar, islâmın güç kullanarak bertaraf etmek istediği hedeflerdir. Böylece fertlerle islâm arasında engel oluşturmalarına son verilmiş olur. İslâm insanları maddi bağların tutsaklığından kurtardıktan sonra vicdanlarına ve akıllarına hitap eder. Bundan sonra onlara diledikleri inancı seçme özgürlüğünü tanır.

Müsteşriklerin -oryantalistlerin- islâm'da cihad ilkesine yönelik saldırılarına kanmamalıyız, paniğe kapılmamalıyız. Realitenin baskısı ve evrensel güçlerin terazisindeki ağırlığı boynumuzu bükmemelidir. Böylece islâm'da cihad ilkesi için bu dinin tabiatından uzak savunmaya yönelik geçici koşullar gibi edebi gerekçeler bulmaya kalkışmamalıyız. Çünkü bu koşullar bulunsun da bulunmasa da islâm'da cihad hareketi yoluna devam edecektir.

Tarihsel realiteyi sunarken, bu dinin tabiatında yer alan değişmez değerleri, evrensel özgürlük bildirisini ve pratik hayat metodunu gözardı etmemeliyiz. Bunlarla, geçici savunmanın gerekçelerini birbirine karıştırmamalıyız.

Bu dinin, kendisine saldıranları bertaraf etmesi gerektiği bir gerçektir. Çünkü islâmın, yalnızca yüce Allah'ın insanlar üzerindeki Rabblığının ve insanların Allah'dan başkasının kulluğundan kurtuluşunun evrensel boyuttaki ilanı şeklindeki varlığı, bu varlığın cahiliye önderliğinin dışında yepyeni bir önderliğin kontrolünde örgütlü ve hareketli bir kitlede temsil edilmesi, "hakimiyet tek başına Allah'ındır" ilkesinden hareketle hiçbir insana hakimiyet hakkı tanımayan bağımsız ve belirgin bir toplumun doğuşu... Evet bu dinin yalnızca bu şekilde bir varlık göstermesi bile, kulun kula kulluğu esasına dayanan çevresindeki cahiliye toplumlarını bizzat kendi varlığını savunmak için, savmasını, yerle bir etmesini gerektirmektedir. Yeni toplumun kendini savunmak üzere harekete geçmesi bir zorunluluktur.

Bu şartar kaçınılmaz olarak islâmın doğuşuyla birlikte doğarlar. İslâm bu savaşa girişmek zorundadır. Başka bir seçeneği yoktur çünkü. Ve bu, uzun süre bir arada yaşamaları imkânsız olan iki varlığın arasındaki doğal çarpışmadır.

Bütün bunlar doğrudur... Bu görüş uyarınca da islâmın kendi varlığını savunması kaçınılmazdır. Kendisine bir farz olarak yüklenmiş olan bu savunma savaşına girişmesi bir zorunluluktur.

Ancak ortada bir gerçekten daha köklü bir başka gerçeğin varlığı sözkonusudur. Kuşkusuz islâmın "yeryüzünde" "insan" türünü Allah'dan başkasının kulluğundan kurtarmak için öne atılması varlığının tabiatının gereğidir. İslâm

mın herhangi bir coğrafi sınırın önünde durması mümkün değildir. “İnsanı”... “İnsan türünü”... “yeryüzünde”... “tüm yeryüzünde”... kötülüğün, bozguncululuğun ve Allah’dan başkasına kulluğun pençesinde bırakarak bölgesel sınırlar içinde köşesine çekilmesi beklenemez islâmdan.

İslâma düşman olan kamplar zaman gelir islâma saldırmama düşüncesini benimseyebilirler. Ancak islâm bu kampları kendi hallerine bırakacak olursa, bölgesel sınırları içinde insanın insana kuluğu devam etmiş olacaktır. Onları oldukları gibi bırakmaya razı olursa, daveti ve evrensel kurtuluş bildirisi oralara ulaşmamış olacaktır. Bu yüzden islâm, cizye vermek suretiyle islâma teslim olduklarını duyurmadıkları sürece onları rahat bırakmaz. Çünkü oralardaki maddi otoritelerden kaynaklanan herhangi bir engelle karşılaşmaksızın tüm kapıların islâm çağırısına açık olmasının garantisi budur.

İşte bu dinin tabiatı... Ve işte, yüce Allah’ın alemler üzerindeki tek ve ortaksız Rabbliğinin ve tüm insanlık boyutunda insan türünün Allah’dan başkasına kul olmaktan kurtuluşunun evrensel bildirisi olması bakımından bu dinin görevi...

İslâmı bu tabiata sahip bir din olarak düşünmekle onu coğrafi ya da milli sınırlar içinde kabuğuna çekilmiş olarak saldırı korkusu olmadığı sürece harekete geçmeyecek bir durumda düşünmek arasında büyük bir fark vardır elbette. O, bu son şekliyle sürekli hareket halinde olmasını gerektiren değişmez gerekçelerini yitirmiş bir görünümde dir.

Bu dinin Allah tarafından insanların hayatı için belirlenen bir hayat sistemi ve bir hareket metodu olduğunu, insanlar tarafından konulan bir sistem, bir metod olmadığını, insanlardan sadece bir grubun mezhebi, yolu olmadığını, herhangi bir ırkın siyasi rejimi olmadığını kavradığımız zaman, islâmın evrensel boyuttaki yayılışının gerekçeleri tam derinlikleriyle açık-seçik belirginleşir. Bu dehşet verici gerçek belleğimizden silinmediği, bu sorunun Allah’ın tek ve ortaksız ilâhlığı ile kulların kulluğu sorunu olduğunu unutmadığımız sürece, islâmın yayılışına başka gerekçeler aramaya kalkışmayız. Çünkü bu dehşet verici gerçeği kavrayan birinin islâmda cihad için başka gerekçeler, dış etkenler aramaya çalışması mümkün değildir.

İslâmın varlığı ile kendisine saldırmaları kaçınılmaz olan cahiliye toplumlarının varlığı açısından ister istemez bir savaşa girişeceğini düşünmek ile islâmın ilk defa harekete geçeceğini ve savaşı başlatacağını düşünmek arasında ilk etapta fazla büyük bir farklılık görünmediği doğrudur.

Bu iki düşünce arasındaki mesafe daha yolun başındayken fazla büyük görünmemektedir. Çünkü islâm her iki durumda da zorunlu olarak savaşa girecektir. Ancak yolun sonunda, islâmî ibadetleri ve kavramları büyük ve tehlikeli bir değişikliğe uğratabilecek korkunç bir uçurum belirmektedir.

İslâmı, yeryüzüne Allah’ın ilâhlığını egemen kılmak, tüm insanların ibadetlerini bir tek ilâha özgü kılmak, bu ilkeyi pratik bir kalıba dökmek, yani insan-

ları kula kulluktan kurtulup kulların Rabbine kul oldukları, Allah'ın otoritesini, ya da diğer bir ifadeyle Allah'ın ilahlığını temsil eden Allah'ın şeriatından başka hiçbir hükmün geçerli olmadığı bir insan topluluğunda uygulanmak üzere gelmiş ilahi bir hayat sistemi ve bir hareket metodu olduğunu düşünmek, bu yüzden devletin siyasal düzeninden veya insanların toplumsal rejimlerinden oluşan bir engelle, bir yasakla karşılaşmaksızın ferdlerin vicdanlarına ve akıllarına hitap edebilmesi için yoluna dikilen tüm engelleri ortadan kaldırması en doğal hakkı olduğunu düşünmek... Evet islâmı bu şekilde düşünmekle, onu belli bir ülkenin sınırları içinde yöresel bir düzen olarak algılamak, bu yüzden coğrafi sınırları içerisinde kendisine yönelik saldırıları bertaraf etme hakkına sahip olduğunu düşünmek arasında korkunç bir mesafe vardır.

Bu da bir düşünce şekli... O da bir düşünce şekli... İslâm her iki durumda da savaşıyor olsa da... Ancak islâm'da cihadın sebeplerine, hedeflerine ve sonuçlarına ilişkin genel bir düşünce, hareket tarzının ve yönünün temeline yansıdığı gibi inanç sisteminin özüne de yansır.

İlke olarak harekete geçmesi islâmın hakkıdır. Çünkü islâm belli bir kavmin inancı, ideolojisi veya belli bir ülkenin siyasal rejimi değildir. O ilahi bir sistem, evrensel bir hayat düzenidir. Siyasal düzenlerden ve insanın seçme özgürlüğünü sınırlandıran rejimlerden oluşan engelleri yok etmek onun görevidir. Ancak islâm, kendi inanç sistemini benimsemeleri için fertlere baskı yapmaz. Sadece fertleri, fitratı dejenere eden ve seçme özgürlüğünü sınırlandıran bozguncu etkenlerden kurtarmak için düzenlere ve rejimlere saldırır.

İnsanları kula kulluktan kurtarıp tek ve ortaksız Allah'a kul yapmak islâmın hakkıdır. Yüce Allah'ın alemler üzerindeki tek ve ortaksız Rabliğinin ve tüm insanlığın kurtuluşunun ilanı için bunu yapmak zorundadır. İslâm düşüncesine ve yaşanan realiteye göre tek ve ortaksız Allah'a yönelik kulluk, sadece islâm düzeninin gölgesinde gerçekleşebilir. Çünkü islâm düzeninde, yöneteni ve yönetileni, siyahı ve beyazı, uzakta olanı ile, yakında olanı, fakiri ve zenginiyle tüm kullar için kanun yüce Allah'ındır. Orada herkes bir tek yasaya boyun eğer. Diğer düzenlerde ise, insanlar kullara kulluk yapmaktadır. Çünkü onlar hayatlarına hükmeden kanunları kullardan almaktadır. Bu ise, ilahlığın özelliklerindendir. Kimi, insanlar için kanun koyma yetkisini kendisinde görürse, özellik ve hareket bakımından ilahlık iddiasında bulunmaktadır. Sözlü olarak böyle bir iddiada bulunup bulunmaması bu gerçeği değiştirmez. Aynı şekilde kim onun bu iddiasını tanırsa, ona hak verirse, ona ilahlık hakkını tanımış demektir. O'nun ilah olarak isimlendirip isimlendirmemesi bu durumu değiştirmez.

İslâm yalnızca bir inanç sistemi değildir. Bu yüzden yalnızca açıklama yöntemine başvurarak inanç sistemini insanlara duyurmakla yetinmez. İslâm, tüm insanları kurtarmak üzere harekete geçen örgütlü ve hareketli bir toplumda temsil edilen bir sistemdir, bir hareket metodudur. Diğer toplumlarda, islâma ken vatandaşlarının hayatını kendi sistemiyle düzenleme imkânını tanımazlar. yüzden, evrensel kurtuluşa engel oluşturan bu düzenleri yıkmak islâm için

zorunluluktur. Bunun anlamı -daha önce de söylediğimiz gibi- dinin bütünüyle Allah'a özgü kılınmasıdır. Artık, kulların kullara kulluğu esasına dayanan diğer düzenlerde olduğu gibi, kullardan bir kulun şahsına boyun eğmek, ona uy-
mak mümkün değildir.

Yaşanan realitenin baskısı ve düzenbaz müsteşriklerin saldırıları karşın-
da bunalan çağdaş araştırmacılar bu gerçeği açıklama hususunda oldukça zor-
lanıyorlar. Çünkü müsteşrikler islâmı, kılıç zoruyla insanları dine sokma hareketi
olarak tanıtmışlardır. Tabiki aşağılık, düzenbaz müsteşrikler bunun doğru ol-
madığını çok iyi biliyorlar. Fakat onlar bu yöntemle islâm'da cihad hareketinin
gerekçelerine leke sürmeyi amaçlıyorlar. Bu yüzden islâm hakkında ortaya atıl-
an bu ithamları defetmek için, ruhsal hezimete uğramış bazı kimseler savunma
gerçeklerine sığınıyorlar. Islâmın tabiatını ve görevini ve ilke olarak insanları
kurtarma hakkını gözardı ediyorlar.

Ruhsal hezimete uğramış çağdaş araştırmacıların kafalarını dinin tabiatına
yabancı olan bu düşünce bürümüştür. Buna göre din, sırf vicdanlarda yereden
bir "inanç sistemidir", pratik hayat düzenleriyle hiçbir ilgisi yoktur. Bu neden-
le din için cihad etmek, inancı zorla vicdanlara benimsetmek için cihad etmek
olur.

Ne var ki, islâm'da durum bundan ibaret değildir. Islâm, insanların hayatı
için yüce Allah'ın belirlediği bir hayat sistemi, bir hareket metodudur. Islâm
sistemi, yüce Allah'ın hakimiyette temsil edilen- ilâhlık bakımından birleşmesi
esasına dayanmaktadır. Islâm günlük hayatın tüm ayrıntılarıyla birlikte pratik
hayatı bütünüyle düzenleyen bir sistemdir. Dolayısıyla islâm için cihad etmek,
onun sistemini yerleştirmek, onun düzenini kurmak içindir. Islâm inancını be-
nimsemeye gelince bu, evrensel düzenin gölgesinde ve tüm etkenlerin kaldırıl-
masından sonra serbestçe inanma özgürlüğüne bırakılmış bir şeydir. Bu yüzden
iş temelden değişiyor, yepyeni ve eksiksiz bir özellik kazanıyor.

İlahi hayat sistemini uygulayan islâm toplumu meydana geldikten sonra yüce
Allah, ona iktidarı ele geçirmek ve kendi düzenini kurma hakkını tanımıştır.
Bununla beraber inanç sorunu vicdan özgürlüğüne bırakılmıştır. Şayet yüce Al-
lah, bir dönem müslüman kitlenin cihaddan uzak durmasını emretmişse, bu bir
taktik sorundur, ilkesel bir sorun değildir. Hareketin gereği bir sorundur, inanç-
tan kaynaklanan prensip sorunu değildir. Bu açık temelden hareketle yenilenen
tarihsel aşamalara ilişkin olarak yer alan değişik Kur'an ayetlerini anlamamız
mümkün olur. Bu sayede ayetlerin aşamalı anlamlarıyla islâmî hareketin değiş-
mez ve uzun çizgisinin genel anlamını birbirine karıştırmamış oluruz.

ALLAH YOLUNDA CİHAD

"Islâm'da cihad hareketinin" ve aynı zamanda "islâm dininin" tabiatına iliş-
kin açıklamaların geri kalanını da Pakistan Islâm Cemaati Başkanı saygıdeğer
müslüman yazar Seyyid Ebul a'la el-Mevdudi'nin "Allah Yolunda Cihad" baş-
lığı altında sunduğu değerli araştırmasından okuyoruz.⁽²²⁾ Bu kapsamlı araştır-

(22) Bakınız, Seyyid Kutub-Mevdudi, "CİHAD" Dünya Yayınları

madan uzun bölümler aktarma gereğini duyacağız. Çünkü islâmi hareketin yapısında oldukça derin etkisi bulunan bu çok önemli konuyu açık ve titiz bir şekilde kavramak isteyen bir okur bu araştırmayı gözardı edemez:

Frenkler “cihad” kelimesini dillerine çevirmek istedikleri zaman onu “kutsal savaş” (Holy War) şeklinde tercüme etmeyi alışkanlık haline getirmişler. Bu kelimeyi hiç de hoş olmayan bir şekilde yorumlamış, kelimenin anlamında bir kargaşa meydana getirmişlerdir. Her tarafa çekilebilecek yaldızlı anlamlardan örülü elastiki bir kılığa sokmuşlardır. Durum o düzeye gelmiş ki, artık batılların gözünde, cihad, kötü tabiatlılığın, kötü huyluluğun, kan emiciliğin ve kan dökücülüğün adı olmuştur. Gerçekleri çarpıtmada son derece maharetli oluşlarından, insanı büyüleyen güzel sözler söylemelerinden, gayet açık gerçekleri çirkin göstermekte usta olmalarından dolayı, insanlar bu kelimeyi, yani cihad kelimesini duyduklarında gözlerinde, kılıçlarını çekmiş, göğüsleri taassup ve kin ateşiyle tutuşmuş, gözlerinden kötülük, saldırganlık ve yağma ihtirası fışkıran, “Allahu Ekber” çığlıklarıyla öne atılan, bir kâfir gördüklerinde hemen boğazına sarılan, adamı “Lâilâhe illâllah” deyip canını kurtarmasıyla boynunun vurulması seçenekleriyle karşı karşıya bırakan kan içici yığınların tablosu canlanır olmuştur.

Bu gözboyayıcılar üstün maharetleriyle bu tabloyu çizmiş, yaratıcı sanat fırçalarıyla şekil vermişlerdir. Bu tabloyu kızıl bir boyayla boyayıp altına da şu notu düşmek yüksek zekâlarının ve büyük ustalıklarının ürünüdür kuşkusuz:

“Bu tablo şu ümmetin geçmişinde iyilere yönelik kan dökücülüğünün, saldırganlığının göstergesidir.”

“En garip olanı da, bu tabloyu çizenlerin ve insanların iyice görmelerini sağlamak için büyük çaba sarfedenlerin asırlar ve nesiller boyu aşağılık ihtiraslarını tatmin etmek, tutuşan arzularının kavuruculuğunu dindirmek için birbirleriyle savaşmış, birbirlerini boğazlamış kimseler olmasıdır. İşte yeryüzünün doğusunda ve batısında zayıf milletlere karşı başlattıkları hiç de kutsal olmayan (Unholy War) mel’un savaşları... Kendi ülkelerinin dışında ürünlerine pazar ve yeni sömürgeler bulmak için başlattıkları bu savaşlar... Yasal sahiplerini hiçe sayarak o ülkelerin zenginlik kaynaklarını ele geçirmiş, maden yataklarını, yeraltı zenginliklerini çıkarmış, fabrikalarına, sanayilerine yem olabilecek, Allah’ın yarattığı geniş yeryüzünün bahşettiği bütün hammaddelerini talan etmişlerdir. Kalpleri mal ve mevki ateşiyle yanarken, önlerinde zırhlı tanklar, başlarının üstünde, uçak filoları, peşlerinde yüzbinlerce eğitilmiş askerlerle tüm bunları elde etmişler. Bunlarla geri kalmış ülkelerin rızık yollarını kapatmış, oralarda yaşayan insanlara onurlu bir yaşam imkânını tanımamışlardır. Bununla günden güne alevlenen, gün geçtikçe kabaran iğrenç arzularının ateşine yakut hazırlamayı hedeflemişlerdir. Onların savaşları “Allah yolunda” olmamıştır. Aşağılık ihtiraslarının, kötü arzularının uğruna savaşmışlardır.

“Yıllar önce yaptığımız fetih ve savaşlardan dolayı bizi saldırgan ve savaşçı olarak gösterenlerin durumu bundan ibarettir. Kendileri ise bu aşağılık faali-

yetlerine bugün bile “çağdaş” (!) ve “uygar” (!) dünyanın gozu onunde gece-gündüz devam etmektedirler. Acaba hangi ülke onların saldırılarından kurtulmuş, topraklarını tertemiz evlâtlarının kanyla boyamamıştır? Asya, Afrika ve Amerika gibi büyük kıtaların hangisi onların bu mel'un savaşlarının ceremesini çekmemiştir? Ancak bu dahiler, büyük bir ustalıklarla bizim görünümümüzü çirkinleştirmişler. Sürekli bizim görüntümüzün korkunçluğunu ve çirkinliğini gündemde tutarak aşağılık portrelerini unutturmuşlardır. Bizim tarihimizi ve geçmişlerimizin eserlerini canlandırdıkları o çirkin tablonun yanında kimse onların bu aşağılık yüzünü hatırlamaz olmuştur. Ne büyük dahilik!.. Doğrusu süsleme ve yaldızlamada üzerlerine yok.

“Bizim saflığımıza ve kimi adamlarımızın aptallığına gelince, inanılmaz boyutta... Bizim geçmişimizi tasvir ettikleri bu çirkin tabloya kanıp doğruluğuna, gerçeğe uygunluğuna inanmamız kadar büyük bir aptallık olabilir mi?

Bu yaldızlı tabloyu çizen günahkâr ellere, tabloyu süslü, yaldızlı bir hale getirmek için sanata başvuran gizli kalemlere bakmayı hiç aklımıza getirmedi. Onların bu göz boyacılığına ve çizdikleri bu yaldızlı tabloya o kadar kanmışız ki, kendimizden utanmaya, pişmanlık duymaya başlamışız. Onlardan özür dilemiş, Allah'ın sözünü değiştirmiş, kelimeleri yerlerinden oynatmışız. Onlara şöyle demişiz: “Ey efendiler, bizim nemize gerek savaş. Biz sadece müjdeleyen davetçileriz. Allah'ın dinine, barış ve güvenlik dinine çağırırız. Hikmetli söz ve güzel öğütlerle davet ederiz insanları. Allah'ın sözünü rahipler, dervişler ve sofular gibi duyururuz. Bize karşı çıkana en güzel bir yöntemle başvurarak, hutbeler, bildiriler ve makalelerle mücadele ederiz. Ta ki, bizim davetimiz sonucu inanan bir kanıta dayanarak inansın. Ne eksik ne fazla, budur bizim davetimizin mahiyeti. Kılıç ve savaşa gelince, Allah korusun ölürüz de yaklaşmayız... Meğer ki biri bize saldırınsın. Bu da geçmişte kaldı, üzerinden uzun seneler geçti. Bugün artık geçmişle ilimizin bulunmadığını açıkça duyurmuşuz. Bunun için “resmen” cihadı neshettik (geçersiz saydık). Canınız sıkılmasın, rahatınız bozulmasın diye kılıçla yapılan menfur (!) cihadı bir kenara bıraktık. Bugün için cihad söz ve kalem manevralarına başurmaktır bizim işimiz. Toplar, tanklar, makineli tüfekler ve benzeri savaş gereçleri sizin hakkınızdır, siz buna lâıksınız”...

İşte sayın okuyucu, bunlar senin için maskesini düşürdüğümüz onların kimi siyasi oyunlarıdır. Ancak soruna bilimsel açıdan yaklaştığımız, dikkatimizi “Allah yolunda cihad” gerçeğinin anlaşılmasına neden olan etkenlere yönelttiğimiz, müslüman olmayanlar bir yana bizzat müslümanların yanında cihad gerçeğinin bilinmezliğe bürünmesinin nedenlerini incelediğimiz zaman, bu yanlışlığın kaynağının iki önemli unsur olduğunu anlarız. Bu unsurlar üzerine bulaşmış tozları silkelemedikleri için gerçek anlamda kavramaları imkânsızlaşmıştır bu yüzden.

1- Öncelikle; Frenkler, islâmı genel anlamda “Religion” -mezhep- kelimesiyle ifade edilen bir “Religion” -mezhep- sanmışlardır.

2- İkincisi: muslumanları, bir ümmet⁽²³⁾ (Nation) sanmışlar, yani genel durumlarda kullanılan (Nation) kelimesiyle ifade etmişler.

Bu topluluğun yanılışı şu iki önemli husustan, bu iki temel soruna ilişkin gerçeği ortaya çıkaramamaktan kaynaklanmaktadır. Bu konuda kesin gerçeği görememişlerdir. Bu yüzden islâmda cihadın özünü kavramaları imkânsız hale gelmiştir.

Gerçek şu ki, aynı zamanda uyulması gerekendir- bu iki temel soruna ilişkin olarak işlenen hatanın uzantısı olarak islâm dininin gerçek mahiyeti algılanamamıştır. Gerçek tersyüz olmuştur. Bu yüzden müslümanlar dünyanın değişen sorunları ve yaygın problemleri karşısında islâmın ve onun ölmez öğretisinin hoşnut olamayacağı dar ve etkisiz bir konum edinmişler.

“Religion -mezhep-⁽²⁴⁾ Avrupa terminolojisinde sadece inançlar, ibadetler ve törenler için kullanılır. Bu yüzden -mezhep- bu anlamda ferdi bir sorun olmaktan öteye gitmez. Sen dilediğin inancı seçmekte hürsün. Yine sen hoşnut olduğun tanrına hangi yolla istersen ibadet edebilirsin. Şayet mezhebini korumayı ve yaygınlık kazanmasını istiyorsan, dünyayı dolaşırın. Mezhebinin inanç sistemine insanları davet etmek, kanıtlar ve belgelerle onu savunmak, dil oyunları ve kalem ustalığıyla karşı çıkanlarla mücadele etmek için ülkeler katedersin. Ancak kılıç, savaş gereçleri ve savaşa gelince, bu işle bunların ne ilgisi var? Yoksa sen insanları zorla mı kendi inanç sistemine bağlamak istiyorsun? Şayet islâm onların sandığı gibi diğer dünya mezheplerine -Religion- benzer bir mezhepse, dedikleri gibi kılıçla, harp gereçleriyle bir ilgisi yoktur. Şayet islâmın tavrı bu konuda onların ileri sürdüğü ve tasvir ettiği gibiyse, cihada yer yoktur. Islâm dininde bu durumda islâmın böyle şeylerle ilgilenmesi onun görevi değildir. Ancak, konunun devamından da anlaşılacağı gibi, durum bunun tam tersi yöndedir. Millet -Nation- kelimesi; aralarında uyuşan insan topluluğunu ifade etmektedir. (Homogeneous Group of Men) Bu topluluk, bazı temel noktalarda ortak olan insanlardan meydana gelmektedir. Dolayısıyla diğer gruplardan ayrı bir görünüm arz etmektedir. Bu anlamda “millet” olan bir grubu, iki durumun dışında kılıca başvurması düşünülemez.

a) Ya birisi ona saldırarak ve yasal haklarını elinden alacak.

b) Ya da kendisi yasal haklarını elinden almak üzere bir başka gruba saldıracaktır.

Birinci durumda kimi barış ve güvenlik havarileri karşı çıksalar da, fıtratın gereği kendisine saldırana karşı kılıca sarılacak ve onu bertaraf etmeye çalışacaktır. İkinci durumda, yani kendinden başkasının hakkına tecavüz etmeye, sebpsiz yere diğer halklara ve milletlere saldırmaya gelince, zorba diktatörlerden başkası bunu hoş karşılayamaz. Öyle ki, İngiltere ve Amerika gibi emperyalist (23) Yani kan bağına dayalı bir ümmet. Bunun için de -Nation- kelimesi kullanılır. Yoksa müslümanlar islâm literatüründe ümmettirler. Bu da islâm inancının etrafında toplanmış insan kitlesidir. Bu kitle islâm inancına göre düzenini kurmuş ve Allah'ın şeriatını uygulayan öndere boyun eğmiştir.

(24) “en-nahle” kelimesi, İngilizce “Religion” kelimesiyle eşanlamlı olan “mezhep” anlamına gelmektedir.

ülkelerin yöneticileri bile böyle bir şeyin normal olduğunu söyleme cesaretini gösteremezler.

“Şayet islâm diğer mezhepler gibi bir mezhep, müslümanlar da diğer dünya milletleri gibi bir milletseler, bu durumda “islâmda cihad” gerçeği, tüm ayrıcalıklarını ve onu ibadetlerin başı ve islâm incisi haline getiren tüm özelliklerini yitirir. Fakat, islâm yaygın olan mezheplere benzemediği gibi, müslümanlar da diğer dünya milletlerine benzememekte dirler. İslâm bir devrimci düşüncedir. (Revolutionary) Dünyanın düzenini tüm den yıkıp yerine kendi düzenini yerleştirmeyi isteyen devrimci bir hayat sistemidir. Buradan anlaşılıyor ki “müsluman” “Uluslararası Devrimci Parti”nin (International Revolutionary Party) adıdır. Bu partiyi şekillendiren saflarını düzenleyen islâmdır. Bu partinin islâmın belirlediği ve korumaya özen gösterdiği devrimci hareket metodunun ve hayat sisteminin gerçekleşmesine aracı olması hedeflenmektedir. Cihad ise, belirlenen bu hedefe ulaşmak, bu sonucu görmek için hiç kesintisiz süren bu hareketi savunma amacıyla başlatılan devrimci bir mücadeledir. (Revolutionary Struggle)

“İslâm -kendisinden başka devrimci düşünce ve sistemler gibi- davasını ve hareket metodunu ifade etmede yaygın olan kavramları kullanmaz. Hatta bunun için kendine özgü yeni bir terimler sözlüğü kullanır. (Terminolog) Böylece davasının, fikir ve düşüncesinin insanlar arasında yaygın olan diğer fikir ve düşüncelerle karıştırılmasını önlemeyi hedef alır. “Cihad” da islâmın fonksiyonunu yerine getirmesi ve davasının ayrıntılarını açıklaması için kullandığı bir terimdir. İslâm, “harp” ve benzeri Arapça’da savaş, “War” anlamını ifade eden kelimeleri bir yana bırakarak İngilizce’de “Struggle” (mücadele) kelimesiyle karşılanan “cihad” kelimesini kullanmıştır. Ne var ki, “cihad” kelimesi daha etkin ve amaçlanan anlamı ifade etme bakımından daha kapsamlıdır. O halde islâmı yaygın olan bunca eski kelimeyi bir yana bırakıp şu yeni kelimeyi seçmeye iten etken nedir? Bana göre bunun bir tek nedeni vardır? O da “harp” (War) kelimesinin, insanlar, partiler ve halklar arasında kişisel amaçlar, şahsi kinler uğruna tutuşturulan savaşları ifade etmesidir. Bu tür savaşların çıkmasına neden olan gayeler, kişisel ya da toplumsal kinden öteye gidemez. Bu savaşlarda bir düşüncenin kokusu, bir prensibin zaferi beklenemez. İslâmda yasal olan savaş bu tür “harp”lere benzemediği için, elbette islâm “harp” sözcüğünü kullanmayacaktır. Çünkü islâm bir millete karşı diğer bir milletin çıkarını gözetmez. Diğer bir halka karşı herhangi bir halkın kalkınmasını gaye edinmez. Aynı şekilde az veya çok yer kapması, şu veya bu ülkeyi ele geçirmesi de islâmı ilgilendirmez. İnsanlığın mutluluğu ve kurtuluşu onu ilgilendirir. Onun kendine özgü bir düşüncesi, insanlığı mutluluğu ve kurtuluş borçlarına yükselişi için seçilmiş bir hareket metodu vardır. İslâm düşüncesinin dışındaki bir düşünceye, bu hareket metodundan farklı bir metoda dayanan tüm idarelere karşı koyar, onlara öldürücü darbeler indirmeyi ister. İstenmeyen idarelerin yönettiği ülkelerin veya oralarda yaşayan milletlerin durumu bu konuda onun tavrına engel oluşturmaz. Çünkü islâmın amacı, düşüncesini yüceltmek, hayat sistemini yaymak ve bu düşünce hayat sistemine dayalı idareler kurmaktır. Kimin hak ve adalet

sancağını yükselttiğine, kimin saldırganlık ve bozgunculuk bayrağının indigiğine önem vermez. Evet, islâm “yer” ister, ama bir bölgeyle ya da yeryüzünden bir parçayla yetinmez. İslâm bütün yeryüzünü ister, çünkü onu tümünden onarma davasını gutmektedir. Yeryüzünü zaptetmeyi, herhangi bir millettten veya milletlerden aldıktan sonra yeraltı ve yerüstü zenginlik kaynaklarını kendisine mensup millete peşkeş çekmeyi hedeflemez. İslâm yeryüzünü istemektedir ancak tüm insanları, insanlığın mutluluğunu amaçlayan düşünceden ve hayat sisteminden yararlandırmak için istemektedir. Çünkü bu düşünce ve hayat sistemini yüce Allah insanlara bahsetmiş ve diğer din ve şeriatlara karşı onlara lütfetmiştir. Bu yüksek hedefin gerçekleşmesi için islâm evrensel ilmi devrimin gerçekleşmesi uğruna mümkün olan tüm güçleri ve araçları devreye sokar. Bu büyük hedefe ulaşmak için elden gelen tüm çabayı sarfeder. Bu kesintisiz savaşa, var olan tüm güçlerin seferber edilmesine ve eldeki tüm imkânların, değişik yöntemlerin kullanılmasına “cihad” adını verir. Cihad, her türlü çalışmayı ve çaba sarfetmeyi içine alan kapsamlı bir kavramdır. Bunu kavradıktan sonra artık şu sözlerimize şaşmamalısın: İnsanların bakış açılarını değiştirmek, eğilimlerini ve arzularını farklılaştırmak, kalem gücüyle aklî ve fitrî bir devrim gerçekleştirmek bir tür cihaddır. Aynı şekilde eski düzenleri kılıç zoruyla yıkıp yerine hak ve adalet temeline dayanan yeni bir düzen kurmak da cihad türlerinden biridir. Allah yolunda mal dağıtmak, zorluklara katlanmak, baskılara direnmek de büyük cihad kitabında yeralan önemli bir bölümdür.

“Bununla beraber, islâmda cihad amaçsız bir çaba değildir. Allah yolunda yapılan bir cihaddır bu. Cihadı zorunlu kılan şart budur ve bu hiçbir zaman ondan ayrılmaz. Bu da aynı şekilde düşüncesini açıklamak ve öğretisini duyurmak için islâmın kullandığı bir kavramdır. Nitekim az önce buna değinmiştik. Ne yazık ki, birçok insan zahirin sözlük anlamına kanarak, insanları islâm inancına uymaya ve ona inanmaya zorlamanın “Allah yolunda cihad” olduğunu sanmışlardır. Göğüslerinin darlığı, düşünce kapasitelerinin yetersizliği, onların bunun ötesine yükselmelerine, kendi ufuklarından daha geniş ufuklarda uçmalarına engel olmaktadır. Buna rağmen islâm terminolojisinde “Allah yolunda” deyimini onların düşündüklerinden daha geniş ve daha kapsamlıdır. Onların sandıklarından, iddia ettiklerinden daha yüce hedeflere, çok daha geniş boyutlu amaçlara yöneliktir.

“İslâmın istediği, batıl ve zalim sistemleri yıkıp, islâm düşüncesine dayalı yeni bir düzen kurmak isteyen müslüman kişi veya kitlenin tüm kişisel kinlerden, arzu ve isteklerden arınmalarıdır. Müslümanlar bunun dışında bir amaç için çaba sarfetmemelidirler. İnsanlar arasında adaletle hükmeden adil düzenin kurulmasının dışında canlarını vermemeli, nefeslerini tüketmemelidirler. Bu çabalarının karşılığını şu geçici dünyada istememelidirler. Allah'ın sözünün yücelmesi için sürdürülen bu şöhrat olmamalıdır. Bu yüce cihad anında, şu sürekli çaba esnasında, kendisini ve aşiretini yüceltme, idareyi ele geçirme düşüncesi aklına gelmemelidir. Diğer zorba müsteğbirleri alaşağı ettikten sonra, suçlu ve günahkâr tağutların yerine göz dikmemelidir. İşte bakın Kur'an var gücüyle hay-

kırıyor: Mü'minler Allah yolunda, kâfirler ise tağut uğrunda savaşır..” (25)

Şu ayeti kerime; “Ey insanlar, sizi ve sizden öncekileri yaratan Rabbinize kulluk ediniz ki, Allah'ın azabından korunasınız.” (26) bu davanın, devrimci islâm davasının özünü ve cevherini içermektedir. İslâm şu gezegende yaşayanlara işçiler, çiftçiler, toprak sahipleri ya da fabrikatörler adıyla hitap etmez. Onları partilerinin ve sınıflarının adıyla isimlendirmez. İslâm topyekün insanlığa hitap eder. İnsan türünün bir ferdi olmaktan başka bir nedenden dolayı da hitap etmez ona. Sadece Allah'a kulluk yapmalarını, ona hiçbir şeyi ortak koşmamalarını, onun dışında bir ilah, bir Rabb edinmemelerini emretmektedir. Aynı şekilde Rabblerinin emrine karşı gelmemeleri, ona kulluk yapmaktan kaçınmamaları, yeryüzünde haksız yere büyüklük taslamamaları çağrısında bulunmaktadır. Çünkü hüküm ve emretme yetkisi sadece Allah'a aittir. Göklerin ve yerin idaresi O'nun elindedir. Kim olursa olsun, O'nun yarattığı birinin yeryüzünde üstünlük taslaması, büyülenmesi, insanları kendisine boyun eğmeye, buyruklarına uymaya ve zorbalığını onaylamaya zorlaması doğru değildir. İslâmın tüm insanlara yönelik çağrısı, dinlerini Allah'a özgü kılmaları ve bu kapsamlı kullukta eşit olmalarıdır. Nitekim ayette şöyle denir: (...) Sizinle aramızda ortak olan şu söze gelin, sırf Allah'a kulluk edelim. Hiçbir şeyi ona ortak koşmayalım ve Allah'ı bırakıp birbirimizi ilah edinmeyelim.” (27)

Kuşkusuz bu uluslararası bir devrim çağrısıdır. Bunda gizli kapalı bir şey yoktur. İşte islâm var gücüyle haykırıyor:

“Hakimiyet ancak Allah'ındır. O, sadece kendisine kulluk etmenizi emretti. İşte gerçek din budur.” (28)

Dolayısıyla herhangi bir insan, kendisini insanların üzerinde otoriter bir yönetici ilan edemez. Onlara dilediğini emredip, istediğini yasaklayamaz: Kuşkusuz, yüce Allah'dan bir yetki olmaksızın herhangi bir insanın emir ve yasak koyma yetkisine haiz olduğunu ilan etmesi, yeryüzünde haksız yere Allah'a karşı büyüklük taslamaktır, onun emrinin dışına çıkmaktır, ilahlık makamına göz koymaktır. (29) Kendilerine bu tür tağutları yönetici seçenler Allah'a ortak koşmaktadırlar. Bu da yeryüzünde bozgunculuğun kaynağını oluşturmaktadır. Kötülük ve azgınlığın tohumları burada yeşermektedir.

PUTLAR

İslâmın tevhide inanmaya ve sadece Allah'a kulluk yapmaya ilişkin çağrısı hiçbir zaman diğer inanç sistemlerinde ve ideolojilerde olduğu gibi sözel bir problem ya da teolojik bir inanç olarak belirmemiştir. Aksine toplumsal bir devrim çağrısı olarak belirlemiştir islam. (Social Revolution)... En başta ilahlık doruklarına çıkıp türlü hile ve dolaplarla insanları kendilerine kul-köle yapanların kökünü kurutmak ister. Bunlardan bazıları tapınak bekciliği ve kâhinlik makamına

(25) Nisa Suresi, 76

(26) Bakara Suresi, 21

(27) Al-i İmran, 64

(28) Yusuf, 40

(29) Yüce Allah'dan bir yetki olmaksızın bir kurulun, bir halkın kanun koyması durumu da aynıdır. İşlevleri itibarıyla aralarında fark yoktur. Kanunu koyucunun fert olması, bir kitle olması ya da bir halk olması durumu değiştirmez.

kurulur. Bazısı krallık ve emirlik makamını ele geçirip insanlara zillet boyunduruğunu vurup onlara egemen olur. Kimisi de yeryüzünün zenginlik ve gelir kaynaklarını zorla işgal ederek, insanları fakir hale getirip bu kaynaklara yaklaştırmazlar. İşte islâm bunları toptan yok edip köklerini kurutmak ister. Kimi zaman bunlar, gizli-açık ilahlık makamına kurulup çevrelerindeki insanları buyruklarına boyun eğmeye zorlamak isterler. Atalarından miras aldıkları ya da bağlı bulundukları sosyal sınıflarının benimsediği hukuk sistemine dayanarak insanları diktatörlükleri altında ezmek isterler. “Sizin için kendimden başka bir ilah bilmiyorum.”⁽³⁰⁾ ... “Sizin en üstün Rabbiniz benim.”⁽³¹⁾ ... “Ben de öldürebilir ve diriltebilirim.”⁽³²⁾ ... Bizden daha güçlü biri var mı.”⁽³³⁾ gibi büyük bir küstahlıkla ve hadlerini aşarak söyledikleri buna benzer büyülenmeyi ve ilahlık taslamayı dile getiren daha nice sözler sarfederler. Bazen insanların cahilliklerinden ve beyinsizliklerinden yararlanarak putlardan, anıtlardan ve heykellerden ilahlar edinirler. Bu putların, anıtların ve heykellerin arkasına saklanarak insanları bunların önünde kulluk gösterisinde bulunmaya çağırırlar. Böylece insanların akıllarıyla oynarlar. İnsanları kendi arzularının, kendi ihtiyaslarının kulu haline getirirler. Ama insanlar bunun farkında bile olmazlar.⁽³⁴⁾ Bununla da islâmın tevhide, kulluğu tek ve ortaksız Allah’a özgü kılmaya ilişkin çağrısı, küfür ve Allah’a ortak koşmayı kınaması, put ve tağutları dışlaması... Evet tüm bunların idareyle, idareyi üstlenenlerle ve idareye sırtlarını dayayanlarla, ihtiyaçlarını ve arzularını karşılamada idareden destek görenlerle çeliştiği, onlara karşı çıktığı açığa kavuşmaktadır. Bu yüzden her ne zaman bir peygamber aşıktan açığa insanları davet etmiş, onlara “Ey kavmim Allah’a kulluk edin, sizin O’ndan başka ilahınız yoktur.”⁽³⁵⁾ demişse, hemen karşısına zamanın yönetimlerinin dikildiği, ülkenin zenginlik kaynaklarını elinde bulunduran zulüm ve haksızlıkla sömüren kimselerin kendisine karşı çıktığını, saldırıya geçtiğini görürsün. Evet bu yönetimler ve sömürgeciler peygamberlere karşı çıkmış, davet yoluna engeller koymuşlardır. Bunun nedeni, peygamberlerin getirdiği mesajın sırf sözel bir inancın ilanı ya da teolojik sorunlardan (Metaphysical proposition) birinin açıklaması olmayışıdır. Bu mesaj, evrensel devrim çağrısıdır. Bu yüzden zenginlik kaynaklarını gaspeden mevki ve makam sahiplerine karşı bir tehlike oluşturduğu, henüz meydana gelmeden yıllar önce siyasi krizlerin kokusunu alanlarca bilinmektedir.

İSLÂM’IN DAVETİ

İslâm sırf felsefî (kelami) bir inanç sistemi değildir. Günümüzde din sözünden anlaşıldığı gibi birtakım ibadetler ve kutsal törenlerden ibaret değildir. Gerçekte islâm, dünyada yaygın ve yürürlükte olan diğer batıl düzenleri yıkmak, köklerini kurutmak istemektedir. Yerine, doğru bir düzen, dengeli bir sistem kurmak

(30) Kasas, 38

(31) Naziat, 24

(32) Bakara, 258

(33) Fussilet, 15

(34) Çağdaş cahiliye toplumlarında ise, sadece putların ve heykellerin şekli değişmiştir. Bu toplumlarda aldatılmış ve sindirilmiş insanlar için değişik türden manevi putlar ve heykeller dikilmiştir. Bu manevi putların bakuncıları onlar adına konuşarak, “Şöyle, şöyle yapmamızı istiyorlar” derler. Aldatılmış ve sindirilmiş yığınlar da isteneni yerine getirirler.

(35) A’raf, 59

istemektedir. Böylece bu sistemin insanlık için diğer sistemlerden daha iyi olduğu, insan türünün bu sistem sayesinde kötülük ve azgınlık belasından kurtulacağı, bu sistemin insanlığa dünya ve ahiret mutluluğunu kazandıracağı görülmüş olur.

“İslâmın reform, yenilik, yıkma ve yapma uğruna yaptığı çağrı tüm insan türünü muhatap alan evrensel bir çağrıdır. Herhangi bir millete ya da sınıfa özgü kılınamaz. İslâm bütün insanları evrensel bildirisine inanmaya çağırır. Öyle ki, Allah'ın yarattığı yeryüzünde, O'nun belirlediği sınırları aşan, geri kalan halk yığınlarını yoksul bırakarak yeryüzünün zenginlik kaynaklarını ellerinde bulunduran zorba sınıflara, krallara ve yöneticilere dahi yöneltir çağrısını ve onlara şöyle seslenir: “Yeryüzünde azgınlaşmayın.” Yüce Allah'ın sizin için belirlediği sınırlar çerçevesinde hareket edin. Allah'ın yasakladığı ve sizi sakındırdığı şeylerden uzak durun. Şayet Allah'ın emrine teslim olur ve onun insanlar için iyilik ve bereket kaynağı olarak belirlediği hak ve adalet düzenine boyun eğerseniz güvenlikte olursunuz. Sizin için bir tehlike söz konusu olmaz barış ortamında yaşarsınız. Çünkü hak, hiç kimseye saldırmaz. Sadece zorbalığa, bozgunluk ve kötülüğe saldırır. Bir de insanın fitratının sınırlarını zorlayıp, evrensel ilahi yasalar ve yüce Allah'ın insanlar için belirlediği fitrat uyarınca bir etkenliğinin söz konusu olmadığı sahalara dalmasına engel olur.”

“Bu mesaja inanan, iyilikle kabul eden herkes “islâm cemaatinin” ya da “islâm partisinin” bir üyesi olmaya hak kazanır. Bu açıdan kızıl derili ile siyah derilinin, zenginle fakirin arasında hiçbir fark söz konusu değildir. Hepsisi de bir tarağın dişleri gibi eşittirler. Bir milletin diğer bir millete ya da bir sınıfın diğer sınıfa üstünlüğü yoktur. İşte, vahiy diliyle “Hizbullah” olarak nitelendirilen bu evrensel ya da uluslararası cemaat bu şekilde oluşur.”

“Bu cemaat oluşur oluşmaz, gerçekleştirmek için kurulduğu hedef uğruna cihad hareketine başlayacaktır. Çünkü islâmi temellere dayanmayan egemen düzenleri yıkmak, onların kökünü kurutmak için hiçbir çabadan geri durmaması bu cemaatin tabiatının gereği ve varlık sebebidir. Bunun yerine yepyeni bir uygarlık düzeni ve dengeli bir toplumsal hayat kurmak için var olan gücünü harcayacaktır. Hiç kuşkusuz bu düzen, Kur'an-ı Kerim'in “Kelimetullah: Allah'ın sözü” olarak adlandırdığı adil ve dengeli kanunlara dayanarak kurulacaktır. Şayet bu cemaat elinden gelen çabayı sarfetmezse, egemen düzeni yıkıp yerine hak düzenini, yani o islâmi temellere dayanan yeni bir egemen düzen kurmak uğruna gerekli emeği harcamazsa, bu uğurda hakkıyla cihad etmezse, amacından sapmış olur. Gerçekleştirmek için kurulduğu isteğini yerine getirmemiş olur. Yoksa bu cemaat, sadece bu hedefe ulaşmak, bu isteği yerine getirmek için kurulmuştur. Evet hak ve adalet düzenini kurmaktır onun isteği... Bunun dışında bir amacı ve bu uğurda cihad etmekten başka bir çabası yoktur. Bu tek ve değişmez amacı, yüce Allah, ulu kitabında şöyle dile getirmektedir:

“Siz insanlar için ortaya çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz; iyiliği emreder, kötülükten sakındırır ve Allah'a inanırsınız.”⁽³⁶⁾

"Hiç kimse bu cemaatin vahyin ifadesiyle "Hizbullah'ın", mescidlerde halka va'z eden, onları hutbelerle, makalelerle kendi mezheplerine, yaşam tarzlarına uymaya çağıran propagandacı varızler topluluğundan ibaret sanmasın. Tersine bu, hak ve adalet sancığını elinde tutmak ve insanlara yaşam tarzıyla örnek olmak için kurulmuş bir cemaattir. Daha ilk günden beri omuzlarına yüklenen görev, kötülük ve haksızlığın kaynağını kurutmak, yeryüzünde zorbalık ve bozgunculuğu ortadan kaldırmak, menfur sömurgeciliğe son vermek, Allah'ın mülkünde haksız yere büyükenen, kendilerini Allah'dan başka rabbler konumuna getiren yalancı tanrıların ihtiraslarına gem vurmak, tanrılıklarını yerlebir etmektir. Uzak-yakın, zengin-fakir, herkesi gölgesinde barındıran, kötülüklerden uzak bir uygarlık ve egemenlik düzeni kurmaktır. Yüce Allah, Kur'an-ı Kerim'de birçok ayette bu amaca işaret etmektedir:

"Fitne kalmayınca ve din bütünüyle Allah'a özgü kılınıncaya kadar onlarla savaşın." ⁽³⁷⁾

"Eğer bunu yapmazsanız fitne yaygınlaşır, yeryüzünü büyük bir bozgunculuk kaplar." ⁽³⁸⁾

"Müşrikler hoşlanmasa da, dinini bütün dinlerden üstün kalmak üzere, peygamberini doğru yol kılavuzu ve hak dinle gönderen Allah'tır." ⁽³⁹⁾

"Bunlarla da anlaşılıyor ki, bu cemaat işlerin kontrolünü eline almak zorundadır. Yönetimi ele geçirmesi kaçınılmazdır. Çünkü bozguncu yerleşik düzen, ancak yeryüzünde haksızlık ve bozgunculuk temellerine dayanan yönetimlerce sürdürülebilir. Aynı şekilde insanlığın yararına olan bir düzen, yönetimi bozguncu tağutların elinden almadan ve yönetimin, Allah'a ve Ahiret gününe inanan, yeryüzünde büyüklük taslamayan, bozgunculuk istemeyen kimselerin eline verilmediği sürece kurulamaz."

"Şunu eklemek istiyorum: Dünyayı ıslah etme yükümlülüğü, iyilik ve fazileti yeryüzünün her tarafına yayma görevi bir yana, yönetim düzeni başka temellere dayandığı, islâm sisteminden farklı sistemlere uyduğu sürece bu cemaat (parti) kendi stratejisini uygulayamaz, kendi hayat sistemine bağlı kalamaz. Bu sistemin gereklerini yerine getiremez. Çünkü bir ilkeye, bir hayat düzenine, kendine özgü bir hakimiyete inanan bir cemaatin, inandığı ve uygulamak istediği ilkelerin ve hedeflerin dışındaki ilke ve hedeflere dayanan bir yönetimin gölgesinde kendi ilkelerine bağlı kalarak, bu ilkelerin gereklerini yerine getirerek yaşamı sürdürmesi mümkün değildir. Örneğin komünizmin ilkelerine inanan biri, İngiltere ya da Almanya'da ilkelerine bağlı kalarak ve komünizmin öngördüğü program dahilinde yaşamak isterse, bu kesinlikle mümkün olmayacaktır. Çünkü kapitalist ya da Nazist düzen ⁽⁴⁰⁾ ona egemen olacaktır, elindeki yetkiyle onu ilkelerine uymaya zorlayacaktır. Dolayısıyla bu düzenlerin pençesinden kurtulması sözkonusu olmayacaktır. Aynı şekilde bir müslüman, islâmın değişmez ilkeleriyle çelişen ⁽⁴¹⁾ bir yönetimin gölgesinde hayatını sürdürmek istiyorsa,

(37) Enfal, 38 (38) Enfal, 73 (39) Tevbe, 33

(40) Bu araştırma 1938 yılında yazılmıştır. O zamanlar Almanya'da Nazizm iktidardaydı.

(41) Hayatın her alanında Allah'ın şeriatını bütünüyle hakim kılmak suretiyle kulluğu Allah'a özgü kılınmayan her yönetim biçimi islâmı çeliştir.

masını, ülkelerin, ırkların ve sosyal sınıfların farklılığına rağmen tüm insanları bu mesajı kabullenmeye, kendileri için iki mutluluğu, dünya ve ahiret mutluluğunu garantileyen hayat sistemine boyun eğmeye çağırmasını gerektirmektedir. Diğer yandan paçaları sıvayıp, gücü yettiği ve gerekli hazırlığını tamamladığı zaman hak ve adalet ilkeleriyle çelişen yürürlükteki düzenlere güç kullanarak karşı koymasını, yerine islâmın eskimez ve ölümsüz ilkelerine dayalı adalet ve hakça paylaşım düzenini kurmasını gerektirmektedir. Evet islâmın ölümsüz ilkeleri gecelerin gündüzlerin geçmesiyle eskimezler, pörsümezler.

“İslâmın uyguladığı plan budur. Budur Peygamberimizin -salât ve selâm üzerine olsun- ve ondan sonra yolunu takip eden gerçek halifelerin uyduğu hareket metodu. Onlar daha sonra islâm güneşinin ufuklarında parladığı Arap memleketleriyle işe başlamışlardı. Önce Arap memleketlerini islâmın egemenliğine boyun eğdirmiş, yeni islâm ülkesinin himayesine almışlardı. Sonra da Peygamberimiz -salât ve selâm üzerine olsun- yeryüzünün değişik bölgelerindeki kralları, emirleri ve başkanları yeni dine inanmaya, Allah'ın emrine boyun eğmeye çağırmıştı. Bu mesajı inananlar islâm ülkesine katılmış, yeni ülkenin vatandaşı sayılmışlardı. Mesajı onaylamayanlarla, güzellikle kabul etmeyenlerle savaşmış, cihad başlatılmıştı. Peygamberimizin -salât ve selâm üzerine olsun- vefatından ve yüce dostuna kavuşmasından sonra Hz. Ebubekir (Allah ondan razı olsun) halife olunca islâm ülkesine komşu olan iki ülkeye Bizans ve İran imparatorluklarına saldırılar düzenlemiştir. Bu iki ülke azgınlık ve büyülenmede o denli aşırı gitmişlerdi ki, ünleri dünyanın her tarafına yayılmıştı. Hz. Ebubekir (Allah ondan razı olsun)'in döneminde başlayan bu saldırılar, bölgelerin tümünü kapsayacak kadar yaygınlaşan ilk islâm ülkesinin sağlam temellere oturtulmasında büyük pay sahibi olan Hz. Ömer (Allah ondan razı olsun)'in döneminde son noktaya varmıştı. ⁽⁴⁵⁾ Mevdudi'den yaptığımız alıntı burada sona erdi...

Bu dinin tabiatına ve gerçek mahiyetine, bu dinde yer alan cihad olgusunun tabiatına ve değerine, bu dinin metodu ışığında yüce Allah'ın “Furkan günü -hakla batılın ayrıldığı gün-” olarak nitelendirdiği büyük Bedir savaşının değerlendirmesine geçebiliriz. Aynı şekilde özet bir şekilde bu savaş hakkında inmiş bulunan Enfal suresinin tanıtımına geçebiliriz.

Daha önce de söylediğimiz gibi, büyük Bedir savaşı islâmi cihadın başlangıcı değildir. Bundan önce de küçük müfrezeler düzenlemiş ancak biri dışında çarpışma meydana gelmemişti. Recep ayında, Peygamberimizin -salât ve selâm üzerine olsun- Medine'ye hicretinden onyediy ay sonra Abdullah b. Cahş'ın komutasındaki müfrezenin harekete geçmesinde ilk defa Kureyş'le çarpışma gerçekleşmişti. Bütün bu olaylar, islâmda cihadın dayandığı temele uygun bir şekilde geliyordu. Nitekim buna da daha önce değinmiştik. Evet bütün bu hareketler

(45) Peygamberimiz (S.A.S.) döneminde başlayıp ondan sonra da iki halifenin döneminde süren bu fetihleri, bazı müsteprîlerin ve onlardan etkilenenlerin iddia ettikleri gibi o dönemde yeryüzünde geçerli olan imparatorluk ruhundan kaynaklanan salt bir “yayılmacılık” olarak algılamak doğru değildir. Yeryüzünün realitesini ve düşünce sistemlerini değiştirmek için gelen bu dinin yeryüzünün realitesinden ve düşünce sistemlerinden “yayılmacılık” fikrini edinmesi mümkün değildir. Peygamberimizin (S.A.S.) yayılmacılık fikrini benimseyerek Allah'ın dininin gerçek çizgisinden sapması imkânsız bir şeydir çünkü.

Peygamberimizi -salât ve selâm üzerine olsun- ve saygıdeğer müslümanları Mekke'den çıkaran hem cahiliyede, hem de islâmda dokunulmaz olan Kâbe'nin dokunulmazlığına saygı göstermeyen Kureyş'e yönelikti, ancak bu islâmda cihadın başlamasında temel etken değildir. Asıl olan, insanları Allah'dan başkasına kul olmaktan kurtarmaya, yeryüzünde Allah'ın ilahlığını ilan etmeye, insanları kul-köle haline getiren tağutları yerle bir etmeye, insanları kula kulluktan kurtarıp tek ve ortaksız Allah'a kul yapmaya ilişkin islâmın evrensel bildirisi'dir. Kureyş de Arap Yarımadası'nda insanları Allah'a kul olmaktan, sadece O'nun egemenliğine girmekten alıkoyan bir tağut konumundaydı. Bu yüzden genel hareket planı uyarınca, aynı zamanda saygıdeğer müslümanlara yönelik zulüm ve azgınlığı bertaraf etmek ve Medine'deki islâm yurdunu -dar ül islâm- saldırı ve tecavüzlerden korumak için islâmın bu tağuti rejimi bertaraf etmesi zorunluydu. Sürekli bu yakın yöresel nedenleri aklımızda bulundurmakla beraber bizzat bu dinin tabiatını ve bu tabiatın kaçınılmaz kıldığı hareket planını unutmamamız gerekmektedir. Bu plan, yeryüzünde Allah'ın otoritesini gaspeden, herhangi bir surette insanları onun ilahlığından ve hükmünden başkasına kul yapan hiçbir tağut bırakmamaktır.

*Enfal Suresinin Devamı 5. Ciltte
Yer almaktadır*

Hız. Hud ve Ad Kavmi 328
Semud Kavmi ve Hz. Salih 332
Hz. Lut ve Kavmi 336
Hz. Şuayb ve Medyen Halkı 339
SEKİZİNCİ CÜZ'ÜN SONU 348
DOKUZUNCU CÜZ'ÜN BAŞI 349
Hakkın Üstünlüğü 385
Firavun'un Çağlığı 386
Müslüman Olarak Canımızı Al 388
Firavunlar ve İnananlar 389
Diktatörlerin Tuzakları 390
Kahredilenler 395
Kafirlerle Savaş 404
Sapık karakterli İnsanlar 407
Büyük Buluşmaya Hazırlık 410
Karşılıklı Konuşma 411
Dönekler 420
Hz. Musa'nın Dönüşü 422
Allah ile Buluşma 426
Son Mesaj 431
Seçkin Yahudiler 434
Yahudi Kaypaklığı 436
Medine Yahudileri 444
Tevhid ve Şirk 450
Tevhid Fıtratı 451
Fıtratın Uzaklaşma 458
İman ve Hayat Düzeni 463

Kader 466
Karşıt Gruplar 469
Düşünemeyen'ler 472
Hidayet ve Sapıklık 476
Ahiret İnancı 477
Tevhid ve Sapıklık 482
Müşriklerin Acıılığı 488
Müşriklere Meydan Okuma 490
Rabbani Direktifler 493
Kolaylık ve Bağışlama 494
Kur'an ve Cahrıhye 497
Mü'minlere Sesleniş 503
Zikir 506

A'RAF SURESİNİN SONU 510

*

ENFAL SURESİ 5:1

İslam'da Cihad 517
İslam'ın Hareket Metodu 519
Cihad Hareketi 520
Mekk'te Devrinde Cihad 526
Medine Dönemi 529
Cihad Nedir? 531
Allah Yolunda Cihad 536
Putlar 542
İslam'ın Daveti 543
Evrensel Devrim 546

